

35

~~C 7815~~

~~Hyg. 63 64~~

Uc 6400

fol.

In

SARMATIAE
EUROPEÆ DESCRI-
PTIO, QVAE REGNUM PO-
LONIAE, LITVANIAM, SAMOGITIAM,
RVSSIAM, MASSOVIAM, PRVSSIAM, POMERA-
NIAM, LIVONIAM, ET MOSCHOVIAE, TARTARIAEQVE
partem complectitur.

ALEXANDRI GVAGNINI Veronensis, Equitis Aurati, peditumque præfeti.

*Cui supplementi loco, ea quæ gesta sunt superiori anno, inter Serenissimum Regem Polonia, &
Magnum Ducem Moschouia breuiter adiecta sunt. Item Genealogia
Regum Polonorum.*

SPIRÆ.

CVM PRIVILEGIO IMPER. ET REGIS GALL.

APVD BERNARDVM ALBINVM.

M. D. LXXXI.

INSIGNE REGNI POLONIAE.

V Nguibus arripens hostem rostri oq, minati,
Ista Iouis volucris pectore sternis humi.
At rursus innocuas pascit sine cade volucres,
Quae sese observant, officijq, colunt.
Regibus est, animum Rex, nobile Stemma Polonis
Illius ut mores, ingeniumq, serunt.
Nam belli atq, toga simili ratione gubernant
Tempora, & his rebus conveniente modo.
Hostis enim Regnum quoties inuadit eorum,
Hunc toties armis conficiuntq, nece.
Agmina cum Geticis turmis, tot fusa Scytharum,
Hoc Valachi, Mosci, Prussia victa, docent.
At sibi subiectos in libertate tuentur,
Quisq, Pater Patria dicitur inde sua.

vH 6 1130347

SERENISSIMO AC
POTENTISSIMO PRINCIPI
STEPHANO, DEI GRATIA POLONIAE
REGI, MAGNO DVCI LITVANIAE, RVSSIAE,
*Prussia, Masovia, Samogitia, Kionia, Volhinia, Pomerania, Liuania,
ac vniuerse Sarmatia Europea Monarcha Dominog, &c.
nec non Transylvania Domino.*

V M jam annos complure s in istis regionibus versarer, operamq, meam
qualemcumq, in re militari huic Reipub. prestarem, STEPHANE Rex SE-
RENISSIME, cum sepe alias, tum maxime Lithvania armis belloq, a ma-
gno Moschorum Duce infesta & oppressa, vbi ego arci Vitebsko prefe-
ctus eram, quod munus iniunctum, qua potui industria, peregi, sicut & da-
tamea fides, & Reipub. dignitas, & loci ipsius necessitas (est enim arx Moschis conter-
mina) postulare videbatur, longa tandem consuetudine linguam, mores, leges Polo-
norum edoctus sum, situmq, regionu totius Sarmatiae Europae cum magna ex parte
propria experientia exploratum habui, & sepius oculis meis. Quare nactus
ego occasionem temporis, dum a duro Marte respirarem, quaedam scitu non indigna
de moribus, legibus, initio, incremento, rebus gestis imperij Polonici, populorumq,
Sarmatiae incolentium, deniq, de situ, dispositioneq, regionum earum omnium,
quas in se Sarmatiae orbis complexus est, militari stilo conscribere non dubitavi. Hoc
enim pacto, maiorem animi mei affectum Reipub. huic nobilissimae testari non pos-
sem: quam si pro eius gloria ne dicam salute, non modo si res & usus postulauerit, vi-
tam, qua nihil est, nec esse potest post animae salutem, homini charius, profunderem,
sed etiam eandem, si modo per ingenij vires liceat, etsi hinc quidpiam ad eius dignita-
tem accedere queat, ornarem, laudesq, eius celebrarem. Nam si patrio solo, quod me
genuit & conspectu huius splendidissimae lucis ornauit, plurimum natura debeo, pro-
fecto & huic Reipub. quae supra naturae dona, plurimum mihi adiecit, vtilitatis, digni-
tatis, & ornamenti, quae me aduenam in suum recepit gremium, receptum complexa
est, complexumq, ciuem suum agnoscat, tantum ut debeam necesse est, quantum ne-
mo alius suae patriae se debere profiteri potest, & profecto licet multi sint singularis &
immentae in eam pietatis ac fidei, concedam tamen nemini, in adeundis pro eius glo-
ria, forti & constanti animo, omnibus periculis, si non tanta cum gloria & vtilitate,
quantam ceteros posse ei suis periculis prestare facile parior, tamen animi affectu, &
prope assidua voluntate, vinci me a quoquam nunquam concedam. Idq, cum semper
prestare volo, tum & nunc his meis commentarijs, quibus Sarmatiae Europae nomen
indidi, huiusce animi erga eam mei minime obscuram significationem declarare vo-
loi. Verum quo patrono lucem cognoscere deberet cum non satis mihi costaret, pra-
sertim cum in ea nuncupanda id spectandum esse existimarem, quod spectari a sapien-
tissimis quibusque solet, labores non sine summo iudicio ita nuncupantibus, ut &
his quibus offerantur, conuenientissimi sint, eosque delectent, & ipsi apud eos amo-
rem mereantur, gratiamq, referant: male enim collati labores & munera, tam pereunt
quam quod maxime: ecce tandem sese offert SERENISSIMA Maestas tua, cui iure hic
meus qualiscunque debetur labor: nam & ab homine militari profectus, tibi potissi-
mus, qui ab ineunte aetate, arti militari operam dedisti: & gradatim ob tuam virtutem
& de rebus Sarmatiae conscriptus, tibi non inutilis & non iniucundus fore visus est, tu
quod diuina prouidentia Sarmatiae constitutus es Monarcha, tum quod hoc guber-
naculum tibi oblatum non leuem difficultatem cum molestia coniunctam facessere
videretur, maxime cum in eo sit tanta perturbatio, tanta varietas nationum, linguarum,
legum, morum, & aliarum rerum, ut ad ea omnia recte componenda, sapientia virtu-

EPISTOLA

teq; summa, quae ad D. n. o. Opt. Maxi. abunde ornatus & instructus, opus sit.

At nostra haec Sarmatia, quam meis sumptibus sub praelum mittere curavi, tuoq; nomini Augustissimo consecratam esse volui, magna ex parte te ea difficultate leuare, & ab hac molestia vindicare potest. Cognosces enim ex ea subditorum tuorum mores, ac studia diuersa, quae non nisi longo tempore diuturnaue conuersatione cognosci possent. Inferes tandem oculos in Regionem tuam amplissimas, atque quibus haec abundent, quibus egeant animaduertes: municipiorum, arciumq; , situm, dispositionem, & si aliqua munitione, & propugnaculis, ad propulsandos hostium veloces ac feroces incursum desiderant, considerabis. Insuper exploratas habebis vicinas regiones, ac vicinarum tam Christiani, quam barbari nominis gentium, mores, religionem, & in rebus gerendis deniq; consuetudines, cognosces. Ex quibus aliarum tu studia in se tuo candore & benevolentia conuertere debes, aliarum vero, superbas ferocitatesq; vires, ad effrenatam insolentiam, si modò saluam & integram tuam gloriam, simul ac imperium hoc conseruare vis, ut armis retundas necesse est, talemq; te eis praebeas, qualem te esse eorum animi & mores exposcent. Ne autem parum emolumentum, adferre tibi posse, hanc tuarum regionum cognitionem putes, Rex, scias sanè optimè, minus apte illum monarcham dici, cui mores, consuetudo ac facies tota suae monarchiae cognita non fuerit, & qui eam mente non intueatur, nec in oculis circumferat suis. Neq; feliciter illum posse bellum in illis locis exercere vnquam, quorum situm cognitum non habeat. Hinc illud est, quod à sapientibus quibusq; praecipitur, principibus viris longinq; necessariam esse peregrinationem, illosq; demum felices rerumq; gerendarum non ignaros esse, qui mores multorum hominum ac vrbes considerant: sin minus verò tutè longius euagari, & à patria diutius aberrare propter varia pericula possunt, tamen ne tanto bono fraudentur, tabulis Geographicis, & Cosmographicis à prudentissimis hominibus prouisum est, ut ea quae oculis subijcere nequeunt, saltem animo & cogitatione complectantur, & cum hoste in ignotis regionibus decertaturi, ex tabulis ea cognoscant, quae nulla alia ratione tam facile cognosci possent. Quare & Alexander Macedo, qui virtute & rebus gestis Magni nomen meruit, conferturus manum cum hoste in loco ignoto, prius eum sibi in tabula depingi voluit, ut ita ex eius consideratione cognosceret, quid sibi cauendum, quid adoriendum esset. Et Romani Imperatores totius domitores orbis, pugnaturos in aliqua regione, antequam bellum decerneretur, prius pictam intueri sunt, quod & ingruente Gallico tumultu fecisse eos, Italiamq; pictam praeuissse, testis est Varro. Idem alij multi clarissimi Imperatores non sine summo nominis sui splendore, & in rebus gerendis felici ac prospero successu fecere, quos ego milites, apud te Imperatorem strenuum recensendos minimè puto. Id vnū dico, te posse hic regionum situm, legesq; , & mores gentium, animo perlustrare, tam tuo Imperio subiectarum, quàm externarum, illarū praecipuè cum quibus tibi res aliquando futura sit, utpote Moschouitarū mores, expeditionesq; domesticas ac bellicas, ac ditiones amplissimas, tum Tartarorum hordas siue nationes campestrium potentissimas. In primis verò originem, incrementum Imperij Polonorum, vitas Principum, praelia, disciplinas, studiosè & explicatè descripta considerabis, & quomodo illi Herculei Sarmatae, quorum tu successor es, has sedes non sine sudore & sanguine occupauerint, quid ille, quid item alij ab alijs prognati, alius post alium, tam in toga quàm in armis gesserint. Videbis illos non ut barbaros, sed clarissimos & regia dignitate ornatos Imperatores, suis rebus praeclare gestis Heroum, qui admirationi toti orbi fuere, nomen, & gloriam adaequasse. Nam saepius non modo pro salute patriae, sed etiam totius Europae, alijs rebus interim (proh dolor) domesticis & ciuilibus armis sese mutuo infestatibus, immani ferocitati hostis communis sese opposuerunt, eiusq; impetum effrenatissimum armis retulerunt, non dico quoties illi Tartarorum influentes in Europam copias represserunt, semper enim & assidue in excubijs aduersus eos fuere: non commemoro saepius victas, & profligatas ab eis Turcicas legiones, non Moschorum exercitus & caeteros, non alios tam patriae, quàm toti Europae infestos hostes, victos, subiugum missos, & aut ad colendam perpetuam pacem, & amicitiam, aut ad tributa persoluenda compul-

DEDICATORIA.

fos, quae illorum fama cum per totum orbem incretceret, vicinas gentes permouit, ut pleraq; earum à tyrannis oppressae, hos solos putarent dignissimos, quorum fidei ac patrocinio fortunas, libertatem, ac deniq; salutem tuto committere possent. Testatur id Bohemia, quae periculosissimis temporibus regibus Polonis toties sese vltro submisit: faterur & Vngariae nobilissimum, & verè olim aureum regnum, quod sua sceptrata & fasces ad reges Polonos detulit, & à sua ceruice saepius eorum armis reiectam fuisse ferocem Turcicam securim agnoscit. Praedicat id ipsum Silesia, Moravia, Vvalachia cum sua Moldauia, & aliae Christianae gentes, quibus iura indixerunt felicissimè Poloni, non commemoro quàm multoties rem Christianam: contra Turcas acie & milite iuuerit Polonus. Silentio praetereo, saepius à vicinis contra seditioforum ciuium conspirationem, à Polono impetratum patrocinium: ne plura dicam, tanta illis Heroibus inerat moderatio, virtus, & tantus tamq; excellens animus, ut & parcere subiectis, & debellare superbos optimè nossent, & saepius ad se delata imperia repudianda, saepius eadem sibi infesta, armis moderanda & comprimenda esse putarent, ut ita non imperatilibidine, sed gloriae & immortalitatis studio, quicquid agerent, agere viderentur. Cognosces hic Lechos & Lituanos fortissimos, qui sanguine suo Sarmatiā hanc posteris amplissimam reddiderunt patriam: superiorū enim eius gentis principum fama fortuna inuidit, ita ut nullae res eorum ad nostram memoriā deuenirent. Videbis demum Cracos industrios armis & pace, Piasos strenuos, Leschones bellicosos ac sobrios, Baleslaos fortes & in rebus gerendis promptissimos, è quorum longo ordine Boleslau retorti oris alterum Herculem: cuius virtus in latissima Sarmatia contineri, nec altissimis montibus ac praeuasto mari concludi potuit, ille enim strenuè gestis in Sarmatia rebus, & domita Moravia, Bohemia, Roxolania, Pomerania, Henrico Romanorum Imperatore, fines Poloniae infestante, pulso ac profligato, & plusquam quadragies felicissimè cum hoste collatis signis, eadem signa in Daniā vsq; forti & promptam manu intulit, ibiq; impressis Polonae virtutis vestigijs, regibus illius regni tributo imposto, domū felix redijt. Cognosces Casimiro reges pios & iustos, religionisq; amantissimos, tandem Vvaldislaos Turcarū horrendas pestes & acerbissima fata, lagielones magnanimos, Sceptrorum regnorum vltro sese offerentium Bohemiae, Vngariae, Suetiae, Daniae, Noruegiae, Gothlandiae repudiantes, infesta autè reprimentes, vim vi, arma armis, à capite, à fortunis, saluteq; suorum propulantes. Hi legibus, religione, pulcherrimarum artium cognitione, domesticā disciplinam cum militari cumularunt, Lituaniam Ducatum nobilissimum cum regno coniunxerunt, Samogitiā & alias gentes immanissimas, ab illa barbara feritate & impietate gentili, ad humanitatem, & veram cognitionem Dei reuocarunt. His colla sua dedit vincienda Moldauus, praeiuit ex se triumphos Germanus, miseris Prutenus porrexit manus, procubuit ad pedes Lituus, Moschus se victū saepe professus est, saepiusq; succubuerunt in acie Scytae. Et hic est ordo ac series praecipuorum in hac Republica Principum, quorum nomine & gloria perpetua in terris recolitur, cum summa quadam venerationis memoria: animae aut eorum exantlatis plurimis pro patria & Christi nomine laboribus, gratissima in illis supremis domibus fruuntur mercede & gaudent. Hos tu vnus omnes & victoriarum multitudine, & gloriae splendore, iustitia, fortitudine, omnibusq; virtutibus, quae olim in eis erant conspicuae, facile superabis, si eos tibi ad intuentum, & imitandum proposueris, maxime cum etiam tibi non defint magnarū virtutum domesticarum, tuarq; gentis Hungariae regum clarissima exempla, quae tuum in dies animum exagitant, ad consequendum illum orbem virtutū, quem illi omnes sustinuerunt, & ad comparandam gloriam cum immortalitate coniunctam, qua illi vniuersum orbem impleuerunt, & verè impleuerūt. Atq; ne ex multis regibus Pannoniae aliquot commemorem & profergaros, vno contentus ero, Mathia scilicet Huniade, cuius semper memoria apud Hungaros est iucundissima, gratissima & celeberrima: sic ut illi talem regem hodiè à Deo Opt. Maxi. sibi dari & excitari cuperent, cum quo si te conferam, velim ut aequo animo accipias, & ab eo proficisci putes, qui dotes illius celeberrimi Mathiae in te elucere videret: ac optet nomen tuum sic longè lateq; patere. Quis mediocriter versatus in

EPISTOLA DEDICATORIA.

historijs ignorat Mathiam mirabili fato ad gubernacula regni Hungarici euectum cuius tam præclara indoles fuit, ut à teneris adhibitus ad optima studia, literarum artiumq; multarum didicerit semina, mirabili celeritate atq; auaritate. Ideoq; acerriimi iudicij viri palam dicebant, se in hoc puero regiam fortunam & virtutem deprehendere. Merito sanè idem prædicari potest, Rex STEPHANUS, de te. Nam ut miro quodam modo & incredibili, primum post obitum Iohannis Sigismundi electi regis Hungariae & Principis Transylvaniæ, electus es in Principem: sic non minori cum admiratione propter tuas virtutes, ab ordinibus regni Poloniæ, maximè pacis amantibus, creatus es in Regem. In adolescentia tua studia doctrinæ ita amasti, ut inter Reges Europæ, liceat mihi hoc liberè dicere, fremant quicunq; voluerint, vnus sis, qui de rebus grauiissimis differere possis doctè ac benè Latinè: ac etià in primis illis tuis annis ita in duris militiæ laboribus tyrocinium fecisti, ut optimi militis famam inter tuos sis cōsequutus: & gradatim ad maximos honores perueneris, dignusq; sis iudicatus nō modo Transylvaniæ Principatu, sed etiam hoc Sarmatiæ amplissimo & potentissimo regno. Ex quo videre licet, non tam pulchrum esse nasci ex Regibus Regem, ni sis Regijs virtutibus ornatus, quàm virtute sua iudicari dignum fastigio regio. Deniq; ineptam esse hanc vocem iudicandum est: Literas principem effœminatum reddere: Quo fit ut hodie multos principes inuenias, literis & doctrina nulla exultos: at doctrina non solum optimum principem: sed & ad res gerendas ac bellicas aptissimū efficit Est enim utroq; tempore, tam pacis, quàm belli doctrina principi perneccessaria. Quid amplius? Mathias detestatus est auaritiam, luxum & alia scelera suorum, veluri, iniustitiam, & libidines vagas, omnifq; religionis & summi magistratus contemptū, quæ mala Panonici fatale attraxerunt excidium. At tu, Rex prudentissime, an non sapius tam priuatim, quàm publicè, fastum gentis Sarmaticæ reprehendisti, laxamq; disciplinam, & auream planè suam libertatem, in licentiam perniciosam transformantem iurè dictitas esse materiam certissimam ruinæ Reipub. ni maturè pareant benè consulentibus? Apud Claudianum singularis laus est Theodosij, q̃ non fuerit suspicax. Mathias Rex ille Hungariæ immortalitate dignus, non facillè admittebat calumnias eorum, qui familiares suos in odium ipsi adducere conabantur: Sic etià audimus calumniatores, & falsos delatores apud te nullum locum habere, penitus arceri: adituq; tuo excludi. Deniq; ut Mathiam literati amant, & post funera multis laudibus extulerūt: ita non dubitamus, quin docti tuas virtutes admirabuntur, & literarum monumentis mādabunt. Nam reuera ea quæ habere solet grauiissimus Princeps, ab omni leuitate abhorrens, in te etiam Deus contulit. Verū hūc me continebo, ne in os te laudare videar, & adulatoris crimen mihi impingatur à multis, quibus hoc responsum volo: Regem dotibus regalibus condecoratum & insignem, satis laudari nō posse, nec clam, nec palam: cum huiusmodi Princeps sit imago Dei graphicè suis coloribus depicta.

Itaq; hanc nostram Sarmatiam tuo nomini dicatā & consecratam offero, supplexq; cum summa reuerentia oro, ut hūc in ea cudenda meum laborem & animi promptitudinem Maiestas tua non aspernetur: sed eam clementer ac placidè suscipiat, meq; simul ac meos conatus in iuuanda & ornanda hac Republica, sua excellentissime, Deitate iuuare, prouehere atque tueri velit. Seruet te tandem, Rex potentissime, Deus Regum author & cōseruator, diutissimè incolumem, quò augeas rem Christianam, confirmes tuum regnum, hostesq; istius regni immanissimos compescas ac coërceas: imò verò de illis triumphes: & sic fato tuo fungens omnes optimi ciues te prædicent, ac ipsa posteritas, tuam sapientiam, atq; fidem, quæ est dictorum factorumq; constantia & veritas, & deniq; magnanimitatem tuam cum iusticia coniunctam, admiretur, colat atque amet. Cracouiæ 20. die Iunij.

Tuæ Sacræ Regiæ Maiestatis obseruantissimus

Alexander Gwagninus Eques
auratus, Militumq; Præfectus.
Typographus

1578.

TYPOGRAPHVS CANDIDO LECTORI S.

INTER Europa Regiones, SARMATIA non minor est censenda: (Candide Lector) nescio an cum maiori parte meriti conferri non debeat. Est autem plena optimis provincijs & amplissimis, ac magnis dotibus præditis. Ut in primis est POLONIA, quæ suo iure primum & præcipuum sibi vendicat locum: tum vel maximè quia est Regnum amplissimum potentissimūq;. Quare cum istis temporibus natus esset librum à Typographo excusum in vrbe primaria illius Regni: quæ Cracouia est, totius Sarmatiæ typum præferentem quicq; singulas illius provincias ad vnguem descriptas habebat: existimaui operæ precium fore, si ego id quod illis populis in uicem erat editum, etiam alijs Europæ nostræ hominibus communicarem. Ex quo intelligerent Sarmatiam esse extremam quidem Septentrionalem regionem Europæ non contemnendam. Hec autem (ut diximus) complectitur primum Polonia Regnum fortissimum, & Christiana Religionis amantissimum, quod est tanquam commune quoddam propugnaculum in Consinio Europæ ad sustinendam & propulsandam Barbarorum immanitatem, & ad agendas pro Christianis omnibus excubias: ut illius regni potentia reliqua Europa testis sit: illius laboribus quiesca illius denique periculis tuta. Deinde & Lithuaniam sibi adiunctam habet optimam sane regionem & vastis solitudinibus refertam. Tertia est Prussia, quam alijs Borussia vocant: & ea suas habet dotes maximeq; est posita circa Venedicum sinum & mare Balticum: Hanc sequitur Lituania, suis latifundijs valde celebris, nihil Prussia cedens. Quarto loco est addita Moscouia, vastissima regio, & indomita, hætenus barbaris suis moribus exultans, quæ licet parte sua præcipua Asiam spectat, tamen & pars illius Europam attingit: Ideirco de ea quod obseruatu dignum est hic videbis: deq; tyrannico dominatu Principis Moschorum multa leges. Quinto loco est Tartaria, quam Latini Scythiam Europæam appellamus incultissima & fera: nec quicquam ab autis moribus discedens: ubi vinitur ex rapto. Nihil hic de Russia & Podolia regionibus fertilissimis dicam: quia & sub nomine Regni Poloniæ comprehenduntur. Itaque cum accurate & breuiter quacunque scitu digna sunt de tota SARMATIA hic Liber complectatur: illum in lucem dare volumus. Quamobrem (Candide Lector) nostrum hunc laborem boni consule, & Deum Opt. Max. ora & obsecra: ut Sarmatiæ provincias quæ vere amplexa sunt fidem Christi Domini nostri Seruatoris sartas cōtinas conseruet, aduersus furores cum Scythicos: tum etiam Moscouiticos: Nec enim minor est habenda ratio Moscouitarum in orbe Christiano, quam ipsorum Turcorum: si quis propius furorem vtriusq; gentis consideret. Est quidem Turcus Machometanus: At Moscus non solum pro libidine sua, sine lege & iuris præscriptis ibi dominatur & imperat: Verum etiam una cum sua gente alios populos, qui eius Religionem non sequuntur, quæ nec purè Græca, sed varijs commentis & nugis est referta, atq; contaminata, detestatur, persequitur, estq; illi anathema, Maran-atha. Deus pater & fons omnis misericordie adducat omnes ad agnitionem veritatis. Deniq; Supplementi loco addidimus quedam de bello Moscouitico, quod est gestum inter Serenissimum Stephanum Regem Poloniæ & Moscum superioris anno in Augusto, dum recuperauit Arcem Polosko, & eorū illam ditionem eripuit ex manibus ipsius Moschi: itaq; habebis aliquid noui ex Arctojs populis.

Bene vale Lector, & nostris laboribus faue. Datum Spira,
Cal. Sept. An. CIJ. IJ. LXXXI.

Fol. i

SAVROMATIAE EUROPEAE SITVS.

SAVROMATIAE Europæ gentes, Regionumq; quas complectitur situm
descripturus: opere pretium me facturum, & rem non iniucundam Lecto-
ri existimaui: Si imprimis Europæ, ipsius fines quibus ab Asia & Africa di-
sternatur præponerem. Europa itaq; pars mundi tertia, ab Europa Ag-
genoris regis Libiæ & Syriæ filia denominationē traxit, cuius insigni pul-
chritudine Iupiter (vt Poëtæ fabulantur) captus, nullā aliam occasionem ad effectum
infani amoris habens, in bouem niueum sese transfigurauit, in litoreq; maris viridife-
ro vbi virgines cæteræ cum Europa Reginula ludebant, armentis bouum sese interiu-
xit. Europa vitulum præ omnibus pulcherrimum videns tergo eius insedit, qui con-
festim in mare cum ea insiliens, in Cretam insulam siue Cadiam, dicitur eam transu-
lisse. Porro Europam ab Oriente Tanais fluuius celeberrimus disternat, à meridie
mare Mediterraneū, à Septentrione Anglicus siue Britanicus Oceanus, ab Occidente
verò Oceano Atlantico finitur. Hæc pars mundi cæteris duabus vtpotè Asiæ & Afri-
cæ, minima est, sed ad habitandū habiliior, conuenientiorq; & moderatior, nam neq;
calida torridaue, nec etiam frigida nimis, idèo habitatoribus copiosior, frequentior,
pleniorq; est, exceptis regionibus Septentrionalibus Oceano glaciali contiguas: quæ
aliqua ex parte ob intensa frigora inhabitabiles sunt. Religione quoq; Christiana, mo-
ribus, & viuendi consuetudine, incolarum, vrbiumq; frequētia, & rerum commesti-
bilibum fertilitate, coeliq; & aëris temperie, Asiæ & Africæ, quamuis longe ampliori-
bus, facillè antepositur. Ducētis quadragintaquinq; miliaribus Germanicis in lati-
tudinem patet, à mari Aegeo siue Ionio ad Oceanum vsq; Hybernicum. In longitudi-
nem verò septingentis sexaginta miliaribus extenditur, à Portugalia videlicet regno
Hispaniæ, ad Tanaim vsque fluuium, qui Sarmatiam ab Asia disternat. Inchoatur
autem Europa ab Oriente à fluuio Tanai, à Meridiæ verò ab Aegeo mari Græciæ.
In hac parte orbis tertia, Sauromatia regio amplissima, multas nationes regnāq;
eiusdem generis complectens (de qua nobis res agitur) sita est. Est autem duplex Sau-
romatia, vna Scytica siue Asiatica, in vltiori orientaliue ripa Tanais & Vvolgæ flu-
uiorum, quā incolunt Tartari siue Scytæ Zaunolhenses & plures alij in Hordas, id est,
tribus certas diuisi. Altera Europæa Sauromatia dicitur: cuius coloni sunt Poloni,
Russi siue Ruteni, Litواني, Masouitæ, Pruteni, Pomerani, Liouones, Moschouitæ, Go-
ti, Alani, Valachi, & Tartari qui in hac ripa Tanais fluuij occidentali, iuxta Pontum
Euxinum degunt. Hanc ab oriente Tanais fluuius, palusq; Meotis ab Asia dissimulat,
ab occidente verò Vistula, vel secundum quosdam Odera fluuius, à meridie monti-
bus Hungaricis Beskid gentiliter dictis terminatur, ab æquinoctio mari Germanico
siue Sarmatico fines suos à Germania dirimit.

Ptolomeus verò Lib. 3. cap. 5. Sarmatiam Europæam, à septentrione Oceano Sarmä-
tico terminari scribit, iuxta sinum Venedicum, ad fines vsq; Engroneland terræ inco-
gnitæ vltra Nortuegiæ regnum longè patentis, Ab occasu Vistula fluuiio & parte Ger-
maniæ quæ est inter caput ipsius & mōtes Sarmatarum. A meridie Iazigis Metanastis
quæ est gens Hungarica ab oriente Istmo eam ambiri refert, à Carcinio fluuiio per Bi-
cen paludem & latere paludis Meotidis vsque ad Tanais fluuiū in provincia Resanensi
Moschouia fontes habenti, hic autem fluuius Asiam Scyticam ab Europa dissimulat.
Ab australi deinde plaga Sarmaticorum montium iugis ad Carpatum vsque mōtem
Tatri siue Beskid vulgo appellatum, Sarmatia Europæa finitur, deniq; per Valachiam,
Moldauiamq; ad Boristenis vsque ostia, vbi in pontum ingenti aquarum colluue in-
fluit, & per littora ponti ad Carcinium vsq; fluuium ex montibus Circassorū Quin-
que montarum defluentem extenditur Sarmatia Europæa secundum Ptolomei Cos-
mographorum principis opinionem. Qui etiā hos fluuios ætate sua celebriores Sar-
matiam præterfluere asserit. Vistulam qui & Vandalus, Istula siue Iustula varijs nomi-
nibus apud veteres enunciat, hic ex montibus Sarmaticis emergit, Silesiaq; & Polo-

*Europa de
nomina-
tio ab Eu-
ropa Agge-
noris Regis
filia.*

*Europa
termini.*

*Quot mila-
ribus patet
at Europa.
Intellige
hic mila-
ria Poloni-
ca siue Ger-
manica q;
Arabica 5.
et Moscho-
uicæ totidē
complectum-
tur.*

*Sauromā-
tia duplex.*

*Sauroma-
tia Euro-
pæa siue
finis.*

SARMATIAE.

nia, Masouia, Prussia præterlapsis multis fluuijs exhaustis apud Gedanum Prussiae emporium celeberrimum in mare Sarmaticum siue Balticum exoneratur. Cronon quoque fluuius insignis in Russia non longè à Turouu oppido ortus, Russiae regiones & Lituaniam ac Prussiae percurrrens post Vistulae ostia ad Septentrionem reflectendo, in Germanicum quoque mare (quod Cronium inde forte dicitur) influit, vulgo Niemen appellatur. Rubon quoque fluuius, qui nunc *Dzëvina* vulgo Latinis & Germanis *Duna* dicitur, in Russia Moschoua fontes suos habet, & magna parte Russiae, Lituaniae, & Liuaniae præterlapsis in prædictum mare, à Riga Liuaniae Metropoli duobus miliaribus, amplissimus ostijs postquam ceterum triginta miliaria Polonici à fontibus suis emensus fuerit ingreditur. Ternatis quoque & Chersinus fluuij secundum Ptolemæum ex Ripheis montibus nascentes, in prædictum mare exonerari dicuntur, qui mihi *Narvæ* & *Bug* vulgo dici videntur. Præterea Sarmatia Europæa multos alios fluuios celeberrimos habet, vt pote Borysthenem *Dnepr* vulgo dictum, in Pontum Euxinum fluentem, Hypanin, qui hodie Bog (non Bug, qui Vistulae commiscetur) dicitur, Tyrann qui Dnester propriè à tirando Italico verbo quasi sagittando dictus. Horrida enim violentia aquas impellit. Insuper Viliam, Disnam, Peripetum, Siuczam, Naruam in Liuania, & alios complures nauigabiles fluuios, quos recensere longum esset. Hoc itaque in imperio Sarmatico cuius modo limites ex Ptolemæo & nostra propria experientia descripsimus, Rex Poloniae à maioribus suis belli vel pacis iure acquisito rerum potitur, & modernis temporibus Sarmatia Poloniae Regis potentissimi & inuictissimi Monarchæ his finibus includitur.

A montibus Sarmaticis & Transylvaniæ palatinatu, ad Vistulae fontes, vbi incipit Ducatus Tesinensis, indè per Silesiam ad Oderam fluuium & vique ad Marchiam Brandenburgensem, ac Francfordiam, per Pomeraniam quoque longo tractu ad litus Oceani Germanici sinumque; Codanum siue Balticum, per latus demum septentrionale per Samogitiam, Curlandiam, Liouoniæque, amplissimum Dominium, ad Phinlandiam vsque vltimam ferè orbis regionem Suecorum Regi subiectam, orientem versus per multas regiones Russiae ad Moschorum Principis imperium vsque extenditur. A Germanico verbo Oceano ad Alexandri Macedonis aras per Campestria deserta ad paludes Mæotidis longissimo tractu vltra Borysthenem procedendo, deinde à Ponto Euxino per campos Podolienses, & per Moldauos ac Valachos redeundo Iazigis Metanastis vel Transylvanis & Hungaris, montibusque, qui hodie Scepusienses dicuntur, à meridie imperium Monarchæ Poloniae disiungitur.

Dicta est autem Sauromatia Græcis, similitudine sumpta ab hominibus Viperinos oculos habentibus, terribilibus scilicet & crudelibus: nam *οὐπίς* Græcis Viperam, quæ dicitur *οὐπίς* verò oculum sonat, Atque nunc in primis de Polonis præcipua gente Sauromatica dicendum nobis occurrit.

DEDUCTIO ET ORIGO ANTIQVAE BELLICOSAE QVAE gentis Sauromatica, ex qua Poloni ortum genusque suum ducunt.

Eductionem originemque; Polonorum ac regum, eorundem gesta secundum ordinem descripturus: paucis obiter Lectorem admonendum volo, ne quid me in principio rei de Polonis dicturum sigillatim existimet. consequens enim est vt antiquissimæ gentis Sauromaticæ siue Slaunonicae originem, & mores priscos, altius imprimis inuestigaremus, quod pro rei ipsius faciliiori intellectu fortasse vtilius erit. Liqueat apertè ex scripturis sacris veteris legis, ad quod etiam omnium historicorum cõsentiens opinio est: Iaphet filium natu maximum Nohæ, post illud totius mundi diluuium, orientem & septentrionem versus in Europa & in Asia minori primum consedisse, illicque cooperante Diuina voluntate in maximam gentem excreuisse, quod ei cum Etymon nominis dilationem significantis, tum fausta Nohæ parentis imprecatio portendebat. Sic etiam Nohæ ille Patriarcha præfigurans necessariè futuram esse trinam cõditionem vitæ hu-

DEDUCTIO.

manæ, filijs suis dixisse, singulisque singula officia administranda iniunxisse & demandasse fertur, vt vnusquisque suæ vocationi prædefinitæ corresponderet in hæc verba: Tu Sem ora velut sacerdos, munus diuinum obiens: tu Cham labora agros colens, & artes mechanicas exercens: tu Iaphet rege & protege velut Rex & miles arma exerce, ceterosque certis propositis legibus in officio retine. Quod mandatum & testamentum Nohæ hæc vsque; in tempora durare videmus: vna quæque; etenim natio ex illis filijs eius propagata, suam vocationem ex quadam prædestinatione, & paterna imprecatio- ne exercet. Posteritas igitur Iapheti, cum maiorem orbis terrarum partem in Europa Asiaque; minore occupauerat, testamento patris sui & faustæ imprecationi Nohæ patriarchæ correspondentes, statim ad arma exercenda animum adiecerunt, & in numerosam gentem temporis successu sub Duce Gomero Iapheti filio in orientali, vbi Armenia, & septentrionali plaga excreuerunt, ad Bosphorumque; Mæotidi paludi proximam qui nunc Cimmerius dicitur, & ad fontes ostiaque; Tanais lōgo tractu sedes suas habuerunt. Postea potestatem & prælaturam, sub qua ceteri regantur, necessariam esse cõsiderantes ad Tuiskonem siue Ascenam Gomeri filium imperium detulerunt, qui Beroso teste latissimè à fontibus Tanais ad Rhenum vsque; fluuium Germaniæ imperauit. Hunc Tuiskonem prædictus Berossus Historiographus, Germanorum omnium, Sauromatarumque; pariter conditorem esse asserit, quo testimonio satis rectè probaretur Sarmatas siue Slauos cum Germanis vnum esse, cum ab eodè autore & propagatore processerint. Crantius quoque; rationatur Polonos Bohæmosque; Germanis cõgeneros esse, eoque frequens Germanicæ linguæ apud hos populos vsus fuerit, & vestibus Germanicis multi eorum vtantur. Qua ratione quoque; probaretur eos Latinos, vel Italos, Hungarosque; esse: nam hæc quoque linguæ idemque habitus apud Polonos nunc ex magna parte in vsu esse ceperunt, & Latina lingua omnes ferè nationes vincunt. Nō rectè igitur Crantius hic rationari videtur, si enim Slaui vel Sauromatæ ex Germanis oriundi essent, eademque; cum eis antiquitus lingua vterentur, vnde igitur Sarmaticæ siue Slaunonicae linguæ apud Sarmatas vsus ortus esset? qua hæc gentes passim & vulgariter vt porè innata vtuntur, habitu quoque moribus, & vitæ consuetudine Sarmatæ à Germanis penitus diuersi sunt, quod etiam Plinius approbat dicens: Sarmatæ quidem certè Germani non sunt, sed ab ijs Vandalo siue Vistula fluuio ad ortum solis vergentes ditimuntur, cui sententiæ probati antiquitatis indagatores Cornelius Tacitus, Strabo, & Ptolemæus astipulantur. Sed ad rem vnde digressus sum redeo. Illa posteritas Iapheti impigra, strenua, manuque; præpta, & bellicosa extitit, quæ res ipsæ ab illis strenuè audacissimeque gesta abundè testantur, toto enim orbi terrarum tunc temporis terrori dicuntur esse, vnde à Græcis Sauromatæ imprimis appellati sunt, deducto nomine à *οὐπίς*. quæ est Vipera, & *οὐπίς* oculus, quasi dicas gens terribilis cum Viperinis oculis. Ab hoc itaque tempore hæc gens regionesque eorum, quas incolunt, Sauromaticæ nomen retinent. Hi postea tempore succedente, & in dies magis ac magis numero populi accrescente, videntes illas sedes patrias propter se progeniemque paulò arctiores esse, à Tanais fluuij ostijs & paludibus Mæotidis meridiem versus vltius processerunt, per regionesque propinquas, Dariam, Russiam, Lituaniam, Borussiae, quæ nunc Prussia dicitur, Liouoniamque; longè & latè diffusi sunt. Quorum maior pars in has Provincias campestres, quæ hodie à Polonis coluntur, commigravit, fluuijque Vistulae (quæ antiquis Vandalis dicebatur) vtraque ripas occupauerunt, & statim cum antiqua gente reuutonum quæ etiam ad Vistulam fluuium in tuguriolis antiquitus degebat, societatem atque amicitiam velut aduenæ contraxerunt, propter communem prædæ & rapinas, cum adhuc minimè assueti essent sudore proprio vel agricultura artificijsque; victum acquirere. Manu itaque coniuncta frequentes irruptiones in Prussiam, Saxoniam, & Pomeraniam exercebant, provinciasque maritimas assidujs excursionibus fluxabant, & mare Balticum siue Germanicum propter res sibi necessarias acquirendas Pyratum more remigijs tentabant. Quādo verò & quā occasione hæc migratio Sauromatarum à fontibus ostijsque; Tanais fluuij & paludibus Mæotidis in has regiones

SARMATORVM

contingerit, quoniam nulla gentis ab eo tempore monumēta extant, ex quibus id cō-
stat, ignotum est. Si enim litterarum cultura æquē ac res militaris apud Sauro-
matas tunc temporis floruiſſet, certiora de ſuo in hæc loca aduentu aliſq; rebus præ-
clare geſtis monumēta reliquiſſent, ſed ipſi animoſè viriliterq; agere, & bella ex-
ercere, quam eleganter & ornate ſcribere maluerunt. Sabellicus tamen & Herodotus
ſcribūt Sauromatas & Cymbros à Lydorum rege Aliate ex Aſia eiectos eſſe. Quidam

etiam opinantur eos vi à Gotis expulſos ſedibus patrijs emiſſaſſe, q̃ verſimile nō vi-
detur, ſed porius ſuapte, ſpontè ac voluntate, ſiue fato quodam impulſos, ſiue opum
alienarum cupiditate accēſos, cultiora loca appetiſſe eos exiſtimauerim. Neq; verò
ſoli Sauromata, ſed & aliæ quædam gentes ipſis cōterminæ ſedibus patrijs relictis, in
aliis terris cultiores migrātes tranſierūt, inter hos Cimmerici ſiue Cymbri, Gote, Da-
ci, Sueui ſiue Tuiſcones, & Sacæ qui nunc Saxones dicuntur. Hi etiā in hæc vſque tem-

pora ſarmatis ſunt contermini. Neque verò vniuerſam gentem illinc ſeſe ſimul eſſu-
diſſe conſtat, ſed remaniſſe nōnullos, qui relictæ ab alijs loca colerent, q̃ moderni in-
colæ iſtius oræ, iuxta Tanaim fluuium degētes apertè teſtantur, vt potè Tartari Cam-
peſtres, qui longo tractu iuxta Tanaim fluuium & paludes Mēotidis, Pontumq; Euxi-
num viuunt. Hi enim à veteribus Sarmatis moribus & inſtitutis haud diſſimiles ſunt:
ſed ad rem redeo. Illi Sauromata qui ad Viſtulam fluuium conſederant, cum Tenta-

nibus cōmilitonibus ſuis omnes provincias circumiacentes & colonias ſuas frequen-
tibus diuexationibus depopulatas ad nihilum redegerunt, & victum amplius acqui-
rere non potuerunt, agros enim non colebant, ſed paratis & raptis viuebant. Ideo ite-
rilitate ſoli per ignauiam ſuam cauſata, adiunctis ſibi in ſocietatem viciniſ Teutoni-
bus vltius (inquirentes fertiliores provincias) proceſſerunt, quorum multitudo tre-
centa milia virorum exceſſiſſe fertur, & à fluuiio Vandalo, nūc Viſtula dicto, quem ac-
colebant Vandalia (Sarmatorum nomine abolito) appellati ſunt. Primò itaque hi van-

dalitæ populabundi in Pannoniam excurrerunt Conſtantini magni tēporibus, eamq;
40. annis (expulſis prius eius incolis) occupatā tenuerunt. Deinde Hungarici Hiſto-
riographis teſtantur: baſe Gotis illinc eiecti expulſique ſunt. Polonorum verò annales
teſtantur Vandalitas ex Pannoniæ ſinibus eductos per Stillicum Ducem ſuum in

Italiam quam armis vndiquaque crudeliter peruaſtārent. Poſtea in Hiſpaniam cum
eodem Duce ſuo Scillico cōmigrarunt, ex Hiſpanijs verò per mare Herculeum nauig-
antes in Africam deuenerunt, vbi annos ducentos in pace & abundantia omnium
rerum peregerunt, Romanumq; imperium nauali & terreſtri bello varijs excuſio-

nibus debilitārūt, ac ipſam Romam ſub Sixto Papa, vt quidam volunt, Anno Chriſti
429. crudeliter vaſtauerunt. Tandem Anno Domini 538. Iuſtinianus Imperator per
eos cruento prælio profligauit, ex Africaq; funditus exterminauit, Rexq; eorum
Gilimerus captiuus Conſtantinopolim abductus eſt. Aiuntq; nonnulli hoc præ-

lio Belifarij, Vandalitas ad internecionem vſq; gentis cæſos delectoſq; fuiſſe, ſed id
à vero eſſe alienum non vno argumento liquet. Eſi enim vires eorum adeo ſtacte at-
triteq; eſſent, vt robur vetus & potentiam priſtinam recuperare poſt nūq; potue-
rint, reliquæ tamen eorum ita fuga diſperſæ ſunt, vt quidam in Poloniam ad Viſtulā
fluuium natale videlicet ſolum vnde ortum duxerant regreſſi, nonnulli in Græciam
& Pannoniam, Germaniamq;, nouis quærendis ſedibus dilapſi ſint. Horum reliquæ

vltra Albin fluuium in ſeptentrionem ſparſim habitantes Slaunico Idiomatico ma-
iori ex parte vtuntur, & Ducatus quem incolunt confinis Prusiæ Vandalia nuncupa-
tur, cuius Dux, Prusiæ Polonorum ſeſſalis titulū ſibi vſurpat. Porro omnes Germa-
ni denominatione à Vandalis ſumpta omnes Sarmatas Slaonica lingua vtētes, Vnē-
den, ſiue Vuinden, & vindis promiſcuè appellant, mareq; q̃ Sarmatiā alluit venedicū
vocant. Cætera horum Vandalitorum geſta breuitati conſulens omitto, nihil etenim
de eis ſcribitur, ſolummodo barbara atrocitas & immanitas, qua crudeliter in omnes
æuebant, adhucq; hodie in Litanijſ Catholice Eccleſiæ Romanæ canitur, à Vādalis
libera

DEDUCTIO.

libera nos Domine, &c. Poſt hos Vandalitas ex iſſdem Sauromatiæ ſedibus, alia à
fluuiio Tanai & paludibus Mēotidis gens crudelis priori non diſſimilis ortum duxit,
qui Roxolani ſiue Roſſiani, & Rutheni Ruſſiq; cognominati ſunt, Procopio Hiſtorio-
grapho id atteſtante. Volgari quoq; ſiue Volhini, populi ex iſſdem ſedibus à Volga
fluuiio ampliſſimo cognominati, moribus & Idiomatico Slaunico cum Roxolanis cō-

cordantes ortum duxerunt. Volga autem fluuius celeberrimus (quem plurimi Tana-
im eſſe falſa opinione ducti exiſtimabant) Ptolemæo Rha, Tartariſ Edcl dicitur, Mo-
ſchouitaſq; certis limitibus cum Tartariſ Campeſtribus diſterminat. Illi itaq; Ro-
xolani ſiue Ruſſi cum Volgaris ob ſimilitudinem & vnitatem conſuetudinis vitæ a-
micitiā, & ſocietatem contraxerunt, coniunctiſq; viribus in Tauricæ Regionem
(quæ nunc à tartariſ Præcopenſibus occupata eſt) penetrārunt, inibiſq; locum domi-

cilio ſibi delegerunt: quamdiu illic degerint, vel quo tempore aduenerint, incertum
eſt, nullus enim inter eos inuentus erat, qui temporum rerumq; à ſe geſtarum vices
litteris mandando poſteriorum memoriæ ſactorumq; æternitati cōſuleret. Audien-
tes tandem diſcordiam pullulare inter principes Chriſtianorum in Græcia, quidā co-

rum cum Duce ſuo Chrunno Danubio traiecto, rectā in Thraciā populabundi perre-
xerunt, vbi Imperatorem Conſtantinopolitanum cum exercitu cruento prælio fude-
runt, Nicephorum quoq; & michaēlem Curoplatum Imperatores ad Adrianopolim
occiderunt. Tādē miſſa vtraque occupata eam Volgariā à ſui denominatione que
nunc Bulgaria dicitur vocauerunt. Alij eorum Ruſſiæ Regionem occupauerunt, quā
Vvoliniam (quæ hucusq; hoc cognomē retinet) appellauerunt. Cæteri quoque Po-

doliā, Lithvvaniam, Podlaſiam, Maſouiamq; regiones occupauerunt. Hij omnes
loca ſemel occupata hæc vſque in tempora non mutārunt, exceptis illis qui in Miſſia
conſederant. Varijs autem nominibus ab Hiſtoriographis appellabātur. Græci enim
eos Sporios, id eſt, diſperſos, Sauromataſq;, id eſt, crudeles, ſumpta à Viperis ſimilitu-

dine appellabāt, cæteri eos Roxolanos, Beſos, Guados, Bodinos, à fluuiio Boryſthene,
Bolgaros à Volga, Morauos à moraua flumine, vel à Morato Rege, Antos, Baſnos, Car-
nios, Serbos, Raſcios, à Ruſſia, Dalmatas, Slaunos, Illyricos, Iſtrios ab Iſtro ſiue Danu-
bio, Bohemos à regione Boēmia, Polonos, à Cāpeſtri plana; regione, vel à venatio-

ne. Pole enim, venationem & planiciem Slauiſ ſignificat, hæc; gens planā terē aper-
tamq; regionem incolit, & apprimè venandi ſtudio tenetur. Hę gentes Sarmatiæ vt
in plures diuerſasq; prouincias diuiduntur, varijsq; nominibus appellantur, ſic e-
tiam diuerſa variaq; idiomatica præ ſe ferunt, ſecundum terrarum & regionū diſtan-

tias, quamuis omnes vnius gentis & idiomatici Slaunicæ fuerint: nam Moſchouitæ à
Rutheniſ aliquantulum, Rutheni quoq; à Poloniſ & Maſouitiſ, ſic etiam Bohemi,
Croata, ab inuicem idiomaticiſ expreſſione, accentibus & prolatione, verborumq;
immutatione differunt, ita vt ſeſe intelligere difficile poſſint, niſi mutuo familiarita-

tus vſu alter alterius linguæ aſſuetus fuerit. Nam quia Sarmatę ſiue Slaunos, bellicoſi
pugnaceſq; extiterunt, pacem odio proſequentes, varias mundi partes peragrabāt,
& pro ſuo arbitrio occupabant, peregrinorum quoque vocabulorum vſu idioma Sla-
uonicum immutārunt. Apparet autem ex antiquiorum Hiſtoriographorum ſcriptis,

gentem Slauinorū vel Slauiorum in Paphlagonia regione Aſiæ minoris, tēpore belli
Troianorum floruiſſe. Procopius etiam Cæſarienſis ante mille & quinquaginta annos
de bello gotico, Iuſtiniani Imperatoris temporibus ſcribens, mentionem quoque Sla-
uorum facit. Blondus verò, qui ante centum decemq; annos Hiſtoriam ab inclina-
tione Romani Imperij cōſcripſit antiquiora Arcadij, & Honorij tempora perſequens
Slauiorum meminit. Iornandes autem Alanus in ſuis Chronicis dicit, id nomen Sla-

uorum ſuo tempore nouum extitiſſe, idioma autem hoc, quo nūc Slaunos vtuntur,
antiquum fuiſſe. Scribitq; hic Iornandes & Diuus Gregorius primus huius nomi-
nis Romanus Pontifex, Slauios ad Iſtrum ſeu Danubiū ſeptentrionem verſus habitā-
ſe, traiectoq; Danubio Myſſiam vtramq; Pannoniam, Macedoniam, Thraciā, Iſtriam,
diuexaſſe, inter Drauumq; & Sauum flumina, in Illyrico & Dalmatia conſediſſe, eis

SARMATARVM

Regionibus Slauoniæ nomen indidisse, Romanumq; Imperium penitus debilitasse.

Idem Slau ne Germaniæ quidem pepercerunt, ac ad eam amplitudinem perueniunt, ut propè dimidiam Europæ & Asiæ partem teneant, etenim in ea natione cõnumerantur non solum ij qui Dalmatiam, Illyricum, Carpatum, & Hungariæ môtana tenent, sed aliæ omnes orientales & septentrionales maximæ & fortissimæ gentes,

Contes Slauonice
quanta
quor.

Slauorum
termini.

quæcunq; Slauonico idiomate vtuntur, vt potè Bulgari, Bosnæ, Serbij, Croatæ, Carnij, Rascianij, Dalmatæ, Istrij, (Burgundi iam Slauorum linguam amiserunt) Stiri, Poloni, Masouitæ, Pomerani, Lusatij, Podolij, Volinij, Rutheni, Moldaui, Moschouitæ latissimè imperantes, Cassubij, Vandalij, Silesij, Morauj, Bohæmi, &c. In omnibusque his Prouincijs ab Oceano glaciali, qui vltra Moschorum Principis ditiones longissimo tractu septentrionem versus extenditur, ad mare vsque Mediterraneum, & Adriaticum populi Idiomatis Slauonici reperiuntur. Sic quoque à Ponto Euxino Moldaui, Valachijque & cæteræ Ruthenorum gentes ad mare vsq; Germanicum colonias suas habent. Quamuis plurimi eorum patrium viuendi modum in peregrinis

Slauorum
communi-
tate, meta-
morphosi-
que.

Roxolani
cũ Matrida
te Põti Re-
ge ballabāt

mores commutârint. Bulgari enim, Bosnæ, Rascij, Dalmatæ, cum Turcis & Hungaris: Burgundij, Myssij, Pomerani, & Silesij cum Germanis: Lituani, Ruteni, Masouitæ cũ Polonis: Istrij, Carniolani, Carinthij cum Italis sentiunt. Attamẽ omnes hi quamuis inter peregrinas gentes diffusi dispersique sunt, patrio idiomate Slauonico (diuerso modo licet) vtuntur. Plurima & præclara gesta hi Sauromatæ exercebant, præcipuè verò cum Roxolani (quorum posterij nunc Rutheni siue Russi dicuntur) strenuè cum Mithridate Rege Partorum & Ponti belligerarēt, qui has regiones, quas hodie Turca, possidebat. Cum Romanis quoq; & cæteris finitimis Regibus longas acies vario Marte tenuerunt, sed quia gentiliter viuebant literasq; ignorabant, idè etiam præterita recordare, & antiqua gesta ad posteritatem transmittere flocci pendebant. Porro qui diligentius res ipsam considerare velit, nullam gẽtem olim Sarmatis bellicosiores extitisse videt: hi enim omnes miseras bellicas, frigora, intempestates, & id genus alios casus facile sustinebant, & propter nomen æternum nulla vetustate abolitum vitam flocci pendentes, mortis impauidi varijs periculis opponebant, de quorum insigni fortitudine audaciq; animo Ouidius ille Naso, è Roma ad Pontum in Regnum Tauricæ relegatus, pro singulari miraculo, Romanis proceribus scripfit in hac verba: Lib. 1. de Ponto Elegia 2 ad Maximum.

Sarmatis
nulla olim
gens belli-
cosior.

Hostibus in medijs interq; pericula versor,
Tanquam cum patria pax sit adempta mihi,
Qui mortis sauo geminent, ut vulnere causas,
Omnia vipereo spicula felle linunt.
Hic eques instructus perterrita mania lustrat,
More lupi clausas circumeunt is oues.
Tectarigent fixis veluti vallata sagittis,
Portaq; vix firma summonet arma sera.

Ad eundem Elegia tertia.

Aut quid Sauromata faciant, quid Iasiges acres,
Cultaq; Orestea Taurica terra Dea.
Quæq; alia gentes ubi frigore constitit Ister,
Dura meant celeri terga per amnis equo.
Maxima pars hominũ nec te pulcherrima curat,
Roma, nec Ausony militis arma timer.

Dant illis animos arcus plenæq; pharetra,
Quamq; libet longis cursibus aptus equus.
Quodq; situm didicere diu tolerare famemq;
Quodq; sequens nullas hostis habebit aquas.

Idem ad Vestalem Ele. 7. lib. 4.

Ipsæ vides onerata ferox vt ducat Iasies
Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.
Aspicias & mitti sub adunco toxica ferro,
Ac telum causas mortis habere duas.

Ad Seuerum Elegia decimanona.

Nulla Getis toto gens est truculentior orbe
Tinctaq; mori ifera tella sagitta madet.

Ex hoc igitur testimonio Ouidij Sarmatas bellicosos, Imperioq; Romano minime subactos esse apparet, cùm dicit: Nec te pulcherrima curat Roma, &c. Porro quæ de antiquissimis eius gentis moribus, & institutis proferri possint, hæc ferè sunt. Vtebantur primis temporibus vetustissimi illi Sarmatæ siue Slauones, & qui in

DEDUCTIO.

4

in Polonia Russiaque Regionibus postea sedes habuerunt, eorum posterij, prisca illa Slauonica lingua quæ Sarmatis Ruthenisq; genuina est. Regẽ aut Principem secundũ genus agnoscebant neminem, sed exortis subinde bellis ex suis fortissimum quemq; & factis illustribus spectatum Ducem, sibi eligebant, nec diuturnius cuiusquam erat Imperium, quàm ipsum bellum, cuius gerendi Dux esset declaratus. Vnde & nũc Polonis Rex non nascitur, sed cõsensu Senatorum, qui dignus videretur, per sortem eligitur. Ad bella singuli viritim proficiscebantur, arcubusq; frameis, & læcis oblongioribus utebantur. Vxores secum ducebant, quæ incantationum magicarumque artium gnaræ, augurijs & vaticinijs operam nauabant, de præliorumq; euentibus scienter præfagiebant. Fugere in bello res insolens illis erat, quique id fecisset, ei nullus ad suos reditus patebat, neque grauiorem vllam turpitudinem aut ignominiam nouerant. Summa apud eos dignitas erat post electos belli Duces equitum, quos ab ornamentis auratos vocamus, ad quam nemini aditus patebat, nisi qui virtute bellica factisq; in hostem patris id assequeretur. Martem, Lunam, Solem, aliosque vanæ religionis Deos adorabant, eosq; diuersis & certis locis colere, & sacra ipsis facere solebant: de animarum tamen immortalitate rectè sentiebant. Sepulturæ eorum erant in syluis & agris, tumulosque aggestis lapidibus vestientes eminenter muniebant, quod genus in Russiæ regionibus passim adhuc visuntur. Nonnulli quoque more Romano cadauera cremare, cineresq; collectos in urnas recondere solebant, in victu paucis contenti erant. Permutatione rerum necessaria vtrinque comparabant. Nihil proprium absque arcu, framea, & lancea possidebant. Vestibus vilibus, ex corijs ferarum, pellibusque utebantur, ad talos demissis, thesauros, possessiones, prædia, vestesque pretiosas non comparabant. Causas omnes & controuersias publico in loco Marte iudice armis dirimebant. Hæc planè sunt, quæ de antiquissimis Sarmaticæ Slauonicæq; linguæ, institutis & moribus extant, quorũ potissima pars in hunc vsque diem apud posterios eorum quibusdam in locis viget. Nunc de Polonis, vnde venerint & quando his in regionibus Sarmatæ confederint, dicendum nobis occurrit.

Antiquo-
rum Slauo-
rum sine
Sauroma-
tarum mo-
res.
Rex in Po-
lonia non
nascitur.
Expedito
in bellum
antiquorũ
Sarmata-
rum.
Fugam bel-
lo Sauro-
mata tur-
pissima.
Equitũ mi-
litiũq; a-
pud Sar-
matas in-
telligitur di-
gnitas.
Idola Sar-
matarum.
Sepultura
Sarmatarũ
vicina.
Comercia.
Possessio-
nes Sarmæ
tarũ armis
vestitus.
Iudicia.

Subiunximus hic, Lector candide, vitas ac successiones singulorum Principum, Regumq; Polonie, Carmine Elegiaco olim à Clemente Ianitio descriptas, ad prosa orationis amplificationem, decorem, & elegantiam plurimum conducentes, quas à mendis Typographorum summa cum diligentia expurgari curauimus.

B iij

COMPENDIUM CHRONI- CORVM POLONIAE SECVNDVM SE- RIEM ET SVCCESIONES OMNIYM PRINCIPVM

*Regumq; gentis, à Lecho primo Duce Authoreq; Polonorum, vsque ad modernum
Regem Henricum Valesium ordine seruato.*

LECHVS PRIMVS DVX ET AVTHOR POLONORVM.

*Qua modo Sarmatia est, quondam deserta fuerit
Inuia, post magnas Deucalionis aquas.
Primus in hac Lechus populum deduxit agrestem,
De patria pulsus seditione domo:
Dalmata vir, Pharys claro patre natus in agris,
Quos rapidus curuis Crupa pererrat aquis.*

*Colle super pulchro properat a mania Gneznæ
Struxit, & à nidis nomen habere dedit.
Omne per motus multas ibi namq; videbat
Per vicinum aquilas nidificasse nemus.
Exule patre sumus, sed plurima Regna per Orbem
Principia exulibus dant sua, Roma notho.*

Hac gente bellicosa Slauonica, siue Sarmatica, cuius deductionem co-
piose descripsimus, duo Illustres magnanimique Principes ortum duxe-
runt, quorum vnus Cechus, alter Lechus appellatur, fratres germani hi
exanlatis superatisque multis & difficilimis laboribus, miserisque bellicis
temporibus illis turbulentis, in Illyrico & Dalmatia, domesticæ seditio-
nis (quæ ex pace compositis bellis oriebatur) pertæsi, vegetiora nobilioraque nacti in-
genia

*Lechus &
Cechus fra-
tres ger-
mani.*

POLONORVM

genia, viuendi aliam rationem elegerunt, cum exercitibusque suis à castris suæ tribus
Slauonicæ, ciuili bello dissidente, ex Croatia Illyrici regione sese subdixerunt. Occi-
dentem versus in Germaniæ ditiones contendentes, Regionem sitas inter fluuios ce-
lebrerrimos Albim & Vesperam occupauerunt, ciuitatemque cum arce munitam in ri-
pa Vesperæ condiderunt, cui nomen Bremiæ indiderunt, vt significarent se in ea onus
miseriæ deposuisse. Bremiæ enim Slauis, onus sonat, & hucusque hæc ciuitas Bremen-
ia Germanis appellatur, illiq; multa & præclara bella cum Germanis de sedibus decer-
tantes gesserunt, multæque ciuitates & arces terrore eorum percussæ, libenter se illis
dediderunt. Atque ita Cechus ad Danubiũ & Albim fluuios in Boëmia antiqua Ger-
manorum Colonia, quæ nunc Boëmia dicitur, primum domicilium habuit, incolis
regionis prioribus partim expulsis, partim inter suos connumeratis. Deinde Austriã,
Lusatiam, Morauiam, Musnam ditioni suæ subegit. Lechus verò frater suus magnani-
mus Heros vltius cum suo exercitu, anno quo Diuina potestas humana in specie
ad salutem nostram cœlitus sese demisit 550. processit, inuestigandi eligendiq; pro
su arbitrio causa sedes cultiores, primoque ab occidente in septentrionem plagam se
coferens, hos in campos, vbi nunc Polonia, peruenit, ad Vistulamque fluium, vnde
Vandali Sarmatica gens surrexerat, confedit ibique cum suis requieuit. Deinde à Vi-
stula ad Oderam vsque fluium orientem & septentrionem versus, omnes has pro-
uincias, vbi nunc est Silesia, Marchionatus Brädeburgensis, Prussia, Mekelburga, Po-
merania, Holsatia, Saxoniæq; armis imperio suo subegit, quibusdam incolis earũ par-
tim cæsis, partim expulsis, ceteris verò in gratiam susceptis. Cùm igitur imperiũ suum
frenuo Marte sic dilataret, Regulys quidam Germanorum Lechum ad duellum euo-
cauit, vt secum de Imperio ferro decertaret, cui id fortuna obtulerit. In primoque co-
gressu Lechus Germanum trucidauit, Regnumque illius cum omnibus maritimis re-
gionibus, quæ nunc Pomeraniæ nomen retinent. Marte concedente occupauit. Paca-
totaque Imperio suo, deserta Poloniæ peragrans, loca munitiora ciuitatibus arcibus-
que erigendis idonea circumlustrabat, forteque reperit locum inter lacus paludesque
latolas natura & oportunitate loci munitum, vbi primam omnium Poloniæ ciuita-
tem & arcem fundauit, quam Gneznari à nidificantium multitudine Aquilarum ap-
pellauit. Nidus enim auium Slauis *gniazdo* dicitur. Ario-orumque & Aruspicum
consilio Aquilam albam cum expansis ad volandum alis pro insigni Stemmateque pa-
trio sibi elegit, qua in vexillis cæterisq; signis bellicis utebatur, & ab hoc tempore hoc
celebre Stemma à regibus Poloniæ gestatur. Itaque à Lecho primo Duce authoreque
Polonorum Poloni, à Ruthenis cæterisq; Slauis Lechiti, Bohemi verò à Czecho, Cze-
chi appellantur. Hoc verò nomen quo Poloni vocantur, a Regionis planicie campisq;
quos incolunt aperti retinent. Campus enim vt diximus pole significat. Multis itaq;
præciariis gestis exactis, rebusque in Polonia omnibus rectè constitutis, extremum
diem foeliciter clausit.

Post mortem Lechij nihil certi de legitimis hæredibus successoribusq; eius reperi-
tur, magnaq; hac de re Historiographorum Polonorum lis est, sed hic testamēto mo-
riens legauerat, vt aliquem dignum virum ex sua gente de patria & rebus bellicis bene
meritum, summæ rerum præficerent, cui in omnibus obtemperarent.

VISTIMIRVS ex nepotibus Lechij, Princeps Polonorum cùm ad Danorum fines
vsque imperium suum extenderat, & ob viciniam à rege eorum Syuardo va-
rijs excursionibus infestaretur, vnde cunq; potuit auxilia coëgit, nauesq; ador-
nauit, & armato milite compleuit, ex quibus vnã ingentem fabricasse dicitur, cuius
solo aspectu Dani perterriti fuere. Nauali itaque prelio fortuna auspicante, Syuardum
Regem cū ingenti classe Danorum occurrentē strenuē fudit fugauitq; & ad interiora
terræ hostes persequens has insulas in Dania, Rugiam, Hemeriam, Feondiam, Salen-
diamq; occupauit, plurimasq; ciuitates & castra in eis Polonorum præsidij munita
extruxit, vbi ad hæc vsque tempora hæ omnes ciuitates nomina à Polonis Slauonico

*Lechus cū
Cecho fra-
tre in Ger-
mania de-
tionibus
Bremen
adificauit.*

*Cechus in
Boemia ci-
uitate
sedet.*

*Lechus pr-
mus Polo-
norū Dux
& auctor.
Quidā de
tempore ad-
uenit eo-
rum dubi-
tans.*

*Inperiū Le-
chy promo-
uit.*

*Lechus Re-
gulum Ger-
manici
duello vi-
ci.*

*Gneznæ
prima Po-
loniæ ciui-
tas.*

*Insigne Po-
lonorū Re-
gum Aqua-
la alba
Poloni Sn-
de dicit.*

*Poloni Da-
nos nauale
prelio su-
perant, in-
sulæq; eo-
rum occu-
pant.*

VITAE REGVM

Ciuitates à Polonis fundatae. idiomate indita retinent, vt pote Vuisimer, à Vuisimiro, Lubeca vrbs opulentissima & populosa, Danczik siue Gedanum ciuitas celeberrima ad mare Germanicum à Polonis contra Danorum excursions arcendas imprimis condita. Prædictum itaque Danorum Regem filio eius in obsidem sumpto, Vuisimirus vestigalem sibi efficiens, & rebus in Dania rectè dispositis, multimodis spolijs onustus classem in Poloniam reduxit. Hocque primo nauali prælio Poloni quasi quodā tyrocinio instructi cum inimicis nauali prælio bella gerere animosiores effecti sunt. Tandem aliquot annis exat, Syuardus Polonorum iugum ægrè ferens, conspiratione cum Holsatis, Svvetijs, Danisq; aduersus Polonos facta, exercitum numerosum contra eos eduxit, sed secundo maiori clade cum tota suorum manu in Scania à Polonis prostratus est. Ipse verò pernici fuga elapsus mærore & dolore ob amissum exercitum deploratumque rerum suarum casum consumptus, spiritum exhalauit. Vuisimirus verò magnam Daniae partem imperio suo subegit. Postea multis præclaris gestis editis, finibusque Imperij Polonici prolatis absque posteritate decessit.

DVODECIM PALATINI

Dani iterum à Polonis prostrati sunt. *Syuardus moritur.* **V**M itaque tota domus Eechij decessit, Poloni libertatē strenuè asserentes, neminemq; extraneorum Principum sibi imperare patientes, duodecim Palatinos (vt dicitur) viros præcipuos ex sua gente solenni conuentu Gnetæ celebrato, ad Rempublicam gubernandam subornant, quam viginti annis administrabant. Sed multis & diuersis imperatibus discordiæ & ambitionis impulsu, bellis civilibus cladibusq; mutuis & intestinis sese afficiebant. Finitimæ verò gentes præcipuè Germani discordia Polonorum considerata rebellare cæperunt, iugoque excusso suas provincias ab eis occupatas recuperauerunt. Hoc detrimentum & diminutionem imperij sui Poloni ex pluralitate gubernatorū animaduertentes Comitij generalibus celebratis, ad Cracum quendam siue Crocum virum tunc temporis insignem de genere Cechij oriundum, sceptrum deferunt.

CRACVS PRINCEPS POLONORVM

Elucata

POLO NORVM

6

Elucata iugo multorum patria, CRACVM
Præfecit rebus lata lubensq; suis
Quibus hic pepulit Gallos, qui nostramuebant
In rura, excussa post mala Pannonia.
Mustus regni tenuit quoque Sceptra Bohemi,
Et rexit geminum, carus utrig, solum.

Tunc habitasse Draco fertur sub rupe Vaneli,
Dirus vicini depopulator agri.
Sulphure faret ouē CRACVS, monstro obijt: illo
Interijt ingens bellua victa cibo.
Conditur à CRACO CRACOVIA: fabula Grachi
Friuola Romani iam mihi, queso, tace.

Racus nepos Cechij Boëmorum Principis, ad Imperij Polonici fasces communibus omnium suffragijs euectus, finitimas gentes iam Polonis rebellantes, iugumque excutientes coërcuit, finisque Regni ab omni insultu hostium tutauit. Gallorum copias prostrauit, quæ Hungaria deuastata in Poloniam excurrerant. Tandem pacato armis imperio, deserta loca foliisq; agricolis adornauit, ciuitatem celebrem cum arce in scopulo Vanel dicto ad Vistulam fluiuium condidit, quam à suo nomine Cracouiam appellauit. In hoc autem scopulo Draco ingens tunc temporis delitescerebat, qui fordido suo anhelitu cum eluxisset, de antro prorepens multos velut peste quadam inficiebat, per ciuitatēque & loca circumiacentia grassando, omnia obuia deuorabat. Quam ob causam incolæ ciuitatis ordine tria iumenta per diem ei ad antrum offerre cogebantur. Cracus igitur Princeps suorum deploratum statum videns, cum iam omnibus iumentis expilaretur, pellem vituli excoriati, sulphure, nitro, pice infarcire iussit. Quod vbi hora cōsue-ta ad antrum Draconis opponeretur, bestia prorepens, famelica, iumentum putans, venaculum illud deglutijt. Cumq; in eo illa materia igne sulphureo accedente accensisset, de antro sese proripiens in Vistula aquam tam diu sorbebat, quousque medio creparetur. Cracus tandem Princeps rebus imperij rectè dispositis, Cracōque & Lecho filijs, filiaque Vanda relictis è vita sublatus est.

Vistis Craco gentili ritu persolutis Poloni conuentu celebrato, Cracum secundum, natu maiorem Craci filium, in solium paternum substituunt, sed Lechus frater iunior ambitione tumens, inuidensque illi imperium, inter venandum eum occidit, dixitque falso lachrymas addens, eum equi lapsu, dum remerè persequitur feram, dilaniatum, strangulatūque esse atq; hac arte callidus imperium assecutus est: sed paulò post dolo in lucem prodeunte Regno pulsus, fugatusque est.

Connubij ob crebram Virgo formosa repulsam
Teutonici bello VANDA petita Ducis.
Hosti congredditur: vincit. Magno ille pudore
Incumbit gladio, se peremitq. suo.
At victrix: mea virginitas sit victima vobis
O superi, per quos est mihi sospes, ait.
Rotogari effugi thalamos: sic fata, sub alti
Se flum rapidas precipitavit aquas:
Bactra Semiramidem, Tomyrin Scythaq. ornet, utriq.
Quam meus anteferat laude POLONVS habet.
Aequantur Regnis, aequantur Marte, lucebit,
Aequari VANDAE qua, rogo, morte potest?

Vno à nato Christo 730. Vanda
filia Craci in ordine Ducum Poloniae
quarta, vnica legitimâq. hæres Regni,
omnium acclamatione ad Imperij fa-
scis euehitur. Hæc summa prudentia,
& rara fortitudine Rempublicam (virginalem coe-
libemque vitam ducens) strenuè gubernabat, non aliter atque illa Penthesilea, Ortigia-
que. Erat autem formosa & pulcherrima nimis, vt pulchritudine sua plurimos Prin-
cipes ad se alliceret, & veluti hamo pisces caperet, vnde Vanda vel Venda quæ dictio
Slauis Hamum quo pisces capiuntur sonat, appellata est. Ritagoras igitur Princeps
Germanorum virtute illius, prudentia, atque pulchritudine commotus, Procos ad il-
lam destinauit, sollicitans vt sibi nuberet, illa verò obstinatè connubium repugnando
Procos vacuos sapius dimisit. Quapropter Ritagoras putans se ab ea contemptum,
Poloniae bellū indixit, terrorèq. & vi ad coniugiū eā cogi sperabat. Illa è contra impa-
uida celeriter vndeunque auxilijs coactis, eum in conflictu bis capitali & cruenta cla-
ude fudit: ipse autem pernici fuga elapsus, præ pudore quod virginis manu iussus fu-
garusque fuerit, nolens testem sui dedecoris Soleni amplius esse, gladio proprio sese
interemit. Vanda verò memorabili victoria Polonis relicta, prout Dijs virginitatem
deuouerat, volens voti compos esse de Ponte in Vistulam sese præcipitavit, sicque a-
quis obruta interiit. Cadaver illius repertum est in ostijs Dhubnæ vbi Vistulâ influit,
atque in scopulo vno iniliari à Cracouia in Mogila gentili ritu sepulta est.
Denum post Vandam nullo successore legitimo existente, iterum duodecim Pala-
tinos, vt vnusquisque Prouinciæ suæ præficeret, Poloni elegerunt, vnde magnum detri-
mentum diminutioq. Regni, velut & prius subsecuta sunt. Quæ enim in inimicos ar-
ma essent conuertenda, in se conuertebant: ambitioneq. flagrantis, mutuis cladi-
bus inter se dissidebant, qua de causa Marcomanni, Hunni, & Germani, Poloniam vn-
dique angustabant.

PREMISLAVS SIVE LESKO PRIMVS.

Restituit patriam magna virtute ruinam
LESKO suæ, miris usus in hoste dolis.
Sub nemore hostis erat: LESKO sub nocte silenti
Appendi galeas per nemus omne iubet.
Sol oritur, galeas accendit: id obitus hostis
In nemus, instructi Militis arma putans.

Nil reperit: species quia LESKO remouerat illas,
Sic nostros Moranis terga dedisse putat.
Castramero celebrat, belli securus: in antris.
LESKO venit tenebris: Castra sopita capit.
Aeternumq. hosti dat somnum: longa Polonis
Otia: finitum is fœdera, iura, metum.

Anno

Ano virginei partus 750.
ex his bisenis Palatinis
intestina bella mutuo
mouētibus, vnus Pre-
missaus Lesko, non sua, sed pa-
triæ comoda quærebat. Cumq.
Morani Poloniam vastarent, il-
lis pro tempore coacto instru-
ctoque exercitu, hostes iam spo-
lij & exuijs onustos ad sua re-
uertētes, insecutus est: in quos
ad motem, vt dicitur caluū, vbi
nunc templum, sanctæ Crucis
conditum est, sub altis nemori-
bus castrametatos impetumfe-
cit: statimque se in abdita Syl-
uarum cum suis subduxit. Ho-
stes verò armis arreptis, in ea lo-
ca vbi Leskois se apparuerat
venientes neminè inuenerunt,
perterritūque exercitum Po-
lonorū fugere credentes ad sua
castra reuersi sunt. Cumq. iam
tutissimè omnia agerent Bacho indulgentes, Premissaus nacta occasione ex abditis
Sylvarum cum suo exercitu, intempestua nocte inopinatos, somnōq. oppressos Mo-
ranos, magna vi, à fronte, & à tergo inuasit: omnēq. ad vnum cruento prælio fundi-
tus trucidauit: & spolia captiuosq. recuperavit. Qua insigni victoria clarus, omnium
suffragijs. præter pluralitate gubernatorum, Regni habenis præficitur, multisque e-
gregiè gestis editis, ruinisq. patriæ magna virtute restauratis, absque posteris è viuus
decessit.

LESKO SECVNDVS.

Atulit huic Regnū variorū cursus equorum,
Et præter morem, Sors oculata suum,
Dignus erat Regno, quamuis patre natus agrestis
Rusticus, & modica iussus arator agri.
Non bello quàm pace minor: mireris in illo
Hoc, qui nulla vnquam nouerat arma, viro.
Ante oculos voluit monumentum vile prioris
Fortuna sagulum, semper habere suos,
Et tamen illius non legerat ille Poëta,
Sarmatico dignum carmen in Orbe legi.
Fortunam reuerenter habet, quicquid, repente
Dives ab exili progrediēte loco.

Anno à Christo nobis cœlitus mis-
so 780. Premissaus Lescone absq.
posteris decedente, de electione
Monarchæ voces communes, &
sententiæ Senatorū discrepabant: commu-
nique omnium consensu, post multas liti-
gationes, hunc modum eligendi Principis
constituerunt: columnam ante Cracouiam
statuerunt, desuperque Diadema & Sce-

Modum ele-
ctionis cer-
tare equum

VITAE REGVM

Eguorum
curfu de
imperio
certatur.
Dolus Le-
fcij.

Dolus a-
peritur.

Premium
frandis.

Lefco pl-
beius ad
Regnum
eueitur.

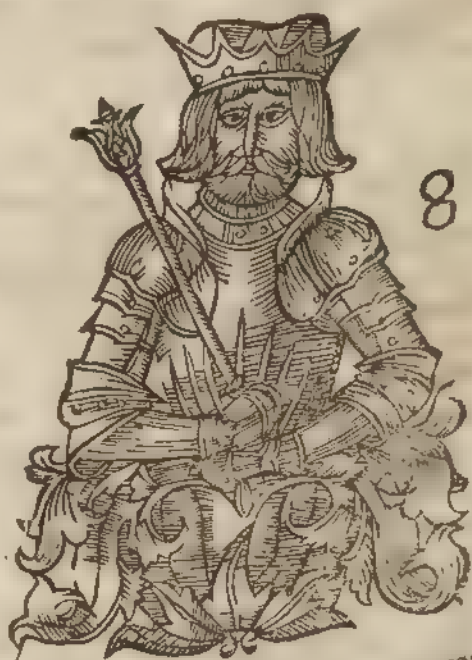
Mars Lefcij.

ptrum Regale posuerunt, ac palam omnibus & singulis præconis proclamatione notum fecerunt, ut quicunque à flumine Pradnik dicto, equi sui celeriori cursu ad columnam subordinatam ceteros anteuerteret, Monarcha designaretur. Quidam igitur iuuenis infimæ familiæ, sed astutus & callidus, re diligenter considerata, clauos ferreos in viâ qua currendum erat occultè infixit, terrâq; occultuit; præsignita sibi ad currendum viâ. Inter currendum autem equi omnium ferro subordinato faucij substituerunt; nemôq; ad columnam ex illa multitudine, solummodo ille peruenit: & sic Principatum dolo acquisito, potitus est. Sed occulta fraus illico innotuit. Paulò enim post duo iuuenes ex plebe ludentes Simbolo iacto, per illa loca cursu pedestri à fluuio Pradnik ad columnam prædictam decertabant, ambabusq; lautijs effectis vnus leuius claudicans primus columnam attigit, socius verò suus clauos in terra considerans brauium ei denegabat: causamque ad Senatum detulit: vbi patefacta est: peruersa astutia Lefcij: qui dolo supradicto, ad Regni fasces euectus erat. Omnes igitur nobiles & magnates de iniuria coram senatu expostulantes. Lefconem solo dieictum tractu equorum membratim dilaniari, dilacerariq; fecerunt. Ille verò qui ludendo pedester ad columnam venerat, Lefco secundus appellatus, communi omnium acclamatione Regnum præponitur. Hic quamuis plebeius esset, attamen talem se præbuit, ac si Regali orsus esset prosapia: idque totis diebus vitæ suæ diligenter obseruabat, quod ornamentis Regijs solenniter induturus, vestes quas olim ex vili lana gerebat, desuper indueret: pro monumento prioris vitæ id habens: vtque fortunam instabilem, quæ sorsum eleuatos ad ima deiicit, eluderet. Quam consuetudinem multi Principes Polonorum solenniter obseruabant. Tandem Lefco plurimis Heroicis gestis exactis, filioq; huius nominis tertio relicto, vitam cum morte commutauit.

LESCO TERTIVS.

Quam fueris belli cupidus, quæ Martis amicus
Iste, vel hoc signo discere quisq; potest: --
Cum sub eo Patria pax arma quæta teneret,
Bellandi fieret nullaq; causâ domi:
Impatiens otij, Graecos contra, atq; Latinos,
Pannonibus toties auxiliarius erat.
Viginti genitor varia de matre nothorum:
Infamat quantum tanta libido virum?
Sapè, licet magna, post multa trophaa legantur:
Et Cypria studys incubuisse Diuos
Quod si defendi exemplo non possit Achilles
Lefco, & Alexandri, Mars quoq; machus erat.

Vnebribus exequijs Lefconi gentiliter perfolutis, Lefco filius eius, huius nominis tertius in ordine Principum Poloniæ septimus, Monarcha salutatur. Hic à moribus paternis minimè degenerauit, omnes finitimos hostes sedauit. Imperique sui fines in pace & securitate cicurauit. Postea otij impatiens, Hungaris, Saxoniisque aduersus Carolum Magnum Romanorum Imperatorem auxilia suppeditabat. Tandem Anno Domini 801. cum Boëmis, Pomeranis, Prutenisque à Carolo in Silesia cruento prælio ad Oderam fluuium prostratus est. Cui filius Popilius ex legitimo thoro natus (viginti enim illegitimos natos ex concubinis, Pomeraniæ Duces generat) successit.

8

POPELVS

POZONORVM.

POPELVS PRIMVS.

An tibi lectum tantum, lasciuie, reliquit,
Non etiam clypeos, armaq; dura puter?
Es Veneri tantum iussit seruire? Gradino
Non etiam, ô noster Sardanapale, suos?
Quandoquidè in fratrum tam multa gente tuorum,
Legitima solus coniuge natus eras.
Successisse etiam patrijs te laudibus æquum
Non tantum vitijs, imperioq; fuit.
As genitore tuo felicior, ipse fuisti
Hac in tam rari parte POPELV boni:
Quod tibi tu similem genuisti: quiq; putaret
A cuculo cuculum degenerare nefas.

801. in 26
lun.

Ar. Co.
plo.
Mos exo.
cranda seu
sa Popan.

Opelvs huius nominis primus Lefcij tertij filius, qui à Germanis Offerich dicebatur: patre decedente, Regni habenas regendas suscepit, Anno Domini 815. Hic à virtute paterna degenerauit: in vrbe Cracouiensi sede sprete, eam in Gnesnam, demum in Crusphiciam transtulit: ibique arcem in lacu Goplo condidit. Nil amplius de eo scribendum restat: cum nulla egregia gesta memoriæ digna edidit. Semper enim libidinibus delicijsque indulgebat. Hac verò execrandi particula sapissimè utebatur, dicens: O vtinam à muribus corroderer, quod quamuis non ipsi sed filio eius prout inferius dicitur, contigit.

POPELVS SECVNDVS.

Quin timet hic Regno pelli, vir inutilis, & cum
Coniuge consultas, quid male tutus agat.
Vim morbi simulat: patruos accersit, & illis
(Viginti fuerant) toxica mista dedit.
Orta cadaueribus vis murum erupit: & illum,
Vxorem, natos, vndiq; dente petis:
Diluiat, frustra medios fugiebat in ignes,
Frustra in Goplaas perfidus hospes aquas.
Discite iustitiam, qui propter lucra paratas
Fertis, & exertas ad scelus omne manus.
Est Deus, est scelerum vindicta, est pena malorum,
Vnde putes minimè posse venire, venit.

Anno salutiferi virginis partus 830. Popelvs secundus, patri in regno succedens, à moribus eius libidinosis minimè degenerauit: postpositisque nelegijs Reipub. vanis otijs, choreisq; & delicijs domesticis indulgit. Insuper non ille sed vxor eius, quæ infano amore prosequēbatur, pro sui peruerso arbitrio imperabat. Quapropter Magnates & Equites regni, eum vt hominem nihili Sardanapalum Poloniæ appellantes spreuerunt. Popelvs verò re considerata, veritus ne Poloni aliquem ex Patruis suis in locum suum substituerent: vxoris astuto consilio infirmitatem simulauit: Patruosque omnes qui viginti

C ij

VITAE REGUM

*Altera ff.
m. 11. v. 17.
firmius.*

*Grande
vix quæ
firmus.*

*Altera ff.
que vixit.
d. dextra.*

*Excusatio
vixit mu.
res.*

*Populus d.
v. v. bus
v. v. ore
liberum
corroditur*

numerorant, Principes Pomeraniae accerfuit, & decumbens in lecto, obnixæ ab eis
rogauit, vt vnum filiū suum ex duobus Regno se decedente præficerent, quod liben-
ter Patre facturos sponponderunt, si magnates regni consenserint, Regina verò in-
terea poculum cum veneno mixto adornauit, & vnique bibendum pro sanitate
Regis obtulit. Egressi illi à Rege, maxima corrosione ex veneno hausto exercitati, om-
nes pariter expiauerunt: Regina autem cum lætitia dixit: Deos in eos quod malum
Regi Domino suo machinati fuerint, iuste animaduertisse. Ideò cadauera eorum in-
humata quasi perfidorum, in lacum Goplo reginæ iussu, proiecta sunt. Statimq; Deus
iustus vindex & ultor nefandi homicidii, murum vim numerosam, dictūque horren-
dam, ex illis cadaueribus mira quadam metamorphosi, excirauit, quæ Regem in arce
lautè conuiuantem, vxorēq; & filios eius cum terribili strepitu vndique inuasērūt:
& neq; armis, neque igne, se arceri passæ sunt. Rex metu inauditi inusitatiq; pericu-
li perturbatus, in arcem quæ est hucusque in lacu Goplo, iuxta Crusphiciam oppidū,
cum vxore & filiis profugit: mures verò adhuc plures terram & aquas copientes,
cum horridis sibilis eum persequēbantur: Nautæ præsens præ oculis exitum viden-
tes, timētes ne in medio lacus nauem corroderent, ad ripam otius appropinquan-
tes, aufugerunt. Popilius quoque in turrim natura loci munitam, & aquis opportunè
circumflam cū suis se recepit: vbi cum vxore & liberis à muribus corrosus, consum-
tusque est, vt ne monumentum quidem eorum reliquum fuerit.

PRASTVS CRVSPHICENSIS.

O Priscos hominum mores, ò neficia fastus
Simplicitas, ingens ò probitas, & amor.
No puduit proceris homini dare Sceptra Polonos
Qu' modo cultor agri Cruspicienſis erat.
Obſilus virtutis opes, virtutis hmorem,
Qua vir in exigua floruit ille caſa.
Hoc orti de fonte Ducis, Regiſq; Poloni
Durare dies, uſq; Luſitane tuos.
Cimpita Cruspicie veterum, noſtro eſtu in orbe
Euentu gemini nobilitata Ducis.
Regnum ruricola deſerui: à mure vorari
Regem: res aque prodigioſa fuit.

Anno incarnationis Diuinæ 84. 2.
Popilio secundo à muribus por-
tentosè absumpto, multa con-
trouersia in Crusphiciensi con-
uentu de electione Principis exortæ sunt.
Erat autem tunc temporis in Crusphicia
Pijastus quidam vir simplex, virtute tamē
& pietate præstans. Huic eodem conuentus tempore filius natus est, cui ad nomen so-
lenniter gentili ritu imponendum, melis mulsati duo vasa præparauit, propter con-
uiuias tractandos, porcūque mactauit. Interdum aiunt ad eum duos viros ignotos
venisse peregrino habitu (quos Paulum & Ioannem Martyres Romanos ferunt esse.)
Hi in palatium vbi electio celebrabatur non sunt admissi, à Pijasto verò humaniter ho-
spitio excepti fuere, infantrēmque natum gentili more subraferunt, nomēque ei Se-
mouiti imposuerunt, & tandem discesserunt. Tunc temporis autem in Crusphicia
ob magnum confluxum populū ad Comitia Electionis plurimi comeatus, pabulique
penuria laborantes, ad Pijastum vt sibi aliquid pro victu venderet, veniebant, qui sin-
gulis gratis necessaria suppeditabat, quantum cuique opus fuerat, carnis autem Suillæ
& mellis, panisq; copia, apud eum non deficiebat: nam incrementa omnium rerum
à Deo

POLONIA

Deo copiosissimo largitore & remuneratore illi procedebāt. Omnes igitur manum
divinam cum Pijaſto eſſe videntes, communibus ſuffragijs & vocibus, Monarcham
eum ſalutant, Regnūque oblatum quamvis agreſti familia natus, ſtrenuè cum ſum-
ma fortitudine, & dexteritate viginti annis gubernavit. Poſtea 120. annis ætatis ſue
traſſis, reliſto filio Semouito extremum diem clauſit. Ex huius ſanguine Duces Re-
ſque Polonorum ad Ludouicum Hungarum vſque, genus duxerunt.

SEMOVITYS.

*Sic & Alexander iuuenis vix illa suarum
 Ingressus rerum limina magna perijt:
 Non noviter peris patriaq; relinquis acerbon
 Maiores, iustam mortuus ante diem.
 Insequo cuncti de nostro turpiter agro
 Vltra Carpathium, Pannoncs & sibi iungunt.
 Totatib; soluit Pomerania vult tributum.
 Functibus & nostris accebi quisquis erat.
 Quatuor annorum sunt hec omnia quid si
 Non abrupta tibi tam cito vita foret?
 Quamvis, quantumvis modica sub tēpore vita
 Maxima qui gessit, vixit abunde diu.*

A Nno humana redemptionis 895. Semotum patri gentili ritu iussu perfoluit ad regni fasces euehitur. Hic insigni prudentia, fortitudine, & providentia, populum sibi committam regebat, omnesque hostes à finibus imperii sui septissime fugabat, Hungaros, Boemos, Cassubios, Pomeranosque ad tributum sibi pendendum compulit, malisque præclaris gestis editis, quatuor in regno duntaxat annis exactis. Patria in pace relicta, immatura morte peremptus est, relicto filio Lescone quarto.

LESCO QVARTVS.

Quam Pater inuictis Semonitus fecerat armis
 Pacem, Saurumatis attuleratq. suis:
 Felix est illi: miro complexus amore,
 Et vultu summam fouit ad usq. diem:
 Vt cuius mores nemo reprehendere possit,
 Aut nisi zelum pueri classica bella iuuant.

Sed cur bella geras, frueris qui pace? quid optes,
Contentus proprio qui potes esse, mecum?
Gloria ad arma vocat multos, laudumq; cupido,
Spes prada multos diues ad arma vocat.
Vtraq; bellandi causa iniustissima: solam
Qua pacem querunt, praelia, iusta voca.

ANNO virginis partus 902. Lescio quartus patri Semouito iuuenili ætate, in principatu successit, sub tutoribusque ad annos competentes erat. Postea Imperium à patre pacificatum relictum, in pace à nemine laceffitus regebat, patrijs & amicis virtutibus correspondens, relictòque filio Semomislao immatura ætate è viuis decessit.

SEMOMISLAVS.

*Vltimus iste fuit noſtrorum ex ordine Regum,
Ignari falſos qui coluere Deos.
Qui peperit Coniunx oculorum luce carentem
Hæredem; ſterilis cum foret ante diu.*

Mors erat infanti, vita ut compleuerat annum,
Ludere, quod vellet nomen habere pater.
Ergo dies venit simul illa, recepit ocellos,
Ostentum dubia plebe stupente, puer.

Res assignabat, discussa nocte POLONOS
Visuros lucis lumina vera noua:
Visuros illo CHRISTVM sub rege negemus,
Quod bona praeferuat quaeq; futura DEVS.

ANno à Christo nato 921. Semomislus pater è viuis decedente regni habens praeficitur. Hic etiam exauitis moribus minimè degenerauit, filium vix in senectute & ipsum cæcum obtinuit, cumque in Gnesnam Primates & Equites regni ad subradendū nomēque imponendum filio gentili ritu contuocaret, Miesconem eum appellarunt.

Semomislus filius cæcus natus, ut qui posset illi vix in senectute signum illius mandata Polonia per Evangelium praeficeret.

Postea cōuiuio indulgentibus in primo mense accubitu, nunciatum est patri, filium cæcum visum recepisse, omnibusq; conuiuiis atronitis, cum clavis apertisque oculis infans affertur. Cumque Rex ab ariolis sciscitaretur quid hoc sibi velire responderunt, sicut hic infans gratia Deorum est illuminatus, sic per eum Polonia in breui illuminabitur, quod & factū est. Tandem Semomislus finibus Imperij in pace relictis vitam cum morte transmutauit.

MIESCO PRIMVS.

Christe sub hoc ad nos venisti Principe, ab hoste
Possessis Stygio commiseratus oues.
Cesserunt idola tibi: Mars, Lada, Gemelli,
Cynthia, Pluto, Ceres, Iupiter, Aura, Venus.
Femina te nobis ostendit prima, Bohemo
Sanguine: prima crucem nos docuitq; tuam.

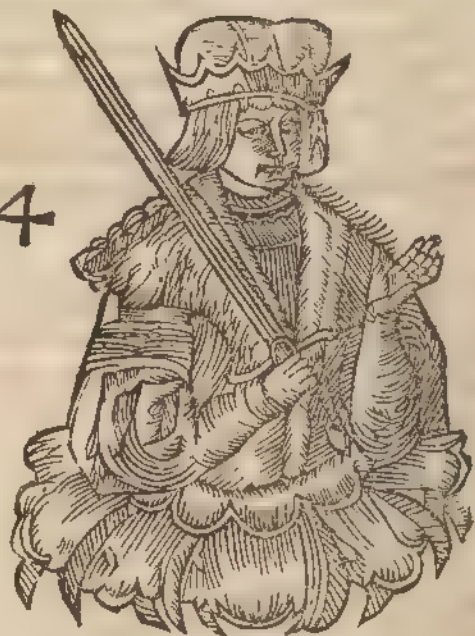
Sic tu prima quidem nobis es causa salutis,
Ipse DEVS, mulier, causa secunda fuit.
Illa tuo tingi Miesconem fonte maritum
Fecit: terra suum est tota secuta Ducem.
Plurima tūc data sunt tibi tēpla, nouēq; Cathedra,
Et, quas sacrifici dilapidamus, opes.

Poloni filii christi amplectuntur.
Idola demouuntur.

Religiosa gentis Polonorum.

ANno Domini 962. Miesco qui erat cæcus natus, patri ex more funebribus exequiis peractis, communi omnium acclamatione in Monarcham Poloniae eligitur. Hic concubinas septem habuit, nullam tamen ex illis fecundauit, quamobrem maximo mœrore discruciabatur. Quapropter frequenter à quibusdam Christianis sollicitabatur, ut Christo cum sua gente nomina daret, si velit charam sobolem à Deo obtinere. Christianorum itaq; persuasionibus adductus, Procos ad Regem Bohemiae Boleslaum, qui fratrem germanū diuum Venceslaum nephariè occiderat destinauit, matrimonium filiae eius expetens, cui rei Boleslaus libenter annuit, hac conditione si sacrum Baptisma cum suis suscipret. Miesco itaq; cum vniuersa gente sua alacriter Baptizatus est Anno Domini 965. Miesconisque priori nomine immutato, Mieczslaus appellatus est, quasi gladio nomen acquirens clarum. Mandauitque cōfestim omnibus & singulis suo imperio subiacentibus, die septima Martij, idola omnia vanorum Deorum cōminuere, demolire, igneque consumere. Nam antea quassibet vanas creaturas Solem, Lunam, Auram, quam *Pogodis* appellabant, cultu diuino prosequiebantur. Præterea Iouem quem illi *Iessam*, Plutonium quem *Lacton*, siue *Lactonem*. Cererem quam *Niam*, cuius templum Gnesnae celeberrimum erat, Venerē quam *Marzinam*, & Dianā quam *Zieuniam* gentili lingua appellabant, Lelum quoque & Poletū Romanis Castorem & Polucem appellatos, pro dijs colebant. Er adhuc in comotationibus illa gens nomine eorum vitur. Lelum Poletum vociferantes. Solebāt autem viri, mulieres iuuenes, & senes horum Deorum suorum, diebus festis ad

14

ad lusus & choreas pariter conuenire, maximè verò 25. diē Maij, & 25. Iunij. Quam cōgregationem populi Stado, id est, agmen appellabant, quod adhuc apud Ruthenos & Lituanos passim in villis obseruari videtur. Post dominicam enim conductus Pasche ad Diui vsq; Ioannis Baptistæ festum mulieres & virgines diebus festis ad choreas turmatim conuenire solent. Ladonēque canentes, & Lado Lado frequentius ingeminatis, manibus complaudentes in gyrum choreas ducunt. In Silesia quoque confini Polonia 17. diē Martij quo videlicet tempore hæc idola demolita sunt, pueri in villis & opidis ex more recepto simulachrum quoddam, ad similitudinem mulieris conficiunt, opidoque turmatim egressi quandam cantionem ingeminantes simulachrum illud de Ponte in flumen præcipitant. Expurgata itaque ab idolis Polonia Mieczslaus Princeps, ad euidentius signum Christianitatis instituit ut infra officium Missæ dum Euangelium prælegeretur, singuli virorum ad medium gladij è vaginis depromerēt, quo se testarentur propter Euangelium Christi ad mortem vsque decertare paratos esse. Multas Ecclesias, parecias & Episcopatus fundauit, copiosisq; prouentibus ditauit. Ex uxore Bohæna *Dambroŭka* dicta, filium Boleslaum Chabri suscepit, quæ post partū paulo post decessit, Gnesna sepulta est, alteram verò Mieczslaus in matrimonium accepit, Iuditam filiam Iessæ Principis Hungarorum, quæ ei filium Mieczslauum genuit. Tandem multis Christianitatis monumentis in Polonia relictis è viuis foeliciter migravit. Destinauerat quoq; legatos ad summum Pontificem Benedictum, Diadema Regium ab eo postulans, quod illi denegatum est, suspicabantur enim nondum eum perfectum Christianum esse.

Mors Polonorum ante quam in fideles conversionem Evangelij.

BOLESLAUS CHABRI, PRIMVS REX POLONIAE.

Vici, denictos cepi cum Rege Bohemos,
Subicci Morauos, Saxonijsq; mihi.
Cassubios, populosq; freti cis littora nostri,
Et Prussos, dubia teg, Ruthene, fide.
Imperij fines positis ex ære columnis
Signavi, Herculeum sic imitatus opus.

Nec mihi tēpla minus cura, quam castra, fuerunt:
Hac quoq; laude patri cedere nolo meo.
Regia ab egregio sortitus Stemmat a Othone
Sum Gnezna (Gnezna tunc meus hospes erat)
Quæ quicunq; fac sis hoc dignus honore,
Quo tunc, magno iudice, dignus eram.

C. iij

Anno a Christo nato 999. Boleslaus huius nominis primus ab Heroleis go-
stus Chabri appellatus, Mecslai filius natu primus, cōmuni omnium acclama-
tione in fasces Regni euehitur. Corpus diui Alberti Episcopi Pragēnsis, ex Prut-
sia in Gnesnam magno cum labore honorifice transfuit, quem gentiles Pruthani, iu-
xta Sauum fluium propē oppidum maritimum Foschaus, salutifera pabula animæ se-
rentem, crudeliter occiderūt, ad cuius busta Gnesnæ plurima miracula, virtute diui-
na edita sunt. Eodem tempore Otto tertius, Romanorum Imperator, acerba infirmi-
tate pressus, iamque animam agens, audiens tantā miracula ad sepulchrum diui Al-
berti in Polonia fieri, voto venit se busta illius, si de infirmitate leuaretur, accessurum,
atque statim post votum promissum, sanitatem integram diuina benignitate recepit.
Cumq; vota persolurus religiosus Imperator ad Posnaniam urbem maioris Polo-
niæ appropinquaret, Boleslaus splendido equitatu nobilium & magnatum Poloniae
cinctus, obviam ei processit, honorēq; vt Cæsari hospiti exhibēs, varij coloris pan-
nos preciosos, sericeos quoque, & id genus alios in via per septem miliaria Polonica,
à Posnania in Gnesnam vsque sternerē fecit, & vltro introq; data salute, illa insigniter
strata via vterque manibus iunctis, multa inter se cōferentes, pedestri itinere ad Gne-
snam vsque peruenērunt. Ingressus itaque deuotus Imperator limina templi, pronus
prouolutus ad sepulchrum diui Alberti, ardētī corde Deo omnipotenti, quod mira-
bilis sit in sanctis suis, gratias agit, votoq; persoluit. Tandem honorificentissime sum-
ptuosissimeque per aliquot dies, à Boleslao tractatus, multisq; & splendidis mune-
ribus ab eo donatus est, quibus hospitalitatis officijs Otto in se exhibitus consideratis,
Boleslaum eodē in templo Gnesnæ Imperiali diademate solenniter coronauit, eumq;
Regem Poloniae declarauit, & in æternum autoritate Imperiali confirmauit, ab om-
nibusque tribus & obsequijs Romanis Imperatoribus pendendis, posteros eius om-
nes in Regno sibi succedentes immunes fecit. Deinde in digressu quo euentus vin-
culum societatis inter se conciperent, Otto Imperator Boleslao nouo Regi lanceam
Sancti Mauricii, cuiusque de cruce Christi donauit. Boleslaus verò vicissim illi bra-
chium Sancti Adalberti, pro manere hospitalitatis dedit, quod Romæ in templo diui
Bartholomei Imperator posuit. Insuper vinculo consanguinitatis sibi iuncti sunt. Or-
to enim neptam suam, filiā Palatini Rheni nomine Rischam, in matrimonium loca-
uit. Tandem Imperatorem ad sua reuertentem Boleslaus cum insigni pompa, splen-
didoque equitum & magnatum Poloniae agmine, ad terminos vsque Regni sui, hono-
rificē deduxit.

Hic primus Rex Poloniae omnia, summa cum prouidentia & fortitudine admini-
strauit, supra modumq; bellicosus extitit. Marte enim felici omnes finitimos hostes
frequenter strauit. Regnāq; eorum sapius, nullo repugnante, peruenit, Bohemiam
Regem Boleslaum cum innumeroso exercitu fudit, Regnumq; eius, nullo repugnan-
te infectis armis vastauit, & ipsum captum execare fecit. Iaroslauum quoq; Ducem pra-
cipuum Rusiæ validissimo exercitu fretum insidiosē, contra se procedentem memo-
rabili, cruentāq; clade, prostrauit, Kiouiam urbem Rusiæ Metropolim cepit, indeq;
Ruthenios ingentes asportauit, & omnes principes Rusiæ tributarios sibi effecit. Pru-
tenos, Saxones, Cassubiosque, & Pomeranos debellauit, cum Ruthenis ad fluium
vsque Tyram, & Boristhem fines suos posuit, cum Prutenis, Cassubisq; & Saxoni-
bus ad fluium Albim, vsque ad mare Germanicum siue Balticum Imperij sui termi-
nos constituit, Herculemq; immitatus, ad perpetuā rei memoriam columnas æreas
illuc collocauit. Sicque Imperio suo amplissimē dilatato delicto Miescone filio ē viuis
decessit.

MIESCO SECVNDVS.

Degener, imbellis, gula, crapula, sordibus uxor
Vxor istius famina, larco nihil.

Hic erat: uxor erat, Rex, Princeps, omnia, nostram
Asperius quouis angue perosa genus,
Tentonibus

Tentonibus tantum aqua suis: quam credis ab illa
Tractata est miseris terra Polonamodis?
Tunc Boleslai nobis perire labores,
Ruperunt nostrum Regna subacta iugum.
Vt apuit tantum mors sancta phrenitide Regem,
Pellitur e Regno, Rixa fugitq; suo.
Dant penas scelera: furor huc, dolor abstulit illa
At longo fato dignus uterq; fuit.

Miesco dō
generatur

Anno virginēi partus 1025. Miesco
secundus, patre defuncto, ad Regni ha-
benas moderandas euehitur. Hic ex
moribus patrijs degenerat: postpositisq;
negotijs reipublicæ coniugis consilio ute-
batur, & Imperium à patre amplissimum re-
lictum, suis libidinibus diminuit, debilita-
uit, laboresq; patrios perdidit. Tandem ab
omnibus spreus, infirmitate correptus, re-
lictō Casimiro filio, ē viuis decessit.

Mortuo igitur Miescone, multæ contro-
uersiæ circa electionem principis exorta
sunt. Quidam enim ad Casimirum filium eius scepra deferenda volebant: ceteri ve-
ro timentes ne mores paternos peruerfos sequeretur, huic sententiæ acerrimē repu-
gnabant. Tandem Regina Miesconis Regis relicta, videns se à Polonis spretam, ad fra-
trem Cæsarem in Saxoniam accepto Casimiro filio Coronāque Regni & ingentibus
thesauris Regalibus sublati: profecta est. Interim filium Casimirum studendi gratia
Parisijs misit: ubi tandem in Monasterium Cluniacense ingressus, Sacris iniciatus est.
Poloni verò multis annis hærede legitimo orbatī, cum sui & Reipublicæ ingenti de-
rimēto, in Gallia eum quærere coacti sunt: qui eis multis de causis denegabatur ab
Abbate Monasterij. Tandem viam igno cum labore impensisq; Polonorum, per Be-
nedictum nonum Pontificem à professione absolutus est, poenitētia Polonis indicta,
pro eo quod Dominum suum hæredēque legitimum expulerint, vt ab vna quaque
persona quotannis obulum vnum Romano Pontifici paderent, quod vocatur debi-
tum Sancti Petri. Item vt singuli viri crines supra aures tōderent. Deinde vt præcipuis
solitis diebus linteo albo pro cingulo vterentur.

Regina cū
filio C. J.
muro exiit
L. a.T. l. t. m. m.
Petr. d. m. a.
reipublicæ
25.

CAZIMIRVS PRIMVS.

Innocens cum matre puer CASIMIRVS eodem
Exilio, matris crimine, p'us erat.
Clauic placuit sibi vita monastica: seruus
Quam cuiusquam hominis, maluit esse Dei:
Nos sumus interea sine Principe, subditi cunctis
Terra, dolor fueris, qua numerare malis.

Reddimus ciecto Regnum, multa ille reuerfus
Restituit melior vix patre, dignus auo
Maslaum domuit ciuile Marte furem,
In reliquos mansit pax sibi grata dies.
Quod Deus innocens adsit, quod corrueat insons,
Maiori ut surgat laude: videre potes.

Anno Domini 1041. CAZIMIRVS huius nominis primus, ē Monasterio ac-
ceptus, Miesconis secundi filius, tertius Rex Poloniæ, Gnesnæ cōmuni omnium
applausu sacro Diademate coronatur. Hic primum in latrones depradatorēq;
qui tunc temporis in Regno passim latrocinabantur animaduertit. Demum Regio-
nes tributarias à Regno deficientes ad iugum pristinum redegit. Maslaum Ducem
Poloniæ bello furem intestino, cum Prutenis & Piecingis cōspirantem, ad Vistu-
læ fluium cruento prælio prostrauit, iuxta Ploczko ciuitatem. Tandem Maslaus

Casimirus
Mas' auid
clum Pru-
teris bellu
fuit

Masovia
denomi-
natio.

exercitum coëgit: sed iterum à Casimiro funditus fufus, desperatis fuis rebus ad Prutenos profugit, vbi varijs tormentis examinatus laqueo vitam finiuit. Ab hoc Maslao Masouia appellata est. Postea Casimirus pacato vndiq; Regno, relictisq; tribus filijs, Boleslao, Vladislao, Miescone, & filia Suuatochna, extremū diem fœliciter claufit. Monasterium in Tyniec eius Regulæ quam ipse olim profitebatur, regalibus, sumptuosissimisq; immunitatibus & bonis opimis fundatum dotauit.

BOLESLAVS AVDAX.

*Quam bello magnus, quā magnis strenuus ausis
Boleslaus erat, tam truculentus erat.
Vastauit Morauos, Hunnos, se Russe, Bohemos,
Vastauit Patria nec minus arua sua.
Cuncta libidinibus complebat, cuncta rapinis,
Cuncta ignominij sanguine, cuncta metu.
Pontificem secuit frustratim recta monentem:
Vrbis Pontificem, maxime Crace, tue.*

*O scelus, o portentum, o nostri infamia Regni,
Non tibi sacrilega sunt cecidere manus?
Vnde, & ubi perijt, ne iam dubitate Poloni,
Raptum sub Szygys abruit arcus aquis.*

Boleslaus
Bohemie
Vastat.

Anno salutiferi virginei partus 1068. Casimiro Boleslaus filius ab herico animo Audax appellatus, communibus omnium suffragijs, Rex declaratur. Huic statim Vratislaus Bohemiarum Rex bellum indixit: infestisq; armis in Silesiam vastaturus excurrit. Boleslaus se comperta, armato milite cinctus, celeriter contra eum contendit: cuius aduentu Vratislaus perterritus, relictis castris terga pudenda dedit. Boleslaus verò eum in meditulum Bohemiarum persequens, eam vndique peruastauit: spolijsq; multimodis onustus, ad sua nullo repugnante reuersus est.

Iterum
Bohemiam
infestat.
Prutenos
cum
Pomeranis
infestat.
Giles
Boleslaus
fuit.

Boleslaus
in Hunga-
ria triumphat.

Russia
Boleslaus
Kio-
uamque
capit.

Premisla
addita.

Postea Anno sequenti, Boleslaus validioribus copijs coactis, Moraniā, Bohemiāq; iterum infestis armis peruastauit: donec eum Vratislaus Bohemiarum Rex, maius periculum timens reconciliauit. Perdomitis igitur ab vna parte Bohemis, & Morauis, à Prutenis tandem & Pomeranis infestatur: quos Boleslaus ad fluuium Ossa vndique circumuentos, ad internecionem prostrauit, & deleuit: Pomeraniāq; & plurimas mutationes Prussiarum: ditioni suæ subegit: & ipsos Prutenos sub iugum copulit, Anno Domini 1059. Interea Bela hæres Regni Hungariæ, ad Boleslaum exulans profugit: auxilium contra fratrem Andream (à quo Regno pulsus erat) implorans. Boleslaus itaq; infestis armis in Hungariam cum Bela contendit: Henriciq; Imperatoris copias, Bohemosq; & Teutones, partes Andream defendentes profligauit: vbi & ipse Andreas Rex interemptus est. Sicque Bela auxilio Boleslai: ad Regnum peruenit. Boleslaus verò Rex in Poloniam reuersus, vnicam heredem Ducum Russiarum, Viseslauam nomine, in matrimonium accepit: iurēque dotis Ducatus quosdā Russiarum acquisiuit. Kioniam quoque Metropolim Russiarum vi cepit, vbi hybernū templum transegit, vniuersamque Russiam terrore suo compleuit, & concussit, adeo vt complures duces (parum se tutos in Russia putantes) fugam in Græciam adornaerint. ciuitates omnes oppidāque & munitiones plurimæ, vtrò se ei dederunt. Postea Præmisliam ciuitatem celebrem, vnam ex Ducatibus Russiarum expugnauit, & exussit, sed arcem propter exundationem fluiorū, capere non potuit: quæ ei postea certis sub conditionibus dedita est. Tandem

in Hungariam cum exercitu profectus, inimicitias inter Belæ hæredes, & Salomonem Hungariæ Regem composuit: exinde recta in Russiam reuersus, Volodimiriā & Chelmiam ciuitates cum suis prouincijs occupauit: postea totum Ducatum Volhiniæ cepit. Inde recta in Kioniam exercitum duxit, vbi Suuatoslaum Principem Russiarum cum ingentibus copijs sibi insidiantem cruento prælio: profligauit, fugauitque, ac omnes vires Russiarum prorsus debilitauit, multumque temporis in Kionia transegit vbi in deliciis libidinēque venereos, & cætera vitia prolapsus est. Postea septennio in castris exacto in Poloniam reuersus, Diuum Stanislauum Episcopum Cracouiensem occidit membratimque dissecare fecit: cuius postea corpus Diuina prouidentia insimul compactum coactumque, & honorificè sepultum, multis miraculis claret, prout latius in Polonorum Chronicis patet. Conscius itaque Boleslaus perpetrati facinoris poenitentia adactus, cū filio Mieczslao Regno relicto in ignotas regiones profectus est: vbi in habitu peregrino vitam claufit. Filius verò Mieczslaus postea in patriam reuersus est.

Hungariā
perit.
Poloniam
expugnauit.
Suuatosla-
um fugat,
fuditque.

Episcopum
Cracouiensem
Diuum Stan-
islauum
occidit.
Boleslaus
exulat vo-
luntatis.

VLADISLAUS HERMANVS.

*Plurima restidis fratris decreta Tyranni
Hermanus Latio par pietate Numæ.
Hunc spurius vetitis vexauit filius armis,
Sed pius armatulus propietate Deus.
Vincitur impietas Goplae ad stagna paludis,
Induit inq; feræ debita vincula manus.
Du, qui multa legis, quot dignos laude, pioq;
Legeris, historia per genus omne notios?
Telamonius, qui pisce patrem obtruncavit Vlysses,
De turpi Circæ natus amore fuit.
Proditor Acneas patria est: ne crede Maroni:
Romulus occisor fratris: uterq; notus.*

Prussos
Hermanus
et Pome-
ranos de-
mat.
Bohemiam
Poloniam
vastat.

Anno à Christo nato 1082. Vladislavus Hermanus fratri Boleslao in Regno successit. Hic ex Iuditha Vratislai Regis Bohemorum filia, filium Boleslaum tertium suscepit, Krziuuouisti ab ore recuruo appellatū. Ex secūda verò vxore, Henrici 4. Romanorum Imperatoris filia, tres filias produxit: multas Ecclesias Monasteriaque construxit & ditauit. Prussos, Pomeranosque rebelles cruento prælio penes fluuium Druuancza profligauit, ad deditionēque coëgit. Interea Bratislaus, Bohemorum Princeps videns Regem bello in Prussia occupatū, magna damna Poloniæ intulit. Rex itaque Sicziechum Palatinum Cracouiensem cum filio suo Boleslao nouem annos habente, contra hostes destinauit, quos vna cum principe Bratislao strenuè fuderunt: & Morauiam vndique ferro & igne vastates peragrarunt: spolijsque multis onusti, in pace ad Regem reuersi sunt. Tandem nunciatum est Hermano regi, Pomeranos foedifragos Miedzirzece arcem munitissimam in finibus Saxoniæ intercepisse. Boleslaus igitur duodecim annorum iuuenis patrem obnixè cum lachrymis sollicitat, vt sibi copias propter recuperandam arcem committeret, cuius audacia, prouidentia, animositateque Rex admirans, legionem vnam cum certis rectoribus illi commisit. cætero exercitui Sicziechum Palatinum Cracouiensem præfecit. Arcem itaque obsessam fortiter oppugnarunt: sed quia in loco natura munitissimo stratis: idē incassum laborabant. Quæ de causa Dux exercitus obsidionem soluere iussit: sed Boleslaus Regius filius à proposito eum retraxit, & militibus confirma-

Miedzirze-
ce intercep-
ta.

*Asinus op
pugnator
m.*

*Modo re-
cepit Polo-
nia recupe-
ratur pru-
tia Boles-
las.*

*Vide figu-
ram fol. II*

tis domos & tuguriola circa arcem, hyemis tempore imminente, erigere iussit, ut vi-
deretur arcem se per hyemem oppugnare velle. Quare conspecta, Pomerani obsecra-
ad Boleslaum cum muneribus supplices veniunt, se & sua ei offerentes. Quos ille libe-
ros dimittens, arcem recuperat: prudentiaque sua omnia damna à Pomeranis illata
refarciit: ad patrémque ingenti cum praeda, ouans reuertitur. Postea Hermanus senio
confectus, multis fortibus, præclarisque gestis exactis, vitam cum morte feliciter
commutauit.

BOLESŁAUS KRZIVOVSŁI

Hic quinquaginta pugnavit pralia, signis
Collatis, casu non variante fidem.

Pugnavit quoties, toties & vicit: eorum

Nomina quos vicit, quod breue claudat opus?

Cesaris Henrici magnas fuisse cohortes,

Sat sibi, si deessent cetera, laudis erat.

*Memore interijt: quod prorsus inermis ab hoste
Fedit frago victus fraude, doloq, semel.*

I, modo Pompeij numeram mihi Roma, triumphos.

Nos Bolesłai pralia: maior uter?

Pompeium Caesar bello prostravit aperto:

Frans potuit nostrum vincere sola Ducem.

*Zbigneni-
us Mona-
chus.*

*Boleslaus
Bohemus
Moravosq,
profligavit.*

*Boleslaus
Moraviam
Bohemiam
que vastavit.*

*Bohemi
profligam-
tur.*

*Pomerani
via vastat-
ur à Bo-
leslao.*

*Boleslaus
frenuè da-
mnavit.*

*Bohemus
auxilium
impetrat.*

*Expediit
Boleslaus in
Pomeraniam.*

*Henricus
4. Caesar in
Boleslaum
armis ex-
tulit.*

*Boleslaus
vopugnavit.*

Anno Domini 1103. Boleslaus Krziouusłi ab ore recurus siue retorto (quod
ex morbo contraxerat) appellatus, patre è viuis sublato, communi omnium ap-
plausu: Regni habenis præficatur. Hunc Zbigneuius Monachus, frater illegiti-
mus sceptri sibi inuidens, in primis lacepsit: Boriuoiūque Bohemiam Regem, &
Suatopolkum Ducem Moraviam, contra eum commovit: quos Boleslaus egregie per-
zelislaum Ducem exercitus sui profligavit. Anno deinde sequenti validioribus co-
pijs coactis, in Moraviam excurrit: quam nullo repugnante, ferro, & igne, pervastavit.
Tertiò Boleslaus exercitum in Bohemiam & Moraviam duxit: dumque agrum hosti-
lem vndique armis & flamma peragraret, Bohemi ex insidijs in loco arctissimo in eū
impressionem fecerunt. Rex verò strenui militis & Imperatoris officium agēs, vnum
ex hostibus primus gladio interemit. Derisui quoque Eques Polonus, secundum ha-
sta transfixit, ceteri Poloni animosiores effecti, Bohemos fugientes insigni clade pro-
fligant. Tandem Boleslaus Pomeraniam armato milite aggressus, eam vndiq; per-
vastavit: pluraq; oppidis & munitionibus occupatis, spolijs onustus, ad suos reuer-
sus est. Accidit autem dum, post hanc insignem victoriam, in festo dedicationis tem-
pli apud quendam nobilem convivium celebraret, recreationis gratia, centum dun-
taxat equitibus cinctus, venatū processit: vbi in tria milia Pomeranorū insidiantium
incidit, in quos ipse Rex veluti Leo rugiens, primam impressionem fecit: tribusque
interfectis, suos animosiores reddidit. Quidam verò Pomeranus in ipsum regem col-
limans, equum sub eo transfixit: attamen a persequendis hostibus equo altero nato,
haud destitit: donec multo cum labore à tanta obstinata audacia vix retractus fuerit:
victorque ad suos cōiuvantes, profligatis hostibus redijt. Interea Boriuogius Rex Bo-
hemiam exulans ad eum venit, auxilium contra Siuatopolgum nepotem suum implo-
rans, quem Boleslaus in Regnum reduxit, Boemiamque pervastavit. Tandem in Po-
meraniam expeditionem adornavit, qua vndique pervastata, Bielgradum arcem mu-
nitissimam cum ciuitate, & multitudine Pomeranorū, expugnauit: cetera autem ci-
uitates & munitiones, ut potè Camenecia, Golimberg, Vielim, Czarnkouia, libenter
sefeci dederunt. Postea Boleslaus irritatus Bohemiam devastavit: Zbigneuiumq;
& Gueuonirum Pomeraniæ Duces rebelles, & fœdistragos, fudit cepitque.

Henricus 4. Romanorum Imperator, Boleslao ob damna Bohemis sæpissimè illa-
ta insensus, coniunctis viribus cum Siuatopolgo Rege Boemiam, validissimas copias
contra eum in Silesiam duxit, Lubusq; ciuitate expugnata, Glogouiam urbem Glo-
gouienfis Ducatus sedem, acerrimè frustra tamen oppugnauit: magna & crudeli tra-
ge in militibus accepta. Boleslaus quoque valida Polonorum manu stipatus, contra
Imperatorem & Bohemos processit: & in exercitu suo proclamari fecit, ut quicumque
se talem

se talem virum præbuerit, qui Siuatopolgum Bohemiam Regem occiderit, ille dono
insigni in sempiternum cum posteris suis remuneraretur. Vnus igitur Bohemus in
Castris Polonicis militans conditionem datam accepit, exploratāque habens Castra
Bohemorum ad tentorium vsque Regium peruenit, & horribiliter in vocem prorup-
pit dicens, Fuge, fuge ô Rex. Multitudo enim Polonorum nos vndiq; inuasit, Regem
itaque ex tentorio profligentem lancea transfixit, & ad Polonos frustra insecutus ausa-
git, ac munera promissa Stemmāque Oxa dictum Securim videlicet accepit, & in ma-
gnam familiam Poloniæ excrevit. Henricus tamen Imperator magna damna Polonis
in Silesia exercuit, quem cum Boleslaus ad amicitiam iustis conditionibus perducere
non posset, armato Polonorum milite accinctus, in aurora impetum in Cæsarianos fe-
cit, distantia vnius miliaris à Vuratislauiā vrbe Silesiæ, sicque ad vesperam vsque acriter
decertabant. Boleslaus autem cum fortiori agmine Polonorum & Silesianorum
in acies Cæsarianas à latere irruit, totūque exercitum disperfit, fugauit & ad inter-
nitionem prostravit, ut ipse Imperator fuga sibi cōtulens vno duntaxat seruo commi-
tatus vix euaserit. Poloni verò spolijs exuuijsque occisorum ditati victoriæ palmam
obtinuerunt, adhuc locus in quo confictus erat Polonicè, Psie pole, id est, caninus
campus appellatur: nam illic multitudo canum ad cadauera humana confluxerat, ut
multo tempore vix prætereuntes tuti transire possint. Tandem anno sequenti Hen-
ricus Imperator expeditionem Romam versus obuiam summo Pontifici adornabat,
timensq; ne Boleslaus se absente prouincias suas vastaret, legatos ad eum destinavit,
rogans cum sub certis conditionibus habita dignitate Imperatoria, ut ad se Bam-
bergum veniret, promittens illum huius cōditionis nequaquam pœnituisse. Vbi Bo-
leslaus veniens Imperatori omnia obsequia ad quæ præstanda attrahebatur, in perpe-
tuum renunciauit, abdixitq; & consanguinitatis vinculo (ut sit inter pacificantes Prin-
cipes) sibi iuncti sunt. Boleslaus enim sororem Imperatoris Adchleydam nomine,
Vladislaus verò filius eius Cristinam filiam eiusdem Imperatoris in matrimonium
accepit, sicque pace composita captiuos vtrinque restituerunt.

Anno deinde Christi 1113. Pomerani & Pruteni postposito iuramento inopi-
natè in Masouia Ducatum excurrerunt, Regionemque totam in festis armis perhast-
auerunt, sed eius oræ præfectus hostes cum spolijs reuertentes inopinatè aggressus, om-
nes trucidauit & spolia abegit. Hac perfidia Pomeranorum Boleslaus exacerbat, in-
structis copijs contra eos processit, Nakloque arcem in qua erant 10000. Pomer-
anorum graui obsidione cinxit, sed obsessi ad quindecim dies inducias impetrarunt,
hac conditione ut si intra concessum tempus nullum auxilium à suis haberent. Interea
verò nunciatur Boleslao, Pomeranorum & Prutenorum quinquaginta milia in sub-
sidium obsessis clanculum per sylvas aduentare. Quorum Castra Boleslaus explorata
habens, à fronte & à tergo in eos impetum fecit, omnesque inopinato funditus
prostravit, quorum 4000. caesi sunt, ceteri capti & fugati. Naklocenses vero se &
arcem cum ceteris ciuitatibus Regni vltro dederunt. Postea Pomerani cum Prute-
nis vires magnas inlimul coniunxerunt, omnes tamè à Boleslao velut à Leone fortis-
simo iugulati, Princepsque eorum perpetuis carceribus mancipatus est. Rex itaq; re-
bus in Pomerania & Prussia rectè constitutis, expeditionem in Daniam Regionem
transmarinam nauali classe adornauit, Anno Domini 1124. vnde thesauros ingentes
abstulit, regnum verò vltro oblatum respuit, & thesaurarium Regni Danici cum tota
familia in Poloniam transtulit, cuius posteris hucusque in Polonia & Prussia celebres
restant. Danique à Dania vocantur. Boleslaus itaque à Dania in Poloniam reuer-
tentem principes Russiæ seditiosi bello appetierunt, & quo magis eū irritarent, Prin-
cipem Halciensem cōsanguineum Regis expulerunt. Quos Boleslaus egregie vltus
est. Præmisliensemque Ducem cum ingenti exercitu prostravit, vbi tres Duces Rus-
siæ in conflictu occubuerunt. Postea Iaropolhi Ducis Kiouæ consilio astuto omnes
Principes Russiæ aduersus Boleslaum Regem conspirauerunt, utque eum facilius sub
prætextu amicitiae obruere possent. Legatos ad eum destinauerunt, obstringentes se

*Cōditione
dantur à
Boleslao, si
quis Bohe-
mia Regem
occiderit.*

*Bohemiam
Rex occi-
ditur.*

Arma Oxa

*Arce &
memorab-
le certamē*

*Boleslaus cū
Henrico*

Caesare.

*Henricus
Caesar sit-
ditur &
fugatur.*

Psie poli.

Poloni

tristiphani

*Henricus cū
Boleslao a-
micitiam
iure optat*

*Pruteni &
Pomerani
fedit, &
trucidatur.*

*Naklo ob-
sidetur.*

*Pomerani
vincuntur.*

*Iterum Po-
merani
sternuntur.*

*Boleslaus
in Dania
nauigat.*

*Ruteni in
Boleslaum
conciuntur.*

Insidia Boleslai patris duntaxat.
Regem cum circumspiciunt.
Politiis fugit consilium.
Boleslaus prosequitur.
Draco palatium prosequitur.
Castellanus palatium prosequitur.
47. consilium.
Boleslaus prosequitur.
Boleslaus prosequitur.

omnes tributarios, ac subditos Poloniae Regno fore, utque Ducem Haliciensem in locum pristinum reduceret optabant. Rexigitur nihil mali suspicans expeditionem in Russiam parvis copiis cinctus adornauit, cumque ad Haliciam ciuitatem appropinquaret, ecce Principes Russiae cum auxiliariis copiis Hungarorum quasi congratulantes ei ex insidijs erruperunt, Regemque vndique circundederunt. Rex autem astutiam Ruthenorum considerans, milites suos qui pauci erant, ad resistendum hosti foedifrago foecunda oratione confirmauit. Sed Palatinus Cracouiensis admonitione regia minime motus cum praecipua ala equitum, cui praefectus erat, inter primum tumultum aufugit. Rex vero rem aliter non posse fieri videns, strenui militis & Imperatoris officium agens, primo cum suae aulae equitatu Hungaros aggressus est, quos strenue repressit & prostrauit. Viribusque re sumptis cum validis Ruthenorum copiis manus exiter conseruit, iamque Ruthenorum acies inclinabantur, dum recentes legiones auxiliares validiores, Polonos vndique circundederunt, viresque eorum perfregerunt, equus sub Rege ipso confusus ut intestina ex eo profluxerint, alii tamen Eques ei superpeditauit, sicque vix ad fugiendum compulsum illesus euasit. Quapropter mortuus animoangebatur, non tam Ruthenorum foedifragorum insidias, sed Palatini Cracouiensis perfidiam turpissimam execrans, cui pellicem Leporinum, & colu instrumendum quo mulieres fuso fila ducunt, lini que fasciculum, & cordam misit, indicans eum Lepori in fugiendo similem esse, & quod indignus sit vir, sed mulier haberet: relique muliebres & non viriles potius tractare, suspendique dignum. Palatinus itaque ille, in desperatione adactus, in campanili oratorij sui fune campanae sese suspendit, cuius nomen propter posterorum dedecorem in Chronicis reticetur, ab hocque tempore Castellanus Cracouiensis, Palatinum autoritate dignitateque antecellit. Boleslaus autem quotidie aduersam fortunam exorando tristitia consumptus, sumptis Sacrosantis Sacramentis extremum diem clausit, annos aetatis suae 54. Regno 36. annos praefuit, in Ecclesia Cathedrali Plocensi sepultus. Porro nullus Rex Poloniae ad haec usque tempora illo foelicior bellicosiorque extitit. Omnes enim Reges & Monarchae finitimi vndique in eum irruerant: ille vero eos strenue casu non variante fidem propugnabat, & Regna eorum secundum arbitrium suum militis strenui & Imperatoris mentis obiens peragrabat. Conflictus cum hostibus principales & memorabiles ac publicos 47. commisit, exceptis congressibus excursionibusque paruis, qui sepius eueniebant, excepto quoque hoc ultimo certamine, quod cum eo Rutheni astute commiserant, ex quo ille non secus atque ille Hector Troianus, Hannibalque Carthaginensis suo Marte sese strenue defendens, aciesque hostium instructas fortitudine dispergens euasit. Adhuc vitae superstes filijs suis Imperium disposuit, Vladislao natu maiori Cracouiensem, Siradiensem, Silesiaeque & Pomeraniae Ducatus legauit. Boleslaus Crispo Masouiam, Dobriniam, Cuiauiamque; Mieslao Gnesnensem, Posenianensem, Calisiensemque. Henrico vero Lublensem, Casimirensemque tractum testamento ordinauit. Casimiro autem omnium iuniori quicquam reliquit. Admonentibusque se de eius sorte Senatoribus, respondit: An ignoratis, inquit, quod in curru quatuor rotarum currentes necesse habent, ut aliquis eis insideret, quod & factum est, ut inferius dicitur.

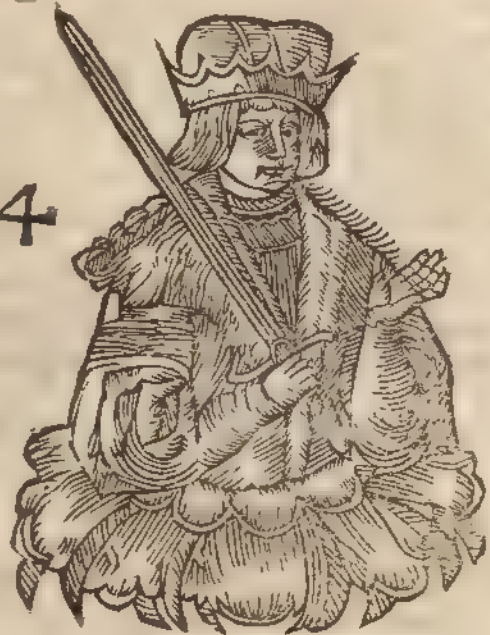
VLADISLAUS SECVNDVS.

Quatuor in natos Regnum diuiserat equis
 Partibus, egregia cum ratione, Pater.
 Ladislao tibi cecidit Cracouia natu
 Maxime: auaritia maxime, Marte nihil.
 Fratribus eiectis, solus dum queris habere
 Omnia, possedis pelleris ipse bonis,

Continge cumq; tua, quae rem tibi sua sit iniquam,
 Victus in externam profugis exul humum.
 Ignorata tibi fuit alea: discere in illa,
 Consensus proprio viuere, quisq; posest.
 Namq; aliena petens perdis sua iusor, & aurum
 Dum cupis, amissis stans abis aere domum.

Anno

Anno Domini 1140: Vladislauus secundus, Boleslaus patri in Regno successit. Hic ex moribus patrijs degenerauit: vxorisque impulsu sorte sua non contentus, fratres suos Ducatibus tuendos proposuit, eosque bello appetit, auxiliariis copiis a principe Russiae acceptis. Henricus itaque, Boleslaus & Caspus, cum Mieczlao in arcem Posenianensem metu sese receperunt: quos Vladislauus oblitus fraternae charitatis, aditu illamque obsessi penuria, ad conditionem moliebantur: maiorum militum persuasione concitatus, aliam belli tentare proposuit: quae occasione, cum hostes choreis nudenti indulgeret, intempesta nocte ex arce cum ingenti vociferatione vnusquisque facem accensam manibus gestando eruperunt: castraque hostium incenderunt: & ipsos hostes ferro protriuerunt. Vladislauus vix turpi fuga elapsus est: quem fratres victores Cracouiam usque insequuti sunt. Sed postea in Germaniam ad cognatos vxoris suae aufugit: quem postea vxor cum filijs secuta est. sicque proprio viuere non contentus, alienis inhians, sua amisit.

Vladislauus degener.

Vladislauus fratres opugnans, ipse fugam in regem, & uxorem.

BOLESLAUS QVARTVS CRISPV S.

De cogit Prussis ad Christi dogma Polonos, Amisso euerit milite Crispus opes.
 Transfuga ducebat nostros maleficus, iniquum Transire J. S. O. J. m. pertrahit inq; locum,
 In conspectum irridit, ti cespitem canum,
 (At ergo in Syluis abditus hostis erat)

Insidit: inclusos caeno suffocat in illo.
 Vix pauci incolumes se eripuerunt fuga.
 Mens generosa dolis, quia nil agit, ipsa malignis
 Oportuna dolis, insidijq; capi est.
 Et quia metitur proprijs virtutibus omnes,
 Est in perniciem credula saepe suam.

Anno Domini 1146. Boleslaus Crispus, a capitis contortis dictus, fratre Vladislao seditione e pulso, habenas receptas suscepit. A Corado Imperatore frequenter sollicitabatur, ut aliquam regionem exulanti fratri concederet, quod ille strenue repugnabat. qua de causa Imperator in Silesiam exercitum duxit: sed pluribus damnis a Polonis affectus, re infecta discessit. Eadem de causa cum Frederico Barbarossa Imperatore Boleslaus bella gessit. Inimicitijque vtrinque compositis, Vladislauum fratrem ex Germania reuocatum, in gratiam accepit: qui postquam adierat, in Plocko ciuitate non sine veneni spiritu exhalauit. Tandem anno Domini 1164. Rex cum fratribus triplici exercitu instructus, in Prussiam descenderat, quam terro & igne late peruastabat, ad Christianissimum Prutenos sollicitans,

Cum Corado Imperatore & Frederico Barbarossa bellatur.

Vladislauus in Polonia reuertitur.

D ij

donec se baptisari sponderent: sed demum baptismo spreto, contra Polonos in Masoviam excurrerunt: contra quos demum Boleslaus cum fratribus exercitum duxit. Interea verò, ad Polonos duo Pruteni, sub prætenu exulum astutè defecerunt, qui se totius Prussiae situm exploratissimè nosse affirmabant: idè eos Poloni, Duces belli sibi delegerunt: qui exercitum perfidè inter densissimas palustrosque sylvas induxerunt, ubi in palude quadam, cespite viridanti contecta, tanquam muscæ in pice hæserunt: ut nec ulterius progredi, nec retrogredi porgerint. Pruteni autem ex insidijs prorepentes: Polonos ingenti clade affecerunt, ubi Henricus Lublinensis, & Sendomiriensis Dux, frater Boleslai strenuè dimicando occubuit. Princeps verò Boleslaus in Poloniam reuersus est. Qui postea multis gestis extrenuè peractis, extremum diem clausit. Anno Domini 1171. ætatis suæ 29. in arcis Ecclesiæ templo Cracouiæ sepultus.

MIECZSLAVS SIVE MIESCO TERTIVS.

Sæpe dies oritur nitida face, nec tamen illi
Credideris subito nubilus esse potest:
Grandine messorum lapidare: tonitribus Orbem
Concutere: & rapidus frangere fulminibus.
Ecce senex noster, Regni cū caput habens,
Vir bonus, & placidi fratris imago fuit.
Mox sobole ingenti generis affinitibus, auro
Inflatus: capream destitit ire viam.
Nil illo peius nil & crudelius illo,
(Audace excepto) Patria nostra tulit.
Sed tamen est pulsus: Nunq̃ impunita Tyrannis
Sarmaticus ferus as silicet vlla fuit.

Mieszko
III Tyrannus
in Regno
exulavit.

Anno Domini 1174. Mieczslaus senex, fratri Boleslao Crispo in Monarchia successit. Hic rapax, crudelis, severusque in subditos extitit, & tyrannidem ingentem exercuit: quapropter ab omnibus diris execrationibus maledicebatur. Episcopus itaque Cracouiensis Gedeon nomine, cum cæteris Senatoribus consilium occultè iniit, de Casimiro in locum eius substituendo: & nacta occasione temporis, cum Mieczslaus Rex in maiorem Poloniam discessisset, ad Casimirum fratrem eius iuniorem, quamvis inuitum, sceptrum detulerunt.

CASIMIRVS SECVNDVS IVSTVS
COGNOMINATVS.

Tactus ad imperiū precibus, lacrymisq̃ suorū,
Imperiū fractas surgere fecit opes.
Pereussit scelorum fratris in se ministros,
Sacrificia pacem, ruricolisq̃ dedit.
Qui modo calcati sub direptore iacebant,
Inq̃ suis rebus nil habuere sui.

Intulit in patriam corpus, Roma vsq̃ petunt,
Dixi qui floris nobile nomen habet.
Mista dedit Domino scelerati aconita ministri,
Inter solennes perfida dextra dapes.
Trasit & in subitum, Patria plangens sepulchrū,
Delicias hominum, deliciasq̃ Deum.

Anno salutiferi virginis partus 1104. Casimirus Ingens fratris aboleuit: in comitijsque generalibus Lancitæ celebratis, omnes qui erant causa intestinæ dissensionis dignis supplicijsque affecit. Fratrem postea Mieczslauum in gratiā accepit, Gnesansemque tractum & Polnaniensem ei concessit. Tandem Pruteni & Pomerani Casimiro

tani Casimiri regis clementia considerata, ultro se ei obtulerunt. Interea verò Lituanæ ciuitas Brestia, à Polonis defecit. Eò itaque Rex cum exercitu profectus, ciuitatem cum arce cepit: eosq̃ qui erant causa defectionis, dignis supplicijs affecit. Inde rectè in Russiam profectus, Scuoldum & Volodimirum Duces rebelles, cruento prælio fudit. Rege autem in Russiam militante, Mieczslaus senex priorem dignitatem affectans, Cracouia poritus est, arcem tamen capere non potuit ciuitate verò suis prædijs firmata, ad comparandum maiorem exercitum, profectus est. Casimirus autem ex Russiâ exercitum reducens Cracouiam libenter intromissus, de seditionis seminatoribus, dignas accepit pœnas. Postea non oblitus cædis Henrici fratris cladiq̃ Polonorum, in Prussiam exercitum duxit: quam vndiq̃ armis peragravit, Prutenosq̃ & Pomeranos tributarios sibi effecit, Cracouiamq̃ reuersus: anno Domini. 1194. extremum diem clausit: nō sine veneni suspitione. Eius cura & impensis corpus sancti Floriani Roma Cracouiam allatum est: anno Domini 1184.

LESCO QVARTVS.

Cum sene beatus patru, sed an impius isto
Sic factus, iusti discursate viri.
Esse uter rerum Dominus, certauimus: at me
Id velle in patriam, nudus adegit amor.
Ne paterer regnare lupum, maiore petentem,
A quo pulsus erat, cum feris ate gregem.

Dam labor: inuadit Pomeranus balnea, inermem,
Dat non sperata, meq̃, meosq̃, neci.
Quanto igitur rerum Dominus securius auum
(Quod quidam scripsit) cernite pauper agit?
Tempora sunt, loca sunt quauis metuenda potenti,
Quod viuit, totum est cura, pericla, metuo.

*Lesco cum
Mieslao pa-
truo de Mo-
narchia
certat.*

*Lesco ne-
fari occi-
ditur à Po-
lono
fodifrago.*

Vitis Casimiro persolutis, Lesco filius eius à crinibus albus cognominatus, ab omnibus Rex salutatur: Anno Domini 1194. Mieszlau tamē senex, patruus eius Monarchiam regēbat: pro qua postea, vario Marte cum eo Lesco bella gessit. Tandem comitia Generalia in Zueyman ciuitate celebravit, ad quae plurimi Magnates, & Principes Poloniae conuenerunt, ubi citatus est mādato Regio Suatopolus, Capitaneus Pomeraniae, qui tributum 100000 marcarum argenti per aliquot annos iuxta pacta Regi nō pēdebat. qui occasione per exploratores nacta, armata manu ad ciuitatem praedictam inopinatē accelerauit, diuersoriaque ob-ruens, qui se defendere volebant, interfecit. Regi statim tumultus causa qui in balneo tunc temporis erat, significatur. Ex balneo itaq; exiliēs, cum paucis famulis equis cōscens, aufugit. Suatopolus verō cum insequutus, vt fœdistragus, & nequissimus, sine vlla dignitatis ratione trucidauit. Henricum quoque Vratislauiā principem, latrali vulnere affecit, & plures alios trucidauit: Anno Domini 1227. Cadaver Lesconis per suos relatum, in Basilica Cracouiensi cum maximo luctu terrae mandatum est.

BOLESLAVS QVINTVS PVDICVS.

Tartaricus furor, in cineres regnanse Pudico,
Sarmatia totas penē redegit opes:
In flammis abiit Craconia: quicquid & agris,
Porrigitur ripas, Odera, ad vsq; tuas.
Fuerat ad Ingros Princeps, quia viribus impar
Ad consilgendum cum subito hoste fuit:

Stanislæ twas cineres tellure leuauit:
Et sacrum in fastis fecit habere locum.
Coniuge consenuit cum virgine, Virgo Maritus:
Adductus studijs, casta Diana, tuis.
Bochnenses reperit thesauros primus: & inde
Sarcinæ à diris damna recepta Getis.

*Tartari in
Polonia
crudeliter
gessantur.*

*Poloni cū
Tartari
dimicant.*

*Incursio-
nis sui.*

*Poloni
Tartari
funduntur.*

*Aureola
rū nonem
sacri om-
plentur.*

Anno Domini 1243. Boleslaus Pudicus, patri crudeliter occiso, in regimine succedit. Eo regnante multa mala Poloniam praemebar: id verō ob principū pluralitatem, qui tūc temporis 24. erant. Quod malum tandem peius redintegratū est. Tartarorū enim 100000. in Poloniam Ruiliamq; populabūdi venientes, vtramq; regionem crudeliter vastabāt: ciuitatibus, villisq; succensis captiuos educebant. Rexigitur Boleslaus cum Henrico Duce maioris Poloniae, ceterisque principibus cōtrā Tartaros vnanimiter progressi, praelium cum eis acce commiserunt. Iamque Tartari inelabantur: sed quidam Vexillifer Tartarorū, cū vexillo, in quo erat scripta litera Graeca tali modo, X, processit superius verō in cuspide hastae, erat caput quoddam terribile infixum, arte magica confectum, ore fumum vaporemque sordidum in Polonos euomens: quo velut peste quadam infecti, & incantationum vi fascinati, vires amiserunt. Sicq; funditus à Tartaris non secus, atque à grandinibus frumenta, prostrati sunt. Cupientesque Barbari numerum occisorum peruestigare, auriculam vnicuiq; dextram amputantes, nouē saccos magnos eis impleuerunt. ubi diminuta est multitudo principum Poloniae, Silesiae, atque Russiae. Tunc temporis Tartari totam ferē Russiam, & Poloniam, Hungariaeque & Germaniae partem, flamma ferroque peruastrauerunt, terroreque inaudito omnia compleuerunt. Anno Do. 1269. visus est in coelo exercitus equestris, inter se acerrimē confingens. Eodem

*Miracula,
Monstrag.
om Poloniae*

Eodem anno mulier quidam Nobilis, in terra Cracouiensi triginta sex pueros vno partu edidit.
Eodem anno in Calissia ciuitate vitulus duo capita, septemque pedes habens eni-
us est, cuius cadauer nec à canibus, nec auiibus commestum, permanfit.
Boleslaus postea Rex exactis in regno 37. annis, & viuis decessit absque prole: ex libe-
enim vitam (vnde Pudicus appellatus est) duxisse fertur.

LESCO SEXTVS NIGER.

Quanta locustarū, quo nos hac scripsimus anno,
Appulit in nostros agmina, ventus, agros:
Agmina tanta ferunt in nos venisse Getarum
Sub Nigro, & primū congeminasse malum.
Incessit solis, altoque semper in hoste
Cum quocumq; inijt praelia, victor erat:

Arma Ruthenorum, ductore superba Leone
Et magna, exigua contudit ille manu.
Obtriuuit quoties Lituanum & Lazigas? (hoc iam
Interijt nostro funditus ense genus.)
Multa in Christicolis nil laudum habitura fuerūt
Bella: lacebitus, sed quia vicit, habent.

Anno Domini 1279. Lesco niger Dux Siradiensis, mortuo fratre Boleslao Pudico, habens Regni praeficitur. Quem statim pericula insecuta sunt. Tartari enim validis copijs Russiam, & Poloniam iterum crudeliter peruastrauerunt.

*Tartari
Poloniam
vastant.*

Tandē Anno Domini 1280. Lesco Rex meliori fortuna vsus, Leonem principem Russiae superbū, cum ingenti exercitu Tartarorum & Russorum cruenta clade prostrauit, Russiaeque prouincias fugato hoste: infectis armis peruastrauit, ex quibus multis trucidatis, sex millia captiuorum abduxit.

*Lesco Ni-
ger Leonē
Russiae du-
cem pro-
strauit.*

Postea anno à Christo nato 1282. Lithuani in terram Lublinensem valida manu excurrerunt: ingentemque captiuitatem hominum eduxerunt: quos Lesco collectis vnde cunque pro tempore copijs persequutus, ad Nemen & Nareru fluuios infectos, clade cruenta prostrauit, captiuosque liberauit. Cafa sunt tunc temporis 14000. Lithuanorum infidelium.

*Lithuanorū
14000. ca-
duntur.*

Demum Anno Domini 1285. Lithuani collectis maioribus copijs, per abdita sylvarum in Lueouiensem tractum excurrerunt: quos Lesco similimodo assecutos fudit, & fugauit, spoliaque & captiuos ademuit. Tandem multis gestis strenuē editis & viuis decessit: Cracouiae terrae mandatus est.

*Lithuani Li-
thuaniam fu-
duntur.*

HENRICVS PROBUS.

Tenonibus solis clauis permiserat vrbis,
Quae regni titulum possidet vna, Niger:
In Silesiam furtim sub nocte silenti
Manibus accipiunt, cui studuere, Ducem:
Nobilitum contra, contra decreta Senatus,
Nam cui legitime Sceptra darentur, erat.
Perfida pars vicit: regnat Probus, exulat heres,
Sed res parte dolo non diuturna fuit.
Silesy Henricum dubio rapuere veneno:
Quod factus alter, nemine & alter erat.
Qui fraudem in vita coluit, rem fraude parauit,
Quae perijt: dignus fraude perire fuit.

Anno à Christo nato 1290. Henricus Probus Dux Vratislauiæ, Lesconi Nigro in regimine successit. Episcopus quoque Cracouiensis cum ceteris proceribus, Boleslaū Matouie

Disfordin
pripit
Polonia de
Monar-
chia.

Cracouia
in capite

VITAE REGVM

Ducem ad regnum vocauerant: sed ab Henrico eiectus est. Tandem Vladislaus Cubitalis (ad quem etiam Monarchia iure naturali competebat) Dux Siradiensis, adiunctis sibi in auxilium maioris Poloniae equitibus, cum Henrico de regno acriter contendebat, exercitumque eius cruenta clade in Silesia ad Sieuieram ciuitatem, prostrauit: ubi Ducis Glogouiensis filium, & Sprotauiae principem occidit. Vnusquisque eodem tempore ex Silesijs insignem victoriam reportauit: & victor Cracouiam vltro deditam occupauit. Sed Henricus denuo ad expugnandam Cracouiam, exercitum duxit: quem Teutones ciues clandestino noctu in ciuitatem immiserunt: adeo ut Vladislaus vix cucula monastica indutus, effugerit. Et sic Henricus regno potitus est. Sed paulo post, anno in regimine non exacto, è viuis decessit: non sine veneni suspitione: Vratislauiæ terræ mandatus.

PREMISLAUS SECVNDVS.

Ob scelus Andacis, raptum Diadema Polonis,
Reclut istius gloria, luxq; Viri.
Magnus erat, tantum peperit qui primus honorẽ
Nobis: Munus & hic qui reuocauit, erat.
Splendidus, antiquis certans Heroibus omni
Virtute, in summo quam decet esse viro.

Caditur insidijs, celebrans solenne Lijci,
Inuidiam virtus dat sibi, & illa necem.
Et caute, & timide, Genio seruise potentes:
Exitio multis lux Genialis erat.
Hac Cyrus interijt: Macedo: interijtq; Philippus,
Hac est Argolicis, Troia cremata a rogis.

Anno Domini 1295. Premislaus princeps maioris Poloniae & Pomeraniae, regni habentis praeficitur. Hic omnibus principibus finitimis terrorem incusserat: ideò Marchiones Brandenburgenses, impulsu regis Bohemiae Venceslai, nocta occasione, cum Rex ipse die S. Doroteae cum suis conuiuaret, ex improviso in eum iruerunt: multisque vulneribus affectum (quamuis sese strenuè cum suis aulicis defenderet) occiderunt. Septem tantum menses regno praefuit.

VENCESLAUS BOHEMIAE REX.

Ad Venceslai usque dies, Auguste, Bohemi,
Scortea Sauromatis tota Moneta fuit.
Nunus erat pellis, detracta animantibus illis,
Quas Aspergillos patria nostra vocat.
Hoc ego dum cuiquam narro, qui str angulat amplo
Arcas argento, semper egenus ait:

Ergo putrescebant tunc nummi? O dura priorum.
Tempora: tunc nasci res misera fuit.
Gratia magna Deo, quod homo sum natus in isto
Seculo: cum pelles non nisi futor habet.
Quod si quando Deus mala vult sacra illa reuereri.
Tunc ego tunc superi, minius esse precor.

Anno virginici partus 1300. Vladislaus Rex Bohemiae ad regnum Poloniae vocatur. Cum Vladislao Cubitali de regno acriter contendebat, omnesque possessiones & arces ei ademit, quibus non Polonos sed Bohemos praefecit. Vladislaus verò omnibus spoliatus (ad quem Monarchia iuste competebat) in Hungariam exulans perrexit, inde Romam petijt. Demum Roma in Hungariam reuersus, sumptis ab Hungaris auxiliariis copijs, varijs excursionibus Bohemos in Polonia infestabat. Postea Pelcen, Visliciam, & Lelouiam arces occupauit. Tandem post nebulam (ut dicitur) Phoebo illucescente, Venceslao Bohemo è viuis sublato, Vladislaus Cubitalis regno multis ab annis expectato potitur. Hic Venceslaus Bohemus, primus monetam argenteam, grossos videlicet Bohemicos, in Poloniam intulit: qui adhuc in usu Cracouiae passim habentur. Primò verò frustulis quibusdam argenti, pellibusque Aspreolorum, & ceterarum rerum transmutatione, necessaria comparabant. Eo quoque regnante, Cracouia muro cincta est.

VLADIS-

POLONORVM. VLADISLAUS CUBITALIS VVLGO LOKISTEK.

17

Corpore paruum eram, cubito vix altior uno:
Sed tamen in paruo corpore magnus eram.
Non ego Prussorumq; Bohemorumq; cruorem
Lactabo, cladem nec Gedimine tuam:
Fortunam vici, cum qua mihi bella fuerunt,
Ve niger è terris triste volaras iter.
Ter cecidi Regno: per te Ramnusia semper,
Post lapsum erexi maius ad arma caput.
Corde vir is opus est magno, non corpore: magnum
Qui strauit Goliath, nonne pusillus eras?
Ingentem paruum Poliphammum vicit Vlysses.
Sed tamen ille hominem: tam graue numen ego?

Vladislaus
Silefium
Vulgo.

Anno Domini 1306. Vladislaus Cubitalis, post multa pericula perpessa, frequentibusque repulsis exantlatis, Monarchiam Poloniae se gerere cepit. Hic eodem anno, collecto exercitu, contra Henricum Ducem Glogouiae, in Silesiam processit: quam flamma, ferroque nullo repugnante peruenit. Postea anno Domini 1320. Vladislaus praefatus Dux, in verum Regem & Monarcham Poloniae coronatur cum Hedwig consorte sua: ab eoque tempore Ecclesia Cracouiensis pro Coronatione regis delecta. Cracouia pro Coronatione regis delecta. In Meridie Silesiae bundum cum scatur. Anno Domini 1326. validioribus copijs ex Lituanis, Ruthenis, & Polonis conscriptis, Rex Vladislaus, eadem fratris Premislai vlturus, in prouincias Marchionum Brandenburgensium infestis armis excurrit: omniaque ab Odera fluuio & à Brandeburga, Francfordiam vsque in latitudinem & longitudinem igne, & gladio peruenit: multisque spolijs onustus, cum sex milibus captiuorum, ad sua in pace reuersus est. Cum Crucigeris Prussiensibus, plurima bella gessit. Postea cum praefati Crucigeri iniuste in Polonia grassarentur: eorum in una Rex prouocatus, exercitum in Prussiam duxit. Cum validissimisque Teutonicis copijs, anno Domini 1331. Mense Septembri, ingenti armorum fragore accerime confligit, ac primas acies Polono milite protulit, fugauit & dispersit. Postea viribus recentes phalanges Teutonicorum (quibus praerant. Comendatores Russi de Plauo Comes, & Otto magnus de Brunsdorf) contra Polonos processerunt, bellumque redintegrauerunt: omnes tamen à Polonis prostrati sunt. Causa sunt in eo conflictu 40000. Crucigerorum Prussiensium, cum plurimis Comendatoribus. Postea Vladislaus. Cubitalis infirmitate correptus: extremum diem vitae Cracouiae clausit, anno Domini 1333.

CASIMIRVS MAGNVS.

Nil hoc splendidius, nil magnificientius vno est,
Quodcumque illius respiciatur opus.
Legibus armant patriam, placidamq; sub illo
Libertas ad nos protulit alma caput.
Oppidum tot cinxit muris, quot panem per omne
Hoc Regnum muris oppida cincta vides.

Tres simul hospitio excepit cum Casare Reges,
Cum tibi das neptem, Carole quarte, suam.
Rex ingens opibus, bello, pietate: quid illum,
Quid premis infami Cypria sola notat?
Hunc dici Magnum, est iniuria magna Polonis
Inresuum nomen, Maximus, esse potest.

Anno Domini 1333. Casimirus Magnus, patri iustis perfolutis, Rex communi omnium acclamatione salutatur. Regnū oblatum ex omni parte in primis pacificatur: in seditiososque, & passim latrocinantes animaduertit. Postea anno Domini 1339. Ludouicum nepotem ex sorore, Caroli regis Hungariae filium, successorem post se in regno Poloniae assignauit, & declarauit, constituitque. Tandem 1340. Casimirus armata manu in Russiam progressus Leopolum regionis Metropolitum cepit: vnde thesauros ingentes asportauit. Deinde ad Volodimiriam cōtendit: quae expugnata, Cracouiam triumphans exercitum reduxit. Denuo in Russiam validioribus copijs cinctus descendit: hasque prouincias, cum ciuitatibus ad dedicationem compulit, Premisliam, Haliciam, Leopolum, Sanociam, Lucouiam,, Volodimiriam, Lubaczouia, Treblouiam, Tustaniam, & complures alias, quae hucusque à regno Poloniae nō separantur. Tertio Casimirus anno Domini 1349. exercitum in Russiam duxit. arcēque quas nondū possederat, suae ditioni subegit.

Postea anno Domini 1363 Casimirus Rex Carolo 4. Romanorum Imperatori, Neptim suam Elisabetham, Ducis Stolpēsis filiam in matrimonium dedit: ad nuptiarumque solennia ipse Carolus Imperator, Ludouicus quoque Hungariae, Petrus Cyprius, Sigismundus Daniae Reges, Otto Bauariae, Semouitus Masouiae, Boleslaus Suidniciae, Vladislaus Opoliae Duces, satis splendido apparatu Cracouiam conuenerunt, absolutoque nuptiarum conuiuio, quidam cuius Cracouiensis, Vierinok nomine, à Rheno oriundus, Thesaurarius regius, hos omnes reges, & principes cum Imperatore, lautissimo conuiuio aliquot diebus excepit: munerāque insignia singulis obrulit.

Anno tandem Domini 1370. Casimirus Rex, iuxta Przedboriam ciuitatem, inter venandum, ceruum insequens, equo succumbente pedem fregit: à quo vulnere spiritum exalauit Cracouiae ibidemque sepultus. Hic omnes ferē ciuitates & arces, in Polonia muro cinxit: plurimasque arces & Basilicas condidit. Legibus quoque tam Equestribus, quam ciuilibus patriam locupletauit: quae hucusque vigent: & omnes Reges antecessores suos, summa dexteritate in promouendis thesauris & prouentibus regni superauit: ideo Magnus iure appellatus est.

LUDOVICVS HUNGARVS.

Non quia vir fuerit, nequaquam Ludouico, & vlt.
Crudelia nostras non bene rexit opes. (tor
Sed quia Pannonia, dum plus amat arma paterna
Linquebat saeuio istud ouile lupis.
Qui nouit quid agant famuli, si longius absit
Praefertim fuerit qui minus asper herua.

Hic uidet arumnas, quas multa absentia veri
Pastoris nostrum tum cumulat auis.
Illo Rege quidem Leges creuere: sed illo
Rege tamen, robur non habuere summa.
Lex nisi tutores habeat, contra arma potentum:
Est quod araneolus sub irabe melleis opus.

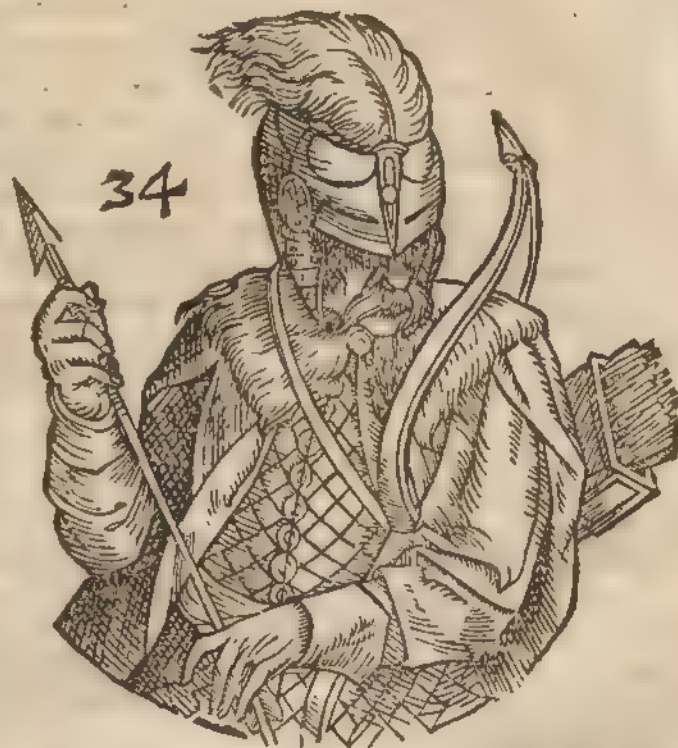
Anno

Ecedente Casimiro Magna absque herede masculino legitimo, Ludouicus Rex Hungariae nepos eius, anno Domini 1370. Sacrum diadema Polonicum suscepit. Eo in Polonia regnante nihil memoria dignum gerebatur: sed homicidia, latrociniaque passim exercebantur, propter absentiam illius. Qui vero de iniuria sibi illata in Hungariam ad Regem proficitebantur. hi à rege ad reginam: à regina verò ad factores regios, & à factoribus ad gubernatores in Poloniam cū literis relegabantur, plurimisque iniurijs, & angustijs Polonia tunc temporis premebatur.

Postea anno Domini 1381 Ludouicus filiam suam Mariam, Sigismundo Marchioni Caroli quarti Romanorum Imperatoris regis Bohemiae filio, desponsauit, regemque Poloniae post futurum declarauit. Qui in Poloniam armata manu veniens: quasdam rebelles punxit: restaque contra Masouiae Ducem exercitum duxit, qui etiam sceptrum iure prophanitatis affectabat. Masouia itaque flamma & ferro peruastata Posnaniam Maiorem Polonae Metropolitum profectus, ab omnibus honorifice pro Monarcha agnoscitur. Interea verò Ludouicus Hungariae & Poloniae rex è viuis decedens: Albæ regiae sepelitur, anno à Christo nato 1382. Regno Poloniae 12. annis praefuit. Poloni itaque Ludouici regis morte audita: consilium clandestinū inierunt, vt Sigismundo relicto pro herede regni, Ludouici regis filiam ad se reciperent: eamque in matrimonium tali Principi, qui Rempublice recte gubernaret: ab hostibusque vindicaret locarent. Regina itaque Hungariae Ludouici coniunx, filiam Hedwigem in Poloniam misit, quae honorifice assumē à Polonis proceribus accepta, Sacro diademate solenniter Cracouiae ex more coronata est.

Anno igitur Domini 1385. Iagielo magnus Dux Lithuaniae certior factus de Hedwigis reginae ex Hungaria in Poloniam aduentu: pulchritudine, moribusque eius honestis commotus: oratores ad eam fratres suos, Skiergielone, & Borissum cum per amplis muneribus destinauit: coniugium regnumque dotale expetens, promittens se cum vniuersa gente sua baptisaturum: omnesque ciuitates & arces cum suis prouincijs, quas Lituani à regno abstraxerunt: & etiam captiuos liberaturum: insuper etiam Mazoniam ducatum Lituaniae cum regno Poloniae vniturū, & incorporaturum, Silesiam, Prussiam, Pomeraniam, armis recuperaturum, thesaurosque omnes in vsum regni Poloniae conuersurum, omnia denique quae ad amplitudinem Reipublicae Poloniae, & ad incrementum totius Christianitatis spectarent, acturum curaturumque. Hae legationes Lithuanorum, grata perincundaque Polonis erat: sed regina eam detrahebatur: à barbari enim matrimonio abhorrebat. Nam adhuc patre viuente, Vilhelmo Austriae Duci desponsata erat: ideo illum priorem sponsum ardenti animo complectebatur. Quae causa oratores Polonorum legationem Iagelonis Lithuaniae, ad reginam Elisabetham in Hungariam detulerunt: quae in omnibus se contentam esse respondit: quidemque boni proceres regni constituerint. Legati igitur Polonorum in Lituaniā profecti, vt Iagielonem in Poloniam cū promissis muneribus, Hedwigis reginae maritum,

Hungariae
Poloniae
Rex croni
gny.

Sigismundus
Carolus
f. i. i. i. i. i.
Poloniae
obtinere
sensat.

Poloni
Sigismundo
pro
herede re
gnae filium
Ludouici
accipiunt.

Iagielo Li
thuanum,
Hedwigem
Poloniae ha
redem ad
Regem sub
conditione
boni puit.

Oratores
in Lituania
nam pro
Iagelone.

*Vilhelmus
Austriacus
Cracouia
Genu.*

adduxerunt. In rearea verò Vilhelmus Austriae Dux, certior rerum Polonicarum factus, Cracouiam splendido aulicorum equitatu stipatus cum ingentibus muneribus, ad præcipiendum matrimonium venit, à reginâque alacriter acceptus, multa conuiuia quotidie alterutrum celebrabant, choreisque honestè tamen & modestè indulgebât: qua de causa proceres Poloni Vilhelmum Austriacum apud reginam videntes acceptum, gratumque hospitem, & propensam vtriusque erga se voluntatem animaduertentes, in arcem eum deducunt: cum regina desiderio matrimonio copulant. Sed Iagielonem aduenisse audientes Vilhelmum ex arce propellunt: portâsque post eum obserant. Cuius expulsionem Regina animò egerens, suis manibus seras portæ frangere, & contundere cœpit: optatis cum eo nuptiis in ciuitate fruitura. Sed per Consiliarios longa disuasiōe à proposito retracta est. Vilhelmus verò videns sibi proceres Poloniæ apertè & obstinatè aduersari: de aduentuque Iagielonis audiens, è Cracouia cū suis (relictis thesauris) clandestinè discessit.

*Vilhelmus
Austriacus
Dux, Cracouia
Genu.*

IAGIELO SIVE VLADISLAUS LITVANVS.

*Hic gentilis erat Lituanus de stirpe Iagello,
Vir bonus, & tantas inter honestus opes
Mox est caelesti Princeps Baptismate tinctus,
Quem subito est Dominum gens imitata suam.
Hinc dotale caput pulchrum coniuge Regnum,
Et tribuit Lituanis signa Polona suis.*

*Rege sub hoc morem suscepit Prussia gladem,
Sapienter & rigidus concidit ense Gethes.
Quam multa in Regno struxit delubra Polono,
Monstrat Gymnasium sat puto Crocæ tuum.
Et lenquens gnatos ex iusta coniuge natos,
Lucida fulgentis scandis astraproli.*

Anno à Christo nato 1386. Iagielo Magnus Dux Lituaniæ (cuius geneologia in Lituaniæ descriptione larius patet,) cū fratribus suis Borisso, Suidrigielone, & Vitoldo, Cracouiam satis splendide 12. Februarij venit: ubi ab omnibus ingenti cum letitia acceptus & in arcem honorificè deductus est. Itaque 14. die Februarij, cum fratribus in fide Christiana instructus, sacro Baptismi fonte abluitur, & Vladislaus appellatur. Eadem die Baptismo absoluto matrimoniū cum Regina Hedwig cūtraxit, Magnumque Ducatum Lituaniæ, Samogitiæ, Rursiæ, sicut promiserat regno Poloniæ incorporauit, vniuit, diplomatibusque, & iureiurando confirmauit. Tandem hebdomada elapsa in Regem Poloniæ solenniter cōstituitur, & sacro Diademate coronatur. Postea nuptiarum solennis peractis, Iagielo cum Regina in maiorem Poloniam sub Quadragesimæ tempore profectus est, propter pacificandas seditiones, quæ per Domaratum Capitanem Generalem maioris Poloniæ, & Vincentium Palatinum, excitabantur. Rebus itaque in Polonia maiori compositis, in Lituaniam expeditionem adomauit: nolens eam amplius cultui idolorum & dæmonum vacari: in Commitatu suo magnam Procerum, & Equitum Poloniæ catheruam habens. Archiepiscopus quoque Gnesnensis, plurimisque Ecclesiasticorum, & Semouitus Masouiz, Conradusque Olesnicensis Duces cum secuti sunt.

*Expedi-
tio in Li-
tuaniam
Iagieloni*

Postea nuptiarum solennis peractis, Iagielo cum Regina in maiorem Poloniam sub Quadragesimæ tempore profectus est, propter pacificandas seditiones, quæ per Domaratum Capitanem Generalem maioris Poloniæ, & Vincentium Palatinum, excitabantur. Rebus itaque in Polonia maiori compositis, in Lituaniam expeditionem adomauit: nolens eam amplius cultui idolorum & dæmonum vacari: in Commitatu suo magnam Procerum, & Equitum Poloniæ catheruam habens. Archiepiscopus quoque Gnesnensis, plurimisque Ecclesiasticorum, & Semouitus Masouiz, Conradusque Olesnicensis Duces cum secuti sunt.

solenniter conuentu indicto, sub initium Quadragesimæ, de vano idolorum cultu abolendo tractare cœperunt, sicque illa gens barbara Lituaniæ, & Samogitiæ sacro Baptismi fonte lauata est. Porro turmatim stantes aqua lustrali (nomine vnicuique; turman, Stanislai vel Petri, &c. imposito) aspergebantur, prout latus in descriptione Lituaniæ patet.

Rebus in Lituania pius Rex rectè dispositis, Vitoldum patrualem summæ rerum præfecit, in Poloniamque reuersus recta in Silesiam exercitum duxit, arcésque & ciuitates sub Vladislao Duce Opoliensi rebelli cœpit: Krzepice, Bobolicze, Olsztyn, Brzez-nice, Ostreseno, & Grabouo dictas, Boleslauiecz arx septem annis obsidebatur, quam postea Ofka Ducissa vidua, penuria comeatus coacta Regi subdidit. Dux igitur Opolensis reliquas arcés quadraginta millibus florenorum, videns se eas non posse defendere: Crucigeris Prussiensibus vendidit, quas illi suis præsidij munierunt: sed Rex destinato exercitu cæteras arcés ditioni suæ subegit.

Moritur anno Domini 1399. Hedwigis Regina, de cuius vitæ sanctimonia testantur annales Polonorum. Postea anno 1400. Regi, Ciliciensis Comitis de Hungaria filia Anna Cracouiam allata est.

Tandem anno Domini 1410. Rex armatis copiis cinctus contra Prussiensis Crucigeros profectus, superato Vistula fluuio ad Cierniense oppidum castra metatus est, ubi etiam Vitoldus patruelis Regius cum suis Lituaniis & Tartaris venit. Semouitus quoque & Ianasius Masouiz Duces, suas cohortes adduxerunt, viribus itaque conuersis castra ad Tanebricum & Grimoaldum oppida mouerunt. Interea verò Rege officium militæ manè in tentorio audiente, duo nuncij alterutrum sese anteuerteret, venerunt, nunciantes iam iam imminere sibi Prutenos. Attamen Rex pius à Diuino officio quin prius absolueretur discedere noluit: quo absoluto militem in acies celeriter instruxit, quinquagintaque vexilla Polonorum ordine suo distribuit. Vitoldus similiter copias suas contra hostem rectè direxit, quadragintaque vexilla Lituaniarum iusto ordine disposuit: quibus Tartarorum manum ingentem adiunxit. Interea vero Magister Crucigerorum Prussiensium, Vlricus Iungingen illudens Regi duos gladios euaginato, totidemque clipeos ei dono misit, dicens: Quid remoraris prælium ô Rex, si tibi defunt gladij: en tibi vnum, fratrique tuo Vitoldo alterum mitto: si vero campum ad ordinandum exercitum arcum habes, ego tibi suo cedam. Rex igitur pius gladios oblatos humiliter accipiens ingemuit dicens: Quamuis armis omnigenis abundo: attamen hoc munus per quod mihi signum victoriæ (Deo fauente) datur, libenti animo accipiam, his dictis, signa vtrinque canuntur, inde maximo clamore confusus signis concurrunt, Tartari & Lituani arcibus & sagittis assueti, creberrimo telorum iactu, ætera obumbrant, à Teutonibus tamen in primo conflictu fugati sunt, in quorum locum Poloni armis & viribus recentes, cum ingenti sonitu, armorumque fragore successerunt, Pruthenarumque acies perfregerunt, & vndique circumdatas, ad internissionem funditus prostrauerunt. In hoc cōflictu Magister Crucigerorum Prussensium, Vlricus cum suis Comendatoribus (quos Siluius, 100. recenset) occubuit: Duces quoque Sterinensis & Olesnicensis capti, cum multis alijs præcipuis Germanis Equitibus. Cæsa sunt tunc temporis 50000. Prutenorum, Teutonicorum. Siluius verò 40000. testatur. Ingentes exuias ex castris Prutenorum Poloni tulerunt: victoriamque insignem obrinuerunt, & Vexilla hostium præcipua se ad perpetuam rei memoriam Cracouia in Basilica arcis posuerunt.

Denuò Crucigeri auxiliares copias ex Saxonia, & à Sigismundo Romanorum Rege corraserunt, quibus Poloni pro temporis necessitate exercitu conscripto occurrerunt: manūque cum eis conferuerunt. Interea quidam Eques Polonus Ioannes Miskiewicz exercitum crucigerorum strenuè dimicando, ad vexillum usque principale pertransiuit. Vexilli feròque trucidato Vexillum arripuit, & post tergum sibi infixit, ad suosque acies disuerberans incolumis redijt. Crucigeri itaque Vexillo orbat, ordinibus solutis, terga verterunt, quos Poloni insequentes per agros & sylvas pallantes

*Lituania
& Samo-
gitia ad
fidei Chri-
sti conuer-
sionem.*

*Legio ar-
cerum Si-
lesie occupa-
ta.*

*Hedwig
moritur.*

*Expedi-
tio contra
Prussios
Crucigeros.*

*Iagieloni
deuotus.*

*Superbia
Crucigeror-
um.*

*Hæretici
Iagieloni.*

*Terram
acervitum.*

*Magister
Crucigeror-
um casus.*

*omnisque
exercitus
sui prostratus.*

*Ordinis
Commen-
datorum e-
rant quasi
Palatini
procuratores
comenda-
tu præsi-
dentes.*

*Poloni
triumphantes.*

*Alii cō-
flicti Po-
lonorum vñ.*

*Crucigeror-
um Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

*Poloni
pallantes.*

passim trucidabant, in quo confictu 10000. Teutonicorum caesa sunt.

Poloni Hungaros trucidant
Poloni cum Lituanis Prussiam diripiunt
Lituanis in signa notis litui Polonorum accipiunt.
Iagielo mortui.
Eodem anno Hungarorum copias duodecim vexilla habentes, in Poloniam excurrentes, Poloni fuderunt. Postea anno Domini 1414. Rex cum Vitoldo ingentem in Prussiam exercitum Polonorum & Lituanorum: (quod Crucigeri promissis non starent) duxit, plurimasque ciuitates & munitiones expugnauit. Militibus autem & Equitibus Lituanorum in bello bene meritis insignia Stemmataque nobilitatis Poloniae prodonarijs distribuit.

Tandem anno Domini 1432. Rex Iagielo senio confectus multis gestis strenue editis, Vladislao & Casimiro haeredibus relictis vitam cum morte foeliciter commutauit. Craconiae in Basilica arcis sub marmoreo sacrophago ubi sua imago expressa est, terrae mandatur.

VLADISLAUS QVINTVS.

Ladislao tibi Regale Polonia Sceptum
Contulit, ob propriam splendida facta Patris.
Hinc quoque, & Vngaricus desit Diadema Senatus,
Et quae sunt lati iugera multa soli.
Egregia verò tu praeclara indole regnas.
Ac regis imperio subdita regna tuo.

*Nec piguit Macedum fines vastare remotos,
Nominis ut fieret gloria notatui.
Donec inire petis tecum trux fœdera Turca,
Quod facis: at latius frangere Papa iubet.
Cui in dum pares: te ad Varnam Marte paludem
Fudit Amurates: & tua castra capit.*

Poloni Hungariae Rex coronatur.
Vladislao Vladislao è viuus decedente, Vladislau filius eius, anno Domini 1434. habenas Regni moderandas suscepit. Tandem anno 1437. Sigismundo Imperatore Romanorum, Rege Hungariae & Bohemiae fatis concedente, Vladislau, Hungariae procerum assiduus praecibus, ad Regnum Hungariae suscipiendum vocatus est. Itaque anno 1440. in eò protectus Budae coronatur.

Vladislau arces Rasciae recipere ad Turcas.
Vladislau Turcas profligat.
Anno Domini 1443. Vladislau expeditionem bellicam contra Turcas suscepit. arcesque in Rascia ab eis occupatis recuperauit. Audiens tandem Turcas contra se processisse: Ioannem Huniadem Palatinum Transilvaniae, cum armatis copijs Polonorum & Hungarorum aduersus eos destinauit, qui absque rumore in Turcas irruens omnes funditus prostrauit & dispersit. 4000. captiuorum & nouem vexilla abduxit, omnesque Slauonicas prouincias Macedoniam vsque, Hungari cum Polonis peragrarunt, Turcarum verò Imperator exercitum propter Romaniam & Macedoniam defendendam in montibus collocauit. Bassa itaque Turcicus numeroso exercitu fretus, victoriam sperans cum Polonis & Hungaris conflixit, sed spe frustratus cum Turcarum viribus ingenti clade à Christianis prostratus est: adeò ut Turcarum Imperator Amurates ad Regem Vladislauum legatos pro pace impetranda mittere cogeretur: omnes possessiones, arces & ciuitates in Rascia occupatas restituendo, quibus restituitis ad decem annos fœdus vtrunque iecerunt, & iureiurando confirmarunt. Interea verò Iulianus Cardualis, Legatus Apostolicus ad Regem venit: multisque & varijs persuasionibus hoc fœdus irritum fecit, Regemque summi pontificis potestate à iuramento, quo se Turcis obstrinxerat, absoluit: utque expeditionem aduersus Turcam Christiani nominis hostem cum vniuersitate Christianorum susciperet, persuasit.

Turca profligatur.
Turca pacem accipit.
Papa fœdus frangere suadet.
Vladislau contra Turcas.
Hungari cum Polonis suo à Turcis ob fœdus pacem profligant.
Anno igitur 1444. armatis copijs Rex contra Turcarum Imperatorem Amuratem processit. Amurates verò te comperta inconstantia, leuitatiue Christianorum admirabatur: quod Dei sui nomen flocci penderent, exercitu itaque validissimo ex Christianis commisit, quos vndique circumdatos cruenta clade prostrauit, ubi & Rex inclitus strenui militis, & Imperatoris officium adimplens occubuit, cum multitudo Polonorum, quae clades ingentis moeroris plantisque toto orbi Christiano causa extitit. Praefuit Vladislau Poloniae Regno decem, Hungariae verò quatuor annis. Anno

verò

verò ætatis suae vigesimo primo, ad Varnam à Turcis occisus est, consilio summi Pontificis parens, qui cum ad frangendum fœdus barbaro hosti impulerat.

CASIMIRVS QVARTVS.

Post fratrem Casimirum adest, quæ Turca peremis,
Sarmaticas insulas qui regit ultor opes.
Eripis & capias Marianus fratribus Vrbes,
Aeterna terribili discensente modo.
Hic Duce Sacrificij magnas sensere repulsas,
Hic ubi Castalam Vistula voluit aquam.

*Hinc repetis Maria non vi, sed munere Castrum,
Prussiam quod tunc incolere Duces.
Hunc quoque, Choyntium multis licet inde peremptum
Sensit, & illius quæ ditionis erans.
Ducentem reliqua felicia tempora vitæ,
Fata grauem nobis eripere Ducem.*

Poloniae & Hungariae Regi, à Turcis perempto in regimine succedit.
Anno humane redemptionis 1447. Casimirus Magnus Dux Lituaniae, fratri Vladislao Poloniae & Hungariae Regi, à Turcis perempto in regimine succedit.

Poloniae & Hungariae Regi, à Turcis perempto in regimine succedit.
Poloniae & Hungariae Regi, à Turcis perempto in regimine succedit.
Anno Domini 1448. Petrus Valachiae Palatinus in verba Regis iurauit: tributumque debitum & obediendum se praestitutum obstrinxit, quem Bochdamus frater ex illegitimo toro natus dominatu propulsare nitebatur: sed ipse à Polonis cum exercitu pulsus, fugatusque & trucidatus est. Tandem anno Domini 1454. legati à Nobilibus, ciuibisque Prutenorum venientes, Regi sese in clientelam & patrocinium subijcientes venerant. Crucigeri enim intollerabili onore adinuenticijsque eos exactionibus praebebant, uxores à viris, virginisque teneras vi tollebant, possessiones, iumenta colonis abstrahabant, vulgum in seruitutem redigentes, eorum operam velut iumentorum in arcibus, manibusque erigendis utebantur, quos Rex certo tributo indicto in clientelam suscepit, & sicut pro temporis breuitate potuit, exercitum conscripserunt. Ludouicus quoque ingentem exercitum Teutonicum opposuit, praelium itaque ad ciuitatem Choynticæ atrocior oboritur. Primam alam Crucigerorum Poloni perfrugerunt: funditusque profligauerunt, & Baltazarem Ducem Zegannensem occiderunt, Bernardumque Stumburg Ducem exercitus ceperunt: ubi verò ad vnam cohortem Polonorum male ordinatam peruentum est. Poloni Prutenorum vim sustinere non valentes, solutis ordinibus terga verterunt, quos Rex frustra tamen ut conuerterentur admonerat: parumque abfuit quin ipse hostium manus effugerit, multi Poloni caesi, 300. verò captiuorum abducti sunt.

Poloniae & Hungariae Regi, à Turcis perempto in regimine succedit.
Rex tandem nouis copijs conscriptis Prussiae in festis armis aggreditur, plurimasque munitiones & ciuitates expugnauit, & occupauit. Prussiae autem Magister non habens unde stipendium suis militibus persolueret, Marienburgam arcem praestantissimam eis in potestatem dedit, quousque illis stipendium persolueretur. Qui arcem Casimiro Regi pro summa 476000. florenorum: anno Domini 1457. vendiderunt, eamque cum omnibus tormentis, instrumentisque bellicis dederunt. Postea Magister Prussiae iniuriam à rege sibi illatam ulturus, quasdam munitiones Regis in Prussia expugnauit: qua de causa Rex armata manu egressus, Crucigeros cum validis copijs cruenta clade ad internitionem prostrauit: ipse verò Ludouicus Magister vix elapsus est: sicque Poloni (quamuis magna cum difficultate) omnibus arcibus Crucigeros exuerunt.

Poloniae & Hungariae Regi, à Turcis perempto in regimine succedit.
Tandem anno Domini 1466. Casimirus Rex ciuitate arceque Choyntici vi expugnata, concordiam fœdusque perpetuum, suffragijs multorum Principum adductus, cum Magistro Prussiae & ordine Teutonico iniit. Ab hocque tempore Pomeraniae Ducibus Poloni 80. annis, armis cum Crucigeris decertabant.

Poloniae & Hungariae Regi, à Turcis perempto in regimine succedit.
Tandem anno Domini 1490. Casimirus Rex multis egregijs gestis exactis, vitam cum morte foeliciter Grodne in Lituaniam commutauit, filios sex Vladislauum, Casimirum, Albertum, Sigismundum, Fridericum, Alexandrum: filias verò septem; Hedwigim, E ij

VITAE REGVM

Zophiam, Annam, Barbaram, Helisabetam, &c. genuit. Vladislaus post mortem Mat-
thiae communibus Hungarorum suffragiis, in Regnum Hungariae euehitur, qui etiam
postea Regnum Bohemiae in tutelam suscepit. Albertus vero patri in folio successit,
Alexander Magnum Ducatum Lituaniae, Sigismundus Glogouiae, forte acceperunt.
fridericus Episcopatum Cracouensem & Posnaniensem accepit, postea inter Roma-
nos patres Cardinales scilicet connumeratus.

IOANNES ALBERTVS.

Dixit Ioannes Alberte binominis agmen
Sarmaticum, matre id perfidente tua.
Inscruas, nouo sed frustra Marte tumultum,
V. tuus Patru funera maesta sus.
Nati. Dicus variat primo quod dixerat ore,
Te contra Turcam velle iuuare ferum.

Instruit horrendos te contra perfidos hostes,
Et sudis populos Marte iuuante tuos.
Vnde nemus nostris patuli memorabile fagi,
Dum sol siderico tramite currit, erit.
Sic igitur multis non faustis obrutus actis,
Te rapuit iuuenem Parca seuera Ducem.

Legati Ve-
nietorum.
Oratores
Turcarum
inductus
petunt.

Anno a Christo nato 1492. Casimiro Rege a viuis ad superos commi-
grante, Ioannes Albertus filius in locum eius substituitur: sacroque Diade-
mate solenniter insignitur. Ad quem oratores Venetorum venerunt: cum-
eta prospera, fortunamque contra hostem Christianum propitiam illi exo-
ptantes. Postea Turcarum legati indutias petentes venerunt: cum quibus Rex foedus
ad certum tempus pepigit.

Conuentus
Alberti re-
gis cu Vla-
dislao Rege
Hungariae
fratre com-
tra Turcas
Turcas in-
ductus pe-
tunt.
Expediit
Alberti co-
tra Turcas
vniuersi
virescent
pulsus.

Tandem anno 1494. Albertus Rex cum fratre Vladislao Bohemiae & Hunga-
riae Rege, in Liucza conuentum habuit: consultantes quomodo coniunctis viribus,
caedem crudelissimam Vladislai patri sui, vlciscere possint: propositumque constitu-
tum nemini reuelabant. Sed Turcarum Imperator omnium exploratissimus erat:
qua de causa legatum magnum ad Regem Albertum propter confirmandum foedus
destinavit. Interea vero Stephanus Palatinus Valachiae, vt feudalis, a Rege auxilium
contra Turcas implorauit: qua de causa Rex apertam occasionem vlciscendi barbari
hostis nactus, ingentem validissimumque exercitum ex Polonis, Lituanis, Masouitis,
Ruthenis, Prutenisque & Silesijs conscripsit: expeditionemque in Moldauiam contra
Turcas celeriter adornauit. Vbi statim signa aduersae fortunae apparuerunt. Equus e-
nim generosus in quodam paruo torrente, iuxta Leopolim Russiae sub Rege succu-
buit: pauculoque aquae obrutus est. Leopoli etiam Eques quidam Polonus Sropiski
dictus: insane mentis clamabat dicens: Nostri in suum malum proficiscuntur. Fulmen
quoque quendam Equitem in tentorio cum duodecim equis interemit. Palatinus
autem Moldauiae Regi comestum pabuliue necessaria & vniuerso exercitui, se sup-
peditaturum promissit. Rex itaque falsicius promissis fidem adhibens, vbi in Vala-
chiam exercitum induxit, ad Palatinum, vt promissis stare: contra Turcasque expedi-
tionem secum adornaret, misit. Ille vero perfidus respondit: Caueat sibi Rex a Turcis
vel ab alijs, quod ausus sit in ditiones meas, me inscio venire. Rex vero secundo & ter-
tio cum admonuit, vt promissa persolveret: sed Palatinus haec flocci pendebat: qua de
causa Poloni iniuste exacerbati arma quae in Turcas parauerant in suos conuerterunt.

Signa ad-
uersa.

Perfida
Palatini
Valachiae.

Arma in
Turcas pa-
ratam Vla-
dislao com-
uertitur.

Palatinus
Polonus fa-
dere frustra
seruit.

& Palatinum inimicitias per legatos composuit. Foedere itaque alterutrum firmato:
Rex infirmitate, partim ex aduersa fortuna: partim ex nimis curis correptus, in Polo-
niam cum vniuerso exercitu reuertitur. Cumque in meditulliu syluae amplissimae (quae
Bukouia, a saginis arboribus dicitur,) penetrarent: vbi arbores succisae erant, Stepha-
nus Palatinus Valachiae foedifragus: contra ius diuinum & humanum, a fronte & a ter-
go armata manu in Regis copias irrumpit, ingentique & cruenta clade Polonos inopina-
tos oppressit, captiuorumque multitudinem abduxit. Inter quos insigniores erant,
Nicolaus

POLONORVM.

Nicolatus Palatinus Russiae, Gabriel Comes a Tenczin, Ioannes Zbigneuius Capita-
nei Marienburgensis filius, & alij complures qui sanguine suo vitam Regis redimerunt.
Vbi adhuc signa huius cladis infelicis ossa videlicet albētia in hac sylua ipsemet vidi,
cum Magnus Dominus a Lasko: Palatinus Siradiae, Despotam Heraclidem in oc-
cupanda Valachia iuuaret, in cuius castris ego peditum praefectus fui: anno Domini
1562. Sed ad rem redeo.

Anno Domini 1493. Mense Ianuario, & Febuario tantus calor, quod in illis regio-
nibus mirum est, in Polonia extiterat, vt pomeria florerent, aues nidificarent: grami-
naeque pulcherrime virescerent. Postea mense Marcio tanta frigora subsequuta sunt,
vt haec omnia gelu arrefacta marcescerent.

Anno sequenti iuxta Cracouiam in villa Czarna dicta, mulier quaedam puerum cu
Leopolino collo, & auribus peperit: qui ore aperto hiabat. Non multum post, altera mu-
lier serpentem cum puero edidit: qui serpens puerum ad intestina usque corrosit.

Anno Domini 1499. Cracouiae Iudea mulier vitulum bicipitem peperit, qui vnu
caput in cauda, aliud vero in principio habebat: cauda vero in tergo sita erat, pedes se-
ptem in dextro latere: in sinistro vero nullum habebat: multo tempore extra Craco-
uiam hoc monstrum, vt ab hominibus videretur expositum erat.

Anno Domini 1501. Albertus Rex Cracouia in Prussiam profectus, Toruniae apo-
plexia correptus extremum diem clausit. Aetatis suae 41. anno. Regnavit octo annis to-
tidemque Mensibus.

ALEXANDER.

Multa laborati hoc recinunt de Rege libelli,
Quam duri proptus Martis ad arma fuit.
Nil illi morbi, nil frigora seu amovebant,
Vt non inceptum perficeretur opus.
Saepe in samo compressit Iazigas arcu,
Et dedit horrenda millia multa neci.

Indigna vlciscens seu perinria Mosci,
Illius constans abstulit vltor opes.
Nec tantum bello studuit sed legibus aequis,
Subiecta patiens est moderatus humis.
Illa ducis laus est cerro verissima magni,
Qui sacra, qui Iustum cum pietate colit.

Anno a Christo nato 1501. Alexander Magnus Dux Lituaniae, fratri Alberto
in regimine successit. Postea anno Domini 1506. expeditionem in Valachiam
adornauit, multasque arces ad Tyram fluium sitas sub Valachis expugna-
uit. Eodem anno in Lituaniam profectus, Vilnae infirmitate correptus est:
Interea vero Tartarorum 20000. populabundi in Lituaniam excurrerunt: contra quos
Rex Stanislaus Kiskam Lituani cum armata manu destinavit: ipseque sua persona
semitius ferē exercitum sequutus est, recensitisque copijs in Lida arcē remansit. Li-
tani igitur inopinatē in Tartaros securos, ad Kleczo oppidum ingenti impetu irru-
erunt, quos ad vaum cruenta clade fuderunt, & spolia, captiuosque abegerunt. Quae vi-
ctoria cum Regi iam animam agenti nunciaretur: ille quamvis beneficio linguae
priuatus, manus tamen in altum extollens, suspiransque cum lachrimis Deo gratias
egit, omnibusque circumstantibus manum porrigens, ad superos commigravit: an-
no aetatis suae 45. Vilnae vbi & sepultus quiescit: quatuor annis, & mensibus octo Polo-
niae regni sceptrum tenebat. Maguo vero Ducatui Lituaniae 14. annis praefuit.

Calor in
suetum.

Monstra
nata in Po-
lonia.
Aliud mu-
strum.

Tertium
monstrum
nec su-
das natum.

Ioannis
Alberti re-
gis mors.

Polonia
Valachiae
virescent.

Tartarorum
a Lituania
fuit 20000.

Alexander
mors.

SIGISMUNDVS PRIMVS.

Cum iurarat atrox deuictio Glinficus hoste
Suspectam pulsa suspitione fidem.
Qui caperet Regni post mortem fratris habenas,
Tota Sigismundum terra Polona cupit.
Hoc, qui Magnatum tunc nemo tenatior aequi,
Maior consilij, & pietate foret.

Dos Regum decorabat cum clementia, solus
Deq. Jagelona stirpe superstes erat.
Prostravit fretum numeroso milite Moscham,
Nulla quo bello bis cecidere decem.
Quatus amor populoq. suo, externisq. Monarchis,
Tantus erat Turcis, & tibi Theuto tremor.

Anno Domini 1507. Curato sumptuose funere Alexandri Regis, Sigismundus frater eius Dux Glogouiae, & Opauiae Capitaneus Generalis, Magnus Dux Lituaniae regni gubernacula suscepit. Hic lapsam ferè Rempub. Poloniam humeris suis erexit, qua rectè constituta, & vndique pacata aduersus Moschouiae Principem Basilium armatas copias duxit, Tartaris Praecopē sibus in auxilium sibi acceptis: arcēque plurimas expugnanit, & suorum praesidijs munivit.

Eodem anno Tartari in prouincias Russiae excurrerunt, cōtra quos Castellanus Leopoliensis, cum quingentis equitibus Polonorum profectus, gētem barbaram auspice Deo inopinatè oppressit, & profligauit, spoliāque auexit.

Anno 1509. Palatinus Valachiae foedifragus in Russiam armata manu excurrit: Leopoliūque spoliāuit vnde thesauros plurimos abstulit, Rohatiniā arcē deditione cepit, de Polonorumq. contra se expeditione audiens in Valachiam aufugit: quem Poloni insequuti, damna in Valachia ferro & igne nullo obstantē: (ipse enim Palatinus in abditis sylvarum latitabat) maxima intulerunt. Haec munitiones, Dorochiniam, Szepanouice, Czarnouicze, Borusianiam, Chocimiam ceperunt. Soczauam Metropolim regionis grauitèr oppugnarunt: sed re infecta multumodis spolijs onusti, vniuersa regione peruastata, ad sua reuertuntur. Cumque Tyransue Nestrum fluiuium traiecerent, Valachij nacta occasione ē s. luis ad pugnādum instructi errumpunt, cum quibus equitatus aulae Regie qui adhuc in hostili ripa remanserant: manus acriter commiserunt, à tergoque hostium aliquot cohortibus Polonorum clandestino transmissis omnem exercitum Valachiorum fuderunt.

Postea anno Domini 1512. Tartari Praecopenses stipendiarij Regis, in 24000. equitum in Russiam excurrerunt, ad Viskouiciūque in Podolia castrametati sunt, ad quorum vim reprimendam Poloni & Lituani expeditionem susceperunt: certamenque acre cum eis commiserunt, & dum vna ala Polonorum ad castra hostium vbi captiui Polonorum Lituānorumque erant, penetrarunt: captiuos soluentes, ad arma excitauit. Statim igitur captiui soluti à tergo, illi à fronte in Tartarorum ordines solutos irruerunt: quos paruo negotio fuderunt, & celebrem victoriam impari Marte obtinuerunt.

Anno 1514. Sigismundus Rex audiens Smolensko arcem munitissimam in ditione Lituānorum à Moschouiae Duce Basilio captam, exercitum ad vlciscendum hostem duxit. Moschus verò 8000. equitum contra Regem destinauit: Polonorum autem, & Lituānorum copiae 35000. non excedebant. Constantinus itaque Ostrouiski Dux, exercitus strato ponte pedites ultra Boristenem iuxta Orsham oppidum transfert. Equitatus verò augustum vallum sub ipso castro Orshae superat. Mox vbi dimidia pars exercitus Boristenem transfret, nunciatur Ioanni Andrej Celadin cui summa rerum à Moscho commissa erat, vt hanc exercitus partem inuaderet. At ille respondit: si partem hanc exercitus opprēsserimus, quid postea faciemus: cum ceteri metu perculsi torge verrent, expectemus tantisper dum totus exercitus transferatur: tanta enim sunt

Moschouia depredata.

Tartari profligati.

Valachia Poloniam infestauit.

Poloni Valachiam aufugit.

Poloni Valachiam aufugit.

Tartari in Russiam excurrerunt.

Expeditione Regis contra Moschouiam.

Andreas Celadin.

sunt vires nostrae, vt circumuentos hostes Moschouiam vsq. velut iumenta agere possumus, tandem quod vnicum restat totam occupemus Lituāniam, signa itaque vtrinque canuntur, Moschouitae primi in Lituānos impetum faciunt: illi haud timidi strenuè resistunt. Postremo maxima vi cērtatur, Lituāni studio cedentes ad collē vbi tormenta collocata erant: ea in Moschos insequentes exonerant: extremamq. aciem eorum in subsidij collocaram feriunt, turbant, dirimuntq. hoc nouo belli genere Moschi perterriti terga vertunt, quos Lituāni cum Polonis conuersi omnibus copijs effusis insequuntur, fugant, confodiunt, cāduntque, bellum sola nox dirremic. Est inter Orsham & Dubrounam, fluiuius Cropsiū dictus: in cuius dubijs & altis rippis Moschi fugientes, tot submersi, vt cursus fluminis impediretur. Capti sunt in eo conflati omnes militiae Praefecti, & Consiliarij, qui ad Regem missi sunt. Ioannes verò Celadin supremus Dux exercitus cum duobus praecipuis viris, Vilnae in compedibus ferreis detinebatur. Cafa sunt tunc temporis Moschorum 42000. capti 2000. exceptis ijs qui in fuga aquis obruti sunt. Ex Polonis & Lituānis 300. dētaxat occubuerē, ab hoc tempore Moschouiae Dux campestre praelium nō auder Regis Poloniae opponere, Moschouiae Principes accepta suorum clade, Smolensko continuo relinquens in Moschouia fugit. Lituānicus verò exercitus Smolensko obsedit: sed eam capere non potuit, bene enim firmatam Moschus reliquerat: tribusque alijs castris citra Smolensko occupatis, quibusdam peruastatis praeda onusti ad sua reuersi sunt.

Certamen acre cum Moschouitae.

Moschouia crudeliter profligata.

Numerus Moschorum occisorum.

Moschouia fugit.

Smolensko obsidetur.

Anno Domini 1515. Mense Iulio, Sigismundus Poloniae, & Vladislavus Hungariae Bohemiaeque Reges, fratres germani, cum Maximiliano Imperatore Viennae Austriacae conuentum insigni splendidoque apparatu habuerunt.

Conuentus Regum Poloniae & Hungariae cum Imperatore.

Tandem anno Domini 1518. Bona Ioannis Sfortiae Ducis Mediolanensis filia. Sigismundo Regi, Cracouiam allata est: cui Episcopi, Magnates, Equitesque Polonorum, insigni ac splendido apparatu obuiam processerunt, Haec anno Domini 1520. filium Sigismundum Augustum Cracouiae in absentia Regis peperit.

Bona Ducis Mediolanensis filia Sigismundo nupta.

Anno 1525. Albertus Marchio Brandenburgensis, Magister in Prussia ordinis Teutonici, post plurima bella & simultates cum Polonis susceptas, vidēs frustra contrā stiumulum calcitrare, Regni Poloniae Sigismundo iuramentū Cracouiae solenniter praestitit, habitūque ordinis abiecto in Ducem saecularem Prussiae creatus est.

Magister Prussiae ordinis Teutonici Regis iugum abiit.

Postea anno Domini 1526. decedentibus immaturo aetate Stanislao & Ioanne Ducibus Masouiae: Ducatus Masouiae Regi Poloniae cessit.

Masouia Polono regi cessit.

Anno Domini 1530. Sigismundus secundus Augustus patre viuente sacro Diademate solenniter Cracouiae coronatur, decem duntaxat aetatis suae annos habens.

Sigismundus Augustus coronatur.

Anno 1531. Petri Palatinus Valachiae infestis armis in Pokuciam irruit, Snijatinq. & Coloniam cum adiacentibus pagis exussit. Rex itaque sex millibus militum pro stipendio conscriptis, Ioannem de Tarnouia Comitem eis praefecit, contra Valachiosq. destinauit. Poloni igitur ad Obertinam castra metati sunt, in loco munitissimo. Petri vero Palatinus Valachiae cum quinquaginta millibus Valachiorum, & Turcarum atque Hungarorum in colle editiori sese apparuit: tormentaque bellica aliquot in Polonos direxit: nihil tamen effecit. Postea vtrinque tormenta exonerantur, plurimosq. Valachiorum Poloni globis glandibusque ferreis trucidant. Inde infestis armis maximo clamore vtrinque concurrunt, gladijs, lanceis, omniq. telorum genere res gestant. Poloni fortitudine, Valachij multitudine superabant. Postea Poloni tormenta, bombardasque in Valachos exonerant: exercitumque eorum sudunt, dissipant, & vndique affligunt. Sicque Valachij ordinibus solutis terga vertunt, quos Poloni omnibus copijs effusis insequuntur, fugant, cādunt, turbant, trucidantque. Itaque omnis generis rerum copia ex castris eorum onusti, quinquaginta maioribus tormentis absteris, milleque captiuis insignioribus abductis, ad Regem reuersi sunt cum insigni victoria.

Valachia Poloniam infestauit.

Acer contestum.

Poloni Valachos profligant.

Anno Domini 1532. in Morauia supra Olomunciam tres soles apparuerunt.

Tres soles.

Anno 1535. Oucaina tutor Gubernatorque moderni Ducis Moschouiae, valida ma-

VITAE REGVM

Moschouia in Lituaniam excurrit, quam igne & ferro peruastrauit, quindecim miliaribus à Vilna reuersus est. Rex itaque Poloniae milites stipendiarios, voluntariosque, quibus Ioannem de Tarnou praefecit, in Moschouiam destinauit, cum quibus Litواني vires suas coniunxerunt, finesque hostiles ingressi arcem Homel expugnarunt, suisque praesidijs munierunt. Inde recta ad Starodub arcem munitissimam, in qua Omeczina, Suyski, & Koluczow ceterique Proceres Moschorum erant, contendunt: eamque grauiter tormentis bellicis adactis oppugnant. Moschouia quoque quorum numerosa multitudo in arce fuit strenue sese defendunt. Arx ex roboribus aedificata terraque & lapidibus propugnacula, & parietes impletae erant: ideo tormenta in cassum exonerantur. Postea pulueribus, bombardarijs suppositis, arcem intenderunt: thesaurisque ingentes quibusdam flamma absumptis asportauerunt. Omeczina Gubernator totius Moschouiae, Suyski, Koluczow, ceterique Magnates & proceres Moschouiae capti sunt. Vulgi vero multitudo exercitum Regium numero 60000. superabat: quade causa Ioannes Comes de Tarnow, supremus Dux exercitus, omnes senes, plebecios, & paru idoneos decolari iussit, iuuenibus, nobilibusque & virginibus relictis.

Anno Domini 1548. Sigismundus Rex multis gestis praclaris summa cum laude strenue editis, imperioque in pace relicto, & Reipub. rebus recte dispositis, vitam cum morte foeliciter commutauit, ipso die solenni Paschae aetatis suae 81. annos, menses duos, & dies septem peregit, Cracouiae in Basilica arcis honorifice 26. die Iulij sepultus.

Martinus Bieliski Polonus, qui annales Polonorum vulgari lingua conscripsit: facit mentionem, in principio imperij huius Sigismundi primi: Nobilem quendam Iacobum Melstinski, praetorem de Brezinij ciuitate, ex leuitate quadam animi, seu potius desperatione, nomen autoritatemque Christi sibi adiuuasse, Petrumque Zatorski ciuem Cracouensem, ceterosque sibi similes latrones duodecim, secundum numerum Apostolorum elegisse: singulisque nomina Apostolorum imposuisse: se vero Iesum Christum appellasse. Qui per villas ubique ambulantes: prodigia, morionum, & praestigiarum more exercebant: sicophantasque alios, & latrones velut mortuos subornantes suscitabant: pisces in paludes lutas primo impositos, ubi nunquam eos nasci possibile erat, in nomine Christi sui manibus capiebant: panes in fornaces imponebant: in nomine Christi cum illic ante non essent, depromebant: cum ingenti simplici vulgi admiratione. Quodam tempore ad Cestochouiam Monasterium diuinae virginis imagine celebre, praedictus Christus cum suis Apostolis ubi adhuc ignotus erat venit, cumque illic aliquot diebus morarentur, vnum ex suis quasi abscissum a demone subornauerunt: cuius opera victum acquirebant, cum sua coquina careret: ille enim quasi demophoretus per hospitia, diuersoriaque ambulans, carnes de coquinis rapiebat, in suisque proieciebat, qui cruce illas munientes carnes comedebar. Illic autem ingens erat confluxus populi tunc temporis ad diuinae virginis imaginem, quae ibi perinde, ut apud nos in Loreto miraculis celebris est. Praedicta itaque sicophanta, illum obsecsum suum, ad altare diuinae virginis ducunt: duplici veste ad id studium praeparata indutum, in cuius intercapedinem necessaria imponere possit: lapillos vero intra indusium a corpore ei imposuerunt, cumque ad altare deduceretur, ille e manibus ducentium furibundus, sese proripiens, in altare oblationibus pecuniarijs onustum irruit, pecuniasque de altare rapicens in vestis duplicata intercapedinem eas imponebat. Monachus vero ab altari diuino officio intermissio aufugit: ceteri Monachi stupidi accurrentes cingulum illius resoluunt, putantes eum pecuniam intra indusium posuisse: sed lapilli duntaxat quos ante studio imposuerat, in terram exciderunt: pecunia vero in veste duplicata remansit. Monachi igitur moesti pecuniam arte demonis in lapillos transformatam putantes, exorcismos, orationesque supra lapillos sine intermissione fundunt: ut deinde in pristinam formam transformarentur: sed cum lapilli immutati in sua forma perirent, Monachus librum Agendam (ut dicitur) indignabundus in terram proiecit uerarent, adhuc talem demonem nunquam experti sumus: abite cum eo ad omnes demonones. Hoc latrocinio praedicti sicophantae perpetrato, cum illa pecunia recta in Silesiam

nam vicinam Poloniae perrexerunt, simplicem vulgum suis praestigationibus seducetes, ubi ad quandam matronam nobilem, in quodam pago diuerentes, dicunt ad illam: Christus te cum suis Apostolis visitat & mulier, ideo te offer illi, & saluabitur anima tua. Illa vero virum domi non adesse, in cuius absentia id sibi non licere, respondit. Cui Apostoli dixerunt: Habesne mappas vel telam ad sacrificandum: mulier vero ligaturam telae illis obtulit. Qui dixerunt, hanc nobiscum accipiemus, Christusque tibi benedicet, ut tibi linum abundantius crescat, ostende aliam si habes telam: quam cum similiter accipere volebant, mulier dixit: non dabo vobis hanc: maritum enim timeo. Illi autem frustulum fomitis cum igne in telam inuoluentes mulieri reddiderunt: quam illa nihil suspicans in cistam reposuit. Itaque cista a tela, a cista vero domus accensa in flammam abiit. Vir igitur illius uxoris reuersus domum, conflagrantem inueniens: causam sciscitatur, cui vxor se male Christum cum suis Apostolis tractasse respondit: ideo hanc plagam iniuste in se permisisse. Vir autem ira exandescens, latro hic inquit nequissimus, & non Christus fuit. Ideo cum vicinis malefactores persequitur, quos in quadam villa insecuti sunt. Ille itaque pseudochristus reanimaduersa ad illum qui vocabatur Petrus dixit: Petre iam mea passio, calixque quem bibiturus sum appropinquat. Cui Petrus: Et mihi ut video Domine imminet. Christus vero dixit: Petre ego aliter non possum, nisi per fenestram hinc euadere. Ad quem Petrus: Et ego te quoad viam non derelinquam Domine, sed quocunque tu fugieris, sequar te. Sicque ille Christus per fenestram, Petro sequente aufugit: ceteri quoque Apostoli qui potuerunt euaserunt. Quos villani vna cum suo Christo insecutos, & vndique circumuentos baculis, fustibusque praestis caedunt, dicentes: Prophetisa nobis Christe cum tuis Apostolis, qua in sylua hij baculi creuerint. Sicque plagis emendati vitam suam penitentiam agentes, postea emendarunt, dicentes: Difficile est nobis Christi passionem, Apostolorumque tormenta subire.

POLO NORVM.

23

Alind latrocinium pseudochristi.

Alind latrocinium pseudochristi.

Fuga pseudochristi.

Pseudochristi cum suis cum apostolis emendatur.

SIGISMUNDVS AVGVSTVS.

Anno salutiferi virginis partus 1548. iustis Sigismundo primo honorifice sumptuoseque persolutis, Sigismundus Augustus, filius eius Magnus Dux Lituaniae: Regni habenas moderandas suscepit, quas summa cum prudentia & fortitudine in pace gubernauit.

Sigismundus 2. Augustus.

Hic anno Domini 1543. Ferdinandi Romanorum Hungariaeque & Bohemiae Regis filiam Helisabetam, matrimonio sibi copulauit, quae Cracouiam honorifice allata est. Postea immatura aetate & sine prole anno Domini 1545. decima quinta Iulij die viuis decessit.

Prima vxor Augusti.

Deinde Barbaram Lituanam ex domo Radiuilorum, quae ante Gastoldo Lituanonupta fuerat, duxit. Inuita matre Regina Bona, Proceribusque Poloniae repugnantibus, hocque matrimonium indignè ferentibus, & parum absuit quin rebellio eorum coepta in perniciosam seditionem abisset. Haec quoque non multo post è viuis sublata est sterilis: non sine veneni suspitione, quam Rex Cracouia, Vilnam usque Metropolim Litaniae deduxit, ibidemque in Basilica arcis diuo Stanislao Sacra, honorifice tumulauit.

Secunda vxor.

Hac mortua ad redintegrandam cum Ferdinando amicitiam, & affinitatem conuersus, alteram filiam eius Catherinam, quam Franciscus Dux Mantuae viduam reliquerat, germanam sororem Helisabetae duxit. Nuptiarum solennia celebrata sunt Cracouia 21. Iulij anno Domini 1553. quam postea sterilitate causata repudiavit: Maximilianoque fratri Romanorum Imperatori in Germaniam honorifice remisit.

3. vxor.

Tandem anno Domini 1557. iustissimum bellum aduersus Guilelmum Furstemberg, Magistrum Liuaniae ordinis Teutonici suscepit: centenisque millibus equitum & peditum electorum, tam Polonorum quam Lituanorum Ruthenorumque accinctus, in Liuiam sua persona contendit. Sed Liuiam Magister difficile contra stimu-

Augustus contra Lituanos committit.

lum calcitrare videns, supplex pacem efflagitat, praeliumq; depræcatur, & se cum vniuerso ordine, & tota ditione in fidem & clientelam Regis submitit, prout latius in Liouonia descriptione patet.

Tandem Princeps Moschouia anno Do. 1558. hæreditarij cuiusdam iuris & denegati tributis prætextu numerofo cum exercitu in Derptensem Liouonia provinciam excurrit, Derptamque ciuitatem Episcopalem cum arce cepit, ac plures munitiones temporis successu expugnauit. Itaq; Sigismundus Augustus Rex, Liouones feudales & clientes suos strenuè propugnando bellum (pio dolore stimulare) cum Moschouia Magno Duce suscepit, quod vario Marte tam in Liouonia quam in Russia alba, diu durauit, & in hunc diem foedere intercedente perseverat.

Anno Domini 1562. sub tēpo-
re Carnispruij Februarij 23. die, Ioannes Basiliades, Magnus Dux Moschouie, trecentenis millibus armatorum coadunatis in sua persona Polockam dura oppugnatione cepit, vnde thesauros dictu incredibiles, captiuorumque octuaginta millia quibusdam casis, in Moschouiam abduxit. Iudeos verò omnes baptismum abhorrentes, aquis Dvinae fluij submergere fecit. Solūmodò Polonos stipendiarios remuneratos, liberos dimisit.

Postea anno Domini 1564. Magnus Dux Moschouia, detentis oratoribus Lituanorum, diutius in Moschouia, exercitum celeriter conscripsit, quem absolutis oratoribus in Lituaniam populabundum destinauit. Hic exercitus in duas partes diuisus v-
nus à Smolensko Duce Srebrnij, alter à Polocka Duce Soiski contendebat, qui in ca-
pis Czafniciensibus ad Vlam fluium castrametatus est. Nicolaus verò Radziul Palati-
nus Vilnensis, Dux exercitus Lituanie supremus, & Gregorius Chodkiewicz, Cam-
pidoctor, rem certam ab exploratoribus de illis tenētes, parua manu hostes aggredi-
tur, securōsque & inopinatos cadunt, trucidant, confodiunt, fugantque: qui per syl-
uas & agros paludes, partim à colonis cæsi, partim aquis submersi sunt, quorum tri-
ginta millia occisa esse compertum est. Ibidem Petrus Soiski supremus Dux exercitus
Moschouitici vulneratus fuga euadens, à Rustico securi (cum magno dolore Lituanor-
um, quod viuus nō caperetur) occiditur, Vilnam delatus honorificè in Ruthenorum
Basilica sepelitur. Alius verò exercitus, qui à Smolensko ad Orsham cum Duce Sre-
brnij contendebat, audita suorum cruenta, infortunataque clade, metu perterriti, omni
bellica ipsaque copiosissima suppellectili abiecta, in pedes sese cōiecerunt: turpique
fuga salutis suæ consuluerunt.

Anno Domini 1564. ipso festo diuæ Margarete, Magnificus Dominus Stanislaus
Pacz Archidapifer Sacre Regie Maiestatis Magni Ducatus Lituanie, ac locum tenens
tunc

Bellum cō
Moschorū
Duce.

Dux Mo-
schouia Po-
lockam
cepit.

Moschouia
expugnata

Soiski occi-
ditur.

Srebrnij
fugatur.

tunc temporis Palatinus Vitebliensis, collecto ex Vitebliensi Palatinatu exercitu, ad-
iuncta curia sua, & duobus centurionibus, alijsq; cohortibus, quibus præfecerat Du-
ces, Isidorum Signiferum Vitebliensem, & Ioannem Snieporod tenentarium Viteb-
liensem, hi in armatura leui duorum millium, contra hostem Moschum, qui tunc tem-
poris arcem Ieziriska tredecim millibus armatorum grauitèr oppugnabat, processer-
unt, manusque acriter conferuerunt, & hostium perrupta acie tormēta obtinuerunt:
vteriorēque exercitum qui fugam cœperat, insequuntur, trucidant, verberant, cō-
fodiunt, nonnullos captiuant: octoque millia Moschorum cæsa, cæteri armis abiectis
quoquo potuerunt fugi salutis suæ consuluerunt. Nostri verò omnem suppellectilem
bellicam, & vniuersa hostium arma, tormentūque magnū: tela ignea, vexilla, bom-
bardas, & id genus alia abstulerunt, & ipsi Dei benignitate sani & incolumes spolijs o-
nusti paucis in conflictu desideratis, ad Vitepskam redierunt. Georgium autē Tom-
mak Dux exercitus hostilis vix euasit, qui postea viribus resumptis, eandem arcem Ie-
zeriska acerrima oppugnatione, & igneis telis expugnauit.

Postea aliquot annis vario Marte vtrinq; certatum est, magnis & paruis congressi-
bus, atq; quoque alterutrum tentatæ & Dux Romanus Sangusko Campidoctor ex-
ercitus Lituanici vires Moschorum debilitauit: paruaq; manu magnas copias hostiles
sepius fudit. Sussam & Vlam arces Moschouiticas sepius tentauit.

Anno Domini 1567. 16. Septembris, nostrates ex Vitebska in Sitno lacu Mo-
schorum trecentos occiderunt, bombardas 120. pulueris, globorumque multitudi-
nem, & spolia abstulerunt. Eodem anno, pedites nostri ex Vitebska 12. Decembris, sub
arce Vichis multos Moschos prostrauerunt, cæteri ex ijs fugientes in Duna fluuiū sub-
mersi sunt. Duo nobiles Alexis Simiczow, & Bachdanus Hreori cum multis alijs ca-
ptiuī abducti.

Tandem anno Domini 1568. Sigismundus Augustus Rex, conscripto validissimo
exercitu, ipsoque electissimo plusquam centum millium cum tormentis, & omni sup-
pellectili bellica sufficienti sumptuosaque, in Moschouiam sua persona tendere pro-
posuerat, ad Rodoskowicz equā Vilna 24. miliaribus progressus, ibidem castrame-
tatus, aliquot hebdomadis transactis, re infecta exercitus parte dimissa, ipse Grod-
nam reuersus est. Stipendiariorum militum, equitum, & peditum copias, cū tormē-
tis magnis muralibus, ad Vlam arcem Moschorum expugnandam destinauit, quibus
iustrem Dominum Ioannem Chotkiewicz, Capitaneum Generalem Samogitiæ,
vrum militie peritum, & in bellis de Carolo quinto optime meritum præfecit: sed
quamuis arcem grauitèr strenuèque oppugnarent, auxilio obsessis adueniente, re in-
fecta obsidionem soluere coacti sunt, quam postea Dux Romanus Sangusko inopinā
irruptione cœpit & exiit: anno Domini 1568. 28. die Septembris. Hostium maior
pars cæsa, cæteri combusti, quidam in Duna & Vla fluuijs, qui eā præterfluunt fugien-
tes naufragio perierunt: pauci captiuī abducti, ex nostris aliqui vulnerati, spolia mag-
na, exuuias, pecuniæ argenteæ multitudinem, & tormenta aliquot abstulerunt, & cæ-
tera multa instrumenta bellica. Victus maior pars combusta, arcem ipsam nostri oc-
cupauerunt, quam & nunc suis præsidij tenent, atramen longè à priori structura, (vt
eam Moschouia firmauerant) differentem. Hanc nos anno Domini 1564. cum eam
in primis Moschouia edificare cœperunt obsideramus, nihil tamē nescio cuius cau-
sæ (alter iudicet) effecimus, quamuis in strenua peditum oppugnatione quidquā de-
merit. Ibi Nicolaus Venetianus Rotmagister peditum in Leplo, glandæ bombardæ
strenuè officium suum adimplens hebdomada elapsa in Vitebsca occubuit. Ego
quoque cum peditibus Rotæ meæ tormenta defendens, vndique hostili manu ex ar-
te errumpente circumdatus, vim impetuosam sustinere non valens, vix de manibus fe-
re hostium, armata manu euasi.

Eodem anno 1568. Nostri pedites Viteblienses nocturna irruptione inopinata iuxta
Vitepskam arcem Moschouiticam ciuitatem exiiserunt, hostiumque 300. occiderunt,
& spolia magna abegerunt. Ianuarij 5. die.

Moschouia
restituta
est.

Dux Ro-
manus.

Sitno la-
cus.

Moschouia
in cæsi.

Expedi-
tum Rasko-
uice Regia

Vla obsessa

Vla capta

Vitebsca
nocturne

Vitebska
nocturne

*Visus de-
cepta.* Postea 7. Ianuarij, iidem pedites nostri sub arce Moschouitica Visuiat, ciuitatem septis penetratis, perfractisq; exusserunt, multis occisis bombardas & spolia exuual- que multas abstulerunt, parum absuit, quin arcem ipsam caperent.

*Kozacy
Corsari.
Freiburg.* Eodem tempore Ianuarij 18. Birula cum suis peditibus (qui vulgo *Kozacy* dicuntur, id est, qui hostem furtiue & inopinatè adoriri solent, Italice Corsari, Germanice Freibiteri dicuntur, qui in mari latrocinantur: sed Rutenis huiusmodi *Kozacy* dicuntur, qui vias hostium circumfidet, & furtiue inopinatèque interdum decem *Kozacy* predicti, ad centum Moschos ex insidijs irruunt, inopinatosq; trucidant, ex Moschouitica terra à D. Natn Biela magnis spolijs onustus, cū captiuorum multitudine Vitebskā rediit.

*Vitebsk
H.* Tandem 8. Ianuarij nostrates pedites ex Vitebska & Surasa arcibus, cū equitibus Domini Palatini Vitebliensis Paczi, Vielisam circumuenerunt, errumpentes hostes ex arce cum Rotmagistro eorum Poluiato occiderunt. Aulicos quoq; Magni Ducis præcipuos triginta, cum trecentis equitibus ad præsidium arcis ferendum eadem nocte venientes, inopinatos in ciuitate fuderunt, cæteris fuga dilapsis, nondum enim in ar- cem quod intempestiue venerint, intromissi erant, Ioannem Michaelis Holownum insignem virum, Magni Ducis Pincernam captiuum multis spolijs onusti Vitebskam adduxerunt.

*Captiuus
signatus.* Eodem anno 27. Maij die, in festo Ascensionis Domini, nostrates ex Moschouia cū magnis spolijs & exuijs venerunt. Rotmagistrum cum vxore & septem nobiles, cum multis alijs captiuos adduxerunt.

*Vitebsk
H.* Eodem tempore 29. Augusti Viteblienses nostri, ciuitatem sub arce Visuiat exusse- runt, captiuisque & exuijs onusti, Vitebskam redierunt. Huiusmodi autem excur- siones innumeras nostri pedites Viteblienses cum maximo damno hostili quotidie, dies noctesque exercebant, propter suam vtilitatem, videlicet, spolia enim magna ref- ferebant. Arcium reliquarum finitimarum excursions taceo, nisi huius mentionem facio, cuius ipse præsidia egi.

*Tartari
Nahacem-
sis a Suro-
mici Viteb-
skam oppu-
gnantes.* A mo supradicto 1568. Septembris 29. die in festo Diui Michaelis Archangeli nostri diem veneris præcedente, Moschouitarum cum Tartaris Nahaicensis Horde, sex mil- lia numero, sub Vitebskā venerūt, quibus præerant tres Palatini præcipui, Seremet, Basilus Buturlin, & Hreori Szoborom, duobus diebus sub arce exactis, ciuitate in duo- bus locis succensa nocte tertia sequente discesserunt.

Postea per legatos, oratoresque generales, Magnus Dux Moschouia & Rex Polo- niæ, totius ad tres annos vtrinque percusserunt. Legati nostri anno Domini 1571. Varsouiam ad Regem ex Moschouia foedere cōfirmato redierunt, ex Polonia Palati- nus Ino Vladislauensis, ex Lituania Castellanus Samogitiæ.

*Sigismundus
dux Augu-
stinus Rex
Poloniæ.* In hoc foedere anno Domini 1572. serenissimus, Inuictissimisque Rex Poloniae Si- gismundus Augustus, Magnus Dux Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samogitiæ, Lituoniæ, &c. Dominus & hæres, pacis in tota vita sua amantissimus, verèq; Christia- nissimus appellandus obdormiuit in Christo, Iulij 18. die Knyssiniæ, in confinibus Li- tuaniæ, & Podlasiæ, Masouiæq; Interregnum per integrum annum pacificum, & Di- uina ferè protectione communitum, contra spem omnium, nullo finitumorum ho- stium ne quidam mustitante durauit.

Inter regna Regni Poloniae fuere nouem à Lecho primo authore & propagatore gentis, ab anno Domini, vt quibusdam placet 550. vsque ad hunc annum currentem 1572. in quo naturæ debitum persoluit prædictus Inuictissimus Princeps Sigismundus Augustus.

Primum inter regnum post Lechij deficientem progeniem in Polonia extipit, cui postea incerto tempore Visimirus, secundum quosdam, Visimiro autem Cracus sue- cessit.

Secundum inter regnum post Vandam Craci filiam, quæ dijs virginitatem deuo- uens, victo tribus cruentis prælijs, Ritagora Duce Germanorum, in Vistulam sese præ- cipitauit, postquam duodecim Palatini prouincias distributas rexerunt.

Tertium

Tertium interregnum cum equorum cursu Præmissao sterili decedente, de Prin- cipatu decertarent, dum Lesconi infimæ familiæ iuueni Sceptrum obueneret.

Quartum interregnum post Popelum secundum, Crusphiciæ à muribus deuora- tum, quando Piaustus ille Crusphiciensis ciuis, & agricola simplex, sed probitate pol- lens, communi omnium consensu Monarcha designatus est.

Quintum interregnum post Mieczslauum siue Miesconem 2. quando Rixa vxor sua Senatus consensu, Imperium aliquod annis, cum detrimento Regni administravit, quæ postea ob suam peruersitatem à Polonis iuste in Saxoniam ad fratrem Imperato- rem Romanorum, cum Casimiro hærede innocuo exclusa est.

Sextum interregnum post Præmissaum occisum ab Orhone Lango, & Marchioni- bus Brandenburgensibus, quando Venceslaus Bohemorum Regem, ad sceptra re- genda vocauerunt.

Septimum interregnum post Casimirum Magnum Vladislai Lokietkonis filium, quando Ludouico Hungariæ Regi habenas Regni obrulerunt.

Octauum interregnum post Ludouicum Hungariæ & Poloniæ Regem, quando Ia- gelonem Lituaniæ, ad Regiæ Hedwigis filiæ Ludouici connubium vocauerunt, cui & Regnum obtulerunt. Huius posteritas ad hoc vsq; nonum modernum interregnum durauit. Sed ad rem vnde digressus sum redeo.

Anno eodem 1572. statim post mortem Regis multi conuentus particulares, nobi- lium & procerum Regni, Magnique Ducatus Lituaniæ celebrati sunt, de pacificandis finibus tam Podoliæ à Tartaris, quàm Lituaniæ, Russiæq; à Moschouitis, & de electio- ne Regis tractantes. Subindè multi legati & oratores, tam à summo Pontifice Impera- torèque Romanorum Maximiliano, quàm à Rege Franciæ & fratre suo Henrico An- degauensium, & Borboniorum Duce, à Rege Suetiæ, aliisque Monarchis, Ducibus, & Principibus circumiacentibus adueniebant. Omnia tamen in pace Diuina protegen- te clementia, contra spem annuum agebantur.

Tandem anno Domini 1573. in Sabbato magno Paschæ præcedente Tartarorum mille octingenti, cum Ducibus Baca & Sioza, in Podoliani sub Baram arcem excur- rerunt, vicisque aliquod & prædijs circumiacentibus succensis, cum spolijs reuerren- tes ab aulicis & seruatoribus Buczaci Capitanei Camienecensis, inopinata irruptione trucidantur, confodiuntur, & spolijs abiectis cæteri in fugam conuertuntur.

Electio incepta est celebrari extra Vistulam orientem versus apud Varsouiam in tentorio magno 7. Aprilis die, vbi omnis Senatus Regni, & Magni Ducatus Lituaniæ de eligendo nouo rege consultabant. Interea Machmet Bassa supremus Constanti- nopoli, litteras intercessorias per oratorem suum ad Senatum destinauit, interceden- do nomine Imperatoris sui pro Henrico Andegauensium, Borboniorum Duce, Re- gis Galliarum fratre, in Regem eligendo, multis cōditionibus vtilibus Regno proposuit.

Hic legatus retentus erat à Buczacio Capitaneo Camienecensi, tandiu donec innotesceret Senatus. Venit itaque Varsouiam 12. Maij, auditus 17. absolutus 21. Postea ab ipso Imperatore Sultano Zelim orator Achmet Czaus venit, Imperatoris sui gratiā, amicitiam & beneuolentiam omnem Senatus denuncians, rogando sinceriterq; op- tando, quatenus aliquem ex suis dignum virum, in Regem eligere dignaretur, ex hijs præcipuos proposuit, Iacobum Vchanski Archipræfulem Gnesnensem, Præmitem re- gni, Ioannem Fierlei de Dambrouicza Palatinum Cracouiensem, regni Marschalcū, Georgium Iazlowieczki Palatinum Russiæ, Nicolaum Mieleczki Palatinum Podoliæ, quod si id facere tenuerint, obnixè rogauit, vt huiusmodi Regē ab extraneis quæ- rerent, qui foedus & amicitiam cum Imperatoribus Turcarum & Tartarorum auxi- liares copias, ad quemuis hostem eorum si oporteret reprimendum. Pro quo bene- uolenti auxilio Senatores ei gratias egerunt: dicentes, sibi benignitate Diuina ad quē- libet hostem propulsandum vires proprias sufficere, huiusmodique auxilijs minimè egere.

Itaque post multas consultationes, Henricum Andegauensium, Borboniorumq;

Ducem, eligendum censuerunt, aliquot Palatinatibus Cracouiæ videlicet, Sendomiriæ, & Podoliæ non consentientibus, priusquam sententiæ de religione in suo statu concluderentur, & iura, ac leges cum immunitatibus nobilium rectè cõstituerentur: sed in eundem Regem in quem cæteri consentiebant.

Archiepiscopus itaque Gnesnensis, Primas regni, Henricum prædictum Andegauenſium Ducem, Regem electum esse denunciauit. Quamobrem commoti sunt Domini Marschalci, & cæteri ordines ad quos hoc officium pertinebat, multiq; re incontrinata, domos suas repetere proposuerat. Postea diuina affulgente gratia, dissidijs vtrinque compositis, in simul conuenerunt: Maijque 13. & 14. diebus, pacta & conditiones ad libertatem, immunitates, leges & iura regni, Magniq; Ducatus Lituaniæ, cum Legatis Francis Henrici Ducis statuerunt, quæ omnia iuramento solenniter (cuius formam Episcopus Cracouiensis tradebat:) prædicti legati confirmauerunt, & firmiter tenenda, administranda, augendaque semper à Duce suo, Rege futuro promiserunt. His solenniter peractis, omnes & singuli, tam Poloni quàm Lituani vnanimiter concordibus vocibus, & suffragijs electum & confirmatum Regem Poloniæ, Magnumq; Ducem Lituaniæ, &c. supranominatum Ducem Andegauenſium Henricum Caroli Regis Galliæ fratrem, denunciauerunt, solenniterq; cõfirmauerunt. Quem Ioannes Fierlei de Däbronica Palatinus Cracouiensis, Marschalcus Regni Poloni, & Ioannes Chodkiewicz, Capitaneus Samogitiæ, Marschalcus Generalis Magni Ducatus Lituaniæ Lituani, proclamauerunt. Sicq; rebus omnibus conclusis, Varschouiæ in Ecclesiam Diui Ioannis, tam Catolici quàm Euangelici conuenerunt: concordibusque vocibus vnanimiter, Te Deum laudamus, & alia secundum ritum Ecclesiæ Romanæ decantauerunt: bombardas & tormenta grandia, ad lætitiã exprimendã explosentes.

Consilio nondum dimisso tabulæ electionis confectæ sunt. Ad eas in Galliam perferendas, & salutandum Regem Electum delecti tam à Senatu Poloniæ, & Lituaniæ, quàm ab Equestri ordine, tredecim oratores magno nati loco, & singularis prudentiæ viri, Legationis Principem locum obtinebat Adamus Conarski Episcopus Poshaniæ, eius collegæ Albertus à Laszko Palatinus Syradienſis: Ioannes Comes à Tenczin Castellanus Voinicienſis: Ioannes Tomiczki cum Nicolao filio, Gnezdõſis Castellanus, Andreas Comes à Gorka: Ioannes Herborrus Castellanus Sanocenſis, Stanislaus Criski Castellanus Raciaznenſis: Nicolaus Christophorus Dux in Olika & Nieszwice, Ioannes Zamoiſki Belsensis Præfectus: Ioannes Zboromſki Odalanouiensis: Nicolaus Fierlei Casimiriensis: Alexander Prunſki Palatinus Kioniensis: qui petita quidem facultate nondum tamen impetrata per Germaniam transeundi accelerantes in Galliam salui peruenierunt, Parisijs 14. Calendas Septembris foeliciter appulerunt, nullo suorum in itinere relicto, quorum præter legationis Principes & complures nobilissimos adulescentes, in comitatu erant amplius ducenti quinquaginta: omnesq; à Rege Carolo & suis procuratoribus comiter quæcum decebat reuerentia suscepti, omnibus officijs blandè hospitalitatis tractabantur.

Conclusionibus autem & conditionibus vltro citroque alterutrum absolutis & compositis, frequentibus cõuiuijs lautissimè apparatis interuenientibus, Rex electus Henricus omnibus rebus ad tantum iter comparatis, Parisijs valedixit. 4. Calen. Octobris. Abeuntem vniuersa Gallica nobilitas, ciuium omnium turmæ faustis ominibus sunt prosequuti.

Rex Carolus proposuerat cum vniuerso comitatu ad vltimos regni fines cum fratre amantissimo progredi, nec prius diuelli, quàm ad Germaniæ limites ventum esset: verum in ipso itinere morbo coreptus propositum mutare coactus est: animo & corpore fratris discessum agrè ferens. Rex electus, fratre Carolo amantissimo infirmo relicto, à Catalonorũ finibus Nansum peruenit: vbi à Duce Lotaringe Sororio, cū omni comitatu, lautissimo hospitalitatis apparatu exceptus est. Tunc temporis verò duplex gaudium accidit: nam Claudia cõiunx Ducis filiã recens enixa erat: cui in sacrosancto Baptismo, Poshaniensem Episcopũ, & collegas, Christiano ritu sponsores esse voluit. Postea

Postea valedictione Sororio data, Henricus ad Imperium citato cursu pergens Blamontum peruenit, vbi cum Catarina charissima matre, & Fracisco Duce Alenconiorum fratre dilectissimo, cum Margaritãq; sorore amantissima, & alijs proceribus Galliæ vltimo amplexus est. Eum in Poloniam vsque sedis Romanæ nuncius Episcopus Montisregalis, & magna nobilitatis Galliæ caterua, Duces & Comites magnoque in illis regionibus natali loco viri sexcenti ferè, cum suo comitatu Gallico, præter Polonos secuti sunt. Germaniæ Principes Blamontum vsque regi obuiam venerunt, vt potè Christophorus Friderici Comitis Palatini filius, Princeps Paruæpetræ cum Ludouico fratre, per quos velut itineris duces Rex Tabernas oppidum deducitur, vbi ab Episcopo Argentorati susceptus est incredibili hospitalitatis officio, cum vniuerso comitatu. A Tabernis per Nemetes & Vangiones ad Rhenum fluuium celeberrimum venit, quo superato ad Fridericum Comitẽ Heidelbergæ agẽtem diuertit, qui etiam Regem & insperatum hospitem, summa hospitalitate profecutus est. Transito postea Rheno Vangiones reuertitur, & Moguntiam peruenit, à cuius vrbs Antistite cum sexcentis equitibus Germanis, honorificè exceptus est: Rhenoque fluuio tertio superato, Francofordiam ad Menum sitam contendit, vbi etiam à ciuibz summa cum obseruantia tractatus fuit. Francofordia mouens Fuldam oppidum in vigilia Natalis Domini peruenit, vbi festis transactis, Vahicum appulit, vbi etiam à Philippo Lãdgrauio cum tribus equitum Teutonicorum millibus occurrente, maximo hospitalitatis honore susceptus est. Postea superatis Visurgi & Albi fluuijs in Saxoniam intrauit, ibiq; a Casimiro Saxonie Principis genere, cum duobus millibus equitum, nobilitatis Saxonice armatorum salutaris est, & ad fines ipsos regionis honorificè perductus. Locis postea à Legato Maximiliani Imperatoris mille quingentis equitibus cincto susceptus, & salutatus ad Marchiæ Brandenburgensis Principis Poloniæ Vassallis, fines perductus, à cuius quoque aulicis nullo officio hospitalitatis prætermisso honorificè simul exceptus Francofordiam Oderæ fluuio qui Poloniæ fines cum Germanis dirimit contiguã perducitur. Poloni itaque fines suos vltra Oderam iam læti considerantes, Deo omnipotenti vota persoluebant. Rex etiam Henricus Imperatori omnibzq; Germaniæ Principibus, per quorum regiones iter habebat, pro fide publicè data, & sincerè conseruata gratias immensas per facundũ oratorem, suoque ore proprio confirmatas egit. Tandem foeliciter Miedzirzece oppidum Polonicum peruenierunt, vbi maximo cum gaudio à Nobilitate gentis Poloniæ, proceribzq; & magnatibus summo apparatu pompis copijsq; instructissimis susceptus est. Post hoc in maioris Poloniæ Metropolim Poshaniam honorificentissimè deductus, magnificentissimèq; acceptus plures dies in ea transegit, & Cracouiã contendens, ad sepulturam Sigismundi Augusti prædecessoris sui solenniter honestandam, Albertum Marschalcum Franciæ, Comitẽ Radefiarum præmisit. Quæ tunc temporis ante aduentum suũ solito more peragebatur, ea nunc nobis breuiter deferibenda videntur: nam cum de Serenissimĩ & potentissimĩ Regis Diui Sigismundi Augusti vitæ curricula, rebusq; feliciter gestis, tum placida & beata ex hac mundi colluuiæ emigratione, inter regniq; foelicitissima tranquillitate, multa superius commemorata sint, id vnum re humanissime Lector, desiderare amplius velle existimaui, quæ is funeris pompa, & honore ad sepulturam latus, quoque splendore, & qua magnificentia, iusta ei facta essent, de qua re, quoniam ea quoque vt reliqua, honorificentissima ipsi meritò cõtigerunt, quàm potero paucis dicam.

Cum enim iam annos 50. exegisset, & arduis curis ijsq; frequentibus regni debilitatus, & lenta morbi diuturni tabæ confectus esset, integris planè vniuersis, & immotis animi sensibus, de ærumnosa hac vita, obitu sanè per quam tranquillo, & pio discesset, Knyſiniæ quæ se Varsouia Lituaniã inuisurus contulerat. De Knyſinia posita Tikocinam arcem quam ipse ædificauerat munitissimam, duobus miliaribus distantem, finus deductum, tandem Varsouiam vno quasi anno exacto, Varsouia Cracouiã cum magna Senatorum pompa, Regina sorore sequẽte, deducitur ad sepultu-

ram, cum iam foelix aduentus Regis electi Miedzirzeciam nunciaretur, ante Cracoviā aduectum, Pradnik Curia depositum, triduoque exacto, omnibus pro iustis perfolo- dis tanto Principe dignis praeparatis, 15. Februarij die omnes Senatores, & Episcopi, ac Equites qui ad id funus cohonestandum & expectationem futuri regis vndique co- fluxerant, Ingubri vestiti habitu, ad Serenissimam Reginulam Annam Infantem, pru- dentissimam, piissimamque & honoratissimam virginem, in arcem omnes sese conse- runt. Similiter matronae illustres tetrīs velamentis capita obuoluta confluunt, quae Principem moestam, atque adeo exanimatam ferē largisuiq; confectam lachrimis, a- manter & diligenter consolabatur. Hac dū fierent, interim aere campana, in aedibus sacris vrbis omnibus, & circumquaque in pagis vicinis paracialibus, nuspiā cessabant, quibus & vrbis ipsa, & omnis circumuicinia latē personuit: sic omnes Senatores Regi- nulam Pradnik vsq; prosequuntur. Inde funus plumbeo loculo depositum serico vi- loso nigro obductum, Stemmatis & Insignis regni ornatum octo equis absolute ni- gredinis deducitur, aulicis circumquaque serici vilosi tegumenta longē per terram er- rantia tenentibus. Sequebatur verō longē honestissimus Illustrium & ornatissimor- um virorum comitatus, quibus omnibus vnus habitus atratus & lugubris erat. In his Nobilissimi, Grauissimiq; viri Legati externorum Principum, Archiepiscopusq; & Episcopi cum Abbatibus conspiciantur. Infans moestissima à Legato summi Ponti- ficis & Venetorum oratore pedetentim deducebatur.

Hinc 32. feretra serico viloso, & pannis aureis, holosericoque praeciose recta prae- runt cum Insignijs Regijs. Equi 33. similiter omnis generis sericei coloris recti vela- mine, vtrunq; latus armis regni ornati deducuntur. Demum singularum Prouinciarū vexilliferi, vexilla terrestria, armati equites insidentes generosi praeferrunt.

Primo vexillum nigrum aulae regiae, aquila alba coronata cum expansis ad volan- dum alis in campo rubeo praeferebatur: aquilam verō omnia insignia Prouinciarum regni cingebant.

Postea Magni Ducatus Lituaniae vexillum rubeum equo currenti cum equite ar- mato gladium supra caput tenenti, ex alia parte quatuor columnis insigniebatur, in campo rubeo. Postea vexillum Gonza dictum cruce duplici in campo lasurino insig- nitum.

Cracouiensis terrae vexillum rubeum, aquila alba similiter insignitum.

Sendomiriensis terrae vexillum rubeum insigniter, clipeo siue scuto diuiso, in vna medietate lineas tres rubeas, & tres albas, in altera campum lasurini coloris cū tribus ordinibus stellarum portante.

Kalisienensis terrae vexillum capite bisontis inter cornua coronam auream gestante, per naresque circulum aureum habente, in campo more scachorum distincto albo & rubro insignitur.

Posnaniensis terra aquilam albam simplicem in campo rubeo gestat.

Siradiensis terra leonis rubei & aquilae nigrae medietate, corona insigniti.

Cuiuuiensis leonis nigri, & aquilae rubeae coronatorum medietate.

Lancienensis aquilae albae & leonis nigri coronatorum medietate.

Rauensis terrae vexillum aquila nigra R: in pectore aureum gestante insignitur. Si- militer Plocensis lit'era P: in pectore ad differentiam ornata.

Belzenfis Grifone albo in campo rubeo insignitur.

Lublinensis terra Ceruum in collo coronatum gestat in campo rubeo.

Podoliensis terrae vexillum, Sole radianti in campo albo.

Leopoliensis, Leone petram ascendente in campo lasurino.

Premisliensis aquila aurea bicipiti coronata in campo lasurino.

Chelmenfis vrsio inter tres arbores gradienti in campo glauco.

Dobrinensis capite humano coronato ex corona cornubus eminentibus.

Vielunensis agno Dei cum vexillo cruce insignito, & calice, in campo rubeo.

Sadecensis scuto diuiso, in cuius medietate, tres lineae rubeae & glaucae, in altera

nouem

nouem stellas in campo rubeo gestat.

Liucensis aquilae rubeae & vrsi albi medietate coronati.

Drohicinenfis Stemmata Magni Ducatus Lituaniae, ex alia parte aquila alba insig- nitur in campo rubeo.

Kiouiensis sancto Georgio draconem lancea feriente in campo lasurino, ex alia par- te vrsio albo in campo viridi ornatur.

Ducatus Prussiae aquila nigra, ex alis manu armata cum gladio prominente, vexil- lum rubeum ornabatur.

Ducatus Silesiae Grifone albo in campo rubeo vexillum insignitur.

Palatinatus Valachiae vexillum capite bisontis inter cornua stella & latere dextro luna defectuosa ornatum, cum circulo per nares transducto, in campo caelestino.

Zatoriensis Ducatus vexillum caelestini coloris, aquila alba literam Z: in pectore ornata insignitur.

Ostwiecimensis aquila nigra O: literam in pectore cornata in campo lazurino.

Masouiae Ducatus aquila alba cum Ducali pileo in campo rubeo.

Slupcensis Ducatus Grifone rubeo in campo albo, vexillum insignitur. Similiter Pomeraniae Ducatus iisdem armis vitur.

Ante funus Regium Magnificus dominus N: Macziciomski integra armatura cū equo tam affabre facta subtilissimeque, tum argento, tum coloribus distincta, vt om- nium oculos in admirationem conuerteret armatus, in manu gladium auratum pun- ctura ad latus conuersum gestabat. Hunc sequebatur armiger atra veste circumdatus hasta cuspide in terram conuerso cum vexillo, scutoq; à leua cum insignijs Regijs ar- matus. Ensis quoque Regni gladium punctura cōuersum ad latus praeferebat. Tum pomum typum mundi representans, sceptrum, corona aurea à Senatoribus, quibus id compete- bat, portabantur. Legati autem singularum prouinciarum antecede- bant. Post Nobilitatem succedebat vrbis Senatus & populus longo ordine. Omnes quoque processiones omnium Ecclesiarum praebant, longo honoratissimoque & praecedente agmine. Ex ludis, deinde literarijs pueri de more antecede- bant cum cantoribus lugubres cantiones decantantes, hos alimae vniuersitatis doctores, & magistri, omnisq; studiosorum ordo in sequebatur. Hinc plusquam 4. millia obscuro, & tristi habitu vestiti vulgus, cum funalibus & candelis vndique collucentibus ibat.

Vbi iam in arcem ventum est, in aedem catedralē, quae vndique defixis cereis col- luctibus ardebat, funus honorificentissime deponitur. Regalibus supra impositis. Exinde finitis cantionibus vsitatis & solennibus, orationem funebrem habuit Abbas Magilenfis, pietate & doctrina venerabilis, postea conuenientissimis decentissimisque ceremonijs exequiarum absolutis, in tumulum maiorum suorum deponitur. Postera die in omnibus Ecclesijs Episcopi omnes sacra celebrabant, ad omnes sanctos, ad san- ctum Franciscum, apud sanctam Annam, Stephanum, Marcum, apud sanctam & indi- uiduam Trinitatem, & in arce apud Diuum Stanislaum. Vexilliferi quoque singuli cum suis vexillis, & turba vulgus cum ceteris eadem vt prius processione cum equis totidem, & feretris praedictis urbem lustrabant, eques quoque ad funeris feretrum ca- traclus vndique caesidem pro plumis cereis ardentibus circumuolutus, equo dela- bitur, hasta contracta, & gladio proiecto, cumque cantaretur Agnus Dei, Cancellarius, & Vicecancellarius sigilla Regis mortui confregerunt: ceteri autem Senatores sua scepra posuerunt in altari. Ciues quoque vrbis suas exequias funebres in Ecclesia parochiali apud sanctam Mariam celebrabant.

CELEBERRIMO INGRESSU CRACOVIAM, ET CO- ronatione praclarissima Henrici Valesy, Potentissimi & Inuictissimi Poloniae Regis.

Anno quo Diuina potestas humana in specie salutis nostrae restauranda gratia coe- litus sese demisit 1574. curato solenniter sumptuoso funere Diui Sigismundi Au-

gusti, & depositis atris lugubribusque vestimentis, & pullis integumentis, omnes ordines regni, & Magni Ducatus Lituaniae, Russiae, Masouiae, ac ceterarum regionum Sarmatiae, in noui regis desideratissimum aspectum anhelantes, tandemque visendi illius expectatissimi vultus, non secus ac patres in lympo ardentes, animos affectionatissimos ad honores illius adiecerunt, nullisque sumptibus quamuis profusissimis ad cohortandum tantum Principem pepercerunt. Longum esset hic referre incredibilem, inestimabilemque vestitum apparatus, quibus inter se cum pomposi Poloni, tum Magnifici & profusi Litواني, & vincti impatientes cum Masouitis Ruteni, magnificentissimis sumptibus conuertabant, & quisque quibus potuit quam maximo sumptu comparatis, suum praeter ceteris in Regem affectum ostentare nitebatur. Hij aureis, isti argenteis, illi holosericeis, alij polymitis, alij planis, alij villosis, tum infectis purpura, & tinctoris murice & coeco, tum Attalica Semiramidaque textura, & Phrygio opere elaboratus, infectisque cum vnionibus variarum gemmarum lapillis, resplendebat. Equi omnibus tales, quales Vergilius Turno fuisse describit, & Homerus ad Troiam narrat venisse Menonis, Euripidesque Rhesi Tracum Principis. Ea erat pompae solennitas, cui nihil adijci ad gloriae magnitudinem potuisset. Cracouia quoque vrbs Regni caput & Metropolis nihil ad tanti Principis aduentum expectatissimum omisit, non sumptibus, non continuis laboribus quicquam pepercit, quid referam publicos, priuatosque apparatus, quacunque ingressurus erat, Rex expurgata platea, frondibusque abiectis, ac pinearum semper virentium exornata, parietes peripetasmatis auro purpuraque distinctis, & hinc longè pendentibus, in arce ubique radiabant, affixa longis tractibus in palatijs aurea balthea, tum aurea & argentea vasa instar scalarum per gradus exposita, crebris repercussis Solis radijs fulgurabant, illa quoque olim pulueribus squalentia obdiuturnam Regis mortui absentiam inaurata pauimenta, aurea lacunaria optime extensa, excussa, & expolita resplendebant. Plebs quoque passim portas, ac fenestras virtutibus fertis coronabat, alij ad nocturna lumina funabula parabant, alij lignorum strues congeriebant, tormenta bellica in vallo & propugnaculis arcis, & vrbs disponebatur, nullus aut ætate, aut valetudine tam imbecillis, qui orio detineretur, qui non aliquid ad publicum gaudium pari letitia, diligentiaque, aut excogitaret, aut operaretur. Cumque iam omnia appropinquarent & plusquam perfecte appaata optatam diem expectarent. Rex electus ad Balicias sequimiliari à Cracouia distantem villam Palatini Cracouienfis hereditariam aduenit, innumerata Gallorum, & Polonorum multitudine stipatus: ibi noctem inefabili sua & omnium cum letitia foeliciter transiegit. Die verò illa optatissima, & niueo calculo signanda illucescente, quæ erat 18. Februarij. Cum discursu triumphali Nobilium turmae plateas vrbs compleret, tantaque hilaritudine cuncta gaudebat, & serena facie gestiebat, ut præter peculiarem morem, etiam equi & canes, & quæque domesticæ hominibus animalia, iucundis gestibus, vocibusque exultare sentirentur, canesque & auiculæ suauissimos concentus, ultra consuetum adsonaret, exultantiumque vocibus ipsum coelum reboaret. Phœbus pater, qui caput suum atris olim mortuum mororem exprimens nubibus, occaluerat, obscura caligine pariter cum hominibus disiecta, igniuomis radijs corruscans, propriaeque lucis candore resplendens gratissimus apparuit. Interque & post coronationem aliquot hebdomadis assidue lætus permansit, ut non bruma: sed ver ipsum appareret. Antequam se autem à Balicijs Rex mouisset, de repente vndarum violenter altis de montibus cadentium in speciem effusa Senatorum, equitum, populi, & totius vulgi, vtriusque sexus inestimabilis multitudo, in occursum eius, magnifico ornatu, spectabiles, Xerxisque exercitum referentes, omnes campos extra urbem, omnes montes, colles, aggeres, omnes vias, ac villarum recta, & summa arborum oppleuerunt, densissimisque turbarum globis, principi suo quam longissime obuiam procedere gestiebant. Primus autem Senatorum Archiepiscopus Gnesnensis Hungarico habitu ducentos hastatos equites fulgentes, holoserico auro intertexto, produxit, quos ipse insequitur rubea rheda, quam sex equi sericeo tincto ornati trahebant, vestitus in qua cum eo Episcopi Posnaniensis, Adamus Comariski,

mariski, & Plocensis, Petrus Miscovski sedebant. Crux autem præferebatur. Hos Leopoliensis Archiepiscopus Stanislaus Slomowski, cum Camenecensi Episcopo, subsequitur, qui etiam splendenti equitatu roboreque militum magnum triumpho supplementum addiderunt. Cracouienfis Episcopus Franciscus Crassinski, proximus fuit, quem Italico ornatu ducenti equites, holoserico vestiti, marturibus subducto & argento affabre depicto, aureis torquibus insigniti, præcedebant. Eius vestigijs Cuiavienfis Stanislaus Carnowski cum Chelmenfi Episcopo, & Lanciensi Palatino viris & equis illustres insistebant. Castellanus Cracouienfis Hungarico ornatu, primus post Episcopos, ducentos hastatos equites auro & argento conspicuos, clipeisque & vexillis fulgentes produxit. Hinc Palatini summa grauitate insignes procedunt, quorum primus Cracouienfis, cum fratre Sandomiriensi Capitaneo generali, trecentos viros, auro argento iuxta, ac equos Hungarico more, & Scytico supra modum exornatos producunt. Sandomiriensis quoque Palatinus, cum fratre Ensisfero regni, ducentis quinquaginta equitibus tam ad pompam, quam ad pugnam perfecte instructis holoserico auro & argento fulgenti Hungarico more pariter cum equis vestitis committati prodeunt. Hos Oswiecimensis, Bresnensisque Castellani subsequuntur, qui numero & apparatu hoc triumphale cumulabant agmen. Tandem Calissiensis Palatinus Hunnorum habitu instructam turmam clenodij, monilibusque corruscantem, & equis auro ornatis superbam ducebat. Hunc lumen patriæ, & firmum virtutum omnium propugnaculum Albertus à Lasko Palatinus Siradiensis visendo apparatu, cum quadringentis equitibus Hungarico & centum Scytico more instructis procedit, qui omnium consensu facile tulit, in hoc triumpho partes priores, tanta enim cura suas apparauerat turmas, ut neque virum alio equo, neque equum alio viro indigere diceret. Postea Podoliz Palatinus huic triumpho agmini 30. equitibus armatis decora quasi addidit corollaria. Denique Lituaniz & Russiae procures permiscui, sumptuose & profuse pomposi, acies tamen ad bellum quam ad triumphum instructas producunt, quorum primus Nicolaus Georgius Radiuilius Dux, Palatinus Vilnensis, decoris Patriæ, & Senatoris eruditi, ac solertis plenèque Diuini ingenij equitatus, Polonorum adæquat laudem. Hunc Castellanus Trocensis decemter tam viris quam equis instructus committatur. Hinc Ioannes Chodkieuicius Samogitiæ Generalis Capitaneus, &c. bello ac pace clarissimus, & ad res magnas gerendas natus procedit. Deinde eiusdem Ducatus Thesaurarius suppressus, & Minscensis Castellanus equis & viris auro corruscantibus superbi sequuntur. Postea Nicolaus Christophorus Radiuilius Dux, Curia Marchalcus, Italico eoque sumptuosissimo equitatu cinctus. Tandem exercitum Campiductor, Incisor, Dapifer, Pociator, hij Hungarico, illi Italico, isti Scytico, Moschouiticoque habitu & ornatu superbe instructi insequuntur, & alij innumeri quos recensere longum esset. Dies memorabilis, si ordine persequar singulos, qui viri, qui Heroes, qui Duces, ad illam celebratam cohonestandam vndique confluxerunt. Apparebat Lituanorum equitatum tria millia superare, holoserico, gemmis, vnionibus, corruscantem. Post Lituanos proceres Dux Constantinus, Kiouiz Palatinus cum duobus filiis, vno Italico, altero Moschouitico habitu ornato, præcedentibus trecentis equitibus superbe auro & argento rigentibus stipatus occurrebat. Braslauiensis quoque Palatinus Wolinos suos Scytico more pulcherrimè & sumptuosissimè vestitos ducentos produxit, pharetris, & arcibus auro corruscantibus. Tandem Culmenfis, Mariemburgensis, & Pomeraniæ Palatini Germanico ritu superbas producunt acies. Dulsceus quoque Pruthenus 36. equites loriceis indutos & auro fulgentes adiunxit, eisdem. Hinc Comites à Tecin, Ioannes Wolinensis, & Andreas Belzensis Castellani, familia antiqua, & rebus insigniter gestis illustres, 250. Hungarico more hastatos equites, clipeis, vexillisque ac vestibus & equis auro micantibus, educunt. Eos Herbortones, ingenio & prudentia, librisque à se editis clari, cum ducentis. Camenecensis, Sauichmostensisque Castellani cum centum quinquaginta equitibus cincti. Andreas Wapowski cum centum, & Biceensis ac Sandomienfis cum octuaginta bene armatis egrediuntur. Post hos Stanislaus Comes

Tarnow Castellanus Cechouienſis 200. equitibus, clipeis, haſtiſq; & vexillis auro redimitis, marice tinſta cocco & marturibus ſubducta veſtitis, cum tormentis duorum curuum affabrè inſtructis progreditur.

Caſtellani quoque cæteri quos ſigillatim numerare infiniti laboris eſſet, benè in acies inſtructi, & ad triumphum cohonestandum tanti Principis conuenientes, ſubſequuntur. Cancellarius quoq; cum Teſaurario Regni Hieronymo Buzinſki omni virtute & patriæ amore Senatores venerandi, ſuas copias inſigniter adornatas præſentat. Poſt hos Marſchaleus Cüriz, Andreas Opalinſki vndiqueq; virtutibus abſolutus vir, cum 75. equitibus Italico more egregiè exornatis. Deinde vltimum agmen claudēbat Capitanei ciuitatumq; & officiorum regionum præfecti, qui etiam ſuas in acies pompōſè inſtructi ingentem exercitum exprimebant, aliorumq; aut adæquabant, aut ſuperabant laudem, & vereor ne tantorum illuſtrium virorum ſplendore captus obuiam imprudens alios præteream, alios verò abſque discrimine ponam. Lublinenſis verò Palaſtinus Macieoſki cum filio, & nepotibus inſigni virtute præſtantibus 200. equitibus cum vulturinis alijs & clipeis ac vexillis Hungariè terribilibus. Hos Dzialini, Seigniueuorum, Camieneciorum, Ocieſcij, Coſcieleſcij, Tomicij Caſtellani Gueſnenſis cum filio, Padnieuij, Barſi, Bonaronũ, Miſcouij, Droieuij, Leſniowolij, Staſkouiſ, Nemſtæ, Reiorum cum Oloribus integris coronatis & lilijs in pectore ſuper clipeos ad ſimilitudinem candidarum aquilarum inſignitis, Noſcouij, Belzenſis præfecti Zamoiſcij, alijsq; innumerabiles & inæſtimabiles equitum exercitus, vt ita dicam, omnibus portis, & ſuburbiorum latebris ſeſe effundebant. Aulici quoque Regis mortui officia ſua minimè neglexerunt, equi quoque ſingulorum Senatorum, & equitũ duſtici, magnam triumpho præbebāt amplitudinem, Cubicularij etiam Regis mortui, hi Italica, illi Hungarica ſpecie auro & argento, veſteq; prætexta fulgidi, cæteros claudēbant, quibus nihil neque dici, neque fingi ſpecioſius poteſt. Poſt Senatorum & equitum turmas, ciues cum plebe, ſubſequebantur, quorum equites Germanico habitu erant 120. pedites 4000. adæquabant, omnes fulgidis armaturis ſplendidi, ac diſcolori veſtitu & vexillis ſecundum opificum contubernia, corruſcantes, ſimiliter Clepſarianæ, Caſimirianæ, & Stradomianæ gentes. Exercitu omni per hunc modum diſpoſito, iuxta Lobzomium & Bronouice vicus ciuitatis. Rex ſuis Gallis, Gwaſconibus, & magna noſtrorum turba ſtipatus aduenit, tormenta autem vbique horribiliter interdum exploduntur, & taratantara, taratantara acriter reſonant, ibi Epiſcopus Plocenſis Miſcouius ſacunda & Ciceroniana oratione, Regem omnium ordinum nomine ſalutauit. Bibracus poſtea Regio nomine affabiliter ad omnia reſpondit. Dehinc ciues Caſimirienſes, Craconiienſes, & Clepardienſes, cum ſalute humiliter impertiunt, qui etiam placida, & optimè ſpei plena reſponſa retulerūt. Abſolutis ſalutationibus, Rex ſingulos exercitus, agmina conſtricta, oculis perluſtrat auidè, quæ tanta erant hominum benè armata congeries, vt plerique uſu rerum bellicarum periti, eandem etiam valido hoſti oppoſiti potuiſſe affirmarent, tormentorum magiſtri & ſclopetarij tonitrua crebra iterant, reſonant, & concutitur ſonitu æter. Tandem Rex circiter primam noctis horam urbem ardentibus facibus reſplendentem diui Floriani portā ingreditur, albo equo & ſublimi altitudine illuſtri magnificentiſſimè epiphiano, phaleratōque auro vndique refulgente veſtus, cui inſidens altior omnibus eminebat, vt à cunctis conſpiceretur. Conſules autem urbis vmbellam auream uſque in arcem ſuper illum portauerunt, veſte nigra pellibus panterinis ſuffulta indutus erat, Vaſcones ſclopetarij 40 & Helueticum alabardis 60. duobus cum tympano & ſiftulo præcuntibus, latera eius muniebant, quibus hoſerice virides veſtes, croceo colore diſtingerāt, in primo loco circa Regem Niuernenſis, & Dumeneius Duees, Marchio Elbenſis, Duca de Gwiſa, alijs primores Galli, & aulici Regij, ſinguli honoris cauſa inter binos Palaſtinos deducebantur, ſequebantur & anteibāt tympaniſtarum, tibicinum, cornicum, multitudo ſinguli ſuum taratantara reſonantes. Succedebant quoq; diuerſorū principū, & populorū, oratores & legati, populus promiſcuus per varias turmas & cuneos egrediens

egrediens Regē ſuū videre geſtiens, quo ille procedebat ferebatur, omnes ſui ordinis & decoris obliti quem ſors cuique locum obruliſſet, occupabat. Conſcendunt alijs tecta, & ſummis pendent tegulis, alijs trabibus inſident, alijs columnis implexi, alijs muris hærent, omnes fenestræ, omnes rimulæ ſuis ſpectatoribus reſertæ, perforati parietes, diſruptæ mæcries, quo oculos ſuos tam expectati Regis ſpectaculo populus explet, nullus locus non occupatus, ne ijs quidem qui non niſi ruinoſum & periculoſum caperet veſtigium. Cum ad forum fuiſſet peruentum, tandem omnium aures tubarum clangore, & ſclopetariorum bombardariorumque tonitribus obſurduerant: in ipſo autem Caſtrenſis portæ veſtibulo, arcus affabrè extructus erat triumphalis, tapetis exornatus aureis, in quo tibicines officium ſuum ſtrenuè adimplebant, in ſummitate verò turris aquila alba ſubtiliter & artiſcioſè facta lilijs in pectore inſignita, in omnes partes quo Rex ibat circumuoluebatur, ſtridentibus alijs, & capitis inflexione, ac quodam ſtrepitu lætitiā quaſi præſeferens. Cumque Rex arcem ingrederetur, ſclopetæ omnes, tum & maiores machinæ tanto ſtrepitu, fulgoreq; exonerabantur, ac ſi Iupiter ipſe quid quid uſpiam, in teſauris ſuis fulminum, tonitruumq; concluſum habuerit, id totum pariter, ſimulq; nunc cœlo demiſſet, tum verò genere, tympanorum, tybia tum, tubarumq; ſonis nubes perſtrepebant. Arcem ingreſſus ubi etiam ſupra, aquila affabrè facta alijs applaudebat, in Eccleſia Diui Stanislai Cathedrali, à Canonicis ſalutatur, & poſtquam Te Deum laudamus, ſuaui melodia decantaretur, ad Reginalem Maieſtatem recta deducitur, ubi vltro citroque data ſalute in palatium auro ſplendidum ſcenaturus, & acquieturus pergit. Poſtridiè verò Rex in Senatuſconſultū veniens per Bibracum Cancellarium priuatū, omnibus ordinibus Regni gratias egit: quod ſibi integrum atque floridum tantum Regnum Diuinitus adminiſtrandum præſtiterint, Deumque Omnipotentem præcatur, vt ſi ipſis, atque adeò toti Reipub. Chriſtianæ ſit ſalutaris, polliceturque daturum ſe ſedulè operam, vt conceptæ de ſe apud illos opinionum cumulatæ ſatiſfaciat, & vt coronatio properaretur obſecrabat. Ad hæc ſequenti die Sandiuoius Carnouius Reſſerendarius Regni Maieſtatem Regiam à Nobilitate affabili oratione ſalutauit, in qua & Reipub. incolumitatem, & Regiam dignitatē ſuſſicienter deduxit, explanauitque, vt omnibus ſatiſfactum videretur. Regio quoq; nomine ſimiliter reſponſum eſt, omnibus eum ſatiſſacere, & ſalua omnia ſibi concedita conſeruare velle, & non tantummodo literis approbare, verum etiam ſanguine obſignare paratum eſſe. Eadem die Sole Occidente cum magna Epiſcoporum caterua, & Legato ſummi Pontificis in rupeculam Caſimiræ, Diui Stanislai (ubi occiſus fuit,) ædem, Polonorū patroni, deducitur, ubi Deo deuotiſſimè ſupplicauit, & ſacris de more exoſculatis in arcem redijt. Quam viſitationem ſancti Stanislai in Rupella omnes Reges ante Coronationem obire debiti ſunt, ex more recepto.

ORDO QUALITER SE RENISSIMVS REX POLONIAE IUXTA VETEREM CONSVETVDINEM CORONATUR, & quæ ſolemnitas & cæremoniæ circa id ſeruari ſint ſolitæ.

Aprimis congregantur Epiſcopi & conſiliarij Regni, alijsq; Officiales, item Abbates inſulati, ad minus ex Dioceſi Craconiienſi, qui omnes conuenire tenentur, pro die ſtatu coronationis. Rex itaque electus parabit ſe vt dignè accedat menſam Diuinam Corpus Chriſte ſumpturus in die coronationis, vnde ieiunio, elemoſina, & confeſſione expiabit peccata ſua. Sequenti autem die qua erit Dominica, qua Rex eſt benedicendus. Archiepiſcopus & ſuffraganei, Abbates inſulati, alijsq; Prelati omnes conueniunt mane in Cathedralē Eccleſiam, omnes amicti ſtolis, paſſalibus, mitris, inſulis, ſuperpellicis, & id genere ſacerdotalium, Senatores

quoque omnes, & equestris ordo congregatur, quibus sic peractis, processione ordinata per magistrum ceremoniarum, cum turribulo & aqua benedicta alijsq; episcopalibus de Ecclesia in palatium eunt, schola cum sacerdotibus, & Abbatibus ad scalas palatii remanentibus, soli Episcopi cum Archiepiscopo palatium ascendunt, ad deducendum Principem in Ecclesiam Cathedrali, qui antea induitur per supremum Regni Marchalcum, vel per Magistrum ceremoniarum sandalis, tunica, chirotecis, alba, dalmatica & pallio sine capa, quem sic ornatum & inter Barones primoresq; regni stantem, Archiepiscopus aqua benedicta aspergit, post hoc collectam dicit:

Deus humilium institutor, qui nos Sancti Spiritus illustratione consolatoris, praeferre super hunc famulum tuum Henricum Gratiam tuam, ut per eum tuum in nobis adesse sentiamus aduentum.

Hinc Rex in Ecclesiam per Cracouensem, & Cuiantensem Episcopos deducitur, à dextra leuissq; apprehensa, praeferentibus Castellano Craconiensi coronam, Palatino sceptrum, Vilnensi item Palatino pomum aureum, & Andrea à Zborow gladium euaginatam, Episcopi cum Archiepiscopo cruce praecedente, Abbates infulati, & ceteri principes suo ordine quilibet succedebant. Similiter Duces Francia, & externorum Principum legati. Regalia supradicta à Senatoribus qui ea portabant accepta in altare deposita sunt, Rex in solio sistitur, ante quem Archiepiscopus certas orationes pronuntiat.

Antequam autem Rex coronaretur, orta est magna controversia, ratione Confederationis, inter quosdam Catholicorum, & Evangelicos sub interregno facta, Episcopis eandem, vel diuini pariter, ac Ecclesiasticis contrariam legibus, ipsiq; iniuriis, & reclamantibus factam, improbantibus, Evangelicis contra, propter rerum suarum securitatem, omnino firmam haberi contendentibus, sed postea omnis illa contentio, inuenio medio Deo volente sedata fuit, & pace facta unus Episcoporum dicit subsequentem Orationem.

Omnipotens sempiterna Deus, coelestium ac terrestrium moderator, qui famulum tuum ad Regni fastigium, dignitatemque dignatus es prouehere, concede quæsumus ut à cunctis aduersitatibus liberatus, & Ecclesiasticæ pacis dono munatur, & ad æternæ pacis gaudium, te donante peruenire mereatur, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Finita oratione admonet diligenter Regem, de fide, de pietate in Deum, & de alijs virtutibus Regis dicens:

Cum hodie per manus nostras optime Princeps, qui Christi Saluatoris nostri vice in hac re fungimur, quamuis indigni sacram vntionem, & Regni insignia sis suscepturus, bene est, ut te prius de onere, ad quod destinatus aliquantulum moneamus. Regiam hodie suscipis dignitatem, & regendi fideles populos tibi commissos curasumis: præclarum sanè inter mortales locum, sed discriminis, laboris, atque anxietatis plenum, verum si consideraueris, quod omnis potestas a Domino Deo est, per quem regnant Reges, & legum conditores iusta decernunt, quodque de grege tibi commisso, ipsi Deo rationem reddituri, primum pietatem seruabis, Dominum Deum tuum, tota mente ac puro corde coles, Christianam Religionem ac fidem Catholicam, quæ ab incunabulis professus es, ad finem usque inuiolatam retinebis, eamque contra omnes aduersantes, pro viribus defendes. Ecclesiarum Prælati ac reliquis sacerdotibus, condignam reuerentiam exhibebis, Ecclesiasticam libertatem non conculcabis, iusticiam sine qua nulla societas diu consistere potest, erga omnes inconculsæ administabis, bonis præmia noxijs debitas poenas imponendo, viduas, pupillos, pauperes, ac debiles, ab omni oppressione defendens, omnibus te aduentibus benignum, mansuetum, atque affabilem pro Regia tua dignitate præbebis, & ita te geres, ut non ad tuam, sed ad totius populi utilitatem regnare, præmiumque benefactorum tuorum, non in terris, sed in coelo expectare videaris, quod ipse tibi præstare dignetur, qui viuit & regnat Deus, in sæcula sæculorum.

Absoluta oratione interrogat illum Episcopus hijs verbis:

Vis fidem sanctam, à Catholicis vris traditam tenere, & operibus iustis seruire.

R. Volo.

Vis Ecclesiis Ecclesiarumq; Ministris tutor & defensor esse. R. Volo.

Vis Regnum à Deo tibi commissum, secundum iustitiam Patrum tenere, regere, & defendere. R. Volo. Et in quantum Divino fultus suffragio, ac solatio omnium fidelium suorum valueris, namque fideliter per omnia acturum esse promitto.

Finita interrogatione, Rex coram Archiepiscopo genu flexum capite adaperto, dicit in hac uerba: Ego Henricus, Deo annuente futurus Rex Polonorum, profiteor & promitto coram Deo, & Angelis eius, deinceps legem & iustitiam, & pacem Ecclesie Dei, populoq; mihi subiecto, pro posse & nosse, facere atq; seruare, saluo condigno misericordie Dei respectu, sicut in consilio fidelium meorum, meum potero inuenire. Pontificibus quoque, ecclesiarum Dei, condignum & canonicum honorem exhibere, atq; ea quæ ab Imperatoribus & Regibus Ecclesie collata, & reddita sunt, inuiolabiliter obseruare, Abbatibus, Comitibus, & Vassallis meis congruum honorem, secundum consilium fidelium meorum præstare.

Post hoc, utramq; manum ponit supra Evangelia dicens: Sic me Deus adiuvet, & hac sancta Evangelia.

Postea dicit Archiepiscopus Collectam.

Omnipotens sempiterna Deus Creator omnium, Imperator Angelorum, Rex regum, & Dominus Dominantium, qui Abraham fidelem seruum tuum de hostibus triumphare fecisti, Moisi & Iosue populo tuo prælati, victoriam multiplicem tribuisti, humilemque David seruum tuum Regni fastigio sublimasti, & Salomonem sapientia pacisq; ineffabili munere ditasti, respice quæsumus Domine, ad præces humilitatis nostræ, & super hunc famulum tuum Henricum, quem supplici deuotione veneramur, & in regem eligimus, Benedictionum tuarum dona multiplica, eumque dextera potentie tuæ, semper hic & ubique circunda: quatenus prædicti Abraham fidelitate, Moisi mansuetudine fretus, Iosue fortitudine fultus, David humilitate exaltatus, Salomonis sapientia decoratus, tibi in omnibus complacere, & per tramitem iusticiæ inoffenso gressu semper incedat. Tuæ quoque protectionis galea munitus, & scuto insuperabili iugiter protectus armisq; coelestibus circumdatus, optabilem de hostibus crucis Christi victoriam fideliter obtineat, & triumphum feliciter capiat, terroremque suæ potentie illis inferat, & pacem sibi militantibus lætanter reporter, per Christum Dominum nostrum, qui virtute crucis tartara destruxit, Regnoq; Diaboli superato, ad coelos victor ascendit: in quo potestas omnis Regniq; consistit victoria: qui est gloria humilium, & vita salusque populorum: qui tecum viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

ALIA ORATIO.

Te innocamus Domine, Sancte Pater Omnipotens sempiterna Deus, ut hunc famulum tuum Henricum, quem tuæ Divinæ dispensationis prouidentia in primordio plasmatum, usque ad hunc præsentem diem iuuenili flore lætante cre-scere concessisti: eum tuæ pietatis dono ditatum, plenumque gratia & veritate, de die in diem coram Deo & hominibus ad meliora semper proficere facias: ut summi regiminis solum gratia supernæ largitatis gaudens suscipiat, & misericordie tuæ muro, ab hostium aduersitate undique munitus plebem sibi commissam cum pace propiciationis, & virtute victoriæ feliciter regere mereatur, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Post hæc Archiepiscopus genua flectit, & Rex in faciem pronoluitur: Cantores autem canunt, choro correspondente, & cum cantant hunc versum. Et obsequium seruitutis nostræ tibi rationabile facias. R. Terogamus audire nos. Archiepiscopus stans ad Regem pronoluitur, cum cruce dicit: Et hunc electum in Regem Coronandum, benedicere digneris. R. Terogamus audire nos. Iterum canit: Et hunc electum in Regem Coronandum benedicere & consecrare digneris. R. Terogamus audire nos.

ORDO

Post hoc Episcopi omnes cum Abbatibus genua flectentes, letaniam prosequuntur supra Regem pronolatum, quam cum finierint, Archiepiscopus Orationem Dominicam exorditur: Pater noster, &c. Et ne nos inducas in tentationem. R. Sed libera nos à malo. V. Saluum fac seruum tuum Domine. R. Deus meus sperantem in te. V. Esto ei Domine turris fortitudinis. R. A facie inimici. V. Domine exaudi orationem meam. R. Et clamor meus ad te veniat. V. Dominus vobiscum. R. Et cum Spiritu tuo.

OREMVS.

Deus qui populis tuis virtute consulis, & amore dominaris, da famulo tuo Henrico sapientiæ spiritum, cum regimine disciplinæ, ut tibi toto corde deuotus, in Regni regimine maneat semper idoneus, tuoque munere ipsius temporibus, securitas Ecclesiæ dirigatur, & in tranquillitate deuotio Christiana permaneat, ut in operibus suis bonis persecerans, ad æternum Regnū te dūce peruenire valeat, per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Benedic Domine hūc Regem Henricum, qui Regna omnia moderaris à seculo, & tali eum benedictione glorifica, ut Dauidicę teneat benedictionis & sublimitatis Sceptrum; & glorificatus in eius protinus rapiatur merita, da ei tuo spiramine cum mansuetudine, ita regere populum tuum, sicut fecisti Salomonem tuū conrinere regnum pacificum, sit tibi semper cum timore subditus, tibi que militet cum quiete, sit tuo clipeo protectus, cum proceribus, & vbi que tua gratia victor existat, honorifica cum precibus cunctis Regibus gentium, ut foeliciter populis tuis dominetur, & foeliciter eū nationes adoret, viuat inter gentium cateruas magnificus, sit in iudicijs æquitatis singularis, locupletet eum tua perducens dextera, frugiferam obtineat Patriam, & eius liberis tribuas pro futuram, Protella ei prolixitatem vitæ, & in diebus eius oriatur iusticia, à te robustum teneat regiminis solum, & cum iacunditate & iusticia, æterno gloriatur in regno, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Postea Archiepiscopus sedet, Rex vero genua ante eum pronolatus, Dalmatica & piviali exuitur. Archiepiscopus autem insincto pollice dextro in oleo sacro vngit illi dextram à palma, ad cubitum, & inter scutulas, & in brachio dextro, dicens:

Vngo te in Regem ex oleo sanctificato in Nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, Amen.

Pax tecum. R. Et cum Spiritu tuo.

ORATIO.

Vngo te in Regem ex oleo sanctificato Spiritus Sancti gratia humilitatis nostræ officio in te copiosa descendat, ut sicut manibus nostris indignis, oleo materiali pinguefcis exterius ablatus, ita eius inuisibili vnctione delibutus, impinguari merearis interiorius, eius quoque perfectissima spiritali vnctione semper imbutus, & illicita declinare totamente discas seu valeas, & vtilia animæ tuæ, iugiter cogitare, optare, atque operari queas, auxiliante Domino Iesu Christo, qui tecum viuit & regnat, Deus Dei filius Iesus Christus Dominus noster, qui à Patre oleo exultationis vnctus est, præ participibus suis, ipse per præsentem sanctæ vnctionis infusionem Spiritus Patris, super te Benedictionem infundat, eundemque, vsque ad interiora cordis tui penetrare faciat. Quatenus hoc visibili & tractabili oleo dona inuisibilia percipere, & temporalis Regni, iustis moderationibus executi, æternaliter corregnare ei merearis, qui solus sine peccato Rex Regum, viuit & gloriatur, cum Deo Patre in vnitatem Spiritus Sancti, Deus per omnia secula seculorum, Amen.

oremus

CORONATIO.

Oremus.

31

Omnipotens sempiterne Deus, qui Azachiel super Siriam & Iehu super Israel per Heliam, Dauidē quoque, & Saulem per Samuelem Prophetā in Reges inungi fecisti, tribue quæsumus, manibus nostris opem tuæ benedictionis, & huic famulo tuo Henrico, quem hodie licet in dignis in sacro vngimine delingimus, dignā delibutionis huius efficaciam, & virtutem concede, Constitue Domine principatum super humerum eius, ut sit fortis, iustus, prouidus, & indefessus Regni huius, & populi tui gubernator, infidelium expurgator, iustitiæ cultor, meritorum remunerator, Ecclesiæ tuæ sanctæ, & fidei Christianæ defensor ad decus, & laudē tui nominis gloriosi, per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecū viuit & regnat in vnitatem Spiritus Sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Christe perunge hunc Regem in regimen, qui vnixisti Sacerdotes, & Prophetas, Reges, & Martyres, qui per fidem vicerunt Regna, operati sunt iusticiam, atque adepti sunt repromissiones, tua sanctissima vnctio super caput eius defluat, atque ad interiora descendat, & cordis illius intima penetret, & promissionibus, quas adepti sunt victoriosissimi Reges, gratia tua, dignus efficiatur, quatenus in præsentī seculo foeliciter regnet, & ad eorum consortium in cœlesti regno perueniat, per Dominum nostrum Iesum Christum, qui tecum viuit & regnat &c. Vnctus est oleo lætitiæ præ confortibus suis & virtute sanctæ crucis potestates aëreas debellauit, tartara destruxit, Regnum Diaboli superauit, & ad cœlos victor ascendit, in cuius manu victoria virtus & potestas consistunt, & tecum viuit & regnat per omnia secula seculorum, Amen.

Deus qui es iustorum gloria, & misericordia peccatorum, qui misisti filium tuum ut pretiosissimo sanguine suo genus humanum redimeret, qui conteris bella, & es propugnator in te sperantium, & sub cuius arbitrio, omnium Regnorum continetur potestas, te humiliter deprecamur, ut præsentem famulum tuum Henricum in tua misericordia confidentem, in præsentī regali sede benedicas, eique, protinus adesse digneris. & qui tua expetit protectione defendi, omnibus sit hostibus fortior, fac eum Domine beatum, & victorem de inimicis suis, Corona eum corona iustitiæ & pietatis, ut ex toto corde, & tota mente in te credens, tibi deferuiat, sanctam tuam Ecclesiā defendat & sublimet, populumque, à te commissum iuste regat, nullum ius infidantibus malis iniustitiam vertat. Accende Domine cor eius, ad amorem gratiæ tuæ, per hoc vnctionis oleum, unde vnixisti Reges & Prophetas, quatenus iustitiam diligens, per tramitem iustitiæ familiariter populum ducens, post peracta & disposita in regalia excellentia annorum curricula, ad te peruenire mereatur, per Dominum nostrum Iesum Christum & cet.

Prospice Omnipotens Deus serenis optatibus hunc gloriosum Regem Henricum, & sicut benedixisti Abraham, Isaac, & Iacob, sic illum larga benedictionis spiritalis gratia, cum omni plenitudine potentiæ irrigare, atque perfundere dignare, tribue ei de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini, & olei, & omnium frugum opulentiam, ex largitate diuini muneris, longa per tempora, ut illo regnante sit sanitas corporū in Patria, & pax inuiolata in Regno, & dignitas gloriosa Regalis Palatii, maximo splendore Regiæ potestatis omnium oculis fulgeat, luce clarissima clarescat, atque splendore, quasi splendidissimo fulgore maximo perfusus lumine videatur, Tribue ei Omnipotens Deus, ut sit fortissimus protector Patriæ, & consolator Ecclesiarum, atque coenobiorum sanctorū, maxima cum pietate munificentiæ, atque sit fortissimus Regū, triūphator hostiū, ad opprimendos rebelles & paganos nationes, sitque, suis inimicis, satis terribilis, præ maxima fortitudine regalis potentiæ. Optimatibus quoque, & præcellis proceribus, ac fidelibus sui regni sit magnificus, & amabilis ac pius, ut ab omnibus timeatur & diligatur. Reges quoque, de lumbis eius per successiones temporum, futurorum egrediantur, qui Regnum hoc valeant regere totum, & post gloriosa tempora, atque foelicia præsentis vitæ gaudia æterna in perpetua benedictione

longe

ORDO

ione habere mereantur. Quod ipse prestare dignetur qui uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Postea ipse aliquis, eorum manu gestans, inuncta loca dererget, dicens:

Deus Rex Regum, & Dominus Dominantium, per quem Reges regnant, & legum conditores iura decernunt, dignare propitius Benedicere hoc Regale ornamentum, & presta ut famulus tuus Rex noster Henricus, qui illud portaturus est, ornamento bonorum morum, & sanctorum actionum, in conspectu tuo fulgeat & post temporalem vitam, eternam gloriam quae temporis non habeat finem, sine fine possideat, per Dominum &c.

Demum induit Regem pinali, & Dalmatica, dicens:

Accipe pallium, quatuor initijs formatum, per quod intelligas, quatuor mundi partes, diuinæ potestati esse subiectas, nec quenquam posse feliciter regere in terris nisi tibi potestas fuerit collata de caelis.

Hic absoluit Archiepiscopus manus abluit, & deposita in fusa dicit Confessionem. Rex uero deductus in solium orat. & post alleluia in Missa, orationes pro Rege aliquis Episcopus dicit. Postea Regi genu flexo, Archiepiscopus gladium porrigit, dicens:

Accipe gladium dei super Altari sumptum per nostras manus licet indignas, uice tamen, & auctoritate sanctorum Apostolorum consecratum, regaliter tibi concessum, nostroque benedictionis officio, in defensionem sanctæ Dei Ecclesiæ, diuinitus ordinatum, ad vindictam malefactorum, laudem uero bonorum, & memor esto eius, de quo Psalmista prophetauit dicens: Accingere gladio tuo, super femur tuum potentissime, ut in hoc per eandem vim æquitatis exerceas, molemq; iniquitatis, potenter destruas. Et sanctam Dei Ecclesiam, usque fideles propuenes, atque protegas, neque minus subfide saluos, quam Chanaan nonnis hostes exeres, ac disperdas uiduas atque pupillos, clementer adiues, & defendas, ætolata restaures, restaurata cõternes, ueniaris inuita, cõfirmes, bene digne, ita. Quatenus in hoc agendo uirtutum triumpho, gloriosus iusticiæque cultore egregius cum mundi Saluatore, cuius typum geris, in nomine eius, sine fine regnare merearis, qui cum Deo Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Ibidem iterum in Missa, recedunt, & accingens illi gladium Archiepiscopus, dicit:
Accinge te gladio tuo super femur tuum potentissime, & attende, quod sancti non in gladio, sed per fidem uicerunt Regna.

Postea Diadema imponens dicit:

Accipe Coronam Regni, quæ licet ab indignis, Episcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, quam sanctitatis gloriam & honorem, & opus fortitudinis intelligas significare, & per hanc te participem ministerij nostri, non ignores ita ut sicut nos in interioribus, pastorem rectorisq; animarum intelligamus, ita & tu contra omnes aduersitates Ecclesiæ Christi deus uel assittas, Regniq; uero Deo dati, & per officium nostræ benedictionis in uice Apostolorum, omniumq; sanctorum regimini tuo committi, uelis exerceas, perspicuusq; regnator semper appareas, ut inter gloriosos atq; uirtutis geminis ornatus, & præmio sempiternæ felicitatis coronatus, eum redemptorem & saluatorem nostro Iesu Christo, cuius nomen uicemque gestare credetis, tunc sine glorie. Qui uiuit & imperat Deus cum Patre & Spiritu Sancto in secula seculorum.

Demum pinnam typum mundi referens in sinistram & sceptrum in dexteram ei dedit, dicens:

CORONATIONIS.

99

Accipe virgam uirtutis atque ueritatis, qua intelligas te obnoxium mulcere pios, tertere reprobos, errantes uiam docere, lapsis manum porrigere, disperdere superbos, & releuare humiles, & apperiat tibi ostium Iesus Christus Dominus noster, qui de semetipso ait: Ego sum ostium, per me si quis introierit saluabitur, qui est clauis David, & Sceptum Domus Israël, qui apperit, & nemo claudit: claudit & nemo apperit, sitq; tibi auctor qui eduxit uinctum de domo carceris, sed etem in tenebris, & umbra mortis, ut in omnibus sequi eum merearis, de quo David Propheta cecinit: Sedes tua Deus in seculum seculi, uirga æquitatis, uirga regni tui, & imitatio ipsum diligas iustitiam, & odio habeas iniquitatem, qui propterea vnxit te Deus: Deus tuus ad exemplum illius, quem ante secula vnixerat, oleo exultationis, præ participibus suis, Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum eo uiuit, & regnat Deus in secula seculorum.

Inter offertorium, Rex panem & uinum in altare offert, Pacemq; ut dicitur, exofculat, & sacrosanctum corpus diuinum accipit. Post hoc gladius ei discinditur. Absoluto sacro in thronum medio templo ordinatum deducitur, ubi ab Archiepiscopo intronizatur & gubernaculis regni praeficitur dicente:

Sede & retine à modo locum tibi à Deo delegatum, per auctoritatem Omnipotentis Dei, & per præsentem traditionem nostram omnium, scilicet Episcoporum, cætorumq; Dei seruorum, & quanto clerum sacris altaribus propinquiorem aspicias, tanto ei potentior in locis congruis honorem, impendere memineris, quatenus Mediator Dei & hominum, te mediatorem cleri & plebis, in hoc Regni Solio confirmet, & in Regno æterno, secum regnare faciat, Iesus Christus Dominus noster, Rex regum & Dominus dominantium, qui cum Patre & Spiritu sancto, uiuit & regnat Deus, per omnia secula seculorum.

Tandem Archiepiscopus exorditur, Te Deum laudamus, quo absoluto, stans à dextris Regis dicit: Firmetur manus tua, & exaltet dextera tua. R. Iustitia & iudicium præparatio sedis tue. V. Domine exaudi orationem meam. R. Et clamor meus ad te ueniat. V. Dominus uobiscum. R. Et cum Spiritu tuo.

OREMVS.

Deus qui uictorices Moysi manus, in oratione firmasti, qui quamuis ætate langueret infatigabili, sanctitate pugnabat, ut dum Amalech iniquus vincitur, dum prophanus nationum populus subiugatur, exterminatio alienigenis, hæreditati tuæ possessio copiosa seruiret, opus manuum tuarum à nostræ orationis exauditione confirmari habemus & nos apud te Sancte Pater Dominum Saluatorem, qui pro nobis manus suas extendit in cruce, per quem etiam precamur altissime, ut tua potentia suffragante, uniuersorum hostium, frangatur impietas, populusq; tuus cessanti formidine, te solum timere discat, per eundem Christum Dominum nostrum. R. Amen.

OREMVS.

Deus inenarrabilis auctor mundi, conditor generis humani, confirmator Regni, qui ex lumbis fidelis amici tui, Patriarchæ nostri, Abrahæ prælegisti Regem seculis pro futurum, tu præsentem insignem Regem hunc, cum exercitu suo, per intercessionem omnium sanctorum ueri benedictione lucupleta, & in Solium Regni firma, stabilitate connecte, visita eum per interuentum omnium sanctorum, sicut visitasti Moysen in rubo, Iosue in castris, Gedeonem in agro, Samuelem crinitum in templo, & illa eum promissione, & sydere benedictione, ac sapientiæ tuæ rore perfundere digneris, quam David in Psalterio, Salomon filius eius te remunerante percepit de caelo. Sis ei contra ecies inimicorum lorica in aduersis, galea in prosperis, sapientia in protectione, clypeus sempiternus, & presta ut gentes illi teneant fidem. Proceres atque optimates

ORDO CORONATIONIS

hui habeam pacem, diligant charitatem, abstineant à cupiditate, loquantur iustitiam, custodiant veritatem, & ita populus iste pullulet, coalitus benedictione Trinitatis, vt semper maneant tripudiantes, armis gaudentes & in pace victores, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Tunc Rex accepto in manus sacro gladio, aliquos tum nobiles, tum consiliares viros, habitaculo remonia dignitate, ad equestris ordinis dignitatē praeinctos prouexit. His peractis Rex in palatium deducitur, cibum capeffurus vbi instructis mensis, accumberebat summū tronium ipse, ac deinde per ordinem ceteri principes suas mensas accumbunt, tunc primores Barones & Senatores loca sua occupant, Marschalis ceterisq. officariis munia Regalia obeuntibus, Dapiferis Archiclymisy, praenuntibus cū suis scriptoribus, argenteis canistris panem, & auratis patinis variis tucet, leucophaga, frictellas, tortas, & quicquid praeclarum ars appetita exquisitissimas sumptuosissimisque per ordinem epulas copiose apponunt, assa, ellixa, insculenta, frixa, pastilia, promissidaria, putaria, crustulenta, aliq. lautissimorum eduliorum genera sapidissimis succorum, multuugis cōditamentis suffusa, qua L. Luculli Romani mensis superabant. Tandem die Luna sequenti ysdem quibus antea insignia praferentibus, in forum summa cum celeritate deducta, à cuius in edulo solio ad id pulcherrime iuxta praetorium factū, insuradū & argenti ingentia per ampliq. munera accepit. Ibi etiam assumens in manum aureum pomum, tum enaginatū gladium aliquod strenuus & benemeritos viros equestri ordini asciuit, ac aurata militia condonauit. His peractis ad Andeca Zboronij nuptias pedes, omnibus plateis & tectorum summitatibus, multitudine oppletis, iuit. Peractis prandio hastiludia Rege inspiciente exercebantur extra muros, ibidem & postea die Saera Regia Adaeftas liberalissimē tractabatur. Samuel autem Zborodski qui ad coronationem nōglexerat venire, centum viginti equites sumptuosissimo ornatu Hungarico ei ostenderat. Plurimi postea dies in audiendis gratulantium Principum externorum legationibus & in quibusdam causis decidendis transacti sunt. Atq. hāc veram Coronationis augustissimi Polonia Principis descriptionem, Lector candidè, boni consule. Vale. & nos redama.

REGNI POLONICI CVM SVIS PALATINATIBVS DISTRICTIBVS QVE SIVE PROVINCIIS, CIVITATIBVS

& Arcibus principalibus compendiosa descriptio.

Finis regni Poloniae.

REGNUM Poloniae in Sarmatia Europea amplissimum & nobilissimū, ab oriente nonnihil in Septentrionem reflectendo, Masouia Lithuanizq. contiguum est. A Septentrione Prussia, mariq. Germanico siue Venedico adhæret, Ameridie et oriente simul Russia, Podolia, Valachiaq. & montibus Hungariae, Beskid dictis terminatur, ab occidente Silesia, Saxoniamque & Albi fluuius fines suos terminat.

Polonia duplex.

Porro Polonia bipartita est, maior & minor. Maior ideo dicitur, quod in ea Lechus autor Polonorum imprimis confederit, ibidemque Gnesnam ciuitatem Regni sedem, fundauerit. Sed postea sedes Regia Cracouiam minoris Poloniae Metropolis translatā est, vbi in hunc vsque diem perseuerat, atque hanc ob causam minor Polonia maiori antepositur, quam imprimis describendam aggrediemur.

Craco.

DESCRIPTIO CRACOVIENSIS TERRA.

85

Raconia vrbs celeberrima minoris Poloniae metropolis, in planicie insigniter ad Vistulam fluuium nauigabilem quo merces omnis generis Germanum emporium Prussiae, deportantur, condita, muro duplici valloque inexcusso, & fossa muro praecincta cingitur. Arx verò in Scopulo eminenti Vauel dicto ad eundem fluuium sita, sede Regum Poloniae vbi coronantur & sepeliuntur celebris, Gymnasioq. & vniuersitate clara. Eidem aliae tres ciuitates Clepardia, Stradomia, Casimiria contiguè adhærent, hanc Rudatka amnis, illas verò Vistula fluuius interfuit. Porro Cracouienfes Aduocato supremo carent, ea de causa, quod anno Domini 1312. Regnante Vladislao cubitali, quidā aduocatus Cracouienfis Germanus authorem se perfidiae in deditione vrbis Boleslao Duci Opoliensi praeberit, qui postea perfidiae dignas poenas, cum suis complicitibus dedit. Ab hoc tempore Rexist Praetura Cracouienfi potitur. Castellanus quoque Cracouienfis Palatinus in Senatus consensu accubitu, locoque superat: nam cum Boleslaus Krziunofski, Rex Poloniae (de quo supra) bellicosissimus à Rutenis dolo circumuentus esset. Palatinus honore postposito, cum maiori parte exercitus aufugit, Rege in medio hostiū relicto. Ab hocque tempore Castellanus primas obtinet, in ceteris verò illius Regni Prouincijs, Palatinus Castellani dignitate antecellit.

Aduocatus Cracouienfis.

Palatinus & Castellanus.

CIVITATES DISTRICTVALES IN TERRA Cracouienfi.

Has ciuitates districtuales praecipuas vbi iudicia, causaeque nobilium disceptantur, continet: Palatinatus Cracouienfis, quibus Capitanei iudices & alij Regia munia obeantes praesunt.

BIECZ ciuitas muro circumdata, in planicie sita, eā Rapa fluuius praeterfluit, in quo spuma, ex quibus sulfur conficitur, colliguntur, à Cracouia quindecim miliaribus abest.

BOYNICZ Ciuitas lignea ad Dunaiecz fluuium sita, à Cracouia 9. mil. distat.

SANDE CZ Ciuitas murata in planicie condita: quam Dunaiecz fluuius praeterlabitur, à Cracouia 11. mil. distat.

LELOVIA Ciuitas murata, in colle sita, arcem inferius conditam habet, quā Biala fluuius aluit, à Cracouia 11. mil. abest.

KZYAZ Ciuitas lignea, à Cracouia mil. 7. distat.

PROSZOVIC ciuitas lignea in planicie sita, in qua curia Regia ad Sozeniana fluuiū condita est, à Cracouia 4. mil. distat, in qua conuentiones terrestres nobilium celebrari solent.

Sunt etiam aliae multae ciuitates & oppida nobilium & magnatum in terra Cracouienfi: sed hic nisi eorum in quibus terrestria officia celebrantur, mentionē facimus.

In eadem terra Cracouienfi tres sunt fodine insignes, quae magnis prouentibus thesaurum Regum adaugent. Prima in Olkuffia, mil. à Cracouia, vbi plūbi copia, argentumque effoditur. Secunda in Bochnia ciuitate, quae 5. mil. à Cracouia distat, vbi sal glaciei simile perspicuum grandibus massis effoditur. Tertia in Wieliczka 2. milia. à Cracouia, vbi etiam sal glaciale, sed vilius Bochnensi copiosè effoditur.

SENATVS PRINCIPALIS TERRAE CRACOVIENSIS.

Episcopus
Castellanus
Palatinus

Cracouienfis.

Castellanus

Sandecensis.
Boynicensis.
Byecensis.
Ospiecimensis.

G iij

POLO NIAE
VEXILLVM TERRESTRE BELLICVM NOVILA
alba coronat: in campo rubeo, per a. as linea aur. a protensa, i. isigi it ar.

Districtus Sandecensis vexillū peculiare habet, clipeo d' uiso bicolori insignitum. In eadē terra Cracouiensi duo Ducatus continentur, qui iure naturali in ditionem Regni cesserunt, Zatoriensis & Oświęcimensis.

OŚWIECIM ciuitas principalis praedicti Ducatus lignea in planicie sita, arcē quoque ligneam argila circumlinitam habet, quam fluius quidam praeterlabitur, 7. mil. à Cracouia. Vexillum aquila nigra, O, in pectore habente, insignitur.

ZATOR ciuitas lignea cum arce, à Cracouia 5. mil. in planicie Vistulam fluium sita, quae Ducatus caput erat, cuius vexillum aquila laevis coloris, Z, in pectore gestante insignitur.

Huius Ducatus Zatoriensis Princeps à Spitzkome Myskowsky equite Polono, dolo- se, occisus est, ab hoc tempore in Regis Poloniae ditionem cessit.

SANDOMIRIENSIS TERRA.

SANDOMIRIA ciuitas principalis, muro circumdata, in colle ad Vistulā fluuium condita, à Cracouia 22. mil. distat. Arcem muratam à meridie Vistu- la, praeterfluam habet. Haec ciuitates districtuales praecipue ad eam perti- nent.

CHECIN ciuitas in loco plano sita, arx verò murata in eminenti scopu- lo condita est, à Cracouia 13. miliaribus abest. Fodinis laevis clara, vbi & argentum re- peritur.

Korczyn

DESCRIPTIO.

94

KORCZYN ciuitas noua lignea, arcem muratam ad Viskok fluium sitam, habet, quam vndique paludes circumdederunt.

VVISLICIA ciuitas lignea, quam Nida fluius circumfluit, muroque circumdata inter lutosas paludes in scopulo sita, in quibus ingens colluies reptilium omni ge- nerorum grassatur.

PILZNO ciuitas lignea ad Viskok fluium sita.

OPOZNO ciuitas murata in planicie, quam Pilcza fluius praeterlabitur.

RADOMIA ciuitas muro valloque circumsepta in planicie sita.

POLOVIEC ciuitas lignea inter colles constructa.

ZAWICHOST ciuitas lignea ad Vistulā fluium sita, arcem muratam in vltiori Vistulae ripa habet.

ZARNOW oppidum ligneum.

MALOGOST ciuitas lignea.

SENATORES TERRAE SANDOMIRIENSIS.

Palatinus & Castellanus Sandomiriensis.

Castellanus { Viskensis.
Radomienfis.
Zawichostenfis.
Zarnouiensis.
Malogostenfis.
Polanecensis.

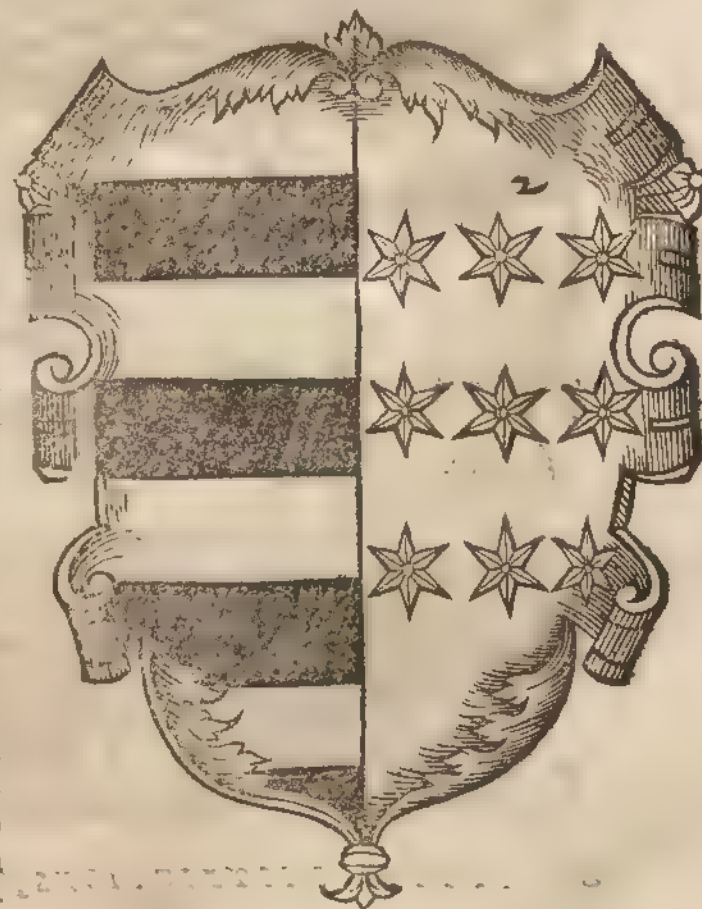
Vexillū terrae gestat pro stemmate, clipeum diuisum, in vna medietate lineas tres ru- beas, & tres albas: in altera cam- pam laevis coloris, tribus or- dinibus stellarum insignitur.

LUBLINENSIS
TERRA.

LUBLIN ciuitas mu- rata fossa stagnisq; ingentibus circun- data. Arx in colle eminentiori ad sta- gnū amplum condita, muro validissimo fossaque profunda cingitur. In hac ciuitate tripli- ces per annum nundinae, quatuor hebdomadae durantes, celebrantur. Primò pro fe- sto Pentecostes. Secundò pro ferijs Apostolorum, Simonis & Iudae. Tertiò pro festo purificationis Mariae. Ad eas ex remotissimis regionibus negotiatores, Turcae, Arme- ni, Graeci, Germani, Moschouitae, Litvani, & ceteri ex circumiacentibus regionibus, conuenire solent. Iudaei maximam suburbiorum partem occupant, ibiq; Synagogam habent praecipuam. Arcem Bystrica fluius alluit. Distata autem Lublina à Sandomi- ria 14. mil. à Cracouia 36. à Wilna 20. à Varsovia 24. Has ciuitates districtuales terra Lublinensis complectitur.

VAZENDO ciuitas lignea ampla ad stagnum sita, à Lublina 7. mil. abest.

G. iij

POLONIAE

LVLON ciuitas lignea in planicie sita, ex vna parte palude lutuosa, ex alia vallo munitur, à Lublinia 14. mil. abest, districtum satis amplum complectitur.

PARCOM ciuitas lignea, in planicie ad stagnum ingens sita, à Lublina 9. miliarib. abest.

CASIMIRIA ciuitas lignea, inter scopulos ad Vistulam condita, quæ tempore exundationis Vistulae media ferè aquis obruitur, à Lublin 7. mil. distat.

Senatores duos præcipuos terra Lublinensis habet, Palatinum videlicet & Castellanium.

Vexillum terrestre Cernuo albo in collo coronam gestante in campo rubeo insignitur, hoc ut sequitur modo.

DE TERRIS DISTRICTIVSQUE MAIORIS Poloniae.

POSNANIA ciuitas insignis maioris Poloniae metropolis, ad Vartam fluvium nauigabilem, & Prosna amnem, inter colles condita, muro duplici, fossa- que profunda cingitur, ædes in ea pulcherrimæ insigniterq; ex lapidibus sectis constructæ. Arx murata in eminentiori colle, inter Vartam & Pros- nam fluuios sita. In vltiori ripa Vartæ suburbia sunt amplissima, stagno ingenti paludibusque circumdata, quæ frequenter cum circumadiacentibus pagis e- undatione Vartæ, obruuntur, adeo vt aliquando solummodo summitates ædifici-
tuo
m

DESCRPTIO.

rum ex aquis appareant: ipsa que ciuitas in muro aliquando inundatur, vt in foro pla- teis que passim nauiget, sed tamē hæ exundationes in odus tribus interdum die- bus grassantur. Nundinæ in Posnania celeberrimæ ter in anno exercentur. Primæ in principio Quadragesimæ, quæ quatuor hebdomadis durant. Secundæ pro festo diui Ioannis Baptistæ, quinque hebdomadis durantes. Tertiæ pro festo sancti Michaelis, quæ quinque integris hebdomadis celebrantur.

CIVITATES DISTRICTVALES IN TERRA Posnaniensi.

KOSELEN ciuitas in planitiæ inter paludes lutuosas sita, duplici muro valloque & fossa munitur, à Posnania 7. mil. distat.

MIEDZYRZECZ ciuitas lignea in planicie inter flumina paludesque lutuosas (vnde & nomen habet) sita, finitima Silesiæ, Pomeraniæ, arcem muratam natura & o- portunitate loci munitissimam, muro valloque in excusso & fossis profundis circum- scripta, nullo modo expugnari se, nisi fame patitur. Eam Duces Germaniæ aliquot an- nis graui obsidione præmebant: attamen re infecta cū dedecore discedere coacti sunt, à Posnania 15. mil. distat.

OSTRESO ciuitas lignea finitima Silesiæ, in planicie latissima sita, quam syluæ undique circumdederunt.

WSCHOW ciuitas murata, in planicie sita, à Posnania 11. mil. abest.

SREMSK Præmecz, Rogozno, ciuitates lignæ, ad officium Posnaniense pertinen- tes, in quibus iudicia terrestria celebrantur.

SENATORES TERRAE POSNANIENSIS.

Episcopus
Palatinus
Castellanus } Posnaniensis.

Sremscensis
Miedzirzecensis
Præmeczensis
Rogosiensis } Castellanus.

Vexillum terræ Posnaniensis aquila alba cum cispansis ad volandum alis insignitur hoc modo.

CALISIENSIS TERRA.

CALIS ciuitas muro circumdata inter palu- des sita, quam Prosna fluuius præterlabi- tur. Arcis muratæ ruinæ restant, per Cruci- feros Prussienfes desolata.

Hæc ciuitates districtuales hæc terra complectitur.

GNESNA ciuitas muro circumdata in planitie inter lacus collesque sita, Archiepis- copali sede clara. Hæc prima omnium ciuitas in Polonia à Lecho autore Polonorum condita, vbi imprimis sedes Regia habebatur. Ibiq; Princeps Poloniae Boleslaus Cha-

POLONIAE

bri ab Othone Romanorum Imperatore Regium Diadema accepit, quo hucusque Reges Poloniae utuntur. In hac ciuitate est Ecclesia Cathedralis Metropolitana, in qua corpus Diui Adalberti Episcopi Pragensis depositum est. Distat autem à Calis 14. mil. à Posnania 7. In canundina insignes, præcipue verò pro festo sancti Adalberti celebrantur.

PYZORY ciuitas murata in planitie ad fluium Varta intersyluas sita, à Calis 9. mil. distat.

WARTHA ciuitas ampla ad eiusdem nominis fluium sita.

NAKLO ciuitas lignea ad fluium Notesiam ex Goplo lacu emergentem, Arx murata inter lutosas paludes sita.

LAND ciuitas ad Wartham fluium, à Gnesna 4. mil. abest.

KONIN ciuitas murata, Warthaq; fluuiio vna cum arce in gyrum circumducta, & nisi pontibus ad eam peruenitur 8. mil. à Calisia abest.

SLUPCZA ciuitas muro fortissimo propugnaculisq; munita, ad Wartham fluium.

KOLO ciuitas lignea circumsepta, Warthaq; fluuiio in gyrum vna cū arce aliquoties circumluitur 8. mil. à Calisia distat.

LAND & Camenecia ciuitates in Pomeraniae finibus.

SENATORES PRÆCIPVI TERRÆ CALISIENSIS.

Archiepiscopus Gnesnensis.

Palatinus Calisiensis.

Castellanus Calisiensis.

Gnesnensis
Nakelensis
Camenensis
Landensis } Castellanus.

Vexillum terrestre capite Bifontis inter cornua coronā auream gestante, per natesq; circulum aureū habente in cāpo in modum latrunculariorum siue scachorum albo & rubro insignitur hoc modo.

SIRADIENSIS TERRA.

SIRADIA ciuitas lignea muro circumducta in planicie sita. Arx murata ad Wartham fluium condita. Hæc prouincia olim pro Ducatu amplissimo computabatur, secundoque genitis Regum Poloniae attributa erat. Has ciuitates districtuales complectitur.

VIELVNIA ciuitas muro forti propugnaculisq; & fossa profunda circumsepta, eam vna cum arce Prośna fluius præterlabitur.

SADIE ciuitas lignea in planicie ad stagnum sita, à Siradia 5. miliaribus abest.

PETRICOVIA ciuitas murata inter loca palustrosa condita, vbi Comititia generalia communi approbatione omnium Regum Senatorumque Poloniae celebrari consueverunt. In suburbio curia Regia & turris, in qua causæ iudiciales celebrantur sita est, quam fossa profunda ambit. Curia quoque Episcoporum, Magnatumq; Poloniae frequentes ibidem extructæ sunt. Deinde extra ciuitatem curia ingenti sumptu ex lignis lenigatis insigniter sub nemore amenissimo extructa est, quam Rex cum omni comitatu suo tempore Comitiorum propter salubriorem auram intoluit, Bugoy appellata.

Rosperta

DESCRIPTIO.

26

ROSPERTA ciuitas lignea in planicie paludibus circumflua.

SPICIMERIA ciuitas lignea.

In hac Siradiensi terra, Nobiles id regum priuilegijs concessum habent, eorum rubea in obsequiis liris uti, cum id in illis prouincijs nemini nobiliū solummodo magnatibus, & in omni Regio, siue terrestri præfectis concedatur, lo verò inde promouerunt, cum Pruthani, cum Polonis in acie acriter confligerent. Lancienses à Pruthanis, Crucigeribus superati, vexillum sui Palatinarum amiserunt, quibus Siradienses in auxilium venientes, vexillum ab hostibus recuperauerunt.

SENATORES SIRADIENSIS TERRÆ.

Palatinus } Siradiensis.

Castellanus }

Rospertensis
Spicimeriensis
Vielunensis } Castellanus.

Vexillum terrestre medietate Leonis ruber, & medietate Aquilæ nigra in campo Lasurino insignitur, hoc ut sequitur modo.

Vielunensis quoque districtus suum vexillum proprium habet, Agnum Dei cum vexillo crucis insignito, in campo rubeo.

LANCICIENSIS TERRA.

LANCICIA ciuitas lignea in planicie vna quæ paludibus interlucis circumdata. Arx murata in campo, tollaque protinus obstructa, eam vna cum arce Prośna fluius præterlabitur. Ib. dem in villa Kozioi dicta Ecclesia Cathedralis ex lapideis sedis constructa est, satisq; sumptuosa, reueta.

ORLOVIA ciuitas lignea, ex vna paruum fluius lutoso, & se templo, et altera lacus palustris munitur, 4. mil. à Lancicia distat. In eodem districtu ciuitas Præk inter lutosas paludes Buram fluium sita, ceruicia boni saporis, qua in ea coquitur, per totam Poloniam celebris habetur.

BRESTIA ciuitas lignea satis ampla inter flumina sita, à Lancicia 7. mil. abest. Konarzow, Inowiodz, Kiechow, & c. sunt multæ pluriusq; ciuitates & oppida lignea ad Lanciciensem iurisdictionem perueniunt.

SENATORES TERRÆ LANCICIENSIS.

Palatinus } Lanciciensis.

Castellanus }

Burienensis
Konarskiensis
Inowiodziensis
Kiechowiensis } Castellanus.

POLOŃIAE

Vexillum terreſtre medietate Aquilæ albæ & Leonis nigri aurea corona inſignitū exornatur, in campo rubeo, hoc modo vt vides

CYIAVIAE SIVE VLADISLAVIAE TERRA.

VLadiſlavia ciuitas ampla ſede Episcopali clara, inter ſtagna ad Viſtulam fluuium condita. Regio hæc magna ex parte paluſtroſa eſt, ſylvarūque in ea rariffimæ, idè incolæ inopia m lignorum patiuntur.

BIDOOSTIA ciuitas murata in planitie ſita, cam Barda fluuius nauigabilis quo merces ex maiori Polonia in Viſtulam fluuium deportantur, alluit, à Vladiflavia 6. mil. diſtat.

Senatores tres præcipuos, terra Vladiflauienſis habet, Palatinum & Caſtellanum, Bydgostiæque Caſtellanum.

BRESTIENSIS TERRA.

BRASTIA ciuitas murata, progugnaculis vallo, foſſaq̃ue munita in planicie inter lutuoſos paludes condita.

Hos diſtriſtus compleſtitur.

RADZIELOW ciuitas lignea, in campo aprico ad lacum ingentem ſita:

CRUSPHICIA ciuitas lignea antiquitus condita, & prima poſt Gneznam, arx murata ad Lacum ingentem, Gopla dictum, ſita, ex quo lacu mures olim prodierant qui Popelum Principem Poloniæ ibidem in arce deuorauerant, prout latius in geſſis Regum Poloniæ diximus. In hac ciuitate ſedes Regia olim habebatur, ſed poſtea Cracouiã tranſlata eſt.

KOPALOW opidum ligneum in locis paluſtroſis conditum.

SENATORES TERRAE BRESTIENSIS

Palatinus

Crusphicienſis

Caſtellanus } Breſtienſis.

Conalouiienſis } Caſtellanus.

Cuiauienſis terræ vexillum, quo Vladiflauienſis & Breſtienſis Palatinatus inſimul vtitur, Aquilæ rubæ Leonisq̃ nigri medietate, in campo aureo, hoc modo: excepto quod non habet coronam auream.

RAVENNIS TERRA.

RAVA ciuitas lignea in planicie ſita, Arcem muratam in ſcopulo ad Rawa fluuium habet.

SOCHACZOWIA ciuitas lignea, ſeptis ex vna partium circumdata, arx verò in ſcopulo eminenti murata, quam fluuius Bſura præterlabitur.

Gostinienſis

DESCRIPſIO.

37

GOSTININ ciuitas lignea in planicie inter paludes lutuoſas, arx in ſcopulo murata foſſaq̃ue paludibus obducta.

GAMBIN ciuitas lignea ampla, in planicie ſita. Senatores tres principales habet terra Raueniſis, Palatinum, & Caſtellanum Raueniſem, Sochaczouiienſem, & Goſtinenſem.

Vexillum terreſtre aquila nigra in campo rubeo, literam, R, in pectore inſignitur.

PLOCENSIS TERRA.

PLOCZKO ciuitas murata, ad Viſtulam fluuium condita, ſede Episcopali clara, arcem quoque muratam in colle eminenti ſitam habet.

BIELSKO ciuitas lignea in planicie ſita, à Ploczko 2. mil. abeſt.

RACZYNY ciuitas lignea, inter lutuoſas paludes, à Ploczko 8. mil. diſtat.

SIEPRCZ ciuitas lignea, in collo eminent, inter paludes, à Ploczko mil. 5. diſtat.

SRENSKO ciuitas lignea in planicie ſita, arx murata inter ſtagna paludeſque ingentes, à Ploczko mil. 10.

MLAWA ciuitas lignea Pruſſiæ finitima, cam eiufdem nominis fluuius præterlabitur, à Ploczko 11. mil. diſtat.

PLONSKO oppidum ligneum à Ploczko 7. mil.

RADZANOW ciuitas lignea ad Vkra fluuium ſita, arx murata in ſcopulo inter latas paluſtroſas, à Ploczko 8. mil. diſtat.

H

POLOŃIAE
SENATORES TERRAE PLOCENSIS.

Episcopus }
Palatinus } Plocensis.
Castellanus }

Raczyasensis }
Sycprensis } Castellanus.

Vexillum terrae Plocensis, Rauenfi simile, nisi quod aquila, P, litera in pectore insignitur hoc modo.

DOBRINENSIS TERRA.

DOBRINIA ciuitas lignea septis circumdata, in scopulo ad Vistulam sita, arx à Crucigeris demolita.

SLONSK ciuitas lignea, in planicie ad Vistulam, à Dobrinia duobus miliaribus abest.

RIPIN oppidum ligneum, in planicie ad Odlekam fluium conditum, à Dobrinia 5. mil. abest.

GORZNO ciuitas lignea, inter sylvas in colle, vallo, fossaq; aquis repleta obduta, à Dobrinia 6 mil.

Pro hac prouincia Poloni cum Crucigeris, Prussiensibus frequenter digladiabatur.

Tres Senatores praecipuos terra Dobrinensis habet: Castellani Dobrinensem, Ripinensem, & Slonsensem.

Vexillum terrae Dobrinensis caput humanum cornutum duabus coronis redimitum fronte & collo in campo rubeo gestat hoc modo.

DVCATVS MASOVIAE.

Masouia Regio, amplissima Poloniae coniuncta, Prussia à Septentrione, Lituania ab oriente & Russia nonnihil in meridiem reflectendo in vicinia habet. Quondam sui iuris Principes habebat; secundoq; genitis Regum Poloniae attributa erat, sed anno Domini 1326. decedentibus immatura aetate, Ioanne & Stanislao Ducibus, vnica Regionibus haeredibus, Ducatus Masouiae in ius Regis Poloniae cessit. Incolae eodē idioma nisi sibi quibusdā differenti habituq; moribus & religione cū Polonis vtuntur. Viri sunt strenui & bellicosi, in Martemq; cruentum prouisi.

Has praecipuas ciuitates Masouia complectitur.

Varſchouia

DESCRIPTIO.
VARſCHOVIAE DISTRICTVS.

38

VARſCHOVIA ciuitas insignis murata totius Masouiae Metropolis, duplici muro, fossaq; obduta, in planicie ad Vistulam condita, arx quoque murata ciuitati contigua Vistulae impendit. Pons ibi amplissimus ligneus ingenti sumptu in Vistula fabricatur. Has ciuitates districtuales praecipuas habet.

CZERSKO ciuitas lignea in planicie, ad Vistulae fluium sita, arcem muratā in scopulo eminentibus altis conspicuam habet, à Varſchouia 5. mil. abest.

WYSSEGRAD ciuitas lignea, in planicie ad Vistulam, arx in colle murata, Varſchouia 12. mil.

ZAKROCZIM ciuitas lignea ad Vistulam fluium, arx in colle murata, 8. mil. à Varſchouia abest.

CZIECHANOW ciuitas in planicie sita, valloq; circumſepta, arx inter lutosas paludes, fossa profunda munitur, à Varſchouia 12. mil.

CZERNIENSK ciuitas lignea ampla, arcem & monasterium Augustinorum adiunctum habet.

PYLTOſKO ciuitas murata, ad Narew fluium vnā cum arce sita.

ROSAN ciuitas in planicie, arx verò in scopulo ad fluium Narew condita.

VARKA ciuitas ampla lignea, in planicie ad Pilczam fluium sita, à Varſch. 8. mil.

BLONIE ciuitas lignea ampla, à Varſouia 4. mil.

TARCIN ciuitas lignea, à Varſchouia 5. mil. abest.

GRODZYEC ciuitas lignea, à Varſchouia mil. 7. à Tarcin 2. distat.

Prasnis ciuitas ampla lapideis aedificis ornata.

Lomza ciuitas ampla ad Narew fluium nauigabilem sita, in ea aedificia pulcherrima murata à Varſchouia 20. mil. distat.

SENATORES PRIMARIJ DVCATVS MASOVIAE.

Palatinus Masouiae Generalis.

Varſchouiensis }
Cersensis } Castellanus.
Wysegradiensis }
Zakrocimensis }
Cziechanouiensis }

Vexillum Masouiae Aquila alba cum expansis ad volandum alis in campo rubeo insignitur, hoc modo vt vides.

LIVENSIS TERRA.

LIVO ciuitas lignea, arx murata ad Liwicz fluium condita.

WEGROW oppidum ligneum à Liwo medio miliari distans.

WIZNA ciuitas in planicie ad Narew fluium sita, arx in colle fossa circumdata.

NVR ciuitas lignea ampla, ad fluium eiusdem nominis sita.

CANANYEC ciuitas lignea in planicie ad Bug fluium à Liwo 8. mil. sita.

• • H ij

POLOŃIAE

Senatores hos duos præcipuos terra Liuenſis habet, Liſſenſem
& Wiſnenſem Caſtellanos.

Vexillum terreſtre Aquilæ me-
diate rubæ & Vrſi albi coronati
inſignitur, hoc modo vt vides.

PODLASSIAE TERRA.

PODLASSIA regio ampla, Maſo-
uia ab occidente, Lituania ab
oriente contigua, olim ſub po-
teſtate & imperio Lituanoꝝ erat,
ſed nunc anno Domini 1569. per
Sigismundum Auguſtum Regem
Poloniae, & Magnū Ducem Litu-
aniae, Regno Poloniae adiuncta & ap-
propriata eſt. Incolæ eius Maſouitæ
Ruthæni, atque Poloni: has ciuita-
tes diſtrictuales præcipuas comple-
ctitur.

BYELSKO ciuitas lignea ampliſſima Podlaſſiae principalis, ad Byala fluuium ſita,
Lituaniae contermina. Arx lignea fulminis iſtu in præſentia Regis incenſa penitusque
exuſta eſt, à Narew. 4. mil.

BRANſKO ciuitas lignea ad Nur fluuium à Byelſko 3. mil. ſita, in ea Curia Regia iu-
dicialis, in qua cauſæ nobilium diſceptantur.

SVRAS ciuitas lignea inter colles ad Narew fluuium ſita, arx in colle ſoſſa circumdu-
cta, à Byelſko 3. mil.

TYKOCZIN ciuitas lignea in planicie ad Narew fluuium ſita. Arx natura & opor-
tunitate loci munitiſſima, propugnaculis valloq; forti proportionaliter circumſepta
Narewq; fluuiio & paludibus circumdata, vt ad eam nuſquā aditus pateat, machinis
tormentisq; bellicis bene prouiſa. Theſaurus enim Regius in ea aſſeruatur. Rex Si-
gismundus Auguſtus eam magnis impenſis reſtaurari fecit, monetaque ibidem cudit-
tur, à Byelſko 10. mil. diſtat, à Wilna. 42.

KNYSYN ciuitas lignea à Tikoczin 2. mil. in planicie inter ſtagna, ſyluas, paludeſq;
lutoſas ſita, ibidem Curia Regia extructa eſt. Hortus quoq; Regius ampliſſimus, vario
genere animalium piſcinisq; diuerſis reſſertus. Venationes enim illic omnium fe-
rarum copioſe exercentur. 12. mil. à Byelſko diſtat.

NAREW ciuitas lignea inter ſyluas ad fluuiū eiusdē nominis à Bielſko 4. mil. cōdita.

WASILKOW oppidū lignē ad Narew fluuiū, in quo Capitaneus regius reſidet.

AVGVSTOW ciuitas noua ampliſſima à Rege Sigismundo Auguſto, à quo & nomē
habet fundata, 20. mil. à Bielſko diſtat.

DROHICINENSIS DISTRICTVS.

DROHICIN ciuitas lignea ad Bug fluuium condita in colle curiam Regiam, in
qua cauſæ nobilium diſceptantur habet, à Byelſko ciuitate 10. mil. à Warſcho-
uia 30. diſtat.

MYELNIK oppidum ligneum ad Bug fluuium conditum, arx verò in colle emi-
nenti, à Drohicin 5. mil.

LOPICE ciuitas lignea ad ſtagnum ampliſſimum ſita, à Drohicin 3. mil.

MORDI oppidum ligneum in planicie ad ſtagnum ſitum, à Drohicin 5. mil.

Ex his

DESCRIPTIO.

Ex his duobus diſtrictibus Podlaſſiae Bielſcenſi & Drohicinenſi, pro expeditione
bellica 20000. nobilium ſtatuuntur.

Huius terræ duo ſunt præcipui Senatores, Palatinus & Caſtellanus:

Vexillum terreſtre Podlaſſiae bicornis crocei coloris Stemmate, Magni Ducatus
Lituaniae, in campo albo inſignitur, viro videlicet armato, gladium tenente equo in-
ſidente, ex alia verò parte, aquilam albam in campo rubeo geſtat, poſtquam Regno Po-
loniae eſt incorporata. Similiter Bielſcenſis, & Drohicienſis diſtrictuum vexilla vnicoꝝ
na inſignitur.

DE TERRIS ET DISTRICTIBVS RVSSIAE
Regno Polonia incorporatis.

DE gentis Roxolanorum ſiue Ruthenorum vel Ruſſorum origine varij va-
ria ſentiunt, quos Sauromatas, Slauique ex poſteritate Iapheti (prout
latius in deductione Sarmatarum Polonorumque diximus) conſtat eſſe.
Quidam eos à fuſco gentis colore Ruſſos dici autumant, alij à diſſemina-
tione, ſiue diſperſione, Roſſicia enim Slauiſ diſſeminationem ſignificat,
quod melius ad veritatem quadrat, cum totam Sarmatiam Europeam, & Aſiaticę par-
tem occuparent, ab Oceanoque glaciali ad Mediterraneum vſque mare & ſinum A-
driaticum, à Pontoque, Euxino ad Balticum Oceanum vſque eorum colonia exten-
duntur, vnde & Græcis Sporij, id eſt, diſperſi dicuntur:

Qui imprimis Rutenis imperauerint incertum eſt, cum literarum prorsus ignari
eſſent, donec anno Domini 796. Michaël Cuiropalatus Imperator Cōſtantinopolita-
nus characteres ad ſcribendum Bulgaris miſiſſet, quos etiam Ruthæni omnes fuſce-

• H iij

perunt, & ab hoc tempore illa quae poterant ante & post gesta recordari litteris mandabant. Regionibus Russiae duo praecipui Principes praesunt, utpote Magnus Dux Moschouiae, qui se Imperator totius Russiae appellat, plures enim in ea, Ducatus possidet. Secundus Rex Poloniae, qui etiam Magno Ducatui Lituaniae praest, Russiae Ducatus Lituaniae incorporatos, utpote Vitebsensem, Kiouiensem, Msczislauiensem, &c. possidet, quos una cum Lituania descripsimus.

Nunc ceteras Regionibus Russiae, Poloniae adhaerentes, cum praecipuis ciuitatibus describemus, in quibus magna ex parte Poloni colonias suas habent, Procuresq; & Equites fere omnes Poloni sunt, ac maior pars religionem Romani ritus amplectitur, utpote ciues & nobiles, exceptis colonis & agrestibus qui Graecorum dogmata in religione sequuntur, de quorum religione & ritibus latius in Moschouiae descriptione patet.

LEOPOLIENSIS ET HALICIENSIS TERRA.

LEOPOLIS ciuitas insignis Russiae Polono Regi subiecta, Metropolis, a Leone Russorum Principe condita, duplici muro propugnaculisq; fortissimis vallo & fossa profunda, tormentisque & suppellectili bellica exeditissime prouisa. Arx una in ciuitate, alia vero in eminentissimo scopulo ciuitati impendente munitissime condita est, cuius aspectus 10. mil. patet. Emporio, sedeque Archiepiscopali clara, Metropolitanus quoque Russiae ibidem sedem suam retinet. Ecclesiae in ea Romanae & Graecorum obedientiae plurimae. Armeni quoque ibidem Basilicam suae religionis antistitemq; & sacerdotes habent.

HALICIA ciuitas lignea amplissima antiquitus condita, una ex Ducatibus Russiae. Eam a Moldauia Prud fluuius, ex alia parte Tyras, Nester vulgo dictus praeterlabitur. Arcem ligneam in colle eminenti adiunctam habet.

Has ciuitates praecipuas districtuales, Leopoliensis & Haliciensis terra complectitur. ZIDACOW in Pokutia, ciuitas lignea, in planicie ad Striy fluuium sita, Arx in colle eminenti vallo circumsepta.

GRODEK ciuitas circumsepta, una cum arce in planicie stagnis circumuallata, a Leopoli 4. miliar.

BYSKO ciuitas inter lutosas paludes ex quibus Bug fluuius oritur sita, quo merces variae ex Volhynia in Vistulam deportantur, a Leopoli 5. mil. distat.

STRY ciuitas lignea, ad fluuium eiusdem nominis condita.

WIZNA ciuitas in planicie inter paludes ad fluuium sui nominis extructa.

SNIATIN ciuitas lignea septis circumdata, confinis Moldauiae, cum Prud fluuius praeterlabitur, a Leopoli 12. mil. distat.

COLOMIA ciuitas lignea sub monte ad Prud fluuium sita, ibidem sal decoquunt.

ROHATIN ciuitas lignea septis circumdata in planicie, eam Rohatinka fluuius praeterlabitur. Arcem inter stagna & paludes in colle sitam habet, a Leopoli 10. mil. distat.

DOLINIA oppidum ligneum inter colles situm.

LYBACZOW ciuitas lignea in planicie sita, castrum inter paludes stagnantes conditum.

SENATORES PRAECIPVI HARVM TERRARVM.

Archiepiscopus Leopoliensis.	Leopoliensis	} Castellanus.
	Haliciensis	
Palatinus Russiae Generalis	Lubaczouiensis	

Vexillum Leopoliensis terrae, Leonem fuluum coronatum petram ascendentem in campo lasurino gestat, hoc ut sequitur modo. Haliciensense

Haliciensense vero vexillum Monedulam coronatam cum expansis alis in campo rubeo pro Stemmata gestat, hoc ut vides.

BELZENSIS TERRA.

BELZ ciuitas lignea, ampla in planicie sita. Arcem ligneam lutosas paludibus late stagnantibus circumductam habet, quam nequaquam Tartarica sagitta attingit. SOKAL ciuitas circumsepta in planicie ad Bug fluuium sita. Arx in colle eminenti lignea.

HRVYESOW oppidum cum castro in colle situm.

HRODLO ciuitas stipitibus praecutis circumsepta, arcem in colle Bugo praeterfluam habet.

GRABOWYEC ciuitas lignea in planicie sita, arx in colle eminentissimo natura & opportunitate loci munitissima accessuq; ardua.

THYSSOWICE ciuitas lignea, arcem in colle habet.

Senatores praecipuos duos terra Belzensis habet, Palatinum videlicet & Castellanum.

Vexillum terrestre Griphonem album coronatum, in campo rubeo pro Stemmata gestat hoc modo.

CHELMENSIS TERRA.

CHELM ciuitas septis circumdata, sede Episcopali clara, arx in eminentiori colle sita, lignea, argila oblinita 4. mil. aspectus illius patet.

CRASNISTAW ciuitas murata ad stagnum amplissimum sita, arx in planicie murata, quam Voprskiuus navigabilis praeterlabitur, a Lublina 7. mil. In ea Capitaneus generalis regius residet.

POLONIAE

RATNO ciuitas lignea ampla inter paludes latissimè stagnantes sita, à Chelmiàq; 24. ferè mil. pontibus stratis ad eam peruenitur. Arx in colle eminenti ad Perepetū fluuium nauigabilem condita. quam Tur fluuius alia ex parte paludēq; lutosā muniūt, accessusq; omni ex parte difficilis.

LYVBOVLYA ciuitas ad Bug fluuium sita, arcem in colle eminenti habet. Senatores duos principales Episcopum videlicet & Castellatum, terra Chelmen- sis habet.

Vexillum terrestre Vrso albo in- ter tres arbores in campo aureo gra- diante insignitur hoc modo.

PREMISLIENSIS TERRA.

PREMISLIA ciuitas murata ad San fluuium nauigabilem sita, sede Episcopali clara. Arx in col- le in vltiori ripa eiusdem fluuij cōdita propugnaculisq; apprimè munitissima. Ibidem hortus ingens regius omni genere ferarum reffer- tus.

SAMBOR ciuitas septis circum- data ad Tyrā fluuium, vnā cum arce sita Hungariæ finitima.

DROHOBYCZ ciuitas stipitibus præacutis in planicie munita, Salis fodinis clara.

SANOK ciuitas lignea inter colles ad San fluuium extructa, arx in colle murata.

PRZEMORSK ciuitas in colle muro circumdata, ad Mlecza fluuium sita.

KROSNO ciuitas murata lasiolda fluuij circumdata. Vislok verò fluuius eam me- diam interfuit. Ibidem medio miliari Camyeniecz arx in eminenti scopulo murata, natura & oportunitate loci & propugnaculis munita.

SENATORES TRES PRÆCIPVOS TERRA PRÆMIS- liensis habet.

Episcopus	} Premisliensis.	Castellanus	} Sanocensis.
Castellanus			

Vexillum terrestre aquilam auream bicipitem coronatam in campo lasurino pro- Stemmate gestat.

PODOLIAE REGIO.

PODOLIA Regio amplissima Moldaviæ & Valachiæ à meridie finitima est, ab oriente verò vastissima campestris desolata, ad Tanaim fluuium palu- desq; Meotidis, & Pontum Euxinum vsque, Tartarosq; Præcopen- ses habet. Omnium rerum ex terra nascentium fertilissima, ad eò vt colonus, quamuis quomodocunq; in agrum semen iniecerit, centuplum fructuū refetat. Prata quoque mirum immodum luxuriantia, ad eò vt bouis cornua vix è gra- mine appareant: terra tamen dura & petrosa nimis, ad eò vt bissones boues coloni ara- turi, aratro iungere cogantur. Attamen intollerabile pondus boues anhelantes testan- tur.

Podolia
omniū fe-
rtilissima.

DESCRIPTIO.

41

tur. Mellis sylvæ passim abundantissimæ, stipitibus enim cauatis vbique mella roscida depromuntur. Armentis gregibusq;, & feris omnigenis redundans. Eam antiqui- tas Allani, Goti, Getæ, Cumani, Polomcij, & Roxolani incolebant. Circassorum reli- quæ adhuc extant, ad Boristhenem fluuium.

Has præcipuas ciuitates, arcēq; hæc Regio complectitur.

CAMYENIEC ciuitas Moldaviæ finitima, Diuinaq; ferè manu inter arduas cliuosalq; rupes condita, portas solummodo duas habet. Arx quoq; natura & oportunitate loci rupe petrosa, vndiquè cincta, quam vnā cum ciuitate Smotricz fluuius præterlabitur, fossaq; profundissi- ma naturali cingitur. Arx ipsa muro propugnatq; munita. Ciuita- tem verò rupes altissima, saxosa, ac- cessuq; ardua inexpugnabilem fa- cit, quam ita suo ambitu includit, vt minimè adium quamuis eminen- tiorum testa apparent. Sæpius ab ea Tartari, Valachijq; & Turcæ cum ingenti strage & dedecore repulsi & fugati sunt. A Chocimia Moldaviæ arce duobus mil. distat.

BAR ciuitas septis circumdata in planicie à Bona Ioannis Sfortiæ Ducis Mediolani filia, Sigismundi Regis Poloniæ condita, quam à Baro patria appellauit. Arx in colle murata, paludibus latè stagnantibus circumdata.

MYEDZIBOSZ ciuitas & arx ampla lignea, inter paludes latissimè stagnantes sita, ad quam nisi pontibus peruenitur, à Tartaris sæpissimè infestatur.

BREZANIA oppidum ligneum, arcem in colle muratam habet.

TREBOVLA ciuitas sub monte altissimo sita, arcem in colle eminenti habet.

CHMIELNIK ciuitas stipitibus circummunita, arx lignea in planicie ad Bog fluuium (Hærodoto, Hypanis, dictum) sita, à Camyeniecz 20. mil.

BRASLAW ciuitas & arx lignea vallo fossaq; circummunita, eam Bog fluuius præ- terlabitur.

VINNICZA ciuitas lignea vnā cum arce vallo circumsepta, ad Bog fluuium sita. Hæ duæ arces præter ceteras à Tartaris Præcopensibus sæpissimè infestantur, distri- busq; amplissimos qui pro Palatinatibus computantur, & vexillum peculiare belli- cum cinerici coloris, stemmate Magni Ducatus Lituaniæ insignitum habent.

SVINIGROD arx cum ciuitate lignea in campestribus sita, ibidem munitiones sunt plurimæ in campestribus desolatis sitæ, contra Tartaros latrocinantes arcendos. Tan- dem vltra Bog fluuium (qui Hærodoto Hypanis dicitur) Circassorum & Canowcio- rum reliquæ, longo tracto ad Boristhenem extant in campestribus desolatis, quæ 200. miliaribus Polonicis nullis Syluis collibusq; & munitionibus conspicua, ad Tanaim paludesq; Meotidis, & Pontum Euxinum Tartarosq; Præcopen- ses, & Crimscen- tes vsque extenduntur.

Senatores Podolia præcipuos tres duntaxat habet, Episcopum Camenecensem, Pa- latinum Podoliæ generalem, & Castellatum Camenecensem.

Vexillum terrestre Solem stellis duodeccenis, in campo albo circumdatum pro Stemmate gestat.

Circass.
Canowcj.

LECTORI.

Ne te tua opinio fallat Lector candide, me hic vniuersum Regnum Poloniarum absolutè descripsisse. Ego enim hic Prouincias principales, quæ olim pro Ducatibus habebantur, nunc verò in Palatinatus redactæ sunt, descripsi, ciuitatesque & atces præcipuas Regias, in quibus causæ iudiciales nobilium celebrantur enumeravi. Hæ verò prouinciæ plurimas frequentissimasque ciuitates, arces, & oppida, tam Regis quam Nobilium, Magnatum, Episcoporumque complectuntur. In singulis autem terris & ciuitatibus districualibus superius enumeratis administratores causarum iudicialium, à Rege substituantur: utpotè Capitanei Generales, qui vices Regias suppleant. Iudex & Subiudex, Notarius, Subcamerarius, Camerarius terrestris. Hij omnes causas nobilium absoluunt, exceptis capitibus criminalibusque causis, quæ ad Regis edictum in Comitibus Generalia relegantur. Sunt quoque plures alij terrestria Regiaque munia obeuntes, quos hic recensere longum esset. Sunt quoque in Poloniarum Regno Comitatus plurimi, utpotè Comitatus in Tarnow, in Gorka, in Tenczin, in Melstin, in Sidlowicz, & id genus alij.

Regni

REGNI POLONIAE, MAGNIQUE DVCATVS LITVANIAE, REGIS CVM SENA- TORIBVS SVIS, IN SENATV, ORDO.

POLONIAE Regnum in Sarmatia Europæa ut diximus amplissimum, potentissimumque, cum alijs multis præclaris rebus, tum modo gubernationis à cæteris omnibus Regnis differt, in quibus Reges sine Senatus consilio & equitum consensu, ex voto priuato legem omnibus ferunt, & nisi virtute innata regantur, in tyrannidem facillè prolabantur. In Polonia autem ut Reges non nascuntur, sed communibus Senatus & equitum suffragijs eliguntur, ita etiam sine auctoritate eorundem nihil decernere possunt, quamuis sint potentissimi, & militibus voluntarijs superbissimos quosque Reges superantes. Soli enim Poloniarum Principes inuictissimi reperiuntur, ex solis voluntarijs Nobilibus ducentorum millium quotiescunque opus fuerit, exercitum fortissimum & omni genere armorum præpissimum sine ullis stipendijs contra hostem educere possunt. Nobilitas namque vniuersa omnibus soluta vestigalibus, bellica tantummodo munera obire pro aris & focis tenentur, quod si voluntarij milites non sufficerent, de suis proprijs gentibus trecenta millia mercenariorum conscribere possunt. Ita cum sit potentissimus Rex Poloniarum, tamen secundum legum, & Senatus præscripta viuere tenetur, sicque Regnum amplissimum, Regio imperio, Regia verò Maiestas & Potestas vicissim Senatus & Nobilium libertate temperatur, intra æquitatisque terminos omnes ordines Regni cum ipso Rege continentur, quod si Rex quandoque ab officio suo deficeret, & publicas libertates suorum opprimere aspiraret, auctoritate Senatoria, qui ad hoc attendendum iuramento sunt obligati, prohibetur, & ita Rex Poloniarum grauissimis Senatorum consilijs nititur. Senatores verò ipsi, & vniuersi Equites vicissim Regiam Maiestatem reuerentur, amant, honorant, & vitam ac possessiones priuatas vniuersas funditus profanitate & bono illius effundere parati sunt. Senatores autem voto Regis (penes quem est summa & maxima iuris dicendi auctoritas) ex præcipua & illustri totius Regni Nobilitate, generis & virtutum commendatione delecti, exacto fidei sacramento, in Senatum eliguntur. Principes autem & præcipui Regni Senatores, sunt Archiepiscopi, & Episcopi, propter venerandam Ecclesiastici ordinis Maiestatem auctoritatemque, & opes quibus affluunt, præstâtissimas. Hij in Senatu in vtrumque Regis latus circumfidet, Archiepiscopi autem duo sunt in vniuerso Regis Poloniarum imperio, Gnesnensis Regni Primas, & Legatus natus Romani Pontificis in Sarmatia vicem tenens, qui ad vetusta superiorum temporum memoria, coronandi Regis ius habet. In Russia verò nigra, secundus Archiepiscopus est Leopoliensis, ubi sedes Metropolitana Cracouia translata est, anno Domini 1075, in curia Lamperti Zulz Sancti Stanislai prædecessoris. Episcopi tredecim non secus ac Principes maximi, omni rerum copia excellentes, in tota Poloniarum Monarchia reperiuntur, Cracouiensis minoris, Posnaniensis maioris Poloniarum, Vladislauensis qui & Cuiauiz, Pomeranizque, Vilnensis Lituaniz, Plocensis Masouiz, Warmiensis, Culmensis, Prussiz, Præmisliensis, Lucaoriensis, Chelmensis, Kiouiensis Russiz, Samogitiz, vltimus Camenecensis. Hij ordine omnes Regi assident, nisi quod Posnaniensis, cum Vladislauensis, antiquam dignitatis litè teneant, ideo alternatim locum mutant. Episcopos ex veteri Priuilegio Castellanus Cracouiensis subsequitur, militarium procerum Princeps, deinde Palatini quorum maior Cracouiensis & Vilnensis, palatinos verò quidam Castellani præcipui intetmixti. Tunc demum alij Castellani maiores & minores quos recensere longum esset ordine loca sua occupant.

qui non castris vt ipsa vocis Etymologia sonat, sed minoribus prouincijs Senatorio iure & nomine Regio praesunt, extraq; ipsam auctoritatem dignitatemq; (quae est prima post Palatinos) paruum sui officij quae stum reportant, quamuis illius cui praesunt prouincia Domini appellantur, nihil enim praeter Reipublica (quod verè Senatorum est) commoda quarunt. Castellanos Archimarschalci Marschalciq; supremi totius Regni officarij sequuntur, qui sunt Poloniae & Lituaniae de vtroq; imperio bini; terrestres videlicet & Curiales. Marschalcorum officium est, curare totius aulae & omnium conuentionis tranquillitatem, inter proceres & aulicos Regios partiri aedes vrbium, Regi quocumq; eunti, baculos erectos singuli praefertunt, & vt quisq; officio suo apud Regem fungatur prouident. In Senatus consessu omnia animaduertunt, quod si supremi Marschalci abfuerint, Curiales eorum officium adimplent. Cancellarij & Vicecancellarij Marschalcos ordine sequuntur, vtriusq; gentis qui sunt similiter bini & bina sigilla, horum officium est Priuilegia, immunitates, praerogatiuas à Rege alicui datas, litteras similiter Regias conscribere, scriptas Regi oblatas pronunciant, quibus à Rege subsciptis illi sigillum affigunt. Omnes autem litterae ac priuilegia in Magni Lituaniae Ducatus Cancellaria, Rutenicis characteribus absoluntur, apud Polonos verò Latine (cuius linguae sunt peritissimi) omnes causae describuntur. Praecipua quoq; est dignitas in Senatu summorum generaliumq; militiae Ducum, quorum in Polonia vnus, in Lituania Magno Ducatu secundus, rerum potiuntur, penes hos summa omnium exercituum imperij sita est, in qua auctoritate Regia plenipotenter vtuntur. Hos demum Campiductores de vtroq; imperio singuli, qui sunt campestris militiae Duces. Est etià summus maioris Poloniae praefectus siue Generalis, similiter Samogitiae, & terrarum Ruteniae praefecti, quo honorum gradu non nisi Principes viri, & de Patria optime meriti à Rege donantur. Cooptantur quoq; in Senatus classem prouinciarum de vtroq; imperio Officiarij, vtpotè Iudices qui causas nobilium munere Regio diiudicant, Pincernae, Sacramentarij, Dapiferi, Secretarij, Vexilliferi, Scribae, Tribuni militum, Exatores, Thesaurarj, & ceteri qui singuli singula officia in prouincijs assignatis exequuntur, & pariter cum iudicibus prouincialibus particularia, certis temporibus anni, assignata iudicia, qui termini siue Roki vulgo dicuntur, exercent. Ensis quoq; Regni, & Vexillifer Curiae Regiae, qui Curiale vexillum in bello deferat, non postrema dignitate funguntur. Non etià auctoritatis frustrantur honore ipsi Secretarij, Scribae, siue Protonotarij Regij. Insuper Cubiculi, Stabuli, Culinarq; Magistri, suis dignitatibus in Senatus consessu gaudet. Ciuitatum, Oppidorum, Arcium Regiarum, Prouinciarumq; praefecti, Refferendarij supplices libellos & subditorum quarelas ad Regem & Senatum deferentes, summusq; Regis Secretarius & Refferendarius, salinarum fodinarum & metallorum Praefecti non ignobili certe dignitate potiuntur. Legati quoq; prouinciarum & ciuitatum praecipuarum, ab vniuersis ordinibus de singulis prouincijs nomine totius Nobilitatis electi, suas in Senatu partes occupant. Equites quoq; & Patricij viri inuenes virtutibus & genere praestantes aulici, qui in aula Regia seruientes in praestandis quotidianis officijs Regi operam nauant, stipendiaq; merentur. Insuper Cubicularij siue Veredarij, qui cum Epistolis Regijs per omnes prouincias, à mandati velocissimè discurrunt. Demum stipendiarij, & satellites siue collaterones Regiae vitae custodes, postremum auctoritatis locum obtinent. Omnibus autem Senatoribus sub fidei iuramento, & amore patriae eadem est perpetua & constans tuenda publicae libertatis, & propagandi imperij, voluntas. In Senatu cum de Republica deliberant liberè, & saepius arcerimè sententias dicunt, Regem imprudentius regnantem obiurgant, atq; vno consensu sanctissima maiorum instituta, & communis Patriae charissimas leges ad extremum vitae defendunt.

CAPITANEI Generales in minori Polonia 40. in maiori 30. in Ducatu Masonia 12. quae officia nulla successione, sed ex Regis gratia in benemeritis de Repub. conferuntur, hi enim prouincijs praesunt, & nobilitatem, Regia auctoritate, pro tribunali iudicant, omnesq; prouentus Regios exigunt, & in thesaurum referunt.

Regno

REGNO Poloniae saluberrima aura fauet, omniumq; rerum ex terra nascentium fertilissima est, cuius vbertatem ceterae regiones transmarinae assatim persentiunt, ad quas frumentum grandicopia, de Polonia nauibus aduehitur. Pecoribus quoq; omnigenis, venationibusq; abundat, ita vt Saxonia, ceteraq; gentes Germanorum, Polonicis Bouibus victitent. Incolae habitum variarum diuersarumq; nationum more gestant, praecipue verò, Italicum, Hispanicum, & Hungaricum, qui illis peculiaris est. Alij Germanico, Turcico, Moschouitico, Bohemicoq; more vestiuntur, diuersas enim & repositissimas prouincias peragrāt, vnde varios mores in patriam inferunt. Viri sunt excellentissima industria praediti, variarumq; gentium idiomata callent: imprimis verò linguae Latinae peritissimi, quae vt vulgari maiori ex parte in ciuitatibus & pagis passim vtuntur, idq; omnibus diuitibus, ac pauperibus peculiare est, quod imprimis pueros litteris imbucandos apprimetq; ad consumptionem, sedecim plusve annorum in pulueribus scholasticis committunt, sumptibus pro Magistris minimè indulgendo, vnde linguam Latinam omnes ferè congruè callēt, idq; ea de re maximè obseruatum crediderim, qd vulgariis litteris vel scripturis, in sacris ac prophanis rebus nunquam vtantur, omnesq; leges tam ciuiles, quam nobilium, ac villanorum, & ipsa Cancellaria Regni ac Castrensis, Latinis litteris omnia expedit, atq; ideò factum est, vt passim docti omnes euaderent. Habent praeterea Poloni, & Lituani linguae Latinae inflectionem propriam & perfectissimam, vt Latinarum dictionum sonum propriè ad iustum accētum expressionemq; secundum litteras ipsas, quadam cum gratia & dulcedine, inflectere, ac proferre queant. Quae de re Polonia omnium ferè gentium studia vicissè videtur, qd rarus esset, qui Latinas litteras nō calleret, deinde Germanicum, Hungaricū, ac passim Italicum & magna ex parte Gallicum, Hispanicumq; extra vulgare suum Sarmaticum idiomata nesciret. Equites in ornamentis equorum, armorum, vestibusq; praesumptuosissimis plurimum delectantur, Campestri praelio alacrius hostem quemlibet laevis & magnis copijs adoriuntur. Castra etiam artificiosè collocant curribus in gyrum arcte dispositis, adeò vt in illis tuti non aliter atq; in arce firmissima includuntur. Viri sunt bellicosi, strenui, hostisq; quamuis validissimi impauidi. Armatura maiorem regunt, & hastas oblongas gestant, pluresq; inter eos tantae animositatis reperiuntur, vt vnus alium quamuis toto exercitu suorum profligato, ad mortem vsq; non deseruerit, sed vterque strenuè dimicando honestè occumbere, quā turpiter fugere maluit. Prout in Moldauia duobus fratribus germanis, Strusouiczij dictis, Polonis Equitibus euenit, qui ab exercitu suorum aberrantibus cum quinquaginta commilitonibus, insciji in multitudinem Valachiorum inciderunt, à quibus vndique circumuenti, in primo congressu vnus occubuit: alter verò strenuè dimicando euasit: sed cædis fratris germani recordatus, in exercitum Valachiorum conuersus, acies eorum fortiter disuerberabat, & quamuis euadendi facultas iterum ei pateret: tamē honestius cū fratre occumbere, quam euadere maluit. Melstinius quoque, cum Vitoldus Dux Lituaniae multitudinem Tartarorum fugaretur, ex fuga audacter conuersus in confertissimas hostium acies sese coniecit, multisq; hostium trucidatis, tandiu strenuè dimicauit, donec prorsus telis confoderetur, equoq; deieceretur, 1397. vt latius patet in Lituaniae Ducum descriptione. His etiam multi similes in gestis Polonorum reperiuntur, quos sigillatim recensere infiniti laboris esset. Id verò illic maximè non solum inter fratres, sed inter socios fideles reperitur, prout nuper Vilnae in Lituania me praesente euenit, duobus adolescentibus, per plateam ciuitatis pergentibus intempesta nocte, duo alij armata manu occurrerunt, vbi inter defendendū vnus aduersarium suum interemit, aufugitque. Socius verò illius captus cædisq; damnatus, in locum decolandi postridiè ducitur, cumque iam carnifex gladio euaginato staret, ille reus cædis, qui profugerat, accurrens dixit: finire hunc innocentem abire, ego enim hanc cædem perpetravi, itaq; ille genua flectens à Spiculatore decolatus est, innocens verò liberatus. Nobiles humilioris fortunae, iniurias à Magnatibus illatas non patiuntur, nam

Poloni
diorū
vssim.

quamuis pauperrimus nobilis extiterit, amicis cognatisque suis collectis, quam maximum magnatē debellare potest: nō solum enim possessiones pro necessitate amici exponunt: sed etiam vitam suam pro eo morti varisque periculis obijciunt, quare magnates in Polonia, non parui, sibi pauperem vulgum Nobilium ducunt, in Litvania e contra, Nobiles humilis fortunae magnatum sunt serui. Accidit in Polonia me praesente, quod quidam magnae auctoritatis vir, Dominus Ioannes Luthomirski, Thesaurarius Regius supremus, Capitaneus Lancienensis, & Radomienensis, Castellanusque Siradiensis, quosdā pauperes Nobiles, Mikolajewski dictos iniuria affecerat, qui collecta manu consanguineorum, cum magno comitatu proficiscentem occiderunt, infestraq; dissecarunt. Cumque hic Nobilis aut honore priuandus, aut capite plectendus pro praedicto facinore esset, honorem vitae praeferebat citatus ad Comitium Lublini celebrata, alacriter comparuit, ibique honore integro exsententia Regis, decolatus est. Quod si huic genti nimiae comestiones, & diuitiarum plusquam liberales prodigae profusiones, inebriationes non obfuerint, omnes ferē gētes virtute innata & ingenio Heroicis superarent, sed vnus pro sanitate alterius (prout illis mos est) bibens, poculum magnum funditus exsiccat, quamuis natura interdum repugnante, sicque haec eorum mutua charitas, quam illi maxime in conuiujs celebrant, eos multoties sanitate priuat, multisque ex nimia inebriatione infirmitatibus corripuntur. Cum enim vnus alteri pro sanitate praebit, non solum poculum vitreum, sed ligneum, vel sigulinum, capiti illidit, tandem postridie surgens infirmitate correptus, vinum inculcat, amphorae oblitus, quam ad caput colliferat. Multi quoque inter eos praecipue in Ducatu Masouiae reperiuntur, qui sese alteratrum bibere vi complectant, dicentes, aut mihi praebibe, aut mecum armis decertato, interim verò alius arma quam poculum quem natura recusat alacrius eligit.

Aulicorum ministrorum, seruatorumque tantes vniuersi Sarmatae praesertim Poloni, Masouitae, Litvani & Ruteni, fouentur turmas, vt nunquam sperares eos educari posse, qui nullum aliud officium agunt, nisi Dominum aliquod migrantem, comitari, vel aliquod amandati munus iniunctum obire, à ceteris seruitijs prorsus liberi immunefque. Mechanicum opus nobilis seruitori in enuo, quamuis pauperrimo obire nō patitur, nec demandat, quod si aliquis minus discretus seruitori negotium minus honestum mechanicum uē iniunxerit, rusticum sibi ad id muneris inueniendum oportere, se verò honesto seruitio minime abdicaturum, respondit. Et tunc Nobiles Nobilibus, paresque genere ac virtutibus, paribus plerumque inseruiunt, cum honesta, & nobilia seruitia obeunt, contra occidentaliū gentium consuetudines, apud quas nobiles nobilibus turpe inserui putant, quod mechanica seruitia, quicquid Dominus demandauerit obire cogantur. Apud Sarmatas verò qui melius bibit pro sanitate Domini ille melior censetur minister, & postquam Dominus mensae accubuerit, & seruitores statim ordine seruato accumbunt, aliquandoque, tres, quatuorue mensas occupabunt, quibus liberaliter fercula opiparia apponuntur, vt quilibet aulicorum tres seruitores sua portione educare possit, quam ipse saturatus puero à tergo stanti, in quadra lautè porrigit. Aulicus enim quilibet seruitores aliquot, & pueros habere solet, & illi seruitores, alios seruitores, pueri, pueros, ad quartum vsque ordinem, ad mensam eiusdem Domini omnes cibaria sumentes, & salaria recipientes, & plerumque maiori ex parte, nisi ad mensam inseruiunt, peracto prandio, vel coena, saturati inclinatis de more gentis coram Domino genibus, capitibusque ad apertis, quo volunt discurrunt, & quandoque triduo, quatruiduo, vel integra hebdomada Dominus seruum in tabernis, vel in comitiua occupatum non videbit, raro tamen ubi fuerit interrogatur, & si interrogatur, respondit, se pro sanitate Domini hilariter bibisse, ad quē Dominus subridens gratias agit, & plerumque liberaliter huiusmodi remunerantur. Quodam tempore accidit, dum quidam Episcopus per thesaurarium suum aulicis & seruitoribus salaria, siue stipendia secundum consuetudinem ad vnamquamque partem anni persolueret, astantibusque omnibus ordine suo, quidam latrunculus (qui eadem in

aula nemini seruiens versabatur, bibens & comedens quotidie ad mensam Episcopi.) ceteris seruitoribus salaria expectantibus se intermiscuit, quibus aduersus eum murmurantibus, & nemini seruiens stipendium expectaret, Episcopus illum interrogat, cuiam inseruiret, & quid negotij obiret? Qui respondit: tibi Reuerendissime Domine inseruio, & id quod alij strenuus adimpleo. Quale nam sit seruitium Episcopo interrogante dixit: quotidie bis in die lautè ad mensam tuam comedo & bibo. Cui Episcopus subridens stipendium persoluit.

Nobiles legibus Castrensis, & terrestribus à Regibus suis constitutis, vtuntur, ad ciuitatesque prouinciales & districtuales, quas superius enumerauimus citantur, nomine Capitanei illius Regia munia obeuntis, qui arci prouinciaeque praest, hosque terminos Castrenses appellant. Ad terrestres verò terminos qui rarius celebrantur, in anno sex inter quatuor vicibus, nomine Regis in eandem arcem citantur, ubi à iudice terrestri vices Regias adimplente indicantur. Ciues verò in ciuitatibus Imperatoris legibus, quas Magdeburgenses, appellant vtuntur.

Atque haec nobis de regno Poloniae breuiter dicta sufficiant: quod multis de causis Concluse toti Reipub. Chilianae vtilissimum est, à gentibusque varijs crudelissimis Tartaris, & Turcis videlicet, munitissimum propugnaculum Germaniae praesertim regionibus.

MAGNI DVCATVS LITVANIAE CVM SVIS DVCIBVS, PRO VINCIIS, PALATINATIBVS, CIVITATIBVS, & Castris praecipuis, Morumque gentis, Originis, Religionis antiquae compendiosa descriptio.

ARMA MAGNI DVCATVS LITVANIAE.

DEDUCTIO ET ORIGO CELEBERRI

MAE GENTIS LITVANORVM, PROBABILIS.

hactenus à nemine Historicorum Latinorum explanata.

PTOLEMEVS ille vniuersi orbis Geographus curiosissimus, hijs in regionibus quæ hodie à Lituanis coluntur, & quæ eorum ditioni vtpote Russia, Podolia, Volhinia, Podlaskia, Samogitiaq; sub sunt, hos populos colonias suas, (quorum hodie ne vestigiū quidem apparet) antiquitus habuere recenset, Galindos, Bodinos, Geninos, Sudinos, Cariones, Amasobios, Stabanos, Surnos, Nascios, Asubios, Wibiones, Ombrones, inter Lublinā & Brestiam, Sargatioq; que. Quos omnes ex Cymbris, Gotisq; & Sarmatis ortum sumptisse idem Ptolemeus asserit. Sarmatorum autem deductio cum latius à nobis descripta pateat, Cymbrorum nomen, & successiones mihi explanandæ videntur. Cymbros itaque à Gomero nepote Nohæ ex maximo natu filio Iapheto ortos esse, nomenque ab eo per tota secula paululum immutatum trahere consentiens omnium historicorum opinio est. Hæc posteritas Iapheti, cum maiorem orbis terrarum partem, in Europa, Asiaq; minori occupauerit, quod ipsi cum Etymon nominis dilationem significantis, tum fausta Nohæ parentis imprecatio portendebant, pars eorū à Gomero orti, ad Bosphorum Cimerum Mæothidis paludibus proximum, (qui de illis Cymmerius est appellatus) ultra fontes Tanais fluit, vbi in Ducatu Rhesaensi Moschouia Principi subiecto oritur, sedes suas habuerunt. Postea successu tēporis, quod haud difficile illis fuit, per regiones propinquas, Russiam, Lituaniam, Liunioniam, & Borussia nunc Prussiam appellatam, & Cymbricam Chersonensium vbi Sæci, Dani, Gollandi progressi, toto co littore se passim diffundentes latè dominati sunt, & castrato paululum migratione contiguit, in quoniam nulla gentis ab eo tempore monumenta extant, ex quibus id constare possit, ignotum est. Cæterum fuerūt semper Cymbrigeni bellicosi, strenui, manu prompti, id enim res ab ipsis fortissimè audacissimèq; gesta testantur. Hijs namq; colonijs Septentrionalibus relictis in numero trecentorum millium, per Germanorum regiones in Heluetiam, Galliamq; imprimis penetrarunt. Deinde Hispanias populabundi vastauerunt. Inde annum circiter centesimum decimum, ante natū Christum in Italiam excurrerunt, quam vastabundi passim depredarunt, Romanorumq; Consulem Papyrium Carbonem, cum vniuerso exercitu fuderunt. Postea ab eisdem M. Iunius Syluanus, & ipse Consul contracta infelicitate pugna, superatur. Aurelius deinde Scaurus Consul legatus amissis copijs Romanis, in manus eorum viuis perueniens, à Bolo Rege Cymbrorum occiditur. Id Tacito affirmante actum est, anno sexcentesimo quadragelimo post urbem conditam. Tandem Romani maioribus copijs collectis in aditu Alpium contra Cymbros exercitum opponunt, fusi tamen & ad internitionem prostrati, vbi C. Manlius in pugna interfectus occubuit. Octuaginta verò millia Romanorum militum cæsa. Q. Seruilius Cæpio Imperator exercitus, ex confictu funesto vix cum denis clapsis, Romam tantæ cladis nuncius perueniens, bonis omnibus publicatis, ex decreto Senatus, quod temeritate sua exercitum perdidisset, ingulatur. Ajunt Romanos vno in prælio maiori clade & detrimento vnquam affectos esse, quam obrem suspensis metu animis, de exitu imperij sui magnopere solliciti, præsentique rerum suarum periculo vehementer conturbati, cum hostes exitum, vbi minitantes propediem aduentare nunciarentur. Caium Marium ex Lybia vbi Iurg tam deuicerat, Ducem bellicosissimū, & fortunatum vocauerunt, duobusq; annis ab illa clade Romanorū clapsis. Marius, Cymbrorū & Teutonū, ad aquas Sextas cruento prælio ducenta millia fudit, tantaque fertur caesorum multitudo, vt Massilienses congelatis defunctorum ossibus, vineas eisdem obsepserint, sanguineque humano

Lituania
propheta

Cymbrorum
de progenie

Tanais fluit

Cymbrorum
patris

Cymbrigeni
Callia &
Hispanijs

Cymbrorum
in Italia
bella

Infelix enim
Cymbrorum
exercitus
conflictum
eorum
strages

Marius
Cymbrorum
fudit

DESCRPTIO.

45

mane agri quasi stercore multo pinguescentes vberissimi, feracissimi que redditi sint. itaque Cymbri attenuati numero & viribus, sed animo minimè fracti, in vnum con-
gesserunt. Q. Catuli Proconsulis exercitum in fugam verterunt, ad fluuiumq; Atesin ca-
tra. notant. Q. Marius summa celeritate aduolans, cōiunctis copijs suis, cum ex-
ercitu Catuli, in toto prælio 29. die Iulij centum quadraginta millia Cymbrorum occi-
dit. Quacumque ad extrema redacti Italia egressi, patrias oras vtpote Daniam, Prussiam,
Sæciam, Liunioniam, Lituaniamq; petierunt, ex quibus illi qui Lituaniam occupaue-
rant Gepidæ nuncupati fuere. Hac verò in Regione vbi Samogitia, Aeneas Syluius
Massageras, gentem Plinio, celebrem confedisse testatur. Lituano verò gentem, qui
antiquitus Gepidi vocabantur ex Gotis oriundam. Erasmus Stella pulchris rationi-
bus affirmat eū Duce Litalano, siue Litvone Vedenuti Prussiar Regis filio, anno Do-
mini 573. in has regiones vicinas patris imperio quas olim Alani incolebant, venisse.
Lituanæque nomen à sui denominatione eiusdem indidisse. Samogitiam vero à fra-
tre eiusdem Lituanis Saimone principe appellatā, idem Erasmus Stella in Prussia hi-
storia testatur, quæ tunc temporis longè in Prussiam, & Liunioniam vsque extendeba-
tur. Similiter Lotialos, siue Lotvones, qui nunc Liuones post Germanorum ingres-
sum Latinis dicuntur, ab eodem Litvone cum Litvania pariter nomen traxisse. Hæc
autem gentes, vtpote Pruteni, Polomci, Samogitæ, Gepidæ, Litvani, Liuones, Cur-
landi, Iacvingi siue Iaziges & Iacvingi appellati, vt vnum idioma, ita eosdem mores,
consuetudines, legesq; & bellorū expeditiones in Christianos concorditer Marte, sem-
per habebant, nisi singulæ singulis principibus finibusq; certis dirimebatur. Iacvingi
autem fuerunt populi crudelissimi, in finibus Lituanie iuxta Masouia, vbi hodie Pod-
laskia colonias suas habebant, qui in bello non referebant pedem, quin vincerent, aut
vincerentur: idè bellis assidue interierunt, reliqui eorum in Lituanos Russos, & Ma-
soutas ob viciniam abierunt. Opinantur alij Lituanos, à Lituo quod cornu vena-
torum significat, dictos esse, quorum opinio, vt anilis & stulta iure ab omnibus irri-
detur. Mathias autem Miechouienfis, & Dlugosus Polonicæ historiæ indagatores, ac
annales Rutenorum testantur. Italos Duce Palemone, vel ob tyrannidem Neronis, vel
promeritum exilium, aut ab Artila Hunnorum Reges crudelissimas Patriæ vastationes
fugientes, has regiones, longa nauigatione superata, ex sinu maris Baltici, quod Prus-
siam, Samogitiam, Liunioniamq; alluit, per Nemnam fluuium Crononem Ptolemeo
dictū, classe ingressos fuisse, & ipsa gens Lituanica strenuè asserit. Quamplures enim
dictiones Latinæ, & Italice idiomati eorum internixtæ habentur. Ajuntque hunc Pa-
lemonem (quem ipsum nomen Latinum, Italumque esse prodit) cum certa comitua
nobilibus propinquitate iunctis collecta, quorum præcipuos, Vrsinos, Columnas,
Iulianos, Cæsarianos, Gastaldos recenset, Lituanie nobilibus familijs & Stemmati-
bus principia dedisse, vulgum verò Lituanorum vtpote colonos, & agrestes ex Gotis
natos asserunt, in hancq; sententiam plurimi Polonicæ & Germanicæ, ac Russorum
historiæ scriptores astipulantur, quorū iudicio & auctoritati, nos quoq; acquiescen-
tes cum eiusdem sentire volumus.

Cymbri
Italia.

Lituania
Cymbrorum
orti.

Lituania,
Cymbrorum
Cymbrorum
Cymbrorum
Cymbrorum

Lituania
Cymbrorum
Cymbrorum
Cymbrorum

Lituania
Cymbrorum

Lituania
Cymbrorum
Cymbrorum
Cymbrorum

Lituania
Cymbrorum
Cymbrorum
Cymbrorum

Lituania
Cymbrorum
Cymbrorum
Cymbrorum

Lituania
Cymbrorum
Cymbrorum
Cymbrorum

Lituania
Cymbrorum

Lituania
Cymbrorum
Cymbrorum
Cymbrorum

LITVANIAE

Monarcha, ab eis periomata, suberaq; ob aegritatem & soli sterilitatem, in signum tantummodo subiectionis exigeret: Donec Mendolphus siue Mendog, & Bitenen, Gedinusq; Duces Illustres Heroica Magnanimitate illa innata, dudumq; segnitia rei militaris oppressa excitata, rebellionem contra Rutenos, ab antecessoribus suis in septam continentes, vnus post alium in Lituaniam imperio succedentes, Russiae Principibus partim strenuo Marte, partim astu frequentius aggressis, & quasi debellatis, sensim adeo viribus creuerunt, vt iugo Rutenis omnibus iniecto, etiam ad tributa sibi pendenda eos compellerent, quae pluribus ab annis Rutenis ipsi pendebant, ac pro periomatibus & subere aurum, argentumq; exigunt. Nunc Lituanorum successus & seriem à primis principatus, incrementis, secundum Rutenorum opiniones aggrediar, à tribus patribus Palemonis nepotibus, initio sumpto.

Lituanus
ingens Ru-
tenorum
auctoritas.

ORDO GENEALOGIAE DUCVM LITVANIAE.

Palemoni ex romanis Patritijs genus suum dicenti, satisque in Lituaniam multis, periculis exantlatis commigranti, tres nepotes (quos Ruteni filios eiusdem contra veritatem Historiae legitimos scribunt) in imperio Lituanico successerunt, Borcus, Cunossus, & Spera nominati.

Borcus.
Cunossus.
Spera.

Borcusque arce ad Iuriam fluvium vbi in Crononem siue Nemnam exoneratur, in Samogitia erecta, à sui nominis & fluij composita denominatione, eam Iurborg quae hucusque durat, appellauit, imperiumque in Samogitis exercuit.

Cunossus
dux.

Cvnos, verò vltius procedens eadem in Regione castrum Kunossow fundauit à suo nomine appellatum, ad quod regio subiaccens pertineret.

Kiernus.
Gibus.

Kiernus
dux, & Se-
des Magni
Ducatus
Lituanie.

Lituanie
dux, & Se-
des Magni
Ducatus
Lituanie.

Spera quoque Vilkomir arce ad fluua Sventae aedificata, ibidem dominari cepit. Tandem Borco & Spera satis concedentibus, Cunos in vtriusq; partes successit, duosque filios Kiernum & Gybutum procreauit. Mortuo Kunosso, Kiernus filius in Lituaniam principatu ex vtraque ripa Vilae fluij arrepto, Kiernow arcem Ducatus sedem crexit. Hunc Lituaniam à litore & tuba siue lituo cornu venatorum, appellasse Ruteni & ipsa gens Lituanica nulla certa probabiliq; ratione fulti autumant. Gybutus etiam Kiernowij germanus Samogitiae habenis praefuit, manuque coniuncta cum Kierno Russiam apud Braslaw & Poloczko longè lateq; vastauerunt. Cumq; exuuijs onusti reuerterentur, Samogitiam à Liouonibus vicinis spoliata inuenerunt, quam vlciscentes Liouoniam vicissim igne, & armis, vastatam dirruperunt.

Ziuibundus
dux Lituanie.
Muntwil
dux Samogitiae.

Kierno è viuis decedente Ziuibundus filius in Lituaniam succedit, Gybuto verò in Samogitia Muntwil, hij quoque fraterna synceritate sese prosequentes, pacifice gentium suarum habenis praefuerunt. Russiae principibus tributa persoluentes, periomata videlicet

DESCRIPITIO.

48

videlicet ad balnea & contornos de subere more gentis contextos. Muntwilo deinde parvis vocantibus, nò diu regnanti, Vikint filius in Samogitiae principatui, euectus est. Vikint

Interea verò cum Batti Tartarorum imperator, Russiam magna ex parte deuastasset, potentiamq; Ducum eius diminuisset, & debilitasset, Ziuibundus Lituaniae Dux nacta occasione ad iugum Rutenorum excutendum, & libertatem vindicandam, fratris Vikinti Erdziwili filium in Russiam infestandam armata manu destinauit. Itaque Erdziwili transito Vilia fluuio, Novogrodek arcem & ciuitatem Rutenorum occupauit, ibidemque sedem Ducatus sui posuit. Vltiusque castra mouendo ad Nemnam fluuium, scopulo, naturalis loci munitissimo reperto, castrum quod Grodno appellatur ibidem crexit. Tandem in Podlasiam cum exercitu penetrans Brzestiam, Mielnicum, Drohicinum per Batti Tartarorum desolatas arces Rutenorum occupauit, munuitque, & omnem eam oram suam in ditionem paruo negotio redegit. In Lituaniam verò benè meritis exercitus ductoribus prouincias, vnicuique pro sua dignitate, distribuit. Eixio ex quo Douoinorum familia creuit, Regionem hanc vbi ab eo nunc Eixitki oppidum nuncupatur. Granso vbi Gransiki. Campæ verò ex quo Gastaldorum nomē in Lituaniam Osmaniam dedit.

Batti
dux
Lituanie.

Grodno
aedificata.

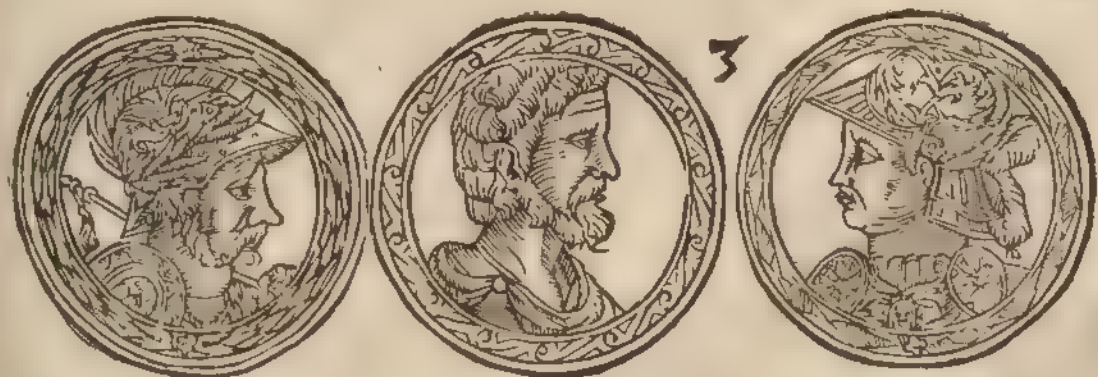
Podlasiā
ab Erdziwili
occupata.

Eixitki.
Gransiki.
Campæ.
Lituaniam
procere.

Erdziwiliigitur viribus in Russiam & Lituaniam auctis, Tartarorum Zamolhensum Regem Kurdasium nomine cum suis copijs Rutenorum regiones ex consuetudine depredantem apud Mozeram oppidum, in fluuio Okuniozka dicto prostrauit, fugauit, quae Multis gestis Heroicis exactis factis concessit. Mingailum verò & Algimuntum filios imperij successores reliquit. Algimuntus Samogitiae praefuit: Mingailo verò Polocensibus Rutenis liberè absque iugo cuiusquam viuentibus bellum iutulit, quibus apud Grodzecz arcem eorundem quam exussit debellatis, Poloczcam cepit, imperiumque in Polocenses, ac Novogrodenfes latissimè exercuit Ginuilo, & Skirmunto filijs, patri dominis relictis, è viuis decessit.

Erdziwili
Tartaros
perstruit.

Mingailo
dux Lituanie.

Skirmunt itaque persolutis patri funebribus exequijs, Novogrodecensium & Lituanorum habenas moderauit. Ginuilo verò Poloczcam iure naturali deuolutam administrauit, qui ducta in matrimonium Maria Twerensium Ducis filia baptizatus est.

Skirmunt
Ginuilo
dux.

Boris. atque Georgius cognominatus, cum Plokouensibus, & Smolenscibus acerrimum bellum pro patria gessit, Borisso filio in Polocensi Ducatu relicto, spiritum exhalauit.

Boris. Boris ex more patri iustus persolutis, Poloczka summa cum dexteritate moderauit, Basilicam sub titulo Sanctæ Sophiæ in arce de lateribus coctis pulcherrimè sumptuosèque erexit. Item aliam Saluatoris Iesu Christi, qui Spes Rutenis dicitur, & monasterium virginum medium miliari à Poloczka, (vbi modernus Dux Moschouæ in oppugnatione Poloscæ, domicilium suum habuit) Borissique & Hlebi diuorum Rutenici ritus Ecclesias instaurauit ac dotauit. Borisso mo arcem & oppidum ad Berecinā fluuium, à sui nomine appellatam fundauit, ad quam vsque Magnus Dux Moschouæ fines suos pertinere contendit. Borisso decedenti Basilus Rechmold filius in Polocensi principatu successit, qui ætatis plenus ad superos migravit, relicta filia Porolka uia & Hlebo filio. Hlebus paucis annis in Poloczka exactis satis concessit. Porolka uia uero soror sua calibem uirginalemque vitam ducens, in monasterio Rutenici ritus uixit, postea deuotionis causa cum quibusdam monachis Græcis, Romam perijt, ibidèq; mortua, ob uitæ sanctimoniam canonisata & Catalogo sanctorum scripta Paraxiditq; latinis secundum Rutenorum opinionem appellata. Nunc à Polocensibus Ducibus, ad Lituaniæ principes redeo.

*Borissus
fundauit.*

*Borissus
Rechmold.*

*Porolka
uia.*

*Porolka
uia.*

*Skiermunt
Rutenos
prostrauit.*

Skiermunt filius Mingaili & frater Ginuili Lituaniæ habenas uiriliter moderans, Mscislaum Ducem Lucensium cum copijs Russorum sibi occurrentem prostrauit, arcesque Pinskam, & Turowiam eisdem eripuit. Postea Balaklaium Tartarorum Zamolhensium Regem apud Keidanow Russiam vastantem cum uniuerso exercitu fudit, fugauitque.

Tandem Russiæ principibus bellum intulit, eo quod illum Lituania pellere niterentur. Mortisq; successu copijs Russorum debellatis, Mozeram, Cernihouiam, Karasouiam arces cum suis prouincijs expugnauit, imperioque suo subiugauit, ac tribus filiis, Stoinato, Lauborro, & Pissimonto in hæreditatem concessit.

Skiermunt. Kuxouoitus patruus Skiermōti in Lituaniæ & Samogitiæ principatu multis annis exactis, naturæ debitum soluit. Giedruffo uero genero, qui filiam suam Poiatam matrimonio copulauerat, principatum commisit, qui Lituaniæ & Samogitiæ habenas summa cum dexteritate administrans moritur, Ringolto filio relicto.

Ringolt patri funebribus exequijs more gentili persolutis, Lituaniæ & Samogitiæ præficitur. In hunc principes Russiæ inuidia ducti, ob tributa non persoluta exacerbati conspirauerunt, quatenus Ducatu paterno exueretur. Itaque exercitibus conscriptis, in Lituaniam valida manu cum Tartarorum auxiliarijs copijs excurrunt; quibus Ringolt uiribus Lituanicis & Samogitiæ accinctus occurrit, acriq; commisso prælio ad Nemnam fluuium iuxta Mohilnam, Tartarorum sex millia Rutenorumq; ingentes Copias prostrauit. In quo conflictu ex Ducibus Russiæ, Demetrius Drucensis, Symetossus Kiouiensis, Leoq; Wolodimerensis occubuerunt. Ringoltus hac uictoria & alijs multis claris humanis excessit; cui Mindog filius in Principatu successit, anno Domini 1340.

*Ringoltus
Prutenos
Russias
prostrauit.*

Mendog siue Mindog Dux Lituaniæ Samogitiæque communibus suorum acclamationibus creatus, cum Prussiensibus Crucigeris & Liouoniensibus multa præclara bella gessit, Smolenskam & Wolhinia Duces imperio suo post varios conflictus subiecit. Boleslaum Pudicum Regem Poloniæ 1243. anno à Christo nato, Danielemq; Russiæ Monarcham & Regem coronatum 1246. sepius excursorijs pugnis, cruenta cum clade Christianorum molestauit. Masouiam

Masouiam, Dobriniam, Kuianiam, igne ferroq; multis spolijs onustus frequenter peregauit. Postea anno Domini 1252. à Cruciferis Prussiarum, Liouoniæq; inductus, fidem Christianam cum nonnullis Lituaniis & Prutenis suscepit, deditque litteras Cruciferis Prussiarum Magistro Henrico de Zalca in ordine tunc temporis quarto præsidente) quibus astruit, & recognoscit, se ab illis multipliciter honoratum & adiutum, & ideo terras suæ ditionis, uidelicet Samogitarum, Iaczwingorum, Curomiensium, Weizen-sium, & totam terram Lituaniæ perpetua & irrenocabili donatione, ipsis donare & inscripsisse Consilioq; fratrum Cruciferorum Prussiarum nuncios suos, nuncios Magistri & cruciferorum adiunctos, ad innocentium Papam quartum misit, proficiens se puritatem Christianam suscepisse, & Coronam super Lituanos regnandi petens. In cuius suorem Innocentius Papa fratrem Heindenricum olim prouincialem Poloniæ, & Episcopum Armacanum, cum alijs Episcopis de Riga Liouoniæ misit, qui Mendogem in Regem Lituaniæ inunxerunt, sub eodem tamen anno, cum omnibus baptizatis pristinos idolatriæ feces, prioribus peiores redijt, siue dolore & pœnitentia amittit. Postea anno Domini 1260. Mendog, siue Mendolphus Princeps Lituaniæ ordinatione Crucigerorum Regem se gerens ex Lituaniis Prutenis, Iaczwingis, Samogitijsq; triginta milliū exercitu coadunato, Masouia oram crudelissimè depopulatus est, castrū Ploczko cum ciuitate exussit, deinde Prussiam inuadens, Cruciferis tantummodò castra tuentibus, ciuitates quas Cruciferi extruxerant flamma, & excisione deleuit, omnesq; Christianos illic repertos trucidauit, opimisq; spolijs onustus in Lituaniam redijt. Item eodem anno Magistro & Cruciferis Prussiarum, erigentibus castrum Carfowin, in monte sancti Georgij, à Lituaniis, & Prutenis barbaris prostrati sunt, ubi Hæricus de Horst-

*Mendog
Prutenos
prostrauit.*

*Mendog
Prutenos
prostrauit.*

*Mendog
Prutenos
prostrauit.*

*Mendog
Prutenos
prostrauit.*

LITVANIAE

sen Magister Liuania, & Henricus Marchaleus Prussie cum multis alijs occubuerunt. Litvani autem castrum Carsowin & Heizburg, maceratis fame defensoribus conquiescerunt. Ad castrum deinde Königsberg obsidione promota i Crucigeris repulsi sunt.

M. 1262.
in Masouiam
irrupit, ubi
in vigilia
Sancti Ioannis
Baptistae
Semouitum
Ducem
Masouiae
incautum
in curia
lasdow
cum filio
Conrado,
& alijs
militibus,
occupa-
uerunt.
Smarno
Dux Rus-
siae
Semouitum
ipsum
crudeliter
decolauit.
Conradum
vero
filium
ipsius,
Mendog,
& Litvani
conserua-
uerunt,
& eodem
anno
ab eis
redemptus
est.
Litvani
itaque
& Ruteni,
vniuersa
Masouiae
ora &
Cuiaviae
parte
peruasta-
ta, cum
immen-
sa praeda
hominum
& peco-
rum,
succensis
opidis
& villis
in suas
terras
redie-
runt.
Sequente
deinde
anno,
Litvani
& Ruteni
non con-
tenti
prima
deuasta-
tione
in
Masouiam
iterum
reue-
nerunt,
& in ea
propter
desolatio-
nem
nihil
reperien-
tes,
Castel-
laniam
Louiciens-
em ad
Archiepi-
scopum
Gnesnensem
pertinentem,
igne
& mul-
tiplicibus
praedis
consump-
serunt:
nemine
que
defensionem
opponente,
in terras
suas
superbiendo
discesserunt.

T. 1263.
exussu

Mendog
cu
fiones
ciuiles,
inter
Rutenos
& Lituanos
immisit.
Nam
Mendolphum,
alias
Mendog
Regem
Lituanorum,
nepos
eius
Stroinat
cum
Dowmanto
genero
eiusdem,
Prin-
cipatum
Lituanicum
ambiens,
quiescentem
obtruncat,
& duos
filios
eius,
Ruklam,
&
Rzepikassam,
sicque
principatum
arripuit,
anno
1263.
in quo
& fratrem
Tomciulum
Polocensem
Ducem
ambitione
commotus
trucidauit.
Woisalk
autem
Monachus
tonsis
Rutenicum
ritum
primo
professus,
filius
Mendolphi,
patri
occiso
parentando
Stroinat
exprobando
illi,
nephariam
caedem,
anno
Domini
1264.
occidit.
Itaque
Woisalk
monachus
Ducem
Lituanorum
se gerere
cepit,
Poloniam
que,
& Masouiam,
ac
Cruciferos
crebris
irruptionibus
inestauit.

Stroinat
obtruncat
1264.

Woisalk
in
gultus.

V. 1265.

S. 1266.

G. 1267.

T. 1268.

Anno autem Domini 1267. praeditus Woisalk propter similitudines & odia pro terris Russiae, quas sibi appropriare nitebatur, in Wrofsko monasterio Rutenorum Sancti Michaelis circumuectus a Leone Duce Russiae, qui & Leopolum fundauit, filio Danie-
lis olim regis Russiae, occisus est.

Sublati phuiusmodi seditiones Ducibus Lituaniae, Vtenus siue Vcienus ex prin-
cipum Lituaniae prosapia familia Kitaurorum communi omnium acclamatione in
Magnum Lituaniae Samogitiaeque Ducem substituitur, qui pluribus bellis cum Rute-
nis, Cruciferisque Prussiae exantlati Swintoroho filio relicto e viuis decessit.

Swintorohus paucis annis in Imperio exactis, Reipublicae tamen negotijs optime
communitis, constitutusque, ex hac luce conuulsi, cui Germontus filius succedens,
& ipse non multo tempore imperans, relicti Trabuso & Aligino filijs, in fata concess-
it. Trahus Magni Ducatus Lituaniae, Samogitiae, & quibusdam regionibus Russiae iu-
re hereditario ad se deuolutis imperas, bello & pace clarus oppidum a suo nomine cum
castro hucusque Trahu appellatum condidit, & quinque filios legitimos Narimundum,
Dowmantum, Holsanum, Giedrutum, Troidenum, procreauit, pluribusque egregijs
gestis exactis, satis interceptus est.

Perfolutis

DESCRIPTIO.

48

Perfolutis gentiliter patri funebribus exequijs, eiusdem in magno Ducatu Nari-
muntus natus maior filius successit, sedemque suam de Nonogrodek Kiernoua trans-
fuit. Dowmant vero Vcianam castrum cum suo districtu tenuit. Giedrotus siue Gie-
dros, arcem ad lacum quendam a suo nomine Giedrote appellatam, condidit, in qua
sedem sui principatus habuit, ex eo ad haec usque tempora innumerabilis progenies
extat propagata, Ducum Giedrocensium titulo gaudentes, ac pro Ducibus sese geren-
tes, & a Vicia Lituaniae Metropoli, quatuor miliaribus incipiendo, in Lituaniam us-
que editiones eorum extenduntur per 26 miliaria Polonica, plurimique eorum pau-
perum vix colonorum conditionem adaequant, ceteris Dominis inservientes ni-
lominus tamen titulo Ducum sese priuari permittunt, atque aliter appellati aegre
ferunt: verè enim ex Ducum Lituaniae prosapia, genus suum ducunt, & armis Duca-
tus Lituaniae antiquis, quas a Romanis importatas, ferunt, Kijtauro videlicet secun-
dam illorum opinionem videntur. Sed ad rem redeo. Holsam quartus Trabussi filius
a Vicia Viliam versus orientem procedendo, & Korablum amnem arcem sui
denominatam, a sui denominatione Holsany appellatam condidit. Horum Ducum
Dowmantus Paulus Episcopus Vilnensis, moderni, verè Reuerendissimi, Domini
Lituaniae Episcopi antecessor familiam terminauit. Ducatus verò ipse in ditionem re-
cessit. Quintus Troidenus latwingorum, ubi nunc Podlattia, & Doinowiorum prin-
cipatum vltro sibi oblatum accepit, ubi Rayrodum arcem hucusque manentem con-
didit, ad Biebram fluuium.

Sedes de
Non gro-
dek a Kiernoua
trans-
fata.

Duces Gro-
uicenses.

Hij quatuor fratribus, Narimuntus secundum praerogatiuam natiuitatis, in Ma-
gno Ducatu praepositus, coniunctis eorum viribus Poloniam, Russiam, Masouiamque
& Prussiam infestabant, Crucigeros quoque saepius, tam Lituanenses, quam Prussien-
tes oppugnabant. Postea Narimuntus cum Dowmanto fratre bellum ciuile, quod sibi
uxorem rapuerat mouit. Vczianaque quo se Dowmantus receperat obsessa, uxorem
recepit, & arcem conquistauit. Dowmantum vero Ducatu exiit, fugauitque, qui
Lituaniam tagiens in principatum a Pskouiensibus promotus est, quorum armis Po-
locensem Rutenorum, Poloczkam conquistauit, suam in ditionem subiugauit.

Insignia
Lituaniae.

Troidenus
Lituaniae
Princeps.

Postea Rutenorum annales Narimuntum Magnum Ducem Lituaniae primum au-
torem Stemmaris siue insignij Lituanici, viri videlicet armatæ quo insidentis albo,
gladium extensum super caput tenentis, in modum persequentis fugientes, unde vul-
gariter Pogonia dicitur. Fatis tandem obtemperatis, Narimuntus, Troidenus frater in
Magno Ducatu Lituaniae & Samogitiae successit, qui rebus omnibus imperij bene
compositis, finibusque ab incursu Rutenorum & Crucigerorum vndique tutatis sum-
mo cum terrore finitimis gentibus principatum gubernauit, filius verò suus Rimun-
tus, quem ex Matrona Ducis filia susceperat baptisatus, Monasticam vitam ex praescri-
pto Rutenorum professus est.

Prussiam
Troidenus
conquidat.

Postea anno Domini 1278. Troidenus coadunatis Lituanorum, & Prutenorum bar-
barorum copijs, quae 30. millia pugnatorum excedebant, eas trifariam diuisit, vnam
partem in Masouiam, duas vero in terram Culmensis contra Crucigeros destinauit,
maximaque parte Prussiae ditionis Crucigerorum peruastata, castris Burgelaw, Lubaw,
Cielm. expugnatis maximam captiuitatem hominum & iumentorum in Lituaniam
abduxit. Eodem anno terra Cuiuiensis circa oppidum Kowale, & Laciensis ciuitas
a Lituanis, subita incursione spoliata est. Postea Dow-
mantus Pskouientium, & Polocensem Princeps, Troi-
denum natu minorem fratrem, Magno Ducatu Litua-
nico dominari aegre ferens, tres rusticos subordinauit,
pretio corruptos, qui eum de balneo euntē incautum
obtruncarunt. Dowmantus itaque copijs conscriptis va-
lidissimo cum exercitu, ad Lituaniam occupandam pro-
gressus, a Rimuntus filio Troideni ex monacho principe
facto, viribus Lituanicis profligatur, trucidaturque, qui

Troidenus
trucidatur.

LITVANIAE

eius sanguine parenti victoriosè parentavit. Facta in Kiernowa cōventione omne ius hæreditarium in Magno Ducatu abdicavit, sæcularique principatu spreto, vitam monasticam continuare delegit. Vitenen verò Samogitam de familia Kitaurozum ex Romanis Principibus oriundum, virum strenuum & magnanimum, in Magnum Ducem Lituaniz cōstituit: quamvis enim superessent Patruelles sui duo, Giedrocensis, & Holanensis Duces, ad quos magnus Ducatus iure hæreditario pertineret, sed quod erant puerili ætate, ad imperium minus habili, idè principatum ad eos deferri disuasit, dicens: patrum suum Narimuntum foelicis memoriz, arma siue insigne Magni Ducatus sibi fabricasse, virum armatum cū gladio equo insidentem, idè oportere, vt princeps, armis bellicosus, strenuè coresponderet.

VITENES PRINCEPS LITVANIAE.

Nno quo verbum Diuinum salutiferum, humana in carne, mundo cœli- tus apparuit 1279. Vithenes communi omnium sufragio, Princeps saluta- tus in Lituania, & magnæ parti Russiæ latè imperauit, frequenterque bel- lacum Polonis finitimiis, Russiæque Ducibus gessit.

Annoq; Domini 1282. cum Lituanis & Iacymingis 24. die Septem- bris in terram Lublinensem deuenit, & 15. diebus eam vastando, magnam prædam in Lituaniam referebat. Lesko autem niger Rex Poloniæ, Lublini ex visione angelica cō- solatus, ad persequendosque barbaros animatus est, quos cum parua manu Polono- rum militum inter Narew, & Nemen consequutos, securè agentes, facillè prostrauit, ad decemq; millia barbarorum trucidauit, & spolia abegit, ac in signum victoriæ Lu- blini

*Lituanis
prostratis
eunt.*

DESCRIPTIO.

49

blini Ecclesiam parrochiale sub titulo sancti Michaelis Archangeli fundauit. Anno Domini 1286. Pelusa vnus ex Ducibus Lituaniz suas iniurias in Lituanos vi- turus, ad Albertum de Missen, Commendatorem in Konigtberg, secretò confugiens, viginti viros militares Teutonicos armatos sibi dari petijt, quorum principales erant Martinus de Golin, & Conradus Tafil Crucigeri, cum his ad locum vbi principes Li- tuaniz conuiuabant perueniens, nocte incautos oppressit, 70. principales Lituanos dormientes, plurimamque multitudinem vtriusq; sexus trucidauit, sponsum & spon- sam, cū matronis & virginibus, spolijs, clenodijs, vnionibusq; onustus in Konigtberg deduxit.

*Lituanis
in nuptiis
trucidatis.*

Anno Domini 1287. Lituanis, Pruteni, & Samogitæ, furtiuo & silenti agmine, in ter- ram Dobrinensem venientes, principalem ciuitatem Dobrzin, die Dominico, ciui- bus sacris occupatis compræhenderunt, & trucidatis senibus atq; lactantibus cæteros, spoliatis villis & oppidis, in miseram seruitutem abduxerunt.

*Dobrizen
sis terra
vastatur.*

Anno Domini 1289. Exercitus Lituanorum, in numero octo millium armatorum, in terram Sambiensem Prussiz, descendens, flammis, cædibus, & spolijs eam vastauit, & exuuis onustus in propria redijt, Cruciferi decernere cum hostibus non audentes, 30. duntaxat Lituanos interceperunt.

*Prussia
vastatur.*

Anno Domini 1291. Lituaniam Cruciferi Prussienfes, vastauerunt, multisque oc- cis septingentos captiuos abduxerunt. Postea & Mederabe castrum Lituanicum, Cō- mendator de Konigtberg conquisiuit. Magister quoque Prussiz Memer, cum forti ex- exercitu Lituaniz aggressus, duos districtus, Pastonow, & Gersow, in cinerem redegit, & cum multa præda captiuorum reuersus est. Paucis post diebus Vitenes Litua- norum Dux terram Cuiauiz hostiliter ingressus, cædibus & spolijs, circa ciuitatem Brze- scie patris, hominum & rerum prædam ingentem secū abduxit, & licet Vladislaus Loktek & Casimirus, Cuiauiz, & Lanciciz Duces, cū militibus suis, Magister quoq; Prussiz Menhardus tempestiuè eos fuissent insequuti, re tamen nulla memorabili e- dita, omnes abiire retrorsum.

*Lituania
vastatur.*

*Cuiauia
vastatur.*

Anno Domini 1293. Conradus Stange Commendator de Ragneta circa festum S. Iacobi castrum Mindege in Lituania expugnauit, & magnam multitudinem Litua- norum, pluribus cæsis in Prussiam abduxit. Vitenes autem cum multitudine Litua- norum, & Rutenorum, Prussiam 80. diebus vastauit.

*Lituania
vastatur.*

*Prussia
vastatur.*

Postea anno Domini 1294. cum mille octingentis equitibus, per syluas & nemora, silenti agmine Vitenen, in terram Lanciciensem post festum Pentecostes ingressus, primum in Ecclesiam collegiatam Lanciciensem impetum fecit, & frequentiam po- puli, quæ illuc confluxerat trucidauit, alios verò captiuauit, prælatos, canonicos, & sa- cerdotes in seruitutem accepit, vestes sacras, & vasa dirripuit, & qui supra Ecclesiā cō- fugerant, domibus Ecclesiam circumstantibus accensis suffocauit. Ad rura deinde & vicos discurrendo, magnam prædam abigebat, redeuntemque Casimirus Dux Lanci- cienfis, cum militibus suis prope Sohaczow, ciuitatem, in villa Troianow consequu- rum, impari Marte prælium cum eo commisit, vbi à multitudine Lituanorum con- fectus, strenuè dimicatio occubuit. Peracto prælio cuilibet Lituaño 20. Christiani Po- loni in sortem cesserunt.

*Casimirus
à Lituanis
occisus.*

Anno Domini 1294. Meinhardus Prussiz Magister, binos districtus Lituanorū Pa- stow & Gierschow vastauit. Eodem quoque tempore Commendator de Ragneta Li- tuanorum castrum Kijmel conquisiuit, & succendit.

*Lituania
vastatur.*

Anno Domini 1296. Vitenen, ingressus terram Culmensensem, & districtum Colu- biensem spolijs, & cædibus eas afflixit, deinde in Liuaniam vastatrices, suas copias du- xit, eamque igne & ferro porriuit.

*Prussia
vastatur.*

Anno Domini 1298. Lituanis oppidum Strasburg in Culinensi terra vastauerunt, quos Cruciferi assequentes, partem prædæ abegerunt.

Postea anno Do. 1299. sexcenti Lituanis Prussiz igne & ferro protriuierunt. Natangiaq; districtum de prædati 300. captiuauerunt Teutones, plurimos verò occiderunt.

K

LITVANIAE

Hic Vitenes habuit magistrum stabuli, Gediminum nomine, virum ambitiosum & excelsi animi, qui imperium ambigens praedictum Vithenem Dominum suum na-
Vitenes à Gedimino obtruncavit.
 ta occasione temporis obtruncavit, statimque magno Ducatu, & vxore Domini oc-
 cisi (quæ etiam in pecem mariti consenserat) potitus est, atque hunc exitum Vitenes
 habuit. Chronica verò Rutenorum hunc Gediminum legitimum filium Vitenis tes-
 tantur, & legitime eundem patri successisse, sed ceteri historici probabiliore ab eo-
 rum sententia discrepant.

GEDIMINVS MAGNVS DVX LITVANIAE.

ANno à Christo nato 1300. Gediminus imperio industriosè inter suos arrepto,
 latè illud propagavit, nonnulla parte Russiæ partim vi & armis, partim pacis
 occupata. Dum autem Lituaniæ habenas strenuè Gediminus gubernaret, à
 Rutenisq; & Polonis fines suos felici Marte pacaret, Crucigeri, Prussien-
 ses, & Liuonien-
Samogitia à Crucigero occupata.
 ses armata manu, & conscriptis ex Germania validis copijs, Samogitiam
 hostiliter ingressi, quæq; obuia vastauerunt, Kunoslow arcem obsederunt, machinis
 eam quatientes, quam violenti irruptione coeperunt, & Gastaldum Campiductorem
 Lituaniæ in ea captiuauerunt, vniuersamque terram Samogitiæ occupauerunt. Se-
 quente anno Gediminus ad vlciscendas iniurias sibi illatas, in inuasa & violenter oc-
 cupata Samogitia, Lituaniarum copijs conscriptis, & Russiæ principum auxilijs, ac Tar-
 tarorum accintus, contra Prussien-
 ses, Crucigeros & Lituanienses expeditionem egit,
 & ordinatis vtrinque aciebus à mane vsque ad meridiem durissimo Marte, ad Okmie-
 nam fluvium pugnaverunt, donec Samagitarum exercitus, in ipso furore bellii a Cru-
 cigeris

DESCRIPTIO.

50

tigeris ad Lituanos deficiens, Gedimini vires auferent, qui fortiter ordinem Teuto-
 nicorum dirrupit, copiasque eorum in fugam vertit, plerique ergo Almanorum, cum suis
 commedatoribus interfecti, alij in fuga capti, Gedimino presentati sunt, quam victo-
 riam prosperè actam persequens, in Prussiam contendit, duobusque castris Ragneta
 & Culza conquistis, ciuitatibus & villis circumquaq; ferro, & igne deuastatis, magna
 spolia in Lituaniam triumphator abduxit, & Samogitiam totam recuperavit, præsi-
 dijs & in castellationibus Crucigerorum erradicatis. Hoc bello feliciter continuato,
 anno Domini 1304. in Russiæ Principes expeditionem parabat, Volodimirum Ducem
 Volhinie, cum exercitu Russorum trucidauit, Volodimiriamque cepit. Postea contra
 Leonem Lucensem Ducem armata manu contendit, quo fugato Luczkum occupa-
 uit, & totam Volhiniam in suam ditionem redegit, Brestiam exercitum reducere ibi-
 dem hibernauit. Tandem otij pertæsus maioribus copijs conscriptis, contra Kiouie
 Principem Stanislavum processit, Bruczaiumq; & Zitomiram, castra expugnauit,
 ipsum Stanislavum Kiouie, & ceteros Principes Russiæ, Leonem Lucensem, Roma-
 num Bransensem, Olham Præslauensem, coniunctis viribus sibi occurrentes, felici
 Marte profligauit, vbi Læo Lucensis, & Olha Præslauensis occubuerunt, Stanislavus
 verò Kiouiensis cum Romano Bransensi, fuga salutis consulentes Branskam fugerunt.
 Gediminus autem victoria hæc elatus, Bialygrodek, postea Kiouiam ipsam tunc tem-
 poris Russiæ Metropolim, Cerkassos, Kaniouiam, Putmilam sexaginta milliaria ultra
 Kiouiam, Slepotorum, Branskum, Pereflauiam, sancte Marte, partim vi, partim de-
 ditione expugnauit, & totius ferè Russiæ, Seueriæ, & Volhinie Princeps facili negotio
 factus, in Lituaniam triumphans castra reduxit.

Postea Gediminus de Kiernowa ad venâdas feras causa solatij, quinque miliaribus
 ultra Viliam fluvium emensis, nato loco natura & oportunitate apprimè munito,
 arcem ibidem erexit in lacu, ciuitatemque eidem adiecit, quam vocauit Troki, in eam
 Sedem Magni Ducatus de Kiernowa transtulit. Postea anno Domini 1305. orientem
 versus causa venationis exercendæ progressus, in quatuor miliaribus, vbi Vilna Viliæ
 fluuius commiscetur, plurimas feras nactus est, ibidemque in monte Krzywogora tunc
 temporis dicto, qui modo Turzgoria, vel Lissa, id est, calua vocatur, Vrum feram grâ-
 dem, sua manu trucidauit, venationeque lassatus, vespera imminente in eo môte per-
 noctauit, dormiensque per somnium vidit, lupum ferreum rugientem, in cuius ven-
 tre alij centum lupi rugiebant, experre factus somnium aulicis & stipatoribus exponit,
 quod varijs variè exponentibus, Lezdzieko, sacerdos suus gentilis (quem dicunt in ni-
 do Aquilæ repertum) qui etiam auguria, & futura præfagire solebat, huius somnij arca-
 na exposuit, Lupum ferreum rugientem, urbem fortem, insignem, & celebrem signi-
 ficare, lupos verò in eo rugientes, multitudinem populorum portendere. Qua de cau-
 sa Gedimino Principi suauis ciuitatem & arcem ibidem erigendam, & idè Lezdzieko
 sacerdos plurimis beneficijs, ob singularem virtutum excellentiam auctus Radivil,
 quasi consiliarius Vilnæ ædificandæ, vocatus est, de cuius familia præstantissimi Hæ-
 roes semper fluunt, qui belli pacisque munia, maxima animi ingenijque vi præclare in
 Reipublicæ Christianæ emolumentum obeunt. Itaque Gediminus persuasione Lez-
 dziekonis ductus, illico arces duas, vnam in môte excelso, alteram in planicie inferio-
 rem erigere munireque fecit, ciuitatem etiâ populosam ædificare iuxta mandauit, quâ
 Vilnam à Vilna fluuius præterlabente appellauit, & sedem suam de Troki in eam tras-
 tulit, ac feliciter principatus finibus prolatatis imperauit.

Anno à Christo nato 1306, audientes Litvani, dissidia in regno Poloniæ, per nemo-
 ra, & inopia, in terras maioris Poloniæ, irruerunt, & oppida Kalis & Stauislino, villas-
 que in vicinis eorum exusserunt, depredarunt, senes, & impuberes trucidarunt, plu-
 raque millia promiscui sexus, in Lituaniam abduxerunt. Eodem anno Henricus de
 Pleczko Saxo, Magister Prussiarum, castrum Gartin in Samogitia præsidio Lituaniarum
 munitam, sub tempore nebulæ apertum, cum Teutonicis inopinatè cepit, & omnes
 Lituanos trucidauit. Multis demum peregrinis, ex Germania in Prussiam aduenientibus
 K ij

Crucigerorum strage.

Vilna Gedimino.

Gedimino Prussiarum profligatis.

Kiouia Principum cum sua habitatione occupata.

State Troki erecta in Sedem Ducis Lituaniæ.

Somnium Gedimino de Lupis ferreo.

Vilna composita.

Polonia minor à Lituanis vastata.

LITVANIAE

aliud bellum Lituanis illatum est, & districtu Karlowin spoliato, in Prussiam cum captiuis redierunt.

Anno Domini 1307. Litvani in die S. Galli, terras Syradia & Kalissensem subito irrupentes, plurimam rapientes praedam, caedeque & igne plurima loca vastantes, cito gressu in Lituaniam redierunt.

Anno Domini 1308. Olgerdus filius Gedimini cum Lituanis Prussiam ingressus ea ferro, & igne protulit, praedamque ingentem abduxit. Hanc autem sibi Litvani, & Pruteni, Crucigeri vicissitudinem saepissime alterutrum reddebant.

Anno quoque 1311. idem Olgerdus cum omnibus suis copiis, terras Prussiae sub carnis priuio ingressus, per caedes & flammam magnam partem terrae in favillam, & desolationem redegit, in Lituaniam cum quingentis captiuis reuersus, dijs suis libamina obtulit, quam cladem Cruciferi vlciscentes, vicissim terram Samogitiae vastauerunt. Litvani quoque similiter eorum Regiones depredauerunt.

Anno Domini 1313. Samagita numerofo exercitu, Ragaetam cinxerant, & cum longum tempus in obsidendo castro non expugnato consumpserant, conculcatis segetibus & omnibus in circuitu vastatis, in Samagitiam redierunt. Olgerdus autem Samagitarum captum continuans cum frequenti exercitu, castrum Trismemel obsidione vallauit, proiectioneque machinarum 17. diebus, expugnabat. Ducentos milites ab Henrico Magistro Prussiae missos, ad obsessos ingredi contententes, ad vnum omnes profligauit. Anno Domini 1320. Henricus Marchalcus Prussiae, cum bene instructo exercitu Lituaniam vastauit, circa Vornianij, interim vero Litvani, & Samagitae, nihil ea vastatione deteriti, angustias vnius saltus, quem Crucigeri in redeundo transitori erant, occupant, & arboribus magnis succis vias obstruunt, insidias parandas, dumque Marchalcus cum exercitu ignarus insidiarum, syluam ingrederetur, a Lituanis & ipse, & exercitus vniuersus omnes ad vnum trucidantur.

Eodem anno Litvani terram Dobrzenensem inopinata excursionem vastauerunt, & Dobrzen ciuitate exusta cum praeda, ad sua reuersi sunt.

Anno Domini 1322. Litvani Derptensem Episcopatum in Liuania vastauerunt, & quinq; millia captiuorum abduxerunt. Eodem anno hyemis tempore David Capitaneus de Gartin Lituanus, frigore non torpens, ad Rauliam usque Liunionem vastauit. Ecclesias incendit, & sacra vasa recepit, & sex millia captiuorum cum ingentibus spolijs de Germanis, in Lituaniam abduxit.

Deinde sub eodem hyeme Litvani & Samagitae ciuitatem Memel, & tria Castra in eius vicinio expugnauerunt, post haec, districtum Vilom in Prussia aduentes, strage magna edita, Commendatorem de Capion, cum exercitu Teutonicorum occurrentem, occiderunt Masouiam quoque David de Gartin, multis villis & oppidis succentis, vastauit.

Anno Domini 1323. Litvani clandestinis itineribus, in Dobrzenensem terram Poloniam, subito irrupentes, ipsam ciuitatem exusserunt, & captiuorum nouem millia eduxerunt.

David Capitaneus de Gartin, anno Domini 1324. Masouiam circa Polomsko, iussu Gedimini, deuastauit, & centum triginta villis exustis, trigintaque Ecclesijs parochialibus deuastatis, quatuor millia captiuorum in Lituaniam deduxit. Alius quoque exercitus Lituanorum in Liunionem descendens, eam pluribus in locis deuastauit. Sequenti autem anno 1325. Anna filia Gedimini Principis Lituanorum, in coniugem Duci Casimiro, filio Bladislai Regis Poloniae, cum omnium captiuorum sex regionibus Polonorum, per Lituanos receptorum redditione, pro dotalibus data, & pax Poloniae charissima & desiderabilis, per hanc affinitatem a Lituanis data est.

Gedimirus postea in oppugnatione castri Fridburg, quod Crucigeri in Samogitia erexerant, a quodam Crucifero sagitandi perito, sagita ignea per dorsum transfixus est, a quo vulnere spiritum exhalauit.

Hic Princeps septem filios ex vxore Vithenenis, domini sui occisi, suscepit, Montium uidum

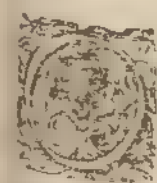
Sortes enim diuise Domini cum Lituanis, Iauunuto Gedimino patri in Magno Ducatu successit, Vilna capta est a Keijstuto.

DESCRIPTIO.

57

uidum, siue Moniuidum, Narimundum, Olgerdum, Iauunutum, Keijstutum, Koriatum, & Lubarum, filias item aliquot, ex quibus vnam Casimiro Regi Poloniae datam diximus. Imperium viuens inter filios diuisit, ut Muniuido nati maiori Kiernouia & Slonimum, ciuitates cum suis prouincijs. Narimundo Pinskum cum suo tractu de Russis, vel bello partum, vel pactis quibusdam acquisitum. Olgerdo Kremo, Keijstuto Troki, Koriato Nouogrodek ciuitas cum suo territorio. Iauunuto vero (quem pater impensius diligebat) Vilna Metropolis Lituaniae, & summa rerum obuenit. Lubartus Volodimirensem Ducatum Russiae obtinuit. Nam cum Russam vxorem Volodimirensem Ducis filiam duxisset, ac socero haeres factus esset, nullam inter fratres sortem accepit. Ex his Olgerdus & Keijstutus coniunctissime inter se vixere, & vegetiora nati ingenia moleste tulerunt penes Iauunutum nihili hominem principatum esse. Itaque hi duo decedente a viuis patre Gedimino, Iauunuti de Vilna eiciendi, & principatu exuendi, consilium inierunt, diemque certam conatus perficiendi inter se constituerunt. Habebat etiam Olgerdus in Russia Vitepsensem Ducatum cum vnicam eius oris principis filiam vxorem duxisset. Itaque cum eo profectus esset, non venit ad constitutam cum Keistuto diem. Keistutus vero ut voti compos foret, cum armatis copiis inopinata Vilnam adueniens, arcem vtramque occupauit, Iauunutus autem inter primum tumultum elapsus in sylua a Keijstutianis perquisitus, captus & Vilnam adductus, in vinculaque a fratre coniectus est, paulo post Olgerdus ex Russia aduenit. Ibi preclarum inter coniunctissimos fratres de Magno Ducatu suscipiendo, certamen extitit, Keijstutus enim Olgerdo velut nati maiori illud concedebat, Olgerdus vicissim Keijstutum sibi eum habere iubebat, quem ei fortuna, virtusque obrulisset. Tandem sic inter eos euenit, ut Iauunuti portionem aqua lance diuiderent. Vilna tamen cum principatu penes Olgerdum maneret, neuter alterius ditionem inuaderet, sed vterque alterius bona perinde ac sua curaret, si quid vel bello, vel quauis alia ratione deinceps vteruis acquisuisset, ex quo ut inter se partirentur. Atque his conditionibus foedus inter se iecerunt, & iureiurando vtrinque confirmarunt. Iauunuto vero Zaslauensem Ducatum in Russia, fraterna misericordia concesserunt.

OLGERDVS PRINCEPS LITVANIAE.

Olgerdus Principatu sub Iauunuto, per Keijstutum potitus, plurima bella cum Liouonensibus & Prussiensibus Cruciferis finitimus, vario Marte gessit.

Anno a Christo nato 1327. Olgerdus Lituanorum, Ruthenorumque copiis conscriptis Prussiae hostiliter ingressus eam crudeliter vastauit, Crucigeris decernere cum eo, non audientibus, pluribusque munitionibus expugnatis, exercitum praedonatum in Lituaniam reduxit, de Temo, tonibus captiuis trucidatis Gedimino patri nuper occiso a Crucigeris parentauit

Olgerdus patrem in Crucigeris vlciscentem

Marchia Marchiam quoque nouam, eodem anno silenti agmine, adortus Francofordiā vsq;
Cast. ir. & omnem oram circa Odram fluuium, depopulatus est.

Tartari ex Tartarorum Regulos fratres Germanos Kutlubachum, Kaczbeium, & Dmeitrum
Podoria e- profligauit, Podoliaq; eiecit.

Olgerdus Postea Dux Moschouia Demetrius Iwanowicz potentia sua elatus, promisit se ar-
in Moscho- mata manu, vno mense elapso ditiones illius vastaturum, & Olgerdum in Vilna, cum
nia prius- gladio & igne sub Paschalis tempore visitaturum Olgerdus autem tunc temporis Vi-
phat. rebkē agens fomitem accensum, illi misit. Moschouia antequam extingatur adfutu-
 rus, arcique eius hastam illisurus. Confestim ergo collecto exercitu in Moschouiam
 breuitinere contendit, qua obsessa inopinatē tyrannum compulit, ad se exire, ibi pa-
 cis conditionibus ex voto firmatis, hastam ipsemet quemadmodum promiserat, ad ar-
 cem fregit, finibusque Lituaniae ultra Mozaiskum sex miliaribus ex vna parte promo-
 tis à Moschouia vrbe duodecim miliaribus, ex alia ad Vhram fluuium, in Lituaniā
 triumphator rediit. Vniuersam ferē Russiam ditioni suae subiugauit, cuius Principi-
 bus olim Lituani tributa soluere cogeabantur.

Fili Ol- Suscepit autem ex Maria vxore Tmwerensium Ducis filia, duodecim filios, Iagielo-
gerdus. nem, (qui postea ad Regnum Poloniae vocatus erat) Skiergelonem, Borisum, Coribu-
 tum, Vigundum, Korigelonem, Narimundum, Lāguinum, Lubartum, Andreā, &
 Butaum. Ex his omnibus Iagielonem natu maiorem dilexit pater, quod is & effigie,
 & virtutibus, vigoreque animi expressius, patrem referebat, huncque successorem si-
 bi in magno Ducatu annuente fratre Keijstuto designauit. Keijstutus quoq; sex filios
Keijstus habuit, Vitoldum, Patricium, Totiuilum, Sigismundum, Voijsdum, atque Dōmgo-
stus. tum. Vitoldum verò præ ceteris impensius diligebat, ingenio enim animoq; excelso
 pollebat, eumq; successorem sibi designauit. Inter hos duos Iagielonem scilicet & Vi-
 toldum patruces summa erat animorum, & voluntatum coniunctio.

IAGIELO PRINCEPS LITVANORVM.

Voidilo ex Anno Domini 1381. Olgerdo è
rustico viuis decedente, Iagielo pater-
Principis no principatu fauente Keijstu-
genen. to patruo potitus est. Multa bella va-
 rio euentu cum Ruthenis, Polonis-
 que & Crucigeris Linonienfibus, ac
 Prusienfibus gessit. Erat apud eum
 Voijsdilo quidam rusticana & obscu-
 ra familiae homo, callidus & vafricia
 polens, qui cum primum pistrinam
 apud Olgerdum exercuisset, & indu-
 striam suam Principi probasset, cu-
 bicularius, ac deinde pocilator fauē-
 te fortuna ei factus est, fuitque post-
 ea intimus secretarius Olgerdi quo-
 aduixit, neque Iagielo quicquam de
 paterna beneuolentia in eum dimi-
 nuit, quin sororem ei suam in matri-
 monium collocauit, quæ res non le-
 uiter Keijstutum patruum Iagiel o-
 nis offendit. Id ubi animaduertit
 Voijsdilo veritus ne ei autoritate honoris & gratiæ periculum adiret, apud Iagielo-
Perueris nem, Keijstutum, per contumeliam criminari cœpit, eoq; consilijs suis iuuenem prin-
Gordilanus cipem adduxit, vt is clam fœdus cum Crucigeris Prusienfibus, aduersus patruū
consilium. De eo

De eo fœdere Keijstutus Hosterodensis Commendatoris Crucigeri (qui filiam eius
 Ioanni Masouia Duci nuptam baptisarat) prodicione certior factus est, tamen Vitoldo
 filio Iagielonis patruelis causam diluente quieuit, donec Iagielo bellum cōtra Po-
 locenses Ruthenos, quibus Keistuti filius Andreas Harbati præfuit, suscepit, quo ei etiā
 Magister Linonienfium auxilia ferebat. Interea verò Keistutus sublata omni dubita-
 none, armata manu Vilnam inuasit, eamq; in potestatem suam redegit, filioque Vi-
 toldo accessito: (nam ille arma contra patruelem charum non sumpserat) depræhensa
 fœde, cum Prusienfibus Iagielonis munimenta ei ostendit, sed ab eo tamē exora-
 tus Vilnam solummodò ademit Iagieloni. Kreuam verò paternam & Vitepskam ma-
 ternam sortem retinere cum passus est. Vitoldonem autem perfidiosè inter se inimi-
 cicias seminātem, laqueo vitam finire fecit. Paulo post, dum Keistutus Nouogrodiam
 Seueriensē in Russia opugnat, Coributum rebellem perdomando Iagielo non mo-
 do Vilna per prodicionem potitus est, verum etiam Troki arcem oppugnatam dedi-
 to ac occupauit, deinde contra se uterque comparauerunt exercitus, Keistutus è Sa-
 rogis & Ruthenis, Iagielo verò è Prusis & Linonibus Crucigeris, ille vt recuperaret
 Trokos, hic vt defenderet. Sed eam in conspectum venissent antequam infestis signis
 concurrerent, Iagielo per fratrem Skiergelonem, Keistutam & Vitoldum filium eius
 suo specie colloqui ad se vocatos, cœpit, Keistutumq; cathenis victū, Kreuam mi-
 sam in carcere suffocare ordinauit. Vitoldum verò patruelem Vilna in custodia diu-
 tius detinuit, neque Lituanorum procerum, neque Magistri Prusienfium, Crucige-
 rorum, neque fratrum & patruum deprecationibus, liberari potuit. Postea Kreuam
 missus & morti destinatus, nocte quadam vxoris misericordia, doloque liberatus est:
 nam ea cum liberam habuerit adeundi ad eum potestatem, commutato cum vna de
 duabus pedisequis habitu, veste muliebri indutum eduxit: imberbis enim erat, emi-
 nent in Masouiam ad Ioannem Ducem affinem suum, atq; inde in Prusiam ad Cru-
 cigeros contigit, à quibus obiurgatus, primum quod aduerso demum tempore suo
 liberatē impetrasset, deinde benigne receptus & bene sperare iussus est. Sta-
 timque Crucigeri cum Samogitis, qui Vitoldo immensè debebant impetam in Litu-
 aniam fecerunt, Trokiq; arcem expugnauerunt, & præsidij impo-
 sitis munerunt: sed
 eos postea illinc, reuersus ex Russia eiecit. Tandem Iagielo Vitoldum ex Prussia per
 internuncios renouauit, Grodnensemque tractum, Brestiam, Drohicinum, Mielnikū,
 Belsko, Surasum, Cameneciam & Wolkomisko oppida, cum suis territorijs concess-
 it, fideique & obsequium eius sibi conciliauit, ita, vt is ne legatos quidem quoquam
 in seio mitteret. Lituanorum annales, etiam Voliniam, & Podoliam Ducatus Rus-
 se, Vitoldo tunc datam à Iagelone esse testantur. Paulo post herede legitimo Polono-
 rum Regnum post Ludouicum Hungarorū, deficiente, Iagielo ex Magno Ducatu Li-
 tuaniae, & Polonis ad regnum certis sub conditionibus (prout latius in descriptione re-
 gam Poloniae patet) vocatus est: cum fratribusq; & patruelibus Cracouia (quæ est Po-
 lonie Metropolis.)

Anno Domini 1386. decimaquarta Februarij sacro fonte ablatus, & fidei Christia-
 nae præceptis incitatus est, eademque die solenni ritu cum Hedvigi vnica regni hære-
 di Hungariae Regis Ludouici, & Poloniae filia, matrimonium contraxit. Indultumq;
 ei conuiuijs choreis, & iustis Cracouia complures dies, per quos dies Magister Cru-
 cigerorum, Prusienfium, Conradus Zelner, Lituanorum Ducibus vacuam videns,
 omnes enim in Poloniam cum Iagelone discesserant, hostiliter eam duplici agmi-
 ne, coniunctis viribus cum Magistro Liuaniae aggressus est: quam longè, latèq; ferro
 & igne depopulauit, Lucomliam arcem in Russia vi cœpit, & Andreā Iagielonis fra-
 trem apud Russos religionem Christianam professum, (quo authore expeditio illa su-
 scepta erat,) cum præsidio in ea reliquit, cui se quoque Polocenses, Rutheni dedide-
 runt. Sub idem tempus Smetoslavus, Smolenscorum Dux in Russia circum Vitepskū,
 & Orsha, arces depopulauit, & Mscislaniam vi cœpit. Iagielo in Polonia re audita, con-
 stitit Skiergelonem, & Vitoldum cum Polonis voluntarijs, & Lituanijs, in Lituaniā

Keistutus

Magnus

Dux Litua-

niae.

Vilna cap-

tur à Keis-

tuto.

Vitoldo sus-

penditur.

Vilna reem-

peratur à

Iagelone.

Troki cap-

itur.

Bellum la-

gic oris cō-

Keistuto.

Keistutus

in vinculis

trahitur.

Vitoldus

in Cracouia

est.

Vitoldus à

Vinculis

liberatur.

Vitoldus

in Cracouia

est.

Vitoldus

in Prussia

renouatur.

Iagielo ad

Regnum

Poloniae

vocatur.

Iagielo

Baptizatus

est.

Coronatus

est.

Zelner Ma-

gister Prus-

siae Litua-

niae.

Vitepskū

est.

Smetoslavus

Dux Smolen-

sciorum

est.

Orsha

est.

Iagielo

in Polonia

re audita

est.

LITVANIAE

misit, qui festinantes cum Crucigerorum exercitum Litvania discessisse compersent, Lucomliam arcem receperunt, inde Msczislauim profecti, paruo negotio omnem eam oram, in potestatem suam redegerunt, Swatoslaumque qui eam occupat, occiderunt. Poloczcam etiam recuperauerunt, de authoribusque defectionis, penas sumptuerunt. Andreas autem Dux Regis frater, cuius autoritate hec agebatur captus, integro triennio in arce Dheczinensi Poloniae squalido carcere detentus, postea suffragijs Vitoldi patruelis, & ceterorum fratrum, liberatus est. Nunc quomodo fidei Christianae praeceptis gens Litvanica cum suis Ducibus iniciata & sacro Baptismo fonte lauata fuerit, pauca quae ad rem pertinent nobis dicenda restant.

DE PRISCA RELIGIONE LITVANORVM.

Iagielonis Wladislai Regis Poloniae ex Ducibus Litvaniae tempora, de quo in Polonorum Regum descriptione copiosius diximus, tota gens Litvanica, & Samagitica praeae multorum Deorum, seu potius Daemonum superstitioni dedita erat. Imprimisque ignem, (quem sua lingua Znicz, ut eam sacram appellabant) cultu diuino prosequerantur, eumque in celebrioribus locis, atque oppidis perpetuum obseruabant, & sacerdotes cum ministris ad hoc munus obeundum adhibebant, quod si in curia ministrorum ignis extingueretur capite plectebantur. Huiusque modi ignis Vilnae Metropoli Litvaniae in arce medio (ubi nunc Basilica diuio Stanislao dicatur, erecta est) perpetuo asseruabatur. Fulmen quoque quod Perunum Slauonica lingua appellabant, pro Deo colebant. Lucos praeterea & eximias procerasque arbores, in syluis singuli sacrosanctas habebant, easque cultu latriae venerabantur, ita ut violare eas ferro iniuriarum aliqua nequitas esset, quod si Lituanus eiusdem fidei perpetraret, ut videlicet aliquam arborem, vel ignem quolibet modo dehonoreret, statim vel Daemonum violentia interirent, vel membro aliquo arrepti priuabantur. Solem forte nubibus obscuratum credebant sibi succenseri, ideo sese illi quod placare ut deuociebant. Viperas item atque serpentes Deos esse credebant, eisque cultum praecipuum exhibebant, & singuli patres familias, ciues, coloni, & nobiles singulos, serpentes domi asseruare solebant, quos pro Penatibus, & laribus familiaribus adorabant. Iacque & gallos gallinaceos, eis immolabant, eratque mauspicarum & exitabile toti familiae, quempiam ex eis violasse dehonorassee, aut domi non fouisse, tales enim, vel bonis omnibus priuabantur, vel crudeliter lacerati interirent. Erat autem apud eos quotannis solenne sacrificium, sub initium mensis Octobris post collectas fruges, ad quod frequentes, cum vxoribus & liberis seruisque, conueniebant: ac toto triduo opipare epulabantur, de hijs quae Dijs ad offerendum mactarant. Quod & nunc in Samagitia, Litvania & quibusdam locis Russiae, ab agrestibus obseruatur, prout inferius suo loco dicitur. Ex bellis reuertentes manubias & vnum aliquem de captiuis praecipuum, & insignem virum victimae loco igni consecrabant. Corpora mortuorum cum pretiosissima suppellectili, qua viui maximè utebantur, cum equis, armis, & duobus venatorijs canibus, falconeque cremabant, seruum etiam fideiorem viuum cum domino mortuo, praecipue verò magno viro, cremare solebant, amicosque serui, & consanguineos, pro hac re maximè donabant. Ad busta propinquorum lacte melle mulsato, & ceruisia parentabant, choreasque ibidem ducere solebant, tubas instantes, & tympanas percutientes. Hic mos adhuc hodie in partibus Samagitiae confinibus Curlandiae ab agrestibus quibusdam obseruatur. Quos omnes errores & vanas superstitiones. Iagielo postquam cum Hedwigi haerede Regni Poloniae, vnica ut supra in superiora Regnum Poloniae patet, matrimonium contraxit, abstulit, sedauit, & Christianum nomen Lituanis Baptismi lauacro ablutis, indidit. Rebus enim in Polonia rectè constitutis, volens ne Litvania patria sua ulterius Daemonum cultui vacaret, Comititia generalia Vilnae Litvaniae Metropoli, anno Domini 1387. ad initium quadragenarij ieiunij indixit, ad quas ingenti procerum & equitum Polonorum caterua stipatus, vna cum Regina

Iagielonis
Regis Poloniae
Metropoli

Fulmen
id est Perunum

Arbores
venerantur

Sole
obscuratur

Serpentis
cultum

Solenne
epula

Victima

Sepulchrum

Serui
cremabantur

DESCRIPTIO.

53

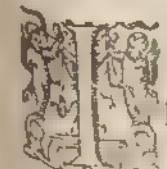
Regina in Lituaniam se contulit, Archiepiscopum Gnesnensem, & multos sacerdotes, acpios homines, secum duxit. Semouitus quoque, & Ioannes Masouiae, Coradusque, Olefnici, Duces, cum committati sunt. Conuenerunt quoque Vilnam, Skergelo Trocensium, Vitoldus Grodnensium, Volodimirus Kioniensium, & Koributus Nouogrodensium Duces, fratres Principis, & infinita equitum plebisque multitudo. Ibi de religione Christiana populariter suscipienda, ac de exterminando cultu falorum Deorum, & omni superstitione diligenter actum, ipso Rege, maximam ei rei operam nauante, non solum hortando, & praemijs alliciendo, sed etiam docendo, cum Polonici sacerdotes linguae gentilis ignari essent. Porro gens barbara maiorum suorum, religiones egrè relinquebat, sed cum mandato Regis ignis sacer extinctus, templum araque eius unde oracula à sacerdote edebantur, euersum esset Vilnae, ubi nunc diui Stanislai templum, necatque serpentes, & succisi luci, arboreisque, sacra, absque cuiusquam lesione, Litvani admirantes stupidi que dicebant, quomodo Dij nostri istis peruersis Polonis Christianis, hanc iniuriam dilimulant, seque laedi scelestis manibus finit, quod si hoc aliquis nostrum perpetraret, confectum ira Deorum interiret. Sed cum Poloni praeter opinionem barbarorum, Idola euerterent, tum verò Litvani vanitate sua agnita, alacriores, ad Principum suorum religionem facti sunt, plurimam ex his multitudinem Rex aduectis ex Polonia pannis lanceis albis, ad Baptismum perduxit. Porro cum immensi laboris esset, singulos sacro fonte tingere, nobilioribus tantum hic honor tributus est: reliquum verò vulgus turmatim distributum, aqua sacra à sacerdotibus aspergebatur, vnumque nomen singulis turmis, tam virorum quam mulierum, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, inditum erat, atque vna die triginta millia barbarorum baptisati sunt, exceptis nobilioribus, & illis qui ante sacro fonte, in Polonia lauati erant, atque ab eo tempore Litvani in fide Christi permanent.

Iagielonis
in Lituaniam
ad Ba-
ptismandam
gentem ex-
pedito.

Idola Li-
tuanorum
demolita.

Litvani
Baptisati
sunt.

SKERGELO PRINCEPS LITVANIAE.

Agielo rex
Poloniae
postbapti-
satam gen-
tem patriam,

in Poloniam reuersus, Skergelonem fratrem pro se, Magno Ducatu Lituaniae inuestiuit. Vitoldus verò excelsi animi vir, indignum ducebat deteriori, & nihili viro subesse, ideo Grodnam, & Brzeste arcibus suis, valido praesidio firmatis, in Masouiam ad Ioannem Ducem generum suum, cum vxore Anna, profugit, indeque in Prussiam ad Crucigeros contendit, à quibus humaniter acceptus est, quod ij per eum facile se Lituaniam, & Samogitiam potituros esse sperarent. Itaque Vitoldus Prussiensium, & Liouonensium Crucigerorum, armis Lituaniam vexauit, sed cum sibi fidem suspectant

Vitoldus
in Masouiam
fugit post-
ea ad Cru-
cigeros.

Crucigerorum videret, fratrem Iagielonem Regem Poloniae, per inter nuntios recō-
ciliavit, & accepta ab eo spe adipiscendi Magni Ducatus Lituanici, inficiētibz Cruci-
geris in Lithuaniam, vestitus habitu Crucigerorum profugit, et ut aliquo cū munere
ab hostibus reuenteretur, tres arces Crucigerorum Samogitis confines, Iurgenburgū,
Mergēburgum, & Neginhasun, forte cum velut socius & amicus intromitteretur, ce-
pit, & exiit, praefectōq; cum praesidiarijs militibus Crucigerorum partim trucidauit,
partim in seruitutem abduxit. Cum autem spem sibi à rege datam de Magno Ducatu
diutius differri videret, cōsiliū cepit Vilnā, per prodicionem capiendē, hoc mo-
do: rumores sparsit quasi sorori nuptiarū solennia Vilnā facturū esset, curruq; cen-
tum ingentes praeparauit, quos armato & delecto milite cōpleuit, & de super stramine
textit, eosq; quasi carnes, & cōuiuij necessaria, in arcem Vilnensem duxit, verum fraude
intempestiue detecta, ad arcem non est admissus. Sicq; spe frustratus, in Prussiam recō-
filiatis sibi deinde per internūcios Crucigeris profugit, indeq; biennio cū auxilijs eo-
rum Lithuaniam infestauit. Postea anno Domini 1390. Iagielo Rex e Polonia ad re-
primēdas incursiones Vitoldi in Lithuaniam, armata manu venit, Cameneciam cepit,
Grodnoq; arcem ad Nemmem fluvium sitam Vitoldi praesidijs munitam, post quin-
quagesimū diem obsidionis cepit, Vitoldo suis varijs technis, frustra tamē, cū Cruci-
geris auxilijs ferente. Eodem anno maturentibus segetibus, triplici agmine Cruci-
geri in Lithuania descenderunt, Vitoldi vindicādi restituendiq; praetextu: re vera autē
ut Lithuania sibi subiugarent, vnū agmen Vitoldus ducebat, alterū Magister Liuniē-
siū Crucigerorū, tertiū ipse Dux belli Magister Prusienisū Conradus Valerodus, hos-
tiliterq; regionem vastabant, Troxi oppidū igni cremarunt, hinc Vilnā, castra mora-
arx verō Vilnensis inferior, vix obsessa, à proditoribus Russis & Lituanis succensa est, &
quo incendio cū sese Corigelo trater Regis & patruelis Vitoldi subduceret, ab hostibus
captus & capite plexus est, cetera multitudo in ea arce, partim igne partim ferro hostili
caesa est, quatuordecimq; millia hominū ibi periere aiūt. Superiorē arcem Poloni cū
Nicolaio Moscorouio praefecto tenebant, nec aut clade suorū, & conflagratione arcis
inferioris, aut minis hostiū, & ostentatione capitis Corigelonis, ac ne acerrima quidē
oppugnatione, quāuis pars muri maior deiecta erat, ad deditiōem cōpelli poterant,
loca deiectionis muri ad extremum corrigijs pecudū, (simo terraq; deficiente) laxē praetēde-
bāt, & sic tormentorū ictus illudebāt, deniq; corporibus suis aditū hostibus irrūpere
conantibus obstruebant. Skergelo quoq; Regius frater cū suis Lituanis, & Russis errū-
pens magnis cladibus hostes debilitabat. Demū octobris diebus Prusienēses Crucigeri
cū Vitoldo ingenti strage in Lithuania edita ab obsidione discesserūt, Aestate sequēti
rursus Vitoldus cū Crucigeris exercitum ad Vilnam duxit, quam frustra resistentibus
strenuē Polonis aliquot diebus obsidens, re infecta reliquit. Et ne quicq; agere viderē-
tur Crucigeri, reuertentes Vilcomeriam & Nouogrodū castra vi ceperunt, interfecti-
sq; praesidijs Skergelonis exulserunt. Deinde alij duabus excursionibus Crucigeri eadē
aestate Lithuania depopulati sunt, apud Comnāq; tres munitiones extruxerūt Mener-
derū, Metenburgū, & Riteuerderum, vnāq; Vitoldo concesserunt, reliquas verō duas
suis praesidijs muniērūt, ex quibus circumiacentē Regionem infestabāt. Tandē Iagielo
Rex Poloniē Lituanorum calamitatis pertāsus, Henricum Semouiti Malouie Ducis
filium, ad Vitoldum in Prussiam, ut cum eo clandestino de pace ageret, & in Lithuania
Magnum Ducatum reuocaret, destinauit, Hocq; modo inter Regem & Vitoldum de
pace cōuenit, cum Rex ei Magnum Ducatum Lithuaniae, post abitis fratribz germanis
superstitibus, pollicitus esset. Vitoldus itaq; rebus suis cū Iagielone patrucele, ex animi
sententia cōpositis, Crucigeros atq; Germanos mercatores Riteuerdero castro secum
commorantes inopinatos comprehendit, incensaq; arce, vinctos in Lithuania abdu-
xit, abeuntē, Crucigeri relictis duobus castris, persequuti, sed paruo negotio fusi pro-
tratiq; sunt, & castella à Vitoldo vi capta & exusta. Veniens autem Vilnam Vitoldus
cum captiuis & ingenti praeda parta de Crucigeris, honorificē à Iagielone Rege clemē-
terq; susceptus est.

Vitoldus

Vitoldus re-
uocatus ex
Prussia, an-
no Domini
1392. à Iagie-
longe patrucele Rege Po-
loniae, apud Lituanos
atque Ruthenos, sum-
ma rerum praesens &
Magno Ducatu solenni-
ter inuictus est, iureiu-
randoq; & litteris con-
signatis, se in fide Regi
Poloniae semper futurū
spopondit.

Postea Svidrigelo &
Skergelo indignē tūle-
runt, quod Germani fra-
tres Vitoldo patrueli à
Rege posthabiti essent,
bellaq; intestina aduer-
sus Vitoldum co-mmo-
uerunt. Sed Svidrigelo
cum minus armis & virum haberet, ad Crucigeros in Prussia profugit, & Lithuania
cum eis, atroci Vitoldum incitatis, crebris populationibus diuexauit, Surasiumque,
Gartenam, & Samelam arces Crucigeri in Lithuania ceperunt. Skiergelo verō maio-
re animo & opibus praeditus, armatis copijs ex suis corrahis, collectisq; cum Vitoldo
ad inimicitias deuenit. Quorum malorum sedandorum causa, Rex Iagielo rursus in
Lithuaniam venit, Skergelonemque adiecto ei Cremenensi, Starodubensi, & Trocen-
tratu placauit. Postea Coributus Vitoldo fratri rebellans ab eodem in conflictu vi-
ctus est. Tandem Vitoldus Orshan arcem Russiā, iussu Regis expugnauit, Vitebskūq;
per deditiōem sub Svidrigelone recepit, deinde Duces Odrucenses, & Princeps Smo-
lensensis Russi ad Vitoldum in Vitebskum supplices venerunt, & omnes se in pote-
state eius semper fore spoponderunt. Postea Vitoldus Zithomiriam, & Kioniam Me-
tropolim Russiā in potestatem suā redegit, expulsoq; Volodimiro Duce Russo Skier-
geloni fratri eam sicuti promisit, tradidit. Skiergelo tandem ultra Kioniam Circassios,
& Spinigrodum arces ad Boristenem sitas cepit, nec multo post ipse Skiergelo ad ve-
nationem profectus à Monacho quodam Russo, Humeno Metropolitae vicario ad vil-
lam inuitatus, venenato poculo intoxicatus de medio sublatus est. Kioniaque in Ca-
bernīs subterraneis quae Petzari dicuntur sepultus. Sunt autem Petzari, specus vastis-
simus, apud Kioniam, Illustrum Ducum Russiā sepultura clarus. Deinde Vitoldus
Kioniensibus praefecit Ducem quendam Olgemundi filium. Rhesanensem autē Du-
catum Russiā per Simonem Ducem quendam, magna ex parte vastauit. Smolenskum
deinde ipse cōtendit, & Glebum Ducem eius orae iugum excutientē expulit, & alium
Smolenscijs praefecit, eoq; ad Vitoldum Basilium Dux Moschouiae, inuitatus venit,
postea honorificē, & liberaliter dimissus. Tandem Vitoldus per legatum suum Alger-
dum, Ducem exercitus, Tartaros profligauit, tresq; eorum Duces trucidauit.
Deinde Coriati filium Podoliae Ducem rebellantem, Theodorum nomine Vitol-
dus fudit ipsumque cepit, & Bratislauiam, Cameneciam, Smotriciam, Scalam, Cer-

Svidrigelo
fugit ad
CrucigerosLITHANIA
vastatur.
Skiergelo
contra Vi-
toldum bel-
lum mouit.Vitoldus
Coributus
vicit.Vitoldus
Vitebskum,
Orshan,
& Kioniam
cepit.Skiergelo
venenato
poculo
vicitur.Rhesanen-
sem Du-
catum Vitol-
dus expug-
nat.Vitoldus
Tartaros
fudit.Vitoldus
Podoliae
Ducem
vicit.

LITVANIAE

Crucigeri
Lituaniam
vastant.

nonigrodum, & omnem Podoliam in potestatem suam redegit, quam postea Regi Poloniarum Iagieloni concessit. Interea vero Crucigeri Prussenses, incitate Smidrigelone, qui ad eos profugerat, Lituaniam crebris incursionibus longè lateque vexarunt. Castella quædam expugnarunt, Vilnamque caput gentis tentauerunt, à qua re infecta discesserunt. Litvani vero cum Polonis similiter in Prussiam excurrerunt, damnaque Crucigeris, tanta quanta illi in Lituania intulerunt.

Vitoldus
Tartaros
profligat,
& in Li-
tuaniam
recollocat.

Postea Vitoldus, anno Domini 1396. expeditionem in Tartaros adornauit, ac tributum vnâ, quam illi Hordam vocant, cum liberis abegit, exercitu eorum profligato, partemque captiuorum Regi, & proceribus Polonis dono misit, reliquos in medio Lituanie supra Vaccam amnem, duobus miliaribus à Vilna, agris attributis, collocauit, qui illic manet vsque in hodiernum diem, boni ac diligentes patrefamilias & virtutis priscæ, armorumque non immemores, ritus patrios Machometicæ superstitiones seruauit, & liberi legibus suis viuētes, & ex quo cum Lituanis, Regis Poloniæ, Magni Ducis Lituanie, imperium cognoscūt, vexillumque proprium, Arabicis litteris inscriptum, quo in bello vtuntur habent.

Vitoldus
pedis in
Tartaros.

In sequenti deinde anno Vitoldus frustra dissuaderibus Iagielone Rege, & Regina, alteram expeditionem maioribus copiis, in Tartaros fecit, ad quam permulti illustres de Polonica, & Germanica Nobilitate viri gloriæ cupidi profecti sunt. Fuerunt autem in ea expeditione de Polonis maximè insignes & Principes viri. Recensitis itaque apud Kiouiam Vitoldus copiis, bonæ spei plenus lōgo itinere, Tartarorum campestria inuasit, tunc temporis apud Tartaros, Tamerlane in Scytia magna regnante, humili quidem loco nato, verum scientia rei militaris, fortunæ beneficio, eo potentia prouectus erat, ut duodecies centena millia hominum haberet in exercitu, ac Turcis profligatis Imperatorem eorum Baiazetum, (qui tunc temporis Constantinopolim obsidebat,) captum in ferrea cauea, aureis catenis vinctum per totam Asiam circumuehebant, cæsa sunt tunc temporis Turcarum 200. millia. Anno Domini 1397. Hiberiam denique hic Tamerlanes, Albaniam, Armeniam, Persiam, Mesopotamiam, Asiam, & Aegiptum, incredibili celeritate vastauit, & occupauit, orbemque terrarum sui nominis, terrore impleuerat. Iamque transmissis Sula, & Psoa fluminibus ad Campestria Tartariz, Vitoldus cum suis, nullo repugnante, peruenerat, cum Aedigam vnâ ex Ducibus Tartarorum potentissimum, Tamerlanis legatum cum innumerabilibus copiis, obuiam habuit. Vbi ad conflictum venit, Tartari vicerunt, non in cruentam tamen victoriam, quod nisi multitudine abundassent, virtute Vitoldianorum superati fuissent, recidere ibi insignes viri, ex his fuere Iagielonis Regis fratres, Andreas, & Demetrius, Coributus, & alij nouem Duces Lituanie, & Russi pauci viui capti. Vitoldus cum Smidrigelone patruelē, Ostrogoque, & Samotulio Polonis, pernici fuga euaserunt, Melstinius Polonus: cum fuga saluus esse posset, inter confertissimos hostes sese coniecit, strenuèque dimicando, honestissimè occumbere maluit.

Vitoldus
profligat
eum.

Tandem anno Domini 1403. Vitoldus Magnus Dux Lituanie, cum Smolenscijs rursus rebellibus, bellum gessit, fretusque Polonorum auxilijs arcem Smolenskā, in qua ciues, & nobiliores vxores, liberos opesque suas contulerant, post diuinam oppugnationem, vi cepit: magnasque opes in ea repertas partim Iagieloni Regi in Poloniā transmisi, partim militibus, ut quisque meritis erat distribuit, cæteras arces deditione accepit, & principatum in prouincia formam redegit.

Vitoldus
Smolenskā
capit.

Vitoldus
Lituanes
discessit.

Deinde Crucigeri Liouientes, in Lituaniam excurrerunt, quos Vitoldus cum præda reuertentes, vestigijs clam insecutus, cum ij domos diuersè abiissent, Regionē illorum vicissim longè lateque vastauit, pagos & vicos incendit, oppidum cum arce munitum à Germanis Dunemburgum appellatum, ad Dwinam fluuium conditum, vi cepit, quibus incensis in Lituaniam, se cum ingenti præda recepit. Nec multo post rursus Lituania hinc à Prussiensibus, illinc à Liouientibus Crucigeris, Smidrigelonis profugi, opera peruastrata est. Tandem Iagielo Rex, & Vitoldus, patriæ afflictæ vicem miserati, Smidrigelonem fratrem exulem à Prussia euocauerunt, Podolizque Ducatum

Lituaniam
à Crucigeris
vni vastant.

DESCRIP TIO.

55

Smidrigelo
ad Moscho-
uam fu-
git.

Vitoldus
Moscho-
uam
vastat.

tum in possessionem ei concesserunt. Postea Smidrigelo hac liberalitate Regia minime sanatus, homo ambitiosus & peruersus, non habens receptaculum apud Prussenses Crucigeros: (nam certis sub conditionibus, propinquos Regis exules, ex Lituania suscipere, nequaquam Prussenses sese obstrinxerant,) ad Moscouiæ Ducem Basilium profugit, arcibus quas in Russia tenebat succensis. Eodem anno 1406. Vitoldus pace facta cum Crucigeris, transmissis Huga flumine, primam expeditionem in Moschos adornauit, à genero Duce gentis iniuria prouocatus, peruastrataque longè lateque Moschouitica regione, præda onustus, in Lituaniam rediit. Postea maiori vi in id bellum, anno vno intermisso sese expediuit, fretus maioribus auxilijs Polonorum, & Crucigerorum, & vsque ad Occam fluuium, permagnum, Moschouia deuastata, populabundus peruenit, quominus autem fluuium transmitteret, Smidrigelonis patruelis nuper profugi, (qui Moschouitis operam suam nauabat,) armis prohibitus est: Impetrauit tandem à Vitoldo, Basilii Moschouie Dux pacem, æquis sub conditionibus.

Vitoldus
Prussiam
vastat.

Crucigeri
Lituaniam
vastant.

Vitoldus
Litet.

Dum hæc aguntur Sigismundus Coributus Vitoldi frater, nihil de indutijs cum Crucigeris Prussiensibus compertum habes, absente Vitoldo cum Lituanis in Prussiam excursionem fecit, & tribus oppidis, plurimisque pagis direptis, & succensis ingentem prædam asportauit. Quos ut Crucigeri vlcerentur, nullam excusationem ignorantia admittentes, simili modo in Lituaniam per auias solitudines excurrerunt, in Wolkouisko oppidum, improvisè impetum fecerunt, quo succenso multitudine hominum, qui ad rem diuinam, festo die conuenerant, captiuam abduxerunt. Vitoldus vero cum septem miliaribus ab eo loco abesset, raptim in interiores sylvas cum vxore sese abdidit, donec hostes discessisse cognouit, nunquam enim hostibus regiones suas vastantibus, occurrere ausus erat, sed illis discedentibus vicissim regiones eorum vastabat.

Deinde Vitoldus, anno Domini 1415. conducto ingenti exercitu de Polonia, contra Pskouienses Russos expeditionem fecit, qui pacem magna vi, auri, & argenti redeemerunt.

Vitoldus
Nonogrodē
seu capis.

Sigismundus
Imper.
cū Vitoldo
gratiā in-
git, & Dia-
dema ei
pollicetur.

Postea Nouogrodensibus Russis liberè viuētibz, Pskouiensium vicinis bellum intulit, quibus etiam supplicibus, & ingentia dona afferentibus pacem dedit.

Tandem Sigismundus Romanorum Rex, inimicitias inter Iagielonem Regem Poloniarum, & Vitoldum disseminaturus, societatem cum Vitoldo secreto iniit. Diademaque Regium, in iniuriam Polonorum ei dare pollicitus est, cupiebat id Vitoldus homo ambitiosus, & ingentis animi, sed ei obnixè Iagielo frater cum Polonis, ne voti cōpos foret oblectabatur, denegabatque, vnde variæ controuersie vtrinq; intercesserunt. Postea à Sigismundo Rege Romanorum Draco aureus affabre factus, pignus societatis, per legatos ei allatus est, expetiturque ab eo iusiurandum de societate vtrinq; seruanda. Sed Vitoldus Dracone pro hospitali munere accepto, iusiurandum nullum dedit, nec tamen à cepto de ambitione Diadematis Regij destitit, legatique Regis Romanorum de eo afferendo, certum tempus præscripserunt, ad decimum sextum Calendas Septembris. Hoc vbi Rex Poloniarum, Iagielo rescijt Ioanni Czarnkouio Subcamerario Posnaniensi, viro impigro, negotium dedit, ut ad confinia Poloniarum, & Saxoniarum, legatos Romanorum Regis, & Vitoldi, vltro citroque, comeantes obseruaret, interceperetque. Statimque Baptistam Cigalam Italum iuriscōsultum Genuensem, & Sigismundum Rotum Germanum à Cæsare ad Vitoldum proficiscentes interceptit, excussosque, inconsultè dimisit. Litteras vero ab eis ablatis ad Regem attulit. Missi autem hii erant, ut Vitoldo dubitationem omnem eximerent, Diademaque ad tempus allatum iri, ab alijs legatis promitterent. Præterea ut confederationes & societatem Prussiensium, atque Liouientium Crucigerorum, Hungarorumque, & Germanorum, cum Lituanis aduersus Polonos confirmarent.

Legati Ca-
sari inter-
cipiuntur.

His cognitis Poloni nemine iubente, quasi sublati signis, armata manu apud Turagoram insederunt, pro Patriæ tranquillitate & honore ad extremum Oceanum Germanicum, decernere parati. Iam legati cum Diadema, Prussiarum appropinquabant per

LITVANIAE

quam profecturi erant, cum didicerunt à Polonis vias obsideri, & non ausi periculo se se committere, cum duos Menses frustra expectassent, ad Cæsarem in Hungariam reuerſi sunt. Nec multo post Vitoldus voto frustratus ex angore animi, Anno Domini 1430. Mense Septembri in Troki ciuitate spiritum exhalauit, cum octuagesimum annum excessisset. Princeps impiger & vegeto ingenio, abstemius in omni vita nihil præter aquam bibere solitus, in victu temperans, temporis perparcus, ita vt supra mensam iudicaret, & responsa legatis daret. Cæterum in Venerem procliuior, confecto enim foelicissimè bello semper solebat relictis copijs in hostico, domum transmutatis equis, ad vxorem otius præcurrere. In externos liberalis erat, suos verò metu magis quam beneficio, in officio continebat. Statura fuit mediocri, gracili corpore, radere barbam & genas solitus.

*Vitoldus
morsur.
Vitaldi mo
res.*

SWIDRIGELO PRINCEPS LITVANIAE.

Visit Vitoldo, Vilnæ in arce persolutis, Iagielo Rex Poloniae, Swidrigelone fratrem germanum, patrualem Vitoldi, hominem nihili, & ebriosum, summæ rerum apud Lituanos præfecit. Poloni verò primores, patriæ utilitati cõsules, reanimaduersa Daugertum Palatinum Vilnensem, qui Podoliam Vitoldi nomine administrabat, rerum omnium ad huc ignarum, euocatum ad colloquium ceperunt, arcemque Kameneciam, Smotriciam, Skalam, & Ceruonigrodum occuparunt, & magnam partem Podoliæ faciliè in potestatem suam redegerunt, ne in ditione Lituanorum deinceps esset. Vbi factum hoc rescivit Swidrigelo, homo violentus & in iracundiam præceps, beneficiorum Regis

*Poloni ma
gnam Po
doliæ partem
occupant.*

DESCRIPTIO.

16

gis fratris oblitus, in eum (tunc temporis exequias funebres Vitoldi celebrantem Vilnæ) fremere, maledictis que laceessere, palamque vincula & necem Regi, Polonisque, qui cum eo aderant minitare, coepit: ita vt Poloni, die nocteque circa Regem excubare cogentur. Rex verò siue quod sibi metuebat, siue quod Swidrigelonis incrementis impensius faucebat, Podoliam ei restituere assensus est, eaque de re Tarlonem in Podoliâ cum litteris & mandatis misit, qui eam Michaëli Babæ Russo, Swidrigelonis nomine recipiendam & obtinendam traderet. Andreas verò Tencinius, & Nicolaus Dreuius, iuvenes ex Nobilitate Polonica, qui annulum Signatorium habebant, amore Patriæ ducti, litteras ad Michaëlem Buczacium, qui Cameneciam Podoliæ obtinebat, scripserunt, Regem extrema necessitate adactum, Podoliam Swidrigeloni cedere, nuntiantes, sed vt non modo, non parceret mandatis Regijs, verum Tarlonem & Babam pariter comprehenderet. Eas litteras quoniam palam ferri nequibant, (Swidrigelo enim omnes iter in Poloniam capeſcentes excusabat) cæra obuoluerunt, & contexerunt, vt speciem & similitudinemque cerei præ se ferrent. Tarlonique legato dederunt, vt is cum primum Cameneciam venisset, cærum illum Buczacio redderet, atque hæc verba adderet, vt si errare ille nolet, ex eo cæreo vna cū Magistratu vrmano, lumen quæreret. Quæ omnia Tarlo iuuenis omnium rerum ignarus, bona fide perfecit, Buczaci præfectus cærum acceptum reſtingit, litterasque inuenit. Tarlonem legatum & Babam comprehendit, in arceque Podoliæ intromissionem nõ admisit. Poloni quoque casum Regi sui animaduertentes, exercitum sine mora conscripserunt, Swidrigelone autem Polonos, arma parare ad vindicandum Regem audiens, confestim cum sibi reconciliatum, auroque & argento liberaliter donatum liberum dimisit. Tadem Swidrigelo exercitum in Podoliam duxit, cui Iagielo Rex: cum armatis copijs Polonos, anno Domini 1431. ad diem S. Margarete apud Luczkum ciuitatem occurrit, excursoris pugnis vtrinque collatis, foedus, ad purificationis diuæ Mariæ festum inierunt. Interea verò Palatinus Valachiæ tributarius Polonorum, infectis armis in Poloniâ descendit, cuius exercitum Poloni & Podoliani dissipatum, & per agros, syluasque palliatem, cruenta clade prostrauerunt. Postea Rex Iagielo in Swidrigelonem fratrem seditiosum, & ad sanam mentem redire nolentem, Lituanos concitauit, Sigismundumque patrualem, Vitoldi fratrem germanum, Starodubensem Ducem, ad inuadendum principatum Lituanie animauit. Statimque proceres Lituanie cognita voluntate Regis, cum Sigismundo aduersus Swidrigelonem Ducem suum, ob nimiam crudelitatem conspirauerunt, in eumque apud Osmanam, tunc temporis agentem, imperum fecerunt, qui de insidijs à Ioanne Muniido præmonitus, pernici tuga in Russiam euasit, ideoque postea adiunctis sibi Litoniensibus Crucigeris, Lituaniam vexauit.

*Iagielo rex
cū Poloni
in pericu
lo.*

*Lumen ex
cæreo qua
ritur.*

*Valachi fa
duntur.*

SIGISMUNDVS PRINCEPS LITVANIAE.

Anno Domini 1432. Sigismundus Keyſtuti principis Lituanie filius, Dux Starodubensis, in Russia, Regis Iagielonis patruelis, beneficentia & fauore Lituanie procerum, expulso iusta de causa Swidrigelone seditioso, rerum in Lituania potitur, & Magno Ducatu solenniter in verba Regis Iagielonis & procerum Polonie, Lituanieque iurans inuestitur. Ideo tertio Magni Ducatus Lituanie cum Regno Polonie vnio, incorporatioque celebrata est.

Eodem anno Rex Polonie Iagielo, vltima mensis Maij vitam cum morte foeliciter commutauit, cui Vladislaus filius in Regno, anno Domini 1434. successit, qui postea Rex Hungarie creatus est, quo ex Polonia in Hungariam, anno Domini 1440. ad suscipiendum Regnum discedente, Czartoriensis Dux Russus, Sigismundum Magnum Ducem Lituanie, dolose, perfidioseque necauit Troki. Atque post hunc Magnus Dux carus Lituanie ad secundo genitos Regnum Polonie translatus est. Quapropter proceres Polonie cum ducibus Masouie Casimirum hæredem Regni Polonie, cum Du-

*Iagielo rex
morsur.*

*Sigismundus
dux Russus
occiditur.*

Casimir
Magnus
Dux Li-
tuaniae

cibus Masouia Casimirum heredem regni Poloniae, Iagielonis Regis filium, in Ma-
gnum Ducatum Lituaniae duxerunt, quem Lituanum cum ingenti laetitia, susceptum,
communibus suffragiis, summæ rerum apud se præfecerunt. Qui postea Bladislao
fratri, anno Domini 1447. in regno successit. Magno verò Ducatu Lituaniae Alexander
filius eius ardentibus suffragiis Lituanorum, præpositus est.

ALEXANDER PRINCEPS LITVANIAE.

Moschorum
Alexander
Lituaniae
Ducem in
surgit.

Alexander Iagielonis nepos, Casimiri Regis Poloniae filius, Magno Ducatu
Lituaniae potitus, apud Ioannem Magnum Ducem Moschouiae, filiam Hele-
nam, in matrimonium accepit, in sponsalibusque conclusum erat, ut templum
Ruthenico ritu, in castro Vilnensi destinato loco, exedificaretur, ei que certæ
matronæ, ac virgines eiusdem ritus iungerentur. Quæ cum aliquanto tempore negli-
gerentur, sumit focer causam belli contra Alexandrum, & triplici exercitu instructo,
contra eum progreditur, primum, versus provinciam Seueram, in meridiem, secun-
dum verò, in occidentem contra Toropiec & Biela instituit, tertium in medio, versus
Drohobus & Smolensko collocat, ab ijs exercitum in subditis retinet, quo ei maximè,
contra quem Lituanos pugnatos animaduertit, succurrere posset. Postquam au-
tem ad fluuium quendam Vuedrasch, vterque exercitus conuenisset, Lituanum Duce
Constantino Ostrofski, maxima procerum & nobilium frequentia septo, ex quibusdā
captiuis, numerum hostium ac Ducum quoque cum cognouissent, magnā spem pro-
figandi hostem concipiunt, porro cum fluuiolus confluentem impediret, ab utroque
transitus

DESCRIPTIO.

57

transitus seu vadum quaeritur. Primi autem Moschi aliquot, superata ripa, Lituanos ad
pugnam laceſſunt, atque illi haud timidi resistunt, eosque insequuntur, fugant, vltra-
que fluuiolum pellunt, mox vtrinque acies committuntur, præliumque atrox oritur. In-
terea dum vtrinque eodem ardore animorum, acriter certarent, exercitus Moschorum
in insidijs collocatus, eo latere in medios hostes inducitur, Lituanum metu perculsi di-
labuntur. Imperator exercitus, vnà cum plerisque capitur, reliqui perterriti, castra ho-
sti concedunt, se & arces Drohobus, Toropiec, & Biela pariter sese dederunt, exerci-
tus verò, qui meridiem versus proceſſerat, cui præerat Machmetem in Tartarus Rex
Cazanensis, forte Bransko, ciuitatis præfectum comprehendit, Branskoque ciuitate po-
tatur. Paulopost duo Germani fratres, Seueria Principes, Semeteici dicti alioqui Du-
cibus Lituaniae obediens, imperio Moschorum Principis se tradunt, sic vnico con-
flictu, & eodem anno adeptus erat Moschus, quæ Vitoldus Magnus Dux Lituaniae,
multis annis, maximisque laboribus, obtinuerat. Porro Moschorum Dux cum hisce
captiuis Lituanis crudelius egit, Constantinumque Ducem exercitus præfectum, cru-
delissimis vinculis, pollicitationibusque sollicitabat, ut relicto Domino naturali, sibi
seruiret, qui cum aliam spem elabendi non haberet, conditionem oblatam accepit, in
verbaque Moschorum Principis iurauit. Et quamuis prædia, possessionesque ampli-
simas, pro status sui conditione habebat attributas, à Principeque summo amore pro-
sequeretur, tamē aliquot ibi annis exactis, nacta occasione, per inuias sylvas, in Litua-
niam cum ingentibus thesauris profugit. Qui postea, anno Domini 1514. cum exerci-
tu Polonorum & Lituanorum strenui militis, & imperatoris officium adimplens, sub
Sigismundo Rege Poloniae, octuaginta millia Moschorum strauit, prout superius, in
gestis Sigismundi Regis Poloniae patet. Sed ad rem redeo.

Lituanum
fuduntur.

Arces &
Moschorum
pantur.

Duces Se-
ueria Mo-
schouiae de-
dunt.

Octuaginta
millia
Moschorum
cesit.

Alexander
morsit.

Alexander magnus Dux Lituaniae, postea decedente Ioanne Alberto fratre, Polo-
niae Rex creatus, liberatione captiuorum, contentus cum socero Moschorum Princi-
pe Ioanne, ad sex annos foedus iniit, anno Domini 1503. Postea anno Domini 1506. Vil-
nae mortuus est, ibidemque sepultus ætatis suæ 45. annos habens. Præfuit Magno Du-
catu Lituaniae 14. annis, Regno Poloniae 4. annis & 8. mensibus administrabat, huic
in Magno Ducatu Lituaniae, & Regno Poloniae Sigismundus frater Germanus, huius
nominis primus successit.

PROVINCIAE SEV PALATINATVVM LITVANIAE Ciuitatumque præcipuarum descriptio.

Lituania ab Oriente Russia, Moschouiae Duci subiecta, contermina est, ab
Occidente Podlissia, Masouia, Poloniaeque, & Prussia nonnihil in Septen-
trionem reflectendo adhæret, à Septentrione Liuania, Samogitiaque, à
Meridie Podolia, Voliniaque Russia regionibus adiacet. Porro Litua-
nia regio est amplissima, plurimos Ducatus regionesque & provincias di-
uersis nominibus appellatas, suo nomine complectens, & Vitoldi Magni Ducis, tem-
poribus à Ponto Euxino, Tauricaque Chersoneso ad sinum vsque maris Baltici, pela-
gumque Curlandia, Liouones, & Prutenos versus fines suos longo tractu extendebat.
Omnis autem Magnus Ducatus Lituaniae in Palatinatus & districtus certos, siue pro-
uincias, vbi iudicia particularia, & terrestria, pro nobilibus exercentur, non secus, ac
Polonia diuisus est. Hic verò districtus & Palatinatus pro Ducatibus, (ut quondā tem-
poribus plurimorum Ducum erant) computari possunt, & vnusquisque Palatinatus
suum vexillum, quo in bello utitur, habet. Eundem quoque colorem & signum omnes
districtus, siue provinciae, qui in eodem Palatinatu continentur, in vexillis suis repræ-
sentant, nisi quod Palatinatus vexillum maius est, cum duobus cornibus, districtuale
verò minus simpliciter protensum cum vno cornu.

Amplitu-
do Litua-
niae.

Lituania
in Polissia
natus de
morsit.

LITVANIAE

Vexillum
Ducatus
Lituanie.

Primò itaque vexillum Magni Ducatus Lituanie peculiare & quadrangulare, ad differentiam cæterorum, sexaginta vlnas sericeæ telæ rubæ cõtinet, in medio insigne proprium, hominem videlicet armatum, equo albo velociter currenti, insidentem, gladiumque super caput manu extensa tenentē gestat, de super Stemmatis pileus Ducalis, ex altera verò parte vexilli pro insigni, imaginem Diuæ virginis Mariæ in sole cū puero, habet.

Vexillum supremi Ducis exercitus eiusdem amplitudinis, quadrangulare quoque coloris lasurini eodem Stemmate Magni Ducatus, ex vna partem in campo rubeo, (cāpus hic locus Stemmatis intelligitur, ex altera Diui Stanislai Episcopi Cracouensis imaginem gestat.

PALATINVS VILNENSIS.

Vilna des.
criptio.

Vilna flu.
uius.

Vilna flu.
uius.

Episcopi
Lituanie
Romani.

Episcopi
Lituanie
vniuersæ.

Vilna vrbs, caput & Metropolis totius Lituanie intra colles ad confluxum Vilnæ, (à quo nomen habet,) & Vilnæ flumini sira, muroque circumducta, ipsa quoque murata. Arces duas insigniter muratas adiunctas sibi habet, quarum vna inferior, (hæcque ampla & sumptuosissime extructa,) altera superior, in colle eminentissimo condita, eas enim ex vna parte Vilna, ex oriente fluens, ex altera Vilnæ flumini ibidem concurrentes, præterlabuntur. Porro Vilna, quæ nomen vrbi indidit minor est, Vilnæ verò est amplior & nauigabilis quo merces ex Vilna nauibus, Gedanum Prussie emporium celeberrimum, deportatur. In hac vrbe plurima templa Romanæ obedientie, & Ruthenorum ritus magnis sumptibus extructa. Episcopalis sedes in Basilica arcis cathedrali diuo Stanislao dicata. Metropolitanus quoque, Russiæ ibidem sedem suam in Basilica Ruthenici ritus præcipua, titulo diuæ virginis Mariæ insignita retinet. Porro in toto Lituanie Magni Ducatu, quinque sunt Romanæ obedientie Episcopatus, vtpote Vilnensis, Samogitiensis, Kionienensis, Lucensis, & Ianouienensis. Septem præterea præposituræ siue Parociæ insigniores, à Vladislao Iagielone, (qui primus Lituanos Baptisauit) fundatæ & dotatæ, vtpote Wilkomerensis, Misogolienensis, Nemencienensis, Mednicensis, Kreuensis, Obolcensis, & Haynensis. Archiepiscopus, qui supradictis Episcopis Lituanie præest, Leopoli in vrbe Russiæ sedem suam habet. Ruthenici verò ritus in Lituania & Russia, Polono Regi subiecta, septem sunt. Metropolitanus, siue Archiepiscopus Vilnæ, sedem suam habet. Episcopi verò, quos Vladicas Rutheni appellant, hi sunt Polocensis, Volodimerienensis, Lucensis, Pinscensis, Kionienensis, Præmissienensisque, & Leopoliensis, qui etiam Metropolitanæ titulo vtitur, horum mores, habitum, Religionem in Moschouicæ descriptione de Religione Russiæ videbis.

Vilnensis Palatinus vexillum rubeum est, & bicornè. 35. vlnas telæ sericeæ continens, ex vna parte in campo albo Magni Ducatus insigne gestat, ex altera Columnarum antiquo gentis Stemmate insignitur.

In hoc Palatinatu, tres sunt ingentes districtus, siue provincie, Osmianensis, Bratislauiensis, & Vilcomerensis, horum quilibet proprium vexillum, (quo nobilitas districtualis in bello vtitur,) habet.

OSMIANA oppidum ligneum à Vilna 7. mil. abest, territorium ad se pertinetis satis amplum habet, in quo sunt complura oppida Regia & Nobilium. Vexillum rubeum simile Vilnensi, sed cum vno cornu, Stemmate Magni Ducatus in campo albo insignitum gestat.

VILKOMERIA oppidum ligneum ad Stwienta fluum situm, Curia est in ea iudicialis, in qua causæ nobilium disceptantur. Arx per Crucigeros Prussenses exusta nunc in scopulo vestigia eius apparent. Prouinciā amplissimā, ad 25. mil. patentem habet, in qua sunt oppida complura Regia, Nobilium, Spiritualiumque. Vexillum quoque rubeum, Stemmate Magni Ducis ex vna parte ornatum, ex altera diui Michaelis imaginem insignitum deffert.

Bratislaui

DESCRIPTIO.

53

BRATISLAVIA ciuitas lignea, arcem sibi adiunctam in scopulo ad lacum amplissimum conditam habet. Vexillo rubeo, Nobilitas districtus Bratislauiensis, cum Stemmate Magni Ducatus in bello vtitur. A Vilna 20. mil. distat. Ikaznia arx murata, & ciuitas lignea ad fluum eiusdem nominis, à Bratislauiā 2. mil. distat. Drispiat arx ad lacum amplissimum eiusdem nominis sita, à Bratislauiā 5. mil. abest.

PALATINATVS TROCENSIS.

Roki ciuitas lignea, muro, cuius adhuc ruinæ apparent, quondam circumdata, sed à Crucigeris Prussiensibus cum munitione deuastata. A Vilna sex miliaribus distat, arcem habet in lacu satis oportunitate natura loci munitam, ad quam nisi nauibus peruenitur. In ea olim sedes Ducum Lithuanie erat, postea in Vilnam translata, Est quoque aliud oppidum eiusdem nominis quatuor à Vilna miliaribus, ad Vacam fluum, quod ad differentiam huius, nouæ Troki dicitur. In hoc Palatinatu quatuor sunt ingentes districtus, Grodnensis, Cotonensis, Lidensis, & Vpitiensis.

Descriptio
Troensis.

GRODNO ciuitas lignea, arcem muratam in scopulo sitam habet, quā Nemen, siue Cronon flumini celebris & nauigabilis præterfluit, vna cum ciuitate. Eo merces Gedanum ex regionibus Lituanie, nauibus deferuntur. Territorium Grodnense satis amplum est, quod pro Ducatu olim habebatur. Vexillo lasurini coloris vnicorni correspondens Palatinatu, Stemmate Magni Ducatus insignito vtitur.

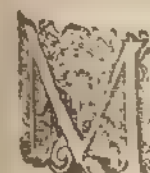
COTONO ciuitas lignea insignis, plures tamen in ea domus reperiuntur lapideæ, ad confluxum Nemenis & Vilnæ flumini nauigabilium sira, arcem muratam antiquitus in scopulo conditam habet. Vexillum quoque lasurini coloris in bello Nobilitas districtualis gestat.

LIDA oppidum ligneum districtuale, arcem muratam, in qua indicia nobilium celebrantur, habet, districtus Lidensis. Vexillum quoque lasurini coloris in bello gestat.

VPIA ciuitas lignea prouincialis, districtum amplissimum cum multis oppidis complectitur. Vexillo cæteris sui Palatinatus districtibus simili in bello vtitur.

Vexillum Palatinatus Trocensis bicornè, 35. vlnas telæ sericeæ lasurini coloris continet, Stemmate Magni Ducatus in campo rubeo insignitur.

PALATINATVS MINSCENSIS.

INSKO Ciuitas lignea amplissima, arx ex roboribus, extructa natura & oportunitate loci munitissima, fossa profunda circumducta, eam flumini quidam molendinis frequens præterlabitur. Vexillum huius Palatinatus purpurei coloris bicornè, Stemmate Magni Ducatus in campo albo insignitur. Districtus quoque, eius Recicensis quem vnum complectitur, simile vexillum, sed vnicorne gestat.

KRIDANOW arx cum oppido à Vilna 25. miliaribus.

RADOSKOWICE castrum cum ciuitate. Hic Rex Polonie Sigismundus augustus copias armatas numerosas centum millia superantes recensuit. Anno Domini 1568.

BORISSOW Ciuitas lignea, arx ex roboribus extructa, munitissimeque propugnaculis, parietibus quaternis intrinsecus terra lapidibusque impletis firmata, flumini Beresina oportunè circumducta. A Vilna 40. miliaribus distat. Vexillo prouinciali caret, sed in ea milites præsidarij, contra incursum Moschorum continuo asseruantur, ad eam enim Moschus fines suos pertinere contendit.

LOHOISKO ciuitas cum arce lignea, à Borissow 8. mil. distat.

SWISLOECZ castrum cum oppido ad fluum eiusdem nominis.

BOAROISKO arx cum ciuitate, ad Beresinam fluum.

L. iii)

LITVANIAE

ODRVCZKO Arx in colle eminenti lignea, olim pro Ducatu computabatur, nuncq; plures nobiles Russi titulo huius Ducatus vtuntur.

NOVOGRODENSIS PALATINATVS.

Novogrodek Ciuitas ampla lignea, quondam secundis genitis Principum Lithuaniae attributa erat, nunc in Palatinatum redacta est. Vexillum bicornae rubei coloris Stemmata Magni Ducatus, in campo albo insignitum in bello gestat. Districtus duos Slonimensem, & Wolkouiscensem complectitur.

SLONIM ciuitas & munitio lignea, olim secundo genitorum Magnorum Ducum Lithuaniae erat, & pro Ducatu cum suo territorio computabatur, postea in prouinciam redacta est. Vexillo rubeo vnicorni Stemmata Magni Ducatus insignito prouincialis nobilitas vtitur.

WOLKOWISKO Ciuitas ampla, curia in ea iudicialis ubi causae nobilium disceptantur. Vexillum quoq; rubrum Slonimense simile habet.

MSCZIBOW Opidum & arx lignea in stagno natura loci munita, planicie circumdante, à Wolkowisko 2. mil.

Oppida plurima hic Nouogrodensis tam Regia, quam nobilium cum suis districtibus praedictis complectitur.

PALATINATVS BRESTIENSIS.

Brestia ciuitas ampla lignea, in finibus Lituaniae sita contermina Podlassiae. Arcem ligneam amplam sibi adiunctam habet, natura oportunitateque loci munitam, & duobus fluuijs, quorum vnus Machawicz, alter vero Bug vocatur, oportunè circumdatam.

Vexillum bicornae lasurini coloris, in campo rubeo, Stemma Magni Ducatus insignitum gestat, vnum duntaxat amplissimum, tamen districtum Pinscensem videlicet complectitur.

PINSKO ciuitas lignea satis ampla ad fluuium Perepetum sita, qui multis opidibus Russiae praeterlapsis, in Boristenem fluuium amplissimum defertur.

Hæc ciuitas cum suo territorio quondam inter principatus Russiae computabatur, à Gediminoq; Magno Lituaniae Duce subacta. secundo genitorum Principum Lituaniae erat, nunc in prouinciam est redacta. Nobilitas prouincialis vexillo lasurini coloris Stemmata Magni Ducatus insignito vtitur.

Praepetus arx & ciuitas ad fluuium eiusdem nominis sita:

VOLINIA REGIO.

Volinia inter ceteros Russiae Principatus, gentem bellicosiores habet. Est autem Regio amplissima, frugum omnigenarum abundans. syluis feracis, stagnisque piscosis referta, ad Magnum Ducatum Lituaniae pertinebat, sed nunc Regno Poloniae adiuncta est. Hij vero populi à Walga fluuiio amplissimo, qui Moschouitas à Tartaris determinat, (prout in deductione Polonorum latius dictum est,) in hanc regionem venerunt, quam à suo nomine, (Volgari enim à Volga dicebantur,) Valgariam, postea successu temporis, Voliniam nuncupauerunt. Viri sunt strenui & bellicosi, Ruthenico Idiomate, moribusq; & religione vtuntur. In tres districtus, siue prouincias hæc regio diuiditur, Lucensem, Volodimirensem, & Cremenecensem. Vexillum huius regionis bellicum principale bicornae est, purpurei coloris in campo albo Stemmata Magni Ducatus Lituaniae insignitum. Prouincialia quoque vexilla eundem colorem & Stemma referunt, nisi quod

DESCRIPTIO.

39

quod vnicornia sunt simpliciter protensa.

LVCKO ciuitas prouincialis lignea, sede Episcopali Ruthenorum, & Romanæ obedientiae clara, arces muratas duas in colle eminenti habet.

WOLODIMIRIA oppidum ligneum munitionem quoque ligneam, ad paludes sitam habet, quondam pro ducatu habebatur.

KRZEMENEC ciuitas ampla lignea, castrum quoque ligneum, argila circumlinitum habet.

Hæ autem ciuitates prouinciales, complura oppida, & munitiones ad se pertinentes complectuntur.

CHABNO arx & oppidum ad Vssam fluuium situm.

ODRVCZI castrum & ciuitas ampla in colle.

OLEWSKO arx & ciuitas ad Huberczia fluuium.

ZITHOMIR arx lignea in colle condita.

KOREC arx & ciuitas lignea, pro Ducatu olim cum suo territorio computabatur.

KAMIENIEC munitio, in colle sita.

ZBARASZ arx & ciuitas olim sui iuris erat, cum suo territorio, & pro Ducatu nunc etiam computatur, pluresque Nobiles, & Domini huius Regionis Ducum titulo à suis ciuitatibus vtuntur.

PALATINATVS KIOVIENSIS.

Kiovia vetustissima, amplissimaque vrbs ligneis septis circumdata, olim totius Russiae Metropolis, ad fluuium celeberrimum Boristenem sita, à Vilna centum viginti miliaribus Polonicis distat. Eam quodam magnificam, & planè Regiam fuisse, ipsæ ciuitatis ruinae, & monumenta, quæ sex miliaribus patent, indicant. Apparent adhuc hodie in vicinis montibus & collibus Ecclesiarum, monasteriorumque, & ædificiorum desolatorum vestigia. Præterea Cauernæ quædam subterraneæ vastissimæ, longo tractu subtus terras extensæ, quas quidem octuaginta miliaribus protendi dicunt, in his plurima antiqua sepulchra, corporaque Illustrum quorundam Russiarum virorum, (quamuis antiquitus posita,) carie tantum consumpta, integra tamen apparent, præcipuè verò duorum quorundam Principum cadauera, in vestibus gentili more, prout viui ambulabant, integra veluti recēs, posita apparent. Sicque insepulta in specu iacent, quæ peregrinis & aduenis à monachis Ruthenici ritus ostenduntur. Iuxta hanc urbem, arx satis munita, ex roboribus, & lapidibus, terraque ad Boristenem cōstructa est. Porro Kioviensis tractus amplissimus est, quinquaginta miliaribus Polonicis, plus tē patens, olim sui iuris Principem habebat, nunc in Palatinatus formam redacta est. A Kiovia in meridiem reflectendo, Circassia ciuitas lignea ad Boristenem sita occurrit, eius incolæ Circassi dicuntur, longoq; tractu, iuxta Boristenem degunt. Rutheni sunt, (alij tamen ab his, qui ad Pontum Euxinum in montibus habitant.) viri bellicosi & strenui, cum Tartaris Præcopensibus, sibi in vicinio adherentibus, frequenter belli gerant, in prouinciisque eorum excurrūt, & prædas iumenta videlicet abigunt. distat autē ciuitas Circassia Kiovia, viginti quinque miliaribus Polonicis. Supra Circassos septem miliaribus per Boristenem ascendendo. Kaniou oppidum viris bellicosis circumquaq; habitantibus clarum occurrit, 17. miliaribus à Kiovia abest. Infra Circassos & Kaniouenses nullæ habitationes Christianorū sunt. Campestris enim desolata colonis vacua, ipsis solum modò feris domicilium præbentia, quadraginta miliaribus ad Oczakow vsq; castrum & ciuitatem in ostijs Boristenis sitam, patent. In Oczakow autem ciuitate & circumquaq; in campestribus Tartari Præcopenses degunt, ipsa verò ciuitas cum arce Turcicis præsidij (quamuis Tartari eam incolant) tenetur, & hucusq; Lituanorum colonia, Vitoldi temporibus erat, sed ad rem vnde digressus sum redeo.

Kioviensis Palatinatus Vexillum bellicum viride bicornae Stemmata Magni Ducatus in campo

LITVANIAE

tus in campo rubeo, ex alia vero parte verso in campo albo insignitum gestat. Districtus vnum duntaxat Moserensem amplissimum tamen, habet.

MOSER Ciuitas provincialis, ampla lignea, ad fluuium Perepetu condita, qui duodecim miliaribus supra Kiotiam hausto fluuiio piscoso, Tur dicto, Boristenem influit. A Kiouia triginta miliaribus Polonicis distat, à Bobransko totidem, à Mohilow viginti, ab Orsha vigintisex. Vexillo Moserensis districtus viridi prout suus Palatinatus vtitur.

MSCZISLAVIENSIS PALATINATVS.

Msczislauia ciuitas lignea, ad fluuium Sosam dicta sita, arcem quoque ex roboribus apprimè munitam habet. In ipsis finibus Moschouiae iacet, ideo praesidiarij milites in ea continuo asseruantur. Vexillum huius Palatinatus crocei coloris est, Magni Ducatus Stemmata in campo rubeo insignitum, distritualibus ciuitatibus caret, plurima tamen opida & arces complectitur, quondam sui iuris Principem habebat, sed nunc in provinciae formam redacta est.

Nunc Castra ad Boristenem sita breuiter recenserebimus.

DAMBROWNA Prima arx à Moschouiae finibus ad Boristenem cum oppido sita, à Smolensko decem quatuor miliaribus abest, ab Orsha quatuor.

ORSHAM in Vitebliensi Palatinatu describemus.

KOPYSZ castrum cum oppido ad Boristenem, ab Orsha quatuor miliaribus distat.

SKLOW Arx cum ciuitate ad Boristenem, à Kopisz duobus miliaribus distat, pro Comitatu computatur. Vnde se Illustris ac Magnus Dominus, Ioannes Chodkiewicz Comitem scribit.

MOHILOW Arx cum ciuitate ad Boristenem sita, sex miliaribus à Sklow.

BYCHOW castrum cum oppido ad Boristenem situm, à Mohilow duodecim miliaribus.

RECYCZA Arx cum oppido ad Boristenem sita.

TRISSIN Arx cum ciuitate ad Boristenem.

LYBETZ Arx ad Boristenem sita.

VISZEHOROD Arx ad Boristenem, à Kiouia tribus miliaribus abest.

VITEBSCIENSIS SIVE VITEBLIENSIS PALATINATVS.

Vitebka ciuitas satis ampla lignea, ad Dvina fluuium insignem & navigabilem, quo merces omnigenae Rigam Liouoniae Metropolim deportantur, sita. Arces duas amplissimas natura, & oportunitate loci munitissimas habet, quarum vna inferior in planitie sita, ciuitatis formam amplitudine referens dicitur. Altera superior in colle eminentiori condita, vtraque propugnaculis, & parietibus ex roboribus extructis, terraque & lapidibus impletis suppellectilibus, bellica tormentis & bombardis apprimè munita. Eas vna cum ciuitate ab Oriente fluuius Dvina opportunè praeterlabitur, in qua sub ipsa arce ex altera parte Viczba fluuius exoneratur. Haec arx omnium arcium finitimarum, totiusque Lituaniae, est fortissimum propugnaculum contra incursum Moschorum, in ipsis enim finibus hostium iacet. Saepius ab ea Moschouiae cum suo ingenti dano fugati repulsi sunt. Quatuor in ea praefecti siue ductores militum pedestrium asseruantur, in quorum ego numero cum patre meo Ambrosio Gwagnino, quingentariae cohortis decem annis praefectus eram. A Vilna octuaginta miliaribus distat, quondam sui iuris Principem habebat & pro Ducatu computabatur, nunc in Palatinatum redacta est. Vexillum viridis coloris bicornè, Stemmata Magni Ducatus in campo albo insignitum gestat. Districtum siue provinciam vnam duntaxat complectitur Orshensem videlicet.

ORSHA

DESCRPTIO.

60

ORSHA ciuitas lignea ampla, ex vna parte Stipitibus praecutis munita, ex altera Boristene fluuiio alluitur, arcem munitam muratam sibi adiunctam habet, quam ab vna parte Boristenes, ab altera Orthicza fluuius (qui nomen ciuitati indidit) praeterfluit, à Vitebka 18. miliaribus abest. Vexillo viridi prout suus Palatinatus in bello vtitur.

SURA castrum inter Dunam, Casplam, & Surascam situm, à Vitebka octo miliaribus superius orientem, ad Moschouiam versus procedendo, Tandem occidentem versus à Vitebka 14. miliaribus occurrit.

VLA arx in confictu Vlaz (à qua nomen habet) & Dunae fluuiorum, à Moschouitis olim fundata possessa, & à nostris saepius frustra tamen tentata. postea à Duce Romano Sanguskowicz inopinata irruptione capta, exusta, & à nostris restaurata.

TYROWLA Castrum Moschorum ad fluuium eiusdem nominis, & Dunam munitissimè sita. A Poloczka tribus miliaribus abest.

SUSZA Arx Moschorum ad lacum eiusdem nominis, Moschouitis Copia dicitur.

CZASNIKI castrum & oppidum lignecum, ad Vlam fluuium situm, à Susza quatuor miliaribus abest.

SIENNO Arx cum oppido à Czasniki sex miliaribus distat.

LEPLO Arx & ciuitas bene munita, in lacu quasi peninsula condita, à Czasniki septem miliaribus abest.

CIOTCZA munitio ad lacum eiusdem nominis.

CRASSNE Arx Moschouitica à Ciotcza vno miliari sita.

BORONIE castrum cum oppido ad Vlaczam fluuium situm, à Poloczka tribus miliaribus.

STRYZOW munitio ad lacum ingentem sita.

PALATINATVS POLOCENSIS.

Poloczo olim ciuitas lignea amplissima, Stipitibus septisque lignecis circumdata, ad Dvina fluuium condita, arcem ligneam natura & oportunitate loci munitissimam, turribus & propugnaculis firmatam habet, quae ab vna parte Dvina, ab altera Polota, à qua ciuitas nomen sortitur, praeterfluit. Milites in ea praesidiarij à Rege Poloniae frequenter asseruebantur, ciues & mercatores in ea ditissimi erant, sed Anno Domini 1562. Ioannes Basiliades Magnus Dux Mochouiae, cum vi tormentis bellicis admotis, strenua oppugnatione, obsidium vero indiligiensi & oscitanti defensione, in ditionem suam redegit, Polonisque praesidiarijs liberè dimissis, Lituanos & Ruthenos ciuitatis incolas, caeterosque qui illuc velut ad asylum confugerant, in Moschouiam victos abduxit, praedamque dictu incredibilem auri & argenti illinc asportauit, haec ciuitas cum arce & suo territorio, in Moschouiae Principis ditione permanet, usque ad an. 1579. mense Aug. quo tempore Step. Bator Rex Pol. strenuè (ut postea dicitur,) cum toto territorio recuperauit. Habebat olim sui iuris principem & pro Ducatu amplissimo computabatur, purpurei coloris Stemmata Magni Ducatus insignitum in campo albo nobilitas provincialis, quae Regi Poloniae Magno Duci Lituaniae subest, in bello gestat.

VSACZA munitio ad fluuium eiusdem nominis, & Dunam sita, à Poloczka tribus miliaribus distat.

DISNA arx ampla, vallo forti & inexcusso circumdata, rebusque bellicis apprimè munita, Disna, & Dunae fluuii opportunè circumluitur, Ciuitas quoque inter eosdem fluuios vallo stipitibusque praecutis & propugnaculis munita, à Poloczka sex, à Vilna quadraginta miliaribus distat.

DRISSA arx cum oppido circumsepto, ad fluuium eiusdem nominis & Dunam, sex miliaribus à Disna sita.

DAVHA munitio cum oppido, ad eiusdem nominis fluuium, & Dunam à Drissa sex miliaribus abest.

Ab hac arce Liouoniae fines, & arces ad Dunam sitae, incipiuntur, quas suo loco des-

cripsimus, Lituanæ quoq; & Samogitiæ ditio in Occidentali ripa Dunæ iacet. Samogitiæ itaq; describendam ordiemur, quæ moribus, vitæq; consuetudine, & idiomate Lituanæ similis est, eiusdemq; Principatus.

DVCATVS SAMOGITIAE.

Samogitia Regio satis ampla proxima Lithuaniam, à Septentrione Livoniæ contermina est, mariq; Baltico siue Germanico ab occidente, non nihil à Septentrionem reflectendo adiacet: Prussiam quoq; in vicinia habet. Nullo castro munito insignis est, ciuitates tamen in ea cum pagis tam Regiæ, quam nobilium cōplures sunt. Huic Regioni præfectus siue Capitaneus suæ premus, à Rege Poloniæ magno Duce Lituanæ præponitur, neq; temerè is nisi grauissimas ob causas officio mouetur, sed quoad viuere perpetuo manet. Episcopum habet Romanæ obedientiæ. Agrestis turba in humilibus casis, ipsq; oblongioribus vitam ducit, in quibus ignis in medio accensus ardet, ad ignem verò pater familias cum domesticis, seruisq; sedit, iumenta q; & totam suppellectilem domesticam cernit. Solent enim sub eodem quo ipsi habitant testeo, sine villo interstitio peccora habere. Maiores eorumdem cornibus animalium vrorum videlicet, pro poculis vtuntur. Audaces sunt & strenui homines & ad bellum prompti, lorice alijsq; plurimis armis præcipuè autè cuspidibus venatorum vtuntur, equos adeò paruos habent, vt vix credibile sit ad tantos labores eos posse sufficere, quibus foris in bello, domiq; in colendis agris vtuntur. Terram non ferro sed ligno procindunt, quod eo magis mirandum, cum terra eorū tenax & non arenosa sit. Araturi ligna complura quibus vomeris loco vtuntur secum portare solent, scilicet vt vno fracto, aliud atq; aliud ne quid in mora sit in propriū habeat. Quidam ex prouinciæ præfectis quo prouinciales grauiore labore leuaret, multos ferreos vomeres fabricare fecerat, cum autem eo, sequentibusq; aliquot annis segetes quadam cæli intemperie expectationi agricolarum non responderent, vulgus agrorum suorum sterilitatem ferreo vomeri pertinaciter adscribebat, nec aliud quicq; in causa esse putabat. Præfectus eorum vulgi seditionem timens amoto ferro suo, eos more agros colere permisit.

Prouincia hæc namoribus, syluisq; abundat, in quibus horrendæ quandoq; visiones fieri dicuntur. Mel nusq; melius nobiliusq; quodq; minus cæræ habeat, albumq; sit quam in Samogitia reperitur. Syluæq; illic summas diuitias ferunt, stipitibus enim canatis mela passim promuntur. Sunt etiam nunc illic inter agrestes, idolatre complures, qui serpentes quosdam quatuor breuib; lacertarum instar pedibus, nigro obfcoq; corpore Giuonjos patria lingua dictos, tanquam penates domi suæ nutriunt, eosq; domo lustrata certis diebus ad appositum cibum prorepentes, cum tota familia quoad saturati in locum suum reuertantur, timore quodam circumstantes venerantur. Quod si aduersi illis quid acciderit, serpentem deum domesticum male acceptum ac aturatum esse credunt.

Accidit hoc nuper in Lithuaniam sex à Vilna miliaribus in pago quodam iuxta ciuitatem Troki, quod quidam Christianus ab eiusmodi serpentis cultore, aliquot alucaria apum emit, quem cum ad verum Christi cultum multo labore adduxisset, vtq; serpentem quem colebat occidere persuasisset, aliquanto post, cum ad visendas apes suas eo reuersus fuisset, hominem facie deformatum, ore aures tenus, miserabilè in modum diducto offendit, tanti mali causam interrogatus, respondit se quod serpenti deo suo domestico manus nepharias iniecisset ad piaculum expiandum hæc calamitate puniri, multoq; grauiora si ad priores ritus suos nō rediret eum pati oportere. Est etiam quatuor à Vilna miliaribus Lauantki villa Regia, in qua a multis adhuc serpentes coluntur. Hæc quamuis non in Samogitia sed in Lithuaniam gesta sunt, pro exemplo tamen adduxi.

Agrestis turba in Samogitia Sacrificium quoddam, solenneq; epulas gentili more sub finem

finem Mensis Octobris collectis frugibus, quotannis celebrant hoc modo. Ad locum conuiuii, æpulæq; sacris delectum, omnes cum vxoribus, liberis, & seruis conueniunt, mensam feno supersternunt, desuper panes apponunt, & ex vtraq; panis parte duo ceruicia vasa statuunt. Postea adducunt vitulum, porcum & porcā, gallum & gallinam, & cætera domestica iumenta, ex ordine mares & femellas. Hæc maciant gentili more ad sacrificandum hoc modo, in primis augur siue incantator quispiam, verba quædam proferens animal verberare baculo orditur, deinde omnes qui adsunt iumentum per caput pedesq; baculis verbarant, postea tergum, ventrem, & cætera membra concutunt dicentes. Hæc tibi o Ziemienik deus, (sic enim illum dæmonem agrestis turba appellat, offerimus, gratiasq; tibi agimus, quod nos hoc anno incolumes, & omnibus abundantes coferuare dignatus es, nunc verò te rogamus, vt nos quoq; hoc anno præfati finere, tueri ab igne, ferro, peste, & inimicis quibuscumq; defendere digneris. Postea carnes iumentorum ad sacrificium maciatorum comedunt, & ab vno quoq; ferculo anteq; comedant, portunculam amputant, & in terram omnesq; angulos domus prociut dicentes: hæc tibi o Ziemienik nostra holocausta suscipe & comede benignus. Omnesq; tunc temporis lautissimè sollemniter & opipare æpulantur. Hic verò ritus gentili, & in Lituaniam, Russiamq; ab agrestibus, quibusdam in locis obseruatur. Mare quod Samogitiæ alluit Baltæum, à quibusdam Germanicum, ab alijs Prutenicum dicitur, sinus balticus propriè nuncupatur. Interluit enim Cimbricæ Chersonesum, quæ Germanis *Iutland*, Latinis *Iutia* vocatur. Alluit quoque Germaniam, & omnem Pomeraniæ Regionem, atque longo tractu Livoniam, Curlandiam, Regionesq; quasdam Moschorum Principis, Suetiam, Philaudiā, Daniāq; circumluit. Huius Regionis Samogitiæ, Rex Polonus, magnus Dux Lituanæ titulo vtitur, vexillum album bicornè Stemmata Magni Ducatus Lituanæ, in cæpo rubeo insignitū, Samogitia in bello gestat. Incolæ Regionis, omnibus ferè cum Lituanis vestiuntur habitu cinericio, moribus, regione, idiomate paucula differentia interiecta, vtuntur. Ideo nunc ad describendos mores Lituanorum orationem dirigemus.

Lituaniam admodum syluosa est prout & Samogitia, paludes lacusq; ingentes, & amplissimos in quibusdam locis maris, formam reterentes, habet. Præterea multos fluuios nauigabiles, quorum alij orientem versus vt pote Bog (Herodoto Hispanis dictus) Pereperus, Tur, Smilocz, & Beresina, in Boristhem vulgo Dnepr, dictum exonerantur. Boristhenes verò pluribus sinujs haustus in oriente, tandem in meridiem decurrens, in Pontum Euxinum illabitur. Alij verò Cronon vulgo Niemen dictus, Vilia, Karem, Bug, in occidentem non nihil in Septentrionem reflectendo decurrunt, in mareq; Germanicum iuxta Gedanum celeberrimum emporium Prusie exonerantur, Dzwinia autem Ptolomeo Rubon ex Moschouia ortus, à Riga duobus miliarib; eidem mari commiscetur.

Animalia in Lituaniam omnis generis parua sunt, Gens misera maximè in villis & pagis graui seruitute oppressa, nam vt quisq; famulorū caterua stipatus, domum coloni alicuius ingressus, impunè quiduis facere, res ad vitæ vsum necessarias capere, absumere, crudeliter etiam colonum verberare potest. Colonis quauis de causa, ad dominos suos absq; muneribus, aditus nō patet, quod si etiam admittantur, ad præfectos & officiales relegantur, qui nisi munera accipiant, nihil boni decernunt, & vnum quodq; verbum iudicis in Lituaniam aurum est. Coloni quinq; dies, aliquando sex, dominis suis laborant, dies verò lunæ priuato labori conceditur, atq; vt plurimum diebus domesticis (nulla enim Diuorum festa agrestes obseruant) quoduis opus absoluunt, agriculturam exercent, segetes prarq; metunt, trituran & id genus alia. Hoc verò & in Russiam peculiare est, quod si interrogaueris, quare Dominico die laboras? respondere solent, nonne & die Dominico comedere oportet? Imperatam pecuniam quotannis ter quaterq; pro defendendis Regni finibus pendunt, à dominis quoq; tributis aduocicij grauius onerantur, pane atro & vilissimo, siligine vna cū spicis cōmolita, vtuntur molendina siue pistrina manualia agrestes in pagis trina quinauè domi habent,

LITVANIAE

eisque ad commoliendas fruges vtuntur, dumque hæc molendina manibus vertunt, patrio more, agrestem quendam cōcentum edere solent, dicentes, melior, hocq; verbum frequentius ad cantilenæ similitudinem repetunt, id verò est, tam viris quàm mulieribus peculiare, quod de illa re, quàm tunc in opere habent, cantilenas agrestes cantant. Tubas quoque ligneas oblongas habent, quas infantcs, mirum quendam & dissonum cōcentum edunt, aliquandoque vnus duas insimul tubas, harmonia quadam coreispondente inflat.

Omnes ferè Litvani, & Samogitæ, Liouonesque vestitu vili cinericio, communiter vtuntur, vt cum turmatim vulgum stantem in foro conspexeris, neminem nisi cinericia veste, indutum videbis, coturnosq; ex tilia libro, vel ex pellibus iumentorum, vnà cum fetis detractis conficiunt. Currus leues absque villo ferri ministerio cōficiunt, & omnia compangunt, arboreis gomphis & ligna coacta vicem ferri complent. Rotasq; ex vno ligno, in gyros aptas contorquent. Pinguedine vel pice vnquam linunt currus, & quando multi insimul vehuntur, mirus quidam concentus quærulorum axium longè auditur, Versus.

*Nec linunt Rutheni quæulos pinguedine currus,
Haud picis auxilium stridulus axis habet.
Auditur veniens longè crepitare Colassa,
Sic fragiles currus, Russe vocare soles.
Nam faciunt habiles, vno vectore quadrigas
Inuectas Rutheni, quas equus vnus agit.
Nec facile inuenies ferrato harentia clauo
Palustra, facit ligni cuncta ministerium,
Et sine ferri iussu pangunt sua plaustra terebris,
Et lignum ligno consolidare solent.*

Frumenta omnis generis, primo in calidissima cassa, fumo exsiccant, & postea in horreo coram extructo excutunt.

ARANDI SEMINANDIQUE MODVS IN RVSSIA alba Moschouia confini, & in Magno ducatu Litvania.

Mprimis agros hoc modo præparant, circa festum Diuorū Petri & Pauli in æstate, ad festum vsque assumptionis Mariæ. nemora, myricæque excindere solent. quàm excisionem arborum vulgariter *Lada*, appellant. eam si nemus densum fuerit, stramine supersternunt, per hyememque sic durare patiuntur. Vere autem postea redeunte post Paschatis festum sole torrido aliquot diebus ingruente, illam prostrationem prædictam arborum, stramine supposito, superstratoque succendunt, & in cinerem comburunt, vbi verò terra non combureretur, illic nihil ferè nasceretur, idè ligna incombusta congerunt, in struemque composita, denuò succendunt, sicq; in illa terra combusta, & inculta collectis, duntaxat carbonibus, & ritonibus superfluis, triticum semināt primò, & supra sementem, vno equo iuncto aratro, arant & occant, in Russia videlicet. Litvani enim bobus cornibus aratrum trahentibus arare solent, tantaque ibi fecunditas dictu incredibilis subsequitur, vt Cererem in illis regionibus natam affirmares. Eodem modò & hordeum seminatur, metitur, & colligitur, nisi quod crassiora nemora pro hordeo excinduntur, & pinguiorem terram magisque, triticum exigit. In huiusmodi autè agris, per annos sex vel octo fimo stercoreque, non superposito seminare solent.

Quod si arbores nimis altæ, & crassæ in ea sylua, vbi seminaturi sint, essent: vt potè pinus, fraxini, robora, & id genus aliæ, eas non succidunt, nisi frondes, ramosque circumscant,

DESCRPTIO.

62

circumsecant, ne Solem agro præriperant. Rusticus verò vnus, omnes arbores vna semel ascensa circumsecabit non descendendo, instrumentum enim ad id factum, quasi scabile, ad stapedæ similitudinem secundum proportionem hominis sedētis factum, arbori fune longo appendit, sicq; sedens à puero, fune alio ab arbore ad arborem, facile transferitur, habetq; ad latus alligatum lignum curuum, ad id studio præparatum, quo arbori appropinquans, firmiter eam apprehendit, quàm à vertice ad radicem vsq; circumsecat, & frondes illas eodem modo supradicto æstate redeunte, succendit, & seminatur.

Siliginem postea seminant Hyemalem, super hæc culta noualia, tritico vel hordeo collecto, sed duobus vicibus ad siliginem arare coguntur, quàm seminare incipiunt circa festū assumptionis Mariæ 15. Augusti, quod si segnis agricola non absoluerit seminationem ad aliud festum natiuitatis Mariæ, in quatuor hebdomadis sequente, 8. Septembris, die, tunc fructifero prouentu consuetus frustratur. Hanc seminationem siliginis Hyemalem appellant, Vere enim redeunte, aliam Aestiualem vocatam, seminant.

Et quoq; alius seminandi mos nuper adinuentus, in prædicta prostratione, succisioneq; nemorum superius descriptorum, hoc modo: Duabus partibus hordei, tertiam siliginis intermiscere solent, quàm commixtionem Vere instante, tempore consueto terminant, eadem æstate hordeum solummodo demetunt, siliginem verò subter hordeum ad modum graminis paulatim densissimè crescentem per hyemem durare sinunt, quæ sequente æstate, adeò fecundissimè, densissimèq; excrescit, vt equo vix eam densitatem penetrare possis, & ex vno grano treginta plusuè spicæ pullulare in tantam altitudinē solent, vt vir equo insidens, vix ex ea appareat. Omnes verò agros Rutheni vno equo iuncto aratro, proscindere solent, terra enim per se nimis facilis est.

Hic autem ordo in seminandis frumentarijs, in tota ferè Sarmatia obseruatur, primo post festum Paschæ triticum seminant, postea siliginem æstiualem dictam, ab æstuali seminatione vulgariter *larzyca* appellatur, ad differētiam hyemalis siliginis, quæ vt diximus pro festo assumptionis Mariæ seminatur ad hyemem futuram, vnde vulgariter *Ozmina* dicitur. Ex hac si æstate seminaretur nihil prorsus nasceretur, & è contra si æstualis ad hyemem pro hyemali seminaretur (quamuis sibi grano similes essent, & eiusdem quasi naturæ viderentur) nulli vsui esset, sed in gramen inutile verteretur.

Hanc itaq; æstiualem circa festum Paschæ seminant, secundum agri possibilitatem præparationemq; Poloni, Litvani & Rutheni nigri, cum Masouitis & Prutenis, propter solisq; beneficiū, & regiones temperiores priori seminatione, longè antecedunt, Ruthenos albos, & Moschouitas in Septentrionem degētes, qui ob intemperiem aëris posterius hijs omnibus seminare coguntur, at tamen interdum eodem tempore agros demetunt. Hoc autem mirum est, quod siliginē seminantes æstiualem, post Paschatis festum interdum, aliquot elapsis hebdomadis, tamen eadem æstate, vt decet maturam quasi per octo duntaxat hebdomadas demetunt, colligunt & recondunt.

Pisa circa ferias diui Adalberti seminant, vulgariter *Groch* dicta, quàm ad longum usum exsiccata reseruant. Auenam & Hordeum post Pentecostes festum seminant, quæ vulgariter *Owies* dicitur. Hordeum *Ieczmiem* appellant.

Cicer vndecim post Pascha hebdomadis elapsis ante Diui Petri festum seminatur. Tatarka Polonis, Grecicha Ruthenis & Lituanis dicitur.

Rapæ circa Diui Ioannis Baptistæ ferias seminatur. Et omnia eadem æstate, seminata colliguntur, trituranur, trituratq; in domibus reconduntur, ita vt granum expellat ad seminandum depromptum, in decem aliquando, in octo hebdomadis secundum Solis clementiam ad penu vnde exiuit reuertitur, agricolæ suo centuplum fructum refferens.

Poloni omnes, Rutheni nigri, (quorum Metropolis Leopoli est) Masouite, Sylefij

*Recondenda
frumentis
Poloniam
mos.* Pruteni & Lituani quidam in horrea & accruos magnos recondunt frumenta, & ali-
quando apud bonum patrem familias quadringentos, sexcentos siue accruos quasi tur-
res, quadringulares eminentes reperies, ad quindecim plus siue interdum annos reco-
diti frumentu plenos.

Lituani & Moscovici Sed Rutheni albi Moschovitzq; omnes, & Lituani statim de agro in penu frumentis defalcata, & trituratione congerunt, & recondunt, quidā in cavernis subterraneis, in abditis sylvarum studio ad id effossis, & intus bene cum corticibus arborum adaptatis, frumenta, in super omnia victuaria, carnes porcinas salvas, & id genus leguminum ad victum pertinentium, vestesq; & præcipuam suppellectilem recondere solent, præsertim belli tempore, vbi miseri coloni securi sint, ab incursum hostili frequenti, & rapinis suorum militum.

*Supplicij su-
mendis us-
dam.*

Hoc autē apud eos in villis præcipuè observatur, si quis forte capite damnatus fuerit, de seipso iubente Domino. supplicium sumere suisq; manibus se suspendere, etiam si recusaverit minis verberibusq; exagitatus cogitur. Atq; hæc nobis de Lituanis sufficiunt. Hic tibi Lector candide sciendum restat, quod in hoc magno Ducatu, qui Polono Regi cum vniuersis suis prouincijs subest, plurima sunt oppida & castra tam Regia quam Nobilium, Ecclesiasticorumq; quæ hic non sunt posita. Hic enim nos solummodo prouinciales insignioresq; ciuitates, & arces quæ olim pro Ducatibus cum suis territorijs habebantur, descripsimus. Sunt præterea complures duces particulares in Lituania, Comitatusq; ex quibus Slucensis Ducatus celeberrior est, Princeps enim illius, quamuis Regi Polono Magno Lituanix Duci subsit, & ad quæuis mandata Regis exequenda paratus fuerit, rerum tamen in suo Ducatu qui 30. miliaribus Polonicis in longitudinem & latitudinem patet, integrè potitur, & thesauro priuato cum Italix, Germaniæq; quibusuis Principibus magnis, facillè edæquari potest. Sunt quoq; Duces alij plurimi insignes, quorum respectu Magnus Ducatus Lituanix dicitur, ex hijs primas obtinent, Illustres & Magnifici Domini Radiuilonæ, Dominus Nicolaus Radiuillus, in Bierze & Dubingij Dux, lumen Patriæ & alter Cicero, He&torq; Lituanix, Palatinus Vilnensis, & Illustris Hæros Nicolaus Cristophæus Radiuillus, Dux in Olyka & Netupicz, Comes in Schidlowiec, Marchaleus Curix dignissimus, staterq; suus idem Dux, Dei Gratia Episcopus Vilnensis designatus, Georgij nomine gaudens. Ille quoque alter Scipio Illustris Hæros Dominus Ioannes Chodkiewiczus, comes in Sklom & Mels, Castellanus Vilnensis, Archimarchaleus magni Ducatus Lithuanix, Exercituumq; imperator & gubernator Liunionis, ac Capitaneus Samogitiæ generalis virtutum speculum insigne, Martisq; & mineræ alumnus. In super multos alios Lituanorum antiquorum, quorumuis dignitatem adæquantes Duces, & viros Insignes Lituanix celeberrimus Principatus fouet, quos sigillatim recensere vt difficile ac longum, ita minus necessarium nobis videtur.

ARTICVLI CONSTITVTIONVM BELLICARVM MAGNI
Ducatus Lituanie in Comitibz Generalibus constituti, à Supremo, & Generali Copiarum Im-
peratore fortissimo, & Haroc perpetua memoria dignissimo, Illustri Domino Gregorio Chodkie-
wiczio, Castellano Vilnensi confirmata, & militibus imperata.

Beneuolo Lectori S. D. P.

Hic quoque Lector Candide, leges militares in Comitij generalibus Magni Ducatus Lituaniae solenniter constitutas, tibi ut potuimus summa cum diligentia descriptas, breuiter, dedicamus. Tu vero hos nostros sudores boni consule, maiora accepturus.

Omnis

Minis qui se obligauerit seruitio Sacrae Regiae Maiestatis, debet in eo ad tēpus praescriptum perseverare. Si vero longius seruiturum Militare indictum protractumq; fuerit. Miles autem seruire amplius nolens in primo quartuali non indicauerit, tunc indictum seruiturum sequens quartualis adimplere tenebitur.

In alterius armis nemo audeat servire sub pena amissionis honoris.

*Si quis è Castris discesserit, servitio non finito nobilis ille si fuerit, honoris, plebeius verd capitis pena puniatur. Ille autem qui eiusmodi hominem occiderit, praesertim non habetrem luttu-
ris à Campiductore sine Roemagistro suo, iuste ab eo factum censabitur.*

Lites, discordiasq; milites alterutrum seminare non audeant, sub gravi pœna.

Quod si aliquis ex militibus, præcipue verò pedestribus, arma sua stipendiaria quibus hostilis impetus arceatur, lusu alearum amiserit, vel si eques equum militiæ destinatum perluserit, tam luctator, quàm amissor uterq; suspensionis pœna puniatur.

Quicumq; in Campiductorem, siue Romamistrum suum, Decurionemq; vel etiam servus in
Dominum suum, in unum aut verbis inhonestis sese commoverit, capitis pœna plectatur.

Si quis in custodes Castrorum imperum fecerit, vel custodiam demandatam obire renuerit, aut ad custodiam sine voluntate Campiductoris abierit, capite puniatur, excepto si excubiae ordinariae illam praeuerint.

*Quicumq; vulneraverit aliquem in ductu legionum sub extensione vexilli pœna honoris & ca-
pitis puniatur.*

Quicumque pedes in custodia locum suum non tenuerit, aut causa alicuius sua necessitatis inde discesserit, vel si in ordinatione aerei excubii suę obdormierit, vel officium iniunctum indiligenter fecit, anteq̃ obierit, circum p̃. Tori excubiarum liberum erit talem interficere. Si autem Campiductori oblatu fuerit, capitis pena puniatur, honoreq̃ priuetur.

Si quis in custodiam campellum destinatus siue ex muro cum hoste collocutus fuerit, sine voluntate Campanctoris, contra ius testimonio pro eiusmodi facinore capitis pena punitur.

Si aliquis miles ex thesauro Sacrae Regiae Maiestatis de tormentis pulverem globosum, quam de alijs bonis Sacra Regiae Maiestatis aliquid in usum suum convertere ausus fuerit, sine quavis misericordia turpi, & vituperoso mortis genere puniatur.

Si quis speculatorem ab hostibus missum, in domo sua foverit, vel de illo notitiam habuerit, talis omni misericordia semos in quatuor partes dilaniatur.

Quicumque tempore necessitatis suae confectus à vexillo in fugam sese dederit, aut verbo aliquo fugiendi causam sibi præbuerit, caput & honorem amittit. Similiter qui tempore periculi, non conseruerit manus cum hoste puniatur.

*Si aliquis temerarie in terram hostilem irruerit, vel occasionem hostibus dederit, sine volun-
tate Campiductoris, caput amittit.*

Tempore nominis dati, quod Polonicè *Hasto* dicitur, unusquisque miles in ordine suo pacifice permaneat. Quod si post hoc extra ordinem comprehensus fuerit, vel si nomen indictum interrogari proferre nescierit, capitis pæna puniatur.

*Dato signo quæque per vocem tubæ, nullo clamore, & strepitu in Castris aliquis facere audea
sub gravi Pæna.*

*Si quis litem aliquam tempore distributionis nominum excitaueris, vel bombardā in hostem
exoneraueris, capite plectatur.*

Taberna & nocturne comessationes prohibita & vetita tunc temporis sint, sub graui pœna: Nemo militum audeat aliquid violenter alicui eripere, sub pœna suspensionis, quod si aliqui

accepit prae-
Nemo melius
victus acquirendi causa absque seruo Campiductoris in villas audeat discur-

Hominem alienigenam, advenam & ignotum nemo in servitium militare suscipere audeat.

Servitorem alterius commilitonis. siue Decurionis, nullius ad se per suasionibus & promissu

Nemo militum equos stipendiarios curruj iungat, neq. causa necessitatis priuate quam

...et hoc quod dicitur in fine singulis, in hunc modum multiplicatis prius quam
M. iiij

M ¹ _{iii}

LITVANIAE

oportuna illis uti, vel alicui in usum dare audeat, sine licentia Campiductoris.

24 Aduchentibus victum in castra, si aliquid per vim raperetur, suspensione pœna esto.
25 Si quis in viam publicam mercandi, praeiudicandi, victus causa extra Castra abierit, turpe ob lucrum, grauer pœnari.

26 De emptione & venditione cibi, & potus, Campiductor aestimationem faciat.

27 Quicunque ante aestimationem aliquid emerit, emptor pecunijs, venditor mercibus priuatur, similiter & de eo intelligendum est, qui cariori pretio quam Campiductor constituerit, aliquid vendere ausus fuerit.

28 Satellites a Campiductore missos, ad comprehendendum malefactorem, nemo verbis inhon- stis proferre audeat, sub graui pœna. Similiter administratori iusticia Carnifici, nemo illudere audeat, sub pœna honoris.

29 Militum praefecti sub pœna honoris tenentur indicare, quot milites in legione sua desideraren- tur. Arcis vero sine ciuitatis cuius praesidia agit, incolam aut ciuem ad militiam nemo suscipere audeat, sine licentia Campiductoris, sub graui pœna.

30 Vnusquisque militum praefectus diligenter animaduertat, ne arcem fidei sua concreditam ad vil- titum usque, periculum vitæ tradere praesumat, sub honoris & capitis pœna.

31 Decuriones, Commilitonesque, si Rotmagister, (quod absit), per signa aliqua castrum hostibus tra- dere enituerit, illum captum Campiductori praesentare tenentur.

32 Rotmagister, siue militum praefectus, ad refectionem, & occlusionem portarum castrorum, quotidie praesens tenetur adesse, neminiq; castrum tempore incongruo aperire audeat. Nocturno vero omnes milites congregatos habere in arce tenentur.

33 Nemo in Castrum intronmittatur, nisi certa noticia de illo haberetur, cuius sit, vel ob quam cau- sam venerit, & si istam causam dixerit, solus in castrum absque famulis intronmittatur, qui absque Campiductoris licentia intronmitti non possunt.

34 Quicunque militum maxime autem pedestrium depraedationis causa in terram hostilem friv- lus abierit, tales pœna capitis puniatur.

35 Si alicui custodia ordinaria venerit, ille autem praesens custodi non adfuerit, capitis pœna esto.
36 Si quis custodia munus obiens sequentis custodiae aduentem non expectando abierit, temera- rie, caput amittit.

37 Cui ex ordine custodiam obire contigerit, idq; muneris temerarie per ebrietatem, alearumq; lu- sum neglexerit, caput & honorem amittit.

38 Nemo Rotmagistrum, Commilitonumque extra arcem discedans, militesque suos ad quamvis le- gationem negotiorum suorum destinare non audeant, sine licentia Campiductoris, maxime vero Campiductore ibidem praesente sub graui pœna.

39 Rem forte inuentam nemo apud se pernoctare sinat, sed Rotmagistro, siue Campiductori eam indicet, sub pœna patibuli.

40 Quicunque militum absque armis ad quaestipendia accepit, ambulauit, vinculis corrigatur.

41 Nemo rixas, motusque, aliquos in arce exercere audeat, sub pœna atroci, quod si quis aliquem vul- nerauerit caput, & profuola gladii extractione manum amittit.

42 Ad quamvis iustam emendationem arcis, maxime obsidionis tempore, nemo militum eorum, qui in ea praesidia agentes manent, propter seipsos laborare detractent.

43 Rotmagistri & Decuriones, singuli suos milites semper instruant, doceantque, quomodo unus- quisque in acie, legitime, ordinateque, stare, & armis suis competentibus commode uti possit, quod si ex ordine aliquis foras excesserit, caput amittit.

44 Commilitones, siue Decuriones honeste sese obseruent erga Rotmagistrum suum, non solumma- do manu, verum etiam verbis, similiter & Rotmagister erga eosdem, neminem debonestando, ver- berandoque, sed si quis aliquis peccauerit, in corona omnium Decurionum, sociorumque, eum indicat & puniat, rebellem vero Campiductori indicet.

45 Quod si aliquis commilitonum sociorumque, siue ipse vices gerens, Articulus supra scriptos, ho- noris & capitis pœna praemunitos in se & legitime non obseruauerit, eum Rotmagister suus, Cam- piductori sub fide iussione, & nobilitatis honore, ordinate transmittat.

Articulorum militarium magni Ducatus Lituaniae finis esto.

Prussiae

PRUSSIAE CVM SVIS PROVINCIIS, CIVITATIBVS,
omniumq; Magistrorum Crucigerorum Theutonici ordinis, iuxta
seriem compendiosa descriptio.

ARMA DVCATVS PRVSSIAE.

DE PRVSSIAE DEDVCTIONE DOCTORVM

Opiniones.

Praclarus ille Germanorum legatus, & orator apud multos extraneos Prin- cipes celeberrimus, Aeneas Syluius, qui in Prussia legationem frequen- ter obibat, scribit in suis Chronicis, quod Prussia rectius & conuenien- tius, Vlmigauia appellanda sit, & hoc non sine causa: nam populus qui hanc Regionem primo incolebat, Vlmigauus nuncupabatur. Ioannes autem Boemus scribit ab Ortu solis in hanc Regionem populos Amaxobios, Alanos, & Go- tos, Venedosque, siue Vandalitas commigrasse. Mathias vero Miechouiensis, Polo- norum Chronographiae scriptor Lib. 2. Cap. 8. refert, Regem Bitiniae Prussiam nomine ab Hannibale Cartaginensi admonitum, ut Romanis bellum inferret, quod cum ille suscepisset, male ei cessit. Longè enim plus Romani totius orbis Domini quam Prussia Rex Bitiniae copijs valebant, quocirca ab illis adeo cum vniuerso exercitu profligatus est, ut Bitiniam Regionem propriam relinquere cogeretur, & in Vlmigauiam longa peregrinatione venire, quam à suo nomine Prussiam appellauit. Commemorat, & in alio loco eorundem Chronicorum idem Miechouiensis, multos Romanos in terram istam propter atrocia bella, Romae exorta migrasse, seque partim in Prussiam, partim

Syluij de Prussia ap- pellatio opinio.

Vlmigau. Ioannis Boemi opi- de Prussia.

Miechou- ra opinio de Prussia.

Prussia a Prussia Re- ge Bitiniae.

Romani in Prussia.

M iij

PRUSSIAE

Erasmi Lituaniam Liuaniamque & Samogitiā diffudisse, Erasmi verò Stella asserit in hanc regionem gentiles quosdam populos Sargatianos, Gelidanos, Alanos, Venedosque venisse, qui omnes in Vlmigauia, non diu tamen domicilium habuerunt. *Sebastianus* Brand. autem Brand Germanorum Chronographiarum scriptor, sic de Prutenis eorumque sedibus inquit: Pruteni proximi sunt Vistulae, siue Vandalo fluuiio, qui Polonia à Germania determinat, hic fluit ex Silesia, Poloniaque minori & Masouia præterlapsa per Pruthiam Gedanum vsque decurrit ibique in salsum mare exoneratur.

Fines Prussiae. Ab æquinoctio itaque Pruthiam Saxonia attingit, ab occidente Pomerania, & mare Balticum siue Germanicum, ab ortu solis Lituaniz, à meridie Poloniz regno, & Masouiae Ducatui contermina est, à Septentrione Curlandia, Liuaniamque terminatur. Regio est fertilissima frugum pecorisque abundans, incoluerunt illam, (maximè autem iuxta Vistulam fluuium) Vlmigau, Alani, Amaxobij, Goriq, vt testis est locupletissimus Ptolomeus. Hæ gentes, in primis immundos spiritus, & prophanas creaturas adorauerunt, vsq; ad tempora Friderici Caesaris huius nominis secundi, cuius consensu & approbatione à Teutonicis ordinis Crucigeris, qui primo Mariani vel Pauperiani nuncupabantur perdomiti sunt, & ad fidem Christianam conuersi, Anno Domini 1216. de his fusius Chronica Pontificum de ordine fratrum Teutonicorum eorumq; origine legi possunt, Poterit in super Sebastianus Francus in secunda parte Chronographiae suae videri.

PRISCA ANTIQVORVM PRVTENORVM RELIGIO.

Ab eodem Bruto Anno Domini 503. Gentilibus Prutenis, siue Vlmigauis Rex quidam Bruton dictus imperauit, qui cū iustos annos ætatis consecutus esset, Regium sceptrum diutius tenere resignauit, quietam vitam ducere instituens, quocirca hanc Vendenatū successorē sibi in Regno elegit, traditq; fratri scepro, ipse Bruton summus sacerdos gentili ritu effectus est, nomēq; ei dignitatis inditum fuit, Kirie Kiriejto, quasi dicas proximus noster Dominus. Huic Pontifici suo Pruteni & idolis, præclaram sanè & cum maximo sumptu habitationem, sub quercu quadam exreuerant, locoq; Romanæ à Roma nomen indiderunt. Circa hæc quercum octo vltarum in latitudinem, & altitudinem tela optima sericea extensa fuit, in quam habitationem nemo præter Patriarcham eorum, Kirie Kiriejto dictum, & præcipuos ministros idolorum munia obeūtes intrare poterat. Si autem aliquis inuisendi, honorandi, adorandi vel offerendi gratia ad Idola venisset, tunc cōstituti Deorum ministri telam, vt idola viderentur, à quercu semonebāt. Quercus hæc tripartita fuit inter cæteras syluas quercinas delectissima in loco, (vbi nunc oppidum Heyligenbeil, id est, sancta securis constructum est,) sita erat, ex vna parte Prutenorum Deum qui Petuno, id est, fulmen dicebatur, habebant: in huius laudem & honorem ignis ex quercubus cōstruebatur, qui die nocteq; perpetuo ardebat & nunq; exstinguebatur, q si negligētia ministrorum ad hoc officium præstandum depuratorum ignē extingui cōtingeret, capitali supplicio afficiebantur. Ex altera parte collocatum erat Patrimpo idoli cuius cultus erat in serpente viuo retinendo, qui lacte vt cō commodius viueret alebatur. Tertia ex parte Demoniacum idolum Patelo nomine, situm fuit, huius honor in reri nendo alicuius mortui hominis capite consistebat. Habuerunt præterea alios multos Deos quos adorabant, cultūque Diuino prosequiebantur, semper tamen inter querceta holo causta eis offerre solebant, & quod ferè res habebant, tot præfides & deos constituiebant. Fuit igitur Deus singularis Vurschayto gentilitate dictus, quem magno honore venerabantur, & pro Lare siue deo domestico super omnia mobilia, iumenta q; vt potè, equos, boues, oues, capras, fues, &c. cū præponebāt. Alter Deus fuit Shneybrato dictus, hunc super anferes, gallinas, anates, colubos, pauones, &c. cōstituiebant. Tertium Deum domesticum, Gurcho dictum habebant, is omnibus esculentis cibariisq; præponebatur.

Præterea

DESCRIPTIO.

65

Præterea tonitruis, luna, stellis, serpentibus, bubonibus, & omnibus penè creaturis, diuinum honorem deferebant. Fuit hic populus quondam barbarus & incultus, nec vllam scripturam nouerat, propterea nec fidem adhibebāt, si quispiam diceret hominem, homini per litteras animum & voluntatem aperire posse. Potus filorum aqua melli commixta, & lac equinum erat, liberales valde & hospitales aduenis se exhibebant.

DIVISIO PRUSSIAE IN DVODECIM DVCATVS.

Nomina filiorum Vedenuti. Anno Diuinæ incarnationis 373. Vedenuto Princeps Prussiae, (qui Bruton fratri voluntariè scepra deponēti successit,) duodecim filios procreauit, quorum hæc nomina fuere, Saymo, Neydro, Sudo, Slauo, Natango, Barto, Galindo, Varmo, Ogge, Pomedzo, Colmo, & Lituo. Cumque iam Vedenuto Princeps, centesimum decimum sextum annum attigisset, regionem Prussiae inter filios diuisit, Saymonemque natu maiorem summæ rerum præfecit. Atque ita Prussia in duodecim Ducatus, secundum filiorum Principis Vedenuti, numerum diuisa est, & vnusquisque à suo Principe nomen accepit. Quos hic secundum ordinem cum sua dispositione, castrisque & ciuitatibus, annorumque numero, quando videlicet à Crucigeris potissimum erectæ sint, describemus.

SVDAVIA DVCATVS I.

Præfides Primus & præcipuus Prussiae Ducatus Sudauia olim erat, qui à Sudauo Vedenuti filio Principe, suo nomen sortitus est. Hic Ducatus omnes alios & præstantia, & fertilitate antecellebat: nam quocunque tempore necessitatis, sex millia equitum, & octo millia peditum præstare valebat. In hac regione præcipui nobiles & proceres totius Prussiae præcorum tempore sedes suas habebant, nunc autem paludibus & Syluis maximis obitus scatur, nec vllum vestigium tam insignis & nobilis regionis remanet, præter septem pagos, quos coloni possident, in Luptauenſi territorio, tota enim est deuastata à Crucigeris ordinis Teutonicis, non aliam ob causam, quam propter inobedientiā & infidelitatem. Distinguit Sudauiam à Sambia Regione palus quidam, à Ducatu verò Nadrauiensi fluuius Lato appellatus.

SAMBIA DVCATVS 2.

Præfides Ambia nunc Szamlant appellata, Regio Prussiae à Principe Saymo nomē accepit. Hæc priori cum potentia, tum fertilitate non multum cedere videtur, poterat enim rex illa 4000. equitum & 4000. peditum congregari. A Natangia regione fluuiio Prægel dicto determinatur. Sequuntur Castra & Ciuitates ad Sambienſem Ducatum pertinentes.

Lebenicht	vna quæque earum condita anno Domini	1256.
Kneypach		1380.
Regiomontum cum castris & antiqua, (vt illi appellant) ciuitate.		1260.
Fischusia	vna quæque earum condita anno Domini	1269.
Lechster		1289.
Musmelburgia		1279.

Girmauia, Bobetia, Tyremburgia,

PRUSSIAE		
Rudauia,	Lubtauia,	Bonundia,
Neuhutia,	Schaccia,	Rositta,
Wargia,	Chremetia,	Caymen.
Ceilgarbia,	Waldouia.	

His nominibus arces in Sambia olim appellabantur cum suis ciuitatibus, quæ omnes à Crucigeris benè muratæ & fossis cinctæ extiterunt, nunc quædam arces in curias iudiciales redactæ sunt, quarundam etiam magna pars, humi prostrata iacet.

NATANGIA DVCATVS. 1.

Natangia Regio à Principe Natango nomen ducit, quæ à Bartia Regione flumine, Alla nominato, fecernitur, à Pomesania Passaria fluuio, differtur. Regio est optima, arces & ciuitates plurimas, prout inferius ordine descriptæ sunt, habet.

Valdouia ciuitas	conditæ sunt Anno Domini	1256.
Girdaula ciuitas		1326.
Cintia oppidum		1313.
Creneburga ciuitas cū arce		1253.
Heiligenbeil oppidum		1301.
Fridlandia ciuitas		1312.
Schuppenbeilia ciuitas		1319.
Brädēburga oppidū cū arce		1362.
Balga Arx		1239.
Damnonia Ciuitas		1400.

NADROVIA PROVINCIA 4.

Nadrovia à Principe Nadro denominata est, eam à Natangia fluuius Pregiel differtur, à Slauonia Nara amne distinguitur. Hæc maiori ex parte à fratribus ordinis Teutonici, propter infidelitatem incolarum deuastata est, reliquæ eius & vestigia reperiuntur, casæ & tuguria in quibus piscatores habitant.

SLAVONIA DVCATVS. 5.

Slauonia regio quondam Priscorum Prutenorum temporibus, pro Ducatu computabatur, à Principe Slauo nomine denominationem accepit, ex maiore parte à Lituanis, Crucigerisq; depopulata est, eam à Lituania Mermula fluuius differtur. Has infra scriptas munitiones & arces completur cum ciuitatibus & oppidis.

Ragneta	His annis incarnationis Diuine, à Crucigeris fratribus constructæ sunt	1253.	Baytia
Tilfa		1289.	
Renum		1276.	
Liccouia		1273.	
Salauia		1385.	
Labia		1258.	
Tapia		1355.	
Vintburgia		1409.	
Christouerder		1253.	

DESCRIPTIO.

Boytia	1338.
Cestia	1185.
Norbeitia	1381.
Vonsdorfa	1391.
Angerburgia	1412.
Dringofortia	1403.

BARTONIA DVCATVS 6.

Bartonia à Barto Principe nominis etimologiam ducit, cum Lituanis, & Moschouitis terminis disceptat, à Lituania 70. stagnis & solitudine, à Galindia verò flumine quodam finitur, nunc magna ex parte à Lituanis & Crucigeris peruastata est. Arces has cū oppidis, à Crucigeris correctas completitur.

Nordemburga	His annis hæc munitiones, à Crucigeris erectæ sunt.	1505.
Iohansburga		1268.
Gurgburga		1259.
Insterburga		1342.
Rihteuerder		1396.
Bartonia		1365.
Rhenum		1375.

CALINDIA REGIO 7.

Calindia à Galindo Principe Galindia nuncupata est, cuius Masonia sylua ingens à Meridie fines excipit, quondam tam populosa fuit, ut successu temporis, populus in ea progenitus, locum non haberet. Vnde præpositi regionis obstetricibus seuerè mandarunt, ut nulli foemine sexus, post partum prolem, hac luce frui permitteret, quam rem cum minus obseruata animaduertent, mamillas foeminis ne amplius prolem educarent, amputarunt, quod facinus mulieribus summæ tristitiæ, & miseræ causa fuit. Erat autem in illa regione mulier quædam autoritate nomine & potentia clara, quæ pro Prophetissa habebatur: oracula enim interrogantibus dabat. Huic cum mulieres calamitates suas exposuerunt, Prophetissa illa, miseræ sorti foemineæ condolens, dolos quibus viros circūueniret, & perpetratū facinus vlceretur, expiaretq; indagare, cogitareq; cepit. Vocatisq; omnibus proceribus, & nobilioribus viris Galindiae, monuit eos, ut Christianis bellum, sine ullo armorū genere (euentus enim rerū prædicere solita erat,) quæ celerimè inferrent, hanc enim voluntatem Deorum esse seridò affirmabat, quibus Galindiae auditis, sine vlla mora, (certū enim esse credebant,) iuuenes, senesq; valida manu inermes in Polonoſum, & Masoniorum Christianorum prouincias, cum impetu excurrunt, nactaque ingenti hominum, & iumentorum præda, ad sua proficiscuntur. Interim verò captorum Christianorum aliquot aufugiunt, continuoq; reliquis Christianis nunciant, quomodo Galindi sine armis, in terram erumperint. Christiani re intellecta benè armati Galindos asscutos, maxima cunctaque strage profligant, prædamque repetunt, bellumque continuantes, fugientes hostes in regionem vsque eorum persequuntur, quam armis & igne euertunt, reliquias tam matronarum, ancillarum, & iuuenum, in captiuitatem abducunt. Has ciuitates & munitiones Galindia completitur.

Granda facinus.

Frans m. lier.

Pruteni in Masoniam excurrunt.

Masonia Prutenas profligat.

PRUSSIAE

Orteleburgum castellum	Anni instaurationis eorum.	1 2 6 6.
Rastenburgum oppidum		1 3 2 9.
Neyburgum arx & oppidum		1 2 3 8.
Pasienhumia oppidum		1 3 8 8.
Dreschlouia arx & oppidum		1 3 3 8.
Lucia castellum		1 3 4 8.
Lucemburgia oppidum		1 3 4 9.

VARMIA REGIO 8.

Varmia siue Warmelandia Regio à Warmo Principe, nomen sortita est, à Pomesania Prouincia stagno, & flumine passaria discernitur, à Natangia paruis quibusdam fluuijs, has arces cum ciuitatibus complectitur.

Ressel arx & ciuitas	His annis sunt extructæ	1 3 3 7.
Sreburg arx		1 3 4 8.
Bichoffstein ciuitas		1 3 2 5.
Wartembergia ciuitas		1 3 2 5.
Allenstein arx & ciuitas		1 3 6 7.
Melsatia arx & ciuitas		1 3 2 6.
Hellberga arx & ciuitas		1 3 2 0.
Wermeditum arx & ciuitas		1 3 1 6.
Gulstadi ciuitas		1 3 2 6.

HOGKERLANDIA PROVINCIA 9.

Hogkerlandia siue Pomesania, à Principis nomine Hogo appellata est, cam à Natangia, Passaria fluuius separat, à Pomesania duo fluuij Melsank & Drasen appellati, hasque arces cum oppidis complectitur.

Brandenburgum castrum & oppidum	His annis extructa sunt	1 2 5 8.
Frauenburgum oppidum		1 2 7 9.
Tolkiemit oppidum		1 3 6 5.
Munhusia castellum		1 3 6 5.
Scharpouia prædium		1 4 0 0.

Elbingense castrum constructum anno 1 2 3 7.
Ciuitas verò ipsa Elbinga celebris & populosa emporio clara instaurata est, anno 1 2 3 9.

CULMENSIS DUCATUS 10.

Culmia Regio Prussiae, à Culmo Principe denominationem trahit. A Pomesania & Pomerania Vistula fluuiio fecernitur, à Pomesania flumine Ossa, à Michlouia verò & Dobrinia territorijs Drebnicz fluuijs, fines suos dirimit, has ciuitates & munitiones habet.

Culmina

DESCRIPTIO.

Culmina ciuitas ampla	Erectæ sunt annis hisce	1 2 2 3.
Wentlauia Arx		1 2 1 5.
Aldusia castrum		1 2 3 8.
Grandentz arx & ciuitas		1 2 9 9.
Gugeleburga ciuitas		1 2 3 0.
Schöse arx cum ciuitate		1 3 0 5.
Strasburga arx & ciuitas		1 2 8 5.
Bartonia arx		1 3 4 6.
Neumarekt ciuitas		1 3 2 5.
Rogosna Arx		1 2 9 1.
Colmense ciuitas		1 2 5 1.
Torunia arx cū ciuitate amplissima, emperio clara ad Vistulam condita		1 2 3 5.
Papauia Arx		1 3 7 5.
Frideck Arx		1 3 3 1.
Lipno Arx		1 3 1 9.
Lefna ciuitas		1 3 2 8.
Golba arx & ciuitas		1 3 0 0.

Luben arx cum ciuitate	hisce annis extructæ	1 2 3 3.
Reden ciuitas cum arce		1 2 3 3.
Bergelauia Arx		1 3 0 5.
Lautergurgia Arx		1 3 0 1.

Huius Ducatus Titulo Rex Poloniae utitur.

POMESANIA PROVINCIA 11.

Pomesania à Pomesa Principe, finitur ab alijs Regionibus Vistula, Elbinga, Drusno, Drobnicz, Wessera, multæ in ea Præclaræ arces & ciuitates, vt sequitur habentur.

Marienburga ciuitas ampla, Anno Domini 1 3 0 2. extructa est, arx verò anno 1 2 8 1. à fratribus Teutonicis erecta sub Magistro ordinis Hartmano Comite Heldrouienfi, natura loci munitissima, valloq; fortissimo & fossa profunda circumducta, muro & propugnaculis, ac comatu copioso, apprimè firmata, Regis Poloniae præsidij tenetur.

Nettichia oppidum	Hæ Ciuitates cum suis munitionibus his annis extructæ sunt	1 3 2 9.
Stum arx cum ciuitate		1 2 4 9.
Cristburga arx & ciuitas		1 2 5 8.
Preusmarck Arx		1 3 2 9.
Salsfeld ciuitas		1 3 2 8.
Merinck arx cum ciuitate		1 2 9 0.
Holand arx & ciuitas		1 3 2 9.
Lubstadi ciuitas		1 3 0 2.
Osterrade arx & ciuitas		1 2 7 0.
Rosenburga arx cum ciuitate		1 2 8 9.
Marienuerder arx cū ciuitate		1 3 1 1.
Garnesia ciuitas		1 3 2 8.
Germanica Eilouia arx cum ciuitate		1 3 3 7.
Lebmulia ciuitas		1 3 3 7.

N

PRUSSIAE

Hohenstein ciuitas	1307
Schonemburgia arx	1319
Rosemburgia ciuitas	1315
Eilemburgia ciuitas	1299
Neumburgia ciuitas cū arce	1289
Salauia ciuitas cum arce	1306

MICHLovia PROVINCIA 12.

Michlouia admodum angusta terra est, inter Brodnam & Drebnicz flumines iacet. Huius causa Poloni cum fratribus Teutonicis perpetuas rixas fouebant, nullam arcem præter vnam ciuitatem Strasburgam, & tres munitiones, Berklij, Dornik, & Michlouiam habet.

Pomerania Regionem amplissimam, longo tractu mari adiacentē, vnde & nomen habet, in Polonia Regionum descriptione, laus indicabimus. De qua multa bella Poloni cum Prutenis gentilibus, & Crucigeris habebant, in hac sita est celeberrima vrbs Gedanum, siue Dantiscum appellata, à mari Germanico vno miliari abest, eam celeberrimus fluuius Vistula præterlabitur, ibidemq; amplissimis ostijs in mare exoneratur. Celeberrimum in eæ totius Pomeraniæ, & Prussiæ emporium est, Regij Poloniæ subiecta, anno Domini 1285. translata.

Ruteni Gentiles barbarie indomita rigentes, peruersi & infideles erant, vanas creaturas quaslibet pro Dijs colebant, nec se ad fidem Christianam conuerti patiebantur. Idiomate proprio à Liouonico non dissimili utebantur, Polonis & Masouitis tributarij erant, sed frequenter nata occasione iugum excutiebant, idē multa bella longo tempore Poloni cum eis tenuerunt. Postea anno Domini 1221. Conradus Masouia Princeps ex Regibus Polonorum genus ducēs, à Prutenis Gentilibus sæpius varijs excursionibus infestatus, ad Imperatorem Fridericum huius nominis secundum, legatos destinauit, implorans auxilia aduersus infideles Prutenos, qui libenter fratres ordinis Teutonici Crucigeros à Saracenis tunc temporis Hierosolima pulsos, in Prussiam 20000. misit, quibus Princeps Masouia Culmensē terram imprimis donauit, cum arce Dobrzinensi, hac conditione, vt tempore necessitatis subsidium sibi cōtra infideles Prutenos ferrent, Prussiamq; subiugatam insimul partirentur. Hic quædam de origine Crucigerorum Teutonici ordinis subiciemus.

ORIGO ET PRINCIPIVM TEVTONICI ORDINIS.

Anno Domini 1188. cum Balduinus Rex Christianus Hierosolimis regnaret, Saraceni & barbari ex arce nomine Prothomaida, latine Acona, Germanice Acris dicta, varijs excursionibus Sanctam terram infestare solebant. Quamobrem Rex contra barbaros Saracenos auxilium petijt à Christianis. Longobardi igitur sexaginta galeras, & in hijs quinquaginta milia virorum, in subsidium miserunt, cum quibus multi homines probi piz peregrinationis causa, in terram sanctam profecti sunt. Horum numerus erat 500. partim ex Saxonia, partim ex alijs prouincijs Germaniæ, qui omnes in vnam nauem congregati, Aconam vsq; peruenerunt, vbi per integrum annum, cum infinita multitudine Christianorum, Aconam antequā caperetur, oppugnauerūt, in oppugnatione multi Christianorum telis barbarorum læsi erant, vnde in morbum inciderunt, passimq; sparsi cū neminem in terra aliena, qui subleuaret inopiam haberent, multi fame perierunt. Erant autem ex peregrinis præcipui, octo boni & pij viri Teutones, qui cum viderent Christianos tam misere interire, cōmiseratione ducti curam illorum susceperunt, diligentiaq;

DESCRIPTIO.

68

lignitiaq; illorum plurimi infirmi cōualuerunt. Postea Xenodochium, siue hospitale sub titulo beatæ virginis Mariæ, Aconæ crexerunt, primusq; Xenodochij præfectus, Henricus de Valpot electus est, ex Germania oriundus, hic maximam diligentiam, in fouendis infirmis & egenis adhibuit, vltimum diem Aconæ peregit, ibidemq; sepultus est. anno Domini 1190. Postea Balduinus Rex, Hierosolimis templum, & Xenodochiū, pro pauperibus, & pluribus nobilibus infirmis, qui in bello Aconensi læsi erāt, extruxit, sub titulo beatæ virginis Mariæ.

Tandem anno 1191. Clemens Papa huius nominis 3. hunc ordinem confirmauit, & intitulationem dedit fratribus Teutonicis, Xenodochij Hierosolimitani beatæ virginis Mariæ. Præterea Diui Augustini, regulam illis seruandam imposuit, Stemmataq; cum cruce nigra eos insigniuit.

POSTEA Patriarcha Hierosolimitanus, singulos fratres Teutonici ordinis à Pontifice Romano confirmatos, alba chlamidē ex vtraq; parte crucem nigrā habentē ornavit, sicq; illi habitum suum susceperunt. Fuerunt qui vestiti sunt 24. fratres laici, & 7. sacerdotes. His lorica indutis, gladio accincto, missā celebrare cōstitutum erat, nullus barbam tondebat, & super facum stramine impletum, regula iubente, dormiebant, sed statim hæc mira quadam metamorphosi immutata sunt.

SECUNDVS Henrico de Valpoth, primo Magistro Xenodochij Hierosolimitani, Otto de Karpen nobilis Germanus, in Magisterio successit, anno Dom. 1200. sub Imperatore Romanorum Philippo huius nominis 2. & Innocentio summo Pontifice, hic in humilitate, & cordis simplicitate Deo & fratribus seruiuit. Sexto anno officium absoluit. Aconæq; sepultus est.

TERTIVS Ordinis Magister Hermanus Brand Olfacensis, electus est, sub Pontifice Innocentio 3. & Philippo 2. in ordine Germanorum Imperatorum 22. Anno 1206. præfuit officio quatuor annis, pauperibus quantum potuit satisfecit, Aconæ sepultus est.

QUARTVS Hermanus à Salicen, Nobilis Misnensis, Ottonis, & Friderici secundi, Imperatorum, Innocentij 3. & Honorij Gregorijq; 9. Pontificum temporibus, anno Domini 1210. electus est. Hic omnium præclarissima Priuilegia Ordini à Pontifice, & Friderico secundo, Cæsare consecutus est. Nam cum simulates, & odia inter Pontificum Romanum, & Fridericum Cæsarem exorte essent. Ille huiusmodi cladē prudentia sua è medio sustulit, sub eo Conradus Marchio Turingensis habitum suscepit, duomillia nobiles, & auratos equites Germanos in ordine habuit, quos 30. continuis annis rexit, eius temporibus fratribus ordinis à Saracenis Hierosolima pulsos, Prussia cōcessa est, Regnum Poloniæ, Conradiq; Ducis Masouia, & Imperatoris Friderici 2. concessu. Quorum 20000. in Prussiam venerunt, Prussosq; Gentiles auxilio Polonorum, ex terra Culnensi eiecerunt.

QVINTVS Magister Conradus Turingorum & Cathorum Marchio, sub Cælestino 4. Pontifice, & Friderico 2. Imperatore, anno 1240. electus est, habitum Mariemburgæ, in Prussia suscepit, cū multis nobilibus adolescentibus, & viris eximij, ac prudentibus, cum Prussis Gentibus, multa bella gessit, magnosq; labore fines Regionum ordinis dilatauit, & si quæ ruinam minarentur, illas refarciens optimè conseruauit. Postea è viujs excessit, Mariemburgæ sepultus.

SEXTVS Ordinis Magister Poppa ab Osterling, electus est, Conradi 4. Imperatoris, & Innocentij 4. Pontificis temporibus, anno 1252. Multa præclara bella cum Prutenis, Liouonensibus, & Spātopolo Duce Pomeranorū gessit, postea ante Ligniciā ciuitatē

N ij

PRUSSIAE

cum Conrado Silesiae Duce, sancte Hedwigis marito, à Tartaris totam ferè Sarmatiam vastantibus, interemptus est, à Christianis verò Wratislaviam delatus, ibiq; in Basilica diui Alberti, terræ mandatus est, huius magistri tempore Regiomontum constructum est.

7 SEPTIMVS Magister, Ioannes Sangerhusensis, officium suscepit tempore Vilhelmi Comitis Flandriae, Romanorum Imperatoris, & Alexandri 4. Pontificis, anno 1263. Infidelium Prutenorum, vires mirabiliter diminuit, ordoq; eo praesidente, plurimum profecit, Dominicanorum Monasterium Toruniae fundavit, Brandenburgæ quoque ciuitas cum arce, eius temporibus ædificata est, anno Domini 1266. Tapia quoq; munio erecta, Annis 12. praefuit, Treueris sepultus est.

8 OCTAVVS Magister, Hartmanus, Comes Heldringensis constituitur, sub Rodolpho 27. Imperatore, Habsburgensi Comite, & Clemente 4. Pontifice, anno Domini 1275. vir pius & industrius extitit, Nadrauiam, Sudauiamq; Regiones Prussiae debellauit, ceterisq; finitimis longas acies tenuit. Eo praesidente, anno 1279. Menia ciuitas ædificata est. Anno verò Domini 1281. Marienburgense castrum erectum est. Venetijs vltimum diem clausit, ibidemq; sepultus est.

9 NONVS Magister Burchardus à Swenden, sub Rodolpho Caesare 27. & Pontifice Ioanne 21. electus est, anno 1283. eo praesidente fratres ordinis, cum Prussis infidelibus bellum acrae larga sanguinis effusione gesserunt, eosq; in integrum ad obedientiam compulerunt. Postea 7. annis in officio expletis, Magistratu se abdicauit, mortuus est Rodijs, ibidemq; ad Basilicam S. Ioannis sepultus.

*Pruteni
vires fuisse
tunc debel-
latur.*

10 DECIMVS Magister, Conradus de Feuchtuangen, munus Magisterij suscepit, sub Adolpho 28. Imperatore, & Nicolao 4. Pontifice, anno 1290. eo praesidente ordo multum profecit, 7. annis fratres in officio continuit, Pragæ Bohemiae Metropoli, spiritum exhalauit, Trebniciæq; sepultus est.

11 VNDECIMVS Magister Gotfridus, Comes de Oloch electus est, sub Caesare Adolpho 28. Germanorum Imperatore, & Pontifice Coelestino 3. anno Do. 1297. Hic Venetia cum multis fratribus in Prussiam profectus est. 10. annis officij gessit. Postea Comitij celebratis, Magisterium resignauit, in Germaniamq; profectus, è viuis excessit.

12 DVODECIMVS Magister, Soffridus de Feuchtuangen, anno 1307. creatus est, Alberti Imperatoris Austriae Ducis, & Clementis Pontificis temporibus. Hic sedem Venetijs, Prussiae Castrum Marienburgam transtulit: nam in terra sancta, Venetijs, Neapoli, & in Anglia sedes suas, & praeclara ædificia propter quasdam similitudines amiserant. Duobus annis officio praefuit, Marienburgæ mortuus est.

13 DECIMVS Tertius Magister, Carolus Treuerensis susceptus est, sub Henrico 7. Imperatore, & Clemente 5. Pontifice, anno 1309. erat insignis vir prudens, & industrius, anno Domini 1312. eo praesidente, Memula arx, in Curlandia Regione Prussiae fundata est, ad propulsandos Lituanorum incursus. Tandem praedictus Magister à Pontifice Romam citatus, adeò crimen obiectum auxilio Dei diluit, vt in aduersariorum caput redundaret. Romaq; discedens, in itinere, Viennæ morbo oppressus expirauit, ibique tumulatus est. Huius tempore pestis per integrum annum tantopere grassauit, vt omnia frumenta penuria hominum in agris manerent.

14 DECIMVS Quartus, Magister Vernerus Vrselensis, temporibus Caesaris Ludouici 33. & Ioannis Pontificis 22. suscepit officium suum, anno 1323. ordini cum summa laude

DESCRIPTIO.

laude praefuit, citò post interemptus est, à fratre ordinis Ioanne Bunsdorfio, in vigilia sanctae Elisabeth, cum ex vespertinis praecibus egrederetur.

DECIMVS Quintus Magister Ludolphus Dux Tulisurgensis, siue Brusiucensis, sub Ludouico 33. Caesare, & Ioanne Pontifice 22. Magisterij celsitudinem suscepit, anno 1325. vir pius & sapiens extitit, Fratres ad cultum Diuinum summo opere compulsi, largeq; illis omnia ministravit, ideò eos liberalitate obediens sibi effecit. Iusticiam magnopere administravit.

DECIMVS Sextus Magister Dietrichus, Comes Aldenburgensis, octogenarius iam electus est, temporibus Ludouici 33. Imperatoris, & Ioannis 22. Pontificis, anno Domini 1329. eloquentia validus, autoritate grauis, iusticiæq; rigidus extitit, gentilibus terrori fuit, templum beatæ Mariæ virginis Marienburgæ extruxit, Toruniae obiit, translatus Marienburgam, in templo S. Annæ sepultus est.

DECIMVS Septimus Magister Rodolphus Dux Saxoniae, Ludouici 33. Imperatoris, ac Benedicti vndecimi Pontificis tempore, in officium susceptus est, anno Domini 1339. Hic anno Domini 1341. magnas copias conscripsit, Neumarcouiamq; oppugnavit. Interim verò Litvani Prussiam inuaserunt, eamq; ferè totam igne, & caedibus consumpserunt, multos captiuos abducentes, quæ causa illi tantum maiorem attulisse creditur, vt mente captus ab officioq; depositus, præ maiore vitam terminarit, in Marienuerderq; ciuitate sepultus est.

*Litvani
Prussiam
vastant.*

OCTODECIMVS Magister Henricus Dufmariensis, Clementis 6. Pontificis tempore, officij dignitatem consecutus est, 6. annos in regendo ordine consumpsit, cum Lituanis & Ruthenis bellum egregium, in die purificationis beatæ Mariæ gessit, auxilioq; Diuino 10000. inimicorum prostravit. E viuis postea decessit, Marienburgæq; humatus est. Hic virginum Coenobium, Lebenich dictum, Regiomonti erexit.

*Litvani
prostrantur.*

DECIMVS Nonus Magister Henricus Kimpradiensis, Carolo Caesare 32. & Clemente 6. imperantibus, ad dignitatem Magisterij accessit, anno 1348. Eo praesidente ordo doctis viris abundauit, fratres in timore & amore Dei instruxit, annis 31. officio praefuit, Marienburgæ vitam terminauit, ibidemq; sepultus est.

VIGESIMVS Magister Conradus Zolner, temporibus Venceslai 33. Imperatoris Romani, & Urbani sexti Pontificis, ad officium vocatus est, anno Domini 1379. multa egregia bella & facinora contra Gentiles, Lithuanos, & Samogitas temporibus Keystuti, Iagielonis, Vitoldi, & Suidingelonis Ducum Lituaniae gessit. Ordinem in potestate octo annis tenuit, Marienburgæ naturæ debitum persoluit.

VIGESIMVS Primus Conradus Valenrodenensis, Venceslai 33. Imperatoris, & Bonifacii Pontificis tempore magnus Magisterij oblatum suscepit, anno 1388. vehemens, & iracundus extitit, totis viribus bello incumberebat, Monachos, Sacerdotes, & omnes Ecclesiasticos furore percitus, odio persequabatur, nullumq; in hora mortis ad se venire passus est. Anno 1391. fratres ordinis, armata manu, per fluuium Crononem Lituanis Nemen dictum, ad arcem Caspnensem in Lituaniam nauibus, terraq; peruenerunt, ibiq; tres munitiones celerrimè erexerunt, Neuuerder, Ritcuender, & Metenburg appellatas, ex his Crucigeri Lituanis, magna damna inferebant, Regionem igne & ferro vastando, incolasq; occidendo.

VIGESIMVS Secundus Magister Conradus Iungingen, ad munus obeundum vocatus est, Venceslao 33. Imperatore, & Bonifacio Pontifice praesidentibus. Hic propter mo-

PRUSSIAE

rum probitatem magnam laudem apud omnes obtinuit, pacisq; obseruantissimus erat, ideo ab ordinis fratribus, cum multa pati oportebat. Annis duodecim officio praefuit. Postea ex carceribus corporis liberatus Marienburgae in Diuæ Annæ templo humatus est.

33 VIGESIMVS Tertius Magister Vlricus de Iungingen, Conradi frater, Rupperto 34. Cæsare & Gregorio 12. pontifice, munia obeuntibus officium suscepit Anno 1404. Strenuus & bellicosus vir extitit, regulas ordinis non admodum obseruauit, consanguineos odio persequeretur, illorumq; arces partim erripuit, partim destruxit. Cum Lituanis & Polonis plurima bella iessit, hunc postea Iagielo Rex Poloniae, & Lituaniae magnus Dux Vitoldus, cruento praelio profligauit, ubi & ipse, cum plurimis commendatoribus quorum 200. recensentur cecidit, Dux quoq; Stetinensis & Oleśnicensis, Kerczdorfq; Dux exercitus Crucigerorum, à Polonis capti 5000. Crucigerorum à Polonis caesa sunt, Lituanorum tamen in castris Polonorum militum septem milia trucidata fugataq; in primo conflictu.

Crucigeri
profligati
sunt.

34 VIGESIMVS Quartus Magister Henricus Comes Plauensis, sub Sigismundo 35. Imperatore, & Ioanne 23. pontifice electus est. Hic volebat vlscisci iniuriam quæ à Polonis Crucigeris illata erat, sed antequam quicquam inciperet ab officio deiectus est, & Engellburgae in carceres coniectus, deinde ad Leksteg missus, ubi septimo anno in vinculis peracto, fatis concessit. sepultus Marienburgae.

35 VIGESIMVS Quintus Michael Sterbergenſis, Imperatoris culinæ Magister, Sigismundo 35. sceptrum tenente, & Ioanne 23. Romano pontifice, ordini prepositus est. Anno Domini 1410. Primo anno cum suscepisset officium Iagielo Rex Poloniae, & Vitoldus Dux Lituaniae, Osterrodam Helsburgensemq; Episcopatum, Resenburgam, Elbingam, & Christburgam ciuitates, depopulati sunt. Argentoratum obsederunt, re tamen infecta discesserunt, nouem annis ordinis curam gessit, Postea vt deponeretur precibus obtinuit, Gedani vitam finiuit, Marienburgae verò sepultus est.

Poloni ex
Lituania
Prussiam
cauant.

36 VIGESIMVS Sextus Paulus Rudolſienſis, Sigismundi 35. Imperatoris, & Martini Põtificis tempore, Magisterij celsitudinem cõsecutus est, anno Domini 1419. Huius tempore prouinciæ & ciuitates Prussiae ad Regem Poloniae Casimirum defeecerunt, & iugum Crucigerorum excusserunt, officium nouem annis hic Magister retinuit, mortuus tandem Marienburgaeq; sepultus.

Ad Polos
Prussiam
defecit
Crucigeros
ſperantes.

37 VIGESIMVS Septimus Conradus Erlihufius, Alberti 39. Romani Imperatoris tempore officium suscepit, Anno 1438. Hic à bello quoaduixit abstinuit, nimio dolore ob fratrum peruerſitatem consumptus est, Marienburgae mortuus ibidemq; sepultus.

38 VIGESIMVS Octauus Ludonicus Herlihufius sub Cæsare Friderico huius nominis 3. fratres regere cepit anno 1450. Huius tempore Prussia ab ordine deſciuit, ad Regemq; Poloniae Casimirum maior pars eorum deſecit. Milites quoq; ordinis praesidiarij, Marienburgam Regi anno Domini 1457. pro summa 476000. florenorum vendiderunt, cum alijs castris & ciuitatibus. Postea Rex Poloniae capta arce Chojnicze, pacem cum Crucigeris iniit, atq; ab hoc tempore Pomerania Regno Poloniae adiuncta est, pro qua Poloni 150. annis perpetuò cum Crucigeris belligerabant.

Pruteni
Crucigeros
vni iugis
excutiunt.
Marienburga
vendidit
Pomerania
Poloniae
adiungitur.

39 VIGESIMVS Nonus Henricus Rheus, Comes Plauensis, dignitatem Magisterij aſſecutus est, sub Friderico huius nominis 3. Imperatore, anno Domini 1467. Vndecim hebdomadis officio praefuit, Regiomonti in Cathedrali Ecclesia terræ mandatus est.

Trigesimus

DESCRIPTIO.

70
30
TRIGESIMVS Magister Henricus Comes Rihterbergenſis, anno 1470. officium suscepit, praesidentibus Friderico 3. Imperatore, & Sixto Põtifici huius nominis 4. Fuit vir rigidus, furibundusq;, Theodorum Episcopum Prussiae caprum, in vinculis fame peremit. Ordini annis 7. praefuit, Regiomonti sepultus est, huius tempore bellum sacerdotum in Germania fuit.

Bellum
sacerdotum.

37
TRIGESIMVS Primus Martinus Truchſes Weczhausenſis, sub Friderico 3. Imperatore, & Sixto 4. Pontifice ordini praefectus est, 12. annis praefuit, Casimiro Regi Poloniae, obedientiam praestitit, Regiomonti mortuus, ibidemq; sepultus est.

32
TRIGESIMVS Secundus Magister Ioannes de Tiefen ex Heluetia, celebri familia oriundus, Maximiliano sceptrum tenente, & Iulio Pontifice praesidente, ordinem in tutelam suscepit, anno 1489. Eodem anno Polonia Regi, iuramentum praestitit. Postea eidem Regi Ioanni Alberto, auxilium contra Valachos ferens, cum exercitu profligatus, ipseq; peremptus est. Regiomontum delatus, ibidem terræ mandatur.

33
TRIGESIMVS Tertius Fridericus Dux Saxoniae, Turingorum, & Hermanduro-rum Marchio, Maximiliani Imperatoris, & Iulij Pontificis temporibus, anno Domini 1468. In festo diui Michaelis Regiomonti Magistratum suscepit. Nunquam Regi Poloniae, iuramento se obstringere voluit, qua de causa à Polonis saepius infestatus, in patriam suam Hermanduriam profectus, ubi 12. annis extra Ordinis fines exactis, mortuus est. Huius tempore Ioannes Albertus Rex Poloniae è viuis decessit, cui in Regno Alexander frater germanus successit.

36
TRIGESIMVS Quartus Albertus, Marchio Brädemburgensis, Casimiri Regis Poloniae Nepos, Maximiliani Cæsaris, & Iulij Pontificis temporibus, Ordini solenniter cum ingenti pompa Regiomonti praefectus est, anno Domini 1512. Sigismundo Regi Poloniae. Auunculo suo, iuramentum praestare noluit, sed arces necessarijs omnibus muniuit, vt se contra Polonorum incurſum defenderet, magnum & diuturnum bellum cum Rege Poloniae habuit, in quo ex vtraq; parte multi ceciderunt, eam ob causam, quod iuramento se obstringere Regi noluiſſet.

GESTA HUIVS MAGISTRI TEMPORE, PRAECIPVA.

Anno Domini 1519. in Autumno, inter Sigismundum Regem Poloniae, & Magistrum Prussiae Albertum Marchionem, bellum ortum est, anno 1520. Albertus Marchio, die festo Circumcisionis Christi, Brädbergam inopinatè occupauit. Eodem anno, Mielzak, Milimlijn, Regi traditæ sunt, cum alijs plurimis ciuitatibus, castrisq;. Quadragesimali tempore mense Aprilis copiae Regis Oland, ciuitatem & arcem sub Magistro, coeperunt, eodem anno Brandemburga arx & ciuitas à Polonis capta & depopulata est.

Anno Domini 1520. Volfangus Dux Schonemburgensis cum exercitu ordinis decem millibus peditum, & 4000. equitum coniungens, Gedanum oppugnauit, ex episcopi, monte, (vt vulgo vocant,) ciuitati imminenti 4000. globos tormentorum bellicorum, in ciuitatem frustra tamen exonerauit, nullum enim hominem laesit, sibi verò ingens damnum in tormentis, & globulis intulit: nam ex muro ciuitatis tormentum vnum praestantissimum, in mille frustra concussum est, & si aliquis ex exercitu se ostenderet, in hunc quatuor vel quinque tormenta ex turribus ciuitatis exonerabantur, tantaq; miseria & penuria omnium, Crucigerorum milites afflicti erant, vt multis suorum desideratis, quibusdam captis, fuga sibi ab obsidione consulere cogerentur. Interea verò Poloniae Rex, in subsidium Gedanensibus 12000. equitum

Crucigeri
à Gedano
fugantur.

N iiii

electorum misit, qui milites Crucigerorum à Gedani obsidione discedentes, insecuti sunt, plurimosque ex eis trucidauerunt, quosdam captiuos abduxerunt, multi etiam à Castubijs & Pomeranis iugulati sunt. Postea Regius exercitus Dirschouiam & Stargerdum arces occupauit, Chojnicz quoque, arx cum ciuitate capta est, postea ceterarum ciuitates & arces ultro se Regi Poloniae obtulerunt, & milites ordinis vna cum Crucigeris ex Prussia sunt eiectioni.

Anno Domini 1525. die octona Aprilis, Prussia quam primum religiosi Crucigeri videlicet tenuerunt, in mundanam policiam & principatum saecularem cessit. Albertus enim Marchio Brandenburgensis in ordine 34. & ultimus Magister Crucigerorum, bellicum Rege Poloniae perasus, difficileque contra stimulum calcitrare videns, Regem sibi per internuncios fratres & affines suos reconciliauit, Cracouiamque veniens iuramentum solenniter Regi Poloniae Sigismundo, in maiestate Regia ad id fabricata, in medio foro Cracouiensi sedenti, Regalibusque induto praestitit, multis principibus. Ibi quoque praedictum Albertum Marchionem Brandenburgensem, post iuramentum solenniter praestitum, Sigismundus Rex, Principem saecularem, equitemque, ut vocant aurati creauit. Terrasque omnes Prussiae certis sub conditionibus, eidem ut feudali, clientique, & subdito suo concessit, vexillumque illi suum sub insignijs Polonicis dedit. Atque hic finis ordo ille ut vocant Teutonicorum Crucigerorum, in Prussia anno Domini 1526. Alberto Prussiae Duci, sorori Regis Daniae, in matrimonium data est, ex qua suscepit filium, Albertum Fridericum modernum Ducem Prussiae, qui etiam post mortem patris, Regi Poloniae iuramentum, homagiumque solenniter praestitit, nunc quo ordine & quibus caeremonijs hoc iuramentum praestitum sit, quoniam ipse praesens rerum spectator fui, breuiter dicam.

Anno Domini 1569. mense Iulio in Comitibus Regni generalibus, Lublini celebratis, Albertus Fridericus Marchio Brandenburgensis, Alberti Ducis Prussiae praedicti filius, patri in Principatu succedens, iuramentum Regi Poloniae praestitit, hoc modo. Decima noua die Iulij, amplissimum suggestum (siue maiestas ut dicitur Regia) rectum, sericeis & stragulis tapetisque pretiosis, in suburbio Lublinensi sumptuose erigitur, ubi Rex sessurus esset. Concursum sit ad forum imense hominum multitudinis, oppletur viae omnesque plateae, quacumque incessus erat, satagit pro se quisque, vel ornatus splendido vestitu, vel armis instructus apparere. Interim Magestas Regia ex arce in tronum proficiscitur, cingitur ingenti & splendida Senatorum Procerumque, vniuersi Regni Corona, praecedentibus Principibus, viris, ac omnis ordinis consiliariis, & aulicis. Vexillumque pulcherrimum & amplissimum album, nouo Duci, de more, cum insignijs donandum, Erasmus Debincki, Cancellarius Regni filius, praeferebat, postea Rex in domum quandam suggesto oppositam diuertitur, ibique ornatu Regali induitur, Sandalijs videlicet aureis, alba Dalmatica, & Chlamide, siue Piuiali ex panno aureo confecta, & Corona Regia aurea gemmis, lapidibusque pretiosis concinne affabreque ornata, chirotecas quoque annulis gemmisque ornatas manibus imposuit. Induta Magestas Regia ornamentis Regalibus, de modo illa in suggestum procedit media, inter Reuerendissimos Dominum Iacobum Vchaniski Archiepiscopum Gnesnensem Primatem Regni, ac Dominum Padnietski Episcopum Cracouiensem, praecedentibus & subsequentijs ceteris primarijs Dominis, Consiliariis, Spiritualibusque, Gladium euaginaturn ancipitem Dominus Andreas Zborowski Gladiator (ut dicitur) Regni, praeferebat, Pomum aureum Cruce insignitum Petrus Zborowski palatinus Sandomiriensis portabat, Sceptrum Stanislaus Myszkowski, Palatinus Cracouiensis anteferebat. Cum itaque Sacra Regia Magestas in solio sedit, quatuor Germani Proceres Prussiae, nomine Ducis sui, supplices venerunt, & genibus flexis vnus eorum orationem facundo lepore, ad S. R. M. recitauit: Oratione finita, Regia Magestas quatuor Consiliarios suos cum illis quatuor Germanis ad Ducem Prussiae accersendum misit. Veniens itaque Illustrissimus Princeps Albertus Fridericus, disertissima facundia, orationem fecit ad S. R. M. singularem fidem supplicitatem, & subiectionem testantem. Responsum est postea ipsi Principi Consiliariisque

Consiliariisque, eius latinis verbis, nomine Regis, Sacram R. M. tam ipsum Principem quam omnes subditos, & optimates eius, omni fauore & gratia complecti, defendereque velle. His finitis accessit Princeps ad solium, & pedes Regios genu flexus cum summa reuerentia accepit, accepitque de Sacra Regia Magestas manibus, vexillum album insignitum Aquilla nigra, cum literis S. & A. colligatis in pectore, cum institutione ore Regio facta his verbis: Nos Sigismundus Augustus Rex, annuentes vestris & vestrorum subditorum precibus, tradimus & concedimus Illustritati tuae, prout parenti tuo Illustrissimo tradideramus, in feudum terras, ciuitates, oppida, & arces in Prussia, & ad eas Illustritatem tuam inuestimus, per huius vexilli traditionem, ac institutum gratia & benignitate nostra, qua Illustritatem tuam uti nepotem nostrum charissimum complectimur, speramusque, quod eius beneficentiae nostrae, & memor & grata fidelisque Illustritas tua sit futura. Deinde Princeps Prussiae caudam vexilli tenens, super libro Euangeliorum in haec verba iuramentum praestitit.

Ego Albertus Fridericus, Marchio Brandenburgensis in Prussia, Stetinensis, Pomeraniae, Slauorum, Castuborum Dux, Princeps Rugiae, & Burgravius Norimbergensis, promitto & iuro, quod Serenissimo Principi ac Domino, Domino Sigismundo Augusto Regi Poloniae Inuestissimo, Magno Duci Lituaniae, Russiaeque, ac omnium terrarum Prussiae Domino & Haeredi, sicut meo naturali haereditarioque Domino, & eius Sacrae Maiestatis haeredibus, & successoribus Regibus, & Regno Poloniae ero fidelis & obsequens, eiusque Magestatis ac haeredum & totius Regni Poloniae, bonum procurabo, & damnum precauebo, ac omne id faciam, quod ad fidelem vassallum feudalemque pertinet, ita me Deus adiuuet, & hoc sanctum Dei Euangelium. Accepto huiusmodi iuramento Magestas Regia, gladium ancipitem, à Gladiatore Regni, Domino Andrea Zborowski accepit, nouumque Ducem ter praecinxit, inclinatum de more dicens: Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime. Postea ei torquem auream, Regio munere non indignam imposuit. Mos omnis Ordinis Nobiles qui ad Equestre munus contendebant (in quorum ego numero, eodem more praecinctus fui) praecincti sunt. Quibus omnibus ex ordine solenniter peractis, ac depositis Regalibus indumentis, cum toto illo comitatu, Duceque Prussiae cum suis praecedente, in arcem redijt.

Haec autem Prussiae Regio, plerisque sinuosis flexibus est vbisque amena, & opportunis Portibus maris Baltici, maxime commoda, vrbium Illustrium, oppidorum, artiumque frequentia & opimis incolarum diuitijs, opibusque ac terrarum vbertate, supra modum claret. Pecoris omnigeni inestimabili copia, piscationibus, venationibusque, & syluis fructuosissimis, aërisque temperie, cum amenitate coniuncta praedita est, & postquam fide Christianam Prussia suscepit, 72. arces praecipuas & 62. ciuitates principales habuit, à Crucigeris domus Teutonice erectas, quarum numerus nunc temporis successu, plurimum creuit, multae enim & frequentes ciuitates ac oppida, murationesque, tam à Polonis quam Crucigeris vario Marte vtrinque decertatibus extructae sunt. Longitudo eius ex Aquilone in Austrum, à Torunia vrbe consini Masouiae usque ad Memulam castrum cum oppido, quinquaginta octo miliaribus extenditur. In latitudinem vero quinquaginta miliaribus, Lituanos & Masouitas contingens patet. Flumina praecipua & principalia, in Prussia duodecim reperiuntur, Istula siue Vistulaeque Syleciam, Poloniam, Masouiam, & Prussiam praeterlabitur, similiter Cronon siue Nemen ex Lituania decutrens, Nogat, Elbinga, Wesera, Passaria, Alla, Prægel, Ossa, Drebnicz, Lica, Lauia. Extant quoque alia plura flumina omni genere piscium abundantia, minus tamen hominibus praecipue externis cognita. Lacubus plurimis aliqdo septem miliaribus Polonicis patentibus, piscibusque omnis generis exundantibus vndique scatet. Gummi quoque genus lucidissimum, quod succinum siue Glessum vulgariè Butstin vocatur, in littore maris Baltici copiose colligitur. Cum autem Prussia ut copiose superius descripsimus, barbarorum colonia antiquitus fuerit, Polonorum ac Teutonicorum armis subactam, sacrisque iniciatam se agnoscit, qui in eam colonias

suas barbaris, penitus ferè extirpatis deduxerunt, nuncq; tam Polonis, quàm Germanis equitibus, pariter ciuibus, agricolisque, frequens est. Barbarorū tamen reliquias, ad Curlandicum lacum hucutque supersunt, qui, cum Liuanibus & Lituanis vicinis, idiomate, moribus, habituq; concordant. Porro nulla in vniuerso Poloniae Regis Dominio, regio reperitur, quæ tam frequentibus ciuitatibus, arcibus, & oppidis ut Prussia abundet.

Prussia duplex.
Regiomontium.
Hac autem Prussiae Regio amplissima, omniumque fructuum tam ex terra, quàm aqua nascentium abundantissima, duplex est, Ducalis & Regalis, nam Dux gratia Regis Poloniae, in suis ciuitatibus & arcibus integrè rerū potitur, ut vassallus & feudalus, ac beneficiarius Regni. Regiomontiq; , quæ est ciuitas maritima, sedem suam habet, in qua est collegium communis studij, ab Alberto præfaro primo, ex Magistro Duce creato fundatum. Est autem Regius mons imperio clara, ad eam enim merces ex septentrionis regionibus copiosè apportantur, in hac sedem suam Magistri transtulerunt Marienburga nobilissima, eaque munitissima arce, ac totius Prussiae propugnaculo, quæ cum se expurgari non pateretur, Casimiro Regi Poloniae ut diximus, pro certa stipendiorum militibus Ordinis per solutione, dedita est, in ea assidue milites præsidarij à Rege Poloniae asseruantur, victu & omnibus ad bellum necessarijs tam apprimè prouisa, ut sex annorum obsidionem sustinere possit. Est enim Regalis Prussia, (id est, illarum artium & ciuitatum, quas Rex electas extra Ducem, armis maiorum suorum, acq; uisitas possidet,) caput & Metropolis à Gedano septem miliaribus distat. Plurimas nobiles ciuitates & arces, quas superius ennumerauimus, Prussia complectitur.

Episcopus Prussiae.
Episcopatus verò quatuor Catholicos, postquam fidem Christianam suscepit, Prussia habebat, Warmiensem, Culmensē, Sambiensem, & Pomesaniensem, nunc Sambienſis Warmiensi, Pomesaniensis autem Culmensi adiuncti, Warmiensem Episcopatum qui est præcipuus, Reuerendissimus Dominus Stanislaus Hosius Polonus, Sacrae Romanae Ecclesiae Cardinalis dignissimus, singulari pietate, & vitæ sanctitate, ac doctrina coelesti & scriptis diuinis corruticans administrat, qui Malleus Hæreticorum indefessus, & Catholicae Ecclesiae propugnator strenuus, iure censendus est. Culmensē Episcopatum, Reuerendissimus Dominus N. Costka virtutum & doctrinae speculum insignit. Nunc de Pomerania Regione amplissima dicendum nobis occurrit, quæ etiam Polonorum armis antiquitus, perdomita imperio parer, nam Boieslaus Rex bellicosissimus Anno Domini 1003. Russiae Principibus debellatis, strenuoq; Marte contusis, perpetuum victoriae monumentum Herculeum imitatus opus, tres ferreas columnas in Boristene fluuio collocauit. Deinde Anno Domini 1008. Saxonibus bellum intulit, & omnem illorum regionem, circa Oderam, ad Albim, & Salam fluuios, Chersonesumque, Cimbricam quæ hodie Dania appellatur, summa belli dextérité ditioni suæ subiugauit. Vrbes earum regionum maximas, partim solo æquauit, partim suis Polonis muniuit, gentemque vniuersam Pomeranorum, barbaram & incultam, ad fidem Christianam suscipiendam, armis coëgit, & ut sempiterna memoria victoriae foelicissimæ apud posteros extaret, in Albi, & Sala, Ossaque fluuijs, columnas æreas inclitus triumphator locauit, totam Prussiam ac Pomeraniam Christianis infestissimas, perdomuit.

DUCATVS POMERANIAE.

Pomerania Regio amplissima, ab Holsatia ad Liuaniam vsq; , longo tractu, iuxta mare Germanicum extenditur, vnde & nomen habet. Pomorze enim Slaus mari adiacentem Regionem significat. In hac Regione natio Slauonica, antiquitus confederat, sed nunc Germani magna ex parte eam incolunt. Has præcipuas ciuitates à mari procul sitas complectitur, Stetiniam, vnde Ducatus Sterinensis dicitur, Neugardiam, Lemburgam, Stargardiam, Bergradum, Camenetiam, Publinam, Griebemborgam, & alias complures. Quæ verò mari impendunt Colberg, Camin, Gollub, Gribstwald, Sund, Puczka, Reuocol, Louemburg, Hechel, &c. Iulium in hac Regione

Iulium.
vrbs erat celeberrima, nunc ruinis deformis iacet, pro hac regione Poloni cum Prutenis Gentilibus, & Crucigeris, longo tempore acriter decertabant, nunc titulo eius Rex Poloniae, qui in ea maiori ex parte rerum popitur, Duxque Prussiae feudalus Regis Poloniae vtuntur.

GEDANVM, siue Dantiscum huius Regionis Metropolis, vrbs amplissima, & insignis à mari Germanico vno miliari abest, eam celeberrimus fluuius Vistula præterlabitur, ibidemq; amplissimis ostijs in mare exoneratur, in ea totius Pomeraniae, & Prussiae celeberrimum emporium est, ex vltra marinis enim regionibus longinquis, Anglia, Britania, Scotia, Gallia, Hispania, Suetia, Dania, & Nordwegia, naues ad eam appellant. Ex Lituania quoq; Russia, Volinia, Poloniaq; variæ merces, fluuijs nauigabilibus in eam deferuntur, præcipuè verò siliginis, & frumenti, ingens copia ex supra nominatis regionibus aduehitur. Regi Poloniae subiecta est, Castellanumq; à Rege præfectum habet. Ex mari in urbem perducta est, fossa qua naues maximæ intra mœnia veniunt. Burgabitis cum proconsulibus, & consulibus, regio nomine, ciuitatem administrant. Cives omnes ferè Germani sunt, mercatoresq; ditissimi, ita ut Gedanum ædificiorū pulcherrima dispositione, commerciorum varietate, maris, Vistulaeque, oportunitate, incolarum, & externorum incredibili multitudine, ciuium diuitijs, & instrumentorum bellicorum, ad hostes propulsandos, ac machinarum ænearum numero, cum præcipuis Europæ urbibus, meo iudicio cōferenda sit. Prætorium maximo sumptu eoq; regio exadificatum cum superba turri, ædesq; sacrae, cum priuatis ingenti auri pondere, artificiosè erectæ, Geldaq; publicum vrbs palatium, achorologium diuinis ferè manibus elaboratum, cuius campanæ mirabilem quandam, & suauissimum concentum edunt, secundum artificis voluntatem, & temporis conuenientiam, in admirabilem omnium gentium aduenas attrahentes. Propugnaculum munitissimum in ipso maris portu extructum, frequentibus directis machinis armatis militibus custoditur.

Vexillum totius Pomeraniae aquilam nigram in collo coronatam, gladium euaginatum manu humana tenentem, pro Stemmate in campo aureo gestat similem Prussiae quam in eius principio expressimus.

ELBINGA ciuitas insignis ad ostia Albis fluuij, in littore maris magnificentissimè, & sumptuosè extructa, splendidis ciuium opibus, & mercatorum diuitum frequentia clarum, spectabilemq; se reddit. Eius titulo Rex Poloniae scribens, se Dominum terræ Elbingensis maximè in Privilegijs vtitur. Districtum enim amplissimū circumiacentem habet. Atq; hæc de Prussia breuiter dicta sufficiant.

LIVONIAE TOTIVS CVM SVIS
PROVINCIIIS, CIVITATIBVS, CASTRIS,
ET COMMENDATVRIS, SIVE PALATINATIBVS, &c. Succincta descriptio.

Addita est quoq; brevis narratio, quomodo hac regio in ius Inuictissimi Regis Poloniae Sigismundi Augusti, Magni Ducis Lituanie cesserit, & quo pacto, à Moschorum Principe & Suetia Rege diminuta fuerit.

LIVONIA Siue Lieflandia, Regio amplissima, ab Oriente, Russia, Moschorum Principi subiecta, cōtigua est, Neruaq; fluuius nauigabilis, (in cuius vtraque ripa, duæ arces eiusdem nominis, vni Liuonientium, altera Moschorum sibi exaduerso sitæ sunt,) imperium Moschouiticū, à Liuoniensi

LIVONIAE

Finis Livoniae.

dislimitabat Sed modernus Moschorum Monarcha, Ioannes Basiliades, Derpt in signi
vrbe Episcopali, cum sibi adiacente Prouincia occupata, vltimus fines suos (prout in-
fensus dicitur) promouit. A septentrione cū Suetiæ Regno, & Philandæ Ducatu fines
suos, sinu maris Baltici disternat, Ab occidente mari Balthæo (quod Germanicum
& Prutenicum appellatur) contermina est, A Meridie Samogitiæ & Lituaniæ, nonni-
hilque in Occidentem vergens, Prussiæ adheret. Nonaginta miliaribus Germanicis in
longitudinem, & quinquaginta in latitudinem, cum sinu maris Baltici adiacenti ex-
tenditur. Sed nunc bellis saeuientibus, pluribus in locis vastata, & diminuta est. Con-
tinet autem in se plurima territoria, quæ pro Ducatibus computari possunt, horum sin-
gula cum suis Ciuitatibus & Castris succintè describere curabo, Sed primò quomodo
& quando Regionis incolæ nomina Christo dederint, paucis aperiam.

Torum penè Orbem terrarum, post maximum illud vniuersæ terræ diluuium, falla-
cium daemonum fraude seductum, veram vnius Dei religionem, impio multorum &
falsorum Deorum cultu, vanaque superstitione, commutasse constat. Quidam enim
mortuos homines, propter merita beneficia & egregia gesta, cultu diuino venerabā-
tur, Alij malignos Dæmones, ementitis miraculis, & prodigijs hominum oculis sese
insinuante, adorabant, Denique beluis atque serpentibus & sculptis, pictisque arte
humana simulachris, gloriam veri Dei exhibebāt. Donec Iesu Christi, veri Dei homi-
nisq; benignitas, & Euangelij eius claritas, post multa sæcula, quasi lux clarissima, mū-
do coelitus affulgens, has terras terribileque tenebras discussit. Sed regiones Septen-
trionales, & omnes gentes ad Aquilonem vergentes, Christianæ religionis ignaræ,
vano idolorum cultui, diutius subiugatæ fuerunt, difficilis enim ad eos externis gen-
tibus erat aditus, propter efferam barbariem, & crudelitatem populi. Romani etiam
& Græci, qui primo fidem Christianam amplexi sunt, septentrionalium plagarum
minus exactam notitiam habebant: vnde factum est vt Liuania cum cæteris, ad aqi-
lonem vergentibus regionibus, nouissimè omnium, Sacro Baptismi fonte lauata fue-
rit. Demum, Friderici primi ex Ducibus Germaniæ, Romanorum imperatoris, tem-
poribus, mercatores rem familiarem ex Germania, per mare Balticum in Liuiam

Fridericus Imperator Germani in Liuania Scituus.

appulerunt, & gentis barbaræ simplissimæque animos ob mutua mercimonia com-
mutanda pellexerunt. Erat autè hic populus miræ simplicitatis, opumque parandarū
& rei familiaris iusto negligentior, melle enim expresso (quo maxime Regio abundat)
cæram velut alias quisquilias, & purgamenta domibus euertebant. Postea succedente
quæstu, & mercatoribus Occidentalibus, eò loci confluentibus, Sacerdotes paulatim
se illis immiscere, adiungereque, piæ peregrinationis causa, cæperūt, vt mercatoribus,
videlicet Thesuros Liuonum acquirentibus, ipsi animas gentis Christo, per verbum
Euangelij salutiferum lucri facerent. Erat igitur ea tempestate, vir quidam Meinardus
nomine in Lubeca, ciuitate celleberima, pietate & sanctimonia vitæ in signis, hic vna
cum mercatoribus conscensa Naui in Liuiam, Anno partæ per Christum salutis,
Millesimo Ducentesimo, traicit, & cōspiciens in tā insigni & prematura messe, nullos
operarios extare, cōtinuò ibi vnius famuli cōiuctu cōtentus, etatè transigere cōstituit,
Casamq; sibi ex arbutis propter imbres arcēdos construxit. Paulatim deinde hominū
familiaritatē captare, & tædio superato, abita iam mutui conuictus, & contra stæ noti-
tiæ cum incolis Regionis oportunitate, Religionibus & rerū Diuinarū eos admone-
re cæpit, sensimque à vano Idolorum cultu, ad Christianæ fidei obseruantia ad ducere,
Auspicanteque Deo, & pium viri religiosi conatum sæcundante, complures incolarū
in agnitam veritatis doctrinam cōcesserunt, quorum crescente numero, multorum-
que animis (vt fit) rei nouæ & inusitatæ religionis studio, flagrantibus, Basilica instau-
ratur. Nec multo post, Meinardus à Bremensi Archiepiscopo, in Liuiæ Episcopum
consecratur, qui in messe Christi strenui operarij munus adimplens, rem Christianā
multum ad auxit, & magnam gentis partem ad Christum conuertit, postea vitam cum
morte feliciter commutauit. Huic ex vita decedenti Bertoldus Cisterciensium abbas
successit, qui contra irruentes hostes fidei Christianæ, vna cum peregrinis militibus,

Meinardus Liuiæ in fide Christi in-
struit.
Meinardus Episco-
pus crea-
tur Liuiæ
vna primus

DESCRPTIO.

73

qui pietatis ergo ad militiam Christo emendandam, ex Germania confluxerant, pugna-
re instituit. Vbi verò ad pugnam verum est, equo infreni in mediam barbarorum acie
proiectus confoditur. Tandem crescente multorum pietate, plurimi factæ se militia
deuouerunt, ordinique fratrum Teutonicorum habitu suscepto, enteros fratres te-
se nuncupauerunt. Sed cum rebus gerendis superesse non possent, hostiumque barba-
rorum vis vndiquaque inualesceret, Teutonicorum fratrum ordini, in Prussia se
coniunxerunt. Cum enim audiuissent quod ordo Theutonicus cruciferorum, in to-
ta Germania proficeret. Volquinus Præpositus eorum à quinto in ordine, Magist' ro
Prussiæ Conrado olim Comite Turingensi, in ordinem Theutonicum susceptus est,
Anno Domini, 1234. Suffragijque eiusdē Magistri Prussiæ Contradi, Gregorius sum-
mus Pontifex Romanus huius nominis nonus, iussit vbique & præcipuè apud infide-
les prutenos, Liuoniæq; proclamari, quod ordo fratrum à gladio in Liuania (qui non-
dum conditatus erat) Teutonicorum ordini in Prussia vnitus, incorporatus ascriptusq;
esset. Susceperunt itaque fratres agladio Liuonienses, crucem, habitumque more fra-
trum Theutonicorum in Prussia, Et semper ab hoc tempore Magistri Prussiæ, a Liuo-
niensibus Magistris tributa certa, & obedientiam exigebant, vsque ad tempora Alber-
ti Marchionis Brandenburgensis, Magistri Prussiæ, qui Anno Domini supra Millesimū
quingentesimum, decimo tertio, pecuniam, quam obedientiam accipere maluit. Ita-
que Liuonienses data, præscripta ingenti summa pecuniæ, in posterum ab obedi-
entia Prutenicis Magistris exhibenda, liberati sunt. Hanc tamen libertatem paulo post
per insolentiam suam amiserunt: Rex enim Polonorum Sigismundus Augustus, eos
in potestatem suam prout inferius dicitur redegit. Sed ad rem accedo, Liuonienses
cruciferi, habitu fratrum Theutonicorum in Prussia assumpto, grauissimis bello-
rum laboribus, cum barbaris fortiter exatlati, hætenus rerum in Liuania potiti sunt,
Magist'rumque sibi elegerunt, qui cum commendatoribus, seu etiā præfectis to-
tam Regionem gubernabat. Erant præter hunc in Liuania Episcopi quinque vt potè
Archiepiscopus Rigenfis, Derptensis, Habselensis, Oseliæ, Curlandiæ, Rethæque,
Episcopi. Hi sua munia strenuè & Magnificè vt Principes obibant, sed Anno Domini
1558. Moschorum Dux Derpta siue Torpato, in signi vrbe Episcopali potitus, Episcopa-
tum Derptensem penitus aboleuit, Rex quoque Poloniæ Archiepiscopatum Rigē-
sem, cum omnibus arcibus & ciuitatibus (rerum enim in Liuania potitus) tenet. Re-
thæensem Episcopatum. Saxiæ Rex vrbe Reualia capta administrat. Oselensem Epis-
copatum & Abselensem fratres Regis Daniæ, Magnus nomine, vna cum Inualia Osiha
possidet.

Bertoldus
Episcopus
occiditur.
Ordo Teu-
tonicorum
in Liuania
Volquinus
primus Li-
uoniæ Ma-
gister.

Ordo Liuo-
niensium à Gre-
go. nono Po-
ntifice cōfir-
matur.

Crucifera
Liuiensium.
Prusie siue
tributarij.
Episcopi illi
vni.

Liuiensium
se redime-
runt a Prus-
sienfibus.

Episcopi
Liuiensium.

Episcopa-
tus Liuo-
niæ derpt-
ensis a multis
Principi-
bus

Prouincia
Liuiensium.

Ordinis Teutonicus Magister, vna cum suis commendatoribus, plurima oppida &
arces munitas possidebat, & primo quidem ordinis Magister & Archiepiscopus Rigē-
sis simul, & communiam Regiam urbem metropolim Regionis occupabant, Monetam
que vterque propriam quæ adhuc incolæ Regionis vtuntur cudebat. Verum Magister
præter dominijs, & possessionis consortium, arcem quoque ibi habebat. Hic iam or-
dine territoria, arces (& ciuitates, tam Magistro ordinis, quam Episcopis, & cōmenda-
toribus subiectas, describere pergam. Hæc verò sunt territoria siue Prouinciæ, in Liui-
ensi Dominio, quæ pro Ducatibus valent: vt potè, Leitlandia, Vikeclandia, Curlan-
dia, Semigalia, Estlandia, Virlandia, Haria, Geruendiaque.

LEITLANDIA SIVE RIGENSIS PROVINCIA.

Estlandia Regio Liuiensium, præcipua hæc arces, & Ciuitates Regi Poloniæ
subiectas, habet.

RIGA vrbs celeberrima, totius Liuiensium metropolis, muro fortissimo, pro
pugna culique & turribus densis, tormētis bellicis, apprimè munitis, val-
loque inexcussis tribus ordinibus tormentorum, vndiquaque munita,
fossis duabus, ex vtraque vallis parte, circumducta & stipitibus acutis circumsepta, re-

bus bellicis tormentis, & comatu copioso, militibusque stipendiarijs, pacis & belli tempore, bene prouisa. Arcem quoque bene munitam & omnibus necessarijs prouisam, sibi adiunctam habet, in qua olim Magistri sedem suam habebant, eam nunc Gothardus Kietler Dux Curlandiae, Regis Poloniae feudal, nomine Regio, administrat, in ciuitatem tamen ipsam, ius nullum habet. Administratorem, enim siue Capitaneum aliquem, ciues sibi dominari (libertatem asserentes) non patiuntur, sed obedientiam, & tributa Regi Poloniae, fideliter exhibent, ipsique ciuilibus legibus urbem administrant. Hanc urbem fluuius Dwina amplissimus, (ex Seuera Regione Russiae, Moschouitae Duci subiecta, ortus) una cum arce alluit, & duobus à Rigam mare amplissimis ostijs exoneratur, Per hunc naues ex mari, de ultra marinis Regionibus, utpote Suetia, Dania, Holstia & ceteris repositis prouincijs, appellant. Ex Russia quoque & Lithuania cineres, asseres, ligna caesa, & leuigata, omnis generis ad naues fabricandas, frumentum quoque grandicopia, & cetera importantur. Magnumque hac in urbe & celeberrimum est emporium, quamuis enim duobus miliaribus à mari distat, naues tamen omnigenae, facillime de mari, sub ipsa mœnia urbis veniunt & redeunt.

Hæ verò arces, ciuitates, & Praefecturae, Capitaneatusque in hac Leitlandiae siue Rigenfi Prouincia, continentur, Videlicet

DYNAMUNT Arx inexpugnabilis natura, oportunitateque loci, mari adiacet, in ostijs Dwinae fluuij, duobus à Rigam miliaribus sita, praesidiisque Polonicis munita, in ea omnes naues ex ultra marinis regionibus, ad Rigam venientes, merces indicare, thelo-neaque persolvere, coguntur.

BLOKAYS Munitio, inter Rigam, & Dunamunt, ad Dwinae condita, in ea quoque omnes naues excutuntur, Hæ autem duæ arces Rigenfisbus maximè inuisæ sunt.

KIRCHOLM arx murata, ad Dwinae fluuium, duobus miliaribus à Rigam sita, in orientem procedendo.

Hæ quoque arces Dwinae impendunt.

VXL arx desolata, curia tamen in ea ubi Praefectus manet, extructa, à Kirchholm duobus miliaribus abest. Crudelem illic quodam conflictum, & hominum stragem insignem, cumulus ossium ingens congestus testatur.

LENUARD arx ab vxul quatuor miliaribus ad Dwinae sita.

ASCHERAD olim Palatinatus: arx ad Dwinae munita, Moschouitaeque ab ea aliquoties repulsi sunt, quatuor miliaribus à Lenuard abest.

NITAW, Sefuegen, Georgenburk, Lewburg, Rossiten, Lucen, Luden, Neuenhul, arces muratae absque ciuitatibus.

DVNEMBORG Arx, ad Dwinae munitissimè sita, commendator siue Palatinus, ei olim Magistri nomine praesidebat.

SEGEVOLT Arx & ciuitas, olim ordinis Marschalci primi, à Magistro propria erat, cum ceteris ad eam pertinentibus, videlicet, Lewburg, Nitaw, Georgsburg, & Choen castris.

ARIES Arx, Wolmer ciuitas & castrum. Hermes arx, quatuor miliaribus à Pernawa & Phelin.

Has supradictas omnes arces, & ciuitates, cum suis Palatinatibus, & Praefecturis, inuictissimus Rex Poloniae possidet, excepto Marienburga castro quod Moschouitae Palatinus occupauit. Adzel, autem & Rodempcus, à Moschouitis exusta, & desolata sunt.

Archiepi-

DESCRPTIO ARCHIEPISCOPATVS RIGENSIS.

74

NEodem territorio Rigenfi, Rex quoque Poloniae omnes arces, ciuitates, Capitaneatus, & Praefecturas, Archiepiscopales possidet.

KOKENHAYS arx, & ciuitas, natura & oportunitate loci munitissima, ad Dwinae fluuium sita, ceterarum Archiepiscopi, arcium, principalis.

VXL, Lenuard, supra nominatae arces, Krenburg, Landon, Sefuegen, Schachborg, Serben, Conemburg, arx cum ciuitate, Salis, Vansel, Dalen, Iencel, Treyden.

SMILTEN arx à Moschouitis desolata, Cremon castrum olim Capituli Metropolitanae Ecclesiae Rigenfis.

SANCEL arx, apprimè munitissima, mari adhærens, ad Archidiaconatum Rigensem quondam pertinebat. Hæ itaque omnes arces, & ciuitates enumeratae Regi Poloniae subsunt.

Arces nobilium in praedicto Archiepiscopatu hæ sunt, Nochrosen, Rosenberg, Mayan, Pierkiel, Roppe, Nabbe, Elner, & Bersen. Earum domini, Polono Regi obtemperant.

EPISCOPATVS DERPTENSIS.

DERPT, siue Torpatum, siue Derbet, insignis urbs Episcopalis, & arx in colle munitissima, urbi impendens. Hæc anno Domini 1558. ab exercitu Moschorum Ducis, violenta oppugnatione, cum tota circumiacenti prouincia, capta est. Hæ verò arces ad hunc Episcopatum pertinebant. Falcenaw, castrum, & monasterium insigne, Neinhaus, 18. miliaribus à Derpt sita, Ru-tenis contermina, Werbeke, Oldentorn, Kiriepe, Verpech. Nobilium arces in hoc Episcopatu, quatuor praecipue erant, videlicet, Olsen, Kanelichth, Raden, Cundtal, siue Regental, omnesque à Moschorum Duce cum Episcopatu subiugatae sunt.

EPISCOPATVS HABSELENSIS ET OZELENSIS.

VIkechzlandia regio ad Habselesem Episcopatum cum suis arcibus & ciuitatibus pertinebat, quæ quatuordecim miliaribus in longitudinem, duodecimque in latitudinem patet, mari Germanico, adhæret, & has arces complectitur, quas Suetiae Rex una cum regione possidet.

HABSEL arx principalis cum ciuitate, in qua est Ecclesia Cathedralis, eam Rex Suetiae vi ad deditionem coegit.

LODE arx munita, quam Dux Curlendiae Gotardus Ketler à Suetensium impetu super defenderat, & aliquot eis grandia tormenta ademerat, sed postea ab eisdem capta est.

LEHAL castrum, & ciuitas, in qua est insigne virginum Monasterium, nunc praesidijs Suetensium tenetur.

FICZKEL & Felix arces à Moschouitis exusta & desolatae sunt.

VERDER arx munitissima ad fluuium Zundam sita ab ipsis Cruciferis Liuoniensibus destructa & demolita est.

OZILIA Insula in mari Germanico, aliquot à littore miliaribus sita est, ad Ozelensem Episcopatum pertinebat, arces & ciuitates duas munitissimas habet, eas Cruciferi, Regi Daniae prodiderunt, quas nunc Magnus eiusdem Regis Daniae frater, possidet, Episcopatusque titulo utitur. Harum arcium una Arnczburg, altera Sonemburg appellatur.

LIVONIAE
CURLANDIA REGIO.

Hæc regio in Liuania sita à Septentrione maris Baltici sinu, ab Occidente verò ubi Prusiam contingit, Pelago qui Curlandicus appellatur, alluitur. À Meridie Samogitiæ confinis est, Regique Poloniæ subest, sed eam Gotardus Ketler, Regis gratia & benignitate tenet, tituloque eius vtitur. Has ciuitates & arces complectitur.

VINDA arx cum ciuitate & Palatinatu, Polonis Kiefs dicitur, in ea Magistri sedem suam habuerunt, & Comitibus, Conuentionesque celebrare soliti erant, nunc Polonicis præfidijs tenetur, administrantem Illustri & magnifico Domino Ioâne Chodkiewicz. Generali Samogitiæ, & supremo Gubernatori Liunionæ, ac Magno Marischalco Magni Lituaniæ Ducatus.

GOLDINGEN arx & ciuitas cum districtu amplo:

GRUBIN, & Candaph arces cum præfecturis ditissimis:

TYCZOM, Sabel, Durbin, Asempoth, Shruden, Fraucenburg, Alfangē, arces. Neuburg castrum in finibus Samogitiæ.

Episcopatus Curlandiæ septem arces continet, quas Magnus Regis Daniæ frater possidet, Episcopatusque titulum sibi usurpat, hisque nominibus, hæ arces nominantur, Edwalen, Pilthen, Hasempot, Angermunde, Dondangen, Neinhaus, & Ambothen.

SEMIGALIA DVCATVS.

Hic Ducatus Curlandiæ adhæret, à Meridie Lituaniæ contiguus est. Hæque arces continet, Soleburg, arx & Præfectura, Basemborg, Doblin, Nithaw, arces cum districtibus, ciuitates nullas habent, totumque territorium, vna cum arcibus enumeratis, Curlandiæ Dux prædictus Regis Poloniæ gratia & benignitate commissum tenet.

ESTLANDIA DVCATVS.

Estlandiæ, siue Estoniæ Ducatus mari Suetiæ, à Septentrione adiacet: has arces præcipuas cum ciuitatibus & Præfecturis complectitur.

FELIN arx & ciuitas munitissima, vna cum ultimo Magistro Liunionæ Vilhelmo Furstemberg feudali Regis Poloniæ, à proprijs militibus stipendiarijs Germanis Moschorum Duci dolose prodita est. Ciuitas ipsa exusta, arx verò præfidijs Moschouitijs munita, vnaque cum districtu, siue Palatinatu Moschorum Duci subest. Magister verò in ea captus, Moschouiam abductus, in vinculis spiritum exhalauit. Atque hunc extremum exitum Magistri Liunionenses habuere.

LAIS & Talczkofen arces, à Moscho quoque occupatæ sunt.

TARNEST, siue Taurus, arx munitissima præfidijsque Moschouitijs prouisa, à Lituaniis Duce exercitus Illustri & Magnifico Domino Nicolao Radziwil Palatino Vilnensi, pulueribus bumbaruarijs suppositis eiecta, & cum Moschouitis, à vi & impetu pulueris volantibus euerfa est. Ego etiam huic oppugnationi cum patre meo interfui. Hæc autem arce expugnata & exusta, Lituani quibusdam Moschorum abductis, quibusdā occisis, velut Tartari, arce desolata relicta, & non occupata, nec munita. (quæ facile instaurari potuit,) cum spolijs, tormentisque, & cætera suppellectili bellica ablata, discesserunt, anno Domini 1561. Iulij vltima.

OPERPAL arcem exercitus Regis Poloniæ exussit & desolauit.

Has autem in hoc Ducatu arces Rex Poloniæ possidet.

KARXHAUS, Helmeth, Rugen, Parnauam arcem insignem & munitam cum ciuitate mari adiacentem. Hæc à Suetiæ Rege primum occupata erat, sed postea à Polonis inopinatè capta in ditionem Regis Poloniæ cessit.

VIRLANDIA.

DESCRIPTIO
VIRLANDIA.

75

Territorium hoc Liunionæ inter Orientalem, & Septentrionalem plagam situm, à Septentrione Baltici maris sinu terminatur, ab Oriente Nerua fluuius celebri ex lacu Pejbas emergenti, & in mare Balticum ingredienti alluitur. À Meridie Estlandiæ, ab occasu Hariæ contermina est, & octo miliaribus in longitudinem, à Nerua fluuius ad Reualiam vsque extenditur, hæque arces complectitur.

NERVA arx & ciuitas insignis, munitissimaque, ad fluuium eiusdem nominis sita. Ex aduerso in altera ripa arcem à Moscho erectam Iuanow Gorod dictam habet, atque fluuius prædictus Nerua, has arces interfluens Moschorum, & Liunionensium imperiū olim dislimitabat.

TOLCZBURG arx ad sinum maris Baltici inter Neruam & Reualiam ciuitates æquali distantia sita.

WESENBURG arx, & Capitaneatus.

BERCHOLM olim arx Episcopi Reualiensis erat. As quoque, & Est, duæ arces nobiliū Liunionæ vna Roberti à Gilsen, alia Bernardi de Tabe.

Has omnes arces cum suo territorio Moschorum Princeps occupauit.

HARIA PROVINCIA.

Haria iuxta mare Suetiæ sita, in longitudinem sedecim miliaribus, & octo in latitudinem extenditur, cum Virlandiæque territorio pro Ducatu computatur.

Hæ arces in ea sitæ sunt.

REVALIA vibs celebris cum arce munitissima ad sinum maris Baltici condita est. Sede Episcopali clara, sub Rege Poloniæ à Suetiæ Regis exercitu occupata. Monetam Reualienfes propriam quadriangularem cudunt. Reualiensis Episcopus arces aliquot sibi subiectas possidebat, in ciuitatem tamen nullum ius imperiumue habebat, sed Magister ordinis eam administrabat.

BADIS castrum & Monasterium insigne, Suetenses inopinata irruptione ceperunt.

FEGVEVR arx olim Episcopi Reualiensis à Moschorum Duce expugnata nunc tenetur.

GERVENLANDIA DVCATVS.

Eruenlandia Regio mari adiacens, septem miliaribus in longitudinem, sex in latitudinem patet. Frumenti & cæterarum rerum ex terra nascentiū feracissima, vnam arcem, Vitenstein dictam principalem, cum pagis & curijs compluribus nobilium habebat. Eam sub Rege Poloniæ, Suetensium Rex occupauit, Bialykamiē, id est, albus lapis Polonis dicta. In his territorijs, siue Prouincijs Liunionæ prædictis, (quæ etiam pro Ducatibus computari possunt,) variæ sunt multarum gentiū linguæ: plebs ipsa Liunica tribus ferè linguis, (non multum tamen a se differētibz) vtitur, ad Lituanicumque idioma, magna ex parte alludū, barbarie & moribus incultis rigent, Lituanijs & Samogitis, ob viciniam in omnibus persimiles sunt. Vestitu vili, eoque, vt plurimum cinericio ad Germanicū habitum alludenti vtuntur, ex tilia libro more Lituaniarum, & Rathenorum coturnos, conneſtere solent, vel ex iumentorum pellibus, vna cum seris detractis. Femineus sexus in pagis more gentis Cyganorum, (vel vt quidam volunt Cyrenorum) vagabundæ, vestiuntur, vestitumque quibusdam globulis plumbi, cupris, & electuarijs exornant, indusia quoque circa collum præcipue annulis, intertexturisque varis ornant.

Hermanlandia.

Bialykamiē.

Liunum agrestium habitus, & mores, & idioma.

Mulierum Liunica rē habitum.

Felin cum Magistro capta.

Exitus Magistrorum Liunionæ.

Taurus capta.

Germania recepta.

Crinibus passis mulieres vetulae, & virgines omnes promiscue incedunt, capitis ornamenta quadam aure, ex globulis quibusdam, confecta ad similitudinem unionum, Gemmarumque, varij coloris gestant, omnes ferè matronae sagæ, & incantatrices permissimæ sunt, artibus Magicis supra modum deditæ. Pane vilissimo teterimoque, & cibarijs simplicissimis, utuntur. Frumenta omnis generis tritura excutiant, & perinde, ut Lituani, primo in calidissima casa, ad id præparata fumo exsiccant, & postea in horreo coram extructo excutunt. In ollis figulinæ artus usquæ, nisi in lebetibus æneis, cupreisquæ, in pagis & ciuitatibus coquunt, neque tibi ollam argileam aliquod, per totam Livoniam videre licebit. Paleis quoque frumentorum, vulgus magna ex parte cum farina siliginis mixtis, utitur. Et quamvis miserrima gens fuerit, supra modum tamè callida, fallax, timida, atrox & ad cades patradas prompta. Polonos, Lituanos, Ruthenos, ceterosque extraneos Regi Poloniae militantes, (extra Germanos, quorum sub iugo olim fuerunt,) maximè inuident, eosque depredatores, & comestores bonorum, fundique calamitatem appellant, & ubi possunt quoscunque milites astu circumuentos, & incautos opprimunt. Vni vel duobus viris transitus difficilis est, præcipue si apud agricolas pernoctauerint: nam somno oppressos, magna ex parte trucidant, suffocantque. Diuerforia in hac regione rara, vel penitus nulla reperiuntur, sed ad curias, & prædia viatores diuertere, ibidemque pernoctare solent, Templà quoque rarissimè, nisi in arcibus visuntur.

Cives & Nobiles omnes Germani sunt, Germanisque moribus & idiomate utuntur. Fœmineus sexus pallia rubea, communiter capiti imposita, ad talos cum frequentissimis plicis gerit. Vittas mulieres in capitis non gerunt, sed contrictos crines, (quos maximè nutriunt, vel ad id præparatos adaptant,) tam matronarum quam virginum capiti circumnectunt. Pilcos siue biretos quadrangulares more, Cardinalium Romanorum gestant, quædam verò, pallijs cum velamine velut tecto, frontem & caput tegente utuntur.

Sponsa cum ad matrimonium contrahendum deducitur, corona argentea deaurata rotunda, & in altum prominente ornatur, omnisque virginalis, & matrimoniarum chorus, rubens pallijs vestitus, longo ordine præit & sequitur. Ceruisia ex ordeo & lupulo passim in pagis & ciuitatibus gustu amarissima, maximè differentia cæterarum regionum ceruisia utuntur, nam gens illa & omnes Germani regionis incolæ, hanc potam suauiter præbent.

Siliginis & frumenti Livonia diues est, adeo ut exteræ quoque, & transmarinæ nationes Lubeca, Amsterdani, Olandia, Dania, Swetiaque, eius ubertatè præsentiant, ad quas grandicopia frumenta, à Livonia deportantur. In Livoniam quoque ipsam ex Russia, Lituaniaque regionibus, fluuiio Dvina & Nerua, siligo & id genus rerum plurimum aduehitur. Pecoribus & iumentis domesticis omnis generis abundat, lacubus, fluuiisque piscosis, & his ad venationem idoneis referta, in quibus habet, vrsos, alces, vulpes, linceos, maturos, castores, & omnis generis animalia. Lepores in Livonia mutant æstate, & hyeme colore, perinde ut Heluetijs in alpinis, hyeme sunt albi, & æstate cinericei. Inferunt & Moschouitæ pelles vrsarum, albas in Livoniam, quas ex singulis Septentrionibus regionibus, maximè ex Dvina prouincia Oceano glaciali adherenti acquirunt. Religiosissima gens Livonica post susceptam Christianam fidem, Romanæ Ecclesiæ ritum ardentè obseruans erat: Domini etiam ordinis Teutonici, & ipse Magister, priusquam ad Lutheranismum desciscerent, religionis pietate diligenter, ordinis regulas, in moribusque, & habitu cultum decentem obsecrabant. Quorum delubra, pietate & pulchritudine decorabant, quæ hodie à Lituanijs, penè demolita & desolata videntur, ditionemque suam ab omni incursum barbarorum strenuè, cum laude vindicauerunt omnia denique illis ex voto, (benignitate Diuina propter religionis antiquæ obseruantiam prosperante,) cedebant: & Moschum barbarum potentem hostem, à finibus suis sæpissimè summa cum victoria propulsabant, prout ex his duobus præclaris & victoriosissimis certaminibus, (quos mihi explanare lectori haud

hand ingratum visum est,) apparebit.

Anno quo lux diuina, humana in specie coelitus mudo affulsit, 1381. Magnus Moschouitæ Dux, Livonienstem castrum Nenhuis, in prouincia Derptensi acerrimè oppugnabat, cui oppugnationi, ipse sua persona, cum trecentis millibus armatorum intererat. Demum post diutinam, & acrem obsidionem, crebrasque irruptiones, mœnia & propugnacula diruta, labefacere inceptabant: obsessi etià defatigati, & viribus exhausti ac desuturi, Diuinæ propugnationi & tutelæ, humiliter sese submitunt, ipse etiam prefectus arcis, nocte veneris diem antecedente, in somnis ante aram quandam prosternatur, flagrantis, corde orabat, ut Deus in tam deplorato rerum statu, sibi suisque auxiliandignaretur, salicemque grauis obsidionis liberationem largiretur. Sole igitur tenebras noctis effugante cum Moschouitæ certam, iam arcis expugnationem, sibi promitterent. Prefectus ille è precibus exurgit, arcumque arrepto, telum cum cuspidè præacuta, & fenestra propugnaculi in medium exercitum Moschouiticum iaculatur, & aspirante conatibus Deo apud magni Principis cor, lætaliter transfigit: concurrunt trepidi Moschouitæ, domumque exanimatum leuant, & cum magno ululatu deplorantes funestissimum casum Domini sui, relictis castris, & arrepto cadauere, in Moschouiam fugam sibi consulentes, pergunt, Liouones ex arce sese proripientes, hostes fugientes persequuntur, per agrosque, sylvas, & pagos, pallantes assecutos trucidant, obruunt, telisque transigunt, & videtes mirabili memorabilique modo numinis auspicio, se liberatos, arcum ad perpetuam rei memoriam, Deo dicatum, in Basilica arcis ad altare appedunt, sole barque in eo templo cultus Diuinus, magna pietate & deuotione peragi, sed postea Anno Domini 1551. Lutherani dogmatibus assumptis, nullum pristinae pietatis vestigium contemnebatur, arcus tamen prædictus immotus ad altare pendebar, donec tandem Anno Domini 1558. Ioannes Basilides modernus Dux Moschouitæ, eandem arce potius religionem, quoque Lutheranam immutauit.

Aliud celebre, & perpetua memoria dignum, prælium Liouones contra Moschouitæ Ducem gesserant. Anno 1500. sub ordinis Teutonici Magistro, Domino Woltero à Pletenburg, qui cum Moschis enim statuisset, publica ieiunia & solennes latanias, secundum morem Ecclesiæ Romanæ, instituit, nondum enim eos Lutherana doctrina à Catholico transuersos egerat, Mensesque Septembri paulò post natiuitatem Mariæ virginis, exercitum ordinat. Rigensis quoque Archiepiscopus mille Germanos equites adiecit. Toratensis Episcopus quingentos, Reuallensis & Habselensis itidem quingentos, aliorumque Magister Livonicus septem habebat, Germanorum equitum millia, & quingenta, milia Canonum pedestrium, qui populi sunt Liouonæ, in Regione quæ Cuiusdam dicitur. Hoc cum exercitu Magister, Russiam finitimam Moschouitæ Ducis inuaderet, & oppida quædam expugnaret, inde ipso exaltationis sanctæ crucis die ad urbem Piconiam exercitum ducit, iuxta hanc sita est planities, duorum milliaturum latitudine patens, in quam cum deuenerunt, obuiam illis procedit Moschouiticus exercitus, centum milia armatorum (in duodecim acies distributus) continens. His adiuncti erant Tartarorum copie barbarie feroces, viginti milia conficientes. Itaque Teutonici Magister, ubi aut turpiter fugiendum, aut ingenti cum animo, aduersus tantum exercitum, barbarie & armis formidabilem procedendum videt, nihil de victoria remittens, aleam belli tētare constituit, & animis suorum confirmatis, clausis, tenere iussit, Moschouitæ quoque ex aduerso signa tollere, patrioque more tubas inticare & timpanulos, (quas paruas singuli præfectorum habere solent) pulsare ceperunt. Magister Theutonicus, globos tormentarios scloppetariosque, velut crebra continuagitonitua, in Tartaros contorquet. Tandem maximo clamore strepitu, armorumque coram, & tunc, utrinque concurrunt, Tartari & Moschouitæ arcibus, & sagitis assueti, denique creberimoque telorum iactu, æthera obubrant, quæ tamen emissæ aëre irritæ, verberabant, Tartari ubi prælio, à Teutonicis fusi fugatique fuere, duodecim Moschouitarum acies, centum milia conficientes, viribus animisque, recentes succedunt. Teutones cæcis Tartaris, ubi bellum recrudescere sentiunt, quanto maiorem hostium

Moschouitæ
Nenhuisum
Livonia
oppugnabat.

Insignis
Historia
Moschouitæ
Ducis
occiso.

Pletenburg
Magister
Livonia.

Itaque
Moschouitæ
vindicant.

Confestim
Moschouitæ
cui Teutonici
victoriam
Moschouitæ
satis centum
milia Teutonici
conuicti
duntaxat,
virescentes
vires.

vim prioribus, succedere vident, tanto maioribus animis in hostes irruere, & velut ab integro nova virtute resumpta, ingenti cum fremitu caesim, punctimque, vergente iam ad vespertinam horam, configunt. Ex Moschouitis qui supererant, fuga sibi consulentes in Pisco unum se recipiunt, praelio itaque dirempto, compertum est ex Teutonicis, unum duntaxat delectatum, compluresque, sed non letaliter vulneratos, Moschouitarum, verò & Tartarorum, circiter centena millia trucidata, ita ut duobus miliaribus, cadauera passim prostrata iacerent, triginta verò millia fuga elapsi sunt. Memorabilis sane Triumphus, & sempiterna memoria dignum, singularis virtutis & fortitudinis exemplum. Hac igitur clade suorum Moschorum Dux Basilus Ioannis, audiens, cum summo stupore admiratus, tantum exercitum, tam exigua, turpiter caesum, & prostratum, ad quinquaginta annos cum Teutonicis inducias, confestim firmanit, Ruthenique, & Moschouitae, ab eo tempore, Theutonicos ferreos viros appellabant.

Ex his igitur felicissimis, & victoriosissimis duobus, Liouonorum cum Moschouitis preliis, (quoniam multis praeliis, inter eos utrinque eueniebant) apparet, quod Liouonenses, etiam Teutonicus, priusquam à Catholicismo desciscerent, manu Divina, contra quosvis incursus hostium propugnabantur, omnibusque rebus ex terra natis, & caeteris fortunis, copiose affluerebant. Vbi verò Luterana dogmata amplecti Anno Domini 1527. ceperunt, pietatem & religionem autam, cum omnibus virtutibus una excusserunt. Postea varijs & diuersis plagis, omnes passim gravissimè afflicti sunt, adeo, ut universa elementa, in vindictam eorum conspirasse viderentur. Terra enim Regionis quae omnium frugum & fructuum leguminumque feracissima erat, viduum (nihil proferens) illis denegabat. Aqua etiam lacusque, olim piscosi nullo pisces dabant, Aer quondam saluberrimus hominum salutem à Deo concessus, in venenum & contagium conuersus erat. Igne etiam & ferro Moschouitae uniuersam Derptensem Prouinciā, crudeliter vastabant. Sed Teutonicī fratres nobiles, & ciues, huius afflictionis culpam, & numinis offensam, Catholicis imputabant.

DE INTESTINO ET CIVILE LIVONENSIVM BELLUM,
& causa expeditionis Regis Poloniae, contra Magistrum
Liouonensem.

Magister Liouoniae, cum omnibus Teutonicī ordinis fratribus & equestri ordine, post Luteranismo susceptum, Archiepiscopo Rigensi collegae suo, ob non susceptum dogma Luteri aduersabatur. Hic autem Archiepiscopus ex Illustri prosapia, Marchionum Brandenburgensium genus ducebat, frater Alberti Marchionis Brandenburgensis, olim Magistri Teutonicī ordinis, & postea Ducis in Prussia, neposque Pegis Poloniae.

Magister itaque Comitibus generalibus celebratis, conclusit & constituit Archiepiscopum bello apprehendendum esse, in quod totus ordo & nobiles cum omnium suffragis eo consenserunt. Episcopus quoque Torpatensis Hermannus, ut etiam constantis animi, facile ad oppugnandum Archiepiscopum indutus est. Reuallensis etiam & Habshensis Episcopi Magistrum metuentes, facile in castra eius concesserunt, & ita uniuersa Liouonia in Regentem Archiepiscopum, hostiliter conspirauit. Anno itaque 1557. paulo post natalem Diui Ioannis Baptistae, ordinis Teutonicī Magister, Vilhelmus Furstenberg, exercitum cum commendatoribus conscribit, tres quoque Episcopi praedicti, copias suas eidem coniungunt. Sicque instructissimo exercitu, & magno cum apparatu, Rigensem Prouinciā hostiliter inuadunt. Archiepiscopus Rigensis tamen defensionem meditaretur, & magnam nobilium partem sibi adiunctam haberet, infirmior tamen erat, & viribus impar, ut tanti exercitus vim sustinere & propulsare nequitiam posset. In arcem itaque Cokenhusen naturae loci munitissimam, in edita rupe constructam, cum suis profugit. Magister verò cum cum uniuerso exercitu ibidem, graui obfidione, oppugnabat, tormentis machinisque bellicis muros fatigans. Sed neque tormentorum

mentorum crebra tonitrua, neque validos hostium impetus muros labefacere poterat, sola fames & inedia obfessos ad deditonem compulit, octauo itaque obsidionis die portis adaperitis Archiepiscopo iubente, hostibus sese dederunt. Ordinis Teutonicī Magister Archiepiscopum, non ut vnus Prouinciā & urbis Rigensis consortem, non ut clarę prosapia Brandenburgensium Marchionum Principem, non ut Praefulem & Primatē, sed veluti barbarum hostem tractat, contumelijs & probris ludificatur, omnibusque oppidis, arcibus & pagis multatum, carceri mancipauit, totoque anno vincitū detinuit.

Rex Poloniae Sigismundus Augustus, ubi id ordinis Marschalco, (quē Magister bonis omnibus spoliatur, eò quod bellum contra Archiepiscopum suscipiendum dissuadebat expulerat) rescisset. Tanti Principis Nepotis suis, seruilem captiuitatem agere tulit, rei que indignitate commotus, Episcopum quendam in Liouoniā ad Magistrum ordinis, hac in causa destinauit. Qui cum multis rationibus, de liberando Archiepiscopo nomine Regis, coram Magistro ageret, Magister neque exarcerandi Archiepiscopi, nec componendorum dissidiorum spem praebuit. Itaque Legatus re infecta ad Regem reuertitur. Rex Poloniae, ut operam suam irritam cognouit, ordinis Magistro, omnibusque eius auxiliarijs, bellū denunciat, quo nuncio accepto, confestim Magister ingentem thesaurum, in Germaniam ad exercitum ibidem conscribendum, mittit, adductaque sunt aliquot millia equitum, & sex vexila peditum Germanorum in Liouoniā. Rex Poloniae haud diu moram trahens, infestis signis in Liouoniā contendit, equitum simul & peditum armorum virorumque electissimorum, centena millia, cum tormentis, amplissimaque bellica suppellectili procedunt, ordinis Magister vnuerfos quos habebat praefectos & commēdatōres Regi opponit, Episcopi quoque tres, Derptensis, Reuallensis, & Habshensis, copias suas eidem coniungunt, itaque Ordinis Magister tunc temporis habebat Germanorum equitum septem millia & sex peditum vexilla, bene armati.

Præterea enim agrestium aliquot millia Liouonorum, sed Magister Polonorum validissima lectissimaque manu conspecta, victorie spem prorsus abiecit, legatumque ad Regem qui praesens in armis erat otius destinauit, praelium deprecando, & pacem humillimè efflagitando. Rex clementer & benignè respondit, nisi viduas, pupillos, orphanos, & inopes, innocentisque colonos misereretur, nullo pacto pacem cum Magistro initurum, sed ut Magister ordinis agnoscat, (inquit) ne sanguinis aut belli sitientem non esse, ipse si pacem expetit, huc ad nos intra octodecim horarum spacium accedat, Principemque & Archiepiscopum Rigensem vna adducat, dein pacis & concordiae rationem inibimus. Teutonicus Magister hoc responso accepto, confestim Archiepiscopum qui non longè aberat, custodia liberari, & à vinculis educi iubet, ambo itaque trecentibus equitibus, inermibus stipati, ad Regem veniunt. Ibi cum vltro citroque de pace ageretur, tandem concluditur, ut Magister ordinis Archiepiscopum in pristinum statum restitueret, omneque damnum & detrimentum eidem illatum resarciret. Præterea Regi Poloniae stipendia in milites erogata persolueret. Graues hæ erant ordini Teutonico pacis conditiones, attamen Magister metu grauioris periculi vigente, consensit & secundum pacta omnia praestitit. Postea Archiepiscopo praedicto, è viuis decedente, Rex omnes arces ciuitatesque, pagos, & curias, ad Archiepiscopatum pertinentes, iure propinquitatis in Liouoniā occupauit. Magistro quoque praedicto, à Moschouitis in arce Felin per prodicionem militum suorum capto, & in Moschouia in vinculis mortuo, tota Liouonia cum suis Prouincijs in ius Regis Poloniae cessit. Atque hic vltimus

Magister ordinis, Vilhelmus Furstenberg, Magisterium Teutonicorumque fratrum Crucigerorum in Liouonia, ordinem terminauit, absoluit, finemque extremū imposuit.

* *

Memorabilis
victoria

Moschou
petit fac
dum à Liou
onibus.

Liouones
ferreos vi
ros à Mo
schou.

Mutatio
ligionis in
Liouoniā.

Magister
dum in Liou
onibus fames
suis, ignis
gladius.

Moschou
ita Liouoniā
vastant.

Legatus
Regis Pola
nia in Liou
oniā.

Causa bel
li Liouonici

Rex Polo
armata
manu in
Liouoniā
contendit.

Magister
Liouonia
pacem as
perat.

Pax sub co
ditionibus
Magistro
Liouonia co
ceditur.

Magister
Liouonia ca
pitur.

Finis ordi
nis Liouonici

TABVLA ET SVMMA ARCIVM CASTRORVMQVE LIVONIAE CVIVS DOMINIO SINGVLAE subfint, exceptis curijs, prædijs, & præfecturis.

Regis poloniarum Arces in Livonia & Ciuitates	1. Dunamunt.	19. Zeltborg.	35. Konnenburg.
	2. Blokhaus.	20. Kreczborg.	36. Smilten.
	3. Riga.	21. Dunēborg.	37. Lemzel.
	4. Karxhaus.	22. Rodenpeus.	38. Treiden.
	5. Helmet.	23. Nitaw.	39. Cremon.
	6. Rugen.	24. Sefuegen.	40. Sancel.
	7. Parnau.	25. Georgēborg.	41. Dalen.
	8. Ermes.	26. Lettōborg.	42. Wantel.
	9. Burtnich.	27. Sossiten.	43. Salis.
	10. Wolmer.	28. Ludfen.	44. Nochröfen.
	11. Aries.	29. Luden.	45. Rossenbek.
	12. Segenuol.	30. Landon.	46. Maian.
	13. Neuenhul.	31. Schāczborg.	47. Pierkiel.
	14. Kirchohm.	32. Filac vel Ma-	48. Roppe.
	15. Vxul.	ienhausen.	49. Nabbe.
	16. Lenuard.	33. Rodenpeus.	50. Erle.
	17. Afcherad.	34. Serben.	51. Berfen.
	18. Kokenhaus.		

Ducis Curlandiae feudalis & vassalli Regis poloniarum arcēs.	1. Seleborg.	7. Schrodē.	12. Winda.
	2. Bassenburg.	8. Hafenpot.	13. Goldingen.
	3. Doblin.	9. Durbin.	14. Sabel.
	4. Mittaw.	10. Hrubrin.	15. Candaw.
	5. Newburg.	11. Alfängen.	16. Tuczkum.
	6. Frauenburg.		

Ducis Moschouiae Castra.	1. Derp.	10. Raden.	18. Wangorod.
	2. Falkenaw.	11. Lais.	19. Newburg.
	3. Werpech.	12. Operpal.	20. Tolsburg.
	4. Kirempē.	13. Felin.	21. Wessenberg.
	5. Ollentorn.	14. Tarnest.	22. Bericholm.
	6. Nerphaus.	15. Talckofen.	23. Als.
	7. Odenpel.	16. Fegfeor.	24. Est.
	8. Holsen.	17. Nerua.	25. Cuntal.
	9. Kanelicht.		

Regi Suetiae arcēs.	1. Renel.	Magni fratris Regis Daniae arcēs.	1. Arnstborg.
	2. Witenstein.		2. Sonenburg.
	3. Badis.		3. Lode.
	4. Hapsel.		4. Piltē.
	5. Leal.		5. Edualen.
	6. Ficzel.		6. Hasempot.
	7. Verder.		7. Angermunde.
	8. Foelix.		8. Dendangen.
			9. Newdaus.
			10. Samboten.

OMNIVM

OMNIVM REGIONVM MOSCHOVIAE MONARCHAE SVBIECTARVM, TARTARORVMQVAE CAMPESTRIVM, ARCIVM, CIVITATVM PRAE- CIPVARVM, MORVM DENIQUE GENTIS, RELI- gionis, & consuetudinis vitae, sufficiens, & vera descriptio.

Adiuncta praeterea gesta praecipua, Tyrannidis, ingens moderni Monarchae Moschouiae Ioannis Basiliadis, nuper perpetrata, vera fide descripta.

CANDIDO LECTORI ALEXANDER GWAGNINVS
Veronensis, peditum in arce Vitebska finitima Moschouiae Praefectus. S. D.

Moschouiam terminosque eius quibus interclusa sit, candide Lector descripturus. Primum unde nomen traxerit, operepretium mihi dicendum esse cenfeo. Haec autem est, quaedam Regio in Meditullio Russiae, (ut dicitur.) Albæ, ad Septentrionem, Orientemque porrecta, à qua ceterae omnes Russiae circumiacentes Regionēs, (quamuis varijs & diuersis nominibus appellatae,) Moschouiae nomen sortiuntur, incolaeque earundem vulgò Moschouitae appellantur, & ipse Monarcha Russiarum Regionum Moschouiae, magnus Dux nuncupatur. Porro parua & obscura, initio gens Russiarum fuerunt, Moschouitae, sed iam nunc accessione plurimorum Principatuum Russiarum, partim successione iustis adiutorum, partim vi vel fraude subactorum, praeterea finitimorum gentium, Regionibus expugnatis, & occupatis, maxima incrementa cepit, adeò ut pro imperio amplissimò computari possit. Hic itaque, qua potuimus diligentia, Moschouiae imperium, cum suis Regionibus, (doctorum Virorum Cosmographorumque, & peregrinorum diuersorum lucubrationibus adhibitis, propriaque experientia, & praesentia nostra magnam partem rerum assecuti,) Ducatibus, Prouincijs, Castris, Oppidis, & Urbibus praecipuis, fontibus, lacubus, fluminibusque, quibus haec regio ubique scaturit, mores denique, Religionem, habitum, & vitae consuetudinem, tituli que ipsius Principis quo gaudet, normam & rationem descripsimus. Gesta etiam praecipua, siue potius Tyrannidem huius temporibus, ab eodem Principe, paruo temporis intervallo editam, & crudeliter perpetrata, bona fide subiecimus. Tartarorum praeterea Campestrium, in Hordas, (ut dicitur,) siue Regionēs quasdam, diuisorum situm, mores, & viuendi modum exarauimus. Tu interim Lector beneuole hanc nostram qualemcunque operam, boni consule, nosque redama & vale.

Moschouia olim gens obscura.

Moschouia Imperium unde creuit.

ARMAMAGNADVCIS MOSCHOVIAE

DE MOSCHOVIA REGIONE, VRBEQVE EIVS dem. nominis præcipua. Caput I.

MOSCHOVIA, *Moskwa* vulgo dicta, Vrbs amplissima, Caput & Metropolis totius Russiæ albæ. Magna Moschorum Duci subiecta, vna cum Regione, siue Ducatu, à fluvio gentili Moskva, dicto, præterlabente, nomen sortita est. Hic autem fluuius in Thimerensi regione, iuxta oppidū Oleſco dictum, fontes suos habet, indeque octuaginta, verſt (quorum quatuor in Polonico militari clauduntur,) emiſſis, ad Moschouiam ciuitatem decurrit, qua præterlapſa receptis aliquot fluuijs Orientem verſus fertur, in regioneque Rezanenſi, Occa fluuius commiſcetur.

Ciuitas Moschouia Orientem verſus, multum porrecta est, tota lignea, ſatiſque ampla, quæ procul ſpectantibus amplior, quam re ipſa ſit, apparet. Nam horri, aræque in qualibet domo, & plateæ ſpacioſæ, magnam ciuitati amplitudinem, dilatationemque præbent. Insuper omnium opificum, igne ventium, extra ciuitatem ſongo ordine, ædes protenſæ amplas plateas, (inter quas ſunt prata, & agri) habentes. Hocque modo ciuitas ingens, & ſupra modum ampla videtur. Denique tranſfluuium, Baſmaſpater moderni Principis, pro ſatellitibus ſuis, cæteriſque extraneis, Polonis videlicet Germanis & Lituanis, (qui à natura Bachum ſequuntur,) oppidū Neleſka dictum, quod cognomen ab inſundendis poculis habet, extruxit. Illic verò omnibus extraneis militibus,

DESCRIPTIO.

79

tibus, & aduenis Satellitibusque Principis, inebriandi vario potus genere, facultas con-
ceſſa eſt, quod Moschouitis graui ſub pæna prohibetur. Exceptis aliquot diebus in an-
no videlicet tempore natiuitatis, & reſurrectionis Dominicæ, pro feſto Pentecoſtes, &
in quibuſdam ſolennioribus feſtis diuorum, præcipue verò Nicolai, quæ Diuino ſerè
cultu proſecuntur, & beatæ virginis Mariæ, Petri & Ioannis feſtis, interea verò velut
vinculis emiſſi, Bachum, & non feſtum illius diui (cuius diem tunc temporis celebrat)
adueniſſe gratulatur, & ſacris nondum peractis, velut ſues vario potus genere obruti,
temulentij, ebrijque, idem tamen vociferantes, ſequæ velut obſeſſi, mutuo cædentes, &
contumelij, varijs aſſicientes, vagantur. Si aut huic genti quotidie, inebriandi facultas
conceſſa eſet, ſeſe mutuis cædibus funditus exterminarent. Ebrij etenim mentem,
rationemque velut bruta animalia, proſus amittunt, & in ſe viciffim cultellis, pugio-
nibus, & id genus fraudulentis telis, ſæuiunt. Sed ad rem redeo. Huius vrbs prædictæ
tam vaſta magnitudo facit, vt nullo certo termino, muro, ſoſſa, propugnaculiſue mu-
niri poſſit, plateæ tamén, quibuſdam in locis, trabibus tranſuerſim poſitis obſtruitur,
adhibitiſque cuſtodibus ad primam noctis facem, ita obfirmantur, vt nemini aditus
in eam pateat. Tamque ad modum luſa & cænoſa eſt, vt in plateis pontes paſſim,
neceſſario extructi ſint, nunc tamen vallo de terra, vt audiui, circumducitur.

Arceſ muratæ duæ ampliffimæ, inſimul ciuitatis formam referentes, quarum vna
Kitaigorod, altera Boſſigorod, gentiliter apellatur, quas ab vna parte Moskva fluuius,
ab altera Neglinna, in qua molendina plurima ſunt, præterfluit, Eccleſiæ Diuorum la-
pideæ, & ligneæ, ædeſque nobilium & magnatum, in ea frequentes ſunt. Vltra Neglin,
nam verò, in agro Nerbat dicto, ab arce ad ſagittæ iactum, modernus Princeps Ioannes
Baſiliades, curiam ampliffimā Anno Domini 1565. extruxit, quæ Opriczna, id eſt, ſe-
orſu a habitatio dicitur, vbi ipſe Princeps cum Satellitum ſuorum, virorum, ex ro-
buſtiſſimis delectorum, numeroſa manu moratur, quos ille ad tutelam ſui, perinde vt
Turca Ianiczarus fouet, vigintique ſerè millia ſuperant, ex hijs maior pars ſclopettari-
orum, cum bumbardis longioribus, reliqui cum frameis arcubusque & lanceis loricis
armati incedunt. Nuperque eos modernus Princeps adinuenit, pro explenda ſua tirā-
nide prout inferius in geſtis illius patebit.

Cæterum urbem ipſam Moskvam, cum vtraque arce Tartari Præcopences, fundi-
tus exuſſerunt, Anno Domini 1571, menſe Maio ipſo die Aſcenſionis Dominicæ, vbi
ingens & innumerabilis multitudo populi, in vrbe & arce flamma fumoque ſuffocati,
& combuſta eſt, paucis fuga elapſis, & vna duntaxat arx Kitaigorod vix deſenſa eſt, ma-
gnamque captiuitatem Tartari inde abduxerunt. Sed ad rem redeo.

Omnes merces, quæcunque ab extraneis in Moschouiam afferuntur, continuo
apud thælonci præfectos proſiteri, ac indicari coguntur, quæ hora conſtituta conſpici-
untur, & eſtimantur, æſtimatas verò nemo nec emere, nec vendere aude, niſi prius fue-
rint Magno Duci oſenſæ. Quò ſit vt mercatores interdum diutius quam conuenit, cū
ſuo damno detineantur. Quando verò ex Lituania in Moschouiam legati, à Rege Po-
loniæ proſciſcuntur, tum omnes cuiuſcunque nationis mercatores, in legatorum fi-
dem, & clientelam ſuſcepti, in Moschouiam ſine thæloncis ire poſſunt, & victum ſuffi-
cientem, ex theſauro magni Moschouiæ Ducis habent. Hæ autem præcipuæ ſunt mer-
ces, quæ ex Lituania, Ruſſia, & Poloania, & à cæterarum Regionum, mercatoribus
in Moschouiam importantur, Pannum omnis generis, atque coloris, Item Sericum,
veſteſque ſericeas, & auro ſive argento intertextas, lapides præzioſi, aurum ſilatam,
gemmæ, & id genus alia metalla præzioſa. Insuper, Piper, Crocus, zingiber & cætera.
Interdumque viles quædam res ſuo tēpore illuc important, ex quibus aliquando lucrū
afferunt. Sæpè etiam euenit vt rei alicuius deſiderio, omnes Moschouitæ teneantur, qui
qui mercatorum primus attulerit, pluſiuſto in ea lucratur. Dein cum plures mercato-
res earundem rerum, magnam copiam aduexerint, tanta nonnunquam vilitas earum con-
ſequitur, vt is qui res ſuas primo magno vendiderat, eaſdè rursus vileſcente pretio re-
dimat, magnoque ſuo commodo in patriā reducat. Merces verò quæ inde aſportantur

Moschouitis
in ebri-
ari prohi-
bitum.
Moschouitis
in ebri-
ari prohi-
bitum.
Moschouitis
in ebri-
ari prohi-
bitum.

Opriczna.
Satellites
ſelecti Mos-
chouia
Principis.

Moschouia
à Tartari
exuſa.

Mercatores,
res, modus
quæ mercat-
ur in Mos-
chouia.

Merces
quales in
Moschouia
importantur.

M O S C H O V I A E

sunt pelles variorum animalium diuersæ, cæra quoque & id genus mercimoniorum. In Tartariam autem fellæ equorum frena, vestes, corrigia, arma autem & ferrum non nisi furtim apportatur, cultellos tamen, secures, acus, specula, marsupia, & id genus alia ducere licitum est. Hæc autem gens Moschouitica, circa mercimonia, fallacissimè versatur, præcipue verò cum extraneis, nam dum aliquid vendunt, rem minoris constantem dimidio pretio (quod & Lituanis nunc peculiare est) in fraudem emptoris astutam æstimant, & quamprimum iurare incipiunt, aut obtestari, scias ilico dolum ibi latere, animo enim fallendi ac decipiendi iurant. Sed externi quoque in rerum permutatione, hoc maximè obseruant, vt dum Moschi pelles alioqui vili pretio constantes, plurimi æstimant, illi visum illorum exemplo merces suas parui constantes, carius iudicant, sicq; ars deluditur arte. Pellium magna est apud eos diuersitas, Zebelunorū enim nigredo, longitudo & densitas pilorum, maturitatem significat. Hæcque pretiū augent. In Vistingiensis, aut & Diuonensis, Peizoræque prouincijs, præstantiores reperiuntur. Madauricæ pelles, ex diuersis partibus afferuntur. Ex Smetiæ vero Regno optimæ aduehuntur, circa Moschouiam verò maior est eorum copia, Hermellinorum etiam pelliculæ, ex pluribus pariter locis inuersæ, in fasciculis afferuntur, habentq; signa quædam circa caput & caudā, ex quibus cognoscuntur, an congruo vel incongruo tēpore sint captæ. Castorū quoque, & Vulpiū nigrarū pelles, in magno pretio sunt.

Moschouia
ipsa steri-
lis & frigi-
da.

Prouincia ipsa Moschouitica, nec lata nimis nec fertilis est, cuius fertilitati ager vbiq; arenosus plurimum obest. Accidit ad hæc immoderata aspera que nimis, æris intemperies, nam ob hyemis rigorem, sata, ad maturitatem peruenire non possunt, etenim tam intensa ibi nonnunquam sunt frigora, vt quemadmodum apud nos æstatis tempore, præ nimio solis ardore, sic ibi præ frigore asperimo, terra in hiatum disrumpatur. Insuper etiam aqua in ærem effusa, sputumque ex ore proiectum, anteq̃ terram attingat congelatur, rami etiam fructiferarum arborum rigore hyemis, aliquando prorsus pereunt. Homines quoq; gelu concreti, mortui sub dio, in vehiculis frequenter reperiuntur, quin & vrsi etiam syluestres, fame stimulatī, relictis syluis per vicinas villas passim discurrent, & in domos colonorum irruunt, quorū impetum atq; vim cū rustica turba fugit, frigore aspero foris miserè perit. Atq; tanto nimio frigori, æstus quoq; torridus quādoq; respondet, vt aliquando stagna & flumina æstu, nimioque ardore solis, prorsus exsiccarentur. Prata quoq; & cætera frumenta veluti flamma aliquando exuruntur. Hic autem nimius æstus solis, per septem dies tantum non plus durare solet. Hæc prouincia melle ferisq; caret, leporibus tantum exceptis, quibus supra modum abundat. Frumento oleisq; communibus affluit, cerasā in tota regione nunq̃ reperiuntur, aliarū arborū quamuis fructus habeāt, verū insuaues. Huius Regionis cœli adeo salubre est, vt ibi vltra Tanais fontes, præsertim Septentrionem, ac etiam Orientem, magna ex parte versus, nulla pestis vnq̃ sæuierit, habent tamen interdum, in festu- norū, & capitis omniumq; membrorum morbum quendā, pesti haud dissimilem, quē nos febrem calidam siue acutā appellamus, eorum verò idiomate hic morbus, Ognyo- wa, quasi ignitus dicitur quod homines velut ignis calefaciat, vt quemadmodum vici- na domo igne ardente, & alia domus sibi adhærens, eodem igne inflammatur, sic quo- q; hoc morbo infecti velut peste, ceteros nisi caueantur inficiunt, hoc morbo qui cor- ripiuntur pauci sani euadūt. Hæc gens Moschouitica, cæteris omnibus Ruthenis, astu- tior, & fallacior est. Si autem cum externis aliquando commercia habent, tunc se non Moschouitas quò maiorem fidem obtineant, sed aduehas, id est, Nouogardenses, vel Pleseouientes esse simulant.

Moneta
Moschouitica.

Moneta in toto Moschorum Ducis imperio, est quadruplex, Moschouitica, Nouo- gardensis, Twerensis, & Pleseouiensis, Moschouiticus nummus nō rotundus est, sed ob- longus & ouali quodam modo formæ similis, idiomate eorum Dzienga dicitur. Du- plici autē modo cuduntur, primus in vna parte hominis nudi equo insidentis, & dra- plici autē modo cuduntur, primus in vna parte hominis nudi equo insidentis, & dra- conē hasta ferientis, imaginem abet, in altera verò parte nomē Magni Ducis exprimi- tur, Secundus ex vtraque parte literis, nomen Magni Ducis & titulum exprimentibus insignitur.

DESCRIPTION.

insignitur. Horum autem sexaginta, vnum Ducatum siue aureum Vngaricalem valet. Nouogrodensis nummus in vna parte principis, in folio sedentis imaginem, hominis- que ex aduerso, sese inclinantis habet, ex altera parte scriptura insignitur, vocaturque Newogrodka, & Moschouiticum nummum valore, in duplo superat. Twerensis num- mus vniuersam scripturam habet, valore Moschouiticum refert. Pleseouensis in vna parte caput bonis coronatum, in altera verò scripturam habet. Est quoque in Moschouia cu- prea, & ærea moneta, quæ propter pauperes tantum cuditur, & Dala vulgo vocatur, horum 40 dengam Moschouiticam efficiunt. Omnis autem moneta Moschouitica, ex puro & bono argento cuditur, & omnes ferè aurifabri in Moschouia, Nouogradia, Tweri, & Pleseouia nummos cudunt, & quicunque affert massas argenteas, puras, nū- mos auri fibro transmutare volens, tum nummi & argentum appenduntur, atque æqua hinc liora tur, mercedem autem laboris exiguam aurifabri reportant. Porro in omni imperio Moschi, aurum & argentum nusquam reperitur, nisi adductio, & importatio, omnes eam Regionum incolæ, & ipse Princeps vtuntur. Qua de re Magi Dux, aurum & argentum, graui sub poena, ex suis Regionibus, efferte prohibet, atque ideo permutationem rerum facere, & alia ut pelles, quibus abundant, aut quid aliud eiusmodi pro alijs rebus dare iubet, quo argentum & aurum in suis Regionibus obrineat, atque ideo hunc Principem auri & argenti ditissimum esse dicunt. Vix autē centum anni elapsi sunt, cum Moschouitæ moneta argentea, præsertim apud illos cusa vtuntur. Primum etenim cum argentum, ab externis ad eos, importari cœptum est, tū fundebantur portiunculæ oblongæ argenteæ sine imagine & scriptura, valoris vnus Rubli, Rubli autem Dengas Moschouiticas 100. totidemq; grossos Polonicales habet. Antequam verò monetæ Aspreolorum aliorumque animalium pellibus utebantur, istæque ita necessaria ceu pecunia comparabantur.

Moneta
Nouogro-
densium.

Moneta
Twerensis.
Pleseouensis
moneta.

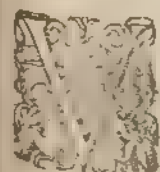
Argentū
& auri
Moschouia
sterilis.

Argentū
Moschouia
dure.

Monetam quoque auream Moschorum Princeps non cudit, Sed Hungaricis aureis & Rhenanis aduecticijs abundat.

Moschouia quæ est caput, & metropolis, ceterarum Regionum, & Ciuitatum Mos- chouæ Ducis subiectarum, loco principali descripta, reliquas Prouincias, & Ciuitates præcipuas, in Moschi Imperio sitas describere, contendemus, ordine primum Orien- tem versus, seruatim ad Meridiem, & Occidentem, atque Septentrionem pro- cedendo in Orientem equinoctialem deueniemus.

DUCATUS VOLODIMIRIAE.

Volodimiria Ciuitas magna, cum suo Ducatu, cuius titulū Princeps Mos- chouia sibi vendicat, primum occurrit, quæ castrum ligneum sibi coniū- ctum habet, distatque 36. miliar: Polonicis à Moschouia, Orientem ver- sus. Huius Prouinciæ ager adeo fertilis est, vt ex vno tritici modio, sæpe 20. modij interdum 25. proueniāt. Hæc Volodimiria à tempore Volodimiri, Monarchæ totius Russiæ, qui eam condidit, & à nomine suo appellauit, totius Russiæ Metropolis erat, ad Ioannem vsq; Danielis filium, magnum Moschouia Ducem, qui inde sedem in Moschouiam transtulit.

DUCATUS NOVOGRODIAE INFERIORIS.

A

Volodimiria in Orientem vltius procedendo, Nouogrodia inferioris Du- catus occurrit, qui Volodimiria fertilitate rerumque copia ex altera nascentium æquatur. In hoc Ducatu est ciuitas ampla & lignea, Nouogrodia inferi- or dicta, à qua & Regio ipsa nomen accepit. Sita autem est ad Wolgæ & Occæ fluminum celeberrimorum cōfluxum, Castrum quoque huic ciuitati adhæret, quod Basilus Dux Moschouia ex lapide in scopulo construxit, distat verò Nouogrodia infe- rior a Moschouia 100. miliaribus Polonicis.

Terminus
religionis
Christianae.
ne.
Cavemisti
Machometi.
Mordua
Populi.

MOSCHOVIAE

Hæc autem Ciuitas terminum, religionis Christianæ facit. Nam licet Princeps Moschouia ultra Nouogrodiam hanc, castrum quod Sura à fluuio eiusdem nominis appellatur habeat, tamen intermixtæ sunt gentes quæ Caremisti appellantur. Hi autem non Christianum sed Machometi dogma amplectuntur. Sunt ibi quoque alia gentes, Mordua dictæ Caremistis intermixtæ. Huius Ducatus Nouogrodia inferioris Princeps Moschouia titulo utitur.

DUCATVS RHEZANENSIS.

Nouogrodia inferioris Ducatu, ad Occidentem nonnihil reflectendo, Rhezam P. ouincia inter Occam & Tanaim fluuios sita est. Hic Principatus, cæteris omnibus Moschouia Prouincijs, fertilior est in quo singula grana frumenti binis pluresue spicas proferre solent, quatum culmi tam de se accrescunt, ut nec equi facile transire, nec corumices, inde euolare possint, melis, piscium, auium, ferarumque ibi magna copia, ac arborum fructus, longè Moschouia fructibus nobiliores. Gens audacissima belicofissimaque.

Ciuitas lignea, in hac Prouincia eiusdem nominis, ad Ripam Occæ fluuij sita est, & nō procul ab hac Ciuitate Occa, fluuius insulam facit, quæ Strup dicitur, magnus Ducatus olim circa hanc insulam erat, cuius Princeps nemini obtemperabat, sed nūc hic Ducatus, funditus extinctus est. Hic etiam Ducatus Rhezanensis titulum magni Moschouia Ducis auget.

CORSIRA in ripa Occæ fluminis, oppidum ligneum à Rhezan 28. miliarib: distans, habebat olim dominum sui iuris, sed nunc in ditionem magni Moschouia Ducis redactum est.

TULLA arx & fluuius. TULLA oppidum ligneū, 40. ferè miliaribus Polonicis à Rhezam distat, à Moschouia verò in meridiem 36. estque hoc vltimum oppidum ad Campestria desertum, in quo Basilus Ioannis, castrum ex lapide construxit, quod fluuius eiusdem nominis præterlabitur. Vppa verò alius fluuius ab ortu castrum alluit, Tulleque fluuius iunctus Occæ, supra Vorotin 20 ferè miliaribus commicetur. Hoc autem oppidum Tulla cum suo territorio ad Basilij vsque tempora, patris moderni Ducis Moschouia, Ioannis Basilidis proprium Principem hæreditarium habebat.

ODOROT Castrum ad Tullæ & Vppæ fluuiorum ostia, ubi in Occam exonerantur situm est. Tandem à Castro predicto, nonnihil in meridiem reflectendo Msczenek locus palustrosus est, in quo olim arx eiusdem nominis (cuius etiam nunc ruinae apparent.) condita erat. Circa hanc arcem quidam homines in tuguriolis habitant, qui à Tartaris infectati in illam aream palustrosam quasi ad asylum confugere solent. Distat autem Msczenek à Moschouia 60. mili: Polonicis à fontibus verò Occæ fluuij, ad partem sinistram reflectendo 28. mili. Hæcque oppida Occa fluuius præterlabitur, Vorotiniam, Collugam, Cerpachum, Corsiram, Columnam, Rhezaniam, Cazigorodiam, Martiniamque. Et inde cursu ad Septentrionem nonnihil reflexo intra Nouogrodiam inferiorem in Volgam exoneratur, Syluis vtrinque rippæ huius fluminis clauduntur, quæ aspreolis, Hermellis, Castoribusque & melle plurimum abundat.

Campi etiam omnes quos præterfluit irrigatione eius, fertilissimi sunt. Piscium copiam qui cæteris fluminibus Moschouia præferuntur habet, Oriuntur quoque ex huius Occæ fontibus alij duo fluuij, Sem videlicet & Sosna, Semque recta in meridiem, & nonnihil tandem in Orientem cursum dirigens, Seuerensem Ducatum præterfluit, Oppidumque Potiuolo alluens in Disnam fluuium illabitur, iuxta Czernigow oppidum. Desna autem infra Kijouiam in Boristenem exoneratur. Porro Sosna cursu in Orientem directo per Campestria Tartarorum in Tanaim fluuium defertur.

COLUGA oppidum, & castrum ligneum, ad Occam fluuium 36. miliaribus Polonicis à Moschouia abest, ibi quotannis præsidia contra incurtiones Tartarorum statuere solet magnus Dux Moschouia.

Sem & Sosna fluuij.

DESCRPTIO. VOROTINENSIS DUCATVS.

81

Ducatus Vorotinenfis, tribus à Colluga mil. cum ciuitate & castro eiusdem nominis ad Occam fluuium sito, distat.

DE TANAIIS FLVVI FONTIBVS.

TAnais fluuij fontes, (qui Europam ab Asia disternat,) quidam sub Riphæis montibus falsa opinione ducti ponebant. Hic autem in Rhezania Russiæ regione magno Moschouia Duci subiecta, oritur: ex lacu quodam Iwanowo Iezioro gentili lingua dicto, qui in latitudinem ad 500. Versit secundum distantias Moschouiticas quæ 100. miliaria Polonica efficiunt, extenditur. Ex hoc autem lacu alius fluuius magnus, minor tamen Tanai emergit, Schad dictus, qui in Occidentem cursu directo, Huppaque fluuius hausto, Occam influit. Tanais autem quam Moschi Don appellant, ex eodem lacu ortus, recta in Orientem fluit, atque inter Cazan & Astrahan Tartarorum Regna (quæ Moschorum Dux) Anno Domini 1554. suæ ditioni subegit, sex vel septem miliaribus à Volga fluuius, cursu nonnihil Septentrionem versus incuruato labitur, demum in Meridiem cursu sinuoso reflectens, in paludes Meotidis exoneratur, ad cuius ostia Azoph ciuitas Turcis tributaria sita est. Azoph autem quinque dierum navigatione ab Isthmo Taurica, quæ nunc Præcop vocatur, distat. In ea multarum ex diuersis partibus orbis gentium, celeberrimum est Emporium. In his autem partibus præcipue circa paludes Meotidis, non miliaria sed dierum itinera obseruantur.

Fontes Tanais Moschorum Don.

Schad fluuius.

Tanais in Asia.

Azoph ciuitas.

Est etiam alter Tanais minor qui in Seueriensi Ducatu fontes suos abet, (vnde Ducez Seueriski vocatur) & supra Azoph, in Tanaim magnum, exoneratur. Circa ostia autem huius minoris Tanais, quatuor dietis ab Azoph ciuitate, in montibus quos sanctos appellant, dicunt statuas imaginesque quasdam antiquitatis signa, extare.

Tanais minor.

Alexandri magni columna.

Columnas etiam Alexandri Magni Macædonum Regis, in his partibus quidam posuere. At nunc nullum vestigium earum apparere, illi qui ea loca sæpius peragrarunt perhibent, atque idem nihil certi de ruinis & situ earum assequi datur.

Hæc igitur de Tanais fluuius breuiter dicta sufficiant: Nunc rursus ad describendas cæteras Moschorum Ducis prouincias, pergam, atque à Moschouia meridiem versus, dextrorsum procedendo, Seueriensem Ducatum attingam.

DE MAGNO SEVERIENSI DUCATV.

Seueriensi Ducatus est ingens, & rebus omnibus affluens, cuius latitudo à Boristene vsq; ad Msczenek castrum dirutum, supradictum extenditur, vastoque & desertos passim campos possidet. Primo Duces Seuerienses sui iuris erant, sed postea magnis Lituania Ducibus permultos annos parebant. Tandem quoque (cum magnus Ducatus Iagielone baptisato ad Polonos peruenit) Regibus Poloniae tributari perfoluebant. Deinde à Casimiro Rege Poloniae magnoque Duce Lituaniae, Iagielonis filio, ad Ioannem, magnum Moschouia Ducem, decesserunt. Sedes autem huius Principatus in Novogrodek sita erat. Sed tandem hi Principes (prout alijs multis Moschouia Duci subiectis contigit) perfidiae innocenter accusati, à Basilio patre moderni Principis Ioannis Basilidis, Principatu exuti sunt. Hi autem Seuerienses principes, genus suum à Demetrio magno Duce Moschouia, duxerunt.

Arces & Ciuitates in hoc Ducatu complures sunt, inter quas Nouogrod, Siuieriski dictus, Starodub, Potiuolu, Czernigow, et Bransko, celeberriores. Syluæ Hermelis, Aspreolis, melleque plurimum redundant, agros quoque hæc Regio fertilissimos habet.

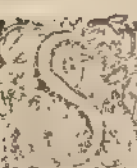
MOSCHOVIAE

NOVOGRAD Siewierski dictus, ciuitas & arx lignea, in qua olim sedes Ducum Seueriensium erat, distat à Potiuolu & Starodub ciuitatibus ab vna 18. ab altera 14. miliaribus, ad hanc ciuitatem, à Moschouia dextrorsum meridiem versus per colugam, Vorotiniam, Sereutko, & Bransko 150. miliaribus peruenitur.

CZERNIGOW, arx & oppidum 30. miliaribus à Kiouia distat.

POTIUVOLVM, Arx & ciuitas lignea à Moschouia 140. miliari: Polon: à Kiouia verò 60. distat. Hæc vltra Syluam magnam, quæ 24. miliaribus in latitudinem protenditur, sita est. Huius Ducatus titulo Mag: Dux Moscho: vtitur, & Seuerienssem se Imperatorē appellat.

DVCATVS SMOLENSCENSIS.

 Molensko ciuitas ingens, & insignis, ad Boristhenem fluiuium sita, arcem ex roboribus ædificatam in vltiori fluminis ripa habet, in qua plurima ædificia lignea in formam ciuitatis extructa sunt. Hanc ex vna parte Boristhenes fluiuius alluit, ex altera verò fossis profundis, stipitibusque acutis munitur, in medio autem arcis templum diuæ virginis, in scopulo conditum est. Hæc ciuitatem & arcem Basilius magnus Moschouia Dux, sæpius & grauissimè oppugnebat, nunquam tamen vi eam capere potuit, donec Michael Gliniski ex Principi Russiæ nobili stemmate & familia ortus, qui quondam summum rerum, apud Alexandrum Regem Poloniæ, in magno Ducatu tenebat, ad prædictum Basilium (seditione in Lituania excitata, regnante Sigismundo Rege Poloniæ) profugit, & arcem Smolensko denuo cum ingentibus Moschorum copijs, acerrimè obsedit, quam tormentis bellicis obstinatè, sed frustra oppugnabat, & cum eam vi capere non posset, prefectis militum largitionibus corruptis, per deditionem arce cum ciuitate potitus est, atque ab hoc tempore in potestate Magni Ducis Moschouia perseverat.

Boristhenes
fluiuius

Michael
Gliniski pro
fugitocusa
videlicet
Zabrzezin
scopio prope
Grodnam,
Palatino
Troczensi.
Smolensko
productione
capta.

Ciuitas ipsa in vallo sita est. collibus vndique & syluis vastissimis, quibus pellium diuersarum multitudo prouenit, cingitur: distat autem Smolensko à Moschouia 80. miliaribus Polonicis.

DROHOBVS, à Moschouia 72. mil: à Smolensko 18. distat, ad Boristhenem cū oppido eiusdem nominis sita est.

HVGRA, fluiuius profundus & lutosus, non longè à Drohobus in sylua quadam ortitur, & inter Collugam, & Vorotiniam Occam influit.

Antiquus
limus Litu
anorum.

Hic autem Fluiuius Moschorum, & Lituatorum dominium, quondam dislimitabat. WIEZMA, castrum & oppidum ligneum, ad fluiuium eiusdem nominis extructum est, qui haud procul inde in Boristhenem ingreditur. Distatque à Moschouia 46. miliari: à Mosaysko 26. à Drohobus 18. Sed quia hic frequenter Boristhenis fluiuij præclari, mentio intercidit, pauca de fontibus eius subiciam.

Boristhenes
fluiuius Ru
theni
Dnepr.

BORISTHENES, Fluiuius iuxta pagum quendam, Dneprsko dictum fontes suos habet, vnde ab incolis Moschouitis, & cæteris Rutenis Dnepr siue Dneper appellatur. Sic autem cursum suum Boristhenes dirigit. Primum Wiczmam Meridiem versus alluit, indeque cursu in Orientem verso, Drohobus, Smolensko, Orssa Dubroyna, & Mohilow præterlabitur. Inde tandem in meridiem tendens, Kiouiam Russiæ olim metropolim, Circassos, & tandem per Campestria deserta fluens Oczakow, castrum & ciuitatem Tartarorum Præcopensium, 40. miliaribus à Circas, attingit, indeque in portum Euxinum exoneratur, cuius tam vasta ostia sunt, vt procul spectatibus maris formam præferant. An autem Dnepr fluiuius prædictus, à Latinis congruo nomine Boristhenes, appellatur, absurdum mihi videtur: nam hic à fontibus suis Dneprsko dictis, Dnepr vulgo à Moschis, Ruthenis, Lituanis, Polonis & cæteris omnibus Sauromatis vocatur. Vocabulum quoque Dnepr, à Boristhene multum discrepat, sed mihi videtur Bereznam fluiuium (qui Borisow attem & alias plures alluens in fluiuium supra

Berezna
fluiuius.

DESCRIPTIO.

10

supra dictum Dneprexonatur, Boristhenem antiquitus appellatum esse. Nam id vocabuli sonus, & ipsa congruentia vocis indicet.

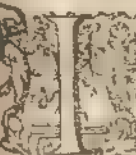
MOZAYSKO, Castrum & oppidum ligneum, à Moschouia 18. milia. meridiem versus distat, à Wiczma 26. ibi Princeps nonnunquam Oratoras diuersorum Principum excipere solet, venationemque ibidem quottannis exercet. Nam ibi supra modum Leporum præcipuè alborum, magna copia est. Olgerdus ille, & Vitoldus magni Duces Lituaniæ, (quibus non extitit ex Lituaniæ Ducibus bellicosior alter,) fines Lituaniæ 6. miliaribus vltra Mozaysko posuerant.

Vetus L.
mos Litu
nia.

BIELSKIA DVCATVS.

 Yelskia Principatus Russiæ, quondam sui iuris Principem habebat, qui magnis Ducibus Lituaniæ Iagielonis filijs, (à quibus Basilius Princeps Bielskiaz, ad Basilium Ducem Moschouia defecit, Ducatumque totum illi subdidit,) tributarius erat. In hoc Principatu, Biela ciuitas cum castro ad fluiuium Obscha in vastis Syluis sita est, itaque à Moschouia 60. mil. Polonicis, à Smolensko verò 36. Hunc Ducatum Moschouia Dux titulo suo adscribit, & se Ducem Bayelski appellat.

RSCHOVIAE DVCATVS.

 N territorio Rschouienfi ciuitas & arx lignea eiusdem nominis Rthema appellata, ad Volga ripam sita est. Distat autem à Moschouia Occidentem versus 23. mil. vltra hanc ciuitatem aliquot milia. Occidentem versus procedendo, est Sylua Wolkowski lefs dicta, in qua est palus Wronow appellata, ex hac palude fluiuius quidam emergit, qui 2. mil. Polonicis emensis, in lacum quendam Volgo dictum influit, vnde rursus aquarum multitudine adauctus egreditur, Volgaque à lacu ex quo oritur, vocatur. Hic fluiuius multis fluminibus in se receptis totam Moschorum Principis ditionem. Item Cazanense & Astrachanense Regnum, nonnullaque Tartarorum deserta Campestria perfluit, & tandè 70. ostijs in mare Caspium (Ruthenis Chymalntkoie mare dictum exoneratur. Hunc fluiuium Moschouia Wolgam, à Volgo lacu, ex quo emergit, appellant. Tartaris verò Edel, Ptolomæo & Græcis Rha dicitur. Hic Ducatus Rschouia, in quo prædictus fluiuius, fontes suos habet, latissimè extenditur, ab hocque Dux Moschouia titulum sibi vni pat, & Ducem Rschouia se appellat.

Volga flu
uius cele
bris.

WOLOCZK, ciuitas & arx lignea, occidentem equinoctialem versus 24. mil. à Moschouia distat, à Mozaysko 12. à Tveria 20. Leporibus albis hæc prouincia abundat, ibique magnus Dux sæpe venationum exercere solet.

WYELIKYELVKI, arx & ciuitas magna lignea à Moschouia 140. miliaribus, à Novogrodia magna 60. à Polosczo 36. distat, eam Louat fluiuius præterfluit, indeque Septentrionem versus fluens, in Ilmen lacum iuxta Novogrodiam magnam ingreditur.

TOROPYECZ, arx & ciuitas, à Wyelike luki decem & octo miliaribus distat, ad confinia Lituaniæ Ducatum Smolensciensem attingens sita.

Hæc autem arx Toropyecz cum cæteris sibi adiacentibus, videlicet Drohobus. Biela, & Brensko, cum bona Seueriensis Ducatus parte, vno tempore per deditionem in magni Ducis Moschouia potestatem Ioannis Basilij deuenerunt, sub Alexandro Rege Poloniæ magnoque Duce Lituaniæ, prout latius in descriptione Regni Polonici dictum est.

Seueria à
Lituania
defecit.

MOSCHOVIAE
DVCATVS TWERENSIS.

Twerensis Ducatus, cuius titulum magnus Dux Moschouiae sibi usurpat, amplissima olim ditio erat, vna ex magnis Russiæ Principatibus, ad Volgæ fluvium sita, 36. mil. distat à Moschouia. In ea est ciuitas Occidentem æstiualem versus Twer dicta, quæ Volgæ fluvius interlabitur. In altera autem Volgæ ripa castrum ligneum sibi coniunctum habet, ex cuius opposito Twerca fluvius Volgam influit. Hæc ciuitas monetam argenteam propriam habet, quæ valore Moschouitiæ æquatur.

Twerensis
moneta.

Twerensis
Ducatus.

Tersak oppidum 10. mil. Polonicis à Tweria abest. Huius olim pars dimidia Nouogrodienfis, altera Twerensi Ducatui subiacebat. Porro hic Ducatus Twerensis à Ioanne Basilij, Moschouiae Principe, aucto moderni Ducis occupatus est.

DVCATVS PSKOVIENTIS.

Pskovia
capita.

Pskovia Principatus, olim amplissima sui iuris ditio erat. Sed à Ioanne Basilij, anno Domini 1509. occupatus est. In eo est ciuitas celebris totius regionis metropolis, Pskovia, gentilitèr Pskov dicta, ad lacum Pskova dictum sita, ex quo eiusdem nominis fluvius emergit, ac mediam ciuitatem interfuit, indeque sex miliaribus emens in lacum Czuczko, vel Czudzin dictum ingreditur. Sola autem Pskovia in toto Moschi imperio muro cincta est, quæ in quatuor partes diuiditur, & earum singulæ suis manibus clauduntur. Distatq; hæc ciuitas Occidentem versus à Nouogrodia magna 36. mil. à Wyelikie Luki, & à Regia Liouoniæ metropoli 60. Facilis ex Pskovia in mare Balticum esset nauigatio, sed scopuli quidam non longè ab Iwanow Gorod, & Nerua castris, in sinibus Liouoniæ impedimento sunt, ubi 2. mil. emens Nerua fluvius pluribus fluuijs haustis in mare exoneratur. Hanc ciuitatem, anno supra dicto Moschouiae Dux prodicione sacerdotum occupauit, ciuibuscq; in Moschouiam abductis, & in eorum locum Moschouitis substitutis libertatem Pskouientium, quam strenuè multis annis propugnabant, prorsus diminuit, eiusque titulum sibi usurpat.

Pskovia
p. ciuitate
sacerdotum
capita.

DVCATVS NOVOGRODIAE MAGNAE.

Rurik No-
uogrodia
Principatus.

Nouogrodia magnæ Principatus amplissimus olim, ex totius Russiæ Ducatibus erat. Cuius imperium Rurik Varegus sorte sibi oblatum, imprimis administrabat, & tandem post eum successores eius latissime ad Græciam usque imperium suum extendebant. Et tunc temporis amplissimam ditionem in quinque partes distributam habebat. Imperiumq; suum Orientem, Meridiem, & Septentrionem versus, magna ex parte extendens, Lituaniam, Philandiam, Suetiam, & Nordwegiam ipsam attingebat.

Volcho
fluvius.

Est autem in hoc Principatu ciuitas ingens & ampla, Nouogrodia magna appellata gentilitèr Nouogrod wielki dicitur. Eam Volchow fluvius nauigabilis interfuit, qui ex Ilmen lacu duobus versis supra ciuitatem emergens in alium locum, (Nouogrodia magna interlapa,) Ladoga dictum, exoneratur: triginta sex Polonicis miliaribus emens.

Ilmen lacus.

Porro Ilmen lacus supra Nouogrodiam duobus versis situs, in longitudinem decem & octo miliaribus Polonicis, in latitudinem verò duodecim patet, duosque præter alios celebriores fluuios excipit, Lotta, & Scholona dictos, vñ verò emittit Volcho dictum, qui Nouogrodiam interfuit. Distat autem Nouogrodia Occidentem æstiualem versus, à Moschouia ceterum viginti miliaribus, à Pskovia triginta sex, ab Iwanow Gorod, & Vielikie Luki, quadraginta. In hac ciuitate erat olim quoddam Idololum Perun appellatum, hoc in loco, quo nunc est Monasterium, Perunski monaster, ab idolo

Perun Idololum.

DESCRPTIO.

83

ab idolo eodem dictum. Hoc Idololum à Nouogrodentibus præcipuè cultu latriæ adorabatur: habebat autem formam hominis lapidei ignitum, manu tenentis, similem fulmini. Nam Perun Ruthenis, & Polonis fulmen significat. In cuius laudem & honorem ignis ex quercubus, qui perpetuò die nocteq; arderet, conuehebatur. Quod si negligentia ministrorum, ad hoc officium obeundum designatorum, ignem extinguere cogeret, tunc capitis poena pledebatur.

Ignis perpetuus
sacro
sanctus.

Cum anno Domini 1470 cum Theophilus Archiepiscopus Nouogrodia, sua autoritate totam ditionem Nouogrodiensem gubernaret, Regi Poloniae Casimiro, tunc temporis mogno Duci Lituaniæ persoluens, Ioannes Basilij Moschorum Dux Nouogrodiensem principatum, graui acerrimoque bello per septem perpetuos annos prædit, ipsamque ciuitatem Nouogrodiam sæpius obstinate oppugnabat, Tandem anno Domini 1477 ad fluvium Scholona dictum Nouogrodentibus bello superauit, eoque ad deditionem ciuitatis & totius Regionis compulsi, & locum tenentem suum illis constituit. Cum autem nondum absolutum se imperium in Nouogardienfes habere intellexisset, auxilio prædixit Theophili Archiepiscopi, in Nouogardiam at mala manu uenit, sub prætextu religionis seruandæ, quasi ciues quosdam à Ruteno ritu ad Romanam Ecclesiam deficere volentes, cohibere proposuisset, hacque simulatione Nouogrodiam ingressus, incolas ad miserrimam seruitutem redegit, ciues, mercatoresq; omnes, bonis omnibus, (parte unicuique quarta relicta,) spoliavit, ipsi quoque Archiepiscopum prouentibus omni auro & argento priuauit, & alium Episcopum, (parua duntaxat reddituum portione illi concessa,) in locum eius constituit.

Nouogrodia
seu supra
volcho, in
gog, in
Basilij sub
acta.

Russa, oppidulum vetustissimum olim antiqua Russia dictum, à Nouogrodia 12. mil. distat, quod fluvius falsus præterfluit, quem incolæ fossa ampla in modum lacus coarctant, indeque aquam per cannales unusquisque ad suas aedes deducunt, & ex ea salcoquant.

Sal coctum.

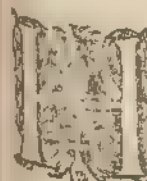
Iwanow Gorod arx, quam Ioannes Basilides Moschouiae Dux, à quo & nomen accepit ad ripam Neruæ fluij ex lapidibus sectis extruxit, distat à Nouogardia magna 40. mil. à Pskovia totidem. Iuxta hanc arcem est ciuitas lignea Nerua, à fluuiio appellata ubi Nouogrodenses, & Pskouientes merces suas deponere solent. Est ibi quoque ex aduerso in altera ripa Liouoniensium castrum & ciuitas, quod etiam ab eodem fluuiio Nerua appellatur, atque hinc duo castra Nerua fluvius interfrens, Moschouiae olim imperium à Liouoniensi distabant: Sed nunc Ioannes Basilides modernus Princeps Moschouiae, Nerua arce Liouoniensium cum cæteris potitus, ulterius fines suos promouit. Nerua autem fluvius ex lacu Czudzko dicto oritur, duobusque in se receptis fluuijs, Pskowa, & Vielikie Roka dictis, ex Meridie uenientibus, Iwanow Gorod, & Nerua ciuitatem interfuit, indeque in mare Liouonicum exoneratur. Hoc fluuius ex Moschouia merces in mare deportantur, præcipuè ex Pskouia & Nouogrodia magnæ regionibus.

Limes Li-
uoniæ &
Moschoui-
æ imperii.

Nerua flu-
uius natus
gubius.

Iamma Castrum, 12. mil. ab Iwanow Gorod, & Nerua situm est, ad Plusiæ fluij ostia Septentrionem versus. Deinde spacio 4. milia à Iamma, castrum & ciuitas Coporogia dicta, ad fluvium eiusdem nominis occurrunt. Hinc Septentrionem versus, 25. mili. per Oressek, & Correllam ciuitates, ad fluvium Polna peruenitur, qui imperium Moschorum à Philandia Suetiæ Regi subiecta disliminat.

VODZKA REGIO.

Hæc regio à Nouogrodia magna, triginta miliaribus distans, inter Occidentem & Septentrionem sita est, cuius incolæ proprium idioma habent, aliquantulum à Ruteno differens, in eam animalia cuiuscunque generis si aliunde induta fuerint, colorem suum in albedinem mutare perhibentur.

Animalia
colorem
mutant.

MOSCHOVIAE
CORRELLA PROVINCIA.

HAec Prouincia suum proprium idioma habet, à Nouogrodia Septentrionem versus, sexaginta miliaribus Polonicis distat, cuius incolæ Moschorum Duci & Smetensium Regi propter vtriusque vicinitatem tributa pendunt. Huius prouinciæ fines ad mare vsque glaciale protenduntur.

SOLOWKI Insula Septentrionem versus, inter Dwinam & Correllam prouincias, octo mil. Polonicis à terra in mari sita est, Moschouia Duci subiecta. Estque ibi monasterium Ruthenicum insignè in quod mulieribus ingressus graui sub poena prohibetur. Distat autem hæc Insula à Moschouia trecentis, mil. à Bielleiezioro 200. mil. Polonicis. Sal ibi copiosius decoquitur. Solem illic in æstuali Solstitio perpetuò, duabus tantum horis exceptis, splendere affirmant.

DWINA PROVINCIA.

HAec prouincia in ipso Septentrione sita est, Nouogardensiumq; olim ditioris erat, & à fluuiò præterlabente Dwinâ dicto nomen sortita est. Fluuius autem ipse ab Iug, & Suchana fluuiorum duorum confluxu Dwinâ nomen accepit. Dwinâ enim Ruthenis binos significat. Hic fluuius postquam Iug, & Suchana confluxerunt, Dwinâ nomine assumpto, emensis centum miliaribus, Occidentem Septentrionalem, qui Smetiam & Nordwegiam alluit, sex ostijs ingreditur. Numerantur autem à Moschouia ciuitate, trecenta miliaria Polonica ad ostia eius. Hæc prouincia quamuis centum miliaribus pateat, præter Colmogoram tamen Castrum, & Dwinam ciuitatem, quæ in medio regionis sita est, castrumq; Pinega in ipsis Dwinâ ostijs conditum, oppidis & castris prorsus vacua est. Pagis tamen cõpluribus abundat, qui propter terræ sterilitatem magno tractu, longè lateque ab inuicem distant. Incolæ verò ex piscibus ferisq; omnis generis victum, ex pellibus verò amictum acquirunt, panis enim vsus prorsus ignorât. In maritimis huius regionis locis, vrsi albi maiori ex parte, in mari degentes reperiuntur, quorum pelles cum cæteris varij generis, animalium pellibus, incolæ, magno Duci pro tributo dant, atq; ita in Moschouia sæpius deferuntur. Regio ipsa tota salifera est, ex qua cæterarum regionum circumadiacentium incolæ, sal habere solent.

VSTIUGA REGIO.

ADwinâ ex Septentrione in Meridiem procedendo Vstiug ciuitas & arx, à qua & regio nomen accepit, occurrit, ad fluuium Suchana condita. Distatque à Wolochda ciuitate centum mil. à Bielleiezioro centum quadraginta. Dicitur autem Vstiug, ab Vstia quod ostium Latinis sonat, & Iug fluuiò ex Meridie in Septentrionem currente, ad cuius ostia primo sita erat, sed postea propter loci oportunitatem, ad dimidium miliare supra ostia eius, vbi in Suchanam ingreditur, translata est, & antiquo nomine Vstiughucusque appellatur. Hæc regio olim Nouogardensibus tributaria erat, in qua nullus propè modum panis vsus habetur. Quapropter incolæ ex piscibus & ferijs victum quærunt. Idiomâ proprium quamuis Ruthenico magis vtantur, habent. Sal ex Dwinâ regione supradicta eis aduehitur. Omnis generis ferarum pellibus abundant, præcipuè Vulpinis nigris, quæ interdum Zebellinis æquiparantur. Zebellinorum pelles illic nec multæ, nec admodum bonæ reperiuntur.

VOLOCHDA PROVINCIA.

HAec prouincia inter Orientem & Septentrionem sita est, habetq; ciuitatem eiusdem nominis & arcem, natura loci munitissimâ, in qua magnus Dux Moschouia thesauri

DESCRIPTIO.

84

thesauri sui partem tempore necessitatis condere solet. Abest autem à Iaroslav 50. miliaribus Polonicis, à Bielleiezioro 40. eam fluuius Wolochda in Septentrionem ex Occidente fluens, præterlabitur, à quo ciuitas ipsa & prouincia denominata est. In hac regione viatores certam itineris rationem, propter crebras paludes & fluuiorum anfractus obseruare non possunt, tota enim palustrosa & sylvestris est, & quo vltius progreditur, eò plures & inuicæ paludes, fluuijque occurrunt, quondam sub Nouogardiaz magnâ, ditioe erat.

Waga fluuius, piscibus omnis generis abundans, inter Bielleiezioro & Wolochdam in paludibus, densissimisque syluis oritur, ac in Dwinam fluuium illabitur. Accolæ autem huius fluuij panis vsus poenitus ignorant, ferisq; venatione partim victitant, pellibus vulpinis nigris & coloris cinerici abundant.

BIELEIEZIORO DUCATVS.

Bielleiezioro, quasi dicas albus lacus, est regio ampla, vna ex Ducatibus Russiæ, in Septentrione sita iuxta lacum ingentem, à quo nomen ipsa regio & arx, ciuitasque traxit. Huius Ducatus titulo magnus Dux Moschouia vtitur. Hic autem lacus 13. mil. Polonicis in longitudinem, totidemque in latitudinem stagnat, & triginta sex fluuios excipit, vnum verò duntaxat Solonâ mittit, qui 15. mil. supra Iaroslav, & 4. mil. infra Mologam ciuitates emensis, fluuiò Wolgæ celebri commiscetur. In hoc lacu est arx natura loci munitissima, inexpugnabilisque, in qua princeps Moschouia thesaurum suum recondere solet, illicque tempore necessitatis hostibus vrgentibus, velut ad asylum quoddam confugit. Abest autem Bielleiezioro à Moschouia centum mil. à Nouogardia magna totidem. Regio penè tota palustrosa syluosaque est, idè viatoribus difficilem transitum præbet, & haud commodè ad eam, nisi stratis pontibus, concretisque glacie aquis peruenitur. Huius loci incolæ proprio Idiomate vtuntur, sed nunc ferè omnes Ruthenice loquuntur. A lacu Bielleiezioro ad sagittâ iactum est, alius lacus sulphur copiosè proferens, quod fluuius quidam ex eo emergens, ceu spumas supranatantes secum deffert. In hoc Ducatu, Sinaus Varegus forte sibi è Ruthenis concessio, primus confederat, cuius etiam fratres vnus in Ptkouia Trunor nomine, alter in Nouogardia magna Ruriczki dictus, (de quibus supra,) imperabant.

Thesaurus
Moschouia
albo lacu,
recondit.

Sulphureus
lacus.

Tres Duces
Russiæ
antiqui.

IAROSLAVIAE DUCATVS.

Iaroslav ciuitas & arx lignea ampla, ad Volgam fluuium sita, 46. miliar. à Moschouia distat. Regio ei adiacēs fertilissima est, præsertim ea parte qua ad Volgam vergit. Hæc olim secundo genitis magnorum Ducum Moschouia attributa erat, quos Ioannes Basiliades Moschouia monarcha, principatu expulsos in seruitutem redegit, ex quorum progenie adhuc supersunt, qui Knesi, (id est Duces) Iaroslavski dicuntur, sed paruum in regione reddituum partem retinent. Ipse enim Dux Moschouia & titulum & Ducatum sibi vendicat.

ROSTHOVIAE DUCATVS.

Hic Ducatus inter præcipuos & antiquiores Russiæ principatus, post Nouogardiam magnam olim habebatur, & secundo genitis magnorum Ducum Russiæ, attributus erat, quorum posterij per Ioannem Basilij, auum moderni Ducis Ioannis Basilidis eo exuti sunt. In hoc Ducatu est ciuitas & arx lignea Rostov dicta, regionis caput, in qua Archiepiscopus sedem suam habet, à Moschouia 34. mil. distat. Sita autem est, ad lacum quendam, ex quo Cotorca fluuius emergit, &

Rostov
ciuitas.

MOSCHOVIAE

Iaroslavia ciuitate præterlapſa in Volgam illabitur. Huius Ducatus titulo Moschouia Dux vtitur, nouiſſimumq; huius regionis hæredem, ex progenie Ducum Ruſſiæ, anno Domini 1363, Ioannes Baſiliades Moschouia Dux, tyrannicè trucidauit, progenie- que eius funditus deleuit.

VGLITZ ciuitas cum caſtro, ad Volgam fluuium condita, diſtat à Moschouia 24. mil. à Iaroslavia triginta.

CHLOPIGROD ciuitas 2. milia, diſtat ab Vglitz, in ea celeberrimè frequenter ſunt nundinae, ad quas Suetèſes, Liunioneſes, Ruthèni, Lituani, Tartari, & alia quàmplu- rimæ gentes confluunt, omnes verò tantum permutatione rerum vtuntur.

PEREASLAW, ciuitas & caſtrum, ad lacum quendam à Septentrione in Orientem reſpectendo ſita eſt, à Moschouia 24. à Roſtow 10. mil. diſtat. Iuxta hanc eſt lacus quidam, ex quo ſal copioſè decoquitur.

SVSDALIENSIS DVCATVS.

DVcatuſ Suſdali, cum eiſdem nominis caſtro & ciuitate, in qua ſedes Epi- ſcopalis eſt, Roſtowia, & Volodimiria adiacet, inter præcipuos olim Ruſ- ſiæ Principatus numerabatur, ac reliquarum Ruſſiæ partium metropolis erat. Hunc Ducatum ſecundogeniti Ducum Moschouia iure hæredita- rio poſſidebant, quorum tandem poſteri per Ioannem Baſilij, auum mo- derni Ducis Moschouia, eo expulſi & ſpoliati ſunt.

CASTROMOMGOROD, ciuitas cum caſtro, in confluxu Coſtroma & Volga fluui- orum ſita eſt, 20. mil. à Iaroslavia Orientem æſtiualem verſus diſtat.

GALICZ Prouincia cum ciuitate & caſtro eiſdè nominis ex Moschouia in Orien- tem, per Caſtromomgorod euntibus occurrit. In ea propter crebras paludes fluuios, & ſyluas denſiſſimas ratio vera itinerum obſeruari non poteſt.

VIATHKA REGIO.

HAec regio ab eiſdem nominis fluuiio denominata eſt, in cuius littore hæ ci- uitates ſitæ ſunt. Chilinoua, Orlo, Cotelnicz, & Sloboda. Orlo 4. milia, infra Chilinouam ſita eſt. Deinde 6. mil. Occidentem verſus procedendo. Sloboda & Cotelnicz ciuitates, ad Rhecziza fluuium ſitæ, qui ex Oriente fluens in Viatkam influit, occurrunt. Hæc regio in Orientem æſtiualem porrecta, 150. mil. à Mo- ſchouia diſtat. Tota ferè paluſtris & ſterilis eſt, melle, feris, piſcibus, aſpreoliſque abun- dans, in ea Ceremiſſæ populi paſſim vagantes latrocinantur. Hæc olim ſub Tartarorū imperio erat, ſed monarcha Moschouia Baſilius, Tartariſ expulſis eam ſibi ſubiuga- uit, tituloq; eiſ (Ducem ſe Viathkia appellans) vtitur. Attamè Tartari ultra, citraq; Viathkam fluuium, adhuc in campeſtribus habitant, maximè verò in Oſtijs Viathke, vbi in Camam fluuium ingentem exoneratur.

PERMIA REGIO.

Permia magna & ampla regio, à Moschouia 250. mil. diſtat. In ea eſt ciuitas eiſdem nominis ad Viſchoram fluuium ſita, qui 10. mil. inde emenſis in Camam fluuium exoneratur. Incolæ huius regionis pane rariffimè vtun- tur, & ceruina plerunq; carne, aliarumq; ferarum victitant. Idioma pro- prium, literas quoque à Rutenicis differentes habent, quas Stephanus E- piſcopus, (qui eos ad fidem Chriſti rebelles conuertit), adinuenit, qui poſtea apud Ru- thenos cathalogo Sanctorum adſcriptus eſt. Quendam verò Epiſcopum, Stephani hu- ius antecellorem, Permiiani, cum eos ad fidem Chriſti conuèrtere nitebatur, excoria- uerunt. Superſunt adhuc plurimi ex ijs Idolatra, paſſim in ſyluis degentes. Hyeme per- niues

DESCRIP TIO.

85

niues traheis itinera faciunt, quas vel canes vel cerui albi (quos in hunc uſum pro iu- mentis habent) trahere ſolent. Pedites autem in Nartis (quemadmodum in plurimis Ruſſiæ locis mos eſt) celeriter per niuem iter conſciunt. Hæ autem Nartæ ſunt lig- neæ quædam, & oblongæ ſoleæ duorum triumue cubituum longitudine, quibus in- pedes inductis baculo oblongo cum cuspide ſuffulti, celerrimè feruntur, adeò vt nul- lo modo equi quamuis agiliſſimi curſu inſequi poſſint, nam equo currenti aſperitas niuis, montes, cæteraq; viæ obſtacula, impedimento ſunt, in Nartarum autem inſtru- mentis currentes, colles, truncos, foueaſq;, facillimè tranſiliunt, hocq; modo feras omnis generis apprehendere & capere tellis tranſigendo ſolent. Huic Regioni Tu- men regnum cuius Princeps Tartarus, conterminum eſt.

Nartæ.

Mirabilis curſus in Nartis.

Tumen regnum.

SIBIOR PROVINCIA.

MAec Prouincia ad Camam fluuium inter Permiam & Viatkam Regiones ſita eſt, quæ caſtris & ciuitatibus vacua proſus eſt. In ea Iaiyczk fluuius in- gens oritur, qui Tartarorum campeſtribus præterlapſis, in Caſpium ma- re influit. Incolæ eiſ proprio Idiomate vtuntur, panis uſum neſciunt, ſed ferina carne victitant. Mercimonia ex aſpreolorum pellibus (qui apud eos præſantiſſimi reperiuntur) exercent, pro tributoq; eaſdem magno Moschouia Duci pendunt.

Iaiyczk fluuius.

Regio ipſa tota ferè paluſtris & ſilueſtris eſt, & propter Tartarorum vicinitatem magna ex parte deſerta dicitur.

IVGRA REGIO.

Vgra ſiue Iuhra Regio, cuius incolæ Iuhri vel Iugrici appellantur, ad O- ceanum Septentrionalem ſita eſt, ex ea Hungaros ſterilitate regionis cau- ſata olim prodiiſſe, & Pannoniam occupariſe ferunt, aiuntq; eos patrijs locis egreſſos, primo ad Paludes Meotidis conſeſſiſe, Deinde ad Danu- bium fluuium Pannoniam verſus conceſſiſſe, à ſuiq; denominatione Pan- noniam Iuhariam, deinde Vngariam nominariſe, & Duce Atila multas prouincias A- ſiæ & Europæ debelaſſe. Hinc ergo Moschouia plurimum gloriantur, dicentes ſub- ditos ſuos quondam Germaniæ, Italiæ Græciæq; ſines vaſtaſſe, totoq; mundo terri- biles eſſe. Indigenæ huius regionis, veſtigal magno Moschorum Principi ſoluunt, eo- demq; idiomate cum Vngaris vtuntur.

Hungaro- rum ori- ginem. Hungaria denominatione.

PETZORA REGIO.

Petzora Magni Ducis Moschorum ditio, longo tractu in Septentrionalem & Orientalem plagam ſines ſuos iuxta mare glaciale extendit. Denomi- nata eſt à fluuiio eiſdem nominis Petzora dicto, qui à meridie fluens in Oceanum glaciale iuxta oppidum & caſtrum Puſteoziero dictum, ſex amplis oſtijs exoneratur. Circa hunc fluuium ſunt montes, rupeſq; in al- tum prominentes, Ziemnoi Poias Rutenis, id eſt, cingulus terræ dicti, quorum verti- ces ob continuos ventotum ſtatus, nudi abſq; gramine ſunt, niuib; frequenter rigen- tes. Creſcunt autem illic arbores Cedri, circa quas nigerrimi Zebeli reperiuntur, aues etiam rapaces varij generis in his montibus nidificant, præcipuè verò Falcones albi ad venandas aues promptiſſimi, qui inde in Moschouiam afferuntur, eiſq; magnus Dux in venatione vt ſolet. Atq; in principis Moschouia imperio hij montes, quos veteres Riphæos ſiue Hiperboreos (varijs in locis ſitum eorum ponentes) vocabant, exiſtunt. Hij autem montes perpetuis niuib; gelu cōcretis alben, difficilem q; tran- ſitum iter carpentibus præbent. Tantæ enim altitudinis dicuntur, vt quidam à Mo-

Petzora fluuius.

Montes cingulus terræ. Arbores Cedri.

MOSCHOVIAE

Iterum
Petzora.

Incola
Petzora.

Gens sep-
sum mu-
na come-
dens.

Mors Bel-
ua.

Dentes
mori Be-
lia.

Papini
gens.

schorum Principe ad id destinati, decemseptem dies in ascendendo quodam monte transigerint, attamen nequaquam verticem montis attingere potuerunt. Qui autem ex Moschouia ad Petzoram proficiscere volunt, per Vstingam & Dwinam provincias transeunt; recta in Periam Regionem, quae à Moschouia ducentis quinquaginta miliaribus distat perueniunt, indeq; visitato magis itinere Petzoram attingunt. Incolae huius Regionis simplicissimi sunt, idioma proprium habent, panis apud eos nullus usus habetur, Anno Domini supra millesimū quingentesimum decimo octauo, Rutenico ritu sacro baptismi fonte abluti sunt. Pelles ferarum varias magno Moschorum Duci pro tributo pendunt. In ostijs Petzorae fluij est castrum & oppidū Pusteicziro dictum, vltra quod in litore Oceani Septentrionalis variae gentes sunt, quae communiter Rutenis Samogedz (id est, seipsos comedentes) appellantur. Hae gentes in Moschouiam non veniunt, aliorum enim hominum coetum, vitaeque societatem maxime refugunt. Animum diuersarumq; ferarum copia supramodum abundant, utpote, Zebelis, Castoris, Hermelis, Aspreolis, Vrsibus albis, Lupis, Leporibus, & id genus alijs animalibus. Praeterea in Oceano eis adiacenti pisces diuersi generis & equi marini crescunt, in eodem Oceano varia magnaque animalia dicuntur esse, inter alia autem belua quaedam magnitudine bouis, quam Moschouitae Mors appellant. Haec belua in mari, aliquando verò in terra degit, boatu terrificos edit. Breues instar Castoris pedes habet, pectore prominenti latoque dentibus superioribus in longū prominentibus. Dumque Oceano relicto in terram praedae capiendae gratia exire cupit, tum dentibus (quos longos habet) per promontoria mari impendentia affixa vertices montium ascendit. Tandem posterioribus pedibus, dentibus ad motis summa cum celeritate in terram delabitur, omniaque obuia aliquando per decem vel amplius miliaria, deuorans, mactansq; grassatur, & tandem in Oceanum reuertitur, multoties autem ab incolis superiora montium occupantibus, telis & lapidibus priusquam montes ascendat prohibetur, hocq; modo frequenter opprimitur. Ex harum autem beluarum dentibus, Moschouitae, Turcae, Tartarique, manubria pugionum, cultellorumq; praestantiores etiam framearum subtiliter conficiunt, solum autem propter dentes capiuntur, magno enim pretio, apud Turcas & Tartaros veneunt. Ad eundem Petzorae fluium, est castrum & oppidum Papinogorod dictum, huius accolae Papini dicuntur, diuersumque à Ruthenico idioma habent, & Duci Moschorum tributa soluunt.

OBDORIA REGIO.

Obbi flu-
uius am-
plissimus.

Vogulici
gens.

Obdoria à fluio praeterlabente Obbi dicto denominationem accepit, qui ex lacu quodam amplissimo Kitajsko nominato emergit, ab orienteque in Septentrionem fluens, sex Ostijs in Oceanum Septentrionalem exoneratur, ad oppidum autem Obbi dictum est tam vastae amplitudinis ut sedecim miliarium Polonicorum, octuaginta autem Werst Moschouitarum in latitudinem pateat, vixque duobus diebus nauigio quamuis ventis vela impellentibus tranatur, sicq; abundat piscibus, ut nauigantium remigijs praemantur. Huic quoque fluio Vogulici & Hugaritzi populi accolunt, multa ibi varijsq; generis animalia capiuntur, quibus Regionis incolae, (Panis enim usum nesciunt) victitant, pellibusq; Moschorum Principi tributa persolunt.

DE IDOLO AVREAE ANVS.

Similitudo
idoli.

In hac Obdoria Regione ad ostia Obbi fluij, est quoddam antiquissimum Idolum de lapide excisum, quod Moschouitis Zolora Baba, id est, aurea anus dicitur. Est autem Similitudo mulieris vetulae infantem in gremio tenentis, & alterum iuxta se infantem habentis, quem nepotem illius esse incolae dicunt. Hoc Idolum ab Obdorianis Iuhris & Vohulicis, alijsq; mont-

DESCRIPTIO

26

Sacrifici.

Boatus
quidam.

Calamigēs

Fluij.

conterminis gentibus cultu laetiae veneratur, praestantissimaq; & maximi pretij pelles Zebellinas Idolo offerunt, una cum reliquarum ferarum pretiosis pellibus, ceruos quoque selectiores ad sacrificium peragendum mactant, quorum sanguine os, oculos, & reliqua simulachri membra perungunt. Intestina autem cruda sacrificij deuorant, & inter sacrificandum sacerdos Idolum consulit, quid ipsis faciendum quoue migrandum sit. Ipsum autem (dictu mirum) certa consulentibus responsa dare certoscq; rerum euentus praedicere solet. Dicuntur etiam in montibus vicinis huic Idolo, sonitus boatuque quidam audiri, qui perpetuo sonitum in modum clangoris tubarum edunt. Hoc autem nihil aliud esse dicerem, nisi instrumenta quaedam illic antiquitus posita, vel canales sub terraneos, sic natura ipsa effectos, qui veterum perpetuo statu sonum, boatumq; & clangorem continuo efficiunt.

Ab Obbi fluio à parte sinistra ascendendo, Calami populi dicti in campestribus de gentes occurrunt Moschorum Ducis tributarij.

Intra Obbi fluij ostia & auream anum sunt complures ingentes fluij, Irtischae, Beresya, Sosa, Tachnim, Danadim, & caeteri multi ex montibus cingulus terrae dictis emergentes. Horum fluiuiorum accolae ad auream anum usque, & Oceanum Septentrionalem habitantes, magno Moschorum Duci tributa persolvere dicuntur.

CONDORA REGIO.

Accregio ad Oceanum Septentrionalem sita, Obdore regionis vicina est, tota ferè syluis fluminibusque obsita, eius indigenae proprio idiomate vtuntur, & Aureae anus Idolum cum Obdorianis colunt, ferarum carnibus, quibus omnis generis copiose affluunt, pro cibo vtuntur, pelles vero varias Moschorum Principi pro tributo pendunt. Regio ciuitatibus, castris, pagisq; prorsus vacua est. Huius titulo Moschorum Dux, (Ducem se appellans Condora,) vtitur.

LVCOMORIA REGIO.

Vcomoria regio longo tractu iuxta mare Septentrionale extenditur, ab incolisq; sine vllis aedibus in syluis & campis habitatur. Huic regioni confines sunt Grustintzi, & Serponowtzi populi à castro Grustina ad lacū Kitajsko sito dicti, vbi Obbi fluius supradictus fontes suos habet. Ab hoc lacu homines nigri, communis sermonis expertes, ad Grustina arcem venire solent, secum adferentes varias naerces, praecipue autem vniones, gemmas, lapidesq; pretiosos, quas Grustintzi & Serponowtzi, rerum transmutatione facta ab eis mercantur. Hae autem gentes Lucomoriae, item Grustintzi, & Sperponowtzi, & quaecunq; infra Obbi fluium & calum Kitajsko dictū, iuxtaq; flumina Sosa, Beresya, Danadim, & Tachmin habitantes, ad Oceanum glaciale usq; magno Moschorum Duci, vestigales dicuntur. Porro de quibusdā populis in Lucomoria habitantibus, portentosum & dictu incredibile quiddam refertur, quasi illi quot annis 27. mensis Nouembris die, velut hyrundines & ranæ, praeter intenso frigore brumali moriantur. Postea redeunte vere 24. Aprilis die, eos denuo reuiuiscere aiunt. Hi autem hoc modo commercia cum Grustintzijs, & Sperponowtzijs populis sibi vicinis habere dicuntur, cum iam futuram mortem sibi imminere sentiunt, tunc merces suas certis in locis, deponunt, quas Grustintzi & Sperponowtzi suis mercibus interim aequivalentibus eodem loco relictis, auferunt. Illi autem reuiuiscences, illas merces, si aequa commutatione sibi placuerint, pro suis accipiunt: sin minus iustae fuerint, à Grustintzijs & Serponowtzijs suas repetunt, unde lites & bella hac de causa inter eos sepius oriri dicuntur. Ex Lucomoriae montibus Cossin fluius dictus, ingens oritur, qui Lucomoria praeterlapsa, in magnum fluium Tachmin dictum, exoneratur. In Tachmin autem fluio pisces quidam nasci dicuntur, qui capite, oculis, naso, ore, manibus, pedibusq; hominem referunt,

Grustintzi
& Serpo-
nowtzi po-
puli.

Mirabile
quiddam.

Mirus mor-
tandi mo-
dus.

Cossin flu.

Pisces mi-
rabiles.

Gens mi-
rabili.

sed absque ullæ vocis expressione. Aiuat quoque, ultra hunc fluvium prodigiosæ formæ homines habitare, quorum alij ferarum more pilis rigent, alij caninis cum capitibus in speluncis subterraneis victitant.

LOPPIA REGIO.

Vltima Scy-
thia habi-
taturque
Loppiorum.

Lucomoria vltius ad Oceanum glaciale procedendo Loppi populi, barbarie & feritate rigentes in campestribus & syluis degentes occurrunt. Hi nusquam certas sedes habent, sed vno in loco feris piscibusque quibus victitant (panis enim vsum nesciunt) de pastis alio commigrant. Tugurio-
a sua in quibus habitant corticibus arborum cæspitibusque tegunt, vesti-
bus ex diuersis ferarum p^{er}libus Zbellinis, Hermelinis, Ceruinis, & id genus alijs insi-
mul confectis vtuntur, eorumque huiusmodi vestitus interdum in Moschoniâ à mer-
catoribus deferitur pileis etiam & caligis ex ceruinis pellibus confectis vtuntur. Tribu-
ti autem loco pelles & pisces quorum copia affluunt magno moschorum Duci pendunt.
Idioma suum proprium habent quod ab alijs non intelligitur, ideo apud externos pro-
pmodum muti esse videntur. Sagitarij autem omnes sunt peritissimi, adeo vt si quas
in venatione prestantiores feras nanciscantur, eas (vt pelles eorum integræ & intactæ
sint, missa sagita in nasum oculosue interficiunt. Hi etiam feras in nartis hyeme per-
niues insequuntur, infecutasque sagitis conficiunt, mercatores ad se ex varijs Regioni-
bus quæstus gratia venientes, libenter excipiunt, quos in tuguriolis suis cum vxoribus
relinquunt, ipsi verò interim venatum abeunt, reuersi, si vxores hospitum concubitu
consuetudineque lætiores & hilariores inuenerint, munere aliquo hospitem donant,
sin minus, turpiter conuiuijs lacessitum expellunt.

Loppi Sa-
gitarij op-
tissimi.

Moschorum
acceptio.

Montes
ignis.
Salamandra.

Engonel-
læ Regio.

Monetæ pecuniariæ nullus apud eos vsus, sed cum mercatoribus aduentitijs rerum
permutatione vtuntur, & pro panno crasso vilosioque item pro securibus, acubus, coclea-
ribus, culttris, poculis, speculis, & id genus alijs rebus, pelles ferarum varij generis mer-
catoribus dant. Regio quam inhabitant frigidissima est, solem ibi æstiuæ solstij
tempore, quadraginta diebus perpetuo splendere (tribus noctis horis exceptis) perhi-
bent, quibus sol velut quadam caligine obducitur, vt radij illius non appareant, Nihil
ominus tamen laborantes ab opere suo excluduntur. In his quoque, & artibus montes in
altum eminentissimi dicuntur esse qui ad Aethnæ (montis in Sicilia) similitudinem,
flammas semper eructant, in quibus Salamandra, animalia quædam, Lacertarum si-
militudine, que in igne non secus ac pisces in aquis viuunt, crescere perhibentur.

Ultra Oceanum etiam glaciale Regionem quandam Engoneland dictam, quasi
incognitam, aiunt esse, Hæc tum ob altos montes qui perpetuis semper niuib^{us} riget,
tum etiam ob perpetuam glaciem mari innatantem (quæ periculofam navigationem
facit) à commercio, conuersationeque ceterarum gentium aliena seiuncta que est, ideo
incognita dicitur.

Moschouitæ se plurimum iactant quod Princeps eorum ex hac quoque remotissi-
ma & ferè vltima orbis Regione tributa exigat. Hoc quamuis verisimile non sit, tele-
rari tamen aliquo modo potest, cum alios vicinos Principes qui ab ipsi tributa exige-
rent non habeant.

Atque hic finis Regionum Septentrionalium glacialeque mari adiacentium (quæ
Moschorum principis sunt tributariæ) esto. Nunc ad cæteras Regiones describendas
Meridiem Orientemque versus fitas, Moschouitis confines reuertar.

CEREMISSI POPVLI.

Ceremissi, Mordouotes, & Vachines, inter Viatkam & Volochdam Prouincias,
quarum supra mentionem fecimus longè lateque in vastis syluis, sine vllis ædibus
habitant. Proprium Idioma habent, Machometisque sectam amplectuntur, qui-
dam

DESCRPTIO.

87

dam etiam Gentiliter, (nullam Dei notitiam habentes,) viuunt. Omnes autem furtis,
& latrocinij intenti, & carminibus magicis exorcismisq; maximè dediti sunt. Aduer-
sus sagittarum telorumque iactus intrepidi Ferina carne & melle, (cuius alucarijs abun-
dant,) magna ex parte victitant. Pane enim rarè vtuntur. Omnes tam viri quam femi-
næ cursu velocissimi sunt, sagitarijsq; peritissimi, arcum nunquam de manibus depo-
nunt, quo adeo oblectantur, vt etiam filijs cibū obstinatissimè prohibebant, nisi prius
signum præsignatū ex arcu sagitta ferirent. Artificium laborque eorum feras venari, &
sagittis figere, quorum carne vescuntur pellibusque vestiuntur, ac easdem pro tributo
magno Duci Moschorum pendunt. Inter venandum autem, Nartarum instrumento pe-
dibus inducto, (cuius in Permiæ descriptione supra memorauimus,) vtuntur: in quo a-
gilissime velocissimeque feras insequendo feruntur. Quia verò harum Nartarum in-
strumento velocissimi cursus, omnes ferè Septentrionales gentes, & ipsi Moschouitæ,
Rutheniq; communiter vtuntur, imaginem vsus earum subiiciemus. Sunt autem longè
quædā lignæ solæ longitudinem trium cubituum adæquant, in anteriori parte in
modum traharum erectæ, quidā verò hoc instrumentū ad suæ proportionis staturam
in longitudinem conficiunt, quo in vtramque pedem inducto velocissime feruntur.

fonti
exhibetur.

Nartarum
vfu.

MORDWA POPVLI.

Mouogrodia inferiore quam superius descripsimus Orientem, & Meri-
diem versus, vastæ ingētesque occurrūt syluæ quas Mordwa populi sic dicti,
magno iuxta Volgam fluvium insignem tractu, inhabitant. Idioma pro-
prium habent, in pagis passim degunt, agriculturamque exercent. Melle,
diuersique animalium pellibus pretiosis abundant. Homines sunt duri &
bellicosi, Tartarosque, latrocinantes, (quos in vicino habent,) à finibus suis fortiter pro-
pulsant, omnes ferè pedites incedunt, arcubus oblongis vtuntur, sagittandi-
pollent, feras præstantiores, vt pellibus eorum integris & intactis potirētur, in nasum sa-
gitta missa interficiunt. Eorum quidam Machometi sectam amplectuntur, quidam ve-
rò in Idolatria perseuerant. Vestigal annuum magno Moschorum Principi pellibus
diuersarum ferarum soluunt. Mulieres eorum decoris causâ vngueus nigro colore ar-
tificialiter inficiunt, apertoque capite & crinibus passis semper incedunt. His aliæ gen-
tes Ceremissi intermixtæ sunt, qui ad differentiam Ceremissorum Septentrionalium
de quibus supra Superiores Ceremissi, siue montani, à collibus quos inhabitant, ap-
pellantur. Hic de vicinis conterminisq; Moschouitico Imperio, Tartaris Cazanensi-
bus, cæterisque campestribus in ordas distributis nobis dicendum esset: sed ne ordo rei
interumperetur, de moribus religione, & vitæ consuetudine Moschouitarum pauca
subijcienda nobis, non abs re videntur. His autem absolutis, Tartarorum fines gen-
tisque mores breuiter attingemus.

Mordwa
gens bellica
et fera.

DE RELIGIONE MOSCHOVITARVM, OMNIVM q; Ruthenorum. Caput I I.

Rutheni omnes postquam semel fidem Christianam Græcorum ritu, anno
restitutæ per Christum salutis 942. susceperunt, sub Olha Ducissa & Vo-
lodimiro filio eius Monarcha Russiæ, in ea ad hunc vsque diem vnanimiter
fortiterque perseuerant. Quamuis quidam proceres Russiæ Polono Regi
subiectæ, doctrinam Lutheranam, & Zuinglianam sequantur, sed vul-
gus omne, maiorque pars magnatum, & nobilium, fidem antiquitus Græcorum ritu su-
sceptā, firmiter retinent. Sic quoque omnes regiones Russiæ, quæ alba dicitur, Moscho-
rum Principi subiectæ, Christianæ fidei, quam à Græcis susceperunt, vestigijs firmiter
vnanimiterque insistant. Vnus autem totius Russiæ Metropolitanus olim erat tam
Moschorum, Lituanorumque Ducibus Regique Polonorum tributarius, qui sedem

Rutheni
Christiani

Metropoli-
tanicus
sua.

suam primo in Kiouia Russiæ Lituanorum Metropoli ciuitate retinebat, tandem in Volodimiriam, postremo in Moschouiam translata est. Cum autem Metropolitanus Moschouia septimo vno quoque anno Russiam Lituanis subiacentem, causa exigendarum pecuniarum inuideret, ablataque magna pecuniarum summa discederet. Vitoldus magnus Lituaniæ Dux, re considerata, provinciis suis, ne thesauris exhaustirentur, consulere volens, Episcopis, Abbatibusque Russiæ cõuocatis, iudicio eorum Metropolitanam in sua Russia elegit, qui sedem suam Vilnæ, (quæ est Lituaniæ metropolis) habet, in Basilica diuæ virginis, quæ Ruthenis, Preczista, id est, castissima dicitur. Hic autem metropolita raro Vilnæ commoratur. Est verò Episcopus Vilnensis præcipuus, secundum ordinem Ecclesiæ Romanæ, ipsa enim Vilna Romanum ritum sequitur: sed media pars Ruthenorum eam incolit, pluresque Ecclesiæ in ea Ruthenicæ quam Romanæ conspiciuntur. Porro omnes Metropolitæ Ruthenorum à Patriarcha Constantinopolitano, auctoritatem suam habent, & primò omnium Episcoporum Abbatum, & totius ordinis spiritualis iudicio, & consensu Metropolita eligebatur, sed nunc hanc auctoritatem magnus Dux Moschouitarum sibi afficiuit, suoque iudicio Metropolitam in Moschouia constituit.

S. Andrea
in Russia
esse creditur

A sancto Andrea Apostolo Rutheni se fidem Christianam suscepisse iactant, adhuc ante Olham, & Volodimirum, quem ex Græcia per Pontum Euxinum ad ostia Boristhenis fluminis, gentiliter Dnepr dicti, appulisse annales eorum testantur, & inde ad Kiouiam, tunc temporis metropolim Russiæ, aduerso flumio peruenisse, atque ibi omnem terram Russiæ benedixisse, & baptizasse, signumque crucis cum illic constituisse. Ex Kiouia tandem aiunt eum ad fontes Boristhenis Dneprisko dictos, peruenisse. Indeque in Nonogradiam magnam, deinde per mare Germanicum Romam usque nauigasse. Postmodò in Peloponeso Græciæ, sub Agathæ nomine Regis, propter Christum crucifixum fuisse. Archiepiscopi in toto imperio Moschorum duo sunt, vnus in Nonogardia magna, qui habet prærogatiuam, intulam albam bicornem nostrorum Episcoporum more gestandi. Secundus in Rostouia. Episcopi sunt multi, videlicet Permiæ, Susdaliæ, Tuericis, Columniæ, Cernigouæ Rhesanensis, Smolentensis, Plezkouiensis, &c. Vestes eorum sunt sicut aliorum Monachorum, nigrae, nisi quod aliquando sericeas ferunt, & præsertim pallium nigrum, quod habet à pectore tres fimbrias albas, ad similitudinem manuli fluctus inflexas, quod significat, ex cordibus eorum riuulos doctrinæ fidei, & bonorum exemplorum scaterere. Metropolita autem, Archiepiscopi, & Episcopi, Abbates, Monachi, carnibus perpetuò abstinent. Prouentus necessarios ex prædijs, & alijs extraordinarijs accidentibus, & beneficijs habent. Arces verò vel ciuitates, & omnes administrationes seculares, eis ademptæ sunt. Sed metropolita Russiæ Polono Regi subiectæ, & alij Episcopi villas ciuitatesque possident.

Monachi.

Abbates qui Igonomei, priores qui Archimendritæ dicuntur, & omnes Monachi durissimas, molestissimasque leges, & regulas præscriptas habent, nullo solati genere creati eis conceditur. Omnes non solum Principis, sed cæterorum nobilium mandatis parent: plures eorum ex Monasterijs in hæremum se conferunt, ubique matris tuguriolis, aut soli, aut cum socijs manent, victum de radicibus arborum, & vniuersis herbis acquirunt.

Sacerdotum
Regule.

In sacerdotij gradus hi tantum promouentur, qui diu apud Ecclesias seruierunt. In Diaconum autem nemo consecratur, nisi uxorem habuerit, unde interdum & matrimonio copulantur, & in Diaconatum consecrantur. Præterea qui virginem dapiunt aliquando obtulerit, aut uxorem suam primo concubitu viciatam adiuuauerit, in Diaconatum non ordinatur. Mortua uxore sacerdos à sacris prorsus suspenditur, nisi monasterium ingressus iuxta regulam viuat, officijs etiam Diuinis peragendis si castè viduus vixerit, velut minister cum cæteris Ecclesiæ ministris choro interesse possit. Si autem viduus sacerdos aliam uxorem, (quod eis liberum est) duxerit, is muncie sacerdotali priuatur, nihilque commune cum clero habet. Nullus sacerdotum Monachorumuè, horas canonicas dicit, nisi habeat imaginem alicuius Diui præsentem, quam

etiam nemo nisi cum magna veneratione attingit. Qui autem eam in publicum profert, manu eam in altum extollit, quam omnes prætereuntes cruce se signantes inclinando plurimum venerantur. Libros Euangelij maxima veneratione prosequuntur, neque eos manibus tangunt, nisi prius caput multoties inclinando, cruce se munierint. Omnes sacerdotes ex contributione quadam certa sustentantur. Assignantur etiam eis domunculæ cum agris & pratis, unde victum suis vel famulorum manibus, more agricolarum acquirunt.

Sacerdotes Romanos confundunt, qui cælibem vitam ducere sese iuramento obstringunt, cum sancta Synodus quæ fuit in Gangra scribat in quarto canone, qui spernit sacerdotem secundum legem uxorem habentem, discens quod non liceat de manibus eius Sacramentum sumere Anathema sit, id eadem Synodus dicit, Omnis Sacerdos, & Diaconus propriam uxorem dimittens, Sacerdotio priuetur.

Habitu haud dissimili à secularibus vestiuntur, solum modo pilcolum nigrum rotundum quo rasuram tegunt gestant. Commam ad brachia protensam nutiunt, omnes baculos Posoch dictos, quibus innituntur, cum manubrijs incuruatis gestant.

Rutheni secundum Calendarium suum, plurima festa Diuorum, non his diebus quibus Romani celebrant. Trinitatis festum celebrant feria secunda Pentecostes, in octaua autem Pentecostes festum omnium sanctorum obeunt. Festum vero Corporis Christi more Romanæ Ecclesiæ non venerantur. Viri præstantiores peractis ieijs, ebrietate, & commensationibus, festos dies consummunt. Ciues artificesque Diuinis peragendis interesse solent, quibus peractis laboribus domesticis, cæterisque negocijs incumbunt, dicentes feriari & à labore abstinere, dominorum esse.

Nicolaum sanctum inter cæteros diuos præcipuè venerantur, eumque Diuino ferè cultu prosequuntur, Templaque præcipua nomini eius dicata erigunt, de cuius plurimis miraculis frequenter prædicant.

Habent etiam in Catalogo sanctorum Romanos quosdam Pontifices, quos inter sanctos venerantur. Cæteros verò qui post eorum schisma fuerunt (quando à Romanis disuncti sunt) execrantur, & pro hæreticis grauissimis eos habent, eosque schismaticos appellant.

In septimo enim generali Consilio, quod sub Adriano Papa celebratum est, conclusum esse dicunt, ut ea quæ in præcedentibus Synodis constituta conclusaque fuerint, in posterum quoque solida rata, acceptaque, & perpetua teneantur, nec posthac cuiquam sub graui anathematis poena aliud concilium celebrare, aut accedere liceat. In his autem septem Consilijs hos Pontifices Romanos fuisse constat, quos Rutheni inter sanctos venerantur, dignosque Cathedra sancti Petri dicunt, idè quod secum sentirent in prima Synodo, Papam Syluestrum, in secunda Damasum, in tertia Celestinum, in quarta Leonem, in quinta Vigilium, in sexta Orphanium, in septima Adrianum, omniaque Concilia & Synodos, post hos septem prædictos Synodos celebrata, maledicta, peritura, & hæresi turpiter deprauata, esse dicunt. Erat quidem Metropolitanus Russiæ Ili quæ nomine qui sedem suam in Kiouia retinebat, is ad Cocilium Florentinæ celebratum est, sub Eugenio Papa venerat, ubi Ecclesias Ruthenicas abiectis Græcorum ritibus, cum Romana Ecclesia vniuerat, tandè in Russiam reuersus cum propositum suum & rem iam conclusam Ruthenis proponeret, illosque ex verbo dei ad unitatem & concordiam fidei induceret: Captus omnibusque bonis spoliatus in carceres coniectus est.

Doctores quorum dogmata Rutheni sequuntur sunt hi, Basilus magnus, Gregorius Nazianzenus, & Ioannes Chrysostomus, quem illi Zloto vsti, id est, aureum cingentem appellant. Gregorius etiam Pontificis Romanus libros de moralibus scriptos habent.

Sacrum siue nulla Sclauonica lingua apud illos peragitur, intermixtis etiam antiquâ cantionibus Græcis, Epistola & Euangelium, quo magis à populo percipiatur extra chorum in medio Ecclesiæ astanti populo clara voce recitantur. Conciones autem earent, satis enim esse putant sacris interfuisse, ac Euangelij Epistolarumque verbaque vernacula lingua recitat sacrificulus audiuisset. Concionesque in suis Ecclesijs obli-

Testa Rom.
II ONOYUM

Christi sub
Adriano
Papa

Isidorum
Metropo-
litano.

Doctores
qui Rutheni
sequuntur

Sacrum.

Conciones
autem earent.

natissimè prohibent, dicunt enim se hoc modo varias hæreses & diuersas de fide opinionones effugere, quæ ex contionibus & subtilibus argumentis sophisticisque quæstionibus oriuntur.

Consecratio panis. Panem ad sacrificandum hoc modo sacrificant, vnus eorum præparatum panem ad sacrificandum in patena super capite, per minorem portam de sacrario egressus portat, alter verò copertum calicem vino repletum, cæteris Diaconis vel sacerdotibus imagines sanctorum, Petri, Pauli, Nicolai, vel Michaelis archangeli, magna populi circumstantis acclamatione & veneratione præferunt, quidam ex circumstantibus acclamant vulgari oratione, Domine miserere, alij fronte terram gentili more percutiunt, quidam se signo crucis frequentius, caput inclinando muniunt, varia deniq; veneratione accultu circumlata signa venerantur. Postea finito circuitu per mediam chori portam sacerdotes in sacrarium ingrediuntur, sacrumque peragunt. Quoties se signo crucis muniunt, id manu dextra sic faciunt vt frontem primum, deinde pectus, mox dextram ac demum sinistram pectoris partem punctis in formam crucis tangant. Quod si quis aliter se signo crucis munierit, hunc velut hæreticum obiurgant.

Gloriantur Rutheni se solos cum Græcis veros Christianos esse, Romanos verò & alios Christianos damnant & execrantur, tanquam primitiuæ Ecclesiæ desertores, & septem sanctarum Synodorum præuaricatores.

Baptismi Sacramento Rutheni hoc modo vtuntur: nato infante, sacerdos statim accersitur, qui ante fores puerperæ habitationis, certas orationes dicere solet, infanti-que nomine imposito domum reuertitur. Postea puer in templum deferitur, hocque modo baptifatur, in aquâ immersus, Chrismathe quod in hæbdomada, feria sexta pascham præcedente, consecratum est vngitur, deinde myrha: Postea capillos infanti sacerdos abscindit, eosque ceræ intricatos in ecclesia certo loco deponit. Sal autem & Saluam Romano more, cum puluere mixtam inter baptifandum non adhibent, aquâ verò baptismatis pro singulis infantibus consecrant, & continuo post baptismum in foueam ad id præparatam eam effundunt. Fidei iussores verò vel susceptores infantis, quoties circa baptismum sacerdoti interrogantian Diabolo infans renunciaret correspondet, toties in terram expuunt.

CONFIRMATIONIS, seu inunctionis Sacramentum maximè abhorrent, hocq; argumento vanam, & damnabilem confirmationem, esse approbant, quod in Synodis omnibus ferè dictum sit, præcipue verò in Nicœna, confiteor vnum baptismum in remissionem peccatorum, cum autem vnum sit baptismum vnum etiam esse Chrisma, & virtutem eandem Sacerdotis & Episcopi circa Sacramenta distribuenda, dicunt esse.

PRYGATORIUM, Græci & Rutheni negant, sed dicunt vnumquendq; secundum opera sua, post mortem locum designatum habere, vbi diem iudicii extremi expectaret, pios quidem cum Angelis placidis, in lucidis & amenissimis, Aclisq; viridiferis campis recumbere, impijs autem in obscuris, cæcis, nigrisque caligine obductis voraginibus, cum Angelis terribilibus destinatum esse mansionem, ad expectandam iudicii diem, vnde illæ animæ quæ in locis amænissimis & splendidis, cum angelis placidis, benignis-que collocatæ sunt, gratiam Dei sibi futuram cognoscunt, assidueque iudicium extremum fieri petunt. Aliæ contra condemnationem sibi imminere & pænas terribiles in caliginosis voraginibus sitæ præfagiunt, idque eò maximè allegant quod animæ post mortem in cælum statim non ascendunt neque in infernū. Quibus enim illud verbū à Christo in nouissimo die diceretur, venite benedicti patris mei possidere regnum cælorum &c. cum iam omnes antea in cælo sint, & contra, ite maledicti in ignem æternū, cum iam olim in inferno cōdemnati fuerint. Neque etiam animam à corpore separatam pænis obnoxiam esse credunt, nam cum animæ vitij, cum corpore simul contaminauerit, cum corpore etiam expiendam putant, quod ego Theologis discutiendū relinquo.

Funebre autem sacrum pro defunctis ideo faciūt, quod ijs suffragijs tolerabiliorem anibus locum impetrari sperant, vbi facilius extremum diem iudicii expectare possint. Imò

sint. Imò etiam cum aliquis magnæ autoritatis vir moritur, tunc Metropolitanus siue Episcopus, Epistolam ad sanctum Petrum scribit, sigillo suo & manu subscriptione munitam, quam super pectus defuncti ponit, dans testimonium de bonis pijsque operibus eius, Vtque in cælum facilius post diem iudicii admitteretur, & Christianæ religionis Catholicæ agnoscat, subscribunt. Præterea agreste vulgus circa mortuorum sepulturam, varijs cæremonijs & superstitionis plerumque vtitur. Sepultura eorum in syluis, & vbi agris tumulos aggestis, lapidibus muniunt, signumq; crucis super imponunt. Loca pro sepeliendis defunctis non consecrant, aiūt enim corporibus baptifatis sacramentūque Christi dicatis, & consecratis, terram ipsam & non corpora terra consecrari.

SPIRITVM quoque sanctum à patre tantum & non à filio procedere consentiunt, ac Romanos dicentes credo in Spiritum sanctū, qui à Patre & filio procedit, confundunt, eosque conformes hæresi Macedoniæ & Arianæ dicunt. hac de causa quod duo principia diuinitatis voluntates de Spiritu sancto & duas virtutes adducerent, & honori Spiritus sancti detraherent. Hic autem Rutheni non intelligunt vnam esse Diuinitatis voluntatem, potestatem, gloriam, & honorem. Sicque secundum Concilium Nicænum, contra Arium, & Constantinopolitanum, contra Macædonium celebratum dicunt: Credo in Deum Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Dominum verum & viuificantem, à Patre procedentem qui cum Patre & filio simul adoratur & conglorificatur.

IEIUNANDI MOS APVD RUTHENOS.

*R*utheni in Ieiunio, prout in cæteris cæremonijs, à Romanis discrepant, quatuorq; ieiunia magna, quibus carnibus abstinent habent, Primum in quadragesima septem integris hæbdomadis ab esu carniū abstinent. In prima autem hæbdomada quam nos vltimam Bachanaliū dicimus, illi lactarijs & butiracis cibis vtuntur, eamq; Masina, quasi butiraceam appellant, reliquis verò septem integris septimanis ad Pascha vsque etiam piscibus abstinent, oleribus, cauliculis, raphano, &c. rursq; contenti. Quidam etiam deuotiores Dominicis tantum & Sabbatis diebus, quibus ieiunare peccatum putant cibum sumunt, reliquis diebus nisi frustulo panis & mentis confortati ab omni cibo abstinent. Alij die Dominico, feria tertia, quinta & septima, cibis coctis vtuntur, reliquis frustulo panis, cum aqua fermentata, sunt, totis diebus in ædiani tollunt.

Secundo ieiunant post octauam Pentecostes vsque ad ferias Petri & Pauli Apostolorum, appellantque hoc ieiunium Diui Petri.

Tercio a prima Augusti vsque ad assumptionem Beatissimæ virginis Mariæ, ieiunio se mactant. Quarto sex septimanis in aduentu Domini carnem & butirum abhorrent, vocaturque hoc ieiunium Philippi, inchoatur enim sub festum Philippi secundum Ruthenicum Calendarium. Omnibus verò diebus sabbatis (exceptis temporibus ieiunij) carne vescuntur. Sed feria quarta & feria sexta grande peccatum carnibus vti credunt, ita vt si Petri & Pauli Assumptionisq; Mariæ festum feria quarta vel sexta contigerit tum ea quoque die carnibus non vesci peccatum putant, Romanosque hac de causa maximè redarguunt, argumento Clementis Pontificis Romani id comprobantes, qui dicit in Statutis Apolorum Canone Lxiiij. Si Ecclesiasticus die Sabbato vel Dominico ieiunans inuentus fuerit, exceptis ieiunij Sabbatis ab Ecclesia præscriptis, sacerdotio degradetur, si autem secularis homo fuerit excommunicetur, & ab Ecclesia seiungatur. Nullius sancti vigiliam ieiunio venerantur, præter sancti Ioannis Baptiste quam vigesima noua Augusti die, (ex præscriptio Calendarij sui) celebrant.

Monachi grauioribus ieiunijs præ cæteris onerantur, qui aqua fermentata cum frustulo panis semel in die sumpta, contenti esse coguntur.

M O S C H O V I A E
CONFITENDI MOS.

Ira Paschatis festum Rutheni, præcipue confiteri solent, hoc modo: Confessor vna cum confitente, in medio templi stat magna cordis cum deuotione, contritioneque ad imaginem alicuius diui vltreuerenter conuerso postea confitenti secundum peccati grauitatem iniuncta poenitentia, ante ipsam imaginem confessor, & confitens magna cum deuotione reuerenter sese inclinant, signoque crucis frequentius frontem pectusque & brachia munientes, alto cum gemitu consuetam orationem proferunt. Iesu Christe Fili Dei viui miserere nostri. Quosdam etiam qui grauius aliquid deliquerint aqua sacrata abluunt, quam in Epiphania Domini toto fluuiio vel stagno (secundum morem) consecrato hauriunt, & pro abstergendis noxialibus delictis, per integrum annum in templo seruant. Quibusdam verò pro poenitentia ieiunia & breues facilesque orationes, iniunguntur. Dominicam enim orationem perpauci ex vulgo sciunt, dicuntque orationem Dominicam scire, Dominorum & Sacerdotum qui nullis laboribus occupantur opus esse, Confessionem etiam quamuis ex præscripto habeant eam tamen ad dominos pertinere agrestes dicunt, sibi autem in Deum & filium eius Iesum Christum & Spiritum sanctum simpliciter credere satis esse. Hacque oratione omnes Rutheni promiscue, & peculiariter vtuntur, Iesu Christe Fili Dei viui miserere nobis.

Aqua consecrata.

SACROSANCTAE EYCHARISTIAE VSUS.

Acramento Eucharistiae Rutheni sub vtraque specie vtuntur, aliud autem pro infirmis & aliud pro communicantibus secundum consuetudinem habent. Pro infirmis sacramentum, in hebdomada magna ante Pascha, die Iouis consecratur, in vase mundo per integrum annum seruat. Dum autem id Sacerdos pro infirmo daturus est tum parum vini & aquae tepide addit, portiunculamque bene humectatam egroto cocleari de calice porigit. Si autem puer infirmus fuerit, adeo vt non possit de pane sumere, tunc infunditur ei gutta vini consecrati in os de calice. Pro communicantibus verò secundum consuetudinem, Sacramentum dum Sacrum siue Lyurgia peragitur consecratur, quod sacerdos cocleari ex calice in portiunculas minutas redactum, & vino commixtum communicantibus distribuit. Prescriptum communicandi tempus ante festum Paschae (vel quotiescunque aliquis voluerit modo confessus sit) abest. Pueros qui septem annos transierint ad Sacramentum admittunt dicuntque hominem septennio transacto contra Deum peccare incipere.

Duplex ac-
pud Ruthen-
os Eucharis-
tia.

Non azyma Rutheni, sed fermentato pane vtuntur.

Porro omnes Rutheni pane fermentato & non azymo (prout Romanae Ecclesiae mos est) vtuntur, idque hac ratione approbant, quia Iudaei in memoriam liberationis suae ex Egipto, secundum mandatum Diuini azymis vtuntur, se vero semel christianos factos nunquam in labore Aegyptiorum fuisse, ideo de huiusmodi Iudeorum azymis, Sabbato & circumcisione obseruandis, se liberos esse dicunt, si enim aliquis sequatur vnum ex illis (Paulo attestante) totam legem adimplere tenetur. Eundemque Apostolum dicentem, fratres ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quia Dominus in qua nocte tradebatur accepit panem benedixit &c. de pane fermentato & non azymo dixisse intelligunt. eo enim tempore nec azyma nec Pascha esse cum Dominus comaret, dicunt. Idque hoc argumento maxime approbat, quia Iudeorum Pascha statim fit, & comeditur secundum legis præscriptum, hoc autem in coena Christi non erat (vt Euangelista dicit) recumbentibus eis duodecim &c.

Item & discipulus, recubuit super pectus ipsius in caena &c. Quod etiam Christus dicit ibidem desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, non de Iudeorum Pascha cum dixisse sentiunt, quod antea semper comederat cum Apostolis. Neque azyma Christum Apostolis dedisse sed panem fermentatum credunt, cum dicit, Ecce panis quem ego do vobis. Similiter ad Iudaei, cui ego dabo panem intinctum ipse traditurus est me, ieiunandi

DESCRIPTIO.

99

Romanos autem in azymis communicantes confundunt, dicentes eos Iudaicos ritus obseruare, in haeresique Iuliani Apolinaris Laodicensis, & Pauli Syrii Samosatensis, Machometi, Aenethichij, & Diaferij ambulare, qui erant in sexta Synodo deprauatissimi haeretici, & spiritu Diabolico repleti.

Mulieres autem apud Ruthenos panem ad sacrificandum Proskura dictum conficere solent. Seliguntur autem ad id mulieres prouectae ætatis quae mensibus patiens amplius non sunt obnoxiae, præcipue verò viduae sacerdotum relictæ, id muneris obire solent.

DE MATRIMONIO.

Ira Rutheni Matrimonium contrahunt, vt quartum consanguinitatis gradum non attingant. Tertiam ducere uxorem viro vix concedunt, & non admodum legitimum matrimonium esse putant. Quartam verò nec concedunt, neque etiam Christianum esse iudicant. Pro adulterio non computant, si vir habens uxorem cum soluta concubuerit, excepta uxore alterius.

DIVORTIA inter se frequenter celebrant Episcopis permittentibus, literasque repudij dantibus.

Quidam etiam agrestium, quibus ad Episcopos propter longam itineris distantiam aditus difficilis est, Diuortium tali modo (more gentili antiquitus obseruato) peragunt, cum sibi vir & vxor vtrinque displicent, tunc extra pagum in triuium ambo prodire solent, mantili accepto quod inter se manibus vtrinque tenendo per medium discindunt, hocque inter se diuiso matrimonium etiam, inter se diuisum esse putant, & vxori repudiatæ vir dicere solet, vade tu hac, ego illac pergam. Sed hic peruersus Diuortij modus nunc prorsus abolitus est.

Diuortium.

Hoc autem ritu Matrimonium inter sponsam & sponsum contrahitur. Imprimis mensa in medio templi adornatur, ingredientibusque templum sacerdos præcedens certas recitat orationes, deinde pro Patriarcha, Metropolitano. Episcopis, & toto clero, pro monarcha quoque suo, & omni ordine equestri, & plebeio qui ritus suae fidei sequuntur sigillatim sacerdos cum Diacono clara voce orant. His peractis sponsus & sponsa mensam præparatam accedunt, in linteoque secundum morem pedibus substrato vterque stat. Postea sacerdos ex præscripto an alicui olim non sponderent interrogat, stolamque manus vtriusque annulos commutans colligat. Deinde coronas ligneas vel ex tilia libro pictas ad id muneris in Ecclesia reueruatas capiti vtriusque imponit, dicens: Posuisti Domine coronam super caput eius de lapide pretioso, &c. Euangeliumque de nuptijs in Chana Galileae celebratis recitat. Deinde panem & ceruissam consecratam desponsatis ad prægustandum porrigit, postea stolam (qua sacerdotes collo appenda vti videmus) sponsus & sponsa ab vna parte, & sacerdos ab altera tenent, sacerdotemque præeuntem sequuntur, hæc verba dicentem: Circuite populi Sion & date gloriam nomini Dei altissimi, terque mensam circumeuntes loca sua occupant, & Sacerdos Psalmum Miserere nostri Domine secundum magnam misericordiam tuam, &c. recitat, Suffragijsque pro omnibus, tam spiritualibus quam secularibus Deo perfolutis de templo egrediuntur.

Sponsalium ritus.

DE EXPEDITIONE BELLICA.

Capitulum III.

Agnus Moschorum Dux ingentem exercitum longo tempore sustentare potest, neque enim militibus suis stipendia largitur, sed agros illis exiguo pretio clocat, quo beneficio operam militum demeretur. Conscripti autem milites coram magno Duce singuli comparent, & numerum vnum quem patrio nomine Dengha vocant, æstimatione vnius grossi Polonici Principi dant, reuersique ex bello eundem numerum repetunt, occisorum verò numerumata Princeps retinere solet, atque ita occisorum numerum cognoscit.

Numerus occisorum quomodo cognoscitur.

M O S C H O V I T A E

Nobiles autem omnes, Magnates & Cōsiliarij ad eò dura seruitute premuntur, ut quemcunq; apud se in aula esse velit, vel in bellum ire, aut legationem aliquam obire iusserit, id sumptibus suis facere cogitur. Quando autem aliquem magni nominis virum ad bellum proficiscere iubet, literas suas ad illum mādatorias mittit, si autem vel prandens, vel coenans dormiensue prauentus fuerit à tabellatore magni Ducis, litterasque quibus ad bellum proficiscere iubetur acceperit, continuo à prandio lectouē surgens, equum tabellatore inspiciente armatus ascendit, mandatumque Principis se exequuturum præbet, atque sic omnes qui per facultates rei familiaris possunt sumptibus proprijs militant.

Per singulas quoque Prouincias magnus Dux filios nobilium tenuioris fortunæ conscribere solet, ut numerum illorum & quot quisque equos ac seruitores habeat cognoscere possit, is singulis exiguum stipendium annuum concedit, & in bellum proficiscere iubet.

Omniibus autem nobilibus proprijs sumptibus militantibus raro quies datur, nam frequenter bella aut cum Lituanijs, Lituonibus, Suetensibus, vel Tartaris Præcopensibus, Turcis alijsque finitimis gentibus gerit, in arcibus quoque campestribus Tartaris finitimis qui Crimsci, Præcopsci, Noheysci que dicuntur viginti millia hominum vel plus singulis annis locare solet. Omnes denique & singuli tam stipendiarij quam Principis gratiam expectantes in bellum proprijs sumptibus ire coguntur. Non huiusmodi autem sumptibus prout apud nos Moschouitæ in bellum expediuntur, nam quicumque nobilium habet sex equos & totidem seruos, vnum equum qui vitæ necessaria fert ex ijs habet, in primis verò miliū siue pultes contritas in sacculo habet, deinde suillæ carnis aliquot frustra, & sal in sacculo, si verò ditior fuerit sal commixtum pipere solet habere, hos autem saculos cum leguminibus super equum ad id delectum circumligat, præterea vnusquisque secum fert lebetes, ollas cupreas siue æreas, cistellasque epiphio alligatas, cumque neceesse est ignem accendunt, ollamque magnam aqua replent in quam miliū tantum vnum coctear, vel pultium imponunt, saleque conditū coquunt. Aliquando autem cum Lituanijs aliquis eorum epulari vult, tum frustulum paruum carnis suillæ iniicit, hocque cibo dominus interdum cum sex seruis contentus vinit, quod si dominus famelicus nimium fuerit, totum consumit, serui autem aliquando ad totum biduum triuuiū ieiunant, Farinam etiam de auena subtiliter commollitam habere solent, cuius aliquot coctearia pransuri in cistellam imponunt, modicoque aquæ distillatam comedunt. Cum autem habet allium aut cepas, tum facile ceteris leguminibus carere possunt. Duces verò exercitus & ceteri militiæ præfecti lautius apulantur, tenuiorisque fortunæ nobiles ad prandium inuitare solent.

Moschouitæ tormentis bellicis, & bombardis peditatūque nunquam olim ante annos 40. utebantur, nunc autem frequentissime & peritissime bombardis & tormentis vruntur, à profugis quibusdam Italis, Germanis, Lituanijsque instructi, arcesque egregie (dictu mirum) propugnant. Campestri verò certamine cum Polonis & Lituanijs raro conflagunt, semper enim ab eis fuduntur, solaque agilitate & industria externi Moschouitas vincere solent, nam omnes ferè dimicare armis, artificialiter decerrare imperiti sunt, exceptis quibusdam magnatibus, istique per paucis. Cauendum autem est cum Moscho congregienti, ut armis scite vtatur ne in manus eius incidat, brachijs enim laertis, & toto corpore robustissimi sunt, sed arte dimicandi plurimum vincuntur. Tam autem robusti sunt, ut cum vris indomitis & efferis absque villo genere armorum, solis viribus confici sepius congredi audeant, vrsūque per aures arreptū tandiu fatigant, donec prorsus debilitatum prosternant.

Hæc præcipua arma sunt quibus Moschouitæ in bello vtuntur, pharetra sagittis referta, arcus, securis, framea, cæstus, cultelli oblongi quibus frequenter pro pugionibus vtuntur. Multi quoque lanceis præcipue pedites, equites autem aliqui hostilibus breuioribus vtuntur, ab vngaricis & Polonicis dissimilibus. Armantur autem loriceis oblongis aliquando duplicibus, armillis, toracibus, galeis. Equos paruos castratos soleis car-

DESCRIPTION.

92

rentes habent, frena leuissima, epiphys quoque in eum vsū accommodatis vtuntur, ut se in omnes partes absque impedimento vertere, arcumque intendere facile possint. Pedibus curte attractis equis insidere solent, adeo ut nullū hastæ lanceæue impetum sustinere queant. Flagello plerique & communiter, calcaribus verò paucissimi, vtuntur. Communiter vestibus oblongis ad talos vsque protractis bombice lanæue suffertis vtuntur. Collocandis castris amplissimum locum eligunt, ubi fortè locus natura sit munitus ea non curribus, sed vepribus sentibus, arbutis, circumtexunt, in muni- similitudinem, præstantiores in medio tentoria sua erigunt, reliquæ verò multitudinis vulgus ex arbutis casas conficiunt, quidam etiam arbusculas siue arborum frondes, in modum arcus incuruant desuperque pennulis tegunt, equos ad pascua pellunt, quorum causa tam latè disuncta castra collocant. Tempore conflictus tubicines multos habent, id dum gentili more omnes in simul dissonante melodia tubas inflant, mirus ac inusitatus quidam clangor auditur, commissuri cum hostibus certamen plus spei in multitudine quam robore militum ponunt, semperque eminus hostes à tergo adorire & circumuenire student, sed campestre certamen rarissime eis prosperatur, plurimus eam & diuersis armis se verius onerant, quam armant, externi verò consilio magis, quam armis tecti paruis copijs cum eis congrediuntur.

Arces & omnes munitiones strenuè & obstinacissime propugnant.

DE CONSVETVDINE MORIBVSQVE MOSCHO-
MITARVM. Caput IIII.

M Aec omnis gens Moschouitica siue Rutena, magis seruitute quam libertate gaudet, cuius egregium executorem Principem proprium habent. Omnes enim passim cuiuscunque conditionis sint (nullo respectu personarum habito) grauissima seruitute premuntur, prout inferius in gestis Moderni Principis dicitur. Nobiles, Magnates, Præfecti, Primoresque & Consiliarij omnes Chlopos se, id est, abiectissimos & vilissimos seruos magni Ducis fateantur. & bona sua omnia mobilia & immobilia, quæ propriè possident, non sua sed magni Ducis esse dicunt. Vt autem equester ordo à magno Duce, sic etiam plebeus ciuiliisque à Nobilibus & Magnatibus grauissime præmitur, colonorum enim bona & ciuium, militum & Nobilium prædæ exposita sunt, & per contemptum nigri homines, siue Christiani communiter appellantur. Sex dies coloni in septimana dominis suis laborant, septimus verò dies priuato labori conceditur, neque hi strenuè laborant nisi benè verberati. Habent autem à dominis suis certos attributos agros, & præterea ex quibus viuunt, tributumque annua soluunt. Artifices secundum præscriptum paruo laborem suum vendunt. Cumque anno caritas in pretiū concedit, tunc artifices exiliori tenuiori que in pretio sunt, adeo ut vix panem ipsum pro labore vnus dici (quamuis strenuo) acquirere possint. Ciues quoque & mercatores grauissimis & intolerabilibus tributis, & exactioibus adinuenticijs onerantur, quas hic recensere longum esset: Quod si magnus Dux aliquem mercatorum argenti auriue paulò ditiozem à delatoribus (quorum plena curia est) reseruauerit, tunc cum sibi præsentari iubet, & crimine falso commentito dicit, delatum esse ad nos tuum scelestè facinus, ideò ut criminosis punieris, si autem accusatus obtestaretur se innocenter accusatum, tum magnus Dux respondere solet anima testium, qui te accusauerunt sciant mea verò nihil refert. Confestim ergo iussu Principis arripitur, & tamdiu verberatur, donec præscriptam summam monetæ argenteæ, magno Duci numeret.

Est autem hic mos apud Moschouitas receptus, quod omnes debitores qui alicuius æs conflauerunt, non habentes unde creditoribus suis redderent, ex legis præscripto in locum certum & publicum, ad id ordinatum ducuntur, ibique à seruis Prætorianis flagris baculisque per furas & crura pedum, grauiter absque vlla misericordia ceduntur, tam diu donec vndecunque accipiendum sit, creditoribus sua reddere cogantur.

R

tur, quod si soluendo non sufficerent, tunc verberibus multotiens exagitati creditoribus secundum valorem debiti seruire coguntur. In huc quoque locum omnes coram magno Duce, per contumeliam accusati ducuntur, & si ditiores fuerint, cuiuscunque conditionis, tamdiu verberantur, donec imperatam pecuniam (quamvis vnquam debita) magno Duci soluant. Omnes communiter seruos emptos aut captiuos habere solent, quos morituri frequenter manu mittunt. Illi tamen continuo seruituti assueti, alijs dominis pecunia accepta in seruitutem se vendunt.

Liberi etiam serui qui dominis suis pro pretio seruiunt, non possunt quando velint à Dominis se abdicare, si enim absque domini voluntate aliquis abierit, ab alio domino infamulatum non assumitur, nisi fuerit à domino cui primo seruiuit, vel ab amicis se pro fidelitate eius obstringentibus commendatus.

Ita pater in filium. Pater etiam habet potestatem filium quater vendendi, ita vt semel venditū quocunque tandem modo liberatum, vel manumissum, rursus atque iterum iure paterno eum vendere possit. Post quartā autem venditionē nihil iuris amplius in filiū habet.

Verbera seruis chara. Seruitores in dominos suos plerumque conqueuntur, quod ab eis probè non essent verberati, credunt enim se dominis displicere, signumque indignationis esse, si non frequentius verberentur, obiurgarenturque.

Mulierum conditio. Prout autem viri à magno Principe seruitute aggrauantur, sic etiā apud viros suos mulierum conditio miserrima est, nulla enim honesta & pudica creditur, nisi domi conclusa viuat, adeo vt nusquam exeat, domi autem manentes telam fabricant, & filanent, nihil prorsus iuris auctoritati sue in ædibus habent, omnes enim labores domesticos serui absoluunt, non verberata à maritis plerumque conqueuntur, & odiose persecutas dicunt, verberaque signū amoris putant. Basilicas raro, rarius etiā ad amicorum colloquia, commensationesque, nisi omni suspitione carerent, vtpote effectū admittuntur. Certis tamen & festiuis æstate diebus, hanc prærogatiuam exhilarandi animi gratia habent. Omnes communiter cum filiabus in campis viridiferis deambulant, ibique super quadam trabe, duabus fines trabis occupantibus, alternatim sursum ac deorsum mouentur, aut frequentius funem in medijs circuli modum duobus stipitibus appendunt, de superque insidentes hinc & inde impulsæ feruntur. Postea quibusdam certis cantilenis manibus pedibusque complodentes, caputibusque frequentius mouentes sese oblectant, vel manibus se inuicem tenentes & simili modo canentes choreas in gyrum ducunt. Hæc autem consuetudo præcipue circa festum Petri & Pauli Apostolorum aliquot hæbdomadis, ab omnibus Rutenis promiscuè obseruatur.

Aedificia. Aedes ferè omnes apud Moschouitas, tam in pagis quam in ciuitatibus in subedificatis promptuarijs celarijsque, superne locantur, ad quas per gradus ascenditur. Quamuis autē vestibula ædium satis ampla & alta habeant, fores tamen habitationū humilissimas faciunt, ita vt ingressus quispiam inclinare & demittere se cogatur. In singulis habitationibus imagines Diuorū in tabulis pictas loco honorificetiore sitas habent, præcipue autem diui Nicolai, passionis Christi, Mariæ virginis, & S. Petri: hæcque vestigia, de magni Ducis thesauro vestes sibi accomodant, certo pretio secundum temporis spacium pro vsura vestis attributo, & deinde easdem absque detrimento cum vsura præscripta Thesaurario restitunt, quod si aliquantulum vestis commaculata fuerit, tunc vsurpator secundum æstimationem pecuniam pro ea numerare cogitur, verberibusque, ne id in posterum admitteret corrigitur.

Hospitalitas. Ad Regem Poloniae etiam, vel ad alios externos Principes, Moschouia Princeps Oratores missurus, omnibus aulicis & nobilibus cum legatis proficiscentibus, vestes solenniores, arma, & id genus ornamentorum ex thesauro suo ad vsurpandum sub prætextu soluendæ vsuræ accomodare solet, administratorque horum substituitur, qui omnia ornamenta vnicuique secundum ordinem quotiens opus fuerit distribuit, rursusque ea ab eisdem recipit & referuat, ex legatione tandem reuersi certam pecuniam pro vsurpatione vestium & cæterorū ornamentorum secundum pactum magno Duci numerant, vestesque restitunt, quod si aliquis ornamentum accomodatum commaculauerit, tunc verberibus emendatus, illud soluere cogitur.

Honoris cupiditas.

alicuius præstantioris viri equitare non licet. Insigniores domini & consiliarij, vulgares etiam nobiles intra priuatos parietes quotidie delitescunt, & in publicum rarius prodeunt, eò quò maiorem auctoritatem sui que obseruantiam, apud populum captarent, nullusque nobilium ad quartam vel quintam domum pedes progreditur, (quod & Litvani quidam assuescere ceperunt) nisi equus subsequatur, idque non propter vsum, sed ostentationis causa faciunt. Nobilis quamuis egenus & pauper fuerit, tamen ignominiosum sibi putat si manu laboraret.

Præfectorum pauci auctoritatem habent, vltimo supplicio reos plectendi omnes enim causæ & controuersie in Moschouiam ad magnum Ducem consiliariosque suos deferuntur. Ex subditis nemo aliquem torquere audet, cuiusvis enim conditionis malefactores magnus Dux vel Consiliarij principales morti adiudicare solent. Pauperibus non semper pater ad magnum Ducem aditus, sed ad Consiliarios isque difficilis, vnde omnis iustitia magna ex parte tenuioribus venalis fit.

Consul siue Prætor, qui personam iudicis obtinet, à magno Principe in vnaquaque principali ciuitate ordinatur, gentiliter Ocolnik dictus.

Vestibus omnes oblongis absque plicis ad talos demissis vtuntur, præcipue verò lazurini vel albi coloris. Pileos albos apicatos crustatosque, ex lana coacta gestant, ocreis omnes ferè rubeis, isque breuioribus, quæ genua non attingunt vtuntur, quarū soleas in digitis paululum erectas clauiculis ferreis muniunt, indusiarijs coloribus sericeis circa collum exornata apud præcipuos, auro intertexta gestant, eaque monilibus gemmis vnionibus seu globulis argenteis aut cupreis de auratis exornant. Cruces argenteas vel aureas lapidibus pretiosis exornatas præstantiores, vulgus vero ferreas, vel cupreas, pro sacramento quodam collo appensas gestant.

Omnes autem & singuli suæ conditioni vestibus convenientibus ex præscripto mandatoque magni Ducis vtuntur, nam tenuioris fortunæ vulgarisque familiæ hominibus vestes pretiosiores elegantioresque, sub graui poena prohibentur. Si autem aliquem humilioris familiæ virum elegantius vestitum conspiciunt, proditorem perfidumque eum appellant, & suspicionis notam ei inurunt, dicentes: perfide vnde tibi talis vestitus, more dominorum (Polonos enim & Lituanos dominos appellant) vestiris, & ad eos deficere perfidiose moliris, tu enim pro huius vestis pretio non sulcis. Statim ergo accusatus grauissimè vt suspitiosus punitur. Alius itaque tenuioribus nobilibus, alius consiliariis & magnatibus, alius ciuibus & colonis habitus est præscriptus, secundum vniuscuiusque dignitatem, conditionem & rei familiaris opulentiam.

In thesauro etiam magni Ducis vestes plurimæ elegantes, ad id sunt repositæ & confectæ, vt cum aliquando triumphus celebratur, vel cum legatus alienius Principis excipitur, tunc omnibus & singulis aulicis suis magnus Dux illas vestes ad tempus accomodat. Cæteri quoque nobiles ad conuiuia amicorum nuptiasque celebrandas profecturi, vel si alicuius diuifestum solenne occurrerit, tunc volentes solennius elegantiusque vestiri, de magni Ducis thesauro vestes sibi accomodant, certo pretio secundum temporis spacium pro vsura vestis attributo, & deinde easdem absque detrimento cum vsura præscripta Thesaurario restitunt, quod si aliquantulum vestis commaculata fuerit, tunc vsurpator secundum æstimationem pecuniam pro ea numerare cogitur, verberibusque, ne id in posterum admitteret corrigitur. Ad Regem Poloniae etiam, vel ad alios externos Principes, Moschouia Princeps Oratores missurus, omnibus aulicis & nobilibus cum legatis proficiscentibus, vestes solenniores, arma, & id genus ornamentorum ex thesauro suo ad vsurpandum sub prætextu soluendæ vsuræ accomodare solet, administratorque horum substituitur, qui omnia ornamenta vnicuique secundum ordinem quotiens opus fuerit distribuit, rursusque ea ab eisdem recipit & referuat, ex legatione tandem reuersi certam pecuniam pro vsurpatione vestium & cæterorū ornamentorum secundum pactum magno Duci numerant, vestesque restitunt, quod si aliquis ornamentum accomodatum commaculauerit, tunc verberibus emendatus, illud soluere cogitur.

Malefactorum in ditione.

Habitus Moschouia.

Secundum consuetudinem personarum habitus.

Vestes magni Ducis copiosas habet pro suis aulicis.

Legatorum expeditio.

M O S C H O V I A E

Hic mos apud omnes Ruthenos & Moschouitas, quotannis certis diebus obseruatur, adollescentes pueri plurimiq; viri vxorati, extra ciuitatem pagumue in locum amplum & eminentiorem confluunt, vnde ab hominum congregatione videantur, ibiq; quibusdam sibilis & vociferationibus (secundū gentis morem) signo dato concurrunt, manusq; absq; vilo armorum genere conferunt, certamen, pugnis, pedibus, magno cum impetu faciem, pectus, ventrem, & genitalia vtrinq; quatientes, incunt, saepeq; inde semiuui plerumque etiam mortui exportantur. Hoc autem certaminis genus ideo institutum dicunt, vt adollescentes asuecant verbera pati, & quoscunque impetus perferre.

DE MAGNI MOSCHOVIAE DUCIS, IOANNIS

Basiliadis Tyrannide. Caput V.

Resoluto breuiter situ Regionū Russiæ, magno Moschouia Principi subiectarum, Religione, moribus deniq; & consuetudine gentis, de moderato Principe Moschouia Ioanne Basiliade eiusq; Tyrannide quædam dicenda nobis restant. Sed antequam rem ipsam aggrediemur, pauca de titulo illius quo vritur, lectori haud aspernanda præponemus.

A tempore Ruricz primi Nouogrodia magnæ Ducis, de quo superius dictum est, omnes ferè Principes Russiæ non alio titulo quam magnorum Ducatum, Wolodimiria vel Nouogrodia magnæ, vel Moschouia vtebantur, vsq; ad Basilium Ioannis Magni, patrem moderni Principis Ioannis Basiliadis, de quo hoc nostrū propositum est. Hic enim Basilius rebus suis foeliciter procedentibus, & filius eius post eum modernus Princeps titulum & nomen Regum plurimorumque magnorum Ducatum sibi vindicare coeperunt in hunc modum. Nos Magnus Dominus, Rex & magnus Dux totius Russiæ, Ioannes Basiliades, magnus Dux Wolodimiria, Nouogrodia magnæ, Moschouia, Pskouia, Smolentkia, Thueria, Iugaria, Permia, Viatkia, Bulgaria, Rex Casania, Astrahania, dominus & magnus Dux Nouogrodia inferioris, Czernihouia, Rezanis, Wolochdia, Rsouia Bielloia, Rostouia, Iaroslauia, Poloczka, Biellozieria, Vdoria, Obdoria, Condimia, Dominus Scueria, Liuniaq; & magnarum Regionum Orientem, Meridiem, Septentrionem & Occidentem versus, Dominus legitimus hæres & successor.

Nunc autem multi eum Imperatoris titulo, præcipue verò Germani venerantur, qui deductionem verbi Czar Slauonica linguæ ignorantes, pro Rege imperatorem ponunt. Quid igitur hoc nomen Czar in Slauonico sonaret, breuiter exponemus. Czar, hoc verbum in Ruthenico idiomate, Regem, Czarstuo verò, Regnum significat, & hoc nomine Moschouia Principem suum, Regem totius Russiæ appellant. Ceteri autem Slauones vtpote Poloni, Bohemi, Lituani, & ceteri, qui ab idiomate Ruthenico diuersi sunt, alio nomine Regem appellant, scilicet Krol, alij Korol, & Kral, hoc verò nomine Czar solum Imperatorem appellari existimant, vnde & Rutheni ipsi Moschouiaq; audientes ab externis nationibus hoc nomine Imperatorem significari, & ipsi Principem suum Imperatorem Russiæ appellare coeperunt, nomen Czar dignius esse quam Regis (licet idem sonet) putantes. Sed in omnibus Ruthenorum tam sacris quam prophanis literis, Czar Regis, Kesar verò Imperatoris nomē representat. Sic quoq; Rex Thaurica Tartarus, Præcopensis Czar, id est, Rex nuncupatur, & omnes Reges Tartarorum hoc nomine efferuntur, sed plurimi ignorantia huius vocis decepti, omnes Reges hoc nomine Czar vocatos, Cæsares, hoc est, Imperatores esse putant. Alij quoque Principem Moschouia album Cæsarem, Præcipue verò subditi sui appellant, id est, Regem vel Imperatorem Russiæ albæ. Russi etenim vt supra dictum est, Moschorum Duci subiecta, Alba dicitur, ea verò cui Polonorum Rex præest (quamuis & Albæ partem possideat) nigra appellatur Russiæ. Vel etiā ideo dictum esse Regem Album Moschorum Principem existimo, quod in colæ omnium Regionum

Tyrannus
et magnus
Dux.

Czar dicitur
Regis ve-
ro signifi-
cat, in
exp. j. i. i.

DESCRIP TIO.

99

num ipsius imperio subiectarum, vestibus albis & pileis plerumq; vtantur. Porro Basilius moderni Principis parens, ad Romanum Pontificem & Imperatorem, ad Reges itidem Dania & Suetia, Magistrumq; Liunia, & ad Turcam scribens, Regis titulo utebatur. Ad Regem autem Polonia nunquam Regis, nisi magni Ducis titulum præsumebat. Nunc verò præsens magnus Dux Moschouia, & ad Regem Polonia (quod pater non faciebat) Regis titulo vtitur, sed à Polono nunquam nisi magni Ducis titulo honoratur.

Hic Princeps Moschouia Ioannes Basiliades imperio quod in suos exercet, omnes facile vniuersi orbis Monarchas superat, nam autoritate sua (vel potius tyrannide) tam in spirituales quam in seculares & cuiusvis conditionis homines vtitur, liberè & ex voluntate sua de omnium & vita & bonis (nemine obstrepente) constituit, consiliariorum enim nullus est apud eum tantæ autoritatis, qui dissuadere aut sibi in re aliqua quamuis iniustissima resistere audeat. Omnes deniq; tam procures quam consiliarij, & totus equestris & spiritalis ordo, fatentur publicè voluntatem sui Principis, voluntatem Dei esse, & quicquid Princeps quamuis perperâ egerit, ex voluntate Dei agere. Ob id etiam clauigerum & cubiculariū executoremq; voluntatis Diuinæ eum credunt esse. Vnde & Princeps ipse si quando preces consiliariorum interponuntur ad se pro re aliqua idonea, respondere solet, cum Deo placuerit, vel si Deus iusserit, faciam. Ita quoq; si de re aliqua incerta & dubia Moschouitas interrogaueris, cōmuniter secundum consuetudinem respondent, Deus nouit & magnus Dux, vel Deus sic voluit & magnus Princeps. Denique in compotationibus vnus ad alium præbens, primo salutem magno Duci, omniaq; fausta & foelicia nomine proprio eum appellantes, & titulos Regionum enumerantes exoptant, idem ante & post prandium omnes & singuli optare solent. Etsi aliquid peruersè pessimèq; & cum Reipub. dispendio Princeps fecerit, ab omnibus tanquam res foelicissimas & vtilissimas gesserit laudatur. Affinibus cognatisq; suis nec arces ad legitimè possidendum permittit, nec confidit, solummodo aliquos secundum arbitrium suum qui sibi placuerint arcibus & possessionibus certis proponit, & tandem illis qualibet de causa infensus, omnia vt sua adimit. Ex plebeijs equites, Palatinos, & Consiliarios plerumq; secundum voluntatem suam nullo repugnante facit, ex consiliarijs deinde siue equestris ordinis hominibus plebeios, omnibus bonis illis ademptis & publicatis reddit. Eodem modo Metropolitans, Episcopos, Abbates, Prioresq; Monasteriorum suo iudicio eligit & deponit, omnes iuxta durissima seruitute præmit, prout supra in expeditione bellica consuetudineq; gentis latius diximus.

Sed cum hæc tota gens Moschorum Duci subiecta magis seruitute quam libertate gaudeat, incertum est an suis moribus conformem tantum Tyrannum exigant, à quo insolentia eorū domaretur. Nam hoc plerumq; in illis Regionibus obseruatur, quod serui apud Dominos, & vxores apud viros gratiam, si ab eis frequentius verberentur habere, & amore se profecutos dicunt. Contra si in eos non animaduertitur, vllum signum amoris in se exhibitum conquiruntur, & non solum serui sed & plerique nobiles, magni viri & consiliarij, frequenter à magno Duce absq; vlla dedecoris nota publicè siue priuatim baculis verberantur. Illi verò tunc temporis amoris signum Principem in se exhibuisse gloriantur, verberatiq; gratias Principi agunt, dicentes: Sanus tu sis & incollumis Domine, Rex & Dux magne, quod me seruum rusticumq; tuum verberibus emendare dignatus sis. Qua ratione, probatur eos suis moribus conformem Dominum (velut quondam Rana Regem Ciconiam) necessario exigere. Sed his Moschorum Princeps Ioannes Basiliades leges huius Tyrannidis supra modū (iusticia iudice) excedere videtur, qua non solum prædecessores suos (qui id secundum morem & consuetudinem gentis faciebant) superauit, sed illos omnes Tyrannos, qui ante & post Christum ad hæc vsque tempora fuerunt, vtpotè Neronem, Valerianum, Dionisium, Decium, Maximinum, Iulianumq; & ceteros omnes.

Hi etenim quamuis etiam sæpius Tyrannidem nefandam exercuerint, attamen

R iij

Autoritas
et magnus
Dux.

Seruitudo
Moschorum
tarum.

Amplius
caus Tyrannidis
Moschorum
Ducis.

MOSCHOVIAE

aliquanto tollerabiliorem, sed in hoc Principe tantam Tyrannidem dictu miram, breuiq; temporis intervallo crudeliter perpetrata videre licbit, quam nos bona fide conscriptam Lectori benigno offerimus.

INITIVM TYRANNIDIS MOSCHORVM PRINCIPIS
Ioannis Basiliadis.

Initium
Tyranni-
dis.

Nno partæ humano generi per Christum salutis, supra Milleſimū Quingentesimum Sexagesimo Ioannes Basiliades magnus Moschorum Dux, postquam Poloczko Arcem & ciuitatem celebrem Lituaniſ ademit, rei prosperè gestæ successu elatus, in quandam insolentiam prolapsus est. Inprimisq; ad ea quæ pater, auusq; suis inceperant continuanda, & perficienda, animum apposuit: omnes nimirum Principes & alios quosuis Magnates castris, possessionibus & munitionibus exuere, Postea omnes magnarū & antiquarum familiarum viros, quos suæ tyrannidi contrarios cernebat trucidare, de medioq; tollere cepit. Huius igitur cædis & tyrannidis à magno viro Omeczinino, Demetrio nomine (filio illius Omecinae olim tutoris sui, qui in Starodubarce captus, Vilnæ Lituaniæ Metropoli in vinculis mortuus est) exordium sumpsit, hoc modo. Inuitauit eum sub amicitia prætextu ad cœnandum secum, ibiq; inter computandum ipse magnus Dux vas quoddam ingentis capedinis impletum mellis liquore, illi Omeczinino profanitate sua, (prout gentis mos est) vno haustu iam temulento ebibendum obtulit, qui iam ferè potu oppressus, ne medium quidem ebibere potuit, qua de causa magnus Dux perfidiam ei exprobrauit, dicens: Siccine mihi Domino tuo cuncta bona exoptas? Siccine me Principem tuum clementem diligis? Sed quia hic præbiberè pro salute mea noluiſti, ad cellarium meum vbi varij potus reconduntur vade, illicq; pro incommunitate mea præbibes. Ille miser iam ebrius, verbis placidis magni Ducis, quasi fidelibus deceptus, ad cellarium cum his qui ad eum occidendū erant subornati perrexit, à quibus ibidem crudeliter suffocatus est. Postridie verò ad domum prædicti Omeczinini magnus Dux (quasi rei ignarus) misit, mandans vt ad se veniret, vxor verò sua respondit, maritum hesternæ die ad magnum Ducem cœnatum profectum esse, & ab hoc tempore adhuc domum non rediſſe, sic igitur res vbi fuerit, vel quo abierit prædictus Demetrius Omeczininus in dubio stabat. Hæc autē principia causa necis eius erat: Fouebat quendam iuuenem magnus Dux Theodorum nomine, Bosmani cuiusdam nobilis filium, cum quo Sodomiam contra opus naturæ (dictu nefandam) explebat, cum isto prædictus Omeczininus quadam die ad iurgia deuenit, inter iurgandum autem (vt fit) hoc nefandum facinus ei exprobrauit, dicens: tu Sodomia turpi Principi inferuis, ego verò ex magna prosapia ortus, semper cum prædecessoribus magna cum laude & Reipub. vtilitate Principi seruiſ. Ille igitur iuuenis tali ignominia affectus, ad magnum Ducem flens venit, Omeczininumq; talia sibi exprobraſſe accusauit. Et ab hoc tempore magnus Dux insidias struere cepit, quo modo Omeczininus de vita tolleretur, donec voti compos effectus est.

Moschus
tyranni-
dis multi-
plici.

Porro hoc clanculario furtiuoq; mortis genere, plurimos magni nominis viros iugulare suffocareq; procurauit, nemine contra talia ne quidem mustitare audente, donec Metropolitanus ipse re considerata, Episcopiq; & omnes equestres viri, ad eum conuenerunt, expositulantes & interrogantes, quamobrem sic innocenter populum suum, insigneq; viros, absque vlla criminis nota de medio tolleret, quorum conuentu & persuasionibus per semestre anni spatium humanior, & quasi mansuetior effectus erat. Interea tamen cogitare & moliri cepit, quo pacto suæ Tyrannidi conformes seruos & aulicos, quorum opera in explenda crudelitate vteretur conduceret & conscriberet. Finxit igitur se iam velle imperium abdicaturū, & Monasticam vitam religiosè in pace transacturum, filiosq; imperio præpositurum. Conuentu itaq; generali celebrato, nobilibus & proceribus imperij dixit. Ecce habetis duos filios meos legitimos hæredes

DESCRIPTIO.

94

Moschus
imperij
mauerat
abdicat.

hæredes, qui vniuerso imperio nostro præerunt. Vos verò omnes obedientiam suam & operam illis in iuuando Regimine, & defendendis finibus imperij præstabitis, si autem aliquid grauius acciderit, ad me consilium deferre, cum non longè à vobis in Monasterio abfuerim. Confestim ergo per amplam arcem extra ciuitatem Moschouiam delegit, & curiam in ea amplissimam cum innumeris ædificijs muro cinctam erigere fecit. Quia extructa arces præstantiores cum optimis annuis redditibus, ex vniuerso imperio delectu habito sibi specialiter (sub prætextu monasticæ vitæ ducendæ) appropriauit. Cum itaq; in curia prædicta omnibus necessarijs munita & prouisa, quasi imperio abdicato filijsq; cōcesso, seorsue maneret ingentem facinoratorum manum qui suas partes sequerentur satellitumq; coegit, & ad pristinum propositum quod nuper statuerat de excidendis de medio, tolendis antiquarū familiarum principibus viris redijt, ad omnesq; & singulas arces, quarum præfectos, magni nominis viros occidere proposuit, Sexaginta plusue aliquando ex suæ factionis satellitibus, equites, quasi prædarios cum literis misit, qui in arce tam diu sub prætextu præsidij manebant, donec eius præfectum à Principe neci designatum inopinatè opprimerent, & membratim dissecarent. Et cum iam aliquem ex ijs Principibus viris occidit, tunc & omnes cognatos, affines, fratres, & omnem deniq; Progeniem, occidere & funditus extirpare facit. Et hoc modo plurimas Principales familias, monasticam vitam ducens, exterminauit, & postea imperium vt & prius administrare capit.

Moschus
satellites
mauerat
conscribit.

DE ROSTOVIENSIS DVCIS NECE.

Vcatus Rostouiensis, cuius superius mentionem fecimus secundo genitus, magnorum Ducum Russiæ, attributus erat. Hunc etiam Basilus magnus Dux vt & ceteros sibi appropriauit, hæredibus subiugatis parua redituum portione concessa. Ex his Ducibus vltimus erat relictus hæres Petrus nomine, Præfectus Nouogrodie inferioris, quem modernus magnus Moschorum Dux cum progenie sua de medio sustulit hoc modo. Quadraginta equites factionis suæ in Nouogrodiam inferiorem destinauit, quibus vt sibi caput prædicti prædicti Ducis Rostouiensis abscisum, attulerint mandauit. Illi igitur equites prædictum Ducem in Ecclesia orantem preuenientes, sic allocuti sunt: Domine Rostomski mandato magni Ducis à nobis nunc capieris. Ille confestim mandato audito baculum quem manu gestabat in terram abiicit, innuens se officiū cui præpositus erat iam abdicare, nam Princeps Moschouia cum aliquem nobilium in officio præponit, tunc illi in manum baculū dare solet, quo significatur, vt ei in omnibus velut Principi obtemperaretur. Tandem cum aliquis officio degradatur, tum baculū illum in manus Principis vel eius vices gerentis reddere solet. Cum itaq; in Ecclesia prædictus Dux Rostouiensis caperetur, vestibus spoliatus est, vt nudus velut matris aluo egressus staret, postea in trahæas vinctus positus & alligatus est. Cumq; iam tribus miliarib. à Nouogrodia auerſus esset, illi qui eum vehabant ad flumen Wolgam subliterūt, Dux verò vinctus quare staret causam percontabatur, qui se equos velle adaquasse dicunt, ille contra, non equis hanc aquam sed mihi (quasi mortis præsciis) bibere, & nunquam ebibere, respondit. Confestim ergo præfectus equitum ei iacenti caput securi amputauit, cadauer verò in flumen gelu concretum mersum est. Cum autem caput illius Principi allatū est, ipse Princeps manu & capite nutans dixit, ach caput caput, multum sanguinis viuum existens effudiſti, (bellicosissimus enim extitit) & nunc mortuum eundem effundes, his dictis frenis pede illud truxit, & in profluente abicere iussit, postea omnes amicos & totam progeniem quinquaginta hominum funditus erradicare excide- req; (possessionibus omnibus eorum publicatis) fecit, seruosq; eius præcipuos quateſdenos vinctos in carcerem intruxit.

Rostomski
capitur.

Tyrannidis
ingens.

Moschus
contumace.
hærenat.

Hæc tota gens Moschouitica id à natura ipsa inditum habet, vt sese alterutrum qualibet de causa per phas siue nephas accusarent, contumelijsq; varijs se inuicem afficerent, & res suas vnus in alterius domum clanculum frequenter iniſt siue importat,

M O S C H O V I A E

easdemque furto sibi ablatas dicit. Magnus verò Dux cum vnus alium qualibet de re accusat, libenter audit, iam etenim occasionem occidendi illius qui accusatur habet. In curia autem illius quando conuentum, vel aliquid tale celebrat, vel morti aliquem adiudicat destinatur, neq; submissa neq; clara voce aliquid cum socio mulites, nec rideas, nec festiuium hilaremq; vultum præferas, confestim enim interrogaberis cur rides? cur hilares es? &c. sentis tu aliquid cum inimicis magni Principis, continuò igitur à delatoribus coram magno Duce accusatur, accusatus verò iussu Principis, nulla purgatione criminis obiecti concessa à satellitibus arripitur, atque membratim dissectatur, aut in aquas capite anulso projicitur.

DE IOANNIS PIOTROVICZ, PALATINI SUPREMI
Moschouia falso accusati, crudeli nece.

ANno virginei salutiferi partus supra Mille simum Quingentesimum Sexagesimo octauo. Cum Rex Poloniæ Sigismundus Augustus, Magnus Dux Lituaniæ, ad campos Radoscouicenses cum vniuersis Lituaniæ viribus in castris esset, fines Moschouiticos inuasurus: Magnus Moschouia Dux in Wielikieluki ciuitate cum præditijs copijs tunc temporis excubabat, postea cum Rex Poloniæ ex castris re infecta & intentata discessisset, Magnus Dux in Moschouiam ciuitatem reuersus est, & ibi progressum quendam nobilium suorum sibi contrarium offendit. Præcipue verò quidam magni nominis vir Ioannes Piotrouicz, Palatinus principalis, & vices gerens Moschouia apud eum, per delatores falso & contumeliose accusatus est, quasi ille magnum Ducatum ambiret, quem magnus Dux confestim nulla purgatione criminis obiecti audita omnibus bonis, mobilibus & immobilibus spoliare fecit, ipsumque in bellum contra Tartaros proficiscere iussit. Ille miser omni suppellectili spoliatus ne equum quidem, in quo ad id præscriptum bellum proficisceretur relictum habuit, Monachus tamen quidam eius miseriæ condolens, equum ei accommodauit, in quo contra Tartaros mandatum Principis adimplens, solus tantum (qui nuper catena seruorum commirabatur) præfectus est. Ex bello tandem reuersus, ad magnum Ducem citatur, omnesq; nobiles & ceteri magnates ad tempus designatum in Moschouiam conuocantur. Prædictus igitur Ioannes Piotrouicz ad tribunal citatus, vxori, liberis, cæterisque affinis, valedicens, necis futuræ præsciens, Magno Duci se præsentauit. Statim ergo ab ipso Principe ornamentis Ducalibus, Diademate, & Sceptro, solenniter insignitus in sede siue Maiestate Regia ad id erecta collocatur, cumq; iam sic insignitus & ornatus sederet, omni conuentu nobilium & magnatum circumstante, ipse magnus Dux coram eo stans, capite ad aperto, quasi honorem exhibens, caput & genua (secundum morem gentis) inclinabat, dicens, Aue magne Dux & Monarcha Rusiæ, en obtinuisti quod affectabas, en habes quod ambiebas, voluisti enim in locum meum magnum Monarchatum Rusiæ (sic enim falso accusatus erat) succedere, en ego ipse te iam magnum Ducem solenniter creauit, sed sicut habui potestatem, te magnum Ducem creandi, ita etiam potens sum te hac de sede & dignitate degradandi, his dictis, cultellum oblongum, siue pugionem ipse in cor eius aliquoties infixit, omnisque turba nobilium circumstantium in eum sic crudeliter pugionibus & cultellis sauebat, quoad usque omnia viscera & præcordia ex eo in terram profluerent. Cadauer tandem crudeliter vulneribus confectum, ex arce in forum extractum est. Deinde omnes seruos eius præcipuos laqueis iugulare, trucidare, & aquis obruere mandauit. Tandem in arcem Columna, quam prædicto Ioanni cum omnibus prouentibus, olim concesserat, profectus, omnes quotquot in ea arce & ciuitate ad trecenta plusue hominum inuenit, aquis immergere, trucidareque fecit, dicens: Occidite, iugulate, aquis obruite hos malefactores, sentiebant enim cum inimico meo periuro & perfido. Postea per inter-

Judicium
Tyranni.

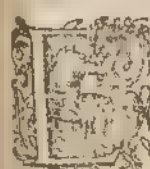
Crudelis
Tyranni.

DESCRIPTIO.

95

gram ferè anni spatium possessionis prædicti Ioannis ciuitates, & villas, vastabundus igne & ferro peragrabat, vbi verò nobiles subditos huius Ioannis, siue Boiarones, (erat enim magnus homo habens sub sua ditioe alios nobiles) offendit, hos omnes in vnâ habitationem coactos & occlusos succendere iussit, pulueribus, tormentarijs subpositis, omnesq; vi accensi pulueris in aërem velut aues volantes eiciebantur. Inuenta, insuper omnis generis ad caenam & selem vsque in frustra membratim dissectare, proterere & in nihilum conuertere, villas & prædia, igne succendere cineribusque commiscere fecit, vxores verò horum nobilium, & virgines coram se turpiter constitutas satellitibus exposuit, postea easdem in frustra dissectare mandauit. Colonorum autem & infimæ conditionis coniuges vestibus spoliatas, in syluam nudas perinde vt matris eluo egressas, vel vt brutum pecus agere iussit, in syluis autem satellites latentes subordinati erant. Cumq; illæ miserimæ mulierculæ syluæ appropinquarent satellites, cum impetu in eas irruerunt, cedentes & varijs plagis afficientes, illæ timidæ per campos & syluas pallantes & idemtidem discurrentes omnia fletibus & eiulatu complebant. Sic itaq; omnibus possessionibus prædicti Ioannis Piotrouicz olim Palatini Moschouia deuastatis, & funditus extirpatis vxorem eius in Monasterium intrusit, progeniem autem eius, totam denique familiam à paruo ad minimum erradicauit.

CANCELARIO SVO QUID FECERIT.

Eodem supradicto anno trucidato tam insigni viro cum tota familia sua, Cancellarium suum Kozarin Dubrowski dictum, falso accusatum (quasi ille subditis nobilium siue Boiaronum, largitionibus corruptus tormentabellus in suis curribus & equis ducere non iuberet, prout mos est, & quod solummodo magni Ducis id munus obirent) crudeliter hoc modo trucidauit: Satellitibus suis mandauit, vt in domum prædicti cancellarij impetum facerent, ipsumq; membratim (quamuis criminis non conuictum) dissectarent, quod & dictum otus executum est, nam satellites inopinatè ipsum cancellarium cum filijs duobus membratim securibus ad mensam sedentem crudeliter dissectarunt, dissectosq; in puteum cuiusdam medio eiusdem curiæ erat proiecerunt. Superfuit autè adhuc huius Cancellarij filius vnus, qui hoc die quo Pater suus occisus est, ad conuiuium quoddam inuocatus pro sedis erat, cumq; de patris tam crudeli fratrumq; nece audisset, in domum amplius redire non audebat, sed per integrum ferè annum, idemtidè præ timore vagabundus in curia ambulabat. Cum verò nunciatum esset magno Duci adhuc vnum filium Cancellarij Kozarini superesse, iussit eum per omnes regiones & ciuitates tam diu inquirere, donec inueniretur, quem captum & in Moschouiam adductum, magnus Dux quatuor ingentibus rotis ad id extogitatis, in quatuor partes disrup-te fecit. Est autem hoc instrumentum quatuor Rotarum ab hoc magno Duce modè pro cruciandis hominibus adinuentum, ad primam rotam vna manus, ad secundam altera, eodè modo vterq; pes ad cæteras duas rotas alligatur. Singulas verò rotas quindecim viri trahunt, tunc ibi & si ferreus vel Adamantinus homo fuerit, à sexaginta viris transuersim crudeliter tractus disrumpitur, & membratim dilaceratur. Ipse autem præsens ad hoc supplicij genus spectare solet, cumq; iam aliquis eo inspiciente sic disrumpitur, gentili voce saltando hoyda, hoyda, proferens vociferare solet, quasi aliquod opus egregiū perfecerit. Omnis quoq; Nobilium & plebeiū circumstantis turba eadem voce Principi suo correspondere manibus complaudendo solent. Nam si aliquem lubri tristisque vultu sub id temporis conspexerit, vel si aliquis illi hoyda hoyda vociferanti exhilarandi particula non responderet, statim satellitibus eum arripere & dissectare mandat, dicens: perfide & tu sentiebas cum hoc inimico meo, cur ei condoles? quare de nece eius contristaris? &c.

Crudelis
Tyranni.

Crudelis
Tyranni.

Crudelis
Tyranni.

*M O S C H O V I A E
SALES ET IOCI MAGNI DVCIS CIRCA MENSAM.*

Vicunque Nobilium vel Magnatum apud magnam Duce[m] inter prandendum turpius spurciusque iocatur, ille egregius peroptimusque & facundissimus aulicus censetur. Tales iocatores duo præcipui in aula eius germani fratres Knesi Gwozdowie dicti erant, qui semper sales nefandos circa mensam exercebant, vnus erat Andreas nomine Marschalcus, siue palatii magister, qui peste infectus vitam exhalauit. Alter verò minor natu Cubicularij munus obibat, hic quadam die turpissime eum magno Duce inter prandendum iocabatur, adeò vt magnus Dux nefandis dictis exacerbatus, à mensa ei discedere iusserit, interdum verò eo discedente caulis calidissima peneque buliens de coquina ad mensam allata est, vocans igitur prædictum Cubicularium, iussit se ei inclinari, & caule[m] illam calidam inclinato à colo post tergum infudit, qui penè combustus dolore urgente vociferare coepit, dicens: Miserere, miserere celeberrime Imperator. Postea discedere volentem, magnus Dux arripuit, cultelloque quo ad mensam utebatur eum crudeliter in collum transfixit, à quo vulnere continuo in terram prolapsus, extractus est in atrium. Postea ei cõdolens magnus Dux, Italum Doctorem medicinæ otius accersiri iubet, ei que venienti assurgens dixit: Dilecte Arnolphe Doctor (hoc enim nomen habebat) vade auxiliare aliquid huic cubiculario meo, quem in iocando læsi. Doctor egresus exanimatum offendit, reuersusque dixit: Rex & Dux magne, vtinam tu sanus sis, ille verò iam de vita ad mortem translatus est, Deus autem, & tu magne Domine potens animam ei eripere, ego autem eam restituere nequaquam possum, ad hæc magnus Dux manu conuiuens dixit, valeat ergo canis cum viuere noluit.

*Cubiculari-
um et
caula.*

*QUALI MUNERE MAGNVS DUX SVOS
honorauit.*

*Auriculæ
Palatino
abscedit.*

Qvodam tempore Boris Titov magni nominis vir, Palatinus Stariciensis, ad magnum Duce[m] post prandium mentæ cubito innixum assidentem venit, honoremque secundum morem caput inclinando exhibuit, cui magnus Dux quasi congratulans dixit: Salue charissime Tite, salue mi fidelissime serue, dignus es ò Tite aliquo munere à nobis honorari, accede propius, accedentiq; caput inclinare iussit, & cultello euaginato auriculam ei manu propria absceidit. Ille verò auricula priuatus minimè contradixit, sed humiliter magno Duci gratias egit, dicens: Saluus tu sis celeberrime Rex, Dux & Domine magne, quod me seruum tuum secundū placitum tuum castigare digneris. Cui magnus Dux, accipe nunc hoc exiguum munusculum libenter, donec tibi aliud melius offeretur.

*SOMNIORVM EGREGIVS INTERPRES
magnus Dux.*

Qvidam Nobilis Moschonia in carcere aliquot annis detinebatur, carcerisque durissimi pertæsus, somnium sibi falso finxit, quasi Regem Poloniae captum victumque ad magnum Duce[m] adductum in somnis videret, hocque somnio se liberaturum fore (spe eum fallente) arbitrabatur. Supplicationem igitur ad consiliarios scriptam misit, dicens: Se rem quandam magno Duci necessariam & utilem gratamque scire. Quem consiliarij eductum magno Duci confestim præsentant: cui magnus Dux, dic ea nunc quæ dicenda nobis habuisti. Ille verò, celeberrime Rex & Imperator, magne Dux & Domine, hac nocte in somnijs vidi, Regem Poloniae captum miserè compedibus victum, ad te, à tuis militibus adductum. Ad hæc magnus Dux respondit, rectissime narraisti, statim ego tibi hoc somnium quid sibi velit exponam, carnificibus igitur eum confestim examinandum torquendumque tradidit, in-

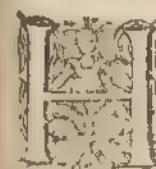
quiren-

DESCRIPTIO.

96

quirendo ab eo qua de causa hoc somnium sibi finxisset, ille tormentis adactus fastus est, id causa liberandi ex duro carcere fecisse. Tunc magnus Dux eum in carcerem duriorẽ pristino intrudere iussit, dicens, expecta hic somnij tui veram efficaciam tam diu, donec adimplebitur. Ille miser postea acerbissimo carcere consumptus miserissime è vita decessit.

*TVRPIS MATRONARVM NOBILIVM, APVD
Magnum Duce[m] abusus.*

Abet magnus Dux supplantatores, adulatores plurimos ad id subordinatos, qui identidem circumambulantes, quid mulieres ciuium matronæq; nobilium de se loquerentur subaudiunt, raptaq; verba dicto otius ad eum defferunt, qui satellitibus suis ad domum illius matronæ accusatæ destinatis, eam de lectulo à marito proprio violenter abstrahere, & sibi præsentari iubet. Hanc si sibi complacuerit per aliquot hebdomadas pro explenda libidine detinet, sin minus satellitibus eam turpiter stuprandam exponit, & tandem ad maritum suum eam ablegat. Si verò virum illius matronæ occidere è medioque tollere proposuerit, tunc eam non ablegando iugulare vel aquis obruere iubet, prout hoc pluribus contigit. Præcipue verò cuidam magni nominis viro Miesloiedowyschly dicto (de quo inferius dicetur) supremo notario suo vxorem cum pedisequa violenter abstractam, & per aliquot hebdomadas detentam, in porta domus mariti sui eam vna cum pedisequa laqueo suspendere iussit, sicq; in porta suspensæ duabus hebdomadis pendebant, donec iussu Principis deponerentur. Maritus verò suus subitus vxorem suspensam per illam portam quo opus fuerat exire & intrare cogebatur. Hoc quoque vel atrociori modo cuidam notario suo fecit, cui vxorem abstractam & stupratam postea remisit, eamque in habitatione propria vbi solitus erat cibum capere, super mensam, suspendere fecit, in illaque mensa desuper vxore strangulata pendente, tam diu ille notarius cibum amarissimum capere cogebatur, donec iussu Principis illud cadaver asportaretur. Cum autem aliquo Magnus Dux proficiscitur, & fortè obuiam sibi (vt fit) aliquam viderit matronam, quamuis magni viri vxor ea esset, sciscitare iubet cuias sit, vel vnde proficisceretur? Quod si eam illius viri cui offensus est vxorem esse intellexerit, tunc eam ex curru descendere, & collotenus pudenda detegere iubet, & tam diu stare cogitur, donec omnes satellites, equites & aulici, ipseque Magnus Dux prætereant.

*Matrona
f. m. l.*

*Auriculæ
f. m. l.*

DE INIVRIA EXPOSTVLANTIBVS QVID ACCIDERIT.

Nno à Christo nato M. llesimo quingentesimo sexagesimo sexto conuenerunt ad magnum Duce[m] nobiles, magnates, & consiliarij, quasi trecenti viri expositulantes eum eo de iniurijs, homicidijs, spoliationibus & inaudita crudelitate, his verbis: celeberrime Rex magne Dux, & Domine noster, quæ causa est quod nos innocenter tantis detrimentis, tantisq; malis, & iniurijs affligis, fratres nostros, consanguineos, infantes morti adiudicas, trucidas, aquis obruis, bonis spolias. Insuper satellites tuos in nostrum exitium conuertisti, qui nos intollerabilibus oneribus iniuste affligunt, & an tuo mandato nobis hæc faciant penitus ignoramus. Nos etenim tibi Domino nostro & imperatori legitimo, prout fideles subditos decet, in fide sincera & veritate seruimus, sanguinemque nostrum tui causa strenuè profundimus. His dictis magnus Dux ira excandescens in carceres omnes & singulos victos intravit, postea quinq; diebus exactis de carceribus eductis, quibusdam linguas abscindere, alijs pedes & manus obtruncare, quinquaginta verò insigniores viros in foro publicè virgis & baculis cedere iussit, reliquos liberos dimisit, quibus quamuis tunc temporis pepercerit, postea tamen in manus eius crudeles & truculentas deuenerunt, prout inferius dicetur.

M O S C H O V I A E
QVALEM GRATIAM MAGNVS DVX SOCERO
suo exhibuerit.

Michael Temrucoicz cognomine, claræ familiæ vir, magni Ducis Socer, tali amore, prosequitur, q̃ interdum per duas ampliusuè hebdomadas magnus Dux gratiam amicitiamq̃ ei exhibet. Postea cum eidem qualibet leui de causa infensus fuerit, tunc ad singulas portas, ianuasq̃, curiæ illius, vñs indomitos horribilesq̃, tres vel quatuor alligare mandat, qui omnes è curia exire volentes vnguibus confestim dilacerarent. Interdum ergo Dominus Socer in ædibus clausus sedet, & si quid habet, comedit, bibit, & hij vñs aliquando per duas, tresuè hebdomadas à foribus curiæ non abducuntur. Quando etiam eundem Socerum suum supradictum Magnus Dux pecunijs abundare intelligit, tunc eum iubet arripere crimine ei falso obiecto, & in locum vbi debitores secundum morem gentis baculis virgisque cæduntur ducere, ibique tam diu iussu Principis virgis verberatur, donec omnem thesaurum indicare cogatur. Quando autem in eo magnus Dux nihil potest verberibus extorquere, tunc ei ipse ex thesauro suo certam summam pecuniæ numerare solet. Hoc itaq̃ modo magnus Dux socerum suum tractat, aliquando eum thesauro spoliat, aliquando dirat. Interdū verò cum se huic socero suo benigniorem exhibet, tunc ipsi soli parcat, sed præcipuum eius & intimum seruum (qui vices Domini suppleret) arripere & tam diu verberare iubet, donec thesaurum Domini sui indicaret, aliquando etiam Dominus seruo innocenter cæso condolens, tantum pecuniæ pro eo numerare solet, quantum magnus Dux imperauerit. Quadam etiam vice euenit, quod vector prædicti Michaelis cum vectore magni Ducis in via forte congressus, ibi ambo inter se litem excitauerunt, ac inter iurgia ad pugnam deuenerunt. Vector igitur magni Ducis gratius percussus ad Marschalcum, siue palatii Magistrum veniens, à vectore Soceri magni Ducis se verberatum conquestus est. Magister palatii causam ad magnum Ducem detulit, qui continuo reaudita, absque partis accusatæ purgatione, satellites suos in curiam prædicti soceri sui misit, eisq̃ue vt tres seruos illius præcipuos in foribus laqueis suspenderent mandauit. Sic ergo illi serui suspensi in foribus pendeant, & omnes ex domo exire, & in domum intrare volentes, per illas fores subter suspensos ambulare duabus hebdomadis cogebantur, donec iussu Principis deponerentur.

DE CRVDELI MAGNI DVCIS MOSCHORVM TYRAN-
nide, quam in Nouogrodia Magna, Pskonia, Tveria, & Nerua Ciuitatibus
perpetrauit Anno Domini 1569.

Anno per Christum salutis parte supra Millesimum quingentesimum sexagesimo nono, cum Princeps Moschouic rescivit Nouogrodenſes, Pskonienses & Tverenses ad Regis Poloniae Magnique Ducis Lituaniæ partes aliquantulum propensiores esse, statim quomodo id vlcisceretur cogitare cepit, & vt inopinatos eos, & præter spem securos opprimeret, hoc modo imprimis progressus est. Omnibus & singulis vtriusque sexus hominibus, tam viris quam foeminis, senibus & pueris sub poena capitali interdixit, ne quisquam ea via quæ ex Moschouia in magnam Nouogrodiam ducit, ire proficiscereue præsumeret. Deinde cum iam numeroſo accinctus exercitu de curia Alexandroua Sloboda dicta, ad Nouogrodenſes vlciscendos, & funditus exterminandos egressus esset, præſidiariorum satellitum ante se septingentos præmisit, totidemq̃ue à tergo & in omnibus circumquaque locis præſidarios subordinauit, qui omnes quoscunq̃ue ea via interdicta cuntes inuenerunt, securibus membratim cum iumentis, curribus, & id genus alijs rebus dissecabant, ita vt nec ex Moschouia in Nouogrodiam, nec ex Nouogrodia in Moschouiam quisquam viuentium transire poterit, nemoq̃ue propositum Prin-

DESCRIP T I O.

97

Principis quo cõtenderet excepto vno Secretario Ophanasio Wiazimski, scire potuit, nam hæc omnia tam cautè & callidè peragebantur, vt inopinati & vndequaq̃ inclusi Nouogrodenſes citius opprimerentur, & nusquã euadere possint. Cumq̃ iam à Nouogrodia magna quasi per medium militaris cum exercitu abesset, tum demum miseri Nouogrodenſes diem iudicii sibi imminere cognouerunt, etenim satellites emissarij equitesq̃, tractum Nouogrodenſem igne & ferro hostiliter vastabãt, omnes homines cuiuscunq̃ue conditionis fuerint nobiles & plebeios cædebant, angulabant, membratimq̃, dissecabant. Insuper iumenta omnia, viccos & pagos flamma absumebant, satellites etiam præſidarij qui viarum transitus vbiq̃ custodiebant, neminem post Principem transire (quamuis feruam ipsius proprium) sinebant, sed omnes quoscunq̃ offendereint membratim d. decant. Verebatur enim magnus Dux subditorum suorum, nobilium & magnatum quorundã erga se conſpirationem, & insidias. Tandem in ipsam Nouogrodiam magnam, satellitorũ aliquot millia, cum equitibus Tartaris præmisit, ad spoliandos & depradandos omnibus bonis ciues, quos ipse statim cum toto exercitu secutus est, & omnes obuios trucidare, membratimq̃, dissecare, equis protegere, lanceis induere iussit. Ipse quoq̃ manu propria cum filio natu maiore plurimos lancea transfigebat. Postea duas vastas areas septis ligneis circumdare, & trabibus obſtrere, illicq̃ue omnes ciues præstantiores vinctos cogere & implere fecit, quos ipse cum filio hastis tam diu crudeliter, equis calcaribus adactis, magno impetu transfigebat, & trucidabat, donec vterq̃ anhelans defatigaretur. Tandem ad Satellites circumstantes, fremebundus dixit: Irruite in hos perfidos, secate, dissecate, trucidate, neminemq̃ viuum relinquire, Illi confestim dicto otius in eam multitudinem ciuium vinctorum turmatim stantem, impetu facto, omnes ad vnum membratim dissecarunt, & in aquas proiecerunt. Deinde aliquot centena hominum in flumen gelu concretum, quod mediam ciuitatem interfluit, implere glaciemq̃ue in circuitu eorum circumcidere iussit, qui omnes glacie circumcisa fundum petente, aquis immerſi & obruti sunt.

Tantam igitur in Nouogrodia magna ciuitate celebri & totius Rusſiæ primaria magnus Dux tyrannidem perpetravit, vt 2770. ciuium excepto paupere vulgo, sexuq̃ foemineo trucidati & aquis obruti fuerint. Monasteria quoq̃ in toto Nouogrodenſi tractu 175. spoliare, depradare, quædam hostiliter flammis comburere, Monachosq̃ue trucidare & aquis obruere fecit. Vestimenta sericea & id genus ornamentorum ciuium satellitibus in prædam conceſſit, auro & argento (cuius ineffabile pondus de Ecclesijs & mercatorum thesauris compilauit) sibi relicto, domos etiam ciuium spoliatas dirripere, euertere, & destruere fecit. Tantaq̃ damna mercatoribus, cæterisq̃ ciuibz in hac celebri vrbe edidit, vt nequaquã refarciri, & iusta computatione æſtimari possint. Ceterq̃ quoq̃ innumerabiles massas ab annis viginti plusuè apud mercatores repositas in flammis proijcere & in nihilum conuvertere iussit, cæra etenim Nouogrodenſium, pellesq̃, ferarum, præcipuæ merces erant. Cumq̃ prædictam ciuitatem funditus iam deuastasset, & totum ferè tractum eius crudeliter depopulasset, quingentos equites in Neruiam ciuitatem Liouoniæ finitimam, vbi Nouogardenses merces suas deponere solebant destinauit, & per totã ciuitatem proclamare iussit, ne aliquis merces Nouogrodenſium sub poena capitis & omnium bonorum priuatione emere, aut sibi quolibet modo appropriare audeat. Omnes verò ciues Neruienses, qui à Nouogrodenſibus aliquid mercium clanculario emerunt membratim dissecati, & in lacum proiecti, possessiones verò eorum vna cum domibus igne combustæ sunt. Pauperes etiam omnes & mendicos, qui præ nimia fame (tunc temporis grassante) caſorum cadauera coquebant & manducabant, illi Satellites iussu Principis trucidauerunt, trucidatosq̃ue in profluentem abiecerunt, & omnes merces Nouogrodenſium varij generis, quas illic repositas inuenerunt, in vnum locum congestas succenderunt.

S

*Regionem
prædictam
vñs
fluit Mo-
schoua.*

*Manu pro-
pria cum
filio ma-
gnus Dux
ciues tru-
cidat.*

*Numerus
occisorum.*

Spolia.

Damna.

*Neruiæ
popula-
tur.*

*Mendicos
trucidantur.*

*Sex pro
Corberato
vno ſer-
uensi.*

Нас

S ij

sis dictis magnus Dux persuasus fidem adhibuit, sed non statim se accusato iratum exhibuit, sub pretextu enim pristinae gratiae & amicitiae, seorsim cum eo arcana consilia, ut solitus erat, varijs de rebus conferebat, aliud simulando fingendoq; aliud animo occultando, malumque & exitium ei sub dolo amoris specie machinando. Postea quidam die magnus Dux cum praedicto Ophanasio simili modo consilia conferens, satellitibus suis seruos eius praecipuos interea trucidare iussit, quod & factum est, egregiisq; ille Ophanasius à magno Duce, seruos suos misere trucidatos videns, quasi non videret oculis auersis praeterijt. Deinde iussu Principis bonis omnibus spoliatus, & funditus depraedatus, ex familiaq; eius decemseptē viri insigniores occisi sunt. Ipsum autem magnus Dux bonis omnibus spoliatum, in locum publicum, vbi debitorum baculis ceduntur (prout gentis mos est) ducere iussit, & tamdiu crudeliter verberare, donec omne argentum & aurum quod adhuc secreto reconditum habuit indicare compulsum fuerit, nihilominus tamen qualibet die bis terue per crura baculis crudeliter verberabatur, iamq; cutis in eo praeduris verberibus perinde ut timpana intumescerebat, attamen adhuc eo grauius torquebatur, donec tormentis crudelissimis eo adactus esset, ut contumelia aliquot ciues Moschouenses quos ditiores sciebat afficeret, quasi sibi magnam summam pecuniarum debiti fuerint, & quantā apud aliquem summam pecuniarum indicauit, tantam illi Principi numerare & rependere (quamuis nihil debiti sed per contumeliam accusati) compulsi sunt. Neq; hac quidem effera tyrannide, tantēq; summā argenti à nihil debentibus exactione sibi temperauit, ut explendē crudelitati satisfecit, sed ipsum adhuc eo crudelius torquere iussit, crura pedum baculis tondendo, donec praenimis verberibus spiritū exhalaret. Postea seruos eius reliquos (quibusdā fuga dilapsis) trucidauit, virgines quoq; uxoris eius pedisequas, quadragenas numero, quae acu pingere peritissimē, filoq; aureo intexere, & opus Phrigianum conficere nouerant: ex quibus forma praestantiores & pulchriores selegit ad suam explendam libidinem.

MAGNVS DVX, SEX PRAESTANTES VIROS, PROPTER LORICAM inauratam crudelissimē necari iussit.

Timothei
Moschouensis
crudelis
fortuna.

Vm Timotheus Masalski, Lithuanus nobilis, illustri genere natus, captus in bello, tetro diuturnoq; carcere detineretur à Magno Duce, & idem Magnus Dux iussisset crudeliter tolli e medio, Palatinus vrbis Moschouensis Ioannem Piotrouicium, ut supra dictum est, tum quidam ex famulis Palatini, animaduertens fortunas domini sui, & bona omnia miserē perdidit, diripi, neue omnia perirent, & nihil haberet: occultē accepit elegantem loricam inauratam, eamq; socijs suis seruandam tradidit, qui eodem in carcere erant, vbi & Timotheus Masalski: Postea factū est, ut illi eam oppignorarent Timotheo, qui eam seruandam dedit famulo, is autem liber erat, & suo domino in vinculis seruiebat. Itaque famulus, dum defert loricam in hospitium suum incidit in Vigiles, capitur & statim offertur praefecto carceris, qui cum videret esse preciosam loricam, illam sibi vindicauit & occultauit. Erant autem & in eodem carcere, duo ex sagittarijs sclopetarijsque Magni Ducis, qui istud viderant. Quare consiliarijs Principis hanc rem detegunt, & referunt praefectum carceris, seu commentariensem, accepisse loricam inauratam à Timotheo Masalski, quae olim fuerat Ioannis Piotrouicij Palatini Moschouensis, hanc occultasse penes se habere, & vestigio consiliarij rem totam deferunt Magno Duci, qui confestim iubet extrahi e carceribus Timotheum Masalski, & ante se sisti, sic & Commentariensem, & illos duos Moschouitas, qui pignori illi dederant hanc loricam. At deniq; illos duos sclopetarios, qui istud detexerant, tum ibi omnes iussu Ducis, immatissimē torquebantur, & tandem enecati sunt, quatuor quidem illorum aquis submersi. Ipse autem Timotheus Masalski & Commentariensis simul vincti in urbem Moschouensē missi sunt, ibiq; die Sabbati, in vigilia festi diei Paschati, ambo sunt publicē capite truncati & in aquas coniecti. Sic ob hanc loricam, sex supplicio affecti, & e medio sublati.

Commentariensis
carceris
punitio.

QVID

QVID ACCIDERIT ISTIS, QVI INQVIRERE VOLVERVNT, quidnam ageret Magnus Dux.

Vidam Secretarius Magni Ducis sanguine ipsi iunctus, semel ad epulas invitatur aliquot aulicos sibi familiares, quos sanē splendide ac lautē excipiebat: oblitus est autem dum irahilaris esset inter amicos (sicut sapius euenire solet) adire Principem magnum Ducem: misit unum ex suis pueris in palatium Principis, qui prospiceret quidnam ageretur in Basilica apud Magnum Ducem. Puer autem cum ascenderet per gradus palatij, vidit Magnum Ducem, alloquentem quendam consiliarium, quo conspecto famulus reuertitur domum ad herum id ei relatum. Deinde verò cum Magnus Dux amandasset illum consilia cum quo conferebat, interrogauit cuiusnam famulus venisset in aulam, & quā causa: Euocatur ille famulus ex itinere, & respondet se eo missum, visum quidnam ageretur in palatio Magni Ducis: derepente Princeps, vbi causam intellexisset, retinuit penes se famulū, & accersit iubet tam ipsum Secretarium, quā eius conuicias qui vbi venissent, varijs tormentis discrucari iussit eos, volens ab illis extorqueret, quae misissent famulum in Regiam, percontatum de eo: curue ad tam splendidum conuenissent conuiuium, pariter rescire cupiebat, quos de ipso sermones secretos tenerent. Itaq; excruciatū tam diris tormentis alij expirarūt, alios verò facultatibus exutos omnibus, semimortuos reliquit. Itaque ab illo tempore, & tam atroci ac tristi facinore, nemo ausus est mittere aliquem famulum, visum quid agatur in palatio Principis: imo potius hora statuta ipsi consiliarij poenitus adfuerunt, & proceres praesentes veniunt.

Quam pe-
riculosum
sit esse per-
contato-
rem apud
Magnum
Ducem.

Quidam etiam Wlodimirus Morozow cognominatus, vir celebritate famae insignis & maturae aetatis, grauitateq; plenus Palatinus, semel quadam misericordia motus condete fecit humi miserum hominem, qui Magni Ducis imperio interfectus fuerat. Is autem homo fuerat famulus Ducis Curpiskij, qui ad Regem Poloniae defecerat. Hanc itaq; ob causam Magnus Dux arguebat hunc Wlodimirum perfidiae, ac si à patribus fugitiui Curpiskij staret, & in Lithuaniam ad ipsum literas dedisset. Itaq; subito coniectus est in carceres, vbi cum longissimo temporis interuallo haesisset, extractus & oblatas est Magno Duci, cum esset in suo palatio & aula Regia, Alexandromachia, & tum iatusq; est maximis tormentis, cum ab eo nihil extorquere potuissent, tandem mortuus, & cadauer in aquas coniectum est.

Wlodi-
mirus com-
miseratus
noxia.

Basilus Dimitrouicius, vir summus & celebris in re militari, affecerat inimicos, aliosque propter tormentorum bellicorum, cum Moschouitas, tum & Germanos: quos cum vellet fuga sibi consulere, capti sunt à viarum custodibus in finibus Lithuaniae, illi statim deducti sunt ad Magnū Ducem, qui tum erat in arce fortissima, quae Volochada appellata, & miseri illi questionibus adhibiti, falsi sunt, at falso quod scilicet missi fuissent in Lithuaniam à suo illo praefecto Basilio. Itaq; Magnus Dux Basilium Dimitrouicium ad se accersit ex ipsa Moschouia, varijsq; tormentorum generibus affligi iussit: in medijs illis cruciatibus constanter falsus est, se nihil istorum molitum fuisse, de quibus accusabatur, nec istud vnquam in animo habuisse. At Magnus Dux repente iussit adduci quandam equam oculis captam, & iungi curru, & tum Basilus equa impositus est, eiq; alligatus. Deinde ambo conijci iubet in rapidissimam nauem, ut eas hac oratione, En tibi equam egregiam dedi, institueras abire ad Regem Poloniae, cum adito. Hae itaq; equa cecitate percussa, natabat in alto istius rapidissimi & velocissimi: ipse autem Duxerat spectator cum suis satellitibus stans ad ripam, iuvans, ut istius rei euentum intueretur: ac post longam natationem, haec miser & coeca equa ad nauigabat ripam. Verum praefectus satellitum Regionum, vocabatur Molunta Scuratom, ut gratificaretur Magno Duci: conto abegit equam à ripa & sellorem: sic vix aqua rapitur iterum equa. Tum Magnus Dux exultabundus inquit. Q

Talis cri-
ma ita
in Basiliu
um Dime-
trouiciu.

Phalaris
miseri
qui Dux
in Basiliu
e medio
tollendo.

§ iij

facitus egregium, & valde lepidum. Quare hæc misera equa defatigata vi aquarum rapidissimarum, submersa est, vna cum isto Basilio Dimitrouicio.

Aliquando cum versus Nouogrodiam, regionem proficisceretur Magnus Dux, accidit quendam equitem, famulum cuiusdam magni viri fortè præcessisse illum: & Dux ad latus sinistrum iubet desistere hominem, ira percitus iussit istum frustulatum dissecari: & segmina membrorum luto & altissimo coeno misceri.

QUALI VENATIONE MAGNVS DVX PLVRIMVM oblectetur.

Barbarus
& deest
bis Mag-
ni Ducis
indus. Es
inhuma-
na & olup-
tas cu bo-
min: in-
coria co-
vincta.

Votiescunq; Magnus Dux cum filio, tempore Hyemis respicit ex sua arce, videtq; homines turmatim incedentes in lacubus & fluminibus gelu concrevis, ac præcipuè diebus festis, tum iubet, vt in illam confertam hominū multitudinem tres aut quatuor Vrsi immanes immitantur, & irruant ex improviso. Ibi qui sibi fuga consulere possunt, aufugiunt: alij crudelissimè à feris illis dilaniantur. Sic hoc pulcherrimo spectaculo pater & filius delectantur vehementer, & vident affatim ac si pulchrum esset facinus. Deinde cum accedit miser pater, lamentatum se, quod amiserit filium & etiam vxor maritum, qui ab vrsis sic mactati sunt, tunc iubet istis numerari aureū nummum, vel duos, quia sic interfecti sint eius subditi. Addit deinde ipse Dux se magno beneficio afficere ipsos, quod eis permit tit instituere querimoniam coram se: At si subiiciunt rem esse infamem & nephariam hoc genus crudelitatis exercere. Iterū respondent Consiliarij Magni Ducis. Magnum Ducem & eius filium magnam ex hac re voluptatem percepisse, & istud vidisse, sic nul lum peccatum esse hic commissum. Ad extremum si ad ipsum Ducem venit mater miserrima lamentando se de cæde filij, aut ipsa vxor ob amissum sic inhumaniter ma ritum. Breuiter excipiunt illi: perbenè satis factum esse ipsis, vbi nummos argenteos monetæ Moschouitæ centum aut ducenti numerati illis fuerint.

Sæpenuero accidit, cum Magnus Dux est in suo palatio Alexandrova, & cogi tat de aliquo summo viro sumere supplicium, tum delectationis causa iubet istū ob uolui pelle vrsi, & deinde ad spectaculum educi: tunc incitat in ipsum aliquot Molos sos, & canes Britannicos eneros: Canes pugantes hunc indutū pelle vrsina esse vrsū, illum morsibus & vnguibus dilacerant & crudeliter laniant, eosque quo membratum sic disceptum relinquunt: Ita inhumaniter iste vitam finit.

DE TRVCVLENTO FACINORE, ET CRVDELITATE SVMMÆ, quam ille summus Dux exercuit in captiuos, Lithuanos, Ruthenos & Polonos.

Anno Domini 1569. die Ianuarij nono, cum Lithuani copias militū non valde magnas cōscripsissent, quarum Dux & imperator erat quidam Po lubiensis strenuus vir: cœperunt inopinatò urbem & arcē vulgo Izborg dictam, quæ sane naturalis loci est satis fortis. Hæc vrbs iam pridem parebat Moschouitis: At quia non erat benè nec milite, nec annona hæc ar. mu nita, iterum recepta est à Moscho, & à nostris amissa. Magnus itaque Dux, cum videret se amisse tam munitam arcem, statim furore & rapie quadam plenus, iubet vt omnes Lithuani, Rutheni ac Poloni, qui erant in vinculis crudeliter mactentur. Verum quo rundam consilio, qui certas causas ei proferebant ne id scelus committeret, factum vt hic eius furor interciderit, nec quod impie cogitauerit, perfecit. Atq; licet tunc eis pe percerit, tamen postea omnes internecioni dedit, vt suo loco explicabimus. Quam ob rem illi captiui, qui in ergastulis in vrbe Moschouia asseruabantur, ad lanienam & ma cellum ab eo constitutum: nihilominus tamen, quò suum sanguinolentum animum paceret, sic ipsi placuit, vt eius satellites passim captiuos per arces in vinculis disposi tos, adducerent, maximè verò eos qui erant in carceribus, Pereslauiā, Rostouia, Vch lica,

licia, Costroma: Isti autem omnes erant Poloni, Lithuani & Rutheni, vna cum vxoribus & liberis, quos ad vnum crudeliter perdidit, aquisq; obrui iussit. Sic itaque hoc diro mandato instructi satellites Magni Ducis, ad illas arces venerunt, hæc; insidiosa oratione erga illos miseros vinctos vsi sunt. Nunc magno beneficio Magnus Dux & Imperator vos afficere cupit, & etiam Regi Poloniae hunc fauorem declarabit, quod vos liberos dimittet in Lithuania. Idcirco vos deducemus ad Consiliarios Principis, interea vxores & liberi vestri vsq; ad triduum hic vos expectabunt. Atq; cum à conspectu charissimarum vxorum & liberorum abduxissent illos proci, tum vinctos manibus pedibusq; proijciebāt in rapidissimum fluuium Wolga appellatum. Verum ex acto triduo quidam Moschouita misertus vicem istarum mulierum frustra maritos expectantium, inquit: O miserae animæ, & infelices mulieres, vos eadem sors manet, quam iam passi sunt mariti vestri, qui sunt proiecti in Wolgam fluuium. At cum affa retur istas mulieres homo ille, satellites interueniunt, quorum manus de cede mari torum erant adhuc cruentatæ, & spirantes necem, venerunt in carcerem, vnde abdu cunt gregem illum mulierum captiuatum cum liberis ad submergendum aquis. Tum illæ calamitosæ fœminæ & infortunatissimæ, sibi proponentes ob oculos vicinā mor tem adeo horrendam & terribilem, multis effusis lachrimis petunt ab istis administris Principis, vt aliquid temporis cōcedant, quò sua peccata Deo Opt. Max. confiteri pos sint, & eius misericordiam implorent, velitq; pro sua clementia omnibus eorum ex ratis clementer ignoscere: id quod à satellitibus eis concessum est. Idcirco horas duas versabantur in pijs orationibus & deprecationibus, ardentissimis votis petentes à Deo, vt illis pro sua diuina bonitate ac clementia parceret & ad se reciperet: ac cantatis diuinis hymnis, animas suas Christo redemptori, ad supplicium mortis subeundum se pararent; mutuisque oculis sibi datis, mirificè se consolabantur, vt forti patientiq; animo omnia perferrent. Istis rebus omnibus absolutis, ducuntur ad flumen, quarum aliæ liberos manu trahunt, aliæ verò infantes suos vberibus adnouent. Sed cum iam ad ripam rapidissimi illius fluuij venerunt: tunc pro ingenio & natura muliebri, par tim ob inuitatum genus mortis, in tam horrendum eiularum, fletumq; erumpunt, vt & coelum ipsum penetrarint. Satellites autem inhumani, minari eis cœperunt, vt gentes eas, quo illæ sua sponte se aquis traderent. A quo indigno facinore cum abhor rerent, statim illi satellites in eas impetum faciunt, & eas cum liberis in aquas illius fluuij, cuius glacies cōfracta erat, abijciunt. Et sane ob tristissimi & crudelissimi istius facinoris aspectum, vulgus Moschouitarum cum non possent se continere, in lachri mas effundebatur, commiseratione summa percussus: quod tam indignissimè iste in fontes fœminæ cum liberis tam detestanda morte affectæ fuissent, execrantes in vni uersum carnificum istorum immanitatem. Quapropter cum has voces lugubres po puli audirent satellites, quodq; egerimè ferrent hoc genus supplicij, tunc minis vten tes ac ferientes populum baculis, abigunt hæc; verba addunt: O rebelles Magni Du cis, aperitè videmus, quod propter istos captiuos supplicio affectos fletis, at propedi em, credite, vos eadem fata sequentur.

Moschouita
fuit in
captiuos.

M. f. l. u. s.,
Herodas
in Antiqui-
t. 1. p. 1.
rater per
lucem.

DE FRATRICIDIO PERPETRATO A MAGNO Duce, Anno Domini 1570.

Rater germanus Magni Ducis immeritò ac perfidè delatus fuerat à quodā Consiliario, cui nomen erat Trzeciak Wiskonati. Audita hac iniusta ac cusatione Princeps, nullam fecit potestatem fratri falsum crimen diluen di, atq; quam ingentes cruciatus excogitare potest, illos adhiberi iubet ad exearnificandum & torquendum fratrem. Dumque est in medijs cru ciatibus, exegit ac extorsit ab eo omnes illius thesauros, & bona omnia tam mobilia, quam immobilia sibi vendicat, atq; cum præ magnitudine tormentorū vix seminiuus esset, tum iussu Principis securi illum ferit carnifex. Deinde fratricidam suam, quæ ante

Crimin
imputat
Magnus
Dux, qui
occidit A-
belem.

M O S C H O V I A E

conspicuum, eius procumbebat in terram, facie demissa, implorans misericordiam, atque iuberet à satellitibus, omnibus vestimentis exui, & turpissimè nudam constitui. Ita diutissimè illa miserrima foemina nuda omnium oculis exposita fuit.

Deinde quidam miles iubente Principe eam funi alligat, & conscenso equo, velocissimo cursu sine vlla misericordia, pertrahit illam in flumen, & aquis submergit atque perdit. Sciente Magnus Dux tam astorgos & impius extitit in fratrem & fratram.

2VO AMORE MUTVO, SE PROSEQUI
solent Moschovita.

In M. Cl.
min. lomo
hominis
lupus.

Nec fra-
ter a fra-
tre, nec
sacer ge-
nera mu-
tus.

O genus hominum, Moschovita, est adeo barbarum & perfidum, ut nihil tyacri sit apud eos, nec se vnumquam vero ac naturali amore prosequuntur, alter alterum impudentissimè & confidentissimè, sic sunt perfidissimi frontis, criminis alicuius insimulare non veretur, siue palam, siue clam: aut aperte, aut per insidias inuicem perniciem sibi machinatur: mutuique conuiuijs lacessere se soliti sunt. Familiare est apud eos patrem filio insultare, & filium in patrem irrucere, ac fratrem perfide deferre, sic ut nulla apud eos fides, & sanguinis reuerentia sit, etiam in conspectu Magni Ducis se proscindunt contumeliosè. Itaque accidit semel ante Principem anno 1570. quosdam duos fratres germanos, & nobiles, istius rei luculentum documentum edidisse, horum vnus vocabatur Mikiera Obolinski, qui malo genio præditus familiæ gentisque nomen patrium suum commutauerat: idque audiente ipso Duce, excogitauerat aliud cognomen, nempe Powrozowski, ac si diceret funigerum aut furciferum, & patibulo dignum hominem. Alter autem frater suæ nobilitatis haud immemor, gentileque nomē retinens, cum fratrem alloqueretur, compellere coepit nomine gentili Obolinski, qui velut furens, & atroci iniuria à fratre affectus, Magnum Ducem adit, & ad eum sic fratrem desert. Princeps Serenissime, pecto abs te, ut ius mihi administras de fratre, qui infami nomine me contaminauit. Vocor Powrozowski, & me contemptim appellauit, Obolinski. Idcirco supplex te oro, ut meritis ille luat poenas, non enim leuem ab eo mihi factam iniuriam censeo. Tum Magnus Dux euocat Consiliarios, quasi de re maximi ponderis consultandum fuisset, inquit. Necesse est ut vos hanc contentionē & grauem cōtrouersiam, inter istos duos fratres exortam adhibito summo iudicio, & magna cum æquitate diiudicetis. Frater itaque ille qui ita turpiter abnegauerat suam Nobilitatem, accessit ipsos Consiliarios, ut rem totam enarret, & sibi ius reddi postulet aduersus fratrem: Atque cum iam venisset frater alter, qui merito suā nobilitatem intuebatur, en in caput illius inuolat iste perfidus, & obijcit Vrsu, qui cum vnguibus dilaniare incipit: crudeliterque dilacerat. Et cū immanis iste frater videret quodam modo feram bestiam lassari, ense ferit alterū fratrem in pede, & statim magna vis sanguinis profluxit, quo ille inunxit os Vrsi, qui cum primum lambendo cruorem humanum iterum degustauit: & sic animatus Vrsus secundo apprehendit illū miserum nobilem: & horribiliter deformem reddidit. Quare iam iste impius frater, videns sibi pro iniuria scilicet esse satisfactum, voluit feram abstrahere & arcere, ne amplius seuiret, neue fratrem mactaret: at Vrsus ita amentabat & ad mactandū accensus erat, ut nec ab illo, neque à multis alijs posset difficultatē ab illo dilaniando abstrahi, tandem ex faucibus Vrsi, & carnificina illa ereptus est ille nobilis.

Crudeles
pau. ob
nobilita-
tis de, m-
fionem
aduersus
degenerē.

Simile quoddam facinus huic accidit, cum Magnus Dux Nouogrodiam depopularetur, ferro inquam & igne omnia perderet, ut supra dictum est, ducti sunt captiui aliquot Nobiles in Moschouiam urbem, inter etiam illos fuit quidam cum vxore & liberis, quem Nobilis commendauit cuidam aulico Regio amico suo. Iste cum detineretur captiuus diu ab isto aulico, semel conqueri coepit, idque grauissimè de inaudita illa tyrannide, qua vsus est Magnus Dux in Nouogrodienfibus internecioni dandis: deque iniurijs quibus ille & tota Nobilitas affecta fuerat: & planè iugum istius tyranni esse intollerabile: hisce verbis: Deus qui solus iustus est, haud dubie suo tempore

DESCRIPTIO.

207

pore vindictam sumet de illo sanguine innocentum tam inhumaniter & crudeliter sparsu, in ipsum Ducem & totam eius posteritatem: dignis pro meritis poenis ipsum castigabit. Deinde paucis post diebus, cum in animo suo volueret, se nimis temerè ista effutuisse: & hunc nobilem apud quem erat in captiuitate hæc delaturum ad Principem. Itaque fraudulenter excogitare coepit, nihil esse melius, quā si potius in hospitem suum hoc crimen transferret. Scribit supplicem libellum ad Principem, in quo indicabat Magno Duci hunc aulicum Principis hæc verba in dedecus ipsius protulisse: tradidit eundem libellum deferendum aulico, qui inscius erat omnium quæ scripta fuerant. Magnus Dux quamprimū perlegit supplicem libellum, iubet ad se accersi illum Nouogrodiensem nobilem, qui erat captiuus apud hunc aulicum. Iste oblatus Principi, ferrea fronte præditus, statim confert crimen, quo erat reus in ipsum aulicum impudentissimè, & ita se rem habere asserit, inquit. Serenissime Domine & magne Dux, tu nos subditos & seruos fideles affligis miris modis, interfici membratimque dissecari iubes: facultates & fortunas nostras nobis rapis, proditores nos appellas, rebelles & periuros, & alia horrenda nobis obijciuntur & ob oculos ponuntur, quæ omnia immeritò patimur, nec istorum rei sumus. At si scires quo odio vel plusquam vatidia, te prosequantur tui domestici, & quanta sit perfidia illorum, quibus plurimū fides erga te, quos quotidie maximis accumulas beneficijs: profecto egregiè eos exciperes, ex quorum numero est iste aulicus tuus, cuius carceri me tradidisti. Nam heri vespere, me præsentē & audiente, iactabundus hæc verba pronuntiabat. O vtinam Deus citissimè innocentes vindicer à crudelitate istius tyranni Magni Ducis, nam ille diris tormentis suos afficit, mactat & trucidat infontes, eorum bona & opes sibi ascribit, contra omnem æquitatem. De quibus rebus & iniquitatibus Deus breui sumet supplicium, istum Principem & tyrannū conteret & euertet cum tota eius familia, nec patietur eius successorem regnare. Tum Magnus Dux irrumpit in iram, & sic inquit ad hunc miserum aulicum iniuste ab isto captiuo accusatum. O perfide percipisne ea quæ iste contra te profert? nec data illi potestate respondendi & diluendi falsam criminationem, varijs questionum generibus torquetur: qui cum nihil fateretur, & confictum crimen diceret: iussit hominem membratim dissecari, & postea in profluentem iaci: sic ille nobilis, ignobilis plane & belluini ingenij falsò detulerat ad Principem infontem, lingua sua mendaci accersit necem innocenti, & ipse ex alterius interitu vitam & libertatem sibi comparauit.

Nec ho-
spes ab ho-
spite in-
im: & in-
gens ingra-
titudinis
exemplū.

MISERABILIS ET INDIGNISSIMA LANIENA, CVM
duorum Procerum Moschouitarum, tum etiam reliquorum Lithuanorum ac
Polonorum captiuorum, quibus paulo ante pepercerat
Magnus Dux.

Nno Domini 1570. cum ex Moschouia Internuncij Regis Poloniae, Proceres Poloni & Lithuani discessissent, die Eliæ Prophetæ, qui dies festus apud Ruthenos est celeberrimus, & Magnus Dux accumberet mensæ, & ei apponerentur secunda fercula, velut quodam cæstro correptus, surgit à mensa, & sic alloquitur sibi astantes satellites, sequimini me, quod faciūt ipsi, & mille quingenti. catapultarij equites: ille verò Princeps perniciosissimo curu pergit ad arcem, ibique omnes ordine se collocant ante palatium Ducis, tum etiam in hac arce cum habitaret vir summus, & ex proceribus non postremus, Petrus Serebrinus, & rei bellicæ peritissimus, iubet Magnus Dux ipsius domum more hostili impetiri & inuadi ab istis militibus, ipsum autem capite diminui & truncari: dicto Principis Parentes irruunt in domum illam, statim capiunt, & miserum illum Serebrinum extrahunt ex ædibus, ac offerunt Magno Duci, qui sine alia inquisitione, ne facta vlli facinoris admissi ab eo mentione, confestim ille satellitum præfectus Scvator, ar-

Nec ho-
spes ab ho-
spite in-
im: & in-
gens ingra-
titudinis
exemplū.

Petrus Se-
rebrinus
imque po-
rui.

MOSCHOVIAE

repta securi caput illi amputat. Ad extremum cum Magnus Dux, quicquid illi visum fuerat, rapuit & ex fortunis istius Petri Serebrini, reliquum permisit praeda militum: & ne quid superesset bonorum illius, iussit reliquias flammis & igne perdi. Vbi istud perpetrasset, conuertit se ad alium locum arcis: (est autem hac arx amplissima & valde spaciofa: vbi complures Magnates & Nobiles habent edes suas) & iubet magnus Dux quidam nomine Bulato Magistro equitum, vt cum non parua manu militū ædes adeat clarissimi & magni nominis viri Miessoiedi. Huic magno viro Princeps vix ante annū rapuerat uxorem elegantis formæ foeminā & ancillam, qua turpissimè abusus, & illas vbi violasset, fecerat suspendi ac strangulari in superiori limine ianuæ ædiū istius viri: vt supra diximus. Iste præfectus æquitum, aggreditur illas ædes, & expugnat facili- hunc Miessoiedi in medium forū trahunt: & ipse præfectus caput illi acinace obrun- cat: Qui cum iam cōmisisset istud scelus homicidiū, ense & manibus cruore ma- dentibus procedit ad magnū Ducem, & velut re maximi momenti præclare gesta, ait: Serenissime Domine & magne Dux, iam summo cum honore perfeci quod tu mihi in mandatis dederas. Ibi Magnus Dux pro suo more, vociferari coepit suum Hoyda Hoy- da, cuius clamorem tota turba sequuta est, eadem felici acclamatione vtentes. Ex arce deinde magnus Dux defleuit ad carceres, vbi erant multi captiui Poloni & Lithuani: suis satellitibus armatis comitatus. Vbi quidam mercator ciuis Moschouiticus, quid ageretur ignarus, vbi eminens conspicit magnū Ducem cum tanto satellitio, retrogre- ditur præ metu tyranni, quem statim apprehendi iubet & frustulatim dissecari, inquil- ens, ne vnquā fugias ante conspectū tui supremi Domini. Atq; cum propius ad carce- rem veniret, ipse Commentariensis, qui ibat petiitum panem pro captiuis, aspiciendo Principem aduentare, præ timore etiā reuersus est, & eundem magnus Dux raptū, mi- nutim secari iubet, dicens: alia vice nō timebis. Itaq; cum iam appropinquaret portas primi carceris, dicit custodi, vt citissimè fores aperiat, qui metu correptus & treme- bundis manibus vix aperuit: Aperto carcere indicit primo educendos nobiles capti- uos Polonos & Lithuanos, quorū primus fuit Petrus Biekowski Eques Polonus stre- nuus miles, illius pectus transfodit Magnus Dux lancea, at tam generosi fuit animi ille Biekowski, vt lanceam arripuerit manibus, & intorquere voluerit in ipsum Magnum Ducem, vt hoc pacto perpetuā nominis famā sibi conciliaret, quod tam infensum ge- nere humano tyrannum sustulisset. At Magnus Dux hoc animaduerso, coepit exclama- re in filiū: Iuan Iuan, id est, Ioannes fili fer opem, qui celeriter accurrit, & iterū illum Biekowski hasta transfodit, & sic mortuus in terrā cecidit. Secūdo productus ad lanie- nam alter nobilis Polonus Albertus Bugaski, hunc etiam ipse Dux sarissa sua transuer- berauit. Tertius fuit Besus, nobilis & magnæ familiæ gente Silesius, qui eodem mor- tis genere periit. Quare cum istos strenuos viros & nobiles Polonos manibus suis in- terfecisset, coepit suo acclamationis genere vtī, velut magnam victoriam adeptus fuis- set: Hoyda, Hoyda: quem ita ouantem omnes clamantes & vsurpantes hanc vocem persequuti sunt. Tum sic affatur suos satellites: Maestate mi iuuenes, irruite in carce- rem, & obuios quosque captiuos sine discrimine & vlla misericordia membratim dis- secate omnes. Isti dicto parentes, in primo carcere quinquaginta occidunt vinctos: Postea accedit secundos carceres, & similiter manibus suis occidit tres Nobiles, quo- rum vnus erat Ruthenus, ætatis maturæ, Polocensis Iacobus Molski, alter erat Gener illius, Eques Polonus, Iacobus Molski, sic & tertium similiter Nobilem Polonum, quibus omnibus ita trucidatis erumpit in suam vocem letitiæ solitam, & omnes ei accinunt ac respondent: & statim reliquos iubet à suis satellitibus dissecari, quod fa- ctum est, erant autem quinquaginta quinque, exceptis multis infantibus, qui vix nati erant dies septem. Terrio cum accessisset carceres, ibi & manibus suis edidit crudeli- tatis suæ exempla, tres mastrandō Nobiles Polonos, alios serè quinquaginta quinque, cū securibus & ensibus satellites membratim trucidarunt. Sic perpetrata hac immani strage & inaudita tyrannide, sic sparsa dissectaq; illa corpora iacere permisit supra ter- ram, quæ iam epota & imbuta erat, & mollissima reddita ex effusione sanguinis illius humani.

Ende for-
est viri il-
lustris Mi-
essioedi.

Abuius
mastrat
Dux.

Reliquia
erudulus
in capti-
uis.

Magnani-
mitas Bio-
kowsky in
Tyrannū
Moschou.

Litrat Pla-
ta. M.
schm, vnu-
cidamilo
captiuos,
in omni-
bus carce-
ribus pos-
tos.

DESCRPTIO.

122

humani. Quamobrem redijt triumphans & ouans in palatium, & totum illum diem in hymnis & tripudijs, & omni sonitu instrumentorum musicorum consumpsit: non aliter ac si magnam victoriam de hostibus adeptus fuisset: Sub vespere præcepit fru- stula membrorum istorum occisorum colligi, & extra urbem poni: qui in tres cumu- los sunt collocati, & aspersi arena & terra: sic mandati sunt sepultura. Erat inter cada- uerū frustra mulier nobilis vxor illius Molski, quæ cum fuisset graniter sauciata, non- dum mortua, hæc orabat pollinctores qui fossam faciebant, vt eam dimitterent liberè & parcerent ipsi: at illi nulla moti misericordia sepelierunt eam viuam cum illis foeti- dis cadaueribus.

Magnus
iungbat
vini cor-
poris mer-
itis, sic Mo-
schou fa-
cit.

Duo Nobiles captiui ex ista immani laniena remanserant, quos ramen postredie iste tyrannus capite plesti iussit, & extra urbem proijci, vixq; aliquid terræ illis inieci- tū. Vbi erant illi cadauera tot Nobilium & strenuorū virorum, vix arena superiecta fue- rat, id quod haud dubie ex composito fieri iusserat Magnus Dux ille, vt essent alitibus, & feris præda. Tertio deinde die, quidam Germanus tormentorum bellicorum præ- fectus, misertus hanc proiectionem cadauerum, quibusdam tres taleros dedit, vt fos- sa profunda facta, vel maximè terræ tumulo inieci- to, hæc cadauerum reliquias sepe- lirent & rumularent.

Bombæ
dary vera
mani, fi-
cuius mi-
sericordia
plenum.

DE TRVCI CARNIFICINA. QVAM EXERCVIT MAGNVS Dux, in clarissimos quosque suos Consiliarios, & optimates.

Ic sancti Iacobi in Iulio anno 1570 in ipsa vrbe Moschouia, Magnus Dux, iussit affigi octodecim palos grandes, & supra illos rotidem trabes in trans- uersum apponi in formam furcarum. Ciues cum primum animaduertūt tale theatrum parari & instrui, ingenti metu correpti se in fugam proripi- unt, etiam mercibus & tabernis meritorijs relictis, prædæque expositis: nemo sine præ metu in forum prodire audebat. Nam isti rumores in vulgus iparū fue- rant, ipsam Magnam Ducem inlatuisse omnes ciues vrbs Moschouia extremo affi- cere supplicio, cuiusque complures affixos iri. Satellites ad maiorem terrorem incu- tiendum, in medium forum adiecerant varia genera tormentorum & questionum ad homines torquendos, quæ ad nouebant illis trabibus. Deinde excitato luculento igne, vas ingens abeneum apponabant aqua plenum, vt bulliret & ferueret per multas horas. Quibus rebus ita comparatis venit Magnus ille Tyrannus, stipatus ampla & co- piofa suorum satellitum caterua: & ita instructus, quasi vellet in aciem & pugnam exi- re: sequebantur eum velut à triarijs mille & quingenti catapultarij: Duxque ipse se collocant pænes abenum, exercitus verò militum in circuli & coronæ formam dispo- situs. Tunc ad lecti sunt in proscenium trecenti Nobiles Moschouitæ, antiquissimarum & nobilissimarum familiarum homines, qui paulo ante præ nimio questionum & acutata mutilati & pessimè tractati fuerant, vt vix seminuui viderentur, vixque pe- dibus stare poterant, sed à militibus trudebantur turmatim, vt pecudes, ante Princi- pis conspectum.

Theatrum
lectum in
est miser-
bile eret. a
a magno
Duce die
s. Iacobi.

Descriptio
nomi sup-
plicij.

Is cum perspiceret omnes præ pauore & ingenti timore sese abdidisse in latebras & domos suas, ipse tunc obequitare coepit per omnes vrbs plateas, clara voce euocabat ciues, inquiens: venite absq; vllō metu, securi estote, prodite spectatū, nihil grauius in vos constituam, hoc vobis polliceor, quamuis is meus fuisset paulo ante animus, vos omnes funditus delere & perdere, sed iam mihi hæc mens mutata est, turō egredi po- testis & in forum venire intuitum quid agatur. Tum miserimus ille populus egressus turmatim & confertim, forū repleuit, imò erat tanta multitudo spectatorum, vt mul- ti ascenderint domorum testa, quò quis istius tragædiæ futurus esset exitus, viderent. Atq; postea affatur sic illam promiscuam hominum multitudinem: An num, o sub- diti, iustissimè ago, quod ita pœnas luant perfidi & scelerati proditores mei, tum

Mala an-
ni in
Duce est
mala men-

15. per po-
pulus pro
amore ap-
p. audit
Ducis.
Præter ist-
mulus libe-
ratis.

Tell. ac-
c. 15. 15. 15.
in 15. 15. 15.
15. 15. 15. 15.
15. 15. 15. 15.

Graviss. A.
p. 15. 15. 15.
15. 15. 15. 15.
15. 15. 15. 15.
15. 15. 15. 15.

populus statim vno ore acclamare capit: Vivat diu foelix, & incolumis Princeps & Rex noster: at improbi & flagitiosi suis meritis dent dignas poenas. Deinde Magnus Dux iubet produci centum & octuaginta ex illo damnatorum numero: postea sic alloquitur Nobiles, qui ad illud spectaculum venerant. En vobis istos liberaliter dono, doque eis vitam, accipite illos, liberos à noxa dimitto: eisque pro mea clementia, gratia ac favore ignosco, hoc pacto isti liberè dimissi, & ex præsentī morte diuino beneficio erepti. Tandem prodit Magni Ducis primas Secretarius, qui damnatorum album & catalogum habebat: & tum iubet educi quendam Moschouitam antiquissimo genere cretum, præcipuus inter eos, qui ab intimis consilijs Ducis sunt, erat appellabatur Ioannes Michaelovic Wiskomaty. Ibi ille Secretarius Principis, longa serie referre incipit crimina, quibus falso iste vir præstantissimus accusatus fuerat hīce verbis. Ioannes Michaelovic Wiskomaty, Cancellarius Magni Ducis, perfidissimè & impiè se gessit in Principem. Imprimis scripsit Regi Polonæ se ei velle tradere civitatem & arcem munitam, sui supremi Domini, quæ est in magna Nonogrodia: & hæc est prima in te accusatio: at tum sentica illum in caput percussit, addendo hæc verba: Perfidus es & ingratus, quod vsus sis hac improbitate aduerti tuum supremū Dominum. Altera perfidia est ista, quod literas dederis ad imperatorem Turcarum, vt cum exercitu potentissimo veniat occupatum & debellatum Regna Scytica, Casanense & Astracense, vt erat illi in votis: quo dicto, similiter flagello casus est in caput, subiecitq;, & secundò tuum Principem fraude doloque prodere voluisti. Tertium facinus quod admisti est, quod ad Scytharum Cæsarem, literas dedisti: quibus ipsum hortatus es, vt cum suo copiosissimo exercitu irrumperet in Moschouiam, eamq; deuastaret & depopularetur, atque occuparet, vnde factum est, vt ingens damnum & irreparabile dederint Tartari in Moschonia: tam ipsius Ducis arces igne perdendo, quam etiam longe lateq; miserum populum ferro interficiendo, & viñctos multos cathenis in durissimam seruitutem, innumerabilem inquam vtriusque sexus turbam abigendo: quorum cum sis author tantorum malorum, meritò vltimo es afficiendus supplicio, atq; vt antea fecerat, flagro asperissime eum cecidit Regis Secretarius. Tum miser Cancellarius istis falsis criminationibus insimulatus, & cum se innocentem esse sciret, sic respondit. Testor Deum Opt. Max. qui solus est scrutator cordium & renum, in cuius conspectu prohteor me esse peccatorem, sed confido eum pro sua Diuina clementia, propter sanguinem effusum charissimi filiū hī, mei miserū iri. Testor, inquam, Deum, me semper fidum & diligentem fuisse in munere publico mihi commissō à Magno Duce, vt fas est: ideo à falsis istis accusatoribus prouoco ad Tribunal Dei, quod iniuste sum accusatus & traductus apud Principem, atque hæc impostura detegatur in extremo die iudicij. Princeps cum stabis ad conspectum Diuinæ maiestatis mea innocentia apparebit: nunc verò apud te nulla ratio & æquitas locū habet, nec me à criminibus falso mihi impositis licet purgare. Adeo est tua auaricia inextinguibilis & pertinacia viciendiq; libido, vt sitias sanguinem meum: ebibe igitur illum pro lubito, & iam satisfacias tuæ improbitati, vt constituisti: nunc quidem tua figmenta & importuna commenta, videntur habere speciem veri: quia omnia per vim agis. Itaque Satellites excipiunt, en videmus te esse reum, cū tam dura oratione insurgis in Principem, turpiter lapsus es, & tuos sermones optimè expendimus. At ille Cancellarius ait: Vos o infelices homines cum Magno Duce, estis prædones & omnis improbitatis illius administri: effunditis immerito cruorem innocentem: tyrannicè omnia agitis, per fas & nēphas ruitis in cædes mortalium. Hæc omnia quæ mihi obijciuntur, falsissima sunt, nihil vobis facilius, quam tollere è medio infontem: At Deus aliquando, & veniet hora, quæ non speratur, cum vos puniet & pro meritis in vos grauiter animaduertet: quæ cum tam liberè protulisset, cōspuit in faciem illorum. Quare Magnus Dux iubet carnificibus hominem rapere: quem statim raptum, exuunt & ligant ad furcas illas sic dispositas: & suspendunt prono capite & ore in terram. Præfectus satellitum sic affatur ipsum Magnum Ducem: quo genere supplicij istum affici iubes? Tum respondet, vos

det vos omnes aulici mei suo ordine istum excarnificare debetis & dilaniare: Quare accingit se operi iste præfectus Molutus dictus: & ex equo descendens, accepto cultro auriculam dextram illi abscidit, alter aulicus sinistram excidit, tertius labra amputat, & sic ordine omnes illum membris mutilarūt, vt omnes se tam nephando homicidio contaminarent, & eade istius innocentis essent rei. Ad extremum quidam secretarius Principis, ne quid deesset ad cumulum crudelitatis, conscidit illi pudenda, & tum statim exalauit animā miser Cancellarius. Quare Magnus Dux vidēs ob abscissum membrum genitale, statim obiisse Cancellarium, indignissimè tulit, atque dira imprecatus huic secretario, sic in eum inuectus est. O scelerate, expectes paululum, istud torum est tibi exedendum, quod iste excedere debuit. Nam poenitus credebat, quod cōmiseratione motus, cruentas manus ita illi intulisset, vt citò è vniis discederet: Constituerat sanè istum secretarium morte truculenta punire, sed Deus anteuertit tyrannidem Principis, quia paulopost lue infectus, mortuus est. Satellites deinde demortui Iohannis Wiskomaty corpus deponūt ex furcis, & sic seuire incipiunt in illud cadaver, si uisulatum illud conscidendo, prius tamen absciso illi capite. Iste est exitus istius præstantissimi ingenio & virtutibus multis, excellentissimi viri Cancellarij Magni Ducis, cui patrem nunquam habuit imperium Moschouiticum.

Iussit secundo loco produci in Theatrum, suum Thesaurarium, cui nomen erat Michael Funichow, vir magni nominis & ingenij acerrimi, socius fidusq; amicus illius Cancellarij. Iste nō longis verborum ambagibus vsus est in sua defensione, sed breuiter sic loquitur: Appello ad Deum qui omnium rerum est conscius, & cuius oculus omnia intuetur, quia nunquam quicquam in te Dominum meum commisi, semper bona fide & sine fraude in administratione mei muneris me gessi: & cum accuser abs te, impiè & iniquè iam tibi dicam scribo, & anima tua in altero seculo se sistat coram Diuina Maiestate, vt mihi satisfaciatur. Hæc verba ubi protulisset, iubet Magnus Dux arripi miserum, & exui, atq; furcis alligari eo modo quo & Cancellarius. Tum postea ille Maluta præfectus satellitum, haurit ex vase æneo, ubi erat aqua feruidissima, & deinde alter equorū magister, accepit vas plenum aqua frigidissima, iste primo illa aqua caput abluere cepit, postea calidam & feruidissimam aquam infundebat, sic ille infortunatus vim feruoris & ardoris illius aquæ sentiens, ob atrocem feruorem, vocitabatur mihi sic: at ille minister Tyrannidis Maluta magis ac magis infundebat illam calidissimā aquam, ita vt tandem pellis capitis contraheretur in modum serpentis, cum se in spūas contorquet: ita hoc crudelissimo supplicij genere cōfectus, expirauit. Tercio iubet adduci in medium suum Cocum, iste cocus infinitis falsis testimonijs reus erat peractus, eoque genere supplicij est affectus, quo & Ioannes Wiskomaty, nempe membratim est dissectus, amputatis illi pudendis. Deinde iussit adduci quendam Georgium Czapkinu cum vxore & liberis, qui inter amanuenses & secretarios non potestimum locum tenuit, eumq; ex equo descenderet Magnus Dux, Basilus Themkin iussu Principis caput illi abscidit, sic & vxori ac liberis: Iste Themkin erat proscriptus ex Lithuania, ob necem Palatini Plocensis, & in Moschouiam aufugerat, tanquam ad asylum, primumq; locum ac præcipuum inter aulicos Principis tenebat.

Deinde productus est alter secretarius, cui nomen Iohannes Bulhakow, qui fuit vna cum vxore, & liberis etiam capite truncatus à Palatino Chirnouiensi, is vocabatur Pietrouicius.

Tunc iubet educi & secretarium suum Basilium Stepanow, quem & indicta causa aulicus è vestigio capitali poena afficit mandato Principis.

Ad extremum, vt ad hoc tragicum ac crudelè spectaculum nihil prætermitteret, præcipit Magnus Dux ducentos Nobiles captiuos extrahi in arenam, quos nominatim iubens sisti ante se, damnat morti, & singuli aulici ordine eos capite truncat: quæ eade cōfecta, prodeunt in conspectum Principis manibus & gladijs cruentis, cum hac voce letitiæ Hoyda, Hoyda: Sic se turpissimè aulici Magni Ducis sanguine innoxio contaminarunt. Tum eodem tempore mandat Magnus Dux è vinculis venerandum

quendam senem adduci: quem statim in equo ille arrepta hasta transfixit: & quamvis sic transfixus miser senex obierit: vt impletet suam crudelitatem illum plusquam sedecim vulneribus sauciavit. Hæc crudelitatis & tyrannidis horrenda facinora perpetravit intra horas quatuor. Illa cadauera nuda ita iacebant in terra, quorum nō parvus erat numerus: & cum lustraret illa cadauera quidam ex Principis satellitibus, caputq; Michaëlis Theaurarij intueretur, exerto ense caput in duas dissecuit partes, hisce verbis additis: recorderis quid mecum egeris. Sub vesperum cadauera illa sunt in vnum cumulum collecta, & extra vrbis porta elata, ibique ingenti fossa facta, iniecta & terra obruta. Sic crudelissimè tot cœdibus perpetratis iam in palatium Princeps rediens, descendit ad aedes Michaëlis Theaurarij, vbi inuenit uxorem illius, eleganti forma præditam, & vere honestam, valde luctu & dolore magno plenam atq; suspirantem, ob mariti necem, Ducis Ophanasi Wiazinski soror erat, de quo supra mentionem fecimus. Magnus Dux spirans suam immanitatem, apprehendi iubet, & extendi funem asperrium, qui ab vna parte muri ad alteram extendebatur, & cum patibus nudis alligare hunc funi, qui plurimum carnem & cutem e coriabat, vtq; detegeret mariti thesauros, ab vna parte vltq; ad alteram extrahebatur cum summo cœnitu. Filia eius, quæ erat quindecim annorum, hoc crudele genus tormenti videns, nō potuit se continere: quia eiulatu testaretur dolorem suum. Dux iubet illam rapi in medium, at filia. Dux maior natus, cōmiseratione motus, accurrit, & vestem eius tenens se assatur patrem: Pater charissime, dona me hac puella, ego carceribus illam occludam: tum pater, accipe tu quidem, sed postea matri illam reddas. Deniq; cum istis magnis cruciatibus & tanto dedecore honestam illam matronam affecisset, & filiam eius in monasterium relegavit: vbi illa ob magnitudinem vulnere & cruciatuum quæ passa fuerat dum traheretur per funem, non diu superstes exitit. Filium etiam istius Theaurarij in vincula coniecit, & omnes fortunas eius cuiuscunque essent generis, ei accepit: sicque distribuit vniuersam partem sibi vindicavit & attribuerit, quod erat vilius prædæ suorum militum exposuerit.

Eodem die venit in aedes Iohannis Wiszkowaty summi olim eius Consilarii, qui antea truculentè mactatus fuerat, uxorem in quoddam cœnobium deportari iubet: filium autem eius damnat perpetuis carceribus, & relegat in arcem munitissimam, quæ Bialeziario dicitur, ac si dicas lacum album: acceptis omnibus eius bonis. Postquam sic tam horribilem & truculentissimam edidisset crudelitatem, exactis tribus diebus, iubet produci in forum ex carceribus aliquot egregios Nobiles, qui statim capite truncati sunt, ab ipso Maluta præfecto satellitum: & ita diu iacuerunt humi, quos ipse aliquot vulneribus, vt suam sarcaret tyrannidem, feriebat, vtens securi. Cadauera illorum ita nuda in medio foro iacebant, vbi venales prostant merces, septem dierum spacio: vbi tandem à canibus deuorati, ossa verò hinc inde asportata ab iisdem canibus. Postridie iubet octuaginta foeminas generosas istorum Nobilium, qui ita immaniter trucidati fuerant, ad flumen deduci, ibiq; aquis submergi: ille autem innocentes frustra eiulari & lamentari. Satellites enim, crudele hominum genus, ipsas in aquas iniiciebant & perdebant.

Anno Domini 1569. missi sunt centum & quinquaginta coloni, ad ædificandam arcem, quæ vulgo Orlo dicitur, & cum cibo destituerentur, quia tum in illis locis ingens fames grassabatur: coacti sunt miseri, ob annonæ penuriam, ex suis nouem mactare, & illorum carnibus vesci, & sic diram compescere famem.

Eodem anno cum ipse Dux esset in arce Wolochda, quam extrui & muniri iubebat, ipsi artifices nimis dura famæ prælli, emerunt vitulum, & cum mactarunt, famem hoc pacto expleuerunt. Quam rem vbi audiisset Magnus Dux, iussit omnes comprehendere & flammis tradi: cum tamen ipsa necessitas, durum telum, eos excusare potuisset. Superstitio enim hæc à multis seculis recepta inter Ruthenos & Moschouitas, vt sit grande nefas, morteq; piandum, qui vitulum mactarit, & eo vesci ausus fuerit. Inter Moschouitas centum & quinquaginta egregij viri, pertasi tyrannidem Magni Ducis, &

& ferociam satellitum: constituerant se recipere ad Regem Poloniae. Quam rem vbi accepisset Magnus Dux, iussit omnes in quandam profundam lacunam valde cœnosa inijci, & ibi in modum pontis subterni: quos tam diu calcari fecit, donec profundissime in luto perirent ac submergerentur, & plane luto æquarentur.

Eadem die venit colonus ad Secretarium Magni Ducis, ei offerens lucium piscem lepidissimum. Quidam Monachus istud animaduertens, qui similitates alebat cum isto Secretario, idcirco statim accedit Principem, & hisce verbis illum alloquitur. Secretarius tuus, o Princeps, nunquam minutioribus vescitur piscibus, sed maioribus: quos piscatur in tuis lacubus, & solet lautissima suis congeronibus celebrare conuiuia. Itaq; Magnus Dux iubet ipsum Secretarium ad se euocari, & nulla data facultate se defendendi, sic enim damnat: iubet manibus pedibusq; vinciri, & in lacum profundissimum conijci: hisce verbis vtens. O nebulo qui tot pisces minores & maiores solibas tibi piscari, abi nunc, & quibuscunque volueris, vescitor.

2VO PACTO MAGNVS DVX SVOS EXERCET, ET instituit in ratione pugna, aduersus inimicos.

Vm Lithuani ex improbitate cepissent arcem munitissimam, vulgo dictam Borsko: cœperat ibi Palatinum & uxorem eius, quos captiuos ad Regem Poloniae miserant. At Magnus Dux paulopost cum redemerat, dato in eius locum magno viro Nobile Polono, qui cū redisset in Moschouiam cum alijs duobus Nobilibus Moschouitis, tū iussu Principis arrepti sunt ad supplicium: nimirum tria ligna sunt affixa in medio foro, vbi funibus per mediam corporis partem appensi, ipse cum filio sagittis eos eiacularatur, & trāsfigebat, inquit. O strenui defensores, sic oportet vos me & meas arcas defendere: postea ad exemplum Principis, & turba illa satellitum sic sagittis frequentissimis illos impetierunt, vt iam præ multitudine sagittarum, non viderentur eorum corpora.

2VO PREMIO ET MERCEDE AMPLA SOLEAT Magnus Dux, suos adulescentes afficere.

Mlustres ac clari viri, Ozyphas Scerbaty, & Georgius Boratinski, qui muerere Palatinatus fungebantur: cum missi fuissent ad defendendam & tuendam arcem Susa: intercepti sunt ab illo bellicoso Lithuanicarum copiarum imperatore: à Duce Romano & ab eius exercitu, in quo cōsistit magna strages Moschorum est edita, & inter alios illi præcipui viri duo capti, qui postea per permutationem captiuorum redempti sunt. Qui cum primum venerunt in Moschouiam, hilariter à Magno Duce excepti, & ad eius mensam inuitati. Tandem absoluto prandio, muneribus lautis & preciosis eos afficit: nimirum vnicuique illorum dedit vestem ex holoserico suffultam Zebelinis pellibus raris & elegantissimis, dedit & singulis preciosos pilcos albos. Atq; inter alia quæ cum illis conferebat, sciscitatus est ab eis quid ageretur in Polonia & Lithuania. Tum Ozyphas ille, retulit ea omnia quæ viderat ac intellexerat candidè & bona fide. At Georgius Boratinski rogatus, contra protulit ea quæ putabat grata fore Magno Duci, ipsi palpum faciendo & adulando: quæ planè absona erant à rei veritate, & absurda. Ac inter alia sic ausus proloqui: Inclyte & inuictissime Moschorum Cæsar, sic tibi persuadeas, cum Rex Poloniae audit, tuos milites iam adesse in finibus, & ibi grassari, maximo metu perculsus, querit latebras & loca abdita. Magnus Dux statim fucum sibi fieri intellexit, & subiunxit: Rex Poloniae igitur me timeret? At ille, procul dubio: clarissime & serenissime Dux, ita se res habet, & si copiosus exercitus irruerit in Lithuaniam, ille non est tam animosus, vt velit tecum in aciem descendere: aufugiet procul in aliquam munitissimam arcem, neq; etiam viribus par, aut arcibus munitis est tecum conferendus: Deniq; nun-

M O S C H O V I A E

quam tui exercitus impetum & vires sustinere poterit : succumbet protinus & terga dabit. Quæ conficta verba, cum in ipsius gratiam ac fauorem excogitata & compa-
nam orationem esse vidisset : detestatus adulatorium & leue hominis ingenium, coe-
pit nutare caput, inquit : O Rex infelix, o Rex miserrime, tui planè misereor, qui ita
me times : adeoq; sum tibi terrori, vt ad mei mentionē, cogites de fuga, vbi in Lithua-
niam venero. Hac oratione finita, tam contumeliosa oratione sic istum Boratinski est
alloquutus : O perfide & scelerate homo, iam tua perfidia, & mendacia mihi optime
sunt perspecta. Quocirca baculo quo vti solet, ferit illi caput, & cædit tergū, ac deniq;
totum corpus, nulla ratione habita illius preciosæ vestis, quæcum induerat : At miser
Boratinski hinc inde se vertebat : hæcque oratione utebatur. O Princeps Serenissime,
Deus te diu sospitem seruet, quodq; ab te verberor gratū est mihi, & sic me plane ho-
minem obsecrum & ignobilem castigare dignaris : nunquam ego potuissem eripi ex
captiuitate, nisi tua ope : sed quamprimum liberatus sum ex vinculis Lithuanicis, ci-
tissime me ad te contuli. Verum Magnus Dux non desinebat hominem crudelius tra-
ctare : læpius repetens hæc verba, o perfide & scelerate te esse turpissimum & menda-
cem adulatorem noui. Quare sic est ab eo tam diu verberatus, donec suum baculum
Princeps confregerit in minutissimas partes.

QUALIS SIT RELIGIO, ET PIETAS MAGNI
DUCIS Moschouia.

Vando Magnus Dux in suum palatium Alexandrowa, olim antequam
pulcherrimè extrueretur, Slobodam dictum, venire solet animi recrean-
di gratia, tum ibi quandam nouam religionem simulare solet & effingere.
Primum se nouo quodam Monachi nigri vestitu induit, cuius etiam imi-
tatores sunt omnes eius aulici, simul eodem vestitu iam parato vtentes.
Satellites verò illius armati adsunt, qui ad omnia officia prompti paratiq; sunt. Ille au-
tem Magnus Dux ita vestitus cum suis aulicis ingreditur sanum, ad preces matutinas,
& alias ceremonias peragendas, quibus vtuntur Rutheni. Sunt autem succincti loro,
cui adiunctus cultellus, manibus tenentes lucernam, in qua est accensa candela : quod
si quis aulicorum refugerit vti hoc vestitu & ceremonia, grauissimè cæditur virgis à sa-
tellitibus Principis. Hosce omnes vocat Princeps fratres, & se eodem nomine appella-
ri iubet, hæc est sancta aulicorum Moschouitarum fraternitas. At cum iam est tempus
prandij, porrigitur cibus, Magno Duci primum, quem habet in sua cistella, tanquam
primario fratri, & sic deinceps reliqui frat. ex suis cistellis accipiunt suum cibum :
Quod ad potum, singulis datur ad certā mensuram. Tandem absoluto prandio, om-
nes cum suis cultellis & cistellis se recipiunt in suas cellulas. Nam hoc palatium est edi-
ficatum planè in formam Monasterij. Quare cum secundū suum ritum absoluit, Mag-
nus Dux suas preces & horas Canonicas : tanquam maior natu frater egreditur ex illo
Coenobio, ac iubet aliquot captiuos, iam morti destinatos produci ex carceribus, ibi
omnes varijs mortis generibus afficiuntur : alij ad palum & rotam alligantur, alij secu-
ri percutiuntur, alij suspenduntur, alij miserrimè cruciantur, & frustulatim dissecantur :
deniq; multi aquis obruuntur. Ita quandiu ibi degit, singulis diebus decem aut vigin-
ti insontes ab eo supplicijs grauissimis tolluntur è medio : ita vt præ fatore cadauerum
illac nemo incedere possit. En fructus religionis Magni Principis Moschorū : sic suam
religionem sanctificat. Et quia patrem sequitur sua proles, ille Magnus Dux filium ha-
bet sibi suisq; truculentissimis moribus, persimilem. Nam ille voluptatis gratia solet
per illa mortua corpora obambulare, illa calcando, & baculo suo capita illorum con-
fringere, vel in illorum cerebra ciem baculi ferrati insiguit, inquit : vos o scelerati in-
staurati in vestrum imperatorem ac Principem, & me etiam.

Quiescentq; Magnus Dux ad illud palatium Alexandrowa, aliquem ex suis inui-
tat Coniuratorum. nemo est illorum qui nō credat se ad præsentem mortem accersi, nec
vnquam

DESCRIP TIO.

vnquam inde domum incolumen reuersurum, idcirco discessurus, primum d. d. d. d.
disponit, & vxori ac liberis valedicit, & amicis sua committit : ac ita ed, n. e. m. l. e. d. s.
ipse, vel mirabilis fortunæ casus illum hominem conseruari, de illo actum est. Q. uod
si impunè & liberè suos à se amandat : tamen postea non euadunt manus Principis, vel
quidpiam deterius eos manat. Sicut sanè accidit cuidam viro raræ sane virtutis, Theo-
doro illi nomen fuit. Iste non ita pridem functus erat legatione apud Regem Poloniæ,
& vbi redisset à legatione, inuitatus est ad Principem vna cum suis Nobilibus, ad A-
lexandrouam arcem. Qui licet inuitus, tamen se sistit ad diem dictam vna cum suis. Sa-
ne lautissimè & oppipare ille Theodorus & omnes eius excepti sunt ac donati ab ipso
Principe, multis preciosis vestibus, subductis pellibus Zibellinis. At via qua ibi tunc
transeundum, satellites per insidias erant collocari. Cum autem essent securi & nihil
sibi metuerent, en irruunt in eos satellites Principis, & illos spoliant Nobiles, & potit-
simum ipsum legatum : eosq; sic nudos relinquunt, vt ex vtero matrum exierunt. At-
que eo tempore maxima erat vis hyemis, quod ad augendam calamitatis eorum gra-
uitatem pertinebat, exuti spoliatiq; sunt currubus & equis. Itaq; sic miserè & crudeli-
ter tractati, coacti sunt pedes ire vsque ad urbem Moschouiam. Vnde factum est, vt alij
propter vehementiam frigoris intensissimi auriculas amiserint, alij digitos in mutum,
& articulos pedum, & nasum. Plurimi qui frigus ita horridum ferre non poterant, in-
terierunt in ipsa via. Ipse orator Theodorus fortè fortuna à quodam rustico nactus est,
vestem pellium caprinarum, qui hac vsus, arcuit à se vim frigoris, vt potuit. Ita iste le-
gatus cum suis splendide exceptus à Magno Duce, & honorificè donatus, postea cru-
deliter illusus, redijt in urbem Moschouiam, Pulcherrimum scilicet exemplum istius
Neronis, & eius humanitatis, qua erga de se benè meritos vti solitus est.

F I N I S.

EPILOGVS OPERIS.

Sed hac satis sint de immanitate ac truculentia Moschouitica : Nos autem bona fide & studio
recto, iustog. ordine literarum monumentis mandauimus, posteritati legendum de di. nus :
qua scitu necessaria sunt de tota Sarmatia : id est, de Polonia, Lithuania, Prussia atque Russia : qua
cum suo nomine complectatur Moschouiam, & de ea attigimus, quæ putauimus esse cognita. vti-
lia. Quoniam autem hodie, is qui imperium Moschouiticum tenet : superat suæ cru-
litate, N. ro-
nem, Caligulam, Heliogobalum, Maximinum, Phalarim Aggrigentinum : vel etiam quid
aut Mezentium : deniq; tyrannos, qui celebres sunt ac famosi apud Historicos, vel etiam quid
Poetas : ex infinitis nonnulla crudelitatis illius exempla delineauimus. Quod sane mirum esse
non debet, cum gens ipsa fera sit : Moschi siquidem à Mesech dicti. ac si dicas, homines arcus ex-
tendentes. Sane Moschis scriptores crudelitatem, morumq; feritatem semper attribuerunt, te.
sis est illa querela Psalmi : Heumih quod exulo inter Mesech & Cedar, id est, inter Moschos &
Arabes. Sedes Moschorum vetus fuit in Cappadocia, quæ non procul ab. s. l. à Syria : & ideo illa
gens fuit nota Iudæis. Innuit itaq; Propheta Ecclesiam Dei extremis istis temporibus afflictiones
maximas perpassuram : tam à Moschis, quam ab ipsis Turcis : qui ex Arabia prodierunt. Accepit
autem gens Moschouitica, ritus religionis Græcæ, anno Domini 987. sed successu temporis addi-
derunt illi multas superstitiones : Grauiissimus vir & scriptor nobilissimus Sigmundus ab Her-
berstein scribit, nunquam populum Moschouiticum publica explicatione doctrina, & concioni-
bus erudiri : Et quia sunt oppressi tyrannide horribili : opiniones sui Principis, etiam in religione
solent habere pro lege immutabili : sicut Athenienses degeneres fecerant decretum,
quicquid visum esset Regi : illud pium & iustum esse. Sed tuatur
nos Filius Dei ab impietate & crudelitate
Mesech & Cedar. Amen.

TARTARORVM CAMPESTRIVM IN HORDAS DIVISORVM.

MORVMQVE ET CONSVETVDINIS VITAE CORUNDEN BREVISSIMA DESCRIPTIO.

DE Cazanensibus Tartaris (antequam ceteros in hordas diuisos attingemus) Moschouitico imperio confinibus, dicendum nobis imprimis occurrit, quos Magnus Moschouiae Dux Basilus, anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, ditioni suae, plurimis diuersisque bellorum euentibus exantlatis subegit. Hij vero à Campestribus differunt quod agros colant domosque inhabitent.

DE REGNO CAZANENSI.

SVRA fluius, imperiū Moschouiticum à Cazanensi Regno dislimitat, qui ex meridie fluens viginti octo miliaribus infra Nouogrodiam inferiorem, cursu in Orientem reflexo, in Volgā exoneratur, in quorum confluxu Basilus Princeps Castrum à suo nomine Basilow-Grod appellatum, contra Cazanenses arcendos erexit. Porro Regnum Cazanense sexaginta miliaribus Polonicis infra Nouogrodiam inferiorem (de qua superius) limites, nos secundum Volgā fluium incipit, Orientem & Meridiem versus campis desertis qui ducentis miliaribus Polonicis patent, terminatur. Ad Orientem verò astitualē, Tartaros qui Shibanski & Cozaczi appellantur finitimos habent.

CAZAN vrbs, totius Regni Metropolis ad Volgā fluium & Cazanum à qua nomen sortitur, in vltiore ripa condita est. Arcem natura & opportunitate loci munitissimā & inexpugnabilem habet, à Nouogrodia interiorē septuaginta miliaribus distat.

Hij Tartari Cazanenses reliquis ingeniosiores, & aliquantulum humaniores sunt, circa agriculturam, remque domesticam (qua à ceteris maximè differunt) versantur. In domibus non in campestribus degunt, mercimonia rerumque permutationes varias, cum vicinis Moschouitis, Turcis & ceteris Tartaris exercent, Reges sui iuris ad Basilij vsq; Ducis Moschouiae tempora habebant, neminiq; tributa persoluebant, sed praedictus Basilus eos sibi tributarios multis annis cum illis vario Marte bella gerens, effecit, atq; pro suo arbitrio Reges illis constituebat. Id autem Cazanenses maxime coacti sunt subire, partim propter oportunitatem fluiorum ex Moschouia in Volgā influentium, partim ob mutua commercia cum Moschouitis conuicta à quibus inimicitiae tempore arcebantur.

Primus itaque Cazanensium Rex fuit Chelealeczk, qui tributarius Basilij feodalisque extitit. Hic relicta vxore Nursultan, absque liberis moritur, cui Abrahamin magni nominis Tartarus, ducta vxore eius vidua, consensu Magni Moschouiae Ducis Basilij, in Regno succedit, qui ex priore vxore filium Alegum nomine habuit, ex Chelealeczk autem relicta, duos postea Machmedenim, & Abdelatiph filios suscepit. Praedictus igitur Abrahamin mortuo, Alega velut primogenitus Regno potitur, qui cum mandatis Moschorum Principis non admodum obtemperaret, à proceribus Moschouiticis, qui ad consilia eius obseruanda constituti erant, quadam die in conuiuio deductus est, ibidemq; in vinculis aliquādiu detentus, tandem in Volochdam arcem relegatus vitam terminauit. Alega igitur ita Regno deiecto Abdelatiph frater ei succedit, qui etiam perinde vt Alega Regno priuatus est. Machmedenimq; frater in locum eius à Moschorum Principe suffectus, quo regnante Anno Domini 1504. Cazanenses iugum Moschorum excuserunt, ab eisque defeccrunt. Hanc defectionem cum

Basilus

DESCRIPTIO.

106

Basilus Moschorum Princeps didicisset, rei indignitate commotus, cum suis armis & tormentis bellicis exercitum copiosum corra Cazanenses destinauit, qui à Cazanensibus & Ceremis arcu vti peritis dolo circumuenti, impari Marte caesi & fugati, tormentisq; & Castris spoliati, captiuiq; in Astrahanense emporiū quod dicitur, Caspio sine Persico adheret, relegati Turcis, Tartaris & Persis venditi sunt.

Postea Cazanenses Scheale Regem hereditarium, qui Machmedenim mortuo successerat, Moschorum partibus fauentem expulerunt, Sapiregiumque Machmedigeri Tauricae Regis filium, ad Regnum suscipiendum vocauerunt, qui coniunctis viribus cum fratre Machmetigero Tauricae Rege, Moschouiae maximā partem crudeliter deuastauerunt, ad ipsamque urbem Moschouiam penetrantes, grauissima obsidione eam praeslerunt, ab eaq; non discesserunt, donec Princeps Moschouiae se tributarium praedicto Machmetigero Regi Tauricae perpetuo fore obstringeret, quod postea non praestitit. Ingentem autem & vix credibilem tunc temporis hominum captiuitatem, trecenta videlicet millia Tartari in Moschouia cepisse eduxisseq; dicuntur. Quam eladem irrefarciabilem Moschorum Princeps vlscere volens, exercitū copiosissimum conscripsit, Machmetigeriq; Tauricae Regem ad certamen prouocabat, dicens se superiore anno ab eo non indito bello ex insidijs furum latronumq; more oppressum fuisse. Ad ea Machmetiger respondit: sibi ad inuadendam Moschouiam satis vias multas patere, bella non magis armorum quam temporum esse, proinde eae se magis suo, quam alieno arbitrio gerere solere. Moschouiae autem Princeps videns se delictum fore, vlscendi libidine ardens Anno Domini 1523. exercitum ad Cazanense Regnum expugnandum duxit, in sinibusq; Cazanensium, ad Volgā & Surā fluiorū confluxum, munitionem propter infestandos Cazanenses condidit, quam à suo nomine Basilow-Grod appellauit. Postea re infecta exercitum dimisit.

Anno deinde sequenti 1524. ad Cazanense Regnum occupandum, ingentes numerosasq; copias, cum Duce quodam Michaele Georgij destinauit, Cazanensem quintādecima Augusti oppugnare cepit, quam quidam Moschouiae ad id laborati incenderunt, inuenteq; Moschorum exercitu funditus exusta est. Attamen in tam facili occupandi Castris occasione, Moschouiae ad expugnandum, occupandumq; castris combusti collem ne accedere quidem audebant. Tartaroscq; id denuo adificantes non impediabant, atq; ita postea arx Tartarorum strenua opera, Moschouitarumq; negligentia restaurata est. Moschouiae verò frustra moras trahentes, consumpto comectu fame laborare incipiunt, nam Ceremis tuentibus partes Cazanensium, hostiū itinere diligenter obseruantibus, emittarioscq; executientibus, nihil adferri poterat, adeo vt nec Princeps de suorum quae praemebantur necessitate cognoscere, nec ipsi quicquam illi significare de rerū suarum statu possent, & aliquot millia Moschouitarū à Ceremis caesa & fugata, nauesque plurimae quibus comeatus deferebatur ademptae, & aquis obrutae sunt. Tandem Moschouiae auxilijs aduenientibus castrum combustū denuo restauratū obstinatissime oppugnare ceperunt, tormentis machinisq; bellis armisq; obfessi quoq; exoneratis pariter in hostem bombardis strenuè se propugnauit, donec bombardario magistro, quem vnicum in castro habebant, glande scloppetario à Moschouitis icto priuarentur, atq; certis sub conditionibus Cazanenses cum Ducibus exercitus Moschouitici, inducias pepigere compulsi sunt, tributaq; secundū pactum ad mortem vsq; Basilij persoluebant. Mortuo tādē Basilio, Ioanni moderni Principi filio eius recalcitrare Cazanenses ceperunt, quos ille septē perpetuis annis bello acerrimo, vario tamē Marte praesit, arcemq; & ciuitatem Cazaniam regionis Metropolitim tormentis bellicis, & obstinato impetu militū suorum, puluerumq; bombardariorum suppositione anno Domini 1551. expugnauit, paternumq; opus strenuè perfecit, & ab hoc tempore Cazanensium Regnum, & vrbs Cazan cum arce, Principi Moschorū Ioanni Basilij filio subacta est, titulumque Regni praedictus Princeps sibi usurpat, seque Czar Kazanski, id est Regem vel Imperatorem appellat. Magna autem pars Tartarorum Cazanensium tunc temporis capta, Principis impulsu baptisata est, multi quoq;

T. iij

TARTARIAE

baptismum respuentes capite multati aquisq; obruti sunt: Nunc tamen communiter omnes Machometi dogma, erroresq; gentiles profrentur, exceptis perpaucis istis malignioribus, qui Ruthenico ritu, fidei Christianae praeceptis iniciati sunt. Atq; haec de Cazanensibus Tartaris breuiter dicta sufficiant, nunc confines Tartaros Nohaycenses caeterosq; campestres in Hordas distributos attingemus.

NOHAICENSIVM TARTARORVM HORDA.

Artari Campestres, cateruatim in campis nullis finibus obseruatis degunt, in Hordasq; veluti in quoddam prouincias, à quibus & cognominantur, diuiduntur. Horda autem conuentum, & multitudinis congregationem, catumq; hominum, in formam ciuitatis coactum significat. Caterum vna quaeque Horda nomine suo peculiari appellatur, quae multae ab inuicemq; moribus aliquantulum diuersae sunt, ex quibus praecipue Nohaycensis, Zauolensis, Praecopensis, Crimscensis, Cosaczkiensis, Tumenensis, Calmuckensis, Turcomanensis, & id genus aliae, quae omnes Machometi dogma amplectuntur prouidenturq;.

Nohaycensium Tartarorum Horda, post Tartaros Cazanenses orientem versus procedendo imprimis occurrit, quae ultra Volgam fluium amplissimum circa mare Caspium ad fluium Iayczk ex prouincia Siber decurrentem sita est. Huius regionis Tartari incolae non Reges, sed Duces habent, in tresq; Ducatus diuiduntur, quo à primus cum ciuitate Scharayczik, dicta ultra fluium Volgam orientem versus, cum adiacente ad Iayczk fluium Regione extenditur, Scharayczensisq; Ducatus à ciuitate Scharayczik dicitur. Secundus Ducatus in Horda Nohaycensi inter Cammam Iayczk, & Volgam fluuios situs est. Tertius eiusdem regionis Ducatus Siberiensis prouinciae partem (de qua superius) & omnem circumiacentem regionem attingit. Atq; haec omnes regiones syluosa sunt, excepta ea quae ad Scharayczik ciuitatem vergit, quae tota campestris est.

Horda
quid signi-
ficat.

Schara-
yczik.

Iurgenci-

Rex de
Cazania.

A Ducatu Scharaycensi Nohaycensis Regniorientem versus procedendo, occurrunt populi Iurgenci à Moschouitis appellati, quibus frater Magni Cham supremi Regis Tartarorum imperat, à Iurgencijs autem decem dierum itinere ad regiones Magni Cham Regis de Catagia (qui maximam Tartarorum partem possidet) perueniunt.

TARTARORVM ZAVOLHENSIVM HORDA.

Bulgaria siue Volgaria vel Zauolhensium Tartarorum Horda, à Cazanensi Regno & Nohaycensi Horda nonnihil in meridiem reflectendo occurrit. Traxit autem cognomen à Volga fluuiio celeberrimo, qui eam longo tractu interfuit. Ex hac Regione Bulgari, Slauones, qui nunc Turcarum Imperatori parent, & Volinci, Ruteni, Lituaniae populi Regi Poloniae subiecti oriundi perhibentur, prout latius in deductione Polonorum patet.

Bulgari
& Volin-
cy.

Zauolhensis autem Horda praecipua, & quasi Princeps caeterarum omnium olim extitit, incolarum videlicet multitudine & rerum gestarum fortitudine, lociq; affluentia & oportunitate, ex qua caeteri omnes Tartari Campestres ortum genusque duxerunt. Haec autem Horda Zauolhensis inter Volgam & Iayczk fluuios iuxta mare Caspium siue Persicum sita est. Reges sui iuris ad Alexandri usque Regis Poloniae tempora, moderni Regis Poloniae Sigismundi Augusti patrum, habebat infra annum Domini 1506. Sed tandem Sachmat Rex Zauolhensis ultimus, ob iniuriam quandam quam olim Crimscijs Tartaris praedecessores eius fecerant, à Machmetgirey Taurica Rege, ex Crimsca Horda oriundo regno pulsus, fugatusque est. Qui ad Alexandrum praedictum Regem Poloniae, Magnumque Ducem Lituaniae profugit, auxilij contra Machmetgirey implorandi gratia. Cum autem Lituani & Poloni

auxilia

DESCRIPTIO.

107

auxilia longius differebant, interim Machmetgirey Taurica Rex, Zauolhensis Regis supra nominati exercitum profligauit, totamque Regionem eius occupauit. Et ab hoc tempore Zauolhensis Horda penitus diuexata, & Regibus orbata est, quam postea Basilius Princeps Moschouiae imperio suo subegit, cuius titulum Ioannes modernus Princeps huius Basilius filius sibi vendicat, sequae Bulgariae, id est, Zauolhensem Regem appellat.

Zauolhen-
sis Horda
occupata.

Tandem ultra Viaticam Regionem, & Cazanensem Regnum Tartarorum tres Hordae, qui Thumenki, Schibanski, & Cozaczi appellantur, in campestribus habitant, cateruatimq; viuunt, ac tot quot lubet ducunt uxores. Potum ex lacte equino habent, frugum usum nesciunt, pecunijsq; non vtuntur, exorcismis & incantacionibus supra modum dediti, quibus caligines aliaeque intemperstates caeli sepius excitant, hocq; modo hostes frequenter profligant. Haec autem omnia, herbis, verbis, lapidibus, radicibusq; ab eis miris incantacionibus conficiuntur.

Mores
Tumen-
sium.

Calmuckiensis Horda trans Volgam fluium sita est, Caspio mari confinis, huius incolae in campestribus vitam ducunt, à crinibusq; quos nutriunt Calmucki Tartari appellantur.

Calmuck-
iensis
Horda.

ASTRACHAN TARTARIAE REGNUM.

Astrachanense Regnum, post Tartaros Nohaycenses, & Cazanenses ad mare Caspium situm est, compluresq; ciuitates habet, ex quibus Astrachan vrbs opulentissima, in qua emporium celeberrimum est, à qua rota circumiacens Regio nomen accepit, ad ostia Volgae sita est, ibi autem Volga fluius septuaginta pluribusue ostijs in mare Caspium exoneratur, multas ibidem insulas faciens, tantaq; aquarum copia ingreditur, vt procul spectantibus maris formam praeferebat. Hoc Regnum olim sui iuris erat, Regesque haereditarios habebat, sed anno Domini 1554. à Ioanne Basiliade Moschorum Principe vna cum vrbe subactum, occupatumq; est, cuius titulum sibi vsurpat.

Astrachā
vrbs.

Ostia
Volgae.

Ad hoc Regnum occupandum Sultam Zelim Imperator Turcarum, inuidia auaritiaq; prolatandi imperij Tartarici ductus Anno Domini 1569. 20. Martij die, ex Constantinopoli terra & mari exercitum ingentem Turcarum 25000. equitum & Ianiczarorum 3000. destinauit, naualis classis centum quinquaginta Galeris, & multis celocibus constabat. His demum omnes Hordae Tartarorum Praecopensium, ex mandato Imperatoris adiunctae sunt, 80000. equitum excedentes. Sicque iunctis viribus longissimo eoq; periculosissimo campestri itinere, multis fluuijs & paludibus superatis, ad Azoph perueniunt, omni comatu prorsus consumpto. Azoph autem in ostijs Tanajis fluuij Turcica arx sita est, ad paludes Meotidis. Postea ad victum necessarijs comparatis, omnis equitatus Turcicus & Tartaricus, per campestria & Hordas Tartarorum Nohaycensium, & Circassorum quinque montanorum, tardiosissimo itinere sub Astrachan, 5. Septembris venerunt: 24. hebdomadis cum ineffabili famis & sitis angustia in via transactis. Hebdomadam integram sub arce quicquam tentantes consumpserunt, aditum enim ad eam vasta Volgae circumluentis amplitudo prohibet. Interea Moschouitarum aliquot millia aurora instante, in nauibus & celocibus, Turcas & Tartaros inopinata excursione, magno cum impetu Duce Serebrny adoriuntur, multitudinemq; eorum postrata, spolijs onusti armata manu incolumes in arcem redierunt. Tartarorum quoq; aliquot millia ad vnū trucidauerunt, vt nemo ex illis euaserit, qui sub arcem pabuli acquirendi gratia superato fluuiio Volga excurrerant. Naualis quoq; Turcarum illi exercitus, centum quinquaginta Galerarum tormenta magna, pulueres bum bardarios, comearum, & alia belli expugnandi; instrumenta vehens, cum aduerso Tanai ab Azoph ad montem Perewloka dictum duobus ferè mensibus transactis veniret, Nauicq; siue Galeris terra in instrumentis ad id pertinentibus, per illum montem (qui miliaribus septem à Tanai ad Volgam fluium magnum sub Astrachan fluentem dista-

Expedi-
tio
Turcarum
ad Astrachā.

Astrachā
& Turcas
obsessa.

TARTARIAE

Turci & Moschouitici prae-
cipue
gunt.

bat) transferre vellent, Moschouitarum 15000. illos adoriuntur, sex millibusq; Tur-
cicum prostratis, spolia & instrumenta multa iam in terram exposita abstulerunt, reli-
qui vix ad naues aufugerunt, huiusmodiq; insperata clade accepta ad Asoph redire co-
acti sunt, vndiq; eos Moschouitis persequentibus. In Azoph existentibus aliud infor-
tunium accidit, pulueres enim tormentarij quos in arce deposuerant, igne fortè ad-
ueniente succensi sunt, cum ingenti Turcarum & arcis damno, ceteri Constantinopoli-
m petientes in paludibus Meotidis naufragio perierunt. Sed ad rem intermissam
redeo. Tartari & Turcae Astrachan frustra cum quotidiana diminutione suorum obsi-
dentes, de naualis classis in qua spes eorum recumbebat perditione audientes, vndiq;
hostis imminens, famisq; & sitis angustia pressi, coangustati, & ad extrema redacti 21.
die Septembris cum ingenti dedecore, damnoq; irrefarciabili, absq; vlllo Moschouita-
rum detrimento, obsidionem soluere coacti sunt. Ad Asoph 23. Octobris die venerunt,
quinq; hebdomadis in reditu cum ineffabili, periculosissimaq; miseria, & intollerabi-
li angustia transactis, per campestria enim desolata illis iter erat, vt nusquam pabulum
acquirere, & pro se & pro equis reficiendis poterint. Moschouitae enim gramina om-
nia passim succenderant, & aqua interdum quinq; integris diebus carebant, omnesq;
ferè ex illo exercitu Turcico, cum equis pariter fame & siti coangustati miserè perie-
runt, quidam in paludibus Meotidis Constantinopolim repetentes, aquis submersi
sunt, ita vt 225000. equitum, 3000. Ianiczarorum, & centum quinquaginta galeris a-
missi, vix 2000. Constantinopolim redierunt.

Turcarum
clades.

Schamachia
vrbs est
regio.

Turcomani.

Est quoq; Schamachia vrbs Tartarorum, ad mare Caspium condita, quae ab Astra-
chan sex dierum itinere abest, ab ea tota Regio siue Horda Schamachia nuncupatur,
hanc Rex Persarum possidet. Incolae autem huius Regionis texendis sericeis vestibus
excellentissimi sunt artifices. Turcomanorum Horda vltra Caspium mare sita est, eius
imperium inter quinq; fratres partitum est, quorum qui primas tenet Azynchan no-
minatur, reliqui verò Soltani appellantur, in totoq; imperio solummodo quinque
oppida reperiuntur. Incolae Machometicam haeresein amplectantur, viuuntque iuxta
Nahaycensium Tartarorum consuetudinem, & cum Persarum Principe, vulgo Zophi
nuncupato, frequentissimè bella mouent.

Tamerlani
vrbs.

Sarmacandia Orientem versus procedendo, vltra Turcomaniam, vrbs est amplifi-
sima, quae olim totius Tartariae Metropolis extitit, nunc verò ruinis deformis iacet, vna
cum multis antiquitatis vestigijs. In ea sepultus est Tamerlanes ille Tartarorum Rex,
qui olim Turcarum Imperatorem Baiazetem cum exercitu numerosissimo profliga-
tum, captiuum aureis catenis vinctum, in cauea velut auem per totam Aziam circum-
uehebat. Huius Regionis incolae Machometani sunt.

KYRGESSORVM HORDA.

Ritus Kyrgessorum.

KYrgessi Tartari cateruatim in campis degunt, habentq; ritum gentilem
huiusmodi. Sacrificus ipsorum quo tempore rem diuinam peragit, tunc
sanguinem, lac, & fimum iumentorum, terramq; sumit, commixtioneq;
insimul facta in vas quoddam intundit, & vna cum hoc arborem ascendit,
ad populumq; circumstantem concionatur. Concioneq; peracta in stultam
plebecullam, praedictam commixtionem spargit, populus verò in terram pronus pro-
uoluitur, aspersiunculamq; hanc pro Deo colit, firmèq; credit nihil esse perindè salu-
tare humano generi, ac terram, pecus, armenta. Mortuos loco sepulturae arboribus
suspendunt, his finitimi sunt Baschirdi Tartari ab Occidente, & Hieseliti ab Oriente.

Baschirdi
Hieseliti.
Molgomani.
Sami, Ba-
dai, vni-
que eorum.

Ab ijs vltra Imaum montem longo tractu procedendo ad Oceanum Sciticum, Mol-
gomozani, Baydaiq; Tartari occurrunt, hi Solem vel rubrum pannum stipiti appen-
sum, cultu diuino adorant, in castris cauernisq; subterraneis vitam ducunt, omniumq;
animantium & reptilium serpentum, vermiumq;, murum, & id genus aliarum rerum
incomesti-

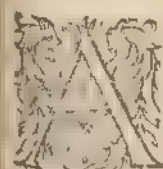
DESCRPTIO.

108

Incomestibilia, carne vescuntur. Idioma proprium habent, ijs contermini sunt Ma-
criti, & Samogides, quasi seipso comedentes populi.

Hij longe positos & penè ignotis Tartaris, populisq; campestribus in Oriente vltra
Imaum montem & Oceanum Sciticum degentibus breuiter descriptis ad reli-
quos Tartaros campestres Moschouitico imperio confines, qui Crimskij, Praecopskij,
& Pietioriskij, id est, quinque montani appellantur reuertemur.

CIRCASSI PIETIORSCZII TARTARI.

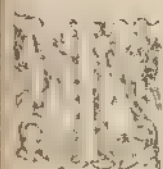

Regno Astrachan quod mari Caspio, vt supra diximus adiacet, in Occi-
dentem tandemq; in meridiem reflectendo, circa Meotidis paludes, &
Pontum Euxinum ad fluuium Cupa, qui in Meotidem exoneratur, Aph-
gasi populi imprimis occurrunt, vbi etiam vsq; ad fluuium Merulam qui
Pontum Euxinum ingreditur, montes eminentissimi sunt, in quibus Tar-
tari Circassi, Pietiorsczj dicti, id est, quinque montani, habitant. Viri sunt strenui, &
bellicosi, montium quibus interclusi sunt asperitate, & difficili aditu (à quibus & no-
men traxerunt) freti, Turcis & Tartaris fortiter sapissimè repugnant, lingua propria
vutunt, & Christianismum cum Ruthenicis siue Graecis caeremonijs conuenientes,
profiterentur, linguaq; Slauonica Sacra, Rutenorum more peragunt. In castris vt ceteri
Tartari viuunt, & in propinquorum funeribus pompas ducunt, magnificasq; exequias
celebrant, & in memoriam mortis amicorum auriculam integram, partem uè eius, te-
stificantes amorem, sibi ipsis amputant. Audacissimi Piratae sunt, nam fluuijs qui ex
montibus eorum fluunt in Euxinum Pötum siue paludes Meotidis nauibus delapsi,
quoscunq; reperiunt spoliunt, & excutiunt, eos praesertim qui ex Capha Constantino-
polim versus nauigant.

Aphgasi.

Circassi
Christiani.
Circassorum
exequiae.

CRIMSCII SIVE PRAECOPSCZII TARTARI.

Nec Cazan & Astrachan Regna Tartarorum, quae nunc Moschorum Prin-
cipi subsunt, longo secundum Volgam fluuium celeberrimum tractu, du-
centis videlicet & triginta miliaribus Polonicis, ad Boristhenem vsque flu-
uium campi deserti sunt, quos Tartari nullis certis sedibus obseruatis in-
colunt, praeter Azoph & Achasz ciuitates, ad Tanais fluuijs ostia sitas, Tur-
carum vrbes, quas Tartarorum magna pars incolis, & circūquaq; certis sedibus mo-
rantur, quinq; familiarem magna ex parte exercent. In his praedictis campis desertis ci-
uitas Cym olim Regum Tauricæ sedes, à qua Crymskij nominabantur sita est. Postea
vero toto lishmo spacio mille ducentorum passuum, ad insulae formam perfosso, Re-
ges Tauricæ non Crymskij sed Praecopskij, ab illa nimirum perfossione sumpto voca-
bulo, Praecop enim Slauonica lingua fossam, vel aliquid perfossum sonat) appellatur.
Haec autem ciuitas Praecop nominata, in Taurica Chersoneso sita est, quae ab Azoph
ciuitate celebri vbi est emporium insigne, quinq; dierum itinere distat. Tota autem Cher-
sonesus Taurica silua quadam per medium scinditur, eius mediā partem quae ad Pon-
tum fluuium vergit, Turcarum Imperator possidet, in qua Capha insignis vrbs, olim
Tauricæ loci dicta, Genuensium quondam iuris existens condita est. Hanc autem Ci-
uitatem emporium totius Asiae celeberrimum, Machometes Turcarum Imperator ex-
cepit, ita Constantinopoli Genuensibus quatuordecim annorum spacio obsidione
cum ceteris prodicione quorundam Genuensium largitionibus corruptorū ademit.

Crimskij
fossus.
Azoph &
Achasz.

Cym
vrbs.

Praeco-
pskij
vrbs.
Praecop
vrbs.
Taurica
Chersonesus
Capha.

Alteram peninsulae partem Tartari Praecopenses tenent. Omnes autem Tartari
Praecopenses siue Crimskij (qui nunc Taurica Regnum incolunt) originem suam ex
Zamolhenfium Tartarorum Horda ducunt, cum enim propter intestinam domesti-
camque seditionem Regno pulsi fuissent, nec vsquam in vicinia firmum domicilium
habere possent, hanc Europae partem occupauerunt, veterisq; iniuriae haud imme-

TARTARIAE

mores cum Zauolhenſibus Tartariſ, varijs bellorum euentibus belligerabant, donec eos Regno prorfus exuerent, Regesq; eorum extinguerent.

Tartari
Oczakow
Vv. 89.

OCZAKOW caſtrum & ciuitas, in oſtijs Boriftenis, ſiuij ad Pontū Euxinum ſita, quam Taurica Rex ademptam Lituania Ducibus tenet, Tartariq; Præcopenſes eam incolunt. Turcarum verò Imperatori nunc tributaria eſt, à Præcop ciuitate quadraginta miliaribus diſtat, ab Alba, quæ Moncaſtro antiquis dicitur, vrbe Valachia ad ſiuij Tyræ oſtia ſita totidem, à Circas verò oppido ad Boriftenem condito quadraginta. Porro ab hac ciuitate Oczakow Tartari Præcopenſes qui eam incolunt Oczakowſci Tartari dicuntur, frequenterq; varijs excuſſionibus Podoliam Raſia Regionem ſibi in viciniâ adhærentem, & aliquando Lituaniâ ipſam cæterasque Ruſſia partes infeſtant, prædaſq; & ſpolia cum hominibus abigunt, maximè verò ea de cauſa huiusmodi excuſſiones facere ſolent, cum illis ſtipendia conſucta à Rege Polonia pluſuſto retinentur. Solet enim Rex Polonia huic Regi Taurica ſtipendia certa quotannis ſoluere, ea conditione, vt opera illius quauis urgente neceſſitate vteretur, qui aduerſus quoscuq; hoſtes Polonorum, & Lituānorum, cum certis eoſ ijs militare quolibet tempore paratus eſt. Præcipuè verò Moſchouia Principis regiones ex parte Polonorum infeſtat, varijsq; excuſſionibus debilitat, vnde & princeps Moſchorum miſſis ſubinde muneribus aliquando illum ſibi deuincere ſolet. Tartarus verò muneribus interdum vtrinq; acceptis, vtrumq; etiam vana ſpe laſcat, Regi tamen Polonorum impenſus fideliusq; & obſtinatius militat, ac omnes prouincias Moſchouia Monarchæ ſubiectas nomine illius deuexat, & frequentibus inſultibus igne & ferro vndiquaq; peragrat, ampliſſimaq; ſpolia educit, prout & nuper Anno Domini 1571. menſe Maio, ipſo die aſcenſionis Dominicæ Moſchouiam ipſam urbem cum arce & totam circumiacentem regionem ad quinquaginta miliaria in latitudinem & longitudinem flamma, ferroq; protriuit, vaſtauit, mancipiaque & ſpolia diſtu incredibilia eduxit, exercitum etiam ingentem ſibi oppoſitum cum multis Ducibus & inſignibus belli præfectis fudit, & ad internitionem proſtigauit, trucidauitque adeò vt memoria tantæ crudelitatis Tartaricæ (quamuis antea quoque frequentes eorum excuſſiones forent) non extaret.

Moſcho-
uia à Tar-
tari ex-
uſta.

Tines Præ-
copenſiū.

Hij autem Tartari Præcopenſes Chriſtianis infeſtiſſimi ſunt, Turcarumq; Imperatori quotannis trecentos Chriſticolas pro ſtipendio pendunt. A Septentrione Magni Ducis Moſchouia regionibus, ab Oriente Tartariſ Quinq; montanis, ab Occidente & aliquantulumq; à Septentrione Ruſſia Polono Regi ſubiectæ, à Meridie Moldania, Valachiaq; contigui ſunt. In Campeſtribus circa Pontum Euxinum & paludes Meotidis, in totoq; Iſthmo & Cherzoneſo Taurica degunt. Rex eorum frequentius in caſtris, interdum verò in Oczakow ciuitate (quæ quondam Vitoldi tempore Lituania colonia erat) commorari ſolet. Horum Tartarorum ſitum mores, & barbaricam crudelitatem. Ouidius Naſo ibidem exulans, ſuis in Elegijs de Ponto latiſſimè deſcribit, hoſq; fluuios in Pontum Euxinum exonerari carmine inſcripto (quod ſubſcribere libuit) Elegia ad Albiuouanum decima, recenſet.

Adde quòd hic clauſo miſcentur flumina Ponto,
Vimq; fretum multo perdit ab amne ſuam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Pencuſſq; Hispanuſq;
Influit, & crebro vertice tortus Halis,
Parteniuſq; rapax, & voluens ſaxa Cynapes
Labitur, & nullo tardior amne Tyras.
Et tu fæminea Thermodon cognite turma,
Et quondam Graijs Phaſi petite viris.
Cumq; Boriftenio liquidiſſimus amne Dyraſpes,
Et tacitè peragens lene Melanthus iter.

Quis

DESCRIPTIO.

109

Tartaria
Moſchouia
Des.

Quique duas terras, Aſiam Cadmiſ ſerorem
Separat, & curſus inter vtranq; facit,
Innumeriq; alij, quos inter maximus omnes
Credere Danubius ſe tibi Nile negat.
Copia tot laticum quos auget, adulterat undas.
Nec patitur vires aquor habere ſuas.
Quin etiam ſtagno ſimilis, pigraque paludi.
Ceruleus vix eſt diluiturq; color.
Innata vnda freto dulcis, leuiorq; marina eſt,
Quæ proprium miſto de ſale pondus habet. &cet.

Hic Ouidius ſolummodo præcipuos eoſq; capitales fluuios recenſuit, reliquos verò complures & abſque numero annes inſignes, qui prædictis immiſcentur carminis breuitati conſulens omiſit.

DE MORIBVS, CONSVETVDINEQVE vita Tartarorum.

Abſolutis breuiter Tartarorum Hordis ſive Regionibus earumque ſitu, nunc de vitæ eorum moribus, veſtimentorumque vſu & viſtu pauca ſubiiciemus. Omnes autem Tartari prædicti, Machometi dogma exceptis Circaſſis Quinquemontanis amplectuntur, Turcarum ritu. Turcas tamen ſe appellari moleſtiſſimè ferunt, probriq; id loco ducunt, ſed Beſurmanos quaſi gentem electam ſe nominari gaudent.

Homines ſunt ſtatura mediocri, obefa, letaque facie, diſtortis & concauis oculis, barba capris ſimili horridi, capite raſi, exceptis excellentioribus viris, qui crines contortos, eoſq; nigerrimos ſecundum aures protenſos nutriunt, corpore valido robustoq; animo audaci, in Venerem eamq; naturæ contrariam laſciui. Viſtum ex omnibus animalibus quomodocunq; maſtatis, maximè autem ex equis habent, exceptis porcis à quibus ex præſcripto legis, vt re ſediſſima & immunda abhorrent. Famis ſomnique ſupramodum patientes, vt ea nonnunquam toto triduo quadriduoè perferant, tandem verò occaſionem ad vorandum naſti, ſupra modum ſe cibo & potu ingurgitant, eaq; crapula priorem inædiam reſarciunt, ſicque cibi & potus ſuperfluitate obruti, biduo triduoè dormiunt, in quos ſic ſomno penè ſuffocatos, & oppreſſos Lituani & Ruteni (in quorum frequenter regiones excurrunt) de repente irruentes, incautos proſtigant prædaſque repetunt. Cum autem aliquo proficiſcuntur, & ſi fame ſitiq; cruciantur, equis quibus inſident venas incidunt, hauſtoq; eorum ſanguine ſitim famemq; ſedant, equis verò huiusmodi venarū incisionem maximè prodeſſe putant. Equarum lacte ſupramodum delectantur, quo robustos pingueſq; ſe fieri arbitrantur. Herbis varijs maximè autem ijs quæ iuxta fluuium Tanaim creſcunt ſuauiſſe veſcuntur, ſale rariffimè vtuntur, ideoq; viſum ſibi acutiorem ineſſe dicunt. Quod ſi aliquando Reges ſive Duces exercitui ſuo comitatum diſtribunt, quadraginta vitis vnam equum dare ſolent, quibus maſtatis milites carnes inter ſe partiuntur, præſtantiores vero teſtina tantum vt rem opiparam & ſuauiorem ſumūt, quæ ad ignem parum calefacta, vt videlicet adhærentia ſtercora excuti poſſint, vna cum cineribus & carbonibus de igne otuſius crepta ſapaciter vorant. Non ſolum autem digitos pinguedine percunctos, ſed etiam cultellum, lignumue, quo ſtercora detergant ſuauiſſe lingunt, ſuguntq; Capita equorum apud eos in delicijs habentur, inſignioribuſq; tantummodo apponuntur. Cibus verò capeſſuri, locum quo cibus apponitur circumſedent, pedibus ſubtus tranſuerſim attractis, eodè quoq; modo mentem ſi adeſſi præcipuè legationem apud Polonos Lituanoſue obeuntes) circumſedent, præſtantiores

Statara
Tartarorum.

Vitiis Tar-
tarorum.

V.

TARTARIAE

verò super mensam accumbunt, sed suis in Regionibus nunquam ferè in mensa, nisi super terram comedunt, Insigniores Tapetas sibi substernunt.

Atque quibus in bello vtuntur hæc gestare solent, arcum cum pharetra sagittifera, cæstum, securim, framcamq; Sagittas autem veneno subtiliter inficiunt, de quibus etiam Ouidius de Ponto Elegia secunda & tertia ad Maximum libro primo testatur, cum dicit:

*Hostibus in medijs, interq; pericula versor,
Tanquam cum Patria pax sit adempta mihi.
Qui mortis sæuo geminent, ut vulnere causas,
Omnia vipereo, spicula felle, linunt.
His eques instructus, perterrita mania lustrat,
More Lupi clausas circumcuntis oues.
At semel intentus nervo levis arcus equino,
Vincula semper habens irresoluta, manet.
Tecla rigent fixis veluti vallata sagittis,
Portaq; vix firma submovet arma fera.*

Ad eundem Elegia tertia.

Maxima pars hominum nec te pulcherrima curat
Roma: nec Aufonij militis arma timet.
Dant illis animos arcus pleneque pharetra,
Quamq; libet longis cursibus aptus equus.
Quodq; sitim didicere diu tolerare, famemq;
Quodq; sequens nullas hostis habebit aquas.*

Idem Tristium libro tertio Elegia decima.

*Sauromata cingunt, fera gens Besiq; Getæq;
Quæ non ingenio nomina digna meo.
Protinus equato siccis Aquilonibus Istro
Inuehitur celeri barbarus hostis equo.
Hostis equo pollens, longeq; volante sagitta,
Vicinum latè depopulatur humum.
Diffugiunt alij, nullisq; tuentibus agros
Incustodita diripiuntur opes.
Ruris opes parua pecus, & stridentia plaustra,
Et quas diuitias incola pauper habet.
Pars agitur vincit post tergum capta lacertis
Respicens frustra rura, laremque suum.
Pars cadit hamatis misere confixa sagittis,
Nam volucris ferrò tinẽtile virus inest.
Quæ nequeunt secum ferre, aut abducere perdunt,
Et cremat insontes hostica turba casas.
Tum quoque cum pax est, trepidant formidine belli,
Nec quisquam pressò, vomere sulcat humum.
Aut videt, aut metuit locus hic, quem non videt hostem
Cessat iners rigido, terra relictâ situ.*

Equos quorum (genus Bachmar vocant) ceruice depræssa, pusillosque sed fortes habent, qui more dominorum suorum, laborem inædiamque & cursum longissimū diutissimè sustinent, ramisq; & corticibus folijsue arborum radicibusq; vngulis è terra

DESCRPTIO.

170

terra excussis, & euulsis pascuntur, his ita ad laborem assuefactis Tartari commodissimè vtuntur. Habent quoque alios eodem nomine appellatos equos generosos, corpulentos, & obesos, qui caput sursum erectum inter currendum gestant. Hos autem omnes equos castratos habent, quibus scilicet in bello vtuntur, tales enim plus laboris & inædiæ tollerare posse arbitrantur. Dum autem in regionem aliquam depopulandam, vel ad confligendum cum hostibus proficiunt, unusquisque eorum binos nesciè equos tecum ducere solet, ut scilicet vno defatigato, in alium ascendere possit: lassatos verò manu ducunt, vel ad comedendum mactant. In his equis flumina transitant, qui sorte fugientes insequentium hostium vim extimuerint, sellis vestibus cæterisque impedimentis à se abiectis, armis tantum exceptis effusissimè fugiunt. Feros bainlos qui vitæ belluè necessaria portant, sic assuetos habent, ut ipsi absque alio vel stimulatore equos cæteros (licet ipsis fugientibus aque suè tranantibus,) sequantur. Frena autem leuissima & simplicia habent, flagellisq; præ calcaribus vtuntur. Illas quoque leuissimas firmissimas tamen habent.

Constitum cum hostibus eminus audacissimè ineunt, in quo non diu perseverantes, hostibus insequendi occasionem dant, fugientes autem maximè cauendi sunt: nam in hostes insequentes à tergo tela scitè peritissimèque retorquent. Tandem conuersis de repente equis in dissipatas hostium insequentium ordines, denuò impetū faciunt, pugnamque redintegrant. In patentibus autem campis cum hostibus confligunt, agmine sinuoso in gyrum ordinato, quo certior & liberior nulla re obstantè, hostem ieculandi via pateret, iamque manus conferentes vndique hostium tela extorquendo circumferuntur, estque euntium & redeuntium mirus quidam ordo. Ductores verò quos sequuntur harum rerum peritissimos habent, qui si fortè, vel ab hostibus occisi fuerint, vel metu perculsi in ducendis ordinibus aberrauerint, tanta totius exercitus sit confusio, ut nec amplius in ordinem reduci, nec tela in hostem torquere possint, hocque genus certaminis à similitudine Choream appellant. In angusto autè loco si fortè eis decertandum venerit, nullus huius ordinationis est vñus, atque ideò fugam arripiunt: nam neq; clipeo, nec lancea, nec galea, muniti sunt, ut hostem in statana pugna sustinere possint. In equitando verò hunc morem seruant, ut contra hostis in sellam pedibus, breuissimè stapedibus insideant, quò facilius in vtrumq; latus se possint conuètere, relaque in hostes identidem contorquere, & si quid fortè in terram delapsum fuerit, id continuo, nulla re obstantè stapedibus innixi rollunt. In hoc autem atrox exercitatus sunt, ut etiam celerrimè currentibus equis id efficiant, hastis verò lanceis impediti, in alterum latus subito se demittunt, altera duntaxat manu pedèque equo adhaerentes, & sic frequenter aduersariorum ietus eludunt. Peditatu inter confligendum nunquam vtuntur, arces rarissimè oppugnant, tormentis enim & bombardis uti prorsus ignorant, quod si fortè aliquas arces dolo occupare, vel igne subposito succedere possent, eas funditus exurunt, captiuisque & exuijs e ductis vacuas dimitunt.

Cum autem incertis & nullis finibus obseruatis sedibus vagantur, inter ducendos exercitus, stellarum aspectu maximè verò poli arctici (qui Slauonica lingua, Zelesini) Kol quasi terreus stipes dicitur,) cursum suum dirigere solent.

Vestibus oblongis ad talos demissis pileisque appicatis communiter tam enim viri quam foeminae vtuntur, nec in cultu mulieres à viris quicquam differunt, nisi quod velo lineo caput regunt. Calligas quoque lineas gestant. Reliqua communis turbaque in campis passim degit, vestes ex ouium pellibus confectas habent, quas non mutant, nisi longè via prorsus attritæ laceraeque fuerint. Eorum Reginæ & Magnatum No aliamq; præcipuorum vxores, dum in publicum procedunt, facies velis lineis obtegere solent.

Vno in loco non diu commorantur, sed de pastis pascuis cum armentis, vxoribus, & liberis, quos in plaustris, & equis secum circumferunt, alio commigrant, exceptis ijs qui in oppidis degunt. Grauem autem infelicitatem putant, diu in eodem loco

V ij

morant. utrique liberis suis sic graue malum imprecantur, dicentes: O vtinam eodem in loco perinde vt Christianus perpetuo hereres, propriumq; fatorem olfaceres. Si vero bello aliquo grauiore vrgentur, vxores liberos, senesque in loca tutiora collocant. Quotiescunque in aliquas prouincias excurrunt, eas depraedatas captiuis abductis igne ferroq; funditus proterunt, & tandem otius fugiunt. Quo vero plures prouincias depoluerint, hoc se regni sui (in campis enim sub dio vivere solent) atmosphorare iudicant.

Homines sunt rapacissimi, alienis bonis semper inhiantes, pecora hominesque in captiuitatem, praecipue Christianos abigunt, praedaeq; & spolijs victitant, laborem enim remque familiarem prorsus detestant, inde & panis usum (exceptis ijs qui sunt confines Podoliae, Regioni Russiae Polonis subiectae) penitus ignorant. Auri Argentique apud illos usus nullus est, extra mercatores, rerumque tantum permutatione vtuntur. Quod si aliquid pecuniarum ex spolijs rebusque venditis a vicinis adepti fuerint, ea vestes in Russia caeteraq; necessaria vitae comparant. Captiuos in feruitutem quorundam sibi redigunt, caeteros Turcis alijsq; quibusuis extraneis negociatoribus aut vendunt, aut redimendos concedunt, virginibus reseruatis. Senes autem & infirmos, qui ad perferendos labores inutiles sunt, vel qui magno vendi non possunt, hos illi uenepibus velut canibus lepores exponunt, quo prima militiae tyrocinia inde adhaerant. Eos itaque illi iuuenes aut sagittis velut certum iaculandi signum conficiunt, vel obtruncant, decolant, lapidibus obruunt in aquasque praecipitant.

Iusticia apud eos nulla obseruatur, nam vt quisq; re aliqua indigerit, eam ab altero impunè rapere potest, & si apud iudicem de vi illataq; iniuria conqueritur, reus non negat, sed se ea re carere non potuisse dicit. Tum iudex huiusmodi proferre sententiam solet: Si tu vicissim re aliqua indigeris, rape ab alio. Si in contentione aliqua quispiam occidatur, authoresque sceleris capti fuerint, equis armis vestibusque spoliati dimittuntur, in dimissione vero iudex vilem equum & arcum dat homicidae dicens, abi remque tuam cura. Cumq; quietis impatientissimi sint mutuo tamē se non interimunt, nisi Reges inter se dissideant.

Nomina dignitatum apud Tartaros haec ferè sunt, Chan Regem sonat, Soltan filius Regis, Bij Dux, Murfa filius Ducis, magni nominis vir, Olbout nobilis vel consiliarius, Olboadulualicuius nobilis filius. Scyd vero supremus Sacerdos dicitur, qui apud Tartaros in tanta auctoritate & reuerentia habetur, vt Reges ei aduenienti occurrant, stantesque equo insidenti manum porrigant, capiteque inclinato manum illius osculant, idq; ipsis Regibus permixtum est. Duces vero non manum sed genua, Nobiles pedes deosculant. Plebei autem vestes tantum aut equi manibus attingunt. Homo priuatus, Xi appellatur, Officiorum vero Vlan, horum autem secunda est à Rege dignitas. Nam Reges Tartarorum quatuor viros praecipuos iuxta se habere solent, quorum consilio in rebus grauib; vtuntur, ex his primus Schiryn, secundus Baryn, tertius Gargyn, quartus autem Triptzan vocatur, & omnes sub hoc nomine Vlan comprehenduntur.

Ines hij Tartari Campestris nullos habent, sed cateruatim passim in campis degunt, idq; à natura inditum habent, vt ab hostibus equis deiectioni, vulnerati, armisq; omnibus spoliati, seminiuiq; relictis, manibus, pedibus, dentibusque, quoad & quacunque ratione possint, ad extremum vsque spiritum sese defendere solent, & tunc temporis maximè cauendus est, dum eum victum moriq; incipientem putas, moriturus enim alium post se trahit, atque hic finis totius descriptionis Tartarorum esto.

Panis & sum ignorant.

Mercatores.

Captiuos quomodo vtuntur.

Iusticia Tartarorum.

Supremus Sacerdos Tartarorum.

Obstinata audacia Tartarorum.

SUPPLEMENTVM DE REBUS GESTIS INTER REGEM POLONIAE, STEPHANVM, ET MAGNVM DVCEM

Moschouiae: Anno Domini 1579. in Augusto.

Onstat ex lectione historiarum, inter Polonos & Moscos, diuturna bella extitisse. Dum vel maximè Moscus Lithuaniae aliquot principatus & prouincias sibi usurpare voluit Poloni vero vbi lagellonem Magnam Ducem Lithuaniae, qui Wenceslaus dictus, in Regem assumpserunt, Regnum cum Lithuanico principatu coniunctum, & armis Polonorum defensum.

Hoc videre est locupletissimè apud Cromerum Historiographum Polonum. Et hec multis praclaris victorijs Sigismundus primus, Poloniae Rex de hoste Mosco potitus est: tamen sub Augusto Sigismundi filio coepit Dux Moscorum, valde esse intestus Polonis, & toti Lithuaniae. Atq; pretendere coepit sibi nescio quod ius in Liouiam, quae ante aliquot annos dedit se in fidem & clientelam Regis Regniq; Poloniae. Quare occupato Rege Polono: & etiam oscitante, impetum fecit in Liouiam, eam est depopularus: arces & oppida multa occupauit: Et deinde in Februario ante annos viginti, arcem Polosko in Lithuania, minus diligenter munitam obsedit, & per ditionem capit. Paulò post alias arces & ditionem Polocensem, quae satis ampla est in Lithuania accepit. Sic res illi succedere Mosco foeliciter: quamuis Poloni collectis copijs saepius vnà cum Lithuanijs, voluerint recuperare amissa: sed haec non potuere suam sortiri effectum, ob varios Reipubl. Poloniae casus aduersos. Nimirum propter interregna, cum Sigismundus Augustus obiit, & Henricus Valesius electus: Deinde cum Henricus Valesius inde discederet, & Poloni de noua electione solliciti, Stephanum Battori, Principem Transylvaniae elegerunt. Quocirca postquam in locum Henrici Valesij, Stephanus Battori est susceptus, dedit operam, vt ea quae ad dignitatem Regni pertinerent, persequeretur. Et cum iam induciae cū Mosco propter Lithuaniae principatum aestate superiori finiendae essent: haberetque Rex Polonus apud se Legatos Principis Moscorum: qui satis superbè pro more gentis legationem suam obire voluerant: existimauit re totius Regni esse, si armis apereret nomen famamque Polonicum, & repeteret possessiones à Mosco iniuste acceptas. Indicitur itaq; bellum aduersus Moscum: conscribitur vndique à Rege Polono miles, siue Polonus, siue Germanus, siue Hungarus fuerit. Vnde factum est, vt à vere vsque ad ipsam aestatem Rex tantum latioris impenderit: quod expeditione publica facta, exercitum mouerit in ipso Augusti mensis principio aduersus Moscum: Quod quam illi fortunatum fuerit, ex Edicto Regis quod iussit fieri pro re feliciter gesta aduersus Moscum videre est: illud Edictum, vt est Cracouiae typis expressum, hic subijciemus.

EDICTVM REGIVM DE SVPPPLICATIONIBVS
OB REM BENE ADVERSVS
Moschum Gestam.

STEPHANVS Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Liouoniae, Kijouiae, Volhyniae, Podlachiaeque, &c. Princeps Transyluaniae.

Vniuersis & singulis, Reuerendissimis, Reuerendis, Magnificis, Generosis Regni nostri Consiliarijs, Dignitarijs, Officialibus, Nobilibus, atque alijs Ordinibus omnibus sincere & fideles nobis dilecti. Quod superioribus proximis omnium Reipubl. Ordinum comitijs decretum fuit, vt bellum hoc anno contra magnum Moschorum Ducem administraremus, curae nobis pro Regio nostro munere, nostroque in Rempubl. studio esse suimus: & contractis exercitibus nostris, comparatoque aliquo partim contributionum pecunijs, partim (quod contributionum pecuniae minimè satisfacerent) alijs rationibus belli apparatu, extrema Iunii die Vilna ad copias nostras recensendas lustrandasque Suium discessimus. Quo quidem in loco, multa nos diligensque deliberatio tenuit, quorsum nos potissimum cum exercitibus nostris in hostem conferremus, quidque rectissimè & quam maxima cum utilitate Reipubl. nobis ante omnia, bello agrediendum esset. Rebus verò omnibus in accuratam considerationem vocatis, ex iudicio & Senatorum nostrorum & aliorum militarium virorum, qui nobis aderant, eam tandem in sententiam descendimus, vt primam nostrorum armorum vim ad Polociam oppugnandam conferri oportere concluderemus: quod quidem ea arx ceruicibus Magni Ducatus nostri Lithuaniae, atque adeò ipsi ciuitati nostrae Vilnae, nulla alia firmiore munitione interiecta immineret, ex qua nobis in alijs remotioribus Regni locis occupatis, oblata occasione summam non modo Lithuaniae diripiendae, sed Vilnae etiam adoriendae facultatem hostis habiturus videretur. Faciendum praeterea necessariò nobis visum est, vt cum bellum hoc non modo rerum communis Reipub. recuperandarum causa, sed hostem quam longissimè remouendi, grauiusque coercendi gratia susceptum habeamus, expeditionibus nostris in his potissimum regionibus maxima anni parte, aut frigoribus grauissimis, aut imbribus assiduis militiae infestis, tum quoque ob vastitatem difficillimis: propinquiorem aliquam sedem & quasi officinam, quam ipsa Vilna esset compararemus, ex qua quidem officina, quam maximè integrum recentemque penitus in solum hostile ducere militem, & belli instrumenta impedimenta; minore cum negotio ad res cum celeritate felicitateque gerendas transferre possemus. Quanta enim cum difficultate ac detrimento Vilna illud facturi essemus, breui hoc itinere, quò cum exercitu nostro progressu sumus, magna nostra cum molestia cognouimus. Accessit & illud, quod hac arce qua firmiorem maioremque hostis nullam habet, expugnata de alijs retinendis hostem eò magis diffidere, & occupandis militem nostrum sperare doceremus. Tantum verò abfuit, vt nos eò deterreri oportere iudicaremus, quod locus ille ab omni opere belli; apparatus firmissimus esse, perhiberetur: vt hoc potius de principio nobis recentibus militum nostrorum viribus animisque, quam ijs militiae diuturnitate afflictis tentandum existimauerimus. Cum igitur nihil factu potius vtiliusque iudicatum esset, nos factis ab inuocatione opis diuinæ, auspicijs, Suiro primum Illustrem Nicolaum Radziuil Palatinum Vilnensem, cum aliquibus equitum peditumque Lithuanorum copijs, & certo Vngarorum numero, cum Generoso Gasparo Bekkiesz Polociam praemisimus itinerum claudendorum causa, ne quid à magno Moschorum Duce praesidij accederet, quò & si maioribus in magna etiam viae difficultate itineribus peruenisset, tamen cum iam ante nostras ad hostem literas misissemus, quibus bellum ei diligenti cum explicatione causarum denunciauimus, biduo antequam nostrae illae copiae ad Polociam

etiam accessissent, equitum & peditum aliquid ab hoste in arcem immissum est: adhibita verò à Palatino Vilnensi, posteaquam propinquo ad arcem loco consedisset, ea diligentia est, vt post nullius subsidij hostilis accessio facta sit. Nos cum exercitu nostro & tormentis impedimentisque bellicis, in summa viarum iniquitate quam pluuiarum assidua magnitudo, & horum agrorum natura effecit, minoribus itineribus subsequuti fuimus, interea à copijs nostris quae praecesserant, arces tres, Kosiana, Krasne, & Sithno per excursionem celeriter occupatae, & incendio deletae sunt. Undecima Augusti die proximè Polociam cum copijs omnibus nostris mouimus, & propinquo ad moenia loco castra metati sumus, arcem ciuitatemque tribus locis obsidione cinximus, eademque die locis omnibus munitiones, fossasque propius hostem agere iussimus. Postridie ciuitatem non mediocriter fossis & aggere, & propugnaculis & parietibus densissimis, tum quoque praesidio firmam ea maximè de causa, quod illo loco nos à propinquiore ad arcem accessu prohiberet, incendimus, ac totam paucis horis deleuimus. Tum longius munitionibus nostris ad ipsas arcis portas promotis, omni conatu in arcem expugnandam incubuimus. Ostenderat vi sua praepotens Deus, in manu sua rerum gerendarum potestatem esse, & assiduas pluuias pluribus diebus ita immiserat, vt & operæ militum maiorem in modum impedirentur, & oppugnandi ratio etiam atque etiam retardaretur, conlinit tamen militi nostro maximis etiam in incommodis singularis animorum ad omnia obeunda tollerandaque ardor, sic vt in summa pluuiarum iniquitate, altissimoque luto nihil praetermitterent, quae ad oppugnandum pertinere possent, hostibus contra omnes nostros conatus accerrimis animis, & incredibili tormentorum vi, ita dies noctesque propugnantibus tanta peruitia, & flammas à nostris illatas extinguentibus, & vim omnem depellentibus, vt se tormentorum telorumque nostrorum iniurijs certatim offerent, & succumbentibus alijs alij confertim succederent, ostenderentque Moschos arcium defendendarum vi atque ardore ceteris omnibus gentibus antecellere. Respexit verò tandem nos sua benignitate clementissimi Deus, concessitque, vt quae prima nobis paulò serenior dies vicesima nona Augusti illuxit, ea incendium à milite nostro arce illatum sit, summa cum contentione atque discrimine, cum se miles noster in fossas dimittere, & Polottam flumen superare, denique arduum cliuum cui impositum propugnaculum erat subire, & manibus materiam ignemque inter infestissima creberrimaque hostium tela inferre necesse haberent, quod incendium cum vehementius exarsisset, & munitionis anterioris, in quo Sclopetariorum domicilium fuit, aditum aliquem patefecisset, teneri militum nostrorum ardor non potuit, quin per ipsam flammam irrumperet, atque hostem feriret, à quo tamen capto cum propugnatione hostili, tum maximè flammæ vi reiectus est, paruo cum nostrorum neque amplius viginti septem pluribus tamen vulneratis, hostium tamè ad ducentorum interitu. Dederat aliquam hostis eadem die deditionis significationem, quam non seriam fuisse animaduersum fuit, cum nouis se munitionibus flammæ altitudine nostris conspectum eripiente circumdare deinceps cognitum esset. Nulla igitur cum intermissione oppugnationis vim omnem adhibendam, nullumque hosti quiescendi, aut se firmius muniendi spacium concedendum iudicauimus, posteroque die ignem in alias munitionis partes miles in quo equites etiam erant, qui misso equo in pedes descenderant, intulit, quo cum iterum aliqua muri pars deleta esset, & cliuum in quo propugnaculum antea igne absumptum erat tenuisset, ac inde ad latus hostilium fossarum ac munitionum illa parte deleta tumultuario opere factarum fossas ac munitiones ducendo praesidarios circuire ferè cepisset, atque sic in potestate hostis esset, nos & sanguini Christiano parcendum & operam dandam rati, vt arce quam maximè integra cum tormentorum aliorumque belli instrumentorum apparatu potiremur, quae hostis ipse ad extremum iniecto igne delere posset, facta omnibus vitae gratia permisimus, vt qui nobis militare vellent (quorum qui velint magnus sanè est numerus) fortunas omnes suas incolumes conseruarent, atque stipendia nostra mererent, quibus redeundi in

EDICTVM

Moscoviam animus esset id nobis permittentibus atque omnem securitatem præstan-
tibus facerent. Palatini, Basilius Iuanouicz, Mikolinski Telakowski, Demetrius
Michalovicz Sczerbati Obolinski, Matthæus Iwanouicz Rzymiski, Iwan Hrehorowicz
Sabin, Petrus Iuanouicz Volinski, Lukian Tretiakow Rakou filius scriba, qui partim
præliare, partim in arce suere cum se sponte dedere, ac gratiæ nostræ permittere no-
lent, captos in custodijs habemus, & arcem ipsam præsidio nostro immisso iam obti-
nemus. In qua quidem arce, qui eam defendissent, & arma tulissent ultra sex millia fu-
isse compertum est. Nostri cum ingressi essent, passim magnam cadauerum insepultor-
um numerum reppererunt, tum tormentorum ac pulueris tormentarij globorumq;
tantam vim deprehenderunt, quanta in arce aliqua Christiani orbis his rebus instru-
ctissima posset reperiri. Quos quidem rei gestæ successus ut imprimis ad Deum præ-
potentem referimus, ita illi summa animi pietate agimus gratias, ac sync: & fid: vestras
hortamur, ut easdem pro bene gesta re publica agant simul etiam comprecantur, ut
quæ gerenda supersunt, quæq; in hostem huc deinceps etiam suscipiemus itidem ele-
mentissime fortunare dignetur. Quod illi pro sua benignitate, & causæ quæ hæc no-
bis arma induit bonitate facturum confidimus. Nos quidem ad res pro communi Re-
publ. gerendas, omne animi studium curam, laborem, operam, sanguinem, adeoq;
vitam nostram cupide semper prompteq; afferemus. Datum ex arce nostra Polocen-
si die vltima mensis Augusti. Anno Domini M. D. LXXIX. Regni vero nostri
Anno IIII.

STEPHANVS REX RZ.

Ex hoc Edicto videre est, quam fausta & fortunater fuerit hæc prima Regis Polo-
niæ expeditio, quæ hanc inclementissime anni tempore suscepta fuerat: Nam intem-
preies tanta æris & pluviæ continuæ videbantur prænunciare infelicem & inita-
re illam expeditionem: At Regis strenua virtus, hæc coram impedimenta superauit,
præterque spem & opinionem hostis castra metatus est ante arcem Polosko: qua, ut
supra dictum, capta non substitit, donec totam illam prouinciam recuperaret Magna
vis iumentorum & equorum ob pabuli defectum, & corruptum annonam propterea
pluuias perijt: nihilominus Rex non conquieuit, donec quod volebat, perficeret.
Nam hac arce Polosko sic feliciter capta, progreditur ulterius, & diuiso exercitu, Po-
lonorum, Hungarorum, Lithuanorum, alias arces obsidet, capitq; partim vi, partim
deditioe. Lithuani miro stratagemate arcem Turowla caperunt, dum scilicet vnā
partem arcis versus planitiem sitam defendit hostis: milites aliquot Lithuani collem
noctu conscendunt, & ingressi aliquot perforamen, qua tormenta ciaculantur, cla-
mant, impetum faciunt in Moscos, per scalas alij ascendunt: & sic illa arce potiti. So-
kol arx tertia, quæ accipiter latine dici potest, fortissima & bene munita, obsessa fuit à
Polonis, quibus præest imperator Milecius, vir summus, animosus, & gloria maio-
rum clarus, Podoliæ Palatinus: hæc defendebatur à bellicosus viris Moschouitis, qui
tam viriliter repugnant, ut non sine vtriusque gentis & Polonorum & Moscorum
clade capta sit: ferunt enim ad tria milia Moscorum ibi interfecta: Atque istud est fe-
ritatis & immanitatis barbaræ indicium, quod Moschouitæ quotiescunque Germa-
num militem capere poterant, tum illum dilaniatum & dissectum, ac puluere bom-
bardico infactum, ita extra arcis mœnia ciaculabantur: ut odiū suum in gentem Ger-
manicam re ipsa testarentur. Inter dedititios captus est præfectus militum Fedor Waf-
selouicius Seremiczius, qui erat ipsi magno Duci Moschorum ob suam fortitudinem
pergratus & amabilis: cuius viri iacturam grauiter tulit Magnus Dux. Milecius cum
Polonorum exercitu, ne quid decisset, ad perfectum victoriæ triumphum, castra mo-
uet, & grauiter iudicat Arcem vnā residuam esse, quæ nisi capiatur: futurum sit, ut per-

REGIS POLONIAE.

113

perpetuis incursionibus Plocensis agere recuperatus infidelitur. Est autem arx illa Sa-
sa, in summa planitiæ & palustri loco posita: cuius accessus est per difficultis ob proan-
das paludes. Tamen cum obsessi viderunt Poloniam Imperatorem nihil remittere de
sua diligentia, lapsi animis: tandem se dedunt & veniunt in potestatem Polonorum,
certis legibus & conditionibus præscriptis. Vbi arx illa Sasa tradita fuit, ibique ma-
gna vis tormentorum & commeatus bellici inuentus fuit: de continuo Regi arx il-
la deturbata & euerfa, ne & hosti amplius esset utilis: neque in ea toru-
la multum consumeretur. Sunt postea ab exercitu regio aliquot arces captae & ciuitate:
veluti Krasno, Sithno, & Kosiani: id quod prudenter à Polono factum, ne tot arci-
bus muniendis, vires exercitus diminuere cogere. Itaque rebus sic perbene & ter-
ribiliter, Dei auspicio, peractis: Rex disposuit in hybernā militem cum equis & p-
pedites: Et deinde indicit Comititia Regni, ut incaptum bellum cum hoste potius:
ad salutem totius Regni perficiat. Celebrata sunt Comititia Calendis Decembris: ubi
ab omnibus Ordinibus assensu est, ut Rex fortunam belli sequatur, & occasionem ad-
tam recipiendi omnia amissa à maioribus arripiat, ratioque nerui bellici, tam tribu-
tisq; alio pacto Regi est concessa. Sic speratur quod in Februario anni illius, & toto
hoc anno perget Rex Polonus aduersus Moschum: Quod utinam foelix faustumque
sit, ad salutem & incolumitatem illius potentissimi Regni, quod est Ger-
maniae maceria & propugnaculum aduersus hostes
& barbaros. Amen.

BOLESŁAVS CHABRI PRIMVS REX POLONIAE.

Coronatur ab Ottone, Vide fol. 10. pag. 2.

114

EDICTVM REGIVM SVIRENSE AD MILITES.

EX QVO CAUSAE SVSCEPTI IN MAGNVM
Moscouiae Ducem belli cognoscuntur.

EDICTVM REGIVM DE SVPPPLICATIONIBVS.
ob captam Polotiam.

RERVVM POST CAPTAM POLOTIAM CONTRA
Moscum gestarum narratio.

STEPHANVS Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae Liouoniae, & Princeps Transyluaniae, exercitus sui cuiuscunq; nationis, atq; ordinis militibus. Etsi tanta & tam nota omnibus iniuriarum magnitudo est, quas Magnus Moscouiae Dux Regno nostro Poloniae, Magniq; Lituaniae Duacui adhuc attulit, ut arma haec, in quibus hoc tempore versamur, sera potius cunctis, quam vel praepropera, vel non satis iusta cuiquam visum iri arbitremur: tamen cum studium nostrum satis expleri non possit, quo desideramus, ut quae suscipimus gerimusq;, cum aequitate iustitiaq; nos suscepisse, ij penitus intelligant, ad quos causa quaeq; attinere videatur: faciendum nobis hoc in bello existimauimus, ut exercitus nostri, cum eos non tantum ex Regni nostri Poloniae, Magniq; Ducatus Lituaniae, verum etiam Hungariae atq; Germaniae, alijsq; nationibus exteris compositos habeamus: certius vel recentiora cognoscant, quae inter nos, posteaquam Regni huius nostri Principatum gerendum suscepissemus, & Magnum Moscorum Ducem intersecessent: quae quidem istius modi sunt, ut facile pateat, nihil a nobis praetermissum esse, quod ad Principis Christiani officium, ad vitandum Christiani sanguinis discrimen, ad constituendum ex aequitate cum eo hoste concordiam, pertinere posset: ab illo autem, quae suscepta estaq; sunt, omnia cum hostilibus iniurijs coniuncta, & ad arcum, ciuitatum, ditionumq; nostrarum circumuentionem & detrimentum, nostriq; nominis dedecus comparata fuisse. Nos quidem simul ac in Regnum hoc nostrum peruenissemus, ut ceteros Principes Christianos, partim ordinum Regni nomine, ita etiam Magnum Moscouiae Ducem de accessione dignitatis potentiaq; nostrae, deque optima nostra cum eo etiam pacis constituenda colendaq; voluntate, fecimus per internuntios nostros certiores. Et dederat verbis, non nullam significationem, mutuae voluntatis atq; studij sui erga nomen sanguinemq; Christianum, & litteras addidit, quibus ampliori alicui legationi nostrae securitatem accommodabat, & peculiari ipistola, quae etiamnum nostra in potestate est, confirmabat, se imperasse suis, ut dum mutuo inter nos per Legatos res agerentur, ab omni iniuria maleficioque in nostros se abstinerent, exposcens ut eadem ad nostros mandata darentur. Etsi vero tam callide haec simulare non enim posset, quin se etiam tum proderet, verbis in nomen nostram valde iniuriosis, infestus illius erga nos animus, tamen cum eo se usque tantum iactaturam eius esse superbiam, in posterum vero illum ad mentem meliorem, & publicae pacis, & suorum salutis curam aliquam reuocatum iri existimaremus: habita a nobis eius litterarum confirmationi fides est: pro qua quidem fiducia, & mandata nostris dedimus, ut cum Moscis inducias diligenter conseruarent, & ad ipsum Moscouiae Ducem, Legatos quam amplissimos, Magnificum Stanislauum Kryski Masouiae Palatinum, Nicolaum Sapiha, Palatinum Miniepsensem, ac Theodoru Skumin Curiae nostrae Lituaniae Thesaurarium misimus. Quae dum a nobis fiunt, ille violata promissi fide (qua nos inducti, tantum abest, ut ab eo, dum nostri ad illum Legati perficiscerentur, hostile aliquid pertimescendum putaremus, ut tuta nobis atq; amica omnia pollicemur) subito nulla, aut renuntiatione induciarum,

aut belli denuntiatione adhibita, cum exercitu ipse, adeoq; vna filius natus maior Li-
uoniam inuasit, ac fraude potissimum, & conspiratione adductis in potestatem subdi-
tis nostris, in libertatem, liberos, coniuges, vitam, ac sanguinem Christianorum ho-
minum crudelissimè flamma ferroq; grassatus est: arcibus nonnullis ditionis nostræ,
dum extremis in sinibus Regni nostri necessario versamur, insidiosè occupatis: quo
tempore, quæ illius in tractandis per acerbissimos cruciatus captiuis truculentia, quæ
flagitiosa in vexandis honestissimis nobilissimisq; feminis turpitudine, quàm inexpli-
bilis in auriendo sanguine Christiano sitis, & in omni genere iniuriarum immanitas
fuerit, commemorari satis non potest: & qui supersunt crudelitati, & modis aliquibus
se ex illa acerbitate liberarunt, satis ista testantur. Accesserant iam tum Oratores nostri
ad ipsos Moscouiæ fines, cum in expectatum de his Mosci captis accipiunt nuntium,
quo quidem per moti, ad fines Moscouiæ subsistunt: nosq; faciunt de violata pace, de
qua literis suis Magnus Moscouiæ Dux nobis confirmauerat, diligenter certiores. Eri-
verò ab illo hæc fieri indignissimè perspiceremus, tamen adducti, studio consulendi
Christiani sanguini, atq; hæc sine maiori Christianarum vtrinq; prouinciarum vasti-
tate, atq; incendio ad tranquillitatē & pacem reuocandi: mandata nostris Oratoribus
dedimus, vt se nihilominus ad ipsum Magnum Moscouiæ Ducem cōferre pergerent,
& penitus, quis illi pacis nobiscum colendæ sensus esset, explorarent: ablatas verò à
Mosco eo tempore res, contra literarum fidem, vt repeterent, & quæ subditis nostris
ab illo calamitas proximè allata esset: eam modis omnibus sarciri postulerent. Quid tū
vero? cum peruenissent Oratores nostri, ac Moscus agere cum illis per homines certos
suos coepisset, subito ad omnem superbiam, atq; animi impotētiā descendit. Liuo-
niam non modò ab omni pacificatione, verum etiam mentione faciendā exclusit: nos
dignitatēq; nostram Regiam, ijs verbis atq; scriptis, à quibus non modò Principem
virum, eumq; Christianum, verum quemuis etiam cuiusvis ordinis abhorre quā
maximè decet, acerbè violauit, in Regnum nostrum Poloniæ, Magnumq; Lithuanie
Ducatum ius sibi arrogauit, idq; vanissimis modis asseruit, dum à Prussio nunquam in-
ter mortales cognito aut nato (quem Octauij Cæsaris fratrem, generis verò sui auctorem
fuisse contendit) orsus, ab eo se esse propaginem quartam decimam significauit: qui-
bus quidem generis sui vanissimis deliramentis, sibi ius per quā absurdè in vniuersum
Poloniæ Regnum, Magnumq; Lithuanie Ducatum, aliasq; Prouincias vendicare in-
stituit. Ac hæc omnia, cum post multas variasq; actiones, nostrorum Oratorum, cum
Consiliarijs Magni Moscouiæ Ducis: quos eam ad rem designarat, de certa induciarū
ratione conuenisset, nostriq; pro eo ac vtrinq; conuenerat, suas de eo literas perferri-
sissent: & Magno Moscouiæ Duci tradidissent: ille suas, quas è conuerso daret, non (vt
facere par erat) ad similitudinem literarum earum, quas Oratores nostri obtulissent,
veritatēq; mutue inter Legatos nostros eiusq; Consiliarios conuentionis: sed ad
arbitrium libidinēq; suam ita perscripsit, vt inducias ad Liuoniam pertinere nollet,
quinimò non modò eam sibi cum Curlandæ Ducatu, verum etiam quicquid nobis
vsq; ad Prussie fines ditionem est: (interest autem ipsius Lithuanie pars) credi à nobis
oportere significaret: quas suas literas ita perscriptas, cum in eas iusiurandum dedis-
set, nostris Oratoribus per vim superbè obtrusit. Quæ de re cum nos Oratores nostri
ante suum è Moscouia discessum, facerent certiores, ad Magnum Moscouiæ Ducem,
ex aulicis nostris, internūcium misimus, Nobilem Petrum Haraburdam, iterata cum
testificatione propensionis nostræ, colendæ cū eo pacis atq; concordie, idq; rei Chri-
stianæ consulendi causā, qua quidem in testificatione luculenter ostendimus, si com-
mune idemq; vtriusque nostrum iuramentum esse deberet, communem eo iuramen-
to inter nos atque omnes prouincias nostras pacem comprehendi oportere. Neque
enim honestati atque rationi congruere, si iusiurandū, de pace inter duos susceptum,
bellum quacunque de prouincia inter eos ipsos consequatur, quodque sanctissimum
concordie vinculum sit, in eo locus hostilitati relinquatur. Conuenire præterea no-
bis, tanquam Principibus Christianis, nos vt dictis factisq; omnibus, ita maximè reli-
giōsè

giōsè isti iusiurandi affirmationi, constantiam adhibere. Curandum igitur esse, vt
ne qua inter nos fidei, recteque factorum nostrorum conscientie, vis afferatur. Quæ
nostra æquitatis optimiq; studij plena cohortatio, tantum abest vt ponderis aliquid
apud Moscum habuerit, vt internuntium nostrum, posteaquam admisisse caudissetq;
à se longè remouerit, & in modum captiui diu inuitum retinuerit: cumq; suos ad nos
Legatos misisset, in Liuonia missis iam ad nos Legatis suis, arces nostras, ac sigillatim
Vendam bis oppugnauerit. quod cum per insignem faceret iniuriam, effectum Dei
præpotentis beneficio est, vt & exercitus ille, à nostris copijs, cum ad eas Suetica auxi-
lia accessissent, deletus sit, & in potestatem nostram tormenta, aliq; quibus nostra op-
pugnabat, cuncta peruenerint. Sub id ipsum tempus Legatos Moschicos ad nos Cra-
couiam, in ipsum Regni nostri quasi domicilium atq; sedem admisimus, cum eo tū
loco, permagna propè vndiq; gentium Christianarum, frequentia hominum versaretur,
Legati externorum Regum, Principum, atq; nationum adessent: eorum in oculo-
lis, cum eos audiendi causa ad nos in Senatum nostrum perhonorificè, vt fieri inter
Principes par est, introduci curassemus, à fastu suo nostraq; dignitatis contemptum
orsi, ad explicanda, quæ haberent mandata, nulla cohortatione se passi sunt adduci: q;
à Magno suo Duce præscriptum sibi esse significarent, ne quæ apud nos verba facerent,
nisi nos ante, quæ à nobis superbè atq; ad derogandum dignitati nostræ, in quodam
genere habendi sibi honoris flagitarent, præstitissemus. Quod cum nobis minimè cō-
mittendum iudicissemus, neq; illi à fastuosa pertinacia se adduci sinerent, etsi iterum
atque iterum ab illis, vt dicerent, contenderetur, indictis rebus è Senatu nostro, atque
adeò Cracouia discesserunt, atque ita re vlla non modo non confecta, sed ne affecta
quidem dicine ab ijs coepta, permisimus vt se in Moscouiam referrent. Quæ omnia,
vt perspicue testantur, quæ nostrum extiterit suscipiendæ cum hoste illo concordie
pacisque studium, quod consulendi sanguini ac tranquillitati Christianæ denderum,
ita ostendunt planissimè, Magnum Moscouiæ Ducem eò potissimum incumbere, hoc
agere, huc omnes sensus conatusque suos conferre, vt nobiscum hostilibus iniurijs
perpetuò dissideat: & cum ditionibus nostris, tū nomini amplitudinēque nostræ
modis omnibus derogatum velit. Misit ad nos postea per Nuntium suum literas, qui-
bus à nobis postulat, vt in ea induciarum verba, quæ citra Oratorum nostrorum assen-
sionem per scripta ostendimus, iusiurandum daremus, Legatis suis redeundi ad se po-
testas fieret, & si visum nobis esset, Oratores ad se iterum mitteremus, qui de Liuonia
secum agerent. Quam aurem & ab æquitate, & ab officio dignitateque nostra alienum
sit, ad ea nos iureiurando descendere, quibus non modo assensum nullam vnquam
accommodauimus, sed de quibus nos cogitationem aliquam suscipere, non oportere
intelligimus, quis non perspicat? Qui enim nos eius crudelitati Liuoniam, Curlandæ
Ducatum, ditionēque alias nostras, quæ Lithuanici iuris intermedie inter Liuoniam
& Prussie fines sunt, remittere possumus, quæ nobis pro Regio nostro Sacramento,
quod in nostra Regni inauguratione verbis solennibus dedimus, omni fide, cura, co-
nata tuenda, & ab aliena potestate, vitæ etiam nostræ discrimine defendenda intelli-
gimus? quod quidem officium nostrum, vt nobis antiquissimum commendatissimū-
que semper fuit, ita alienæ ab eò voluntatis significationem nullam vnquam dedimus
neque de ea Oratores nostri quicquam polliceri potuerunt, atque adeò constat, mini-
mè pollicitos esse. Nam quæ illi in verba cautionis suæ de inducijs per scriptæ iurarunt
ea ab omni istius modi concessione longè remota sunt. Quæ verò nō modò pacis inter
Principes feriendæ, sed inter priuatos etiam conuentionis alicuius in eundem ratio, quæ
vis, quæ necessitudo esse possit, vbi res alterius non modò nulla consensus voluntasq;
sed ne quidem suscepta aliqua cogitatio accedat: non vtriusque voluntatibus ad con-
tensionem adductis, & literis non tantum sententiarum, sed propè verborum omniū
similitudine perscriptis, negotium administratur? Quod quidem ita administrari &
solere & oportere, hunc ipsum hostem nostrum fugere haud quaquam potest, vt non
iuris æquitatisque memorem, at ea tantum recordantem, quæ in faciendis inducijs,

& pace ferienda, inter Serenissimos Prædecessores nostros, atque eius maiores, adeo-
que cum illo ipso, ante hac suscepta atque usurpata fuerunt. Neque verò minus, quam
superiora illa & hoc iniquum est, quod Magnus Moscoviæ Dux, nos in literarum sua-
rum verba iurare voluit. Quæ quidem literæ, etsi ex voluntate atque cōsensione viri-
usque nostrum, ac literis Oratorum nostrorum congruenter scriptæ fuissent, tamen
ut ille in cautionis suæ formulam iurasset, ita nos in nostram iurare conveniret: tantū
abest, ut à nobis in eas literas iusiurandum rectè possit exigere, quæ ab ipso pro arbi-
tratu suo perscriptæ, ab animi nostri sententia, mandatisq; nostris, & Legatorum no-
strorum assensu, plurimum dissident. Quæ omnia quàm plena iniuriæ doliq; fuerint,
quis non facillimè perspiciat: cuius quidem doli studia, ex eo se etiam ostendere, quod
quæ communicata, gesta, acta que inter Oratores nostros, & eos, quibus agendi cum
nostris Moscoviæ Dux negotium dederat, quæque ab ipso Duce constituta fuerant,
Legati eius, cum ad nos Cracoviam venissent, profiteri atque explicare minimè vo-
luerunt. Ad has verò omnes fraudum technas, mox armata vis, apertæque iniuriæ ac-
cesserunt, cum non modo Liuviam assiduis direptionibus ac bello infestum habere
Moscoviæ Dux non desineret, verum animam in sinibus Vitepsienfibus, in ipsa Magni
Ducatus Lituaniæ ditione, propugnaculum nuper collocaret, ac per suos remilitaris
Præfectos: illis etiam locis, subditos nostros trucidaret, alios crudelissimè diriperet, se
deniq; maximis delectibus habitis, magis magisque cōtra nos armaret: qui quidē de re,
cum non modo ad nos Illustris Curlandiæ Ducis, & Rigensium, simul etiam nostrorū
in Liuvia præsidiorum, quotidiani nuncij ac litteræ peruenirent: sed summa etiam
imploratio opis defensionisq; nostræ accederet, nullo modo debuit potiusque belli
administratio diutius à nobis differri. Proinde iustissimis istis gravissimisque causis
adducti, repudiandas minimèque iuramento nostro confirmandas Mosci literas, de
inducijs ab ipso arbitrato suo perscriptas nobis esse iudicauimus: quinimò ipsi in Mo-
scoviam ad Magnum Ducem, expositis quibus id faceremus de causis, per internunciū
nostrum remisimus, ac hosti illi bellum iustum legitimūque indiximus, cum iam tūc
ille maximas contra nos copias ad Plefcoviam coactas haberet. Quod ad Oratores at-
tinet, quos remitti postulauit: etsi qui neque literas, quibus fidem legationis suæ face-
rent, nobis reddiderint, neque ullam legationis partem explicarint, exploratorum po-
tius quàm Oratorum loco haberi à nobis merito potuissent, tamen quod Oratoribus
nostris in Moscovia significatum intellexissemus, Legatos eos ad nos missum iri, nihil
illis in omni genere & honoris habendi, & laucia conferendi vllō loco ditionum ne-
cessarium deesse siuimus, permisimusque, ut quod facere obstinauerant, nullis rebus a-
pud nos expositis, se in Moscoviam referrent. Quod verò postulabat, ut nostros Ora-
tores, qui de Liuvia agerent, iureiurando prius in eius literas de inducijs dato, iterū
ad se mitteremus: non perspiciamus, quid agi de Liuvia per Oratores possit, si ante iu-
rati in eius conditiones (quod exposcit) non tantum de Liuvia atque Curlandia, ve-
rū etiam parte nostrarum Lituaniæ ditionū, quæ mediæ Curlandiam ac Prussiam
cirimunt, decederemus. Minimè igitur nobis commitendum esse intelligimus, ut no-
uæ legatione, nihil aliud, quàm Prouinciarum nostrarum iacturam, ac nominis nostri
indignitatem aliquam incurramus. Intelligi atque adeo cerni arbitramur, quale no-
strum fuerit studium, vitandi omnem Christiani sanguinis profusionem, quod nostrū
pacis tranquillitatisque desiderium, pro quo quidem nos, ijs rationibus, quæ supra
expositæ sunt: experiri pacis conciliationem cum hoste illo contendimus, atque om-
nia indignitatum genera, quæ Maiestati nostræ Regiæ ab Magno Moscorum Duce alla-
tæ essent, libenter tranquillitati publicæ atque saluti, sanguini, fortunisque hominum
Christianorum condonauimus: verum his nostris omnibus studiis ad concordiam pa-
cemque propensis, tantum abest, ut quidquam ab eo æqui bonique consecuti simus,
ut ille hoc magis effrenatæ superbiæ atque impotentiae animi sui indulserit, & quæ ad
contumeliam nostram, nostrique Regni & Magni Ducatus Lituaniæ detrimentum
pertinere possent, suscepit. Cui quidem rei, ut modum aliquando finemque sponte
sua

sua futurum illum desperemus, facit inueterata iam perpetuaque eius cum Serenissi-
mis prædecessoribus nostris simili genere agendi ratio. quam quidem ex ea iniuriæ,
stimulare licebit, qua Diuum Sigismundum Augustum Serenissimum prædecessorem
nostrum affecit, cum missos ad se ex ordine Senatorio splendidos Oratores Palatinum
Inouladislauensem, & Castellatum Samogitensem contumeliosè tractauit, & modis
indignissimis contra gentium iura violauit, hominem Nobilem ex Serenissimi præde-
cessoris nostri aulicis spoliavit, & cum res qualdam preciosiores inspiciendi causa acce-
pisset, superbe retinuit, mercatoribus qui vnà venissent, magnam mercium vim eripuit,
equos in Oratorum illorum conspectu productos ferro dissecari curauit: à qua indi-
gnitate vindicanda, cum Diuum illum antecessorem nostrum mors (quæ breui subse-
cuta est) exclusisset, nos per Oratores nostros postulauimus, ut iniurias eas id temporis
illatas, sarcire studeret, cui quidem postulationi nostræ, nullum animus eius, iniuriæ
pertinacissimus, reliquit omnino locum. Quid illa, quæ Serenissimo antecessori no-
stro Henrico Regi per litteras de pace vtrinque retinenda promiserat, & contēpra pro-
missi fide, non ita multo post capta Pernauia, aliisque Liuvianis arcibus in potestatem
suam redactis violauit? Quæ quidem fidei vanitate, maiores etiam eius erga Serenissi-
mos prædecessores nostros prope omnes vsos esse perspiciamus. Neque enim obscura
est plurimum, qui ista verè memoriæ prodidere consensio, & maiorum istius Ducis Mo-
scoviciæ literis, quæ in tabulario Magni Ducatus nostri Lituaniæ seruantur, compro-
bari potest, quàm sæpè Magni Moscorum Duces Serenissimis Poloniæ Regibus, pace
suscepta, ac iusiurandi religione sancita, ad tranquillitatis fiduciam adductis, & con-
tra barbaros nonnisi Christiano infestos populos bella regentibus fidem impiè
fregissent, pacta omnia violauerint, & redintegrato bello, vel à necessaria prædecesso-
res nostros contra Ethnicos defensione, vel pulcherimis pro Repub. Christiana coep-
tis reuocarint, & obistere suis iniurijs cōegerint. Quorum maiorum in dictis factisq;
in constantiam, fraudem & insidias, hic Ioannes Basilij filius, hostis noster, non modò
omnem in se admisit, verum etiam auxit, idque tum maximè egit, cum litteris missis
ad Diuum Sigismundum Augustum Serenissimum antecessorem nostrum, de secu-
ritate Oratoribus præstanda, qui ad se de pace concilianda mitterentur scriptis, subitò
Polotiam inuasit occupauitque, cōsimili fraude erga nos vsus, cum postea quàm no-
bis fiduciam pacis attulisset, repente Liuviam armis oppugnavit, & tamen nos. Re-
gnum nostrum Poloniæ, Magnum Lituaniæ Ducatum à defensione eius prouinciæ
excludere instituit. Quandoquidem igitur spes nulla nos tenere amplius potest, ad
mentem fidemque inliorem Magnum Moscorum Ducem se vnquam recepturum
esse, quinimò iniurias veteres recentioresque nouis quotidie magis magisque accu-
mulet, certæ pacis fiduciam nullam afferat, omnia ad nos circūueniendum derogan-
dumque cum nōn tūc ditionibus nostris suscipiat, nos adhibitis atque adeo con-
sumptis omnibus studiis nostris, quibus fida atque æqua inter nos pax conciliari, & rei
sanguiniq; Christiano consuli posset, expleto iam omni officio Regis Christiani, hanc
rem & Deo præpotenti, oculis hæc suis iustissimis aspicienti, & legitimæ vindicationi
permittendam iudicamus. Quo nomine remissis illis insidiosis induciarum literis,
bellum iustum legitimūque, Ioanni Basilij filio, Magno Moscorum Duci denun-
tiamus: quo bello multiplicem nobis, cum ab ipso Magno Moscorum Duce verbis
litterisque, tum ab eius Legatis factam contumeliam, allatæque subditis nostris acer-
bissimas multis iam annis iniurias, & detrimenta omnia, quæ Regnum nostrum Ma-
gnisq; Lituaniæ Ducatus accepit, armis propulsare & vindicare in animo habemus.
Ut verò perspicuum sit omnibus, nos ad eorum, qui Magno Moscorum Duci parent,
hominum Christianorum calamitatem aut sanguinis profusionem minime ferri, de-
claramus nos ita armis nostris moderaturos esse, ut ne ijs (quanta maxima cura ac stu-
dio cauere poterit) quisquàm violeatur, qui non aut in præsidijs, aut acie suo periculo
propugnandas hostis nostri partes suscepit. Nam ut ab vno Magno Duce causas om-
nes, quibus in arma hæc impellimur, profectas esse intelligimus, ab vno nos honorem

EDICTVM

dignitatēque nostram oppugnari, ac prouincias nostras illius vnus libidine appeti ac sitiri perpicimus: ita in vno illo vindicare omnia, vnus refranata audacia grafsandi que atrocitate, in posterum tranquillitati publicæ paci que Christianæ (si fieri vlla ratione posset) consulere desideramus. Quæ cum ita sint, spe vel potius fiducia magna sumus, & **DIVM OPTIMUM MAXIMUM** quod bellum grauissimis iustissimisque atque adeo pernecessarijs de causis iniunimus, nobis, exercitibus nostris, ac Reipub. vniuersæ, quam obtinemus, bene & feliciter fortunaturum esse, & Principes Christianos, adeoque omnes homines, qui ista accipient, facile arbitraturos nos ad bellum hoc permagnum non temerè neque vlla profundendi sanguinem Christianum (cui prodesse, consulere, cauere semper studuimus) cupiditate ferri, sed ad ea hostilibus tot temporum per summam atrocitatem crudelitatemque; exercitis iniurijs impelli, nostra dignitate, & Regni nostri Magnique Lituaniæ Ducatus cæterarumque prouinciarum nostrarum statu, & subditorum nostrorum salute, fortunis, vita, sanguine, quem hostis ille truculentissimus iam nimium diu immaniter huius, necessariò commoueri, consilio iudicioque omnium Regni nostri Magnique Lituaniæ Ducatus ordinum duci, dignique nos fidam stabilemque tranquillitatem, & publicam inter populos Christiani nominis pacem concordiamque spectare. Quæ quidem belli nostri causæ, quæque animi consilijque nostri ratio, etsi de militum nostrorum studijs alacritate, fortitudine, fide, nobis dubitationem nullam relinquit: hortamur tamen, vt animus ad res nostro ductu in hostem hunc nostrum gerendas magnum fortemque; adferant, existimentque; & gloriæ & felicitatis summam in eo potissimum versari, si pro tam iusta honestaque causâ dimicetur: subditi nostri diurnas grauesque iniurias hostiles, vel à se vel ciuib. suis adhuc per pessas, hoc tempore pro more, virtute, rebusque gestis maiorum suorum & vindicandas & in omne tēpus sibi depellendas statuunt: extranei pro vicinorum salute, suam in discrimen vocare, fortissimeque armis contendere pulcherimum, necessitudini quæ vicino ad vicinum est conuenientissimum, & delere proximi parietis incendium, suæ suorumque securitati vtile existiment: omnes sibi tam iusto in bello summa fortium factorum studia esse adhibenda iudicent: quorū hoc maior laus atque gloria quemque consequetur, quò in grauiore hoc maioreque bello contra crudelem vniuersi propè generis humani hostem nobiscum versabuntur. Nos profectò cuiusque militum nostrorum virtutem, fidem, operam, conatū in omni genere præclare factorum, ea beneuolentia, gratia, munificentia prosequemur, vt neminem gestæ abs se fortiter rei poeniteat, omnes intelligāt, nos cuiusque industriæ, fidei, fortitudini sua præmia ornamentaque libenter tribuisse. Suiri die duodecima Iulij. ANNO DOMINI, M.D.LXXIX. REGNI VERÒ NOSTRI ANNO QVARTO.

RERVM POST CAPTAM POLOTIAM CONTRA MOSCVM gestarum narratio.

Apta Polotia, & iam ante in vicino arcibus tribus, Cosiana, Crasna & Sitna deletis, tres omnino arces, Turoulia, Socolum & Sussa in Polocensi ditio- ne hostiles supererant, quas hosti relinquere, neque ex belli suscepti consilio, neque dignitate sua, neque rei abs se gestæ fortuna Rex esse iudicauit. Turoulia quatuor supra Polotiam arcem miliaribus, ad Dhunam flumen, quo loco illud Turoulia amnis illabitur, sita est, sic vt duorum amnium confluxu maxima parte comprehendatur, quaque in continentem patet, inter vtriusque præterlabentis fluminis ripas, lacum transuersum, tanquam obicem, obiectum habeat. Quod inter Polocensem arcem, atque inter Vlam, Vitepscium, aliasque arces & ciuitates, altius in Dhunæ ripis sita, quæ semper in potestate Regum Poloniæ retētæ sunt, media Turoulia interesset, facile à Regijs castris ad Polotiam positis, commeatum exclusit, qui commodè ex locis superioribus poterat importari: quæ res non mediocriter in exercitu annonæ caritatem atque adeo inopiam auxerat. Quæ de causâ, circumfessa primum Polotia,

GESTARVM NARRATIO.

119

Polotia, Franciscus Zucus à Nicolao Radiuilo Palatino Vilnensi, tentandæ certis cū copijs per celeritatem rei causâ ad arcem Turouliam missus est. Verum quod & præsidio firmo, & defensionis diligenter intente locus teneretur, & pauca minoraque belli tormenta Zucus secum traxerat, effici ex sententia nihil potuit. Socolam ab arce Polocensi quinque miliaribus ea via distantem, quæ Septentrionem versus rectissima Plesconiam ducit, duorum itidem concurrentium fluminum, Dryiæ & Nisicæ, complexus continet: ea in arce præter vetus præsidium, quod tuendi Polotiam aditus causa firmum semper inerat, Theodorus Basili, F. Seremetus, & Borissus Basili, F. Seinus, Andreas Pelecius, Michael Georgij, F. Lycus, Basilius Criuoborsius Palatini, clari cū propinquitate Moscouiæ Ducis, alij tum rebus antea gestis omnes copiarum Præfecti, cum Magno Moscouicæ nobilitatis ac sclopetariorū numero confederant, posteaque se ab aditu Polocensis arcis, primum à Palatino Vilnensi obsessis itineribus, mox ipsa obsidione Regia exclusos esse intelligerēt: Accesserat hūc etiam Georgius Bullahacus cum duobus milibus sclopetariorum, partim Dunensium, partim Volhensium, qui ad Dhunæ & Volhæ fontium paludes ob perpetuas cum Tartaris dimicationes, cæteris belli vsu ac iaculandi peritia facile præstant. Quod hi omnes magno discrimine nostrorū ex propinquo castris iminerent, dum oppugnatur Polotia: Lithuanicæ quædam copiarum primum, Ioanne Voliminscio, deinde Christophoro Radiuilo, qui in Lithuania Regi à poculis est, dimicandi studio Socolam excurrunt: sed quod hostis arce & munitionibus prope arcem extructis, aut propinquo tormentis suis spacio in tuto se teneret, velitationibus tantum, nonnullis vtrinq; desideratis, res gesta est. Vtramque arcem Rex occupata Polotia iustis copijs oppugnandam ratus, Nicolaum Mielecium Podoliz Palatinum, summum copiarum Polonicarum Præfectum, cum equitatu Polonico stipendia merente, cumque; peditatu Polonorum, ac Germanorum cohortibus Socolam mouere, Vngarorum copias Turouliam accedere iubet: ipse vt medio loco omnem in partem casumque intentus esse posset, motis trans Polotiam castris, ipsique secundum flumen Dhunani metatis (quod pristinum castrorum locum, obsidioni quædam opportunum cum ad cingendum maxima ex parte arcem, tam ad promptam tuitionibus omnibus, ex quibus miles oppugnabat, auxilia afferendum, assidui imbres iam à rebus quidam & valde quàm cernofum effecerāt) ad Polotiam permanere, curaque quod ad arcem Polocensem, quæ munitiones aut flamma conflagrant, vt totine itis verberatæ vitium fecerant, instaurandum pertineret: simul etiam arci Polotiam præfecit Nicolaum Derohostalscium, in quem iam ante, Regno primum Polonico, mani omne ius nomenque eius Magistratus contulerat: hunc ipse in possessum mittit, præsidium iustum imponit, & quibus circum locis miles sinibus tuendis se collocetur constituit: templi etiam, quod monumētum diuinę ad victoriam opus esset, ædificationem decernit. Interea dum quæ opus erant ad Socolæ & Turoulię oppugnationem expediuntur, & miles vasa colligit, visum est Palatino Vilnensi, de Turoulia leuioribus copijs experiri, & quid hostibus in recenti consternatione fiducia esset tētare. Mittitur cum aliquo numero equitum expeditioni armaturæ leuioris quæ Cosacos nominant, Constantinus Lucomicius Vlenis præfectus, quem Turouliantes præsidij cōspicati, cum pauor maiorem quàm pro numero militum speciem copiarum obiecisset, exercitum vniuersum adesse rati, per auersam portam se properè omnes eijciunt, ac fugæ adunt Palatinis suis desertis: qui cum arcem sibi non deserendam putarent, ac soli in ea permanerent, ad quartam Septembris diem cum arce & belli apparatu ac commeatu omni Regiam in potestatem peruenerunt. Arci ita occupatæ miles ille, qui ceperat, præsidio relinquitur. Is dum inter ligneas munitiones ac domos tædæ ædificatas indiligenter ignem habet, tormentisque maioribus gratulationis & læticiæ causâ iaculatur, temere incēdio causam præbuit: quod sublatum paucis post diebus, quàm capta esset, arcem deleuit, vt non minore celeritate, quam occupauerat, Turouliam miles amiserit. Quod quidem hoc iniquiore animo à Rege acceptum est, quò præsidio hostili Sussam etiam tum obtinēti, Turoulia nostræ potestatis

W 4

facta, omnem subsidij aditum & commeatus accipiendi spem, certius eripere potuisset. Interea rerum Palatinus Podoliae Socolam (à qua Dunenses cohortes fama aduentantis exercitus permoti contra imperium Praefectorum, ut est genus illud militum leue, & insolens disciplinae, iam ante in Moscouiam redierant) cum copijs progreditur, & Drissam flumen imbribus proximis ad modum redundans ponte subitario opere effecto, transmittit, hoste quod facere in proclui erat, nihil repugnante, qui in aduersa ripa ociose tantum inequitans, inani metus faciendi studio, clare ut exaudiri à nostris facile possent, subinde inter se sciscitabantur, adessent apud se Astracorum, adesset Casanorum copia, quas alter adesse magna itidem voce respondebat. Fluminis superato Palatinus nulla cum mora propius hostem mouet. Quà accesserat inter utrumque flumen non ita magno ab arce intervallo sylua est, in qua maximam equitatus partem tendere iubet, peditum imperat, ut munitiones, in quibus versarentur, & tormenta dirigerent, fossa atque aggere subito efficiant: quas Poloni secundum Nissam, Germani iuxta Drissam ita ad arcem perducunt, ut cum iusto iam ab ea spacio abessent, transuectae ab Nissia Dryssam, itidemque ab Dryssia Nissam versus promouerentur, atque opera utriusque nationis committerentur: ultra Nissiam amnem minorem, quàm promptum hosti effugium patebat, Ioannes Zabassius Palatinus Braslauensis consistere & curare iubetur. Munitionibus perfectis, ac tormentis, ut visum erat, collocatis, cum iam tum in vespere dies vergeret, qui tormenta administrant, periclitari rem globis candentibus instituunt, tribus tantum in hostiles ditiones perlatis, cum alij alijs locis periculum incendij afferrent, & ijs restinguendis hostis detineretur, tertius eo loco, quo nascens primum fumus, mox flamma ab hoste non facile potuit deprehendi, vires cepit. Ab hoc incendium ortum, cum magnam hostilium munitionum partem subito complexum esset, hosti summam defensionis desperationem attulit. Quocirca ut perditis trepidisque rebus, & flamma se iam longius latiusque fundente, pars magna hostium globo temere facto, porta, quae meridiem versus ad Nissam vnà patebat, cōsertim eripunt: quibus ex proximis munitionibus Poloni impigre occurrunt, & obfistunt. Perducitur eodem properè signo sublato Germanorum sclopetariorum cohors: sic hostis in arcem flammamque reijcitur, quem dum nostri magna vi premunt, se atque signa portae atque inferunt. Dabat mox hostis intra arcem desperatis rebus magnas cum armis tum verbis dedendi significationes, quas cum miles Germanicus Russicae linguae nesciens, praeterea Polocensis presidij crudelitate, qua immanissima in captiuos omnes ac potissimum Germanos fuerant, iritati, minimè acciperet, eademque accerrimè misceret, ille desperata salute totis viribus contra dimicat, quaeque supra portam custodie erant, cataram è turri portae imminem in irrupentes deijciunt, sic nostros receptu alios, alios aditu subsidioque excludit. Atrox inde utrinque pugna fuit, & quata vtrorumque desperatione ob incendij vim, quod vndique se circumfuderat, ac pluribus locis dimicantes inter se pari interitu victi ac Vincentis exinguebat. Ad dexteram arcis partem munitiones ostium fuit, ad quod qui nostrorum errando perlatis sunt, integri euasere. Interea foris milites, quanta vi maxima possunt cataram moliantur, atque opere magno perstringunt, patefacta via, qui nostrorum supererant, faucij prope omnes atque ambusti, pariter cum hoste erumpunt, inferunt se integri alij praedae ex ipsa flamma rapiendae causa. Pars magna hostium aut in munitiones aut stationes Germanorum incidit, qui omnes per iram militarem & linguae ignorantiam interfecti sunt, in his Borissus Sainus, Andreas Palecius, Michæl Lycus, Basilus Criuoborscius Palatini cecidere. Quibus in Polonorum potestatem peruenire contigit, plerique omnes, cum qui aliquo aut munere aut numero fuissent, pro se quisque nomen ederet suum, facile apud linguae intelligentes seruati sunt. accaptiui habentur: quorum in numero Seremetus est, ut rerum gestarum fama, ita & corporis specie vultusque animi sermonisque cultu ceteris praestantior, & Mesoias Dunensium aliquod cohortium Praefectus, qui post militum etiam suorum discessum, cum ceteris praesidiarijs in arce permanserat. Arx ipsa cum iam incendio occurrere non posset conflagrauit. Hostium ad quatuor millia caesa, quos

quos ex lectissimo, & quidē pratoriano milite Magni Ducis fuisse, etsi ex captiuo cognitum est, tamen etiam ex ipsa corporum stratorum forma & proceritate, animique perditis in rebus adhibitis, tum praedae ratione potuit intelligi. In qua quidem praeda maior & pecunia, & vestis preciosa, & aliorum ornamentorum numerus fuit, quàm ut gregarij militis fuisse videri posset. Captiuorum ea multitudo est, ut & penes praefectos copiarum permulti sint, & Polonorum militum propè sint nulli, qui in potestate non singulos, alij plures habeant. Sussae oppugnatione, quàm suscipere difficilem & spaciosi lacus, & palustria circum loca, & Autumnus ipsius tempestas redditura erat, temerèque militem iam ante maximis incommodis affectum nouis periculis obijcere, Regi visum non est: cum potentissimum arcem eam, penitus Lithuaniam versus sitam, & ab omni suorum subsidio, & commeatus consequendi potestate exclusam, (ut vis nulla adhiberetur) sponte dedituram sese non dubitanter existimaret. Itaque praesidia tantum militum stipendiariorum circūquaque in statu disponit, quae Moscos ab aditu ad Sussanos arcerent. Neque fefellit ea Regem existimatio: nam & ipse Moscouiae Dux, dissidens Sussam amissa Polotia retineri posse, sexta primum, tum iterum decima septima Septembris die, mandata ad Petrum Theodori F. Coliceum, Palatinum Sussensem ac praesidiarios omnes dederat, ut templi imaginibus & libris, omnique apparatu sacro in terra defossis, aut quacunque alia cura adhibita, ne in hostium potestatem peruenirent, arcem incenderent: bellica tormenta ac puluerem tormentorum omnem in ne deleerent: tum operam, qua euadere possent, diligenter darent, ac saluti suae consulerent. Haec mandata cum (quod certius perferrètur) per plures nuncios Sussam misisset, nonnulli eorum in arcem perueniunt: vnus à Regio milite interceptus, ad Palatinum Podoliae cum literis perducitur. Sub idipsum tempus, Palatinus Polocensis dat Sussae literas, quibus significat, se Polotiae cum parte exercitus, à Rege iussu mandatis relictum, ut quicquid ea in prouincia hostile superesset, modis omnibus tollere contenderet: Regem summa placabilitate & clementia Principem, quam suae voluntatis significationem dedisset: cum primum Magno Moscouiae Duce bellum indiceret, ea in voluntate etiamnum permanere: eorum, qui Magno Duce parerent, hominum Christianorum eadem & sanguinis profusionem haudquaquam expecere, quinamò illi paritum ac consultum velle: acceptas iniurias in autore ipso Magno: ipsorum Duce vindicandas statuere, nisi verò essent, qui istas iniurias suo discrimine propugnare vellent: quod ut illi ne suscipiant, illorum maximè referre: hortari se, arce sponte sua potius abscedere, impetrabili venia & salute, quàm vim atque oppugnationem experirentur. Palatinus Podoliae Mosci literas ad Palatinum Sussensem ac praesidiarios, qui dedit arcem postularent: illi salutem, & rerum quae cuiusque essent auferendarum potestatem, atque in Moscouiam tuto se referendi concessiorem pacti, arcem cum omni bellico apparatu commeatuque Palatino Polocensi militibusque à Palatino Podoliae missis, sexta die Octobris dedunt. Iam ante Philo Kmira Capitaneus Orfanensis, cum aliquod turmarum equitum, & peditum stipendiariorum cohortes, erant in eam rem assignatae, coacta non mediocri finitimis in locis ex nobilitate alijsque incolis militum manu, in Mosci ditiones excurrit, magnamque omnia populando vastitatem affert: ad duo millia pagorum incendit, & Smolensciae suburbijs ambustis, magnum ex eo agro hominum, magnum pecudum numerum agit: suosque nullo detrimento accepto intra fines reducit. Idem non multo post Constantinus Ostrogia Dux, cum Michæle Viskouecio Castellano Braslauense, & filio Ianusio Boristhenem transgressus facit, expeditissimas quasque Tartarorum aliorumque turmas praemittit, has longè latèque populari, & terrorem vastitatemque in hostico circumferre iubet, ipse cum reliquis copijs Czenihouiam progreditur, castrisque ad arcem metatis, oppugnationem suscipit, ipsaque ciuitate incendio deleta, vim omnem arci expugnandae adhibet, sed quod ea praesidio firmo, cui nihil ad omne impugnandi apparatus deesset, teneretur: accerrimèque locum Mosci defenderent, in castris paucarum peditum cohortes essent, afflictae maximis tempestarum iniurijs, missa obsidione, vicina circum loca omnia diripit, totaque

RERVM CAPTA. POLOTIA

totaque Siueriſſi ditione vaſtata, ac populationibus ad Starodubam, Radohoftiam, ac Podczepouiam, ſque, per leuioreſ equitum turmas factis, præda ingenti acta diſceſſit. Simili ſucceſſu Meciflauienſis præfectus Iaroflauam oppidum, pagosque quàm plurimos euerit. Rex poſteaquam dierum quinquaginta ſpacio, ſex arcibus captis, ad quas Suſſa non ita multo poſt ſeptima acceſſit, prouinciam omnem Polocēſem mira agrorum fertilitate, magna fluminum opportunitate præditam, octauo decimo poſt anno, quam eſſet ab hoſte occupata, bello Reipub: recuperaret, Polotiam præſidijs, ſines copijs firmaret, decima ſeptima Septembris die, illo de loco diſcedit: Vehementi quidem ſtudio ferebatur, vt coëptū ſcelicitatis curſum vrgeret, & cum magna hoſtes locis omnibus cōſternatio ingentique pauor teneret, longius arma ſua in hoſtiles ditiones profferret: Sed cum & præteriti tēporis injuriæ, (quibus miles admodum afflictus, equorum ingens numerus eneectus fuerat) & grauioreſ Autumni tempeſtates, indies ingraueſcentes, iſti voluntati & ſtudio planè repugnarent, omni cura in comitia omnium Reipub: ordinum habenda incumbit, cumque iam ante ex caſtris de ea deliberatione literas ad Regni Senatores dediſſet, rediens in Lithuaniam, ea ad diem vigelimam ſecundam Nouembris Varſauie habitum iri edicit, in quibus cōſilia de bello diutius adminiſtrando ſuſcipiantur. Dum Vilna Rex ad comitia proficiſcitur, è Moſcouia per nūcium Moſcicum literæ afferuntur, à duobus Legatis Nouogrodie Duce Ioanne Theodori F Mſciflauienſi, & Mikita Georgij F Romanouicio Sacharino, ad Nicolaum Raduſilum Palatinum Vilnēſem & Euſtachium Volouicium Caſtellanum Trocentem, Pleſcou: die trigeſima octaua Septembris ſcriptæ, hoc omnino argumento. Cum offeſſæ duorum ſummorum Principum eò progreſſæ ſint, vt arma vterque ſumpſerit, quibus Polonia Rex Polotiam expugnat, Magnus Moſcouie Dux vindicare viciffim id factum in animo habuerit: ſe cum reliqua nobilitate Moſcouitica ad Principis ſui pedes ſe abieciſſe, obſecraſſeque vt ſanguini Chriſtiano conſultum atque paritum vellet. Iſtis precibus Principem ſuum reliquiſſe locū, & belli expeditionem reſpreſiſſe, nunc mutuo ſtudio iſtis atque alijs Regis Polonie Cōſiliarijs, apud Regem ſuum elaborandum eſſe, vt ad ſimilem voluntatem & ſiſtendi curſus ſui bellici, & pacis cum Magno Moſcouie Duce locis omnibus, tam Regni Polonie, quam Magni Ducatus Lithuanie, atque etiam Liouonie cauſa ſuſcipiendæ adducant, in primis verò ab eo impetrent, vt in Regiam ſuam ſe referat, ac copijs ſuis omnibus tam in Lithuanie quàm Liouonie ſinibus imperet, ſe ab omni in Moſcos maleficio atque iniurijs abſtineant. Hæc eadeſ Magnum ſuum Ducem diligenter facturum, rediturū ad ſedes ſuas, ſuoſque à vi atque iniuria, cohibiturum. Interea temporis dandam vtrinque operam, vt Principes miſſis inter ſe Oratoribus rem vtilem & pernecceſſariam pacem ac concordiam ſuſcipiant. In extremo literarum excuſant, cur Baſilius Lopatincius quem Rex ad Magnum Moſcouie Ducem ante expeditionem ſuam cum literis miſerat, quibus ſe bellum illi facturum iuſtum legitimūque denunciabat, adhuc in Moſcouia detineatur: promittuntque, ſimul vt Principum ſe vterque ad ſedes ſuas retulerit, ſe operam duros, vt cum mandatis ſui Principis de pace conſiliada ad Regem ocyus remittatur. Sub idem tempus Philo Knitha, Orſacenſis præfectus ad Regem literas mittit, quas à Palatino Smolenciano acceperat. Iſs Philonem Palatinus certiore facit, ſe à Magno ſuo Duce mandata accepiſſe, ne quam Regijs ſinibus atque ditionibus vim aut iniuriam adferat. Monere igitur, vt mutua etiam Philo præſtet: neque permittat, vt ſui ſines tranſgreſſi, hoſtile aliquid in Magni Ducis Moſcouie ditionibus committant. Allatis lectiſque vtriſque literis Rex omnem eius deliberationem ad Comitia referendam eſſe iudicauit.

* *

EDICTVM

EDICTVM DE SVPPPLICATIONIBVS,
A SERENISSIMO POLONIAE REGE STEPHANO,
Vielicoluco ex Moſcouia miſſum. Die 5. menſis Septembris.
Anno Domini, M. D. LXXX.

STEPHANVS Dei Gratia Rex Polonie, Magnus Dux Lituaniae, Ruſſiae, Pruſſiae, Maſouiae, Samogitiae, Liouoniaeque, &c. Princeps Tranſyluaniae &c. Reuerendiſſimis, Reuerendis Magnificis, Generoſis, Nobilibus, Famatis, Archiepiſcopis, Episcopis, Palatinis, Caſtellanis, Regni noſtri Senatoribus, præterea cuiuſvis ordinis ſubditis noſtris, ſincere fidelibus nobis dilectis, gratiam noſtram Regiam, Reuerendiſſimi, Reuerendi, Magnifici, Genoroſi, Nobiles, Famati, ſincere fideles nobis dilecti. Vtrumque facimus quàm libenter, vt & ea quæ decernuntur, communibus Reipub: comitijs geramus, & de rebus à nobis geſtis, ſynce: & fideliter: veſtras faciamus certiores. Cum ſuperioribus proximis Reipub. comitijs placuiſſet, bellum contra Magnum Moſcouie Ducem ſuſceptum continuari, nihil prætermiſimus, quod poſſet ad illud rectè atque ordine adminiſtrandum: & imprimis ad exercitus cum veteres retinendum, tum nouos conſcribendum pertinere: quibus omnibus, poſtquam vt ad Czafniciam (quo loco nos & Ruſſiae contra iniurias Moſci præſidio eſſe poſſe: & ad primarias alias atque alias arces hoſtiles per opportunos aditus habituros intelligebamus) certo die conuenirent, edixiſſemus, nos Vilna proſecti, eodem ad Octauam Iulij menſis diem perueniſſemus: ac imprimis frequētiore, & Senatorum noſtrorum & hominum militarium conuentu, de belli adminiſtratione, & quò poſitiſſimum arma in hoſtem inferremus, ad concilium noſtrum retulimus: in quo & ſi variæ initio dictæ ſententiæ fuiſſent, eo tamen deſcenſum poſtea eſt, vt Vielicolucum nobis cum exercitu ante omnia mouendum, eamque arcem omni conatu oppugnandum concluſerimus: ſecuri quàm maxime, cum ipſam ſeriem & quaſi tenorem gerendarum rerum, qui nos ex locis, anno ſuperiore proximo expugnatis & receptis Vielicolucū vocare & ducere viſus eſt: tum Ruſſiae deſenſione, quàm ynuerſam eo loci cum exercitu progreſſi, nos ab hoſtili vi rueri poſſe intelligebamus, præterea Lucenſis arcis ſitu, fama, ditionis, amplitudine, vbertate, qua exercitus noſter ſine ditionum noſtrarum detrimento ali ac ſuſtineri poſſent, opportunitate denique ad ſigna noſtra penitus in hoſtilia loca inferendum, eoque hoſtem ad aliquam prælii dimicationem eliciendum: cæteraque deinceps ex Vielicoluco facilius promptiusque adminiſtrandum adducti. Habito igitur exercitus noſtri delectu, ex agro Czafnicienſi Vitepſcum proſecti ſumus: quo in itinere, cum arcēs duas hoſtiles, Vieliliſium vnam, in Dhunæ ripa, Vitepſcio ex ſuperiore fluminis loco oppoſitam, atque alteram Vſſviatum, quæ ad amnem cognominem in Dhunam fluuium illabentem, & propius Lucum verſus fereatam, ſita eſt: excluſuras nos tormentorum & comeatus ad exercitus noſtros ſupportandi commoditate accepiſſemus, & cætero quum ſtadium nobis eſſet Dhunam flumen magis magisque ab hoſte in poteſtatem noſtram vindicandi, quo res maiore celeritate cōſiceretur, Magnificum Ioannem de Zamofcie Regni noſtri Cancellarium, & cum iſs copijs, quas hoc in bellum nobis adduxit, & alijs additis Vieliliſium oppugnandi cauſa præmiſimus, qua ex arce, cum vnus diei oppugnatione præſidium hoſtile feliciter deieciſſet, nos ea potiti, premiſſis primo agmine Copijs Lituanicis Vſſviatū cum exercitu acceſſimus: locumque, munitio-nibus oppugnandi cauſa iam actis, metu potius admodo tantum quàm ipſa adhibita deditione capimus. Inde conſtratis in itinere copijs omnibus, quas duarum iſtarum arcium oppugnatione diuiſerat, mouimus, ac ſuperata locorum inde ab Czafnicia incredibili vaſtitudine, itinere ſummo cum labore militum ac ingenti difficultate, quæ Vſſviatum, quæ Vieliliſium exercitus iuerè, per aſſiduas denſiſſimamque ſyluas factu, Vielicolucum progreſſi, ad arcē xxvi. Mēſis Auguſti die Caſtra metati ſumus, quæ in Caſtra cum id temporis Oratores ab Magno Moſcouie Duce ad nos veniſſent, eos nulla in-

EDICTVM DE SUPPLICATIONIBVS.

terposita mora audiuius. Verum cum à nobis contra omnes nostras rerum gerendarum rationes, contraq; dignitatem nostram postularent, vt nos in Lituaniam cum exercitu referremus, negarentq; nisi id ante omnia fecissemus, se per Principis sui mandata quicquam de ipsa legationis causa dicere posse: nos repudiata & postulationis indignitate, & insidiosa tergiuersatione non cessandum rati, eundem Ioannem de Zamoscie Cancellarium, cum copijs suis atratis, cæterisq; quas ad Vielsium habuerat, & maxima parte omnis peditatus transflumen propius arcem castra alia facere ibiq; curare iussimus, illaq; ex parte nulla mora munitionibus, quibus visum est locis actis, & quo oportebat perductis, ipsis Kalend: Septemb: oppugnationem maiore apparatu ac conatu suscepimus: nihilq; aut lenitatis, aut terroris prætermisimus, aut oppugnationis non adhibuimus, quo integra arce potiremur. Verum cum & prædianiorum summa loci retinendi pertinacia esset, & vltima sibi expectanda coniurassent: & arx non modò loci natura, in edito planissimis circum locis, partim intra fluminis Louati, partim intra lacuum complexus sita: nec tantum modo consuetis ante hac Moscis parietibus densissimorum contignationibus firma, sed aggere etiam densissimo ac latissimo ex cespice extrinsecus obducto tum qua flumen aut lacus non ambiunt: fossa maiore munitissima esset, ac omnino Polotiam omni genere firmitatis superaret, ad hæc præsidium validum & Polotia aliarumque arcium propugnatione è quibus à nobis anno superiore impetrata salute discesserant, exercitatus inesset vt omnino sine maiore militum nostrorum interitu, ac diuturniore obsidione, si in instituto permaneremus, necessario res nobis incendio experienda fuit, quod cum magna militum nostrorum virtute & discrimine, primum ex Vngarorum peditum munitionibus allatum, & hoste incredibilem in modum restingente sæpius triduū repetitum atq; diutius altum esset, ac deinde ex altera etiam parte per militem Polonicum, & atratas illas cohortes aggere ad propugnaculum maius, ad ligneas vsq; substructiones suffosso, nocte in ante quintam Septembris diē maius conflaretur, præsidium verò, quo ad igni iam temperari nullo modo posset, ab obstinatione hostili non discederet, factum est, vt & arcus flamma, & ferrum quidquid prope hominum in arce fuit, per militarem iracundiam hostili illa pertinacia, & acceptis in oppugnatione incommodis, & eorum qui Polotia ac cæteris ex arcibus iam antè occupatis impune dimissi fuerant: hunc in locū ad hostilia reditu irritatam, quinta istius mensis die prima luce deleuerit. Dum hac in oppugnatione versatissimus, Oratores Magni Moscouia Ducis iterum apud nos dicendi potestatem sibi fieri petiuerunt: qua impetrata cum ea exponerent, quæ honestæ nobis & Reipub: paci & faciendis incommodis, quæ ab eo hoste accepta sunt, minimè satisfacerent, leuioraq; omnia quàm nostra dignitas & iura Reip: paterentur proponerent: ostendimus nos ad istiusmodi descendere non posse: cumq; illi alia mandata se hoc tempore non habere dixissent, & à nobis peterent, dare ad Magnum suum Moscouia Ducem literas liceret, quibus eum de nostra voluntate atque conditionibus redderent certiores, ne quid prætermisissè videremur, quod facere ad spem iustæ honestæq; pacificationis posset, & nostras dedimus ad Moscum literas, & Oratores dare suas promissimus: ad quas cum responderit, qua voluntate sit, certius fortasse cognoscemus.

Nos hæc Sinc: & fide: vestras scire volumus: cumq; ea que adhuc benè feliciterq; gesta sunt, vni Deo grata, cum animi pietate acceptum referamus, parq; sit, vt illi velenti, & propitio, & nos & omnes in Repub: nostra, ad cuius hæc vtilitatem, amplitudinem, laudem imprimis redundant, gratias agamus: hortamur sync: & fid: vestras, ad ea omnia gratarum mentium studia, quæ supplicationibus alijsq; rebus, quoties benè gesta est res publica, suscipi consueuerunt.

Quemadmodum hic res porrò administranda, & hic locus nobis tuendus sit, de eo hoc tempore consilia corpius: quæ deinceps è Reip: geri à nobis hoc bello posse, videbuntur: in ijs studiū, consilium, curā, operam omnem nostram libenter consumemus. Benè valeat sinceritates & fidelitates vestre.

Datum ex Castris nostris ad arcem nostram Vielicolum die 6. Septembris. Anno Domini, M. D. LXXX. Regni verò nostri Anno Quinto.

STEPHANAS REX RUS.

RERVM ET VERBORVM IN SARMACIA EUROPEAE ALEXANDRI

Guagnini Historia præcipue memorabilium Index.

A	D	P	Polonos Pruteni deficiunt Crucigeros spernantes	fol. 69. b	Azoph & Achas	108. a
			Alexander Rex Polo. & Dux Lithuania moritur	57. a	B	
			Alexander moritur	21. a	Badis castrum	75. a
			Alexander rex Polonia Alberti frater, perfidiam Valachorum ulciscitur	21. a	Barbaricam crudelitatem	108. b
			Aliud crudelissimum facinus	96. a	Barbarus & detestabilis Magni Ducis ludus	70. b
			Amplificatio tyrannidis Moschorum Ducis	93. a	Baschirdi, Hieseliti, Molgom. sunt, E. f. 7. c.	
			Animalia colorem mutant	83. a	tusq; eorum	107. b
			Anna filia Godimiri Casimiro filio regis Polonia nupta	50. b	Basilus Rechuold filius Borisi	64. b
			Antiquus limes Lithuanorum	81. b	Bati Tartarorum Imp. Russiam vastat	46. a
			Aque consecratio	89. b	Bati sui sacramento Rutheni	88. b
			Arandi, semmandiq; modus in Russia alba Moschouia confinia, & in magno Lithuania Ducatu	61. b	Bellum sacerdotum	70. a
			Arbores Cedri	85. a	Bellum crudelitas in captiuos	101. b
			Arces & ciuitates Regis Polo in Liuania	77. b	Belzensis terra cum suis ciuitat. Senatoribus & vexillum	40. a
			Archiepiscopus Rigenfis	74. a	Bercholz arx	75. a
			Archiepiscopus regem Henricum denunciat	25. b	Berezina fluuius	81. b
			fol.	76. b	Bertoldus Episcopus occiditur	13. a
			Archiepiscopus cedit	97. b	Bialy kamien arx	71. a
			Archiepiscopo Nouogrodensi quid acciderit	97. b	Bielskia Ducatus	82. a
			fol.	80. a	Bielczesoro Ducatus	84. a
			Argenti & auri Moschouia sterilis	80. a	Blokaus munitio, inter Rigam & Dunaum	73. b
			Argenti Moschus diues	ibid.	fol.	86. a
			Argentea moneta in Polonia	16. b	Boatus quidam	86. a
			Aries arx.	73. b	Bohemia rex à Bohemo occiditur, cum sine arma, Oxa, nomine à Bohemo occiditur	13. a
			Arma magni Ducis Moschouia	78. b	fol.	13. a
			Arma in Turcas parata in Valachos conuertuntur	20. b	Bohemia sub Vladislao à Polonis occupatur, Miedzirice interciditur à Moranis	12. a
			Arma Tartarorum	109. a	Boleslaus Chabri primus Rex Polonie	113. a
			Arma Moschorum	90. b	Boleslat acra & memorabile certamen inter rici Casare qui a Boleslao fuditur & magna strage acta fugatur cum unico fratre, & Poloni de eo triumphantes, loco ubi pugnarunt nomen canum campis dederunt, Psie pole, eorum lingua	13. a
			Arx Goplo	8. a	Boleslaus iterum Bohemiam & Moraniam igne ferro vastauit	12. b
			Arx Polotia incensa	112. a	Boleslaus strenuè dimicat	12. b
			Arx Polotia capta	112. b	Boleslaus expeditio in Pomeraniam, Bohemia rex ab eo auxilium petit	12. b
			Ascherad olim Palatinatus	73. b	Boleslaus Bohem. Russ. Prute. Pomer. a. sternit, sineq; Imperij sui dilatat	10. b
			Asoph ciuitas	81. a	Boleslaus repugnat ibidem	12. b
			Astrachan Tartaria regnum	107. a		
			Astrachan vrbs	ibid.		
			Astrachan à Turcis obfessa	107. a		
			Authoritas magni Ducis	93. a		
			Auriculam Palatino abscindit	95. b		

INDEX.

<i>Boleslaus condiciones dat, si quis Bohemia regem occiderit</i>	13.a	<i>prostravit</i>	11.b
<i>Boleslaus 47. conflictibus victor</i>	13.b	<i>Casimirus rex Prussiam vastat, Mariemburgam</i>	20.a
<i>Boleslaus quintus pudicus</i>	13.b	<i>Polonis venditur</i>	20.a
<i>Boleslaus Ottom. Casari splendide & laute honorem exhibet</i>	10.b	<i>Casimirus in Prussiam expedit</i>	20.a
<i>Boleslaus in Vagaria triumphat. Rustiam vastat. Kioniamq. capit, Pramiis dedit se illi fol.</i>	11.b	<i>Casimirus quartus</i>	20.a
<i>Boleslaus quartus Crispus cum Conrado Imperatore & Friderico Barbarossâ belligerat fol.</i>	14.a	<i>Casimirus quartus moritur, eius proles</i>	20.a
<i>Boleslaus in Daniâ nauigat</i>	13.a	<i>Casimirus Iagelonis filius Dux Lituanie</i>	36.b
<i>Boleslaus Chabri primus rex Polonia</i>	10.a	<i>Castellanus Craco Palatinus dignior titulo</i>	13.b
<i>Boleslaus Audax</i>	11.b	<i>Castra Ducis Moschonia</i>	77.b
<i>Boleslaus Audax Bohemiam vastat</i>	11.b	<i>Castra Moschorum</i>	91.a
<i>Boleslaus Audax Bohemiam iterum vastat</i>	11.b	<i>Causa belli Liouici</i>	77.a
<i>Boleslaus Krzincusti</i>	12.b	<i>Casanienses Moschos profligant</i>	106.a
<i>Boleslaus Hermann filij astutia in oppugnatione, & recuperatione Miedzirice arcis, & prudentia eiusdem</i>	12.b	<i>Cazan comburitur</i>	106.a
<i>Bombardary Germani, facinus misericordia plenum</i>	102.a	<i>Cizan iterum oppugnatur</i>	106.a
<i>Bona Ducis Mediolani filia Sigismundo nupta fol.</i>	22.a	<i>Cazan capitur, expugnaturq.</i>	106.a
<i>Borislensis fluvius</i>	81.b	<i>Cazanienses a Moscho subuigati</i>	106.b
<i>Boris & Borisso</i>	46.b	<i>Cecus in Bohemia confedit s.a. quidâ de tempore coram dubitant</i>	5.a
<i>Brestiensis terra Senatores, vexillum</i>	36.b	<i>Cerem. & populi</i>	83.b
<i>Bruteno relicto Imperio sacerdos fit, unde Karie Kireytoa Bitims vocabulis dictus</i>	64.b	<i>Cereuisti fugitarij excellentes</i>	87.a
<i>Bulgari & Voimci</i>	106.b	<i>Certamen acre Polonorum & Moschonitarum, Moschonia crudeliter profligantur</i>	23.a
C.		<i>Ceremisti Machometani</i>	83.b
<i>Calamogens</i>	86.a	<i>Cholmensis terra cum suis ciuitatibus Senatores & vexillum</i>	40.a
<i>Calisiensis terra, Senatores, vexillum</i>	35.b	<i>Cimbri unde preguati</i>	44.b
<i>Calor mirabilis in hyme & insuetus</i>	21.a	<i>Cimbri orum patria</i>	44.b
<i>Caluus mons</i>	50.a	<i>Cimbri Galiam & Hispaniam ingressi</i>	44.b
<i>Campe ex quo Gastalde</i>	46.a	<i>Cimbri bellari Italia</i>	44.b
<i>Cancellario suo quid fecerit</i>	95.a	<i>Circassi & Russi bellicosi</i>	59.a
<i>Cancellarius cum duobus filijs occiditur ibid.</i>		<i>Circassi, Pietor scy, Tartari</i>	103.a
<i>Capitanei quot in maiori & minori Polonia, & in Ducatu Masouia</i>	42.b	<i>Circassi Christiani</i>	103.a
<i>Captiuis quomodo vtuntur Tartari</i>	110.b	<i>Circassorum funebres exequia</i>	103.a
<i>Campi deserti</i>	108.a	<i>Ciuitates ad Occam condite</i>	80.b
<i>Casimirus Magnus Leopolim capit, Volodimiriam expugnat. Rustia prouincias tributarias reddidit, & eas subiugauit, tres reges ad nuptias, & Imperatorem inuitat, fracto sibi pedem moritur, bonus fuit paterfamilias fol.</i>	17.b	<i>Ciuitates Prussia</i>	71.a
<i>Calimirus se in ius iustus cognomen</i>	14.b	<i>Coco suo non parit Magnus Dux</i>	103.a
<i>Casimirus prius in Mena, & acceptus, & rex factus. Alij cum Prutenis vicit & Consi-</i>		<i>Cruces & Nobiles in Liouia Germani</i>	75.b
		<i>Ciuitates a Polono fudate</i>	5.b
		<i>Cokenhusen cum Archiepisc. capitur</i>	76.b
		<i>Commendatio Prussia</i>	71.a
		<i>Commentarionensis auaritia punita</i>	98.b
		<i>Concionatoribus abstinentur</i>	80.a
		<i>Condora Regio</i>	86.a
		<i>Constitendi mos</i>	87.b
		<i>Conflictus Roman. cum Cimbrijs infelix, con-</i>	
		<i>strages. Cimbros C. Marius prosequitur Ro-</i>	
		<i>manorum fudit & proserat, ex Italia quæ</i>	
		<i>expellit</i>	44.b
		<i>Confligendi cum hostibus ordo</i>	110.a
		<i>Conflictus Moschorum cum Teutonicis acci-</i>	
		<i>mus</i>	76.a
		<i>Consecratio panis</i>	88.b
			Consi-

INDEX.

<i>Consilium oppugnandi Polociam</i>	111.b	<i>Cubicularium trucidat</i>	95.b
<i>Consilium sub Adriano Papa</i>	88.a	<i>Cuiavia vel Vladislauia terra cum vexillo</i>	36.b
<i>Conspiratio aduersus Archiepisc.</i>	76.b	<i>Cuiavia à Vitena Duce, Lit. vastatur</i>	49.a
<i>Constantinus Mancipium Moschi ab eo auf-</i>		<i>Curlandia Dux</i>	74.b
<i>git cum magnis thesauris</i>	87.a	<i>Curlandia Regio</i>	74.b
<i>Constantinus Ostroński Polon.</i>	21.b	<i>Czar, dictionis Regem significantis expositio fol.</i>	92.b
<i>Andreas Celodin Moscho. Dux belli</i>	21.b	D.	
<i>Conueniens Principum & Nobilium Polonia, de eligendo rege, anno 1572. particulares</i>	25.a	<i>Dani iterum à Polo. profligantur</i>	5.b
<i>Conuentus regum Polonia & Hungaria cum Imperatore</i>	22.a	<i>Debata exhibendi mos</i>	91.a
<i>Corfira</i>	80.b	<i>Debitum sancti Petri, nempe obulum, quod Polo. Pontifi. Roma. annuatim soluebât, & quacaput superantes fundant</i>	11.a
<i>Corrella Prouincia</i>	83.b	<i>De iniuria expositulantibus quid acciderit</i>	96.a
<i>Craconia bis capitur, Premislaus Rex occiditur</i>	16.b	<i>De fratribus perpetrato à Magno Duce, anno Domini 1570.</i>	100.a
<i>Cracouiensis terra, aduocatus Cracouiensis Palatinus & Castellanus quare honore differant</i>	33.a	<i>De intestino & civili Liouienis bello</i>	76.b
<i>Cracouiensis terra senatus & senatores, & vexillum militare</i>	33.a	<i>Dereliquione Moschonitarum</i>	87.a
<i>Cracouia pro coronatione regem debita</i>	17.a	<i>De magno Seueriensis Ducatu</i>	81.a
<i>Cracus Princeps Polon.</i>	5.b	<i>De idolo aureo anus</i>	85.b
<i>Cracouia Polon. Maior Metropolis à Craco fundata</i>	6.a	<i>De Matrimonio</i>	90.a
<i>Crimscij sine prapoczaj Tartari</i>	108.a	<i>De expeditione bellica</i>	90.a
<i>Crucigeri Lituaniam vastant</i>	55.a	<i>De consuetudine moribusq. Moschorum</i>	91.a
<i>Crucigeri iterum Lituaniam inuadunt, Lituaniam iterum vastatur</i>	53.b	<i>De magni Moschonia Ducis Ioannis Basiladis tyrannide</i>	92.b
<i>Crucigeri in Lituaniam tendunt, eam vastant, Vilna obsidetur, capitur Polonorum strenua oppugnatio</i>	53.b	<i>De terris districtibusq. maioris Polonia & de Posnania ciuitate</i>	34.b
<i>Crucigerorum strages</i>	50.a	<i>De Rostouensis Ducis nece</i>	94.a
<i>Crucigeri funditus profligati, pax cum illis fit fol.</i>		<i>De Ioannis Piotronicz Palatini supremi Moschonia falso accusati, crudeli nece</i>	94.b
<i>Crucigerorum superbia</i>	20.a	<i>De moribus, consuetudineq. vita Tartarorum fol.</i>	109.a
<i>Crucigeri à Gedano fugantur</i>	19.a	<i>De regno Cazanensi</i>	105.b
<i>Crucigeri ex Prussia cyciuntur</i>	70.a	<i>De turci carnificina, quam exercuit Magnus Dux in clarissimos suos consiliarios & opri-</i>	
<i>Crucigeri profligantur</i>	69.b	<i>mates</i>	102.a
<i>Crucigeri in Prussiam veniunt.</i>	67.b	<i>De tyrannide quam super intimum secretarium consiliariumq. suum Magnus Dux exercuit</i>	98.a
<i>Crucigerorum Magister occisus, totus eius exercitus profligat</i>	19.a	<i>De crudeli Magni Ducis Moschorum tyrannide, quam in Nonogrodia magna, Pskouia, Tveria, & Nerna ciuitatibus perpetravit anno Domini 1569.</i>	96.b
<i>Crucigerorum Ordinis Commendatores, quasi Palatini erant pronuncij comendatis, praesidentes</i>	19.a	<i>De truculento facinore, & crudelitate summa, quam ille summus exercuit in captiuos, Liuanos, Ruthenos & Polonos</i>	99.b
<i>Crudeles tyranni</i>	94.b	<i>Denegata sepultura inhumaniter</i>	103.b
<i>Crudele supplicium quo affectus indigne Cancellarius</i>	103.a	<i>D. Alberti corpus ex Prussia Gnesnam transfertur</i>	10.b
<i>Crudeles ad pugnam institutio</i>	104.a	<i>Derpt urbs Episcopalis</i>	74.a
<i>Crudeles mors ducentorum Nobilium</i>	103.a	<i>Descriptio noui supplicij</i>	102.a
<i>Crudeles pœna ob Nobilitatis defensionem aduersus degenerem</i>	100.b	<i>Dies festos Dux Moschonia sanitia sanctificare</i>	
<i>Crym urbs</i>	108.a		

INDEX.

121. a	121. a	121. a	121. a
121. b	121. b	121. b	121. b
121. c	121. c	121. c	121. c
121. d	121. d	121. d	121. d
121. e	121. e	121. e	121. e
121. f	121. f	121. f	121. f
121. g	121. g	121. g	121. g
121. h	121. h	121. h	121. h
121. i	121. i	121. i	121. i
121. j	121. j	121. j	121. j
121. k	121. k	121. k	121. k
121. l	121. l	121. l	121. l
121. m	121. m	121. m	121. m
121. n	121. n	121. n	121. n
121. o	121. o	121. o	121. o
121. p	121. p	121. p	121. p
121. q	121. q	121. q	121. q
121. r	121. r	121. r	121. r
121. s	121. s	121. s	121. s
121. t	121. t	121. t	121. t
121. u	121. u	121. u	121. u
121. v	121. v	121. v	121. v
121. w	121. w	121. w	121. w
121. x	121. x	121. x	121. x
121. y	121. y	121. y	121. y
121. z	121. z	121. z	121. z

Lituanie

INDEX.

44. b	44. b	44. b	44. b
45. a	45. a	45. a	45. a
45. b	45. b	45. b	45. b
45. c	45. c	45. c	45. c
45. d	45. d	45. d	45. d
45. e	45. e	45. e	45. e
45. f	45. f	45. f	45. f
45. g	45. g	45. g	45. g
45. h	45. h	45. h	45. h
45. i	45. i	45. i	45. i
45. j	45. j	45. j	45. j
45. k	45. k	45. k	45. k
45. l	45. l	45. l	45. l
45. m	45. m	45. m	45. m
45. n	45. n	45. n	45. n
45. o	45. o	45. o	45. o
45. p	45. p	45. p	45. p
45. q	45. q	45. q	45. q
45. r	45. r	45. r	45. r
45. s	45. s	45. s	45. s
45. t	45. t	45. t	45. t
45. u	45. u	45. u	45. u
45. v	45. v	45. v	45. v
45. w	45. w	45. w	45. w
45. x	45. x	45. x	45. x
45. y	45. y	45. y	45. y
45. z	45. z	45. z	45. z

X ij

INDEX.

Moschus Nembrois in Litonia oppugnat	76.a	Mulierum conditio 91.b	Mulierum Lituoni-
Moschitarum centum milia Teutonicorum		carum habitus	75.a
dum erat omnis occubuit	76.a	Multorum imperium damnosum 3.b	duode-
Moschus perit sedes a Lituanibus	76.b	cim Palatini in Polo.	5.b
Moschonia clare gens obscura	78.a	Muntuvil Samogitia Dux	45.b
Moschonia imperium unde crevit	78.a	Mutatio religionis in Litonia	76.b
Moschonia a Lituanibus vastata	76.b	Mutatio locorum Tartaris dulcis	110.a
Moskva fluvius 78.b	Moschonia civitas ibid.	Msczenek olim arx	80.b
Moschovitis inebriari prohibitum	70.a	Msczyslanienfis Palatinatus cum suo territorio	
Moschovita certe habent tempora mori	71.a	& civitatibus	59.b
di	71.a	N.	
Moschonia à Tartaris exusta	70.a	Z glo obfudetur	13.a
Moschonia sterilis & frigida	70.b	Narum, natus scilicet Novogrodensis, Kiernouam	
Moschus tyrannidem molitur	91.a	transfert	41.a
Moschus imperium malitiosè abdicat	94.a	Nec fecerit a se, nec fecerit a genere tutus	100.b
Moschus facillites malitiosos conferibit	ibid.	Ngo h. ges. non p. ito. n. utus	ibid.
Moschus contumelia inmita	94.a	Neronianæ crudelitatis	ibid.
Moschovites arcres captiunt	57.a	Nervus fluvius navigabilis	85.a
Moschorum 8000. milia caesi à Polonis & Li-		Nervus arx	71.a
tuaniis	57.a	Nec via perculatur	97.a
Moschus in Alexand. I. ita. Duc. insurgit 56.b		Nicolus Radzivil missus Poloniam ad occupan-	
Moschovita sternuntur	24.a	da Rutenos	111.b
Moschus fortis in cap. 105	100.a	Nitavo, Sifacogen Iudæas cesumurate	73.b
Moschus Herodis infanticiu superat crude-		Non azymis sed fermentato pane Rutæni vi-	
litatem	ibid.	tuntur	89.b
Moschovita Litua. vastat, Poloni in Moschov-		Nobachensium Tartarorum horda	106.b
itiam contendant. Stordab. rex capta	22.b	Novogrodi Ducatus	80.a
Moschovite Dux Polozhe. caput	23.b	Novogrodenses superbi bello, ingog, Ioan. Basilij	
Moschovita à Polo. & Litua. funduntur, Sosf-		subacti	83.a
ki Dux exercitus Moscho. occiditur	23.b	Numerus occisorum	97.a
Moschovitarum numerus occisor. Moschus		Numerus captivorum	106.a
fugit	22.a	Numerus occisorum quomodo cognoscitur	90.a
Moschonia Polono regi cedit	22.a	Nundina celeberrima	84.b
Monstra nascuntur in Polo. anno 1369.	16.a		
Moschovita à Polo. depradatur sub Sigismun-		Ob vitulu mactatu Moschovita combusti	103.b
do primo	21.b	Ob fluvius amplissimus	85.b
Moschonia à Maslao dicta	11.b	Obdoria Regio	85.b
Moschorum immanis barbaries	112.b	Obedientia	90.b
Moschovia denominatio	78.b	Obstinata audacia Tartarorum	110.b
Moschovita à Cazani oppugnant	106.a	Obuios mactat Dux	101.b
Moschus religionem suam sanguine innocen-		Occa fluvius	85.b
tium sanctificat	104.b	Olgredus princeps Lituanie, patrem in Cruci-	
Moschovita fame perciti, saniant in corpora		geros viviscitur	51.a
mortua	103.b	Olgredus in Moschovia triumphat	51.b
Monstranata in Polonia duo	21.a	Olgardi filij, Kejsuti filij	51.b
Monstrum certum à muliere Iudæa	21.a	Operpal arx	74.b
Montes ignei	86.b	Opiniones Historiogr. de Slaus	3.a
Montes cingulus terre	85.a	Opinio de animabus	88.b
Mortuorum ceremonia	89.a	Opinio Erasmi Stellas de Prussia, Sebastiani	
Mors helue	85.b	Brandt	64.b
Mos Popeli. s. s. m. r. andi	8.a	Opolienfis Dux arces Crucigeris vendit	19.a
Mosomagiorum Regni Polonia	70.b	Orator à Bassa Turcarum ad electionem in fa-	
		norem	

I N D E X.

norem Henrici Galli mittitur Varssonium	25.a	Polonius Nepotes, Porous, Kunoffas, & Spira	45.b
quid proposuerit	73.a	Polonia à Polonis obfervantia cuncta	112.a
Ordo Teutonorum in Liuania	73.a	Poloni unde dicti	3.a
Ordo Liuanicus à Gregorio nono Pontifice confirmatur	73.a	Poloni fidem Chriftianam amplectuntur, Idola deiciuntur	9.b
Ordo genealogiæ Ducum Lituanie	45.b	Poloni à Polonis Prufiam Crucigeris conce- dunt	68.a
Ornatus eorum 110.a	107.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	69.b
Oſuſuecim Ducatus, Zator Ducatus	33.b	Poloni à Polonis Crucigeris	20.a
Oſu Imperator cur Gneſiam in Poloniam ve-	10.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	50.a
nit	10.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	62.b
Otto I. Poloniam regem ſuoq. Diademate coronat	10.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	15.b
Oſuſuecim in carcere moritur	93.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	43.a
Oſuſuecim inſula	74.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	43.b
P.		Poloni à Polonis Prufiam vafant	112.b
Papa ſedus inter regem Polo. & Turcam fran-		Poloni à Polonis Prufiam vafant	67.a
gere facit, unde Poloni & Hungari, cum ſuo		Poloni à Polonis Prufiam vafant	69.b
rege Flaſſiao propter ſedus fractum à Tur-		Poloni à Polonis Prufiam vafant	13.a
ci preſtantur & occiduntur	19.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	20.a
Palatinatus Trecentis	58.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	8.b
Palatinatus Aſenſenſis & eius ciuitates & ter-		Poloni à Polonis Prufiam vafant	8.a
ritoria	58.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	46.b
Palatinatus Neuogrodensis cum ciuitat.	58.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	6.b
Palatinatus Moſchouia à Rege Polono in arce Polo-		Poloni à Polonis Prufiam vafant	72
ciacepti	112.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	40.b
Palatinatus Polocensis cum ſuis ciuitat.	60.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	10.a
Palatinatus Breſtensis cum ſuis ciuitatibus &		Poloni à Polonis Prufiam vafant	108.a
territorio	58.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	ibid.
Palatinatus Louenſis cum ſuo territo.	59.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	64.b
Papinſus	8.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	73.a
Pax ſub conditionibus Magiſtro Lituanie con-		Poloni à Polonis Prufiam vafant	71.b
ceditur	72.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	64.b
Pax Polonorum cum Lituanis	72.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	73.a
Perma Regio	72.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	71.b
Perma recuperata	72.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	64.b
Peruſſias Linonũ	72.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	73.a
Peruſſia Idolum	82.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	71.b
Peſuſantia Moſchouia	79.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	64.b
Petza Regio	85.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	73.a
Petza flumens	ibid.	Poloni à Polonis Prufiam vafant	71.b
Petrus debitus iniquè perit	101.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	64.b
Phalaris, Ducis in Baſilio è medio		Poloni à Polonis Prufiam vafant	73.a
reſcindo	99.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	71.b
Piſon mirabilis	86.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	64.b
Plagis Lituaniam, fames, peſtis, ignis & gla-		Poloni à Polonis Prufiam vafant	73.a
dius	76.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	71.b
Podolier regio cum ſuis terminis ciuitatibus, ſe-		Poloni à Polonis Prufiam vafant	64.b
natibus & vexillum	41.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	73.a
Podolſia ab Erdauilo occupata	46.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	71.b
Polſia terra cum ſuis ciuitatibus, ſenatoribus		Poloni à Polonis Prufiam vafant	64.b
vexillum	38.b	Poloni à Polonis Prufiam vafant	73.a
Plocenſis terra ciuitates, vexillum & ſenato.	37.a	Poloni à Polonis Prufiam vafant	71.b

INDEX.

hemi, Moschouia Polo. Prussia rex Bitunia,	uita	100. b
Romani in Prussia	Quomodo cum Moschis dimicandum	90. b
Prussia castra à Litua. expugnantur, Henricus	R.	
de Capio profligatur, Masouia vastatur	Rauenfis terra vexillum	37. a
fol.	Regia expeditio in Raskonicf.	24. a
Prussia cum suis provincijs, ciuitatib. om. Ma-	Regina vidua Moschouia cum filio Castimiro, co-	
gist. Cruciger. Teutonicor. ordin. descriptio	rona regni, & magni thesauri acceptis in	
& flumina sue arma	Saxoniam aufugit	11. a
Prussia à Crucigeris, ad Regem Polon. deficiunt	Reges C. fani	105. b
propter Cruciger. t. rancidum	Regi Suethe arces	77. b
Pruteni cum Pomer. a. Pol. uicti, uel ligati	Regomontu in ciuitas Prussia	71. b
Bolesla. filiauit sub iugo eius	Regem. flum. wastat Moschus	97. a
Pruteni gentiles funditus debellantur	Regia Polonia, magni Ducatus Lituania Re-	
Pruteni Crucigerorum iugum excedunt	gis cum Senatoribus suis in senatu ordo	42. a
Prutenorum prisa & ann. quarelior	Regia Polonia cum suis Palatinibus, & firi-	
Pruteni à Polono oppugnantur, profugi à Prus-	chibus & territorijs brevis descriptio	32. b
sia fraudulante. profugi à Pol. credendum,	Regni Polonia fines	32. b
Poloni funduntur	Religio Lituonorum	75. b
Pruteni, & Pomerani. f. defugi trucidantur	Renalia urbs	75. a
fol.	Rex non nascitur in Polonia	4. a
Pruteni cum Crucigeris circa 50000. à Pol. nis	Rex Polonia Christianis pepercit	112. a
trucidantur, à Pol. nis iterum fundantur	Rex de Catagia	106. b
ibidem fol.	Rex Polonia armata manu in Lituoniam con-	
Purgatorium Graci & Rutheni negant	tendit	77. a
Pekonia capta	Ritus religionis gentilis Polono.	9. b
Pekonia prodicione sacerdotum capta	Imzolt principes Rusp. a. f. ermit	46. b
Pyasius Cruphorensis, qui propter sua benefi-	Rostowski capitur	94. a
cia & honestatem in regem Polonia eligitur	Rutheni ciuitas	80. b
fol.	Rothoua Ducatus	84. a
	Roston ciuitas	ibid.
	Rurik Mosuogrodie Princeps	82. b
Qualem crudelitatem Magnus Dux socero suo	Ruthia terra destructa sibi celi regi Polonia in-	
exhibuit	corporati	39. a
Quales merces in Moschouia importantur	Rutheni Christiani	87. a
Quale futurum sit imperium filij Magni Ducis,	Rutheni sue Roxolani gens Sarmatica 2.	3. a
qui parente non degenerat	Rutheni in Pol. a. uim constantur	13. a
Quis sit religio & pietas Magni Ducis Mo-	Rschouia Ducatus	82. a
schouia	S.	
Quid munere Magn. Dux suos honorauit	S. Andreas in Russia eff. dicitur	87. b
Quis uenatione magnus Dux plurimum ob-	Sacerdos idolam consilii	86. a
lectetur	Sacerdotum regula	87. b
Qua & qualis sit gens Moschouitica	Sacrosancta Eucharistie usus	89. b
Quo pacto Magnus Dux suos exercet, & insti-	Salamanara	86. b
tuit, in ratione pugna, aduersus inimicos	Sales & loci Magni Ducis circa mensum	91. b
fol.	Samachia urbs & regio	107. b
Quo premio & mercede ampla soleat Magnus	Samogitia à Crucigeris occupatur	49. b
Dux suos adulatores afficere	Samogitia ducatus cum descriptio	60. b
Quo tempore Idola demolientur in Polono &	Samogitar. habitationes, mores arandi agros,	
mos Polono. de gladijs semi euagatis, an-	synosa Idolatria, Idola miraculum demo-	
tiqus, collectione Euangelij	nicum	60. b
Qui laudantur, qui regnare uoluerunt	Samogitarum ritus gentiles	61. a
quidam ex. Magni Dux	Samogitum mare	61. a
Quo amore multo, se proficiunt solent Moscho-	Sancelarx	74. a

INDEX.

Sandomiriensis terra senatores, Sandomiriens	Siradiensis terra senatores & uexillum	38. a
sis can. vexillo	Sithno lacus, circa quem Moschouia sunt castr	
Sauomatara prima migratio	fol.	24. a
Sarmat. ad Lituaniam ueniunt	Skirmunt, Gimuli, Boris	46. a
Sauomat. olim literis ignari	Sokol arx capta	112. b
Sarmatis nulla olim gens bellicosior	Soles tres 1532. uisi supra Olom	22. a
Sauomate unde dicitur	Slucsko in Russiam Ducatus & ciuitas	62. b
Sarmatar. Roxolanorumq. varia appellationes	Smilten arx	74. a
fol.	Smolenska prodicione capta	81. b
Satellites Moschouia Principis	Smolensko obsidetur	22. a
Secundum conditionem personarum habitus	Somniorum egregius interpres Magnus Dux	
fol.	fol.	95. b
Sedis Regia varia translatio	Suidrigelo in Moschouiam fugit	55. a
Seguolt arx	Sortes Ducibus Lithuania à Gedimino diuisa	
Semonuslaus	fol.	51. a
Sem & Sona fluij	Statura Tartarorum	109. a
Semoutus cum suis uirtutibus	Stephanus Battori Rex Polonia	111. a
Semigalia Ducatus	Stricngelo Iagel. frater princeps Lituania	53. a
Senatores & vexillum Posnaniensis terra	Strup insula	80. b
Sepultura Sarmatarum	Suatastus occiditur, Andreas frater inarce-	
Seruitus Moschouitarum	ratur	52. b
Seueria à Lituanis defecit	Suotelaus Russiam vastat	52. a
Seueria Duxes Moschose dedunt	Sulphureus Lachus	84. a
Sex pro uerberato uno suspensi	Supplementum de rebus gestis inter Regem Po-	
Slauonica lingua	lonie, Stephanum, & magnam Ducem Mo-	
Slauorum termini	schouia	111. a
Slauorum commutatio & metamorphosis	Susaliensis Ducatus	84. b
Schad fluius	Suidrigelo princeps Lithuania sub quo Poloni	
Schior pronuncia	partem Podolia occupant	55. b
Sigismundus Dux occiditur	Synardus dolore moritur	5. b
Sigismundi Augusti filius & uita breuiter de-	T.	
scriptum	Tamerlanes	107. b
Sigismund prim. Anno 1548. moritur	Tanais fluius	44. b
Sigismundus August. secundus moritur Knyf-	Tanais ostia	81. a
finie	Tanais minor	16. a
Sigismundus Augustus secundus hoc nomine	Tarlo Legatus, lumen incerto queritur, V. l.	
fol.	ch. à Polo. & Podalia fundantur	56. a
Sigismundus Augustus, Helisabeta uxor pri-	Tarnest arx	74. b
ma	Tartarorum à Lituanis f. 20000.	
Sigismundus cum Moschorum Duce	Tartari Poloniam vastant	16. a
Sigismundus cor tertia	Tartari Oczakowsky	108. b
Sigismundus contra Liouones	Tartari crudeliter Moschouiam vastant	106. a
Sigismundus Aug. coronatur	Tartaricum responsum	106. a
Sigismundus primus huius nominis Rex Po-	Tartari prostrati 1573. à Polon.	25. a
lonia	Tartari Nabahicenses cum Serem. & alys	
Sigismund. Marchio, regnum Polon. ui obri-	Ducibus eorum, Vitebskam oppugnant	
nere tentat, quo foreto Polon filiam Ludo-	fol.	24. b
uici pro herede accipiunt	Tartarorum Campestrum in Hordas	105. b
Sigismundus Augustus obijt	Tartarorum Zauolensium Horda	106. b
Sigismundi expeditio contra Moschorum Du-	Tartari in Russiam grassantur, Poloni de illis	
cem	triumphant	21. b
Sirada à Lituanis vastatur.	Tartari profligati anno 1507. à Polo.	21. b

INDEX.

Tartari in Polonia crudeliter grassantur, Poloni cum his dimicant	15.b	Valachia Palatini perfidia	20.b
Tartari ex Podolia eieci ab Olgerdo	51.b	Vandalitarum in Italia Hispaniamque irruptionio	2.b
Tartari panis usus ignorant	110.b	Vanda virago Ducissa Polo.	6.b
Taurica Chersonesus Capha	108.a	Vanda Ritagoram German. Principem fudit	ibid.
Taurus capta	74.b	fol.	ibid.
Terminus religionis Christiane	80.b	Vandain Vistulam de ponte triumphans defecit	6.b
Tertius Cancellarij filius rotis distrahitur	95.a	lyt	6.b
Teutonici Ordinis origo	67.b	Varietas sermonis Sclavor. Causa mutationis	3.a
Teutonicorum Crucigerorum habitus	68.a	Idiomatis Sclavorum	3.a
Timothei Masalski crudelis fortuna	98.a	Vary vndiq. Legati in elect. Reg.	25.a
Titulus Moschonia Ducis	92.b	Varschonia districtus	38.a
Tolczburg arx	75.a	Venceslaus Bohemia Rex	16.b
Theatrum laetuosum & miserabile erectum à Magno Duce die S. Jacobi	102.a	Venetianus Rotmagis occisus	24.a
Theaurarius Magni Ducis rapitur	103.a	Venectorum Legati ad Albertum	20.b
Thesauros Moschus in Albo lacu recondit	84.a	Verba Regis ad Ducem Prussia	71.a
Troidenus Lituania Princeps Prussia vastat & trucidatur	48.a	Verbera seruis chara	91.b
Troki sedes, exkiernoua, pro Ducibus Lituania mutata	50.a	Verder arx	74.a
Tuczkom, Sabel, arces	74.b	Vestes Magnus Dux copiosas habet pro suis amicis	92.a
Tumen Regnum	85.a	Vestitus Episcoporum	87.b
Tulla arx & fluius	80.b	Vestitus Tartarorum	110.a
Tulla olim Ducatus	ibid.	Vestitus solennis Regis Poloniae	70.b
Turcis à Moschonia profligati	107.b	Vexillum Ducatus Lithuaniae	57.b
Turca pacem à Polo petit	19.b	Viatka Regio & fluius	84.b
Turca per Oratores à Polonis inducias petit fol.	20.b	Vielis arx post exusta captiui insignes	24.b
Turcarum clades	107.b	Vielis Moscho. ciuitas exustio	24.a
Torodola capta	112.b	Vilhelmus Austriacus Cracon. venit, post Craconia eiecitur	18.b
Turcomani	107.b	Vilna Palatinus & eius descriptio, Vilna & Vilna fluius vnde Vilna dicta	57.b
Turpis matronarum Nobiliu, apud Magnum Ducem abusus	96.a	Vilna à Keistuto capitur	51.a. 52.a
Truveria vastatur	98.a	Victus Tartarorum	109.a
Truverensis Ducatus	82.b	Victus Sarmatarum	4.a
Truverensis moneta	ibid.	Victus Lituonum miserrimus	75.b
Tyranno aliquando veritatis oratio grata	104.a	Victus bellicus Moschorum	90.b
Tyrannis ingens	94.a	Victus, Vestitus habitusq. Lappiorum	86.b
		Vikint princeps Samogitia	46.a
		Vikechlandia Regio	74.a
		Vinda arx	74.b
		Virlandia	75.a
Valachus Polonus sub Sigismundo infestat, acri conflictum Valachi à Polon. tandem profligantur & funduntur	22.a	Vitoldus incarceratur, à vinculis aufugit, cum Crucig. Lithuan. vastat, ex Prussia à Iagelo reuocatur	52.a
Valachus Polonos, fedore fracto prosternit fol.	20.b	Vglitz ciuitas	84.b
Valachia Palat. Poloniam infestat anno 1509. fol.	21.b	Vitenes princeps Lituania	49.b
Valachos Poloni egregie vlciscuntur, & à Polonis caduntur	21.a	Vitoldus Tartaros vincit, & multitudinem captiuorum in Lituania collocat: Iterum contra Tartaros proficiscitur, à Tartaris tunc vincitur	54.b
Valachia Palatini homagium	20.a	Vitoldus Smoleskam capit, Lituones vlciscitur fol.	ibid.
Valachi cum suo Rochdano illegitimo fugantur fol.	ibid.		

INDEX.

INDEX.

Vitoldus in Masouiam, postea ad Crucigeros fugit	53.a	Voisalkingulatur	47.b	
Vitoldus moritur, Vitoldi mores	55.b	Vodzka Regio	83.a	
Vitoldus à Crucigeris aufugit, Vilnam capere tentat, in Prussiam iterum fugit, Iagelo illi obstat à Crucigeris iteru, damno illato aufugit	53.b	Vogulici gens	85.b	
Vitoldus Moschonia & Prussiam. Vitoldus laet. Nouogrodens. capit. Cum Vitoldo Sigismundus gratiam inqt, diadema ei pollicetur	59.b	Volochda provincia	83.b	
Vitoldus Coributu vicit, Vitebskam, Orsham & Kioniam capit, Rasandussum Ducatum expugnat, Tartaros fudit, Podolia Ducem sternit	54.a	Vetus limes Lituania	81.b	
Vitoldus à Gedimino obtruncatur	49.b	Volter Pletemburg magister Linonia	76.a	
Vladislaus quintus Polonus, Hungaria rex coronatur, arces Racia recuperat, à Turcis & eos profugit & profligat	19.b	Volga fluius celeberris	82.a	
Vladislaus exulis peregrinatio, post regno potitur	16.b	Volgari sine Volhinij ibid. à Volga fluius dicti	3.a	
Vladislaus cubitalis, vulgo Lokiotek Syleciam vastat	17.a	Volgari tres Imperatores Constantinopolitanos occiderunt	3.a	
Vladislaus in Marchiam Brand. contendit, eam ferro & flamma vastat, cum Crucigeris postea certat, & eos profligat & vincit	17.a	Volquinas primus Linonia Magister	73.a	
Vladislaus secundus de gener fratre oppugnans ipse fugatur, regnoq. exiit	14.a	Vngariam petit, Voluam expugnat, Snuatoflaum fugat, Episcopum D. Stanislaum Craconia occidit, penitentiam agens cum filio voluntaria exulat	12.a	
Vladislaus 2. in Poloniam reuertitur ex Germania veneni suspicionem in Ploczke moritur	14.a	Volinia regionis denom. & descriptio	58.b	
Vladislaus Hermannus Prussos Pomeranos domat	12.a	Vorotinenis Ducatus	81.a	
Vedilo ex rustico principis gener	51.b	Vppa fluius	80.b	
Vedilonis peruersum consilium, suspenditur fol.	52.a	Vstius denominatio	83.b	
		Vsdiat direpta alit 24.b	Cozaci, Corsari, Freibiterij	24.b
		Vtenu sine Vcienu Dux Lituania	47.b	
		Vxul arx desolata	73.b	
		VV.		
		VVesemburg arx	75.a	
		VVlodimiro commiseratio noxia	99.a	
		VVolchon fluius	82.b	
		VVolocz ciuitas	82.a	
		Z.		
		Zauolhensis Horda occupata	107.a	
		Zbignerus monachus illegitimus contra regem fratrem legit. conspirat	12.b	
		Zolner, Prussia Magister Lituaniam vastat fol.	52.a	
		Zelislaus Bohemos, Morauosq. regis Boleslai nomine profligat.	12.b	
		Zinibundus Dux Lituania	45.b	

FINIS.

SPIRÆ.

Hist. Colon.

a. genus.

